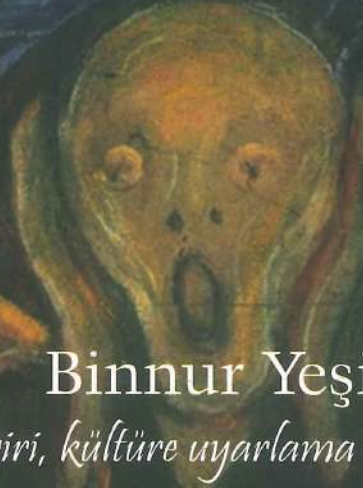
Psikolojik Danışmanlıkta Etik ve Yasal Konular

Standards and Ethics for Counselling in Action

Tim Bond

Binnur Yeşilyaprak

Türkçeye çeviri, kültüre uyarlama ve yeniden yayına hazırlama

SAGE

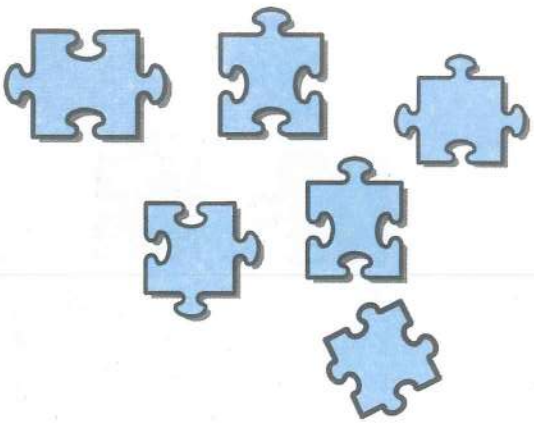
3. Basımdan Geliştirilmiş 3. Türkçe Basım

nobel

Psikolojik Danışmanlıkta Etik ve Yasal Konular

TIM BOND & BİNNUR YEŞİLYAPRAK

nobel

Kitabın Yazarı

Prof. Dr. Tim Bond

Bristol Üniversitesi

Türkçeye çeviri, kültüre uyarlama ve yeniden yayına hazırlama:

Prof. Dr. Binnur Yeşilyaprak

Ankara Üniversitesi

Editör Asistanı:

Aslı Aşçıoğlu Önal

Ankara Üniversitesi

Çeviri Ekibi:

Doç. Dr. Ayşenur Büyükgöze Kavas

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Dr. Bilge Uzun Özer

Bahçeşehir Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Evrim Çetinkaya Yıldız

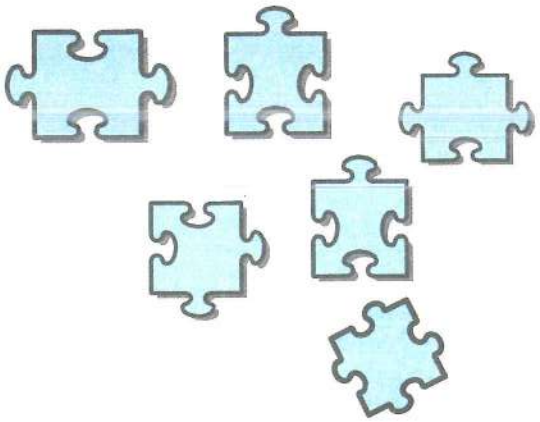
Erciyes Üniversitesi

Doç. Dr. İlhan Yalçın

Ankara Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Gökhan Atik

Ankara Üniversitesi

Bu kitabın çeviri ekibi ve editörü hiçbir ücret almamış ve tüm gelirini Türk PDR Derneği'ne bağışlamışlardır.

Birkaç Söz:
Kültüre Uyarlanarak Yenilenen ve Geliştirilen Yeni Baskı Üzerine...

Psikolojik Danışma alanında etik konusunu uygulamalı bir şekilde ortaya koyan ve kuşkusuz bu alanda çok önemli bir otorite olan değerli meslektaşım Tim Bond'a yürekten teşekkürler, bu kitabı yazdığı ve bizim de ülkemize özgü olarak uyarlamamıza fırsat verdiği için...

"Psikolojik Danışma Uygulamalarında Etik ve Standartlar" adıyla 2013 yılında yayınladığımız kitabın orijinal çevirisi, alanımızda ilgi ile karşılandı ancak gerek dili, gerekse İngiltere'ye özgü içeriği nedeniyle PDR lisans programındaki öğrencilerimize bazı güçlükler yaşattı. Bu nedenle yenilenen baskıda yayınevinin izni ile kitabı kültürümüze uyarladık, geliştirdik ve sadeleştirdik! Bunu yaparken kitabı önce "bize özgü" hâle getirmeye, sonra da "bana özgü" olarak yeni bir düzenleme, dil ve ifade tarzına sokmaya çalıştım. Bazı küçük bölümler ekledim, bazı bölümleri çıkardım, kısalttım ve düzenlemesini değiştirdim. En önemlisi Türkiye'deki etik kuralları, yasaları ve örnekleri kitabın kapsamında ilgili yerlere dahil ettim. Böylece kitap Amerika ve İngiltere'deki durum ile, karşılaştırmalı olarak Türkiye'deki durumu örnekleri ile inceleme olanağı sağlıyor.

Kitabın ekler kısmı özellikle PDR öğrencilerine ve alanda çalışanlara zengin bir hazine sunuyor: İlgili mesleki organizasyonlar, ilgili Türkçe kaynaklar, ders izlencesi, etik ikilem örnekleri, soru bankası, etkinlikler, okul psikolojik danışmanları için etik ilkeler vb.

2015 yaz tatilim yine bu kitap üzerinde yoğun bir çalışma ile geçti. Bölüm araştırma görevlimiz Aslı Aşçıoğlu Önal bu çalışmamda bana asistanlık yaptı ve doğrusu olağanüstü bir iş çıkardı. Bölüm öğrencilerimiz İrem Görgöz, İclal Alar ve Rümeysa Çebi kitabın yeni hâlini okuyup geri bildirim verdiler. Meslek etiği konusunda yüksek lisans dersimi alan öğrencilerim ve danıştığım meslektaşlarım görüşleri ile beni beslediler. Bu süreçte katkısı olan tüm ekibe yürekten teşekkürler. Kitap yenilenmiş hâliyle tekrar baskı yaparken yeniden gözden geçirildi ve gerekli düzeltmeler yapıldı.

Bu konuda çalışırken bir kez daha bu alana katkı yapabilecek olmanın onurunu ve mutluluğunu yaşadım ve bu fırsata sahip olabildiğim için çok şanslı olduğumu düşündüm. Umarım kitap yeni hâli ile çok daha fazla sevilir ve yararlı olur. Ders kitabı olarak kullanacak akademisyen arkadaşlarımın ve alanda çalışan meslektaşlarımın vereceği geri bildirimlerle kitabı geliştirme çabalarımız sürecektir. İlgi ve katkılarınız için şimdiden teşekkürler...

Prof. Dr. Binnur Yeşilyaprak
Eylül 2017, Ankara

İÇİNDEKİLER

Birkaç Söz: Kültüre Uyarlanarak Yenilenen ve Geliştirilen Yeni Baskı Üzerine.. v
Çeviri Editörünün Ön Sözü xiii
Çeviri Editörünün Teşekkürü xv
Ön Söz xvii
Teşekkür xix

KISIM I
PSİKOLOJİK DANIŞMA ETİĞİ İÇİN GENEL ÇERÇEVE

1. Bölüm: Etiğe Giriş: Temel Kavramlar

Etik ile İlgili Temel Kavramlar 8
Ahlâk Nedir? 8
Etik Nedir? 8
Değer Nedir? 9
Hukuk Nedir? 9
Meslek ve Etik İlişkisi 10
Meslek Etiği Neden Gereklidir? 11
Psikolojik Danışman ve Etik 12
Meslek Alanındaki Gelişmeler ve Etik 13
Standartlar ve Etikle İlgili Kaygılar 15
Standartlar ve Etiğin Önemi 17
Yanlış Uygulamalardan Örnekler 18
Psikolojik Danışman Neden Etik Olmalıdır? 23

2. Bölüm: Psikolojik Danışmanlık Nedir?

"Psikolojik Danışmanlık" Kavramının
Uluslararası Anlamı 30
İngiltere'de ve Türkiye'de "Psikolojik Danışmanlık" 31
Psikolojik Danışmanlık ve Diğer Roller 35
1. Psikolojik Danışmanlık ve Tavsiye 35
2. Psikolojik Danışma ve Rehberlik 36
3. Psikolojik Danışmanlık ve Yardımcı Arkadaşlık 37
4. Psikolojik Danışma ve Psikoterapi 38
5. Psikolojik Danışmanlık, Danışmanlık Becerileri ve Kaynaştırılmış Danışmanlık 41
Sonuç 43

3. Bölüm: Psikolojik Danışmanlıkta Etik İlkelerin Kaynakları ve Çerçevesi

Etik İlkelerin Kaynakları 49
Kişisel Etik ve Değerler 50
Danışma Yaklaşımları ve Etik İlkeler 51
Kurum Politikası 53
Meslek Kuralları, Çerçeveleri ve Yönergeleri 54
Ahlak Felsefesi 56
Hukuk 59
Psikolojik Danışma Etiği ve Standartları İçin Çerçeve 60
Etik Standart İfadelerinin Karşılaştırılması 61
Yeni Gelişmeler 63
Etik İç Görüde Bütünsellik 64
Sonuç 65

KISIM II
DANIŞANA KARŞI SORUMLULUK

4. Bölüm: Güvenlik, İhmal ve Sigorta

Danışanın Güvenliğini Sağlamak 74
Fiziksel Güvenlik 74
Psikolojik Güvenlik 75
Uygun Olmayan Tavsiye 79
Sigortanın Önemi 83

5. Bölüm: Danışan Özerkliğine Saygı

Danışmanların İkilemi: Özerkliğe Saygı ya da Müdahale 90
Tavsiye Verme ile İlgili Çekinceler 92
Uygun Sorumluluk Sınırı 94
Psikolojik Danışmanlığın Gönüllü Doğasının Vurgulanması 96
Özerkliğe Saygının Ön Koşulu Olarak "Reşit Olma" 98
Danışanların İhtiyaçlarını Karşılayacak Danışmanları Seçmelerini Teşvik Etmek 99
Psikolojik Danışma Öncesi Bilgi Verme 101
Açık Sözleşme (Bilgilendirilmiş Onay) 103
Danışanın Değerlerine, İnançlarına ve Seçtiği Eylemlere Saygı 105
Danışmanın ve Danışanın Özerkliği Arasındaki İlişki 106
Kürtaj Karşıtı Psikolojik Danışma 107

Dini Psikolojik Danışma Hareketi 107
Irkçı veya Cinsiyetçi Danışanlar 108
Özerkliğe Saygının Sınırları 110

6. Bölüm: İntihar ve Yaşam Kurtarma Tedavisi Almayı Reddetme

İntihara Eğilimli Danışan 115
Kendi Kendine Uygulanan Ötenazi 117
Duygusal Acı ve Problemlerden Kaçış Olarak Ölümü Seçme 119
İntihar Riskini Değerlendirme 122
Tedavi Almayı Reddetme 124
Tedaviyi Reddeden Henüz Çok Genç İse 128
İntihar Gerçekleşirse: Bir Ölümden Sonra 130
Sonuç 132

7. Bölüm: Psikolojik Danışman Yeterliği

Yeterlik Nedir ve Nasıl Sağlanır? 137
Yeterliğin Dışsal Belirleyicileri 140
Danışanın İkilemi: Psikolojik Danışmanım Yeterli miydi? 141
Hukuk Açısından Yeterlik 143
Yeterliğini Arttırma: Öz Değerlendirme ve Süpervizyon 146
Yetersiz Psikolojik Danışmanlar 147
Sonuç: Yeterliği Geliştirme Önerileri 148

8. Bölüm: Danışanların İstismarından Kaçınma

İdeolojik İstismar 153
İstismar Şüpheleri: Sahte Anı Sendromu ve Kurtarılmış Anılar 155
Danışmanın Tutumu 157
Ekonomik İstismar 159
Ücret Konusunda Net Olmamak 159
Zamanı Kullanmada Özensizlik 160
Danışma Sürecini Gereğinden Çok Uzatmak 161
Danışandan Hediye Kabul Etmek 162
İkili İlişkiler İçinde Ekonomik Çıkar Ummak 162
Ücret Ödeme Yerine Takas Etmek 163
Cinsel İstismar 164
Danışman-Danışan Cinsellik Sendromu Özellikleri 165

Cinsel Aktivite Nedir? 167
Cinsel Çekicilik 169
Önceki Danışanlarla Cinsel İlişki 170
Duygusal İstismar 172
Uygun Bir Ortamda Psikolojik Danışma Yapmak 173
Danışmanların İstismarına Tepki Vermek 174
Sonuç 176

9. Bölüm: Gizlilik

Psikolojik Danışmada Gizliliğin Önemi 181
Tam Bir Gizliliğe İlişkin Tarihsel Bağlılık 182
Gizliliğin Yasal Koruması 185
Gizlilik Yükümlülüğüne İlişkin İstisnalar 186
Gizliliği Bozmaya Yönelik Yasal Yükümlülükler 188
Gizli Bilginin Açıklanmasına Yönelik Sözleşme Yükümlülükleri 189
İntihar Eğilimindeki Danışanlar 189
Danışanın Gizlilikle İlgili Bir Yükümlülüğü Var mıdır? 191
Meslek Uzmanları Arasında Bilgi Paylaşımı 192
Gizliliğin İhlalinde Uygulanan Cezalar 193
Sonuç 194

KISIM III
PSİKOLOJİK DANIŞMAN VE DİĞERLERİ

10. Kendine, Meslektaşlara ve Topluma Yönelik Sorumluluk

Psikolojik Danışman Olarak Kendine Karşı Sorumluluk 201
Tazminat Sigortası 202
Kişisel Güvenlik 202
Danışma İlişkisi Dışında Psikolojik Danışmanı Rahatsız Eden Danışanlar 204
Mesleğin Saygınlığını Korumaya Yönelik Sorumluluk 206
Psikolojik Danışmanlığa Olan Güvenin Zayıflatılması 206
Meslektaşlara ve Yardım Meslekleri Üyelerine Yönelik Sorumluluk 207
Başkalarına Hesap Verebilir Olma Yükümlülüğü 207
Psikolojik Danışmanın, Mesleki Anlayışı Arttırmaya Yönelik Sorumluluğu 207
Topluma Yönelik Sorumluluk 208
Sonuç 211

11. Bölüm: Psikolojik Danışma Süpervizyonu

Psikolojik Danışma Süpervizyonu Nedir? 215
Psikolojik Danışma Süpervizyonu Yaklaşımlarında Uluslararası Farklılıklar 217
Psikolojik Danışma Süpervizyonunun İşlevleri 219
Psikolojik Danışma Süpervizyonunda Etik Boyutlar 220
Mesleki ve Kişisel İlişkiler Arasındaki Sınırlar 220
Danışana Verilen Psikolojik Danışmanlıktan Kim Sorumludur? 221
Uygulamada Yeni Yaklaşımları Deneyen Danışman Adaylarının Desteklenmesi 223
Farklı Kültürlerden Danışanlarla Çalışma 224
Süpervizyon Uygulamalarını Değerlendirme 226
Sonuç 228

12. Bölüm: Kayıtların Saklanması

Kayıtların Tutulması: Zıt Görüşler 233
Kayıtların Güvenliği 236
Kayıtlara Erişim 238
İşverenlerin Erişimi 238
Danışanların Erişimi 238
Psikolojik Danışmanların Tuttuğu Kayıtların Mahkemede Kullanılması 240
Polisin Kayıtlara Erişimi 242
Psikolojik Danışma Kayıtlarının İçeriği 243
Kayıtlarda Yer Almayan Konular 245
Psikolojik Danışma Kayıtlarının Biçimi 245
Kayıtların Süpervizyonda Kullanılması ve Saklanması 248
Kayıtlar Ne Kadar Süre Saklanmalıdır? 248
Sonuç 249

13. Bölüm: Psikolojik Danışma Hizmetlerini Yönetme

Psikolojik Danışmanların Kendilerini İzlemeleri ve Değerlendirmeleri 254
Hizmet Denetlemesi 254
Kalite Güvencesi 256
Psikolojik Danışma Hizmetinin Başkaları Tarafından İzlenmesi 257
Müfettişlerin Okul Psikolojik Danışmanlarını Denetleme Gücü 257
Sonuç 263

KISIM IV
RESMİN BÜTÜNÜ

14. Bölüm: Etik Problem Çözme

Etik İkilem Çözme Süreci 271
1. Adım: Sorunun veya İkilemin Kısa Bir Tanımını Yapın 271
2. Adım: İkilem Kimin İkilemi? 272
3. Adım: Bütün Olası Etik İlkeleri, Yasaları ve Yönergeleri Dikkate Alın 274
4. Adım: Olası Bütün Eylem Yollarını Belirleyin 276
5. Adım: En İyi Eylem Yolunu Seçin 276
6. Adım: Uygulama ve Sonucun Değerlendirilmesi 277
Etik Problem Çözmeye İlişkin Örnekler 277
Sonuç 294

15. Bölüm: Uygulama İçin Öneriler

Psikolojik Danışmanlığın Yasal Düzenlenmesi 299
Uymanız Gereken Etik İlke ve Uygulama Standartları 300
Etik Bilinç 302
Kültürel ve İlişkisel Engellere Karşı Etik Anlayışı Oluşturmanın Temeli Olarak Saygı ve Güven 303
Son Söz 304

EKLER

Ek 1: Meslek Etiği ve Yasal Konular Ders İzlencesi 309
Ek 2: Etik Konusunda Türkçe Kaynaklar 309
Ek 3: PDR Meslek Etiği ile İlgili Türkçe Kitaplar 309
Ek 4: Önerilen Etkinlikler 309
Ek 5: Soru Bankası 309
Ek 6: Etik İkilem Örnekleri 309
Ek 7: ASCA-Okul Psikolojik Danışmanları İçin Etik İlkeler Klavuzunun Çevirisi 309
Ek 8: Faydalı Kaynaklar (Meslek Örgütleri) 309

Kaynakça **359**

Dizin **367**

ÇEVİRİ EDİTÖRÜNÜN ÖN SÖZÜ

Etik ile aramızdaki umutsuz aşk...

Daha önce tanışıklığımız olsa da etik ile tutkulu bir ilişki yaşamaya başlamam sekiz yıl öncesine rastlar. Lisans programına bu konuda bir ders önermiş ve hazırlanmaya başlamıştım. Benim için oldukça sancılı bir süreç oldu sonrası. Yaşadığım, umutsuz bir aşk gibiydi. Onu yakından tanıyıp sevdikçe ona ulaşmak sanki giderek güçleşiyordu! Çünkü bu ilişkide kendime yönelttiğim; "Beni sevmesini hak edebilecek miyim?", "Ben ona layık mıyım?" soruları beni hep huzursuz etti.

Daha sonra bu konuda ortak bir kitap hazırlamaya niyet ettim, yaklaşık bir yıl düşündüm, tasarladım, ana hatlarını ve benimle birlikte yazacak ekibi bile belirledim. Ancak bu işi gerçekleştirmeyi hep öteledim. Çünkü felsefe ve hukuk konularında neredeyse hiç donanımım olmadan ve psikolojik danışma alanında uygulamaya dayalı yeterli birikimim olmadan "Psikolojik Danışmada Etik" konusunda bir kitap yazmanın "beni aşacağını" kabul ettim sonunda. Üstelik ülkemizde PDR alanında, etik ile ilgili yaşantı birikimimiz ve bu alandaki ikilemleri tartışma geleneğimiz oluşmadan böyle bir kitabı yazmanın iyi bir fikir olmadığına karar verdim.

Yine de ben etik ile aşkımı göstermek ve geliştirmek ihtiyacı içindeydim. Bu aşamada bunu yapmanın en iyi yolu, iyi bir yabancı kaynağı çevirip ülkemizde bu alanda yeterli bir literatür oluşturarak kendi etik sorunlarımızı tartışmaya uygun bir ortam oluşturabilmek olabileceğini düşündüm. Amerika'dan değil de İngiltere'den bir kaynak seçmek, Avrupa ile bütünleşme sürecinde ortak yasalar ve ortak bir geleneği oturtma sürecinde daha anlamlı göründü. Bu kitabın yazarı Tim Bond, PDR alanında etik konusunda 20 yıldır çalışmalar yapan ve en önde gelen bir isim. Bu alanda herkes onu tanıyor ve güveniyor. Bu kitabın da pek çok baskı yapması ve alanda bir el kitabı gibi kullanılması, çeviri için tercih nedenlerimizi oluşturdu.

Ben ve çeviri ekibim bu kitap üzerinde tam bir yıldır çalışıyoruz. Çok genç, dinamik ve yurtdışı deneyimi olan harika bir ekip çeviri işinde gönüllü oldu. Ben ise sanırım gönüllü olmanın ötesinde sorumluluk projesi gibi baktım bu işe. Çünkü biliyordum; hem PDR alanına olan

borcum hem de etiğe duyduğum aşk bana rahat vermeyecekti. 2012 yaz aylarında, Ankara'da sıcaklık "gölgede 40 derece" olarak anons edildiği günlerde, güney cephesine bakan teras katındaki dairemde, bilgisayar başında kan-ter içinde bu kitabın Türkçesi üzerinde çalışırken kendimi, aşkı için dağları deviren Ferhat gibi hissediyordum!

Umarım bu çabalar bir işe yarar. Bu kitap, ülkemizde PDR alanının etik ilkeler ve standartlar çerçevesinde gelişmesinde yol gösterici olabilir. Bu alanda çalışanlara yaptıkları işi yeniden gözden geçirme fırsatı sunar. Benim yaptığım gibi okuyucuya da "Yaptıklarım etiğe ne kadar uygun?", "Nasıl davranmalıyım?" sorularını sordurur.

Kuşkusuz ki etik bizi mutlu etmez ama "insan" olmak için ona ihtiyacımız var. Zaten Aragon'un dediği gibi "Mutlu aşk yoktur." Eğer bu alana aşk ile bağlıysanız etik sizi huzursuz etmeye devam edecektir! Etik için son sözümü yine Aragon'dan bir dize ile söyleyeyim:

"Sevmiş olmaktandır övüncüm."

Binnur Yeşilyaprak

Ankara, 13 Ocak 2013

ÇEVİRİ EDİTÖRÜNÜN TEŞEKKÜRÜ

Kitabın yazarı Profesör Tim Bond, bu kitabın üretiminde harcadığı "hatırı sayılır emek"ten söz ediyor kendi teşekkür sayfasında. Kitabın çeviri editörlüğü için 300 saatten fazla çalışma zamanı harcadığım için kendisine yürekten katılıyorum. Bu kadar emek verip böyle bir kaynak hazırladığı için ona gerçekten teşekkür borçlu olduğumuza inanıyorum.

Kitabın çeviri ekibindeki genç meslektaşlarıma, sergiledikleri disiplinli çalışma ve anlayışları için yürekten teşekkürler. Bu süreçte aramıza katılan Koray Çetinkaya ve Kerem Yalçın bebeklerden kendilerine ayrılacak süreden çaldığım için özür diliyorum ancak bu zamanın onların daha etik bir dünyada yaşamaları için harcandığını düşünerek beni bağışlayacaklarını umuyorum.

Kitabın ilk bölümlerinin çevirilerini okuyarak bana fikir veren ve beni cesaretlendiren hocam Meliha Kavak ile benim düzeltmelerimi inceleyen bölüm araştırma görevlimiz Rümeysa Hoşoğlu'na katkıları için çok teşekkürler. Kuşkusuz ki bu süreçte başından beri beni destekleyen arkadaşım Dr. A. Millioğulları olmasaydı böyle bir işe kalkışmayı göze alamazdım. Çünkü beni etik konusunda çalışmak için teşvik eden ve yönlendiren, bu konuda kütüphanemdeki kaynakların neredeyse hepsini bana armağan eden, etiğe uygun bir yaşam sürme konusunda hep model aldığım arkadaşıma her zaman gösterdiği alçakgönüllü destek için yürekten teşekkürler.

Elbette, tüm meslek yaşamımda beni zenginleştiren öğrencilerim, etik dersini yürütürken de oluşturduğumuz etkileşim ortamında bana enerji ve umut verdiler, esin kaynağı oldular. Bunca yıllık bir akademisyen olarak beni yönlendiren en büyük motivasyonun "öğrencilerime layık bir hoca olmak" olduğunu anlamamı sağladılar. Öğrencilerime bu nedenle minnettarım. Ayrıca bu konuda ihtiyaç duyduğumda beni destekleyen meslektaşlarıma yürekten teşekkürler. Biliyorum ki verdiğim emeğin karşılığını bu alana küçük ama önemli bir katkı yapabilmiş olmanın huzuru ve gönenci ile fazlasıyla alacağım. Etiği seven ve meslek yaşamına bu ilkelerin kılavuzluğunda devam etmeye çalışan tüm meslektaşlarıma ve bu amaçla yetiştirdiğimiz öğrencilerimize yararlı olmayı umut ederek sevgi ve saygılarımla...

Binnur Yeşilyaprak

ÖN SÖZ

Mick Cooper

Tüm meslekler etik üzerine temellendirilmiştir. Psikolojik danışmanlığı esas olarak diğerlerinden farklı kılan ise, onun etiğin uygulaması oluşudur. Bir başka ifadeyle, danışanımızın bireysel özerkliğine gösterdiğimiz saygı, güvenilirliğimiz ve gizliliği koruma taahhüdümüz sadece işimizin doğal getirileri değildir –yaptıklarımızın özüdür. Tıpkı bu serinin başlığının öne sürdüğü gibi, psikolojik danışmanlık, uygulamadaki etiktir.

Ancak etik konusu psikolojik danışmanlar için bazı karışık ve zorlayıcı çelişkileri de beraberinde getirir. Bu durum özellikle bizler gibi hümanist alt yapıya sahip olan ve eğitimi sırasında içten gelen sezgisel tepkileri dinlemeyi ve onlara güvenmeyi öğrenmiş kişiler için geçerli olabilir. Bizler iç dünyaya bakmayı öğrenmiş olsak da etik bizi dışa, toplu olarak kabul edilmiş uygun davranış ve tutum kodlarına bakmaya zorluyor. Dahası etik bizi "doğru" olanın ne olduğunu düşünmeye davet eder: Yalnızca doğru olduğunu hissettiğimiz ya da öznel olarak iyi olduğu sonucuna vardığımız şeyleri değil, aynı zamanda ortak düşünceyle, dışsal ve "nesnel" olarak, başkalarının haklarını gözetmek amacıyla kabul edilenleri de...

Bu tip gerilimlere bulunabilecek kolay bir çözüm yoktur, tıpkı psikolojik danışmanların karşılaştığı etik ikilemlere bulunabilecek basit çözümlerin neredeyse hiç mevcut olmaması gibi. Örneğin; bileklerini kesen genç bir danışan ile ilgili bilgileri ifşa etmeli miyiz? Bir danışana, rica ettiği takdirde seansın sonunda sarılmalı mıyız? Ya da bir danışan, seansın ortasında yaşamını daha fazla sürdüremeyeceğini söylerse ne yaparız?

Psikolojik danışmanlar olarak biz, bunlara benzer sorulara "siyah" ve "beyaz" diye nitelendirebileceğimiz cevaplar bulmaya çalışmanın yardımdan ziyade engelleyici olduğunu ve birbirleriyle çatışan ikilemlerin altından kalkabilen hassas, yansıtıcı ve tarafsız yaklaşımın çoğu kez ileriye dönük en iyi adım olduğunu öğrenmiş bulunmaktayız. Benzer bir şekilde öğrenmiş bulunmaktayız ki, bu tip durumlarda bir başkası bize önemli ölçüde yardımcı olabilir. Bu durum, yönlendirilmemiz ya da bize ne yapmamız gerektiğinin söylenmesi anlamına gelmez, ancak ikilemlerin farklı yönlerini kabul edebileceğimiz ve üzerine derinlemesine düşünebileceğimiz ılımlı ve destekleyici bir bağlam sunulması; bize bazı kilit noktaları çözmemiz ve kendi çözümlerimizi bulmaya yönelik bir yol bulmamız için yardım edilmesi anlamına gelir.

Belki de bu konuda, Tim Bond'un psikolojik danışmanlık alanında etik ve standartlar üzerine son yirmi yıl içinde yürüttüğü çalışmalar ile –İngiliz Danışma ve Psikoterapi Derneğinin (BACP) Etik İlkeler (1996) ve yine aynı kurumun Etik Çerçeveler (2002) çalışmalarının tasarı-

mını da içeren– şimdiye kadar sağlamış olduğu en büyük katkıyı yapmış olduğu düşünülebilir. Tim'in yasal ve etik gereksinimler konusunda açık bir kılavuz sağlama konusunda bir usta olduğuna hiç şüphe yoktur. Dahası, çalışmaları konusunda en değerli olabilecek olan şey ise; onun çatışan ve bazen çelişen bir dizi etik kaygıyı bize geri yansıtma ve kendimiz için en uygun olan davranış biçimine karar vermek adına bizi teşvik etme yeteneğidir. Tim'in çalışması temel olarak "etik bilinci"nin gelişmesine katkıda bulunmak üzerinedir: Etik kurallar ve düzenlemelere körü körüne sadık kalan tutum yerine karmaşık etik ikilemleri çok yönlü, yansıtıcı ve dengeli bir biçimde ele alan bir tutum. Bu bağlamda Tim'in çalışması, psikolojik danışmanlara özgür ve özerk profesyoneller olarak, diğer bir ifade ile, eksik ve muhtemelen çelişkili bilgiler karşısında devreye girebilecek ve mümkün olduğu kadar danışanlarına en yararlı olacak davranış biçiminde karar kılabilecek, iç gözlemini gerçekleştirebilen aktörler olarak, gelişmelerine destek verme konusunda vazgeçilmezdir.

Psikolojik Danışma Uygulamalarında Etik ve Standartlar kitabının üçüncü basımına bu ön sözü yazmamın istenmesi benim için büyük bir onurdur. Ben 1990'larda henüz bir psikolojik danışmanlık öğrencisi iken, Tim Bond bu alandaki "tanrılar"dan biriydi ve –ulaşılabilir olmasına karşın– hâlâ en saygı duyulan ve en etkili isimlerden biri olarak kalmıştır. İlk baskısı 1993 yılında Sage tarafından yayımlanan bu kitap, sadece danışmanlık alanındaki insanlar tarafından değil aynı zamanda psikoloji gibi ilgili diğer alanlardaki profesyoneller tarafından kullanılan danışmanlık etiği ile ilgili metinlerin "altın standardı" hâline gelmiştir. Dahası bu kitap, Sage'in an itibariyle 20. yıl dönümünü aşmış olan, devasa ölçüde etki sahibi olan Psikolojik Danışmanlık Uygulamaları serisi için de anahtar metindir. Baştan sona gözden geçirilmiş olan bu üçüncü basımda, Tim kitabı yeni mevzuata ve etik kaynaklara göre güncellemiş ve psikolojik danışmanlık alanındaki güncel gelişmeleri ele almak için birkaç bölüm eklemiştir. Bunun da ötesinde kitabın bu yeni basımı –önceki basımlarda da olduğu gibi– Tim'in bir dizi profesyonel kurum içerisindeki danışmanlar ve terapistler ile süregelen diyalogları ile donanmıştır. Danışmanlıkla ilgili tüm büyük çalışmalarda olduğu gibi, bu katkı, alan üzerinde sadece etkide bulunmamaktadır, aynı zamanda alan tarafından derinden etkilenmektedir.

Hiç kuşku yoktur ki, yirmi birinci yüzyılın bu ilk on yıllık devresinde, psikolojik danışmanlık yoğun değişimler ve dönüşümler geçirmeye hazırdır. Fakat temelde bizim işimiz her zaman, şimdiye kadar mevcut olan iştir: İnsanların daha tatmin edici ve doyurucu bir yaşam sürmelerine yardım etmek. Biz bu potansiyeli eyleme dönüştürmek adına faaliyet gösterirken, bizi güncel meseleler ve bugün alanımızın karşısına çıkan sorunlar üzerine destekleyebilecek ve daha da önemlisi gitgide belirsizleşen ve karmaşıklaşan bir dünyada etkili bir biçimde işlev gösterebilmemiz için kapasitemizin gelişmesine yardım edebilecek metinlere ihtiyaç duymaktayız. *Psikolojik Danışma Uygulamalarında Etik ve Standartlar* kitabının bu üçüncü baskısı hem öğrenciler hem de alanda çalışan psikolojik danışmanlar için muazzam bir danışma metni ve paha biçilemez bir kaynak olarak tam da bunu gerçekleştirmektedir.

Mick Cooper
Psikolojik Danışmanlık Profesörü
Strathclyde Üniversitesi

Teşekkür

Tim Bond

Ne söyleyebilirim? Nereden başlamalı? Bu kitabın farklı basımları süresince birçok kişi beni etkiledi ve bana ilham verdi. Bazıları fikirlerini paylaştı ya da tartıştı fakat en önde gelenler, İngiltere kıtası ve ötesinde, psikolojik danışmanlık alanında bu ölçekte ve bu önem derecesindeki bir kitabın üretiminde harcadığım hatırı sayılır emek sırasında bana sevgi ve destek sunanlardır.

Özellikle yakın aile üyelerime minnettarım. Eşim Jan, fikirleri tartışmaktan çok daha fazlasını yaptı ve oldukça önemli bir rol oynadı. Zoë, yetişkinliğin eşiğinde olan ve bizim hızla büyüyen ergenimiz, benim hiçbir zaman sahip olamayacağım bilgisayar becerileri ile şekillerin düzeni konusunda yardımcı oldu. O, görebileceğimden ya da anlayabileceğimden daha hızlı bir şekilde grafik oluşturmayı bana gösterirken, konuyla alakalı olarak her seferinde başka bir bilgisizlik noktamı gördüğünden, kuşkucudur. Sam, 12 yaşındaki üyemiz, büyük soruları yüzünde muzip bir gülümsemeyle sormaktan asla çekinmedi. "Etik nedir?" "Etik neye yarar?" O, sorulması basit olan bazı soruların cevaplanması en zor olanlar olduğunu bilir. Köpeğimiz Scampi, büyüklük ya da karakter konusunda hiç de minyatür olmayan bir Schnauzer*, mütemadiyen bana "sayfanın dışındaki" yaşamı, ormanlık yerlerin ve sahil yürüyüşlerinin keyfini hatırlatır. Sooty, siyah kedimiz, klavye sesinden çok hoşlanıyor ve düzenli olarak klavyenin üzerinde dolaşarak bana ve kopya editörüne, biz metni düzenlemek isterken yeni zorluklar çıkarıyor. Yazmak; benim aile yaşamımı engelliyor, çünkü fazlasıyla yalnızlık gerektiren bir eylemdir. Fakat etik, temel olarak sosyaldir ve insanın iş arkadaşları, aile, arkadaş ve yabancılarla etkileşiminin gerçekleştiği değişik durumlarda nasıl bir arada yaşadığımız konusunda bilgi sunar. Etikten en çok keyif aldığım zaman ailem veya arkadaşlarımla güzel bir yürüyüşte etik üzerine konuştuğum zamandır.

Bu kitabın, Bristol Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsündeki arkadaşların ve meslektaşların desteği olmadan ortaya çıkması mümkün olmazdı. Yönetici asistanım Sarah Brownhill, zamanımı, yönetmek adına sorumlu olduğum büyük ve başarılı bir bölümün meşguliyetinden kurtararak yazmaya ayırmamı sağladı. Psikolojik danışmanlık alanındaki meslektaşlarım Jane Speedy, Sheila Trahar, Kim Etherington ve Becky Midwinter, hepsi önemli roller oynadılar. Böyle yetenekli meslektaşlarla çalışmak büyük bir ayrıcalıktır.

* Editörün Notu: Schnauzer, bir köpek cinsidir.

İngiliz Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Birliğinde çalışan arkadaş ve meslektaşlarıma ifade edebileceğimden çok daha fazla minnettarım. Özellikle idari yönetici Grainne Griffin ve çalışmalarında karşılaştıkları etik meselelere dikkat çekerek beni önemli noktalara götüren ekibi, İngiliz Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Birliği (BACP) Yasal Kaynaklar Serisi'nde benimle birlikte yazar olan Amanpreet Sandhu ve Barbara Mitchels, yepyeni bakış açıları sunmak ve yasalardaki yeni gelişmeleri araştırmak konusunda eşsizdiler. Bilhassa İngiliz Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Birliği İdari Yönetim Amiri (CEO'su) Laurie Clarke'a ve onun seleflerine, bir düzen içerisinde ve durmaksızın etik projeleri destekledikleri ve farklı birçok insana psikolojik danışma ve psikoterapi etiğinin geliştirilmesi adına sundukları olanaklar için teşekkür etmek isterim.

Benim psikolojik danışmanlık etiğindeki temel konular ile ilgili farkındalığımı artıran bir grup arkadaşım oldu. Kitabın bu baskısının bir köşesinde yer vermiş olabilmek için bu temel sorunlara nasıl yanıt vereceğim konusunda henüz yeteri kadar emin olmadığıma hayıflanmaktayım. Bu kişiler; benim ait olduğumdan farklı kültür ve dini inançlara sahip olan arkadaşlarım, meslektaşlarım ve tanıdıklarımdır. Profesyonel etikte kültürel çeşitliliği benimsemek başlıca güncel meselelerimizden biridir ve bu tehlikeli bir sosyal bölünmenin yaygınlaşmasını yavaşlatmak adına ivedi bir etik yükümlülüktür. Eğer psikolojik danışma, bireysel ve kolektif iyi olma arayışı içerisinde olan insanlara katkıda bulunmak için gerçekleştiriliyorsa, bu noktadaki ilerleme kritik önem taşıyacaktır. Ele alınan konular felsefeyi (tüm formlarında bütünsel olarak), kültürle ilgili soruları, toplumsal ve bireysel kimlikleri anlamayı ve profesyonel uygulamaların değişik durumlara uyarlanmasını içerir. Aslında bunlar profesyonel etikten çok daha geniş kapsamlıdır ama etik kurallarımız içerisinde çeşitliliğe karşı hoşgörü çerçevesinden, her ne kadar hoşgörünün kendisi kayıtsızlık ya da peşin hükümlü bir düşmanlık alternatifleri karşısında bir ilerleme olsa da, daha derin bir şekilde yer almayı hak etmektedirler. Gelecek araştırma ve yazım çalışmalarında ilgimi, başkalarıyla iş birliği içerisinde bu meselelere yöneltmeyi ümit etmekteyim.

Her zaman olduğu gibi, Sage ekibi ile, özellikle Sağlık ve Sosyal Hizmetler Editörü olan Alice Oven ve kıdemli Prodüksiyon Editörü olan Rachel Burrows ile çalışmak bir keyifti. Onların profesyonellikleri hepimiz için görülmeye değer. Kendini daha az gösteren şey ise işlerine yansıttıkları sorumluluk hissi ve eğlencedir. Son olarak, danışanlarıma, süpervizörlük yaptıklarıma ve kendilerinden çok şeyler öğrendiğim ve öğrenmeye devam ettiğim öğrencilerime teşekkür etmek isterim.

Tim Bond

PSİKOLOJİK DANIŞMA ETİĞİ İÇİN GENEL ÇERÇEVE

KISIM I

ETİĞE GİRİŞ: TEMEL KAVRAMLAR

1

Ana Hatlar

- Etik ile İlgili Temel Kavramlar
- Meslek Etiği Neden Gereklidir?
- Meslek Alanındaki Gelişmeler ve Etik
- Standartlar ve Etiğin Önemi
- Yanlış Uygulamalardan Örnekler
- Psikolojik Danışman Neden Etik Olmalıdır?

Düşünme Kutusu

Türkiye'de psikolojik danışma hizmeti hangi kurumlarda ve kimler tarafından veriliyor? Bu hizmeti verenlerin sahip olduğu eğitim ve yeterlikler neler? Farklılıklar hizmete nasıl yansıyor? Psikolojik danışma hizmeti alan kişilerden duyduğunuz yanlış uygulamalar var mı? Verebileceğiniz örnekler neler?

Psikolojik Danışmanlar İçin Meslek Andı

"Psikolojik danışman olarak, kazandığım bu bilgi ve becerileri benden yardım isteyen danışanlarımın iyiliği için kullanacağım.

Danışana daima saygılı davranacağım; kararlaştırılan saatte onu görüşmeye alıp, içten bir ilgi ve dikkatle dinleyeceğim.

Danışanı hiçbir şekilde kendi maddi ya da psikolojik ihtiyaçlarımın doyum aracı görmeyeceğim, ondan yasal haklarım dışında çıkar sağlamaya kalkışmayacağım, onunla profesyonel sınırları aşan ilişkiler kurmayacağım.

Bilgimin yetersiz olduğunu kabul ederek daima kendimi geliştirme çabası içinde olacağım.

Yeterlik sınırlarımı aşan vak'aları ilgili kurumlara gönderecek, danışanı asla deneme aracı olarak kullanmayacağım.

Meslektaşlarımı küçük düşürecek söz ve davranışlardan kaçınacağım.

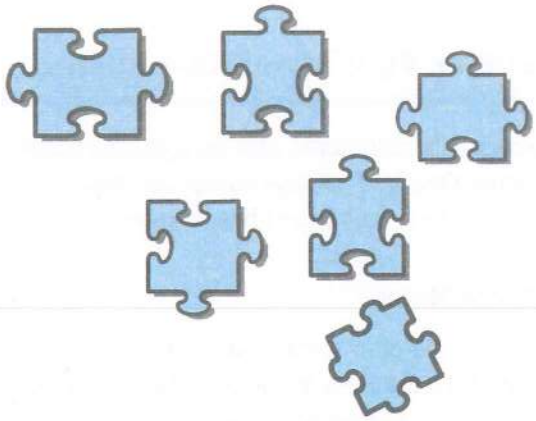
Meslek yaşamım boyunca bir psikolojik danışman olmanın gururunu duyacak, mesleğimi geliştirmek için çaba harcayacağıma and içerim".

(Kuzgun, 2000)

Bu andı içinize sindirerek dikkatle okuyunuz; altına imzanızı atıyor musunuz? O hâlde meslek etiğine uygun davranacaksınız demektir. Bu alanın seçkin bir üyesi olmak için bu kitap size çok şey kazandıracaktır. Ben size güveniyor ve sizinle şimdiden gurur duyuyorum.

B.Y.

1

Yirmi birinci yüzyılda, giderek etikten daha fazla söz ediliyor. Küreselleşme ile birlikte toplumsal sınırlar daha esnek ve geçirgen oldukça; insanlar yeryüzünde birbirlerine zarar vermeden, dahası destek olarak, yardım ederek yaşamaya çalışmanın daha **"akıllıca"** olduğunu kabul etmek zorundalar. Artık kapalı bir toplum/topluluk olarak kendi içimizde yaşamaktan uzaklaşıp, farklılıklarımızla evrensel bir toplum olma yolunda ilerliyoruz belki de!

İnsanoğlu var olduğu günden beri bir arada yaşarken, yaşamı düzenleyen kuralları göz önüne alma gereksinimi duymuştur. Nedir toplumsal yaşamımızı düzenleyen kurallar? Bunları şöyle ifade edebiliriz;

♦ *Toplumsal yaşamımızı düzenleyen kurallar*

* Doğa yasaları ile bilim yasaları
* Din kuralları
* Hukuk kuralları
* Gelenekler, görenekler, adetler / görgü kuralları
* Ahlak ve etik kuralları

♦ *Barış, uzlaşı içinde yaşanabilecek bir dünya ve etik*

Kuralların tümü, insan davranışını düzenlemeye yöneliktir. Bir bakıma, bir arada yaşarken karşımızdakilerin bizim davranışlarımıza ilişkin beklentileridir. Bu kurallara uyulduğu sürece, bir arada barış ve uzlaşı içinde yaşanacağı varsayılır. Ancak insanların doğası ve koşulların farklılığı gibi pek çok değişken nedeniyle bu beklentinin gerçekleşmesi pek de kolay değildir. Etik konusunu ele alıp bilgileriniz geliştikçe sizlerin de bu konuda yeni bir bakış açısı edinerek konuyu tartışmanız ve **"insanların barış ve uzlaşı içinde yaşayabileceği bir dünya kurma"** idealine ilişkin çaba harcamanız beklenmektedir.

Etik ile İlgili Temel Kavramlar

Kitabın ilk bölümüne, etik ile ilgili bazı temel kavramları inceleyerek başlayalım. Gelişim Psikolojisi dersinde (kişilik gelişimi/ahlak gelişimi konusunda) öğrendiğiniz kavramları hatırlayalım:

Ahlâk Nedir?

♦ *Ahlak, bilişsel bir yetenektir.*

Kohlberg'e göre ahlâk; "hak-haksızlık, doğru-yanlış, iyi-kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi ve bu kararlar doğrultusunda davranışta bulunmayı kapsayan bilişsel bir yapı"dır. Ahlâkı bilişsel bir yetenek olarak ele alan Kohlberg; bu önemli yapıyı, bireyin kendisinin belirlediği ve aynı zamanda evrensel ilkelerle örtüşebilecek düzeydeki ilkelere göre yargıda bulunması, kararlar alması ve buna uygun davranabilmesi yeteneği olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda ahlak gelişiminin bilişsel gelişime bağlı olduğu diğer bir deyişle bireyin düşünme, yargılama, neden-sonuç ilişkisi kurma, yordama gibi zihinsel kapasitesini kullanma yeterliği ile doğrudan ilişkili olduğu görülür.

Genel bir ifade ile ahlâk;

♦ *Toplumun kültürel değerleri*

Doğru, adil ve düzenli davranışlar oluşturmak için kültürel ve dini (göreceli) standartlara göre oluşturulmuş değerler sistemidir. Buna göre ahlak, topluma bağlı olarak o toplumun kültürel değerleri içinde bir davranışı "iyi-kötü" ya da "doğru-yanlış" olarak tanımlayan bir değerlendirme standardını ifade eder.

Etik Nedir?

♦ *Etik, ahlak felsefesidir.*

Etik ise "ahlâk felsefesi"dir. Doğru eylem için ahlâki kılavuz ya da ilkeler anlamına gelir. Etik, kültüre özgü değerlerden çok evrensel ahlaki değerlere ulaşmaya çalışır. Buna göre etik; bir kişinin davranışlarını "iyilik-kötülük", "doğruluk-yanlışlık" boyutlarında değerlendiren bir değerler sistemidir.

♦ *Evrensel ahlaki değerler*

Etik (etiic) kelimesinin kökeni Yunanca ETHOS kelimesine dayanır ve "kişilik-karakter" anlamına gelir (Wittmer, 1999). Bu anlamda etik bize, erdemli bir insan olma konusunda yol gösterir.

Etik İlkeler: Doğru davranışı sağlamak için bireylere ve özellikle mesleki gruplara adapte edilen ahlâki kurallardır. Kültürel değerlerden çok, evrensel ahlâki değerleri benimser.

Etik ilkeleri benimsemiş biri etik davranışa sahip olur, bu anlamda etik davranışı da; "olgunluk, yargı, akıl ihtiyat ile tanımlanan sorumlu kişilik özelliklerinin uygulamalarla dışa vurumu" olarak tanımlayabiliriz.

Meslek Etiği: Belirli bir meslek grubunun, mesleğin uygulanmasına ilişkin olarak oluşturduğu, meslek üyelerini belli bir şekilde davranmaya zorlayan kurallardır. Mesleki etik ilkeler, o mesleği icra eden tüm meslek elemanlarını uygulamalarda nasıl davranması gerektiği konusunda yönlendiricidir.

♦ *Mesleğin uygulanmasına ilişkin kurallar*

Değer Nedir?

Genel olarak bu kavram, günlük hayatımıza yön veren, davranışlarımızı etkileyen inanç ve tutumları ifade eder. Bir bakıma "iyi ve istendik" olan davranışı belirleme ölçütü ve niteleme kriteridir. Değerler bireye veya gruba özgü olabilir ve kültürlenme süreci içinde kazanılır. Özellikle mesleki tutum ve davranışlarımızda değerlerimizin farkına varmak çok önemlidir. Çünkü bu değerler içinde yer alabilecek **"ön yargılarımız"**, **"kalıp yargılarımız"** etiğe uygun davranmanın önünde bir engel olabilir!.

Hukuk Nedir?

Toplumsal düzeni kurmayı, korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan, toplum yaşamındaki insan ilişkilerini düzenlemeyi hedefleyen, devlet kurumlarınca konan ve devlet yaptırımlı kurallar bütünüdür. Hukuk kuralları varken neden etik kurallara da ihtiyaç duyulur? Hukuk, dıştan bir denetim sağlamaya yöneliktir, oysa etik bireylerde içsel denetimi geliştirmeyi amaçlar. Aşağıdaki tablo, aralarındaki farkları somut olarak karşılaştırmaya çalışır.

♦ *Devlet kurumlarınca konulan kurallar*

Tablo 1.1. Hukuk ve Etik Kurallarının (Somut Düzlemde) Karşılaştırılması

Hukuk Kuralları	Etik/Ahlâk Kuralları
• Bir toplumun tüm üyelerini/vatandaşların tümünü bağlar.	• Bir meslek üyelerini bağlar.
• Devletin yetkili kurumlarınca yapılır. (TBMM, Bakanlar Kurulu vb.)	• Bir meslek üyelerinin oluşturduğu dernek veya meslek odasının yetkili organlarınca yapılır (ör. Tabibler Odası, Türk PDR-DER)
• Devlet yaptırımlı, zorunlu kurallardır.	• İlgili meslek örgütü yaptırımı ile sınırlıdır.
• Yaptırımlar ölüm cezasına kadar varan şiddete olabilir.	• Yaptırımların en ağırı ideal standartlarını temsil eder.
• İyi-kötü davranmanın minumum kabul edilebilir toplumsal standartları/ölçütleridir.	• Bir meslek pratiğinin ideal standartlarını temsil eder.
• Tüm hukuk kuralları, uyulması zorunlu (cebri) kurallardır.	• Etik kuralların bir kısmı asgari ve zorunlu iken, bir kısmı istendik (ideal) ilkelerdir.
• Toplumsal yaşamın tüm ilişkilerini kuşatıcı-boğucu ölçüdedir.	• Daha sınırlı, yol gösterici niteliktedir.

Meslek alanındaki bir davranış, bazen hukuka uygun olduğu hâlde meslek etiğine aykırı olabilir. Bunun tersi de doğrudur. Aşağıdaki tabloda her bir kutucuğa, yanınızdaki arkadaşınızla birlikte, PDR alanında ikişer durum örneği bulmaya çalışınız ve örneklerinizi sınıfta tartışınız.

♦ *Etik ve hukuk*

Tablo 1.2. Etik ve Hukuk

Etik ve Yasal	Etik Olmayan ve Yasal
Etik ve Yasa Dışı	Etik Olmayan ve Yasa Dışı

Meslek ve Etik İlişkisi

Daha önceki derslerinizde mesleğin nasıl tanımlandığı ve bir uğraş alanının meslek olarak tanımlanması için hangi kriterlere sahip olması gerektiğini öğrenmiş olmalısınız. Şimdi hatırlayalım:

♦ *Meslek nedir?*

Meslek (occupation): Bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, diğer insanlara yararlı bir hizmet ya da ürün sağlamaya yönelik olan, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünüdür. Bu tanımı analiz ettiğimizde, şu boyutlar sıralanabilir:

* İnsanların gereksinimlerini karşılar.
* Başkalarına yararlı olmak için yapılır.
* Sistemli bir eğitim gerektirir, bilgi ve becerilere dayalıdır.
* Kendine özgü teknik ve yöntemleri vardır.
* Kazanç elde etmek için yapılır.
* Kendine özgü etik ilkeleri vardır.

♦ *Meslek olmanın üç temel koşulu*

Bu boyutlarda görüldüğü gibi, bazı uğraş/iş/etkinliğin meslek olarak kabul edilmesinde etik ilkelere sahip olma önemlidir. Hatta uzmanlarca profesyonel meslek olmanın üç temel koşulu olduğu belirtilmektedir:

* Mesleğin yasal olarak tanınması
* Yetiştirme standartlarının olması
* Uygulanabilir etik kuralları ve yaptırımlarının olması

Tartışma: Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanı, profesyonel bir meslek midir? Yukarıdaki üç temel koşulu esas alarak tartışınız.

Meslek Etiği Neden Gereklidir?

♦ *Psikolojik danışmanlık yeterlik kategorileri*

Dikkat edilirse başlıktaki soru "gerekli midir?" şeklinde değil (çünkü buna kuşku yok!), sadece bu gerekliliğin nedenlerini düşünmeniz amacıyla sorulmuştur. Öncelikle psikolojik danışman olarak sahip olmanız beklenen yeterlikler içinde bir kategoriyi de "etik ve yasal konular bakımından yeterli olmanız" oluşturur. Bu amaçla daha önce bazı PDR lisans programlarında "seçmeli" olarak yer alan "Etik ve Yasal Konular" dersi, 2008 yılında YÖK tarafından alınan bir kararla tüm lisans programlarında zorunlu ders olarak kabul edilmiştir. Çünkü **"Psikolojik Danışmanlık"**ın profesyonel bir meslek kabul edildiği ülkelerde, bu alandaki yeterlik kategorileri şöyle sıralanmıştır:

Psikolojik Danışmanlık Yeterlikleri (NCDA)

* Gelişim kuramları
* Bireysel ve grupla danışma becerileri
* Bireysel/grupsal değerlendirme
* Bilgi kaynakları
* Program geliştirme, yönetme ve uygulama
* Koçluk, müşavirlik ve performans geliştirme
* Farklı gruplarla danışma
* Süpervizyon
* Etik ve yasal sorunlar
* Araştırma ve değerlendirme
* Teknolojiyi kullanma

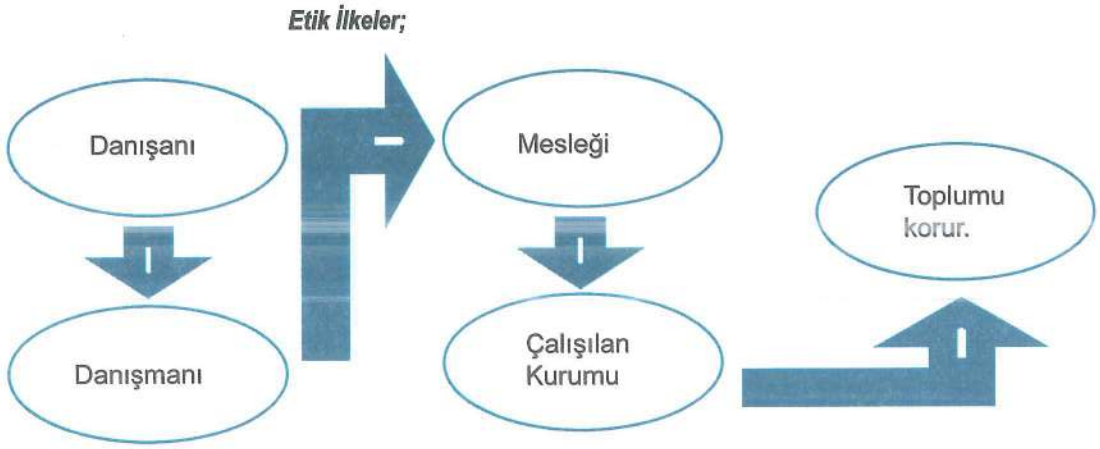
Yukarıda sıralanan yeterlikleri lisans eğitimi sırasında ne derece kazandığınız tartışılabilir çünkü yeterli olma, ömür boyu devam eden bir süreçtir. Ancak genel bir ideal olarak lisans programının temel amacı, profesyonel eğitim süreci kapsamında sizleri; hem **"uzmanlık alanında yetkin"** hem de **"etiksel duyarlığa sahip"** bireyler olarak yetiştirmektir.

♦ *Hem yetkin hem etiksel duyarlılığa sahip psikolojik danışmanlar*

Herlihy ve Corey (1996) etik kuralların üç amacı olduğunu belirtmektedir:

* Meslek elemanlarını, doğru davranma konusunda eğitmek;
* Mesleğin saygınlığını korumak için bir denetim mekanizması oluşturmak (oto kontrol ve dışsal kontrol);
* Mesleki uygulamaların gelişimi ve ilerlemesi için katalizör (kolaylaştırıcı) olarak işlev görmek.

Etik ilkeler, öncelikle hizmet verdiğimiz kişiyi (danışanı) korumak ve onun yararına hizmet etmeyi sağlamak için oluşturulmuş kurallardır. Ancak bu kurallara uyduğumuz ölçüde, psikolojik danışman olarak bizi, hizmet ettiğimiz meslek alanını, çalıştığımız kurumu ve daha geniş çerçevede ise toplumu korur.

Şekil 1.1. Etik İlkelerin Yarar Sağladığı Bileşenler

Psikolojik Danışman ve Etik

Bir psikolojik danışman olarak, kişisel danışmanlık alma ve verme deneyimlerimizi göz önünde bulundurduğumuzda; psikolojik danışma sürecinin terapötik (iyileştirici) yönü ile etik konuların aynı kategoride olması gerektiğini görürüz. Çünkü onlar birbirlerini güçlendirirken aynı zamanda zayıflatabilecek güce de sahiptirler. Bir psikolojik danışman olarak aşağıdaki etik ikilemlere vereceğiniz yanıt; danışanlarınızın istedikleri hedefe ulaşmalarına yardımcı olma ya da onların gelişimlerini engelleme gücüne sahiptir. Nasıl mı? Gelin bir psikolojik danışman adayı olarak aşağıdaki durumlarla karşılaştığınızda ne yapabileceğinizi düşünerek başlayalım:

* Ortaokulda çalışan bir danışmansınız. Sizinle görüşmeye gelen bir 7.sınıf öğrencisi, bir öğretmeni tarafından cinsel olarak istismar edildiğini ve failin bunu diğer çocuklara da yapmaya devam etmesinden korktuğunu itiraf ettiğinde ne yapmalısınız?
* Çalıştığınız kurumun yöneticilerinden biri sizden kendisi için "psikolojik danışma" desteği istediğinde, onunla yakın bir ilişki içinde çalıştığınızı ve hatta aynı toplantılara katıldığınızı (ya da onun emrinde çalıştığınızı) düşündüğünüzde, nasıl bir cevap vermelisiniz?
* Depresyonda olan ve ciddi bir biçimde intihar düşüncelerinden bahseden, psikiyatrik yardıma ilişkin herhangi bir yönlendirmeyi reddeden, ancak gizlilik konusunda ısrar eden bir danışanın isteklerine saygı göstermeli misiniz?
* Kendisini duygusal olarak incitmiş birine karşı fiziksel saldırıda bulunmaya kararlı olan danışanınıza ve bunu yapmayı planladığı kurbana karşı sorumluluklarınız nelerdir?

Tartışma: Bir psikolojik danışman adayı olarak siz de yukarıdaki etik ikilemleri tartışınız.

♦ *Etik yönü öncelikli olan durumlar*

Yukarıda belirtilen ya da belirtilenlere benzer durumlar yaşadığınızda, terapötik (iyileştirici) yetkinliğin yalnız başına yeterli olmadığını kolayca anlayabilirsiniz. Her bir durum, psikolojik danışmanlık bilgi ve becerilerinizi geliştirmenizi sağlar ancak, temel ikilem, karşılaştığınız bu durumların doğası gereği '**etik**' yönünün öncelikli olduğudur. Bu gibi durumlarda, yapılması gereken şey nedir? Psikolojik danışma uygulamalarında, gizlilik ve sınırların belirlenmesine ilişkin konular, sıklıkla karşılaşılan etik ikilemlerinden bazılarıdır. Ancak, bunlar etik sorunların tek kaynağı değildir. Bu doğrultuda, elinizdeki kitabın akışında, psikolojik danışmanların karşılaştığı diğer birçok konu da geniş bir yelpazede göz önünde bulundurulmuştur.

Meslek Alanındaki Gelişmeler ve Etik

♦ *Yirmi birinci yüzyılda psikolojik danışma alanındaki gelişmeler*

Psikolojik danışma alanı, yirmi birinci yüzyılda insan yaşamını etkileyen pek çok değişikliğe bağlı olarak hızla gelişen ve daha çok ihtiyaç duyulan bir alan hâline gelmiştir. Giderek toplumumuzda da daha fazla sayıda insan bu hizmetten yararlanmaktadır. Hizmetin artması kuşkusuz bazı yanlış uygulamaları ve etik sorunları da beraberinde getirmektedir.

Tablo 1.3. Psikolojik Danışmanlıkta Etik Uygulamalarla İlgili Son Değişiklikler

Etik İlkelere İlişkin Olarak:

♦ *Farklı ortamlarda psikolojik danışma hizmetleri*

* Günümüzde psikolojik yardım hizmetlerinin değişik ortamlarda –hastane, okul ve toplum tabanlı diğer kurumlar gibi– ve farklı danışan gruplarına (öğrenci, hasta, tutuklu vb.) verilmesinin giderek daha çok önem kazanması.
* Psikolojik danışmanların kendi eylemleri/yaptıkları ile ilgili olarak; danışanlarına, işverenlerine ve meslek kuruluşlarına karşı sorumlu ve hesap verebilir olmaları gerektiğine yönelik beklentilerin artması.

♦ *Uygulamalarda kültürel farklılıklar*

* Psikolojik danışmanlık uygulamalarında kültürel farklılıkların dikkate alınması gerekliliği konusundaki etik ilkelere ilişkin farkındalığın artması.

* Uzak kırsal bölgelerde ya da belirli ortamlarda "sıkışıp kalmış" psikolojik danışmanların olduğu durumlarda; terapötik olarak yararlı ve kaçınılmaz olan ikili ilişkilerin kabulü.
* İlgili dernek ve organizasyonlarca etik standartlara alternatif olarak, etiksel çerçeveler ve yönergelerin sunulması.

Standartlara İlişkin Olarak:

* Sağlık alanında hazırlanan yeni yasal düzenlemelerde, psikolojik danışmanlığa ilişkin, yasal olarak uygulanabilir asgari standartların tartışılması.
* Sağlık hizmetlerinin sunulmasında, psikolojik danışmanlık servisleri için, özellikle sağlık ortamlarına ilişkin, uygulama kılavuzlarının yayınlanması.

♦ *Kanıta dayalı hizmet sunmanın gerekliliğine yönelik artan eğilim*

* Kamu tarafından finanse edilen hizmetlerin, etkinliğinin araştırılmasında kanıta dayalı hizmet sunmanın gerektiğine yönelik artan eğilim (ör. birçok danışman ve servisler tarafından karşı çıkılmasına rağmen psikolojik danışmanlıkta, kanıta dayalı hizmete uygun olan bilişsel davranışçı terapi yaklaşımının tercih edilmesi yönünde eğilimin artması gibi.).
* Tüm psikolojik danışmanlar için yasal düzenlemelerin sunulması ve yasal olarak uygulanabilir asgari standartların benimsenmesi.

Yasal Koşullara İlişkin Olarak:

♦ *Mahkemelere kanıt sunma*

* Psikolojik danışmanlık hizmetlerinin nasıl finanse edileceği ve nasıl yaygınlaştırılacağına ilişkin yasal düzenlemeler giderek daha önemli hâle gelmektedir.
* Gizlilik ve yetişkin rızasına ilişkin kanunu geliştirme çalışmaları sürmektedir.
* Psikolojik danışmanların mahkemelere kanıt sunmalarına yönelik eğilim büyümeye devam etmektedir.
* Psikolojik danışmanların beklentilerini tanımlamak için çalıştıkları kurumlarda hizmet anlaşması (kontrat) yapılması giderek artmaktadır.

♦ *Çocuk ve gençleri korumaya ilişkin yasalar*

* Çocukları korumaya ilişkin sürekli gelişen çalışmalar, kamu tarafından finanse edilen kurumlarda görevli psikolojik danışmanların ilgili bilgileri, çocuk ve gençlere yönelik diğer servislerle paylaşmaları konusundaki beklentilerin yükselmesine neden olmaktadır.

Uygulamadaki Gelişmelere İlişkin Olarak:

♦ *Çevrimiçi psikolojik danışma hizmetlerinin yaygınlaşması*

* Psikolojik danışma alanındaki kuram ve uygulamaların güncelleştirilmesi çalışmaları devam etmektedir. Yeni model ve yöntemler hızla artmaktadır.
* Psikolojik danışma yardımı sunmanın olası yeni yollarının; web kamerası, e-posta veya mesajlaşma yoluyla danışmanlık gibi, dijital teknolojinin kullanılmasıyla gündeme gelmesi, yeni etik tartışmalar yaratmaktadır.

Standartlar ve Etikle İlgili Kaygılar

Yukarıda söz edilen gelişmelerin yanı sıra bir yandan da psikolojik danışma hizmetinin ne olduğu, nasıl sunulacağı, kimler tarafından sunulabileceği konusunda toplumda yanlış algılar ve yanlış anlaşılmalar sürmektedir. Aşağıdaki temel sorulara ilişkin akla gelen algıları ve yanlış anlaşılmaları gözden geçirelim:

1) "Psikolojik danışma nedir? Ne değildir?"

♦ *Psikolojik danışma hizmetine ilişkin yanlış algılar*

Bu soruya verilen yanlış yanıtlar içinde aşağıdaki eğilimleri görebiliriz:

- Uygun olmayan bir yönlendirme:

  "Sizden, bu kursu bırakma konusunda, öğrenci işlerinden Aydın Bey'e danışmanızı istiyorum."

  "Ahmet Bey'i görerek erken emekli olması konusunda ona danışma yapar mısın, çünkü onun ofisindeki iş dağılımını yeniden düzenlememiz gerekiyor."

- Psikolojik danışma hizmetinin gizliliğine ilişkin uygun olmayan beklentiler:

  "Kızımın sana söylediklerini, daha sonra bana söylemeyeceğini bilseydim, onu sana danışmaya göndermezdim."

- Gizliliğin sınırlarına ilişkin olarak psikolojik danışmanlar arasındaki belirsizlik:

  "Çocuk istismarına ilişkin şüphelendiğim her durumu bildirmek zorunda mıyım?"

- Psikolojik danışmanın olanaklarını ve sınırlılıklarını sorgulama:

  "Travma sonrası psiko-sosyal müdahale programını nasıl ve ne zaman uygulamalıyım? Bunun için kimden izin almalıyım? Bu hizmeti nasıl düzenlemeliyim?"

- Etik ilkelerin farklı kültürel bağlamlara uyarlanması:

  "Danışmanlık etiği ilkelerimi, farklı kültür ve sosyal bağlamlardan gelen danışan ihtiyaçlarını karşılamak için nasıl uyarlayabilirim?"

- Psikolojik danışmanlık hizmeti sunmanın yeni yöntemlerine etik ilkeleri uyarlama:

  "Web kamerası, e-posta ve mesajlaşma gibi elektronik teknolojileri kullanarak psikolojik danışmanlık hizmeti vermeye nasıl uyum sağlamalıyım?' Bu şekilde danışma yapmak etiğe uygun mu?"

2) Psikolojik danışmanlık-süpervizyon konusunda yanlış anlayışlar

- Yönetim alanında, psikolojik danışmanlık-süpervizyon ve sorumluluk konularında yaşanan kavram kargaşalığı:

  "İnsan kaynakları müdürünüz olarak işinizden ben sorumluyum, başkasının konuya karışmasını istemiyorum." veya "Başka herhangi bir personel süpervizyon ya da destek almıyor, danışmanların neden farklı olmaları gerektiğini anlamakta zorlanıyorum."

- Devam eden uzun süreli süpervizyon ihtiyacı:

  "Şimdiye kadar stajyerlik süresini doldurmuş olmanız gerekir; neden hâlâ süpervizyona ihtiyacınız olduğunu anlayamıyorum."

3) Eğitim ihtiyacı konusunda yanlış anlayışlar

- Farklı yeterlilik düzeylerinde gereken eğitim seviyeleri ile ilgili belirsizlik:

  "Artık hepimiz psikolojik danışmanız, değil mi? Üç günlük eğitim, fazlasıyla yeterli."

♦ *Kısa sürede uzman yaratma yanılgısı*

- Psikolojik danışmanlıkta "kısa sürede uzman yaratma" yanılgısı:

  "Burada danışmanlık hakkında iki kitap var. Hafta sonu onları okumanı ve pazartesiye psikolojik danışman olarak gelmeni istiyorum."

Yukarıdaki ifadeler (yanlış algılar) bizim ülkemizde de; okullarda, kolejlerde, hastanelerde, sosyal hizmet servislerinde, çalışanlarla ilgili destek programlarında, dinsel hizmetlerde, gönüllü kuruluşlarda ve özel muayenehanelerde bulunan danışmanlardan duyduklarımızdan bazılarıdır.

İşte bu konular ve diğer birçok sorun bu kitabın kapsamını oluşturmaktadır.

Tartışma: "Psikolojik danışmanın ne olduğu/ne olmadığı konusunda" sizin karşılaştığınız yanlış algılar nelerdir? Örnek vererek sınıfta tartışınız.

Standartlar ve Etiğin Önemi

♦ *Etiksel bağlılığın meslek itibarının korunmasındaki kilit rolü*

Psikolojik danışmanlık mesleğine ilişkin halkın gözündeki imajı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyecek olan şey; bu işi icra eden psikolojik danışmanların, uygulama standartlarını koruma ve etik ilkelere uyma düzeyine bağlıdır. Şimdiye kadar yaşadığımız deneyimlerimizle söyleyebiliriz ki; mesleki standartları düşük olan psikolojik danışmanlarca yapılan ve psikolojik danışmanlığı itibarsızlaştıran vakalar, sayıca çok az olmasına rağmen, sonuçlar hem danışanlar, hem de bir bütün olarak danışmanlık mesleğinin itibar kaybetmesi açısından oldukça zarar vericidir.

♦ *İyi niyet, yeterli değildir.*

Bir çok durumda, psikolojik danışmanların, danışma ilişkilerinde, sınırları korumalarına ilişkin bir uygulama standardının olmaması risk yaratır. Özellikle roller örtüştüğünde, nasıl bir zarara yol açabileceğini hayal etmek çok zor değildir. Çünkü psikolojik danışman yardımcı olma niyetinde olsa da, kendi ihtiyaç ve ön yargılarına ilişkin kişisel farkındalığının olmadığı ve eğitiminin yetersiz olduğu durumlarda, yolunu kaybedebilir. İyi niyet, psikolojik danışma hizmetinin sunulabilmesi için her zaman yeterli değildir; eğer danışman uygulayıcı olarak yetkin değilse, standartlara ve etiğe uygun bir düzeyde çalışmıyorsa, iyi niyet çok 'tehlikeli' olabilir.

♦ *Hem yetkin olmanın hem de standartlara ve etiğe uygun davranmanın önemi*

Sıklıkla karşılaşılan sorunlardan biri, gençlerle yürütülen psikolojik danışma hizmetlerinde yaşanan yanlışlardır. Gençlerin kendi sorunlarını idare edebilecekleri anlayışına sahip olan, öte yandan ana-baba olmanın zorluklarıyla özdeşleşmiş gibi görünen psikolojik danışman örnekleri bulunmaktadır. Bazen, psikolojik danışmanın ana-baba rolüyle aşırı özdeşleşmesi, gencin yararına olabilecek bir değerlendirmeyi gölgelemektedir. Cinsel sorunlar, ilaç kullanımı, sorunlu yeme alışkanlıkları ve HIV enfeksiyonu ile ilgili psikolojik danışma hizmeti isteyen bireylerde bu olayların farklı türleri ortaya çıkabilmektedir. Her durumda gencin, doğal olarak 'gizlilik' talebi bulunmaktadır. Psikolojik danışmanlar ise genellikle bu talebe direnmektedirler. Bu direnç çoğunlukla, gençleri ana-babalarını bilgilendirmeleri için teşvik etme ya da eğer onlar bunu yapmazsa, psikolojik danışmanın yapacağına ilişkin ısrarı konusunda yaşanmaktadır. Bu örneklerde söz konusu gizlilik talebi, gençlerin ana-babalarının gösterecekleri tepkilerden korkmalarına dayanmaktadır.

Genellikle gencin korktuğu şey, yaptığı davranışları açıklamak zorunda kaldığında dışlanmak ve evden atılmak gibi sonuçlardır. Bazen psikolojik danışman, ana-babaların şiddet içeren tepkilerine karşı gencin savunmasız olduğu ya da desteğe ihtiyaç duyduğu zamanlarda evden atılabileceğine inanamaz. Psikolojik danışman, bazı ana-babaların, çocuklarının yaşadığı zorluklara olumsuz tepkiler verebileceğini de öğrenmiş olmalıdır. Fakat bu gerçek, ne yazık ki bir çok durumda, psikolojik danışmanlık mesleğinin itibarını olumsuz etkileme pahasına kazanılan bir öğrenmedir. Buna ilişkin bir gencin gözlemleri şöyledir:

"Danışmanlar genellikle çok samimi ve sevecen insanlardır. Ancak onların, ana-babaların kendi çocuklarını, danışmanın gördüğü gibi, anlayışla karşılamadığını bilmeleri gerekiyor. Öyle ki danışmanımın, yaptıklarımı açıkladıktan sonra, ailemin gelip beni geri alacaklarına inandığını söylemesi, bana hiç yardımcı olmadı. Keşke danışmanım, eyleme geçmeden önce tüm alternatifleri benimle birlikte değerlendirseydi ve hangisini seçeceğim konusunda benimle daha fazla konuşsaydı."

♦ *Medyada danışanlardan gelen eleştiriler*

Gençlerin gizliliğe ilişkin sahip oldukları haklar karmaşıktır ve bu 10. Bölüm'de ele alınacaktır. Psikolojik danışmanların yol açabileceği olası tehlikeler ve özellikle danışmanların bazı yanlış uygulamaları, medyada yer alan eleştirilerin artan kaynağı hâline gelmiştir. Belki de bu konuda en iyi örnek olarak, " Bağımsız Pazar" gazetesinde yayımlanan 'Danışmanlık: bir çözüm mü, bir sorun mu?', başlıklı iki bölümlük bir makalede Linda Grant'ın yorumunu gösterebiliriz. Bu makale, İngiltere'de dikkatleri psikolojik danışma hizmetlerinde etik konulara çekmede çok önemli bir rol oynamıştır:

"Psikolojik Danışmanlık, İngiltere'de binlerce insana yardımcı olmaktadır. Geleneksel tıbbın yanında haklı olarak yerini alması, pratisyen hekimlerin depresif veya sorunu olan hastalara reçeteli ilaçlar verme yerine onları psikolojik danışmanlara sevk etmelerini arttırmaktadır. Bununla birlikte, henüz tam olarak bildirilmese de, danışmanlığa ilişkin ciddi sorunlar açığa çıkmaktadır.

Gün geçtikçe artan beklentiler, özellikle gönüllü kuruluşların psikolojik danışmanlığa yönelik taleplerini yükseltmektedir. Sağlık endüstrisindeki hizmetlerin tamamen düzenlenmemiş oluşu ve niteliğe ilişkin bir standardın olmayışı, halkın nitelikli bir hizmet alıp almayacağını öğrenmelerini güçleştirmiştir. Ardından, şikâyetler ortaya çıkmaya başlamıştır. Psikolojik danışma sürecinden memnun olmayan müşteriler, uygulama hatasına yönelik mağduriyetlerinin ele alınması konusunda, yaşadıkları kötü deneyimleri şikâyet edebilecekleri bir mekanizma bulmak için mücadele etmektedirler (Grant, 1992)."

Yanlış Uygulamalardan Örnekler

Yukarıda söz edilen yazı dizisi, aldıkları psikolojik danışma hizmetinin, onlara zarar verdiğini düşünen yedi danışanın kişisel hikâyelerini içermektedir. Şimdi bu örnekleri Türkiye için de geçerli olup olmadığını düşünerek inceleyelim:

♦ *Basına yansıyan yanlış uygulama örnekleri*

(1) Üç farklı danışanın öne sürdüğü şikayetler, temelde psikolojik danışmanların yeterliklerinin sorgulanmasını gündeme getiriyordu. Bir danışan, aldığı evlilik danışmanlığı deneyimini şöyle aktarmıştır:

> *"Evlilik danışmanlığı, 'Danışmanın çok az konuştuğu bir boks maçı gibidir.' diye tanımlamıştı. O, sadece bizi açılmaya teşvik etmek için orada bulunuyormuş gibi görünen, arada bir soru soran sessiz bir hakemdi... Bunun evlilik danışmanlığı için tasarlanmış bir yöntem olduğunu düşünmüştüm" (Grant,1992).*

(2) Bir diğer danışan, psikolojik danışmanın onun karşısına oturup, elini sıklıkla çenesine koyarak onu izlemesinden rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Altı ay sonra psikolojik danışman bir anda;

> *"Seni anlamıyorum, zihninin nasıl çalıştığını anlamıyorum, diğer hastalarım gibi değilsin." demiş ve bu durum danışanın duygularını altüst etmiştir.*

(3) Danışanlardan bir diğerine, psikolojik danışman tarafından, kendisiyle zıt fikirde olma hakkı olmadığı söylenmiş ve daha sonra, haftada iki kez olmak üzere sekiz ay süren bir psikolojik danışma sürecinin bitiminde, danışmanın şu sözleri ile danışan şok yaşamıştır:

> *"Mavi suların oldukça dışındayız artık", dedi, benimle çalışmaya devam etmek istemiyordu, benim tam olarak çalışmadığımı ve zihinsel durumumda bir gelişme olacağına ilişkin ümidini kaybettiğini söyledi. Paramparça olmuştum... Bu korkunçtu ve daha sonra anladım ki terapistim bana fena hâlde uygunsuz ve zarar verici davranmıştı'*

♦ *Etik olmayan psikolojik danışma hizmeti örnekleri*

(4) Şikâyet edilen konulardan bir diğeri ise; psikolojik danışmanı görmek için yaşanan güçlük ve danışanın ihtiyaçlarına gösterilen genel saygısızlıktı. İlgili şikâyetteki zorluk, uygun bir psikolojik danışman seçmeyle ilgiliydi. Bu konudaki örnek şu şekildedir:

"Danışanın, psikolojik danışma hizmeti için uygunluğuna ilişkin ilk değerlendirme telefonda gerçekleşti ve bunu sonraki değerlendirmelerin nelere ilişkin olacağı ve ücret konusunun görüşülmesi için birkaç ay bekleme takip etti. Bir diğer görüşme, kişisel danışmanı olacak olan başka bir psikolojik danışmanla gerçekleşti. Danışan onun kendisi ile tam bir meslek dili içerisinde iletişime geçmesinden rahatsız oldu:

"Söylediğini duydum", "Bu sana nasıl hissettiriyor?", "Bu çok kızgın bir genç kadın sesi"...

"Bu bir danışma oturumu parodisi gibiydi. Ona, *'Bana bu kelimeleri kullanmayın' 'Bana uzmanlık taslamayın'* demeye çalıştım. O ise randevularını

iptal etti. Sonra, onun tarafından seçilmiş, yaşça biraz daha büyük, daha elverişli ve daha hassas olan bir psikolojik danışman arkadaşı ile iki haftada bir öğle yemeklerinde görüşerek daha iyi bir yardım aldım."

(5) Beşinci şikâyet, 19 yaşındaki kadın danışanını, "Çok uzun zamandır bunu yapmak istiyordum." diyerek dudaklarından öpen bir erkek psikolojik danışmanı anlatmaktadır. Bu noktaya kadar terapi haftada üç kere olmak üzere beş yıldır devam etmekteydi. Bu olay danışanın ilişkiyi bitirmesiyle sonuçlandı. Çünkü danışan, durumun oldukça tehlikeli olduğunun farkına varmıştı. Kendini, ona güvenmeyi öğreten biri tarafından incitilmiş ve ihanete uğramış hissediyordu.

♦ *Etik olmayan psikolojik danışma hizmeti örnekleri*

(6) Altıncı olarak bildirilen vaka, özel ve seçkin bir psikoterapiste 50 dakika için 105 sterlin ödeyen anne ve kızını konu alıyordu. Bir arkadaşları onlara, terapistleri tarafından yazılan bir makalede, onlarla yapılan bir görüşmenin anlatıldığını söylediğinde çok şaşırmışlardı. Makale, danışanların adını ve yeterli detayları içermese de, arkadaşlarının onları belirleyebileceği kadar yeterli bilgiyi içeriyordu. Kızı durumu şikayet etmek için aradı ve aralarında geçen yarım saatlik görüşmeyi şöyle özetledi;

> *"En azından bunun sorun olup olmayacağını sormak için bizden izin isteyebilirdi, fakat terapist yanlış bir şey yapmış olduğunu kabul etmedi. O, tespit edilemeyeceğimizden son derece emindi. Ancak sorun başkalarının bizi belirleyip belirlememesi değildi sadece. Sorun olan; bunun bizim hikâyemiz olmasıydı ve bizden izinsiz kullanılmıştı. Bu, anneme fazlasıyla zarar verdi. Ben de kendimi öfkeli ve ihanete uğramış hissediyordum."*

(7) Yedinci şikâyet, bir danışan tarafından değil, psikolojik danışma sürecinin yarattığı sonuçtan etkilenmiş biri tarafından yazılmış bir durumdu. Bir anne, oğlunu uzaktan izlerken çektiği acıyı ve oğlunun psikolojik danışmaya başlamasıyla, beş yıldan uzun bir süre onunla temas kuramadıklarını yazmıştı. Oğlunun bir arkadaşına anlattıklarını temel alarak şikâyette bulunan anne, arkadaşı tarafından nakledilen; "danışmanı ona, bütün sorunlarının kaynağı olduğu için ailesi ile tüm bağlantısını kesmesini ve onlarsız yeni bir hayata başlamasını nasihat etmişti." cümlesini yazıyor ve bu tür öğütlerin temelini ve psikolojik danışmanın hâlâ aynı tip nasihatlerde bulunup bulunmadığını öğrenmek istiyordu.

Psikolojik danışma deneyimlerinden memnun olmayan insanların kendi yaşantı ve değerlendirmelerini içeren makale, Bağımsız Pazar gazetesinde ilk yayımlandığında psikolojik danışmanlar ve terapistler arasında şok yarattı. Sanırım birçok psikolojik danışman için, danışanları tarafından danışma yaşantılarının yazıldığı buna benzer şikâyetler görmek ilk kez yaşanıyordu. Bunun sonucu olarak birçok danışman, bu makaleyi okuduğunda

kendi uygulama standartlarını gözden geçirmiştir. Örneğin, isimler çıkarılmış ve özgeçmiş detayları oldukça az ve soyut kavramlarla verilse de danışanların kendilerini bir durum analizinde belirlemeleri olasılığı, bu makale yazılmadan önce düşünülmemiş gibi görünmektedir. Psikolojik danışman için, danışanın kimliğini ifşa edebilecek bilgilerin neler olduğunun bilinmesi kritik bir faktördür. Açık olan sonuç şudur ki, herhangi bir danışmanlık hikâyesi, danışanların kendilerini belirlemelerine sebep oluyorsa veya danışanın kimliğini bilen başka birileri onları belirleyebiliyorsa, büyük bir güvenceye ihtiyaç vardır. Bu ders hâlâ bazı danışanlar ve psikolojik danışmanlar tarafından öğrenilmektedir. Diğer bazı memnuniyetsizlik örnekleri herkese tanıdık görünür. Zaman zaman kötü uygulama standartları ve etik olmayan davranışlar ortaya çıkabilir. Bu kitabın psikolojik danışmanlara, yukarıdaki faydalı ve kullanışlı makale serisinde bahsedilen bazı tuzaklardan kaçınmaları için farkındalık sağlayacağı umulmaktadır.

♦ *Danışan şikayetleri, psikolojik danışmanlar için farkındalık sağlayabilir.*

Aslında, psikolojik danışmanlara karşı yapılan şikâyetlerin mevcut örüntüsünü yeterli bir şekilde ortaya koyabilmek kolay değildir. Şikâyet edilecek kurumların; ulusal meslek örgütlerinden özel danışmanlık merkezlerine kadar geniş bir ranj aralığında olması önemli bir karmaşadır. Bu kurumların bazıları, itibarını veya danışan gizliliğini sağlamaya ilişkin bir endişeyle birlikte ticari yararını korumak için, alınan şikâyetlere ilişkin bilgi vermeyi istemezler. Ayrıca, şikâyetler özellikle serbest danışma merkezlerinde çalışan bağımsız uygulayıcılara yönelik olduğunda bunların doğrudan mahkemelere ya da avukatlara yapılması mümkündür. Ulusal örgütler muhtemelen sadece buzdağının ucunu görürler. Bunun anlamı; ilgilenilen şikâyet kalıplarının bize şikâyet miktarından ziyade, şikayetlerin niteliğini vereceğidir. Duygusal ve cinsel istismar konuları, insanla ilgili mesleklerin tümünde olduğu gibi psikolojik danışma alanında da en önemli etik konularından biri olmaya devam etmektedir.

♦ *Psikolojik danışma alanında sıklıkla karşılaşılan şikâyet kategorileri*

Genel olarak psikolojik danışma alanında belirlenen şikâyet kategorileri şöyledir;

* Psikolojik danışmanın mesleki yetersizliği,
* Eksik sözleşme nedeniyle danışan ve psikolojik danışmanın beklentilerinde çatışma,
* Gizliliğin kötü yönetimi,
* Hatalar ve psikolojik danışmanın yanlış uygulamaları (Palmer Barnes, 1998).

Bu kategoriler şikâyetlerin tümünü kapsamasa da genel bir bakış sağlar. Çoğu şikâyetlerin genellikle bildirilmemesi ve bazı konuların diğerlerinden daha az şikâyet edilmesi olasıdır. Örneğin, psikolojik danışma sürecinin sonlandırma zamanına ilişkin karar, danışan ve psikolojik danışman

tarafından farklı yaşanabilir. Danışanların önemli bir çoğunluğu, psikolojik danışmanın gelirinin sürdürülmesi için danışma sürecinin gereksiz yere uzatıldığını düşünebilirler. Ancak, danışma sürecinin devamı, hem uzun hem de açıkça maddi olarak sömürücü olmadığı sürece, bunun bir şikâyet olarak bildirileceği şüphelidir. Diğer birçok durumda, danışanın şikâyete zaman ve kaynak ayırarak sorunu çözmek yerine danışmayı bitirerek kendi kayıplarını azaltması daha olasıdır. Eğer danışan şikâyet sürecini göze alıyorsa, muhtemelen küçük ama anlamlı ve önemli durumların büyük bir sayıya ulaştığı düşünülmelidir.

♦ *Meslek örgütlerine yapılan şikâyetler tek başına yeterli değildir.*

Şikâyet süreci, psikolojik danışmanlık mesleğinin etik standartlarını koruyamaz. Birçok şikâyetin psikolojik danışmanlara ulaşması ve onların bu şikâyetlerden etkilenmesinden kaçınmak hiç de kolay değildir. Birçok danışan ciddiye alınmayacaklarını düşündüklerinden şikâyetten vazgeçebilirler. Ya da profesyonel danışma örgütlerinin, halktan gelen bir şikâyeti dikkate almak yerine, kendi üyelerini öncelikli olarak korumayı düşüneceğine ilişkin endişeleri olabilir. Bazı şikâyetler, başvuru merciilerinde sadece kendi kapsamı dışında olduğu için kayda geçmeyebilir. Psikolojik danışmanın ciddi bir uygulama hatası yapmış olduğu kanıtlanmış olsa da yüklenebilir yaptırımların sınırları vardır. En ciddi yaptırım, örgüt üyeliğinden çıkarılmaktır. Yanlış uygulamalarda bulunan bir psikolojik danışmanın söz konusu tutumuna devam etmesini engellemek son derece zordur. Yolsuzluk veya ciddi bir saldırıdan dolayı cezasını çektikten sonra hapishaneden çıkan birinin, psikolojik danışman veya psikoterapist olarak çalışmaya başladığını öğrenmek oldukça şaşırtıcı olur. Bazen, tıp ve tıpla ilgili olan birçok meslekte olduğu gibi, yasal kayda ulaşılırsa bu durumun önemli ölçüde önlenebileceği ileri sürülmektedir. Yasal düzenlemeler, denetimi arttırır ancak meslek profesyonellerini ve halkı korumada tamamen garantili bir kontrol sağlamaz.

Bu gibi durumlar, psikolojik danışmanların neden etik olarak davranmaları ve uygulama standartlarını korumaları gerektiğine ilişkin soruları arttırır. Hepsinden öte, bir psikolojik danışman bu konudaki düşüncesini *"Eğer etik dışı hareket edersem, bir danışman olarak başıma gelecek en kötü şey, sahip olduğum herhangi bir danışmanlık kurulusundan çıkarılmam olacaktır. Beni danışan görmeye devam etmekten alıkoyamazlar."* şeklinde ifade edebilecektir. Bu tür bir yanıt; psikolojik danışmanlığın doğasını, kişisel bağımsızlığı ve mesleki etik bütünlüğünü yanlış anlamaktır. Bu doğrultuda, temel soruyu sormak faydalıdır: "Neden etik olmalı?"

Tartışma: Aşağıdaki soruya yanıtınız nedir? Bir psikolojik danışmanın etiğe uygun davranması neden önemlidir? Bu soruyu psikolojik danışman, danışan ve mesleki kimlik açısından değerlendirerek tartışınız.

Psikolojik Danışman Neden Etik Olmalıdır?

♦ *Yetkin olmak mı, etik olmak mı?*

Bir psikolojik danışman için **"yetkin olmak"** mı, **"etik olmak"** mı öncelik taşır? Bu soru yanıltıcı ve sonuç vermeyen bir tartışmaya yol açar. Neden? Çünkü her ikisi de diğerini kapsamak zorundadır! Psikolojik danışmanlık, etik temellere dayanmadığı sürece, yararlı herhangi bir amaca hizmet edemez. Danışanlar, genellikle sorunlu veya hassas olduklarında yardım ararlar. Onların dileği; psikolojik danışmanların öncelikle, gerçek anlamda özerklik ve iyilik hâline ulaşmalarına yardımcı olmalarıdır. Bu durum, psikolojik danışmanlığın, doğası gereği danışan ile etik bir ilişki içinde olmayı gerektirir.

♦ *Güven ilişkisi*

Ancak, danışanlar, psikolojik danışma sürecinin etik standartlarına ilişkin her zaman yeterli şekilde bilgilendirilmezler. Bu nedenle, hizmetin etik temelini, kendileri ile danışma yapan psikolojik danışmanın kişisel bütünlüğünü değerlendirerek yargılamaları mümkündür. Bu, oldukça tanıdık bir durumdur. Hepimiz her gün tanıştığımız insanların güvenirliğini değerlendirmeye kalkışırız. Psikolojik danışma süreci başladığında, danışanın ilk endişelerinden biri; *"Danışmanım olan bu kişiye ne ölçüde güvenebilirim?"* dir.

♦ *Etik ilkelere kişisel bağlılığın önemi*

Tipik olarak, psikolojik danışman, kişisel bütünlüğe sahip görünüyorsa, onun tüm danışmalarında uyguladığı etik standartların benzer bir düzeyde olacağı kabul edilir. Tanım olarak güven, kişiye ya da sisteme inanç sağlamak amacıyla gerekli olan bilgi eksikliklerini tamamlamayı içerir. Bu durum, birçok danışan için önemli bir adımdır. Bu noktada bazı danışanlar, gerçek konuları açıklamadan önce daha az ciddi konularda psikolojik danışmanı test ederek olası riskleri denetlerler. Diğerleri ise durumun aciliyeti veya sahip oldukları sorunların sıkıntıları tarafından pasifize olmuş durumdadırlar. Her iki durumda da, güven; danışanın hassas ve incinmeye oldukça açık olduğu bir zamanda, psikolojik danışmanın gücünü onun yararına veya zararına kullanması ile eyleme dönüşür. Danışmanın, etik ilkelere kişisel bağlılığı bundan dolayı çok önemlidir. Bir kişinin yaralanmaya açık oluşu, diğerine, mesleki uzmanlık ve gücün kullanılması konusunda karşılıklı bir zorunluluk yaratır.

♦ *Etik olmak hem danışanın çıkarlarını korur hem de mesleğin itibarını arttırır.*

Güvenli bir ortam yaratılmadan psikolojik danışma yapmak imkânsızdır. Danışana, açık yüreklilikle ve aktif olarak sürece katılımı için yeteri kadar güven verilmelidir. Psikolojik danışmanlık, pasif ya da uyuşturulmuş bir hasta üzerinde odaklanan tıbbi bir süreci uygulamak gibi değildir. Yüksek düzeyde güven oluşturmak psikolojik danışmanlığın temeli kabul edilir. Diğer bir ifadeyle, güven ilişkisi, psikolojik danışmanlık meslek etiğinin bazı yapılarında öncelikli ilkedir (Bond, 2006; 2007). Güvenin korunması danışmanlığın temeli olarak kabul edilirken, birçok hukuk sistemine yasa olarak da aktarılmaktadır. Güven, psikolojik danışmanlıkta etik gereklilik olarak birincil kabul edilmese bile, etik öncelikler listesinde her zaman en üst sıralardadır. Psikolojik

danışmanlık etiğinin yapısına yönelik farklı yaklaşımlar 3. ve 4. bölümlerde tartışılmaktadır. Bu yaklaşımları geliştiren insanları birleştiren tek şey; etik olmanın, danışan çıkarlarını korumak ve psikolojik danışmanlığın itibarını arttırmak için en iyi yol olduğu inancıdır.

Tartışma: Siz bir "danışan" olsanız, psikolojik danışmanınıza güven duyma konusunda ne gibi kaygılar yaşayabileceğinizi ve bunun sürece nasıl yansıyabileceğini tartışınız. Etiğe uymayan bir psikolojik danışmana güvenebilir misiniz?

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK NEDİR?

2

Ana Hatlar

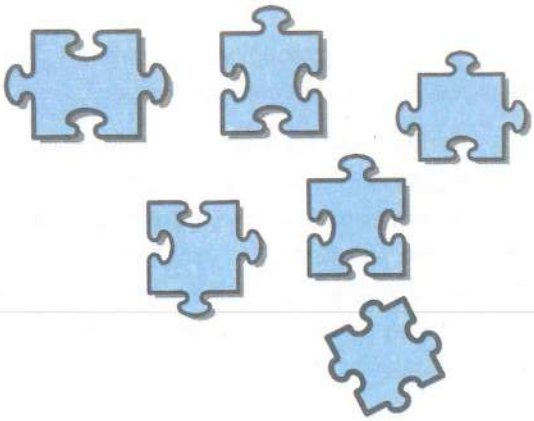
- Psikolojik Danışmanlık Nedir?
- Kavramın Uluslararası Kullanımı
- İngiltere'de ve Türkiye'de "Psikolojik Danışmanlık"
- Psikolojik Danışmanlık ve Diğer Roller
- Sonuç

Düşünme Kutusu

Psikolojik Danışman kimdir? Psikolog, Sosyal Hizmet Uzmanı/Çalışanı, Psikiyatrist, Terapist ile aralarında ortak ya da farklı olan yönler nelerdir? Sınırları belirlemek ve iş birliği sağlamak nasıl mümkün olabilir?

2

"Psikolojik Danışmanlık Nedir?" sorusuna yanıt vermek kuşkusuz ki bu alanda eğitim alan sizler için kolaydır ancak sokaktaki bir kişi için psikolojik danışmanlığın tanımını yapmak oldukça güçtür. Bu bize şaşırtıcı gelebilir. Temel sorun, danışmanlığın insan gelişimi ve terapi alanına özgü olan kullanımını, günlük hayatta sıklıkla, sağlıksız bir şekilde tanımlanmış ve psikolojik danışmaya tamamen zıt şekilde kullanılan ***'danışmanlık'*** kavramından ayırt etmektir. Danışmanlık, çağdaş yaşamın modern bir özelliği olarak, birçok amaç için ortak olarak kullanılan bir kavramdır. Bu kavram ile etiketlenen durumlara ilişkin sürekli büyüyen bir örnekler listesi vardır.

♦ *Bir çok amaç için ortak kullanılan bir kavram*

"Danışmanlık" bazen, "moda danışmanlığı" ya da "çift cam danışmanı" gibi üstü kapalı bir satış yöntemi olabilir. "Borç/mevduat/finans danışmanlığı" uygun olmayan finansal ürünlerin hileli satışından, maddi sıkıntılarını düzenlemekte zorlanan çaresiz insanlara, oldukça profesyonel ve tarafsız olarak sunulan yardıma kadar uzanmaktadır. Bu örneklerde kastedilen anlam, kavramın kullanıldığı bağlamlardan anlaşılabilir. Ayrıca, "danışmanlık" kavramının çok dar ve teknik bir anlam yüklendiği kullanım örnekleri de vardır.

Danışmanlık bazen, otoriter şekilde uzman tavsiyesi vermek anlamına da gelebilir: *"Bana danıştığında, ben ona sorunları takip etmesini tavsiye ettim... Ama o hiç dikkate aldı mı?"* Danışmanlık, yerleşmiş bir anlamı olan sabit bir terim değildir. Kavramı, farklı şekilde kullandıkları için iki kişinin birbirini yanlış anlama olasılığı her zaman vardır. Günlük kullanımda buna benzer anlam çeşitliliğinin olması, bu kavramın önemli ve hızla değişen meslek rollerine uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

♦ *Otoriter şekilde uzman tavsiyesi*

Bu bölümde, psikolojik danışmanlığı tanımlayan yaklaşımlar geniş bir yelpazede incelenmektedir. Bu yaklaşımların belirlenmesi, bu kitapta ele alınan psikolojik danışma bağlamını kurmayı sağlamaktadır. Kararlaştırılmış bir anlam oluşturulması; danışmanlığın standartlarına ve etik ilkelerine hangi

♦ *Kararlaştırılmış bir anlam oluşturulması*

eylemlerin dâhil edileceği ve hangilerinin çıkarılacağına ilişkin sınırların belirlenmesi açısından önemlidir.

Örneğin, bir öğrenci, kişisel bir sorununa yardım alabilmek için öğretmenine yaklaştığında veya bir hemşire, hastasının evden uzakta olmasına ilişkin endişelerini dinlerken, danışmanlık gerçekleşiyor mu? Bir sosyal hizmet uzmanı, ana-babaları, çocuklarının yatılı hastane bakımından eve dönüşüne hazırlarken veya bir din adamı yakın zamanda sevdiğini kaybetmiş birine yardım ederken, psikolojik danışmanlık gerçekleşir mi? Ya da diğer bazı aktiviteler farklı etik ve uygulama standartlarına mı tabidir?

Tartışma: "Danışma ve danışmanlık" sözcüklerinin Türkiye'de hangi alanlarda kullanıldığını ve bunların psikolojik danışmanlıktan ne yönlerden farklı olduğunu tartışınız.

"Psikolojik Danışmanlık" Kavramının Uluslararası Anlamı

♦ *Danışmanlık, rehberlik, tavsiye*

"Psikolojik Danışmanlık" kavramına uluslararası düzeyde kültür ve uygulama çeşitliliği kazandırmak amacıyla, bu kavramı her şeyi kapsayacak şekilde genişletmeye yönelik bir eğilim vardır. "Danışmanlık" kavramının eşdeğeri olmayan dillerde, *"rehberlik"* ya da *"tavsiye"* terimleri sıklıkla eşdeğer olarak kullanılmaktadır. Alternatif olarak, *"danışmanlık"* terimi her dilin kelime haznesine basitçe dâhil edilebilir. Bir sivil toplum örgütü olarak Birleşmiş Milletler tarafından tanınan Uluslararası Danışmanlık Derneği, farklı ulusal ve sosyal bağlamlara uyarlanabilecek kapsayıcı bir tanım kullanır.

♦ *Uluslararası Danışmanlık Derneğinin (IAC) tanımı*

> *"Psikolojik Danışmanlık" teriminin, kullanıldığı kültürel ve mesleki bağlama göre birçok anlamı bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu çeşitliliği kapsayan bir tanım yapmak mümkündür:*
>
> *Psikolojik Danışmanlık, başkalarıyla ilişki kurarak, onları, kişisel olarak memnun edici ve donanımlı yaşamaya yönelik çalışmaya ve keşfedilecek fırsatlar sağlama amacına yönelik bir meslek olarak tanımlanabilir. Danışmanlığın, bireyler, çiftler, aileler ve gruplar için uygulanabilirliğinin yanı sıra çok farklı ortam ve bağlamlarda kullanılabilirliği söz konusudur (IAC, 2003).*

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik arasındaki yakın ilişki birçok ülkede kabul edilmektedir:

"Psikolojik danışmanlığın yönlendirici olmama ve tavsiye vermeme önceliğine karşın, bilgi ve tavsiye yoluyla rehberlik gerektiren bazı durumlar bulunmaktadır (Hoxter, 1998)."

♦ *Psikolojik danışma ve rehberlik arasındaki ilişki ve ayrım*

Görünüşte danışmanlığın, bazı yaklaşımlar içinde, geçerli bir tavsiye ve rehberlik ile kendiliğinden birleşmiş olabileceği öngörüsüne rağmen, Uluslararası Danışmanlık Derneğinin (IAC) kurucusu tarafından, Psikoljik danışma ve rehberlik arasında bir ayrım yapılması önerilmektedir. Bu kavramlar ile ilgili belirsizlik, dünya çapında kültürel bağlam ve amaca göre çeşitlenen danışmanlık uygulamalarındaki gerçekleri yansıtmaktadır.

Amerikan Danışmanlık Derneği (ACA) üyeliği için en son belirtilen ölçüt, olabildiğince geniş uluslararası bir örgütlenmenin olmasının yanı sıra güçlü bir "çok kültürlülük" odağının bulunmasıdır:

"Dernek üyeleri kendilerini, insan gelişimini yaşam boyu sürdürmeye adamışlardır. Dernek üyeleri, çeşitliliği kabul etmekte ve insanların sosyal ve kültürel bağlamları içinde değerini, onurunu, gücünü ve biricikliğini destekleyen kültürler arası yaklaşımları kucaklamaktadırlar (ACA, 2005)."

♦ *Amerikan Danışmanlık Derneğinin (ACA) çok kültürlülük vurgusu*

Bu tanımın ilk bölümü muhtemelen, psikolojik danışmanlığın günümüz kullanımındaki en geniş tanımlarından birini oluşturmaktadır. Daha genel bir ifade ile danışmanlığı "*insan gelişimini yaşam boyu sürdürme ve destekleme amacına yönelik psikolojik yardım hizmetleri*" olarak ele alan kapsamlı-gelişimsel PDR anlayışını benimsemiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki danışmanlık hizmetlerinin, çok kültürlü danışmanlık yaklaşımı konusunda, günümüzde İngiltere ve Türkiye'de olan durumdan daha ileride olduğu söylenebilir.

İngiltere'de ve Türkiye'de "Psikolojik Danışmanlık"

İngiltere'de 'danışmanlık' teriminin geniş anlamda köklü bir kullanımı vardır. Stephen Murgatroyd'e (1985) göre danışmanlık ve psikolojik yardım eş anlamlıdır. Philip Burnard (2006) "danışmanlık" teriminin tanımı konusunda benzer bir görüşe ulaşmasına rağmen, sağlık servisindeki deneyimleri sonucu farklı bir açıklama önermektedir. O, bir hemşire eğitimcisi olarak, John Heron'un altı terapötik müdahale sınıflandırmasını, destekleyici bir model olarak kullanmaktadır. Buna göre, Heron (2001) olası müdahaleleri otoriter ve kolaylaştırıcı olarak ayırmaktadır.

♦ *Danışmanlık ve psikolojik yardım eş anlamlıdır.*

Otoriter müdahaleler; *öngörücü* (tavsiyeler sunma), *bilgilendirici* (bilgiler sunma) ve *yüzleştirmedir* (meydan okumadır).

Kolaylaştırıcı müdahaleler ise; *katarsis* (bastırılmış duyguların ifadesini sağlayan), *katalizör* (konuşturmayı başlatmak ve kolaylaştırmak) ve *destekleyiciyi* (onay veya teşvik) içermektedir.

♦ *Görüşlerden birine göre; danışmanlık tavsiye/öğüt vermedir.*

Danışmanlığın geniş tanımlarının aksine, yaygın olarak kullanılan, birbirinden bağımsız iki dar tanımı vardır. Bunlardan birincisine göre, danışmanlık; tavsiye/öğüt vermeyle aynıdır. Bu görüş, en az on yedinci yüzyıla ulaşan uzun bir geleneğe sahiptir. 1625 yılında bir deneme yazarı olan Francis Bacon bir yazısında, "*İnsan ve insan arasındaki en büyük güven öğüt vermenin güvenidir.*" diye yazmıştır. Tartışmasını geliştirirken "Öğüt vermenin/tavsiye etmenin rahatsızlıkları"nı belirlediği için onun bu ifadesi mantıklı bir çıkarımdır. Bu rahatsızlıklar; "Tavsiyeye uymama ve daha da kötüsü tavsiye verilen kişinin tavsiye verenlerden daha iyi olma tehlikesini" içermektedir. Yazar ayrıca, sadece uzman olan kişilerin "danışmanlık" verebileceğini belirtmektedir.

♦ *Uzman tavsiyesi anlamına gelen "danışma"*

"Uzman tavsiyesi" anlamına gelen "danışma"nın bu şekilde kullanımı, *Öz-Oxford İngilizce Sözlüğü*'nün 1982 basımında verilen tek tanımdır. Danışma, *tavsiye (kişiye yapması için); sosyal sorunlara ilişkin (kişiye) uzmanca tavsiye verme vb., (bir şeyi) önerme* olarak tanımlanmaktadır (Sykes,1982). Bu anlam tıbbi ve hukuki çevrelerde hâlâ aktif olarak kullanılmaktadır. Danışmanlığın bu sınırlı anlamı geçerli olsa da en az yetmiş yıllık bir geçmişi olan "danışmanlık" teriminin kullanımı, gittikçe yaygınlaşan kullanımına uygun değildir. *Kısa-Oxford İngilizce Sözlüğü*nün daha yeni bir baskısı, "danışma" ve "danışmanlık" kavramlarının anlamlarında bir ayrım geliştirmiştir. İsim olarak "danışma", tavsiye verme ve fikrin iletişimi ile tarihsel bağlantısını korumuştur. Buna karşılık, "danışmanlık", "*genellikle, bu yönde eğitim almış kişilerin yargısız bir rol benimseyerek, danışanın psikolojik veya duygusal sorunlarıyla etkili şekilde mücadele etmelerine ya da pratik sorunlara tavsiye vermeye olanak sağlayan terapötik bir süreçtir*" (Trumble ve Stevenson, 2002).

♦ *"Danışma" ve "danışmanlık" kavramları arasındaki ayrım*

♦ *Carl Rogers*

Bu terimin daha çağdaş kullanımı, psikoterapi ve psikanaliz geleneklerinden ve onlara karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bunun orijinal kaynağı, 1920'lerde ABD'dedir. Carl Rogers, Amerika'da terapist olarak çalışmaya başladığında, psikoterapi uygulaması hekimlerle sınırlı olduğundan onun uygulama yapmasına izin verilmemişti. Bu nedenle Rogers işini "danışmanlık" olarak adlandırmıştı (Thorne, 1984). Ancak, Carl Rogers bu terimin yaratıcısı değildir. Kuzey Amerika'da, "danışmanlık" kavramının yaratıcısı, radikal bir sosyal eylemci olan Frank Parsons (1854-1908) isimli, Amerikan kapitalizmine ve rekabet ortamına karşı çıkan oldukça aktif bir kişidir. O, kapitalizmin yerine, insanlık ve iş birliğinin birleşimi olan yararlı bir sistemin konulmasını savunuyordu (Gummere, 1988). 1908 yılında, çoğunluğunu

♦ *Danışmanlık kavramının yaratıcısı; Frank Parsons*

göçmenlerin oluşturduğu Boston'un kuzeyindeki bölgede, Meslek Bürosunu kurduğunda, belki de ilk "danışmanlık merkezi"ni var etti. Bu merkezde görüşmeler ve testler yapılıyor, bilgilendirme ve sosyal hizmet çalışmaları sunuluyordu (Zytowski, 1985).

Psikolojik danışmanlık ya da psikoterapiden kazanılan iç görü; toplumda, insanların koşulsuz kabul edilmesine ve bireysel farklılıklara olan saygının gelişmesine, sessiz bir devrim yaparak katkıda bulunmuştur. Aynı şekilde insana yönelik oluşan bu içgörü, doğum sonrası, yeni doğan bebeğin anneden ayrılarak bakıldığı hastane sürecini ve bakım anlayışını değiştirmiştir. Danışmanlar, çocuklarda fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın yol açtığı uzun süreli sıkıntıların açığa çıkarılmasında ve anlaşılmasında önemli bir rol oynamışlardır. Bu sessiz devrim, sevme ve sevilme ihtiyacına inanan danışmanlardan esinlenerek canlandırılmıştır. Ayrıca, danışmanlığın birçok modelinin belirgin özelliklerinden biri; danışmanın, danışana yönelik olarak hissettiği duygusal sıcaklık veya danışmanlık ilişkisinin temeli olan danışanın iyi oluşuna ilişkin endişesidir. Danışmanlık, Frank Parsons tarafından benimsetildiğinden bu yana değişim göstermesine karşın, danışanın gelişmiş iyilik hâline ulaşmasını sağlamada onu güçlendirme amacına yönelik olarak psikolojik danışmanın danışanı ile sağlıklı bir ilişki kurma ilkesi, danışmanlıkta en önemli konular olarak kalmıştır. Danışmanlıkta en temel iki etik ilke olan, danışanın kendi kararını verme gücü ve gizliliğin önemi, danışmanlığın bu yönüyle ilişkilidir. Terimin bu şekilde kullanımı, İngiliz Danışmanlık ve Psikoterapi Derneği tarafından benimsenmiştir:

♦ *İngiliz Danışmanlık ve Psikoterapi Derneği'nin tanımı*

> *Danışma; bir psikolojik danışmanın, danışanını sahip olduğu bir sıkıntı, yaşadığı üzüntü ya da belki yön ve amaç duygusu kaybıyla oluşan yaşam doyumsuzluğunu keşfetmek amacıyla, özel ve güvenilir bir ortamda gördüğünde gerçekleşir. Bu her zaman danışanın bir talebidir, hiç kimsenin danışmanlık için "gönderilmesi" uygun olamaz (BACP, 2008a).*

♦ *Danışanın özerkliğine gösterilen saygı, danışmanlığın köşe taşıdır.*

Son cümle, danışanın özgür-irade, özerklik, öz güven ya da bağımsızlık olarak da adlandırılan "kendi seçimlerini yapabilme gücüne saygı"yı ön planda tutan bir etik ilkeyi önermektedir. Sözcük seçimi, esas anlamı aynı kalsa da çoğu zaman bireysel tercihlere bağlıdır. İngiliz Danışmanlık ve Psikoterapi Derneğinin (BACP) görüşüne göre, danışanın özerkliğine gösterilen saygı, danışmanlığın temelidir. Bu ilkenin değeri çok büyüktür ve danışmanlığın köşe taşı gibidir. Etik ilkeler ve sonuçta uygulama standartları buna göre oluşur.

♦ *Türkiye'de "psikolojik danışma" ve "rehberlik" terimlerinin kullanımı*

Ülkemizde ise, "Psikolojik Danışma ve Rehberlik" kavramı bir arada kullanılarak; bireye yönelik, onun gelişimini ve uyumunu destekleyen sistemli ve profesyonel yardım hizmetlerinin tümünün ifade edilmesi amaçlanır. Bu anlamda "rehberlik" terimi tek başına kullanılsa da yukarıdaki anlamı refere eder:

♦ *Rehberlik*

"Rehberlik; her yaştaki bireylere, kendilerini tanıma, kabul etme ve geliştirmeleri sürecinde gerekli yeterlikleri ve yaşam donanımlarını kazanmaları için profesyonel kişilerce yapılan psikolojik destek hizmetleridir." (Yeşilyaprak, 2015).

Bu tanımda rehberlik kavramı, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin tümünü (psikolojik danışma, bireyi tanıma, oryantasyon, bilgi toplama ve yayma, yöneltme ve yerleştirme, izleme ve değerlendirme, araştırma ve geliştirme, müşavirlik, çevre ve veli ile ilişkiler) ifade etmek üzere kullanılır. Psikolojik danışma, hizmetlerin merkezinde yer alır ve diğer hizmetler psikolojik danışma ilke ve yöntemleri ile ve bu anlayış ile uygulanır.

♦ *Psikolojik Danışma*

"Psikolojik danışma", tek başına kullanıldığında ise aşağıdaki şekillerde tanımlanır:

"Çeşitli nedenlerle uyum sıkıntısı çeken, kendini yalnız hisseden, başarısız ve değersiz gören kimselere, sorunlarının kaynağını ve çözüm yollarını görmede savunucu tutumlarını bırakıp, yeni yaşantılara açık hâle gelmeleri amacıyla yapılan yardım hizmetidir. Psikolojik danışma sırasında danışmanın yaratacağı geliştirici atmosferde kişi, kendini doğru bir biçimde algılamaya açık hâle gelecek hatta bu gelişme onun çevreyi de doğru biçimde algılamasına yol açacaktır. Psikolojik danışma, bireysel ya da grupla yürütülen özel bir etkileşim yöntemi ile sunulan bir hizmettir." (Kuzgun, 2002).

"Bireyin karar verme ve problem çözme ihtiyaçlarını karşılayarak gelişim ve uyumunu sürdürmesine yardımcı olmak amacıyla bireyle yüz yüze kurulan psikolojik yardım ilişkisidir." (Gibson ve Mitchell, 1990).

"Ruh sağlığı, psikoloji ve gelişim ilkelerinin; bilişsel, duygusal, davranışsal ve etkileşimsel müdahale stratejileri aracılığıyla bireyin iyi oluşu, kişisel ve meslek gelişimi ile patoloji konularını da ele alacak şekilde uygulanmasıdır." (ACA, 1997).

♦ *"Psikolojik Danışma" ve "Rehberlik" ayrımı*

Türkiye'de, yukarıda tanımlanan iki kavramın uygulamadaki kullanımları açısından bakıldığında; "psikolojik danışma" çoğunlukla terapötik ilişkiyi ifade etmek amacıyla kullanılırken, "rehberlik" daha çok bilgi verme ve yönlendirme konumundaki yardımları tanımlamak için kullanılmaktadır.

Tartışma: Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik alanının gelişimini ve yardım meslekleri içinde psikoloji ve psikiyatri ile ilişkilerini; ayrışma ve örtüşme noktalarını tartışınız.

Psikolojik Danışmanlık ve Diğer Roller

Danışmanlık ve diğer roller arasındaki farklılıkları ve örtüşmeyi belirlemek artık sadece uygulayıcıların ilgilendiği bir konu değildir. Bu durum, devletin sosyal politikasının bir konusu hâline gelmiştir. Böylece gönüllü ve yasal sektörlerde danışmanlık hizmetinin sunulması için sistematik yaklaşımlar teşvik edilmektedir. Danışmanlığı, tavsiye verme ve diğer rollerden ayıran köklü tartışmalara rağmen, onların ortak kökleri üzerinde farklı bir bakış açısı da söz konusudur.

♦ *Psikolojik danışmanlık ve diğer rollerin ortak kökleri*

Tarihsel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde; dostça yardım etme, tavsiye verme, rehberlik, danışmanlık becerileri ve danışmanlığın, vatandaşların demokratik sürece katılmak ve kendi hayatlarını kontrol altına almak için daha iyi duruma gelmelerini sağlayacak hareketlerle yakından ilişkili olduğu görülür. Tavsiye verme ve rehberlik hizmetlerinin, çağdaş toplumun bir parçası olan yasaların karmaşık ağı ile baş etmeye çalışan insanlara yardım etmek için, 1920'lere kadar uzanan süreçte devlet tarafından desteklendiği, bir dizi hükümet raporlarında yer almaktadır. Danışmanlık ve danışmanlık becerileri, sadece problem çözme ya da terapi yöntemi olarak değil, aynı zamanda diğer fonksiyonlara da hizmet etmek için kabul edilmiştir. Eğitim ve sağlık hizmetleri içinde, insanların kendilerine açık olan seçenekler hakkında bilinçli seçimler yapmalarına yardımcı olmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu şekilde, danışmanlık ve danışmanlık becerilerinin yasal sektörde artan kullanımı; doktorlar, öğretmenler ve sosyal çalışmacılar vb. gibi tamamen uzmana bağımlı hizmet sunulan alanlardan, bu hizmetlerin kullanıcılarının kendi geleceği ile ilgili kararlara katılımını sağlayacak yöne doğru değişmesi ile ilişkilidir. Son zamanlarda bu alana eklenenler ise, savunuculuk ve arabuluculuktur (Craig, 1998). Farklı şekillerde, bunların hepsi toplumun demokratikleştirilmesi ve bireyin kendi denetimi için bireysel olarak güçlenmesi yönünde hareketlerdir. Bu anlamda, hepsi aynı kökü paylaşmaktadır ve tek bir aile ya da rollerin "cinsleri" olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte, roller arasında yapılacak olan önemli farklılıklar da mevcuttur. Bu nedenle, bu rollerin her birine ilişkin farklılıklar dikkate değerdir.

♦ *Danışmanlık ve danışmanlık becerileri*

1. Psikolojik Danışmanlık ve Tavsiye

♦ *Psikolojik danışma sürecinde tavsiye vermenin sınırları*

Tavsiye, genellikle geleceğe yönelik bir eylem için önerilen bir fikir olarak düşünülür. Çoğunlukla, bir uzmanlık pozisyonundan veya otorite tavsiyesi olarak, birilerine, yapacakları eylem sürecinde en iyi tercihi seçmeleri için, kendilerine açık olan seçimler hakkında bilgi vermeyi gerektirir. Brooke (1972), tavsiye sürecini iki yönde tanımlar: "Danışman bilgiyi sadece soranın ihtiyaçlarına göre sıralamak için yorumlamaz, aynı zamanda belirli şekilde çözüm sağlamak için bir fikir de sunabilir." Bu tanımlama, danışman için "tavsiye"

durumunun zorluğunu vurgular. Çünkü psikolojik danışmanlığın amacı, danışan tarafından ona verilen bilgeliğin yerine kendi bilgeliğini keşfetmesini sağlamaktır. Danışmanlık süreci, danışanın başkalarına bağımlı olmak yerine kontrolünü ele alma yeteneğini arttırmayı amaçlamaktadır. Danışmanlıkla tavsiye arasındaki bu fark, tavsiyenin, yardım sunmanın uygun olmayan bir yolu olduğu anlamına gelmez. Sadece tavsiye verme/nasihat etme; farklı bir yöntemdir. Bu yöntem, belki de ilişkiler hakkında karar vermek, geçişlerle başa çıkmak veya diğer psiko-sosyal konulardan daha çok, pratik sorunlar için uygun olabilir.

Daha yakın zamanda kullanılan yöntemler göz önünde bulundurulduğunda tavsiye verme ve danışmanlığın birlikte geliştiği görülmektedir. Öyle ki bu görüş, bazı danışmanlık kuruluşları içine yerleştirilmiştir. Örneğin, Vatandaş Danışma Bürosu Ulusal Derneği,

> *Danışmanlar danışanlara ne yapacaklarını söylemezler, fakat eylemin farklı süreçlerinde seçenekleri ve olası sonuçları açıklarlar. Danışanlar kendi kararlarını vermeye ve kendi adına hareket etmeye teşvik edilirler. Biz, danışanlarımızın, bireyler olarak kendi ihtiyaçlarına odaklanarak kendi sorunlarını yönetmelerini sağlamaya çalışırız (NACAB, 2008).*

♦ *Tavsiye vermenin rolü*

Tavsiye verme; danışmanlık sürecine ve yöntemlerine, bireyin kendine ilişkin seçimleri yapmaya aktif şekilde dâhil olarak ve alıcının haklarına saygı duyularak katılırsa eğer, otoriter yolla verilen tavsiyeye göre danışmanlığın özüne daha yakın olarak değerlendirilebilir.

2. Psikolojik Danışma ve Rehberlik

"Rehberlik" terimi de, *"danışmanlık* sözcüğünde olduğu gibi çok farklı şekillerde kullanılmaktadır. 1960'ların sonu ve 1970'lerde, rehberlik servisleri sosyal refah ve eğitim alanında hızla arttığında, "rehberlik" ve "danışmanlık" terimleri birbirlerinin yerine kullanılabiliyordu. Aryeh Leissner (1969) rehberliği şu şekilde tanımlamaktadır;

▲ *Rehberlik ve danışmanlık birbirinin yerine kullanılıyordu.*

> *Rehberlik: sıkıntılı bir kişiye, görece daha küçük sorunlarıyla ilgili iç görü ve daha iyi bir bakış açısı kazanması için yardım etmek ve arada bir sohbet etmek için uygun bir kavramdır. Rehberlik ayrıca, danışanın daha yoğun ve özel tedavi hizmetleri için sevk edilmenin gerekliliğini anlaması ve onu sevk edilmek için hazırlamayı gerektiren durumlarda kullanılabilir.*

Bu tanımlamaya göre; bireyle daha yoğun olarak ve uzun süreli çalışma biçimi, rehberlik veya danışmanlığın ötesinde "terapi" olarak kabul edilir. Aryeh Leissner'in düşüncesine göre hem rehberlik hem de danışmanlık, bireyle iletişim kurmanın, 'tavsiye'den daha uzun formudur.

♦ *İletişim kurmanın tavsiyeden daha uzun çeşidi*

1970'ten beri, bazı dönemlerde, rehberlik kullanımının iki farklı yönde geliştiği anlaşılmaktadır. Bu eğilimlerden biri, rehberlik alan kişiyi, kendi kararlarını verme konusunda güçlendirmeye odaklanmış çalışmaları önemle vurgular. Bu anlamda *"rehber"*, farklı olası yolları işaret eden ve birine kendi hedefini seçmesi ve oraya ulaşması için yardım eden bir işaret levhası gibidir. Rehberlikte bilgi verme ve tavsiye, danışana müdahale hizmetleri konusunda, danışmanlıktan daha belirgin olabilir. Ancak danışanın özerkliğine dayanan değerlere yapılan vurgu, rehberliğin danışmanlık ilişkisine oldukça yakın olduğu anlamına gelmektedir. Hatta bazı durumlarda ikisi aynı tür eylem olarak kabul edilir. "Rehberlik" kavramının bu şekilde kullanımı, eğitim ortamlarında daha iyi yapılandırılmıştır. Öyle ki, eğitim danışmanlığı, rehberlik ve danışmanlık servisi üzerine yazı yazan birçok yazar ve yorumcu tarafından bu şekilde kullanımı teşvik edilmektedir (Ali ve Graham, 1996; Gothard ve diğerleri, 2001; Evans, 2008; Yeşilyaprak, 2015).

♦ *Danışanın özerkliğine vurgu*

"Rehberlik" teriminin alternatif bir kullanımı, *"yönlendirici müdahaleler"* anlamındadır. Bu kullanımda, "rehberlik"; bireye, geçerli ve doğrulayıcı bilgiler verme ve tavsiye etme anlamına gelmek üzere kullanılır. Böylece, rehberlik hizmeti sunan kişi, bir işaret levhasından daha fazlasıdır, çünkü en iyi yolu aktif olarak belirtir ve bu yol boyunca kişi için bir rehber olabilir. Görüldüğü gibi bu kullanım "rehberlik" kavramına *"yönlendirici"* bir işlev yüklemektedir. Tarihsel süreç içinde danışmanlığın, yönlendirici olmayan müdahale olarak kullanılması, kuşkusuz rehberliğin bu şekilde kullanılmasına katkıda bulunmuştur.

♦ *Yönlendirici müdahaleler*

3. Psikolojik Danışmanlık ve Yardımcı Arkadaşlık

Yardımcı Arkadaşlık (befriending) hizmeti sağlayan, bu anlamda en iyi bilinen örgüt *Samaritans*'dır. Kurucusu Chad Varah, danışmanlık yerine arkadaşlık hizmeti sağlamayı tercih etmektedir. O, arkadaşlığın*, kendini sosyal olarak soyutlamış ve sorunlarını paylaşmak için tanıdıkları insanlara yaklaşamayan kişilere çekici gelen, daha iyi bir rol olduğuna inanmaktadır. Ona göre, yardımcı bir "arkadaş" bu gibi durumlarda, "psikolojik danışman"dan çok daha güçlü bir kavramdır. Çünkü duygusal bir kırılganlığın yaşandığı bir durumda, yardım eden ve yardım alan arasındaki farka yapılan vurgu, kişinin soyutlanmışlık duygusunu arttır. Çünkü "danışman" kavramı, insan ilişkilerinin faydasına dikkati çekmek yerine, ilişkide yardım alan ve veren arasındaki farkı vurguluyor olarak algılanabilir.

♦ *Yardımcı arkadaşlığın önemi*

* Editörün Notu: *"Arkadaşlık" terimi, burada, iyi niyetle ve dostça yardım etmek üzere görevlendirilmiş biriyle, yardıma ihtiyaç duyan kişi arasında kurulan amaçlı ilişki anlamında kullanılmaktadır.*

♦ *Sosyal soyutlanmaya karşı*

Belirli gruplardaki insanların, bu hizmetlerde, sosyal soyutlanmaya karşı, "arkadaşlık" kavramını kullanmaları herkesin paylaştığı bir hedeftir. Söz konusu sosyal soyutlanmalar; hastalık ya da özürlü olma nedenleriyle evden çıkamama gibi fiziksel koşullar nedeniyle ya da akıl hastalığı, öğrenme güçlüğü ya da suçlu olma gibi nedenlerle toplumun tutumundan kaynaklı olabilir. Ulusal bir kuruluş örneği olan ARKADAŞ (FRIEND) organizasyonu; cinsel yönelimlerine ilişkin olarak kendilerini dışlanmış hissedenlere; gay, lezbiyen ve biseksüel oldukları için benzer deneyimi paylaşan kişilerin desteğini isteyen kişilere arkadaşlık sağlamaktadır.

Arkadaşlık Hizmetleri Koordinatörü Meg Price, arkadaşlık ve psikolojik danışmanlık arasındaki ayrımı şöyle açıklar;

♦ *Arkadaşlık ve danışmanlık arasındaki ayrım*

"Danışmanlık; özel bir anlaşma çerçevesinde –genellikle belirlenen konularda, düzenli olarak bir saatlik oturumlar hâlinde ve özel bir ortamda (genellikle bir danışmanlık odası, ya da danışanın evi)– gerçekleşir. Bizim kurumumuzda "Arkadaş" olarak görevli olanlar, danışmanlar kadar eğitimli olmasa da, onların rolleri dinlemek için, özellikle danışanın stresli zamanlarında, hazır olmak ve danışanın gerçekten konuşabildiği ve güvenebildiği tek insan olabilmektir. Arkadaşlar, danışmanlar gibi, olabildiğince yargısız olmaya çalışırlar ancak çoğu kez danışmanlardan çok daha fazla kendini açma özgürlüğüne sahiptir. Arkadaşlıkta sınırlar çok daha geniş ve esnektir. Arkadaşlardan genellikle danışanları için daha pratik görevleri yerine getirme, sosyal etkinliklere katılma (birlikte yemek yeme, bara/sinemaya gitme gibi) gibi eylemler beklenir. Ancak danışan nadiren arkadaşın özel hayatına girer (onun ailesi ve arkadaşlarıyla tanışmak gibi). Bunlardan hiçbiri bir psikolojik danışmanın yüklenmesi için uygun görülen roller değildir." (Bond,1991b).

Tartışma: Türkiye'de "arkadaşlık" kavramının yukarıdaki anlamda kullanılması konusunda verebileceğiniz örnekler var mıdır? Psikolojik danışmanlık ilişkisinden farklarını tartışınız.

4. Psikolojik Danışma ve Psikoterapi

İngiliz Danışmanlık ve Psikoterapi Derneği, uzun zamandır danışmanlık ve psikoterapi arasında kabul edilmiş bir ayrım yapmanın mümkün olmadığına inanmaktadır. Bu bakımdan, dernek, bu iki kavramı ayıranların tersine, bu terimleri birbirinin yerine kullanan iyi temellendirilmiş gelenekleri takip etmektedir.

♦ *Geniş anlamda kullanıldıklarında anlamları aynıdır.*

"Psikolojik danışma" ve "psikoterapi" kavramları en geniş anlamda kullanıldıklarında anlamları aynıdır. Diğer taraftan, bu terimler bazen iki rolü ayırmak için kullanılır. Psikoterapinin tarihsel kökenleri özellikle ABD'de akıl hastalıklarını tedavi etme çabasıyla ilişkilidir (McLeod, 1998). Psikoanalitik ekolün ortaya koyduğu görüşler, psikoterapi alanını doğrudan ve belirgin olarak etkilemiştir. Bu nedenle analitik yaklaşımlardaki çocukluk dönemine inme, bilinçaltını araştırma gibi yöntemler psikoterapide esas kabul edilmiştir başlangıçta. Oysa psikolojik danışmanlık için aynı durum geçerli değildir. Bunun sonucu olarak, bu alandaki bazı kimseler, akıl sağlığı konusundaki sorunların daha derin çalışmalar gerektireceği varsayımı üzerinden psikolojik danışmanlık ve psikoterapi arasında açık bir ayrımın belirlenmesini isterler (Tablo, 2.1).

Tablo 2.1. Psikolojik Danışma ve Psikoterapinin Özellikleri [Brammer ve Shostrum' dan (1982) uyarlanmıştır]

ÖZELLİKLERİ	
Psikolojik Danışma	**Psikoterapi**
Eğitsel	Yeniden yapılandırmacı
Durumsal	Kişilikten kaynaklanan konular
Sorun çözme	Analitik
Bilinçli farkındalık	Bilinç öncesi ve bilinç dışı
Ciddi olmayan/geçici sorunları olan kişilerle çalışmaya vurgu	'Nevrozlu' ya da devamlı ve/veya ciddi sorunları olan kişilerle çalışmaya vurgu
Şimdiye odaklanan	Geçmişe odaklanan
Daha kısa süreli ilişki	Daha uzun süreli ilişki

♦ *Psikolojik danışma ve psikoterapi arasındaki farklılıklar*

♦ *Ayrım yapmanın zorluğu*

Psikolojik danışma ve psikoterapi kavramlarını ayırma girişimleri, sorunlu bir durum olarak kabul edilmiştir. Psikodinamik yaklaşım kökeninden gelen birçok kişi, "*psikodinamik danışmanlık, psikoterapi ve psikoanaliz*" sıralaması doğrultusunda yapılacak mesleki bir hiyerarşinin, bu alandaki tarihsel gelişimi çok daha güçlü olarak destekleyeceği yönündeki bir ayrımı benimseme eğilimindedir. Hiyerarşi yoluyla ilerleme ve danışanlarla daha derinlemesine çalışma yetkisi; eğitim seviyesi ve kişisel terapi ya da analiz konusundaki yeterlikle ilişkilidir. Transaksiyonel analizde olduğu gibi, bazı hümanist yaklaşımların da benzer şekilde, yapılandırılmış profesyonel hiyerarşilere uygun olarak terapiye uyarlandığı görülebilir.

Terapinin farklı seviyelerine uyarlanan bu hiyerarşik yaklaşımlara göre "danışmanlık"; katı nevrotik kalıplara dayalı daha derin psikolojik sorunlar

♦ *Psikoterapi daha derin psikolojik sorunlarla ilgilenir.*

yerine, dış çevreden gelen baskı sorunlarıyla ilgilenir. Danışmanlık, çoğu kez, günlük yaşamlarında ortaya çıkan sorunları ile başa çıkma gücü olan fakat geçici zorluklar yaşayan ya da yaşama uyum sağlamaya çalışan insanlara yardım etmeyle sınırlandırılır. Evde yaşanan ilişkilerdeki geçici güçlükler, karar verme, ciddi hastalıkla başa çıkma, ölüm ve bağımlılık vb. gibi durumlardan ortaya çıkan tüm konular danışmanlığın kapsamında olabilir. Eğer bu gibi konular, daha derin sorunların belirtileriyse ya da danışan kalıcı fobiler, sürekli anksiyete, düşük benlik saygısı ya da ilişki kurmada güçlük gibi daha köklü sorunlar yaşıyorsa, bu durumda psikoterapi daha uygun bir yardımdır. Bu durum, psikolojik danışmanlar ve psikoterapistler arasında uzmanlık ve eğitim ihtiyacının farklılığı anlamına gelir.

Ancak yaygın bir görüşe göre; danışmanlık ve psikoterapi arasındaki ayrımın ortaya konması, oldukça zordur. Bunun bir nedeni, danışanların kendilerini böyle düzenli sınıflandırmalar içinde ortaya koymamalarıdır. Çünkü ilk bakışta yüzeysel görünen bir sorunun geçmişte derin temelleri olabilir. Bazen geçmişte ortaya çıkan bir sorunun en iyi çözümü, insanlar arasındaki günlük ilişkilerdeki sıkıntıların ve davranış kalıplarının uzun dönemdeki değişimiyle sağlanabilir.

♦ *Görgül çalışmalar farklılıkları ortaya koyamamıştır.*

Danışmanların ve psikoterapistlerin gerçekte danışanlarıyla neler yaptıklarına ilişkin bazı görgül çalışmalar; bu iki uzman grubun arasındaki farklılıkları ortaya koymakta başarısız olmuştur. Belki de mesleki roller arasındaki farkı saptamanın zorluklarından biri de, farklı terapi modellerini uygulayanların kendi isteklerine uygun bir ayrım konusunda anlaşamamalarıdır. Bu konudaki tartışmalardan birisi de, psikodinamik ve danışan merkezli terapistlerin uzun yıllardır bölünmüş olmasıdır.

Brian Thorne (1992), psikoterapi ve psikolojik danışmanlık arasındaki farkı bulmaya çalışmanın mantık dışı ve geçersiz olduğunu ileri sürmüştür. Brian Thorne, danışmanlık ve psikoterapi arasında en çok yapılan üstü kapalı ayrım türünün, danışmanlığın bilişsel sorunlarla, psikoterapinin ise duygusal sorunlarla ilgili olduğu düşüncesi olduğunu öne sürer. Tartışmanın ana hatları aşağıdaki şekildedir:

> *Bunun sadece bu tür ayrımların yararsızlığını ortaya koyan anlık bir yansıma olduğunu belirtmek isterim. Açıkçası, biliş ve duygu tüm davranışlarda bulunmaktadır. İstisnasız şekilde, mesela, mantıksal ve rasyonel bir davranış daha basit olabilir. Dahası, ciddi bir kişilik sorunu, beraberinde genellikle birçok durumsal ve çevresel ikilemleri de getirir. Genellikle bireyin içinde bulunduğu koşullar, kişilik bozukluğunun bir kaynağı olabilir.*

Kuşkusuz ki, bireyin yaşadığı sorunlar net bir şekilde sınıflandırılır ve sınırlandırılırsa, böyle bir ayrım, doğal olarak oldukça uygun olacaktır. Aksi takdirde bunu önerenlerin savı, gerçekler karşısında havada kalır.

♦ *Ortak bir zemin*

Görüldüğü gibi yukarıdaki makalede, Brammer ve Shostrum (1982) ile birçok kişi tarafından psikolojik danışmanlık ve psikoterapi arasında yapılan ayrım tartışılmaktadır. Bu tartışmanın uzun bir süre daha çözülmeden devam edeceğine hiç şüphe yok. Tartışmalar, bu işi yapanlara ilişkin, statü ve paranın dışında, daha önemli farklılıklara dayalı olabilir. Çoğu kez söylenildiği gibi, özel uygulamalarda *"psikoterapi"* etiketi, *"psikolojik danışmanlıktan"* daha yüksek ücret getirir. Ancak, şimdiye kadar anladıklarımıza dayalı olarak, danışmanlık ile psikoterapi arasında büyük bir ortak zemin olduğu söylenebilir. Danışan, süreç bittikten sonra aldığı psikoterapi ya da psikolojik danışmanlık deneyimlerinde, birbirine oldukça benzeyen uygulamalardan bahseder. Ücret farklılıkları dışında, ikisi arasındaki fark, danışanlardan ziyade uygulayıcılara daha anlamlı gelmektedir. Etik açıdan bakıldığında, psikolojik danışmanların ve psikoterapistlerin aynı etik çerçevede çalıştıkları çok açıktır.

Kuşkusuz ki yukarıdaki tartışmalar, günümüzde hâlen ABD ve İngiltere'de olduğu gibi Türkiye'de de güncelliğini korumaktadır.

5. Psikolojik Danışmanlık, Danışmanlık Becerileri ve Kaynaştırılmış Danışmanlık

♦ *Kaynaştırılmış danışmanlık*

Psikolojik danışmanlık bir meslek alanı olarak tanımlanır ve bu mesleği icra eden danışmanlar "danışmanlık becerileri"ni kullanır. Ancak, danışmanlık becerileri kavramı tartışmalıdır ve daha çok *"kaynaştırılmış danışmanlığı (embedded counselling)"** tercih edenler tarafından eleştirilmektedir. Öyle ki başka bazı yardım mesleklerindeki kişiler de (örneğin öğretmen, hemşire veya yönetici vb.) bu becerileri kullanamazlar mı?

♦ *Danışmanlık becerileri ile ilgili yanlış anlayış*

Bu konuda en önemli yanlış anlayışlardan biri, "psikolojik danışmanlık becerileri"nin, yalnızca danışmanlığa özgü, benzersiz faaliyetler setini ifade eden bir etiket olduğu fikrine dayanmaktadır. Kavram, bazen bu şekilde kullanılsa da hemen şüpheye düşülebilir. Çünkü aktif dinleme, yorumlama, açık uçlu sorular kullanma, yansıtıcı tepkiler verme gibi belirgin *"danışmanlık becerileri"*ni herhangi bir listeleme girişiminde, bunların *"sosyal beceriler"*, *"iletişim becerileri"* ve *"kişilerarası beceriler"* olarak etiketlenen becerilerle benzerlikleri olduğu, bu kategorilerdeki bir ayrımının oldukça güç olduğu görülür.

* Editörün Notu: Bu kavram (embedded counselling), danışmanlık rolünün; öğretmenlik, hemşirelik, yöneticilik, koçluk vb. diğer roller içine katılarak bütünleştirilmesini ifade etmektedir.

Bu yüzden, "danışmanlık becerileri"nin ne anlama geldiğini anlamak için, iki kelimeye ayrı ayrı bakmakta fayda vardır.

♦ *Danışmanlık becerileri diğer bazı roller için de yararlıdır.*

"Danışmanlık" terimi, bu kavramın tarihsel kaynağını gösteren bir kanıttır aynı zamanda. Bu becerilerin, danışmanlığa özgü olmasa da, diğer bazı roller için de yararlı olduğunu söylemek gerekmektedir. Bu bağlamda "danışmanlık", kavramın kaynağı ve iletişim yöntemi olarak kabul edilir. Benzer şekilde, hemşireler, öğretmenler, personel müdürleri, sosyal çalışmacılar ve diğer birçoğu, danışmanlıkta kullanılan iletişim yöntemlerini kendi rollerine uyarlamanın avantajları olduğunu fark etmişlerdir.

Danışmanlık becerilerinin iletişim örüntüsünde nasıl kullanılmakta olduğunu saptamanın bir yolu, dış gözlemci kullanarak analiz yapmak olabilir. Bu durum, Tablo 2.1'de gösterilmektedir.

Tablo 2.2. İletişim Farklılıkları

Stil	Akış Örüntüsü	Zaman Oranı
Uzmanlık kazandırma	İletişimde olan ⇒ Alıcı	80---20
Söyleşi	İletişimde olan ⇔ Alıcı	50---50
Danışmanlık	İletişimde olan ⇐ Alıcı	20---80

♦ *İletişim farklılıkları*

Tabloda yer alan iletişim biçimlerinden biri "eğiticilik" rolü yani uzmanlık kazandırmadır. Bir uzmanın, uygun zamanının çoğunu, uzmanlığını ve bilgisini alıcıya aktarmak için kullanmasını içermektedir. Bu durum ile "söyleşi" formatındaki iletişimde; iki katılımcının eşit uzunluktaki bir zamanda ve karşılıklı akan bir süreçte zamanı eşit paylaşarak sürece katkıda bulunma eğilimi bir tezatlık oluşturur. Danışmanlık becerilerinin kullanımında (danışmanlık) ise; konuşan, genellikle uygun olan zamanın çoğunda, alıcının lehine olarak iletişimin örüntüsünü yönlendirir. Danışmanlık becerilerini kullanan uzmanların bir kısmı, konuşanın akışını kesmeden fakat aynı zamanda onları ilgilendiren sorunları belirleyerek etkili şekilde yardımcı olabilecekleri iletişim yollarını öğrenmektedirler. Dışarıdan bir gözlemci tarafından bakıldığında belirgin olan diğer özellikler, alıcının teşvik edilme ya da toplam süreç içinde karara katılma konusunda güçlendirilmesi olacaktır. O hâlde bu etkileşimler, örtülü değerler açısından, danışanın kendini yönetme gücüne vurgu yapan danışmanlıkla benzerdir. Danışmanlık değerleri, danışanın değerlerine, deneyimlerine, düşüncelerine, duygularına ve öz-

gür irade gücüne saygı göstermeye ve danışanın çıkarlarına en iyi şekilde hizmet etmeye odaklanır.

Danışmanlık becerilerine ilişkin karşılaşılabilecek üç yanlış anlaşılma vardır. Bunlar, aşağıdaki gibidir:

♦ Yanlış anlayışlar

"Danışmanlık becerilerini kullanmak, her zaman psikolojik danışma yapmaktan daha düşük derecede bir etkinliktir." Bu durum, sadece danışmanlık becerilerini etkili kullanma kapasitesine değil kişinin hemşire, öğretmen, yönetici gibi kendi rolünde de yetkin olmasına bağlıdır. Tüm bu nedenlerden dolayı, bazı insanların danışmanlık becerilerini kullanabilmek için, danışmanlık için gerekli olan yetkinliğe yüksek düzeyde ihtiyacı olabilir. Danışmanlık becerileri kullanımının düşük düzeyde bir aktivite olduğu kesinlikle kabul edilemez.

"Psikolojik danışmanlık dışındaki mesleki rollerde olan insanlar danışma yapamazlar." Bu, doktor, hemşire, gençlik çalışanları gibi kişilerin sadece danışmanlık becerilerine sahip olabilecekleri ancak danışma yapamayacakları anlamına gelmektedir. Bu durum uygulamada böyle değildir. Uygun bir eğitimle, danışmanlık süpervizyonu yardımıyla, danışmanlıkla tutarlı bir şekilde danışanla açık bir sözleşme içinde olan herkes, bize öyle geliyor ki, "danışman" rolünü alarak değişebilir.

"Mesleki unvanı 'Psikolojik Danışman' olan biri her zaman danışmanlık yapar." Bu durum, uygulamada böyle değildir. Danışmanlık kavramının daraltılarak sınırlandırılmış bir rolün içine sokulması; "danışmanlar"ın danışmanlık yaptıkları zaman ile eğitimci, supervizör ya da yönetici gibi diğer rolleri gerçekleştirdikleri zamanları birbirinden ayırma ihtiyacını doğurmaktadır. Oysa bu tip rollerin her birinde danışmanlar, danışmanlık becerilerini kullanırlar.

Sonuç

Farklı kavramlar ile benzerliklerin incelenmesi sonucu gördüğümüz gibi, psikolojik danışmanlığın bir tanımının oluşturulması oldukça zordur. "Danışmanlık", farklı anlamları olan bir kelime ve eylemdir. Genel olarak toplumda, birbirinden farklı ve bazen çelişkili şekillerde kullanılır. "Danışmanlık" teriminin, danışmanlık hareketi kapsamı içinde ya da dışında kalan aktiviteler için kullanılıp kullanılmadığını ayırt etmek çok daha önemlidir. Bu ayrım, bu rolün etik standartlar ve ilkelere uygun olup olmadığını belirler. Mesleki örgütler içinde bile, danışmanlığın dar ya da daha geniş tanımlı aktiviteler olup olmadığına ilişkin görüş farklılıkları vardır. Geniş anlamıyla

bu kavram; psikolojik danışmanlık becerileri, psikolojik danışmanlık, psikoterapi ve psikanalizin her birini ya da tümünü içeren faaliyet gruplarına verilen addır. Dar anlamda bir tanımlama ise, bu faaliyetler arasında ayrım yapma eğilimindedir ve bu ayrımı, uzmanlık ve bilgi birikimine dayalı bir hiyerarşiye dayandırabilir. Aynı terimin dar ve geniş olan ikili kullanımı danışmanlığa özgü değildir. Bu uygulama tüm bakım/yardım meslekleri için geçerlidir.

Danışmanlık tanımları, sürekli veya evrensel değildir. "Danışmanlık" terimi, genel olarak toplum içinde, ulusal ve uluslararası danışmanlık hareketi içinde farklı şekillerde kullanılan bir tanımdır. Danışmanlık hakkında açık bir iletişim kurmanın tek yolu, niyetlenen anlamı baştan açıklamaktır. Psikolojik danışmanlık, bu kitapta, danışanlara, kendileri için olumlu ve yararlı bir yönde davranmaları konusunda kapasitelerini artırmaları ve kişisel iyilik hâli duygusunu geliştirmelerini sağlamada, etik anlamda mesleki standartlara göre sunulan bir eylem türünü ve rolü ifade etmek için kullanılır.

Tartışma: "Psikolojik Danışmanlık" kavramına ilişkin kendi algılarınızı değerlendiriniz. Siz bu kavramı nasıl tanımlarsınız? Sınıfta oluşan farklı algılar var mı? "Psikolojik Danışmanlık" kavramını, kitabın bu bölümünde açıklanan roller bağlamında tartışınız.

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIKTA ETİK İLKELERİN KAYNAKLARI VE ÇERÇEVESİ

3

Ana Hatlar

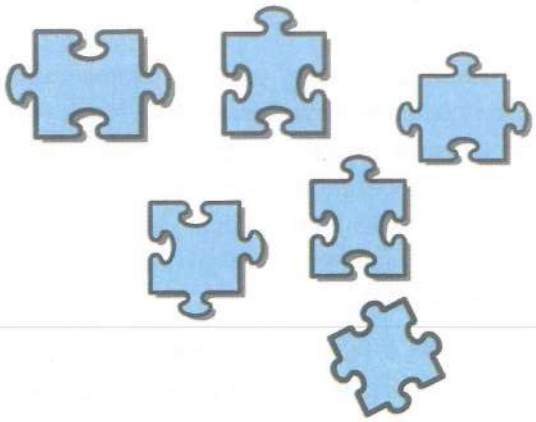
- Psikolojik Danışmanlıkta Etik İlkelerin Kaynakları
  - Kişisel Etik ve Değerler
  - Danışma Yaklaşımları ve Etik
  - Kurum Politikası
  - Meslek Kuralları, Çerçeveleri ve Yönergeleri
  - Ahlak Felsefesi
  - Hukuk
- Etik ve Standartlar İçin Çerçeve
- Sonuç

Düşünme Kutusu

Özel bir kolejde çalışan ve danışmalarında bilişsel yaklaşımı tercih eden bir psikolojik danışmansınız. Uygulamalarınızda size yol gösterecek etik ilkeleriniz hangi kaynaklardan besleniyor ve sizi nasıl sınırlandırıyor olabilir?

3

Psikolojik danışmanlık alanında meslek etiğinin oluşturulması, etik iç görünün farklı kaynaklarından yararlanılan, temelde sosyal bir süreç içinde gerçekleşir. Bu kaynaklar bazen birbiriyle uyumlu ve tutarlı olsa da her zaman böyle değildir. Güncel konular ve bağlamlar arasındaki farklar, değişik görüşlere yol açabilmektedir. Etiksel yönelimdeki herhangi bir farklılığın dikkatle ele alınması, genellikle etik ilkelerin ileriye doğru gelişmesine katkı sunan en iyi yoldur. Böyle bir durumda çoğunlukla en güvenli yol, birçok kaynaktan aynı sonuca ulaşmaktır. Her bir kaynak, danışmanların çok özel durumlar karşısında danışanla birlikte yazdıkları ve her ikisinin de etik standartlara ilişkin aynı fikirde oldukları farklı türde etik öykü olarak kabul edilir.

♦ *Bir çok kaynaktan aynı sonuca ulaşmak*

Etik İlkelerin Kaynakları

Mesleki uygulamalardaki deneyimlerimize göre, psikolojik danışmanların karşılaştıkları etik ikilemler şu altı kaynaktan ortaya çıkmaktadır. Bunlar: (1) Psikolojik danışmanın kişisel etik ve değerleri, (2) Danışma yaklaşımları ve etik, (3) Kurum politikası, (4) Meslek kuralları, çerçeveleri ve yönergeleri, (5) Ahlak felsefesi ve (6) Hukuk kuralları.

♦ *Altı temel kaynak*

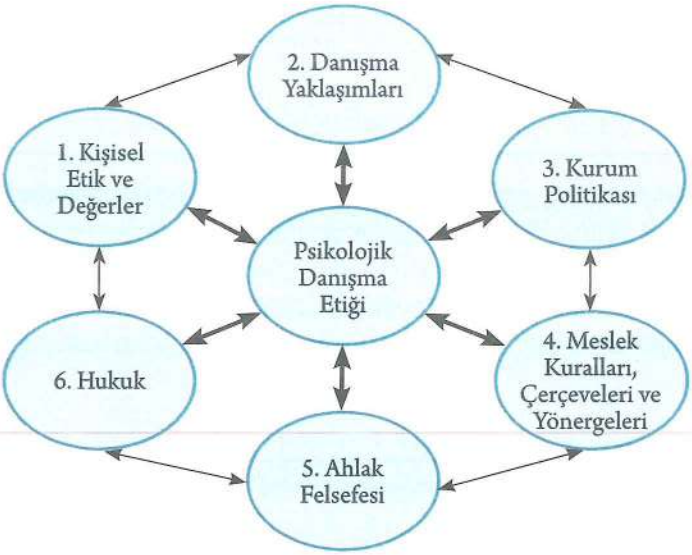
Etik ikilemlerde bazen durumun aciliyeti, seçimi bir ya da iki kaynakla sınırlayabilir. Daha yeterli zaman olduğunda ise seçim, altı kaynağın ötesine geçebilir. Bu şartlar altında, farklı bir sayı yerine altı kaynak sunmak bir şekilde keyfidir. Liste, dini ve siyasi kaynaklar da dahil edilerek kolaylıkla genişletilebilir. Ya da ahlak felsefesi dışta tutularak daraltılabilir. Danışanların değerlerine oldukça saygılı olan psikolojik danışmanların, herhangi bir dini ya da politik kaynağın onları etkilemeyeceği düşünülerek bu kaynaklar dışarıda bırakılmıştır. Ancak dini ve siyasi inançlar, danışmanların kişisel etik ve değerlerine dâhil olma eğiliminde olabilmektedirler. Bunun yanı sıra, etik kaynakları arasında ahlak felsefesinin yer alması

♦ *Etik ikilemlerde başvuru kaynakları değişebilir.*

♦ *Ahlak felsefesi*

konusundaki gerekçe, psikolojik danışmanları kapsayan etik tartışmalara ilişkin gözlemlere dayanmaktadır. Ahlak felsefesinden edinilen fikirlerden söz edilmesi, kavram ve dilin kaynağı olarak etik konuların belirtilebilmesi açısından oldukça değerlidir. Bu durumda, ahlak felsefesinden türetilen iç görünün dikkate alınmadığı profesyonel etiği yaratmak daha güç olabilirdi. Buna göre, danışmanlık etiğini oluşturan altı kaynağın ilişkisi Şekil 3.1'de sunulmaktadır.

Şekil 3.1'de yer alan her bir kaynak hakkında bazı gözlemler tartışıldıktan sonra, bu kaynaklar ve etik çerçevenin oluşumu arasındaki ilişki incelenecektir.

Şekil 3.1. Mesleki Etik Kaynakları

Kişisel Etik ve Değerler

♦ *Kişisel ve mesleki etik*

Profesyonel bir meslek elemanı olarak üstlendiğiniz roller, kişisel etik (yani size özgü ahlak ilkeleri) ile mesleki rolünüze en uygun olduğunu düşündükleriniz arasında bir gerilim yaratabilir. Bu durum çoğu kez, sizin benzer bir durumda olan bir arkadaşınıza ya da bir danışanınıza nasıl tepki vereceğinizi düşündüğünüzde ortaya çıkar. Bir ilişkide etik görünen, diğerinde uygunsuz görünebilir.

Bu konuda açık bir örnek şöyle olabilir: Yakın arkadaşının ciddi ve bulaşıcı hastalığı olan biriyle ilişki içinde olduğunu öğrenen bir psikolojik danışman, bu bilgiye nasıl ulaştığını düşünür. Eğer bu enfeksiyon riskini sosyal

bir sohbet sırasında öğrenmiş olsa, arkadaşını uyarma hakkı hisseder. Öte yandan, bu bilgiyi danışma sırasında öğrenmiş ise, kendini sessiz kalmak zorunda hisseder. Etik tepkilerin bu ayrımı çok rahatsız edici olabilir ve kişisel değerler ile mesleki bütünlük arasındaki tutarlılığı etkileyebilir. Ancak, kişisel ve mesleki etik arasındaki ayrımın derecesi, muhtemelen özelleştirilmiş bir danışmanlık rolüne ve bu meslekteki diğer üyelerin ortaklaşa etiğine uymanın kaçınılmaz bir parçası olarak değişebilir.

♦ *Kişisel ve mesleki etiğin bütünleşmesi*

Bu ayrımın kolay olduğunu belirten psikolojik danışmanlar, kişisel ve mesleki etiğin birbirinden ayrı olduğunu kabul etmiş görünürler. Ancak, gerçekte her iki etiği de kendi sezgilerinde birleştirmişlerdir. Sonuçta, potansiyel olarak çelişkili görünen bu ayrımın, kişinin kendini içerden görmesi ya da diğerleri tarafından dışarıdan görünmesi gibi birbirini tamamlayacak yaşantılar ile deneyimlenmesi olasıdır. Bu durum oluştuğu zaman, genel bütünlük duygusu yükselecek ve danışma sürecinin etik boyutu zenginleşecektir. Bu anlamda bütünleşme duygusu, bazı şeyleri garantiye almak yerine ideal bütünlüğe ulaşmak için hedeflediğimiz bir durum olabilir. Bu bize, hayatın bu tür ayrımları çözebilmek için çok kısa olduğunu gösterebilir. Bütünlüğümüz, yeni şeyler öğrenmeye ve kişisel bütünleşme yolunda bize yardımcı olan iç görümüze açık olmamıza bağlı olabilir. Sonuçta, danışmanların etik sorumlulukları hem kişisel hem de meslekidir. Fakat kişisel etiğin yapısı, sosyal bir boşluk içinde yer almaz, başka etik kaynaklardan desteklenmekte ve etkilenmektedir.

Danışma Yaklaşımları ve Etik İlkeler

Psikolojik danışman olarak tercih ettiğimiz danışma yaklaşımı ya da modellerin etik doğurguları olacaktır. Terapötik modeller genellikle dünyevi etik denemeler yerine iyileştirici sonuçlar üretirler. Bununla birlikte, genellikle etik yönelim ve inançlar örtük olarak birleştirilir. Danışan odaklı ve psikodinamik danışmanlığın karşılaştırılması bu konuyu açıklığa kavuşturacaktır.

♦ *Danışan odaklı psikolojik danışma modeli*

Danışan odaklı danışmanlığın kurucusu Carl Rogers, danışanlarda özgür irade gücünün önemini vurgulamıştır. Danışmanlık, bireye bir şey yapma süreci ya da kendisiyle ilgili bir şeyler yapmaya yönlendirme olarak görülmemelidir. Bunun yerine, onu, kişisel gelişim ve büyüme, hatta engellerle karşılaşıp yeniden ileriye doğru harekete geçebilmesi için özgür bırakmaktır. Uyum, empati ve koşulsuz kabul gibi temel koşulların aynı anda oluşması, hem danışanın özerkliğinin onayı, hem de bu özerkliğe psikolojik danışmanın doğrudan etkisinin kısıtlanmasıdır. Danışanın sadece, büyüme için doğuştan gelen bir gücü olduğuna değil, bunu başarmak için adeta bir uzman olduğuna da inanılır.

♦ *Psikodinamik model*

Buna karşılık, Freudyen yaklaşıma dayanan psikodinamik model, danışmana, kısmen bilinçaltının etkisinin farkındalığı ile danışandaki sıkıntının hafifletilmesi konusunda yüksek düzeyde uzmanlık hakkı verir. Bu yaklaşım, geçmiş deneyim ile bu günkü psikolojik durum arasında nedensel-belirleyici bir ilişki olduğu varsayımına dayanmaktadır. Danışan özerkliğine ulaşmanın nihai amacı, danışan odaklı bir danışman ile paylaşılabilir, ancak bu sonuca ulaşmak için kullanılan yol farklıdır. Psikolojik danışman, danışanın sıkıntısını hafifletmek ve iç görüyü güçlendirmek, danışanın yararına olanı değerlendirmek amacıyla *refah etiği* içinde kendi uzmanlığını kullanır. Ayrıca, eğitimli bir psikodinamik danışmanın, geçmiş ve gelecek deneyimlerin bağlantısını, eğitim almamış bir danışandan çok daha iyi belirleyeceği varsayılır. Bilişsel, sistemik ve bazı hümanistik yaklaşımlar gibi stresi azaltmak için danışmanın terapötik uzmanlığına güvenilen diğer terapi türleri de, psikolojik danışmanların danışanları için psikoterapötik olarak en iyisini bildiğini ve bu bilgiyi danışanın iyiliği için kullanmasını savunan refah etiği eğilimindedir.

♦ *Refah etiği*

♦ *Özerklik etiği*

Buna karşılık, danışan merkezli model ve transaksiyonel analiz gibi kişisel iç görüye erişilebilirlik konusunda iyimser olan diğer yaklaşımlar, danışanın kendi yaşam ve deneyim bağlamında, kendisi için en iyisini bildiği düşünülen *özerklik etiği* eğilimindedir. Farklı etik yaklaşımlar ve buna bağlı ilişkiler kabul edildiğinde, bu konuda inşa edilmiş ön yargıların uygun olup olmadığı sorusu daha kolaylaşır. Böylece danışmanın kullandığı yönelim ile danışanın durumu arasında bir uyuşma olup olmadığı değerlendirilebilir.

♦ *Herhangi bir danışma yaklaşımının değerlerini almak, tartışmalıdır.*

Bilişsel davranışçı yaklaşımın son zamanlardaki yükselişi; bilimsel bilginin önemine ilişkin inançların dikkate alınması, kamu tarafından finanse edilen hizmetlerin planlanan kanıtları ve kısıtlı olan kaynaklarla daha fazla sayıda insana yarar sağlanması gibi nedenlerle oluşmuştur. Kısa süreli çözüm odaklı terapi, terapötik modeller içinde diğer yaklaşımlara göre daha uygun görünebilir, ancak genellikle, sınırlı kaynakların en iyi şekilde kullanımının sağlanmasına ilişkin paylaşılan bir endişe söz konusudur. Yine de, tartışılmaz gerçekler olarak herhangi bir danışma yaklaşımının arkasındaki değerleri almak mantıklı değildir. Çünkü bu değerler savunulabilir görünseler bile, onlar "gerçekler"e veya bu değerlerin uygulanmasında oluşan sonuçlara uymayabilir.

♦ *Örtük değerler*

Bir terapötik modelde örtük değerlere ilişkin kişisel yansımalarımızdan iki şey dikkat çekicidir: İlki, değerler hafife alınmamalıdır ve sorgulanmadan kabul edilmemelidir. Terapötik modele ilişkin tercih ettiğimiz seçenek ve onun örtük değerleri bize, psikolojik danışman olarak kendimizi test etme ve değerlerimizi yansıtma açısından, çok önemli bir iç görü sağlar. İkincisi, danışanın bakış açısından, terapiye yaklaşımımızın doğasında bulunan değerler, terapötik yolculuğu iyi ya da kötü yönde, şekillendirecektir. Test

edilmemiş bir değer, danışanın terapötik mücadelesinin kabul edilmemiş bir nedeni olarak tehlikeli ya da zararlı olabilir. Test edilmemiş değerler, kolayca terapisti terapiste karşı kışkırtmak gibi, psikolojik danışmanları danışanlarına karşı kışkırtabilir. Değer farklılıkları açıkça kabul edilip tartışıldığında, anlaşmaya ulaşılmasa bile, insan ilişkileri ve karşılıklı anlayış noktalarını bulmak kolaylaşır.

♦ *Değer farklılıklarını açıklığa kavuşturmak*

Bir danışma yaklaşımına ve terapötik bir modele ait örtük etik eğilimlerin sorgulanmadan kabul edilmemesi gerekir. Çünkü örtük değerler, danışmanlık ve terapide ortaya çıkan karmaşıklıktan bizi çıkarabilecek etik bir pusuladır.

♦ *Sorgulama*

Kurum Politikası

Eğer bir psikolojik danışman, özel bir kurum ya da bir devlet kurumunda çalışıyorsa, etik ve terapötik bazı ikilemlere ilişkin çalıştığı kuruma ait özel protokol ve süreçleri takip etme gerekliliği, kaçınılmaz ve olağan bir durumdur. Örneğin, birçok kurum, çocuğu korumanın, danışan gizliliğinden çok daha önemli olduğu yönünde bir politika benimsemektedir. Psikolojik danışmanın, işverenle kurum politikalarına uyacağı konusunda anlaşma yapması ya da belirli politikalara uymak için yazılı taahhütname vermesi, giderek daha çok görünen bir durumdur.

♦ *Kurum protokolü ve süreçleri*

Bireysel politika uygunluğunun kesin bir değerlendirmesi kapsamında; kurumun sağladığı hizmetler, danışanların ve onların ihtiyaçlarının oranı, kurumun organizasyonel yapısı ve özellikleri kadar dikkate alınır. Danışmanlık hizmetinin genişlemesi, bu kurumların bir bütün olarak hizmet çeşitliliği sağladığı anlamına gelmektedir: bazıları özel merkezlerde bağımsız danışmanlık sağlarlar ve farklı hizmetler sunan diğer meslek çalışanlarının yanı sıra yalnız çalışan psikolojik danışmanlar olabilir (ör. sağlık çalışanları arasında bir danışman) ya da düzenli hizmet sunan tek bir kurum olabilir (ör. okullar). Profesyonel bir danışma merkezinde çalışmak, danışan ve psikolojik danışmanın yüksek düzeyde özerkliği ile nitelendirilir. Özel muayenehanelerde çalışan psikolojik danışmanlar genellikle bu gruba girer.

♦ *Hizmet çeşitliliği*

Sivil toplum kurumlarında ve sosyal sorumluluk projelerinde çalışan psikolojik danışmanların konumu, kişisel zorluklar ve sosyal dezavantajların üstesinden gelmek için anlaşmalı olarak birlikte çalışan eşit bir ilişki üzerine kurulmuştur. Bu grup, toplum içinde ve yardım projelerinde çalışan danışmanların tipik bir örneğidir. Bu konumların ikisi de muhtemelen psikolojik danışmanlık etiğine kolayca uyum sağlar. Bürokratik bir yapı içinde, devlet kurumlarında çalışanlar ise, hem danışman hem de danışanın, danışma

♦ *Sivil toplum kurumları ve projeler*

sürecini ve kurallarını izleme zorunluluğu açısından, diğer konumdakilerle karşılaştırıldığında görece daha az güce sahip olurlar. Eğitim ve sosyal çalışma alanında yaygın olarak kullanılan ve devlet tarafından desteklenen hizmetlerde görevli psikolojik danışmanların çoğunlukla bu tarzda çalışmaları gereklidir.

Psikolojik danışmanın bulunduğu kurumun politikaları, kaçınılmaz olarak mesleki uygulamalarda esas alınacak etik ilkeleri ve standartları belirleyici bir rol oynar ve bazen de çatışmalar yaratır. Danışanlar için uygun olduğu düşünülen şey ile psikolojik danışman tarafından gerekli olduğu düşünülen şey arasında çatışma yaşanması, bürokratik pozisyonda çalışan danışmanlar için alışılmış bir durumdur. Daha sonra inceleyeceğiniz bir çok etik ikilem bu durumda ortaya çıkmaktadır.

Meslek Kuralları, Çerçeveleri ve Yönergeleri

♦ *İlk referans noktaları*

Her meslek alanı, o mesleğin nasıl icra edileceğine dair kurallar ve ilkelere sahiptir. Meslek kuralları, çerçeveleri ve yönergeleri; etik bilgilerin değerli kaynaklarıdır. Bunlar, birçok psikolojik danışman için, uygulamalarında esas alacağı ilk referans noktaları olacaktır. Tercih edilen en iyi yöntem, bu belgelerin, ilgili organizasyon tarafından, üyeler arasında görüş alışverişi süreciyle onaylanarak ve uyarlama sürecinde oylanarak hazırlanmış olan ortak bilgi kaynağı olmasıdır. Bir mesleğe başlayan yeni bir üyeye, çoğu zaman yasal ve etik ilkelerin özü tanıtılır. Çünkü etik kural, çok açık olmayan bir yasal referansa dayansa bile, meslek elemanını bağlayıcıdır. Bu nedenle tanınmış meslek örgütleri, etik ilkeleri yayımlamadan önce bir avukattan yasal açıklamasını istemektedir. Ancak üyelerin rahat anlaması için, bu etik ifadelerin damıtılmış/öz bir nitelikte olması önemlidir.

♦ *Genel ve soyut terimler*

Kurallar ve etik yönergeler, ardındaki düşünce ve deneyimleri yoğunlaştırabilmek ve mümkün olduğunca çeşitli durumlara uyarlayabilmek amacıyla genel ve soyut terimler şeklinde yazılma eğilimindedir. Bu nedenle etik ilkeler ve meslek standartları, bir edebiyat eseri veya çekici bir hikâye gibi rahatça okunmaya uygun değildir. Ne yazık ki bu durum, bazı insanlar için etik ikilemleri yürütürken ilgili kural ve yönergeleri okuma heveslerini kırar. Bu trajik bir durumdur; çünkü başına gelen bir kriz durumunda yaşanılan aciliyet hissi ve duygusal karmaşa, bir etik ilkenin ilk kez okunması ve yorumlanması için uygun olmayan bir koşul yaratır. Bu tip ilke ve yönergeler, birbirleriyle ilişkili hükümleriyle karmaşık belgelerdir. Bu yüzden parçaları değerlendirmeden önce, bütün olarak anlaşılması gerekmektedir. Deneyimlerimize göre, yüksek kaygı yaşanan durumlar, bir ilkenin bütün içeriğini anlamayı zorlaştırmaktadır.

♦ *Önceden incelemenin önemi*

Etik açıdan bir kriz yaşayan psikolojik danışmanlar, boğulmakta olan kişinin çöpe tutunması gibi, işlerine yarayacak cümleleri yakalamaya çalışma eğilimindedir. Kendi bağlamından çıkarılan, rahatlatıcı görünen bu ipuçları bazı durumlarda, oldukça yanıltıcı olabilir.

Kriz ortaya çıkmadan önce ilgili konulara ilişkin bilgi sahibi olmak oldukça önemlidir. Etik kılavuzun, okuyucuyu olası güç durumlara karşı uyarması dolayısıyla, ön bilgiler çoğu zaman krizi diğer tarafa döndürmeyi sağlayacaktır. İkilem engellenmezse bile, bu ön bilgiler ilgili geçişlerin yorumlanmasına yardımcı olacaktır.

♦ *Yasalar, gücünü otoriteden; etik ilkeler, idealden alır.*

Belki de etik kuralların en otoriter format içinde olanları *"olmalı"* şeklinde ifade edilenlerdir. Bu direktifler, psikolojik danışma eylemine kolayca uymaz. Bu nedenle, uygulayıcıların kendilerine ortak anlayış ve etiksel bağlılık içinde farklı yerler edinecekleri metaforik bir iskele gibi, etik kuralların çerçeveler hâlinde yazılması tercih edilebilir. Etik ilkeler, hukuk kurallarında olduğu gibi yaptırım gücü yüksek olan güçlü bir otoriteye dayanmaz. Bunun yerine, ideale ulaşmayı hedefleyen ahlaki bir yaklaşıma dayanır. Bu nedenle etik ilkelerdeki otoriter sesin zayıflaması, insanların farklılıklarının fazlasıyla kabul edilmesiyle ve etik sorunların çözümünde bağlamsal farklılıkların göz önünde bulundurulması ile telafi edilebilir.

Ancak, gerçekte herhangi bir etik kural, çoğu zaman örgüt üyelerine ilişkin şikâyet işleminin temeli olarak kullanılacaktır (Bilindiği gibi, hiçbir örgütün üye olmayanlara karşı bir yaptırımı yoktur.). Sözleşmeyle bağlı olduğunuz bir kuralın ihlali ciddi bir sorundur ve resmi bir şikâyete neden olabilir. Ancak, zorunluluk düzeyi, nadiren körü körüne uymayı haklı çıkarır gibidir. Dahası, etik olan bir tepkinin, dikkatle düşünülmüş bir nedenle, kuralı ihlal ettiği durumlar olabilir. Bazı mesleki uygulama kuralları, psikolojik danışmanı dikkatli bir değerlendirmeye davet etme ve kendi durumunu düşünme gibi ikilemlerin olabileceğini kabul eder.

♦ *Meslek kuruluşu ile iletişime geçmek*

Eğer psikolojik danışman, aldığı kararın etik temelinin incelenebilmesi için bir meslek kuruluşu ile diyalog içine girmeye kendini hazırlamış ise, bu durum, kuralların ihlaline karşı etik temeli güçlendirir. Nihai etik sorumluluk, bireysel olarak psikolojik danışmana ve onun kişisel ve profesyonel kararına bağlıdır. Mesleki kuralın hükmünü, dikkatle düşünülmüş etiksel nedenlerle bilinçli olarak ihlal eden biri; farkında olmadan ya da göz ardı ederek ihlal eden birinden etik olarak daha iyi durumdadır. Kurallar, çerçeve ve yönergeler, belirli koşullara nasıl uygulanacağını değerlendirmede etik bilinç ihtiyacını ortadan kaldırmaz. Çoğu etik kuralın kapsamlı olmadığını hatırlamakta yarar vardır. Etik kurallar nadiren kesin çözümler sunar. En azından hukuk gözünde, yasal yükümlülükleri geçersiz kılamaz. Etik kurallar, ayrıca, belirli aralıklarla gözden geçirilip sosyal koşullardaki değişikliklere ve geçerli uygulamalara

♦ *Etik kurallar nadiren kesin çözümler sunar.*

bağlı olarak güncellendiği için, kısa ömürlüdür. Ancak yine de, herhangi bir meslek kuruluşu tarafından yayımlanan gereklilikler veya etik kılavuzlar ile bu alandaki gelişmeler ve bunların birleşimi arasında her zaman bir gecikme durumu söz konusudur.

Ahlak Felsefesi

♦ *Mantıksal muhakeme*

Ahlak felsefesi, ilk bölümde tanımlandığı gibi, öncelikle 'iyi' ve 'kötü'yü neyin oluşturduğunu belirlemek, etik ikilemlerin doğurgularını sorgulamada mantıksal muhakemeyi kullanmaktır. Mesleki etik; sosyal bilimler ve hukukun diğer kaynaklarına dayanan ahlak felsefesi içinde hızla büyüyen bir disiplindir. Mesleki etiğin temel odağı, mesleki kimliğin ayrılmaz bir parçasını oluşturan temel değerlerin uygulanması ilgisine dayanır.

Tıp etiği, muhtemelen en gelişmiş meslek etiğidir. Tıbbın akademik kökeni ve uzun tarihçesi, mesleki etik sistemini oluşturmak ve uzmanlara yaptıkları işin teknik yönleriyle etik yönlerini nasıl birleştirileceğine yönelik eğitim vermek için en gelişmiş yaklaşımları birleştirmiştir. Ahlak felsefesi içinde etik modellerin çeşitliliğini yansıtan bir çoğalmanın olması, sürpriz değildir. Öyle ki mesleki etik, Immanuel Kant'ın (1724-1804) fikri üzerine kurulan *deontolojik etik* (ör., görev ve zorunluluk etiği) ile David Hume (1711-1776), Jeremy Bentham (1748–1832) ve John Stuart Mill'in (1806–73) yazılarına dayalı *faydacı etik* arasındaki rekabetin biçimini almıştır.

♦ *Deontolojik etik yaklaşımı*

Deontolojik etik (ahlak bilimi etiği) yaklaşımı, gerçeğin doğası hakkındaki inançların belli bir parçasından doğan etik yükümlülüklerin anlaşılmasına dayanmaktadır. Bu yükümlülükler, evrenselleştirilen ve kendi içlerinde yaptıkları değerlendirme sonuçlarına göre davranan insanları vurgulayarak (daha çok sürece dayalı) simgelenmektedir.

♦ *Faydacı etik yaklaşım*

Buna karşılık, *faydacı yaklaşım*, herhangi bir eylemin sonuçlarının değerlendirilmesi üzerine kurulmuştur ve "en iyi sonuç, en büyük sayı"ya ulaşmak için adanmış olmayla simgelenebilir. Bu iki sistem arasındaki seçim, insanların kendi içlerinde bir sonuca ulaşması görüşü ile sonucun bir anlamı olduğu görüşü arasındaki seçimi temsil eder.

♦ *Şefkat etiği*

Bu iki etik yaklaşım arasındaki rekabet diğer bazı temel tepkileri üretmiştir. Bunlardan biri, ilk iki insan olarak Adem ve Havva'ya dayanan ve erkeğin bağımsız birey olma deneyimleriyle ortaya çıkan eleştirilerden kaynaklanır. Bu durum, kadınların yaşam pratiklerinde çocukların, hasta ve yaşlıların bakımını üstlenen bağımlılığa bağlı durumlarına dayandırılır. Kadınların diğerleri

için etik bir sorumluluğu olduğu görüşü, insanlar arasında karşılıklı bağlılığın ahlaki etkileri üzerine odaklanan "*şefkat etiği*"nin ortaya çıkışına yol açmıştır.

♦ *Erdem etiği*

Mevcut etiğe dördüncü yaklaşım; ilkelere yönelik özen ve dikkatin, kişinin ahlaki değerlerine dönüştürülmesidir. Bu durum, Aristo'nun (MÖ 384-322) kişisel nitelikleri veya erdemlerine bağlı "etik eylem" olarak görülen ve bazen de "düşünceli (contemplative) etik" olarak adlandırılan *erdem etiği*'nin yeniden canlanmasına yol açmıştır.

♦ *İletişimsel ya da öyküsel etik*

Diğer bir yaklaşım, tek bir etik değil fakat post-modern kuşku üzerine temellenen bir grup yaklaşımın, *"evrensel bir etik"* üretmenin mümkün olduğu görüşüdür. Bu açıdan bakıldığında etik, farklı bir ayırıcı etik sisteminin üretilmesi nedeniyle değil, bu bağlamda uygun etik oluşturulabilecek karşılıklı saygı çerçevesinde bir tartışma yapmak amacıyla yapılandırılabilir. Bu yaklaşımlar bazen "*iletişimsel*" ya da "*öyküsel etik*" olarak da adlandırılır.

♦ *Tıp etiğinin katkısı*

Farklı yaklaşımların varlığı, psikolojik danışma içindeki önemli terapötik gelenekler arasındaki etkileşime benzer şekilde, mesleki etik içinde büyük bir meydan okuma ve uyarıcı etki yaratmıştır. Bir modelin hem evrensel uygulanabilirlik hem de etik olarak diğerlerinden üstün olduğunu öne süren güçlü felsefi yaklaşımları benimseyenler olmuştur. Diğerleri, daha az dogmatik yaklaşımları benimsemektedir; belirli etik konulara uygun farklı modeller olduğuna dikkat çekmeye çalışmış ve etikte kolay ulaşılan basitliği reddetmişlerdir. Tıp etiğinin bu türünde en etkili etikçiler Tom Beauchamp ve James Childress'tir (2008). Onların yazdığı ve şimdi altıncı baskısı yapılmış olan *Biomedikal Etik İlkeleri*'nin, psikolojik danışmanlık ve psikoterapi etik ilkelerinin gelişiminde büyük bir etkisi vardır. Onlar, dört temel etik ilke önermektedir:

♦ *Dört temel etik ilke*

- bireysel özerkliğe saygı (kendi kendini yönetme),
- yararlılık (danışanın yararına ve iyiliğine çalışma),
- zarar vermeme (danışana zarar vermekten kaçınma),
- adalet (toplum içindeki hizmetlerin adil dağılımı, hakkaniyet).

♦ *Eklenen iki ilke*

Bu temel ilkeler, psikolojik danışmanlar için etiğe ilişkin literatürde en yaygın olarak anılan ilkelerin birleşimidir. Ancak, Andrew Thomson, *Psikoterapide Etik Uygulamalar Kılavuzu*'nda (1990) bunlara iki ilke daha eklemiştir:

- sadakat (danışan ve danışman arasında kurulan güven üzerine verilen onur sözü),
- kendine saygı (danışmanın önceki beş ilkeyi kullanma hakkı ve öncelik tercihi).

♦ *Kendine saygı ilkesi tartışmalıdır.*

Tartışma: Size göre yukarıda sıralanan etik ilkelerin önemi ve önceliği farklı mıdır? 6. İlkenin işleyip işlemediğini test etmek için herkes ilkeleri kendine göre önem ve öncelik sırasına koyduğunda sonuç değişiyor mu? Tartışınız.

Ahlaki bir ilke olarak sadakat'in ilavesi psikolojik danışmanlıkla oldukça uyumludur ve "güven" ve "güvenilir olma"nın önemine işaret etmektedir. Bu durum, psikolojik danışma ilkelerinin bütününe uygunluğu arttıran bariz bir ek gibi görünmektedir. Buna karşılık, Thomson kendisi tarafından eklenmiş olan "kendine saygı"nın tartışmalı olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte, etik ve psikolojik mantık birleşimiyle bu ilkenin eklenmesini güçlü bir şekilde savunmaktadır. O, kendine saygının, etik karar vermede her zaman var olduğu ve kabul edilmeyen faktör olarak bırakıldığında bozucu bir etkisi olduğu görüşündedir. Onun mantığı, psikolojik danışmanın kendi öncelik ve ihtiyaçlarına dayalı olarak tercih yapma hakkı ile ilgilidir. Kişisel karar vermede kabul edilmemiş faktörlerin gücü, söylenmediği zaman, çok daha fazladır ve bu yüzden karar verme sürecinde oransız ve belirsiz bir etkiye sahiptir.

♦ *Ahlak felsefesinin ilkeler olarak sunumu*

Ahlak felsefesinin ilkeler olarak sunumu, meslek kuruluşlarının bürokratik ihtiyaçlarına uygundur. İlkeler, üyelerin dikkatinin, düzenleme ve yargı için kullanışlı bir yönteme bağlı olan ortak etiğin gerekçesine odaklanması için uygun bir yöntem sağlar. Bir dizi ilke açısından mesleki etik ifadelerin bu olumlu yönü, onların, bazı danışmanlık kuruluşlarının etik iç görü kazanma yöntemi olarak desteklenmesini sağlar. Ancak ilkeler kültürler arasında her zaman kolaylıkla aktarılamaz.

♦ *Çok kültürlü ve küresel*

Öyle ki bu ilkeler, bireysel sorumluluk vurgusuyla batılılaşmış modern bir kültür için oldukça kabul edilebilir nitelikte olabilir. Ancak ahlaki referans biriminin birey değil, aile ve toplum olduğu geleneksel toplulukçu kültürler için neredeyse anlaşılmaz hâle gelir. Bu toplumsal kimlik ve ahlak, *"Kardeşimi incitmen beni incitti."* ifadesiyle tanımlanır. Bu durum, başka kültüre saygı duyan batılılaşmış modern bir kişi için etik temel sağlayan ilkelerin uygulama paradokslarından biridir. Bununla birlikte, geleneksel kültüre kolayca transfer olamayacakları için, kendilerini çok kültürlülük etiği içinde uygun bir forma sokamazlar. Bu durum, bu yaklaşımın yeniden gözden geçirilmesinin önerilmesi ya da psikolojik danışmanlığın çok kültürlü veya küresel bir etkinlik olduğu görüşünün benimsenmesine ilişkin önemli bir sınırlılıktır.

♦ *İlişkisel etiğin önemi*

Mesleki kimlikte ve etik referans noktalarında kültürel farklılıklar tarafından oluşturulan etik tartışmalar ve psikolojik danışma ilişkilerinin anlamı üzerine yapılan değerlendirmeler dikkatimizi, güven ve güvenilir olmayı temel alan ilişkisel etiğe çevirmeyi gerektirir.

Hukuk

♦ *Hukuk ve psikolojik danışma ilişkisi*

Psikolojik danışma ilişkisinin gizliliği, hukukun danışmanlıkla büyük ölçüde ilişkisiz olduğu inancını akla getirebilir. Bu bir yanılsamadır. Danışan ve psikolojik danışmanlar da bir birey olarak, benzer şekilde ulusal ve giderek uluslararası olan hukuk sistemi içindeki vatandaşlardır. Bu nedenle de, hukuk bilincine sahip olmanın sayısız kazancı vardır. Hukuk kuralları ve psikolojik danışmanlık uygulamaları sıklıkla uyumludur. Hukuki olarak iyi bilgilenmiş bir psikolojik danışman, işiyle ilgili hak ve sorumluluklarını korumak için yasaları kullanır. Danışanları ücretsiz gören psikolojik danışmanlar, danışmanlık ilişkisini destekleyen ve iki tarafın da birbirinden beklentilerini açığa kavuşturan sözleşme hukukunun bilincinde olmalıdırlar.

♦ *Temel hukuki bilgiye sahip olmanın önemi*

Hukukun göz ardı edilmesi, beklenmeyen ve istenmeyen sürprizlere neden olabilir. Örneğin, danışanla psikolojik danışman arasında açık bir sözleşmenin olmaması durumunda mahkeme bir sözleşme talep edebilir. Danışanlarını ücretsiz gören psikolojik danışmanlar, danışmanlık ilişkisinde hukuki temeli oluşturmakta zorluk çekebilir ve daha fazla hukuki belirsizliğe maruz kalabilirler. Bununla birlikte, gelecekte karşılaşılabilecek olası durumlarda bir savunmaya sahip olmak için tüm danışmanlara hukukla ilişkili olarak; sözleşme, ihmal, hakaret, gizlilik, koruma, kayıtların açıklanması ve tanık olarak dinlenmelerinde (sivil, cezai ve savcı makamında), en azından temel bir bilgiye aşina olmaları önerilmektedir. Psikolojik danışman tarafından üstlenilen işin türüne bağlı olarak ruh sağlığı, aileler ve gençlerle ilgili kanunların da dikkate alınması uygun olabilir. Bu tür bilgilere ulaşmak günümüzde internet vasıtasıyla giderek kolaylaşmaktadır.

♦ *Yasaların karmaşıklığı ve çelişkili hükümler*

Psikolojik danışmanlar için yasanın getirdiği zorluklardan biri, onun karmaşıklığı ve yasal hükümlerin çelişkili görünme potansiyelidir. Hukukun bazı temel ilkeleri, bu sorunun hafifletilmesi yolunda uzun bir sürecin sonunda oluşmuştur. Hukuk, hiyerarşik bir sistemdir. Parlamento tarafından yasal olarak hazırlanan kanunlar, hukukun diğer türlerini geçersiz kılar. Herhangi bir tüzük eksikliğinde, en kıdemli mahkeme tarafından geliştirilen yasal ilkeleri içeren dava hukuku tarafından bir yasa geliştirilebilir. Devlet daireleri tarafından kabul edilen politikalar, yasa tarafından desteklenmediği sürece yasal geçerliliği yoktur. Mahkemelerin sıklıkla vurguladığı, kendileri tarafından oluşturulan devlet politikalarının yasal olarak uygulanabilir olmaması, oysa hükümetin bu yaptırımı uygulayabilmek için elinde araçlarının olmasıdır. Uygulamaları sırasında başını hukuki olarak derde sokmaktan kaçınacak bir psikolojik danışmana aşağıdakiler önerilir:

- En güncel yasayı kullanınız.
- İlgili yasal mevzuat ile dava hukukunu birbirinden ayırınız, önceki sonrakini geçersiz kılar.
- Özellikle hizmetten yararlananlar ve hizmeti sunanlar arasındaki ilişkiye etkisi varsa, kamu veya kurum politikasının yasal temellerini kontrol ediniz. Yalnızca kurum politikasının izlenmesi, kanunsuz hareketlere neden olabilir. Özellikle eski politikalara karşı tetikte olunuz. Yasal olarak bilgilendirilmiş bir ortamda güncel politikalar daha güvenilir bir kılavuzdur.
- Önemli konularda bir avukattan yardım alınız.

Şekil 3.2. Hukuka İlişkin Duyarlık

♦ *Şeytan ayrıntıda gizlidir!*

Ayrıca, yasal mevzuat ve genel hukukla (dava hukukunun bir formu) çatışan herhangi bir sözleşmenin uygulanamaz olduğu dikkate alınmalıdır. Bu husus özellikle, gizlilik ve intihar eğiliminde olan danışanlarla çalışırken önemlidir (Bkz. 7. ve 10. Bölüm). Başka bir yaygın hata, bir örgüt için iyi olan bir yasal hükmün, benzer işi yapan diğerlerine de uygulanabileceğini düşünmektir. Kamu sektörü ile ticari ve gönüllü kuruluşların yasal dayanakları oldukça farklıdır. Kamu kuruluşları, sadece mevzuatlarında yapmaya yetkili oldukları faaliyetleri yapabilirler. Bu yüzden diğer tür kuruluşlar için geçerli olmayan yükümlülükleri olabilir. Ayrıca, farklı tür yetki ve yükümlülüklerin farklı kamu kuruluşları için geçerli olması mümkündür. Sosyal hizmetler tarafından çocukların korunmasına ilişkin var olan yasal yükümlülüklerin diğer tür kuruluşlar için de geçerli olduğunu düşünmek yanlıştır. Hukukta her zaman olduğu gibi, "*şeytan ayrıntıda gizli*dir!"

Psikolojik Danışma Etiği ve Standartları İçin Çerçeve

♦ *Etik belirsizlikler için esnek bir rota*

Etik çerçeve; bize, içinde kendimizi güvende hissedebileceğimiz, rahatça hareket edebileceğimiz ve kararlar verebileceğimiz temel kavramsal bir yapı sunar. Bu çerçeve içinde, mümkün olan seçenekleri tanımlayabilecek ve etik olarak akılcı ya da kabul edilebilir olan ve olmayan şeyleri ayırabileceğimiz belli standartlar bulunmaktadır. Bu standartlar; bir taraftan etik belirsizlikler içinde boğulduğumuzda gerekli desteği ve yönü bulmamızı sağlamaktadır. Diğer taraftan, bu çerçeve; akla uygun düşünce farklılıkları için yeterli bir

boşluk da yaratmaktadır. Bu boşluklar; psikolojik danışman olarak, kendimizi kişisel ve profesyonel bütünlük duygusu içerisinde hissedebileceğimiz ve danışanların ihtiyaçlarını da hesaba katabileceğimiz hareket alanlarıdır. Bir çerçeve etrafında hareket etme potansiyeli; durumlar değiştikçe konumun da değişmesine izin veren belli bir esneklik derecesi oluşturur.

> *"Karşılıklı olarak anlaşılmış etik ilkeler ve uygulamada kabul edilebilir standartlar, her meslekte, uygulayıcıların ve danışanların korunaklı ve tanımlı bir çerçevede, kabul edilmiş sınırlarla hizmet sunduğuna dair esas temeli oluşturur. Bu sayede; bütünlük ve güvenilirlik konusundaki profesyonel arayış onaylanmış olur (COSCA, 2009)."*

♦ *Profesyonel meslek örgütlerinin onayı*

Bu ifade, etik çerçevelerin farklı bir yönüne dikkat çeker. Etik ilkeler, genellikle müşterek anlaşmaların ürünleridir ve bir uzmanlık alanının üyeleri ya da profesyonel organizasyon tarafından uygun bulunmuştur. Çerçevenin en doğrudan kaynakları, yayınlanmış kurallar ve yönergelerdir. Bu yönerge kaynaklarının her biri, üyeler için önemli kılavuz olarak görülen bir dizi asgari etik standardın profesyonel örgütler tarafından resmen benimsenmesiyle oluşturulur. Eğer bir psikolojik danışman, belirlenmiş bir yönergenin sınırları içerisinde çalışmada başarısız olursa, onun etik uygulamaları ile ilgili, özünde haklı bir şüphe olarak kabul edilir. Durumun ciddileştiği hâllerde disiplin soruşturmasına ya da üyelikten çıkarılmaya kadar gidebilen sonuçlar doğurabilir.

Etik Standart İfadelerinin Karşılaştırılması

♦ *Profesyonel kuruluşların ortak etiksel ilgi alanları*

Psikolojik danışma alanındaki ulusal mesleki örgütler tarafından yayınlanan etikle ilgili ifadelerin birbiriyle kıyaslanması, psikolojik danışmanlar için temel etik sorunların ne olduğuyla ilgili göz ardı edilemeyecek bir görüş ortaya koyar. Bu alanda farklı mesleki örgütlerin etik ilkeleri incelendiğinde görüleceği gibi, bütün büyük profesyonel kuruluşlar ortak bir takım etiksel ilgi alanlarına vurgu yapar:

- *danışan güvenliği;*
- *mesleki yeterlilik ve hizmet için uygunluk;*
- *danışanların farklı hayat tarzlarına ve inançlarına saygı;*
- *danışanın özerkliğine saygı;*
- *danışanların istismar edilmesi ile ilgili yasaklar;*
- *sözleşme yapmak;*
- *gizlilik;*
- *meslek alanının itibarını sürdürme görevi.*

Türk PDR Derneği tarafından yayımlanmış olan "Etik Kurallar" kitapçığını inceleyerek, kapsamında yer alan konu başlıklarını yukarıda sıralanan etik alanları ile karşılaştırınız. Farklılıklarını ve gerekçelerini tartışınız.

♦ *Mihenk taşı danışan*

Etikle ilgili konularda ve diğer tüm ilgili durumların düzenlenmesinde mihenk taşı, ***"danışan"***dır. İlk konuda vurgulandığı gibi, etik ilkeler öncelikle danışanın haklarını korumayı amaçlar. Yine de danışanın gözden kaçırılması kolaydır; çünkü etik yönergenin içeriğinin büyük bir kısmı psikolojik danışmanın davranışıyla ilgilidir. Ancak; psikolojik danışmanın davranışına olan bu odak, danışanlara olan saygının arttırılmasına ve onları zarardan korumaya yöneliktir. Danışanın izni ile onunla çalışmak ve danışanın istismarı ile ilgili yasaklara ilişkin yapılan vurgu, bütün profesyonel kuruluşlar için geçerli bir konudur. Dolayısıyla bu, danışanlarla sözleşme yapmak ve gizlilik gibi temel konuların yönetimini de etkiler. Etik olarak önemli olan tüm konularda, danışana ya da başka birisine zarar gelmesi endişesi yoksa, uygulamaların danışanın onayı ile sürdürülmesi, belirlenmiş bir kuraldır.

♦ *Danışan özerkliğine saygı*

Psikolojik yardım mesleklerinde; neyin etik olarak yararlı bir davranış olduğu ve neyin kabul edilemez olduğu konusunda taraflar arasında son yıllarda daha geniş bir anlaşmaya varıldığı görülmektedir. Farklılıklarsa, artan bir şekilde belli gerekliliklerin detaylarında bulunurlar. Örneğin, herhangi bir gizlilik sınırlaması ya da diğer profesyonellerle paylaşılan bilgi açısından, danışanlar ile kurulan iletişimde hemen göze çarpmayan farklılıklar vardır. Danışanların, diğer profesyonellerle bilgi paylaşmadan önce, bilgilendirilmesini getiren etik gerekliliğin kapsamı, farklı danışma örgütlerinin etik yönergelerinde; kesin zorunluluk, güçlü tavsiye ya da ima edilen ama belirlenmemiş zorunluluk gibi değişiklikler gösterir. Bu durum; olasılıkla hizmet çeşitliliğini ve farklı ortamlarda ya da danışan ihtiyaçlarında ortaya çıkan farklılıklara nasıl uyum sağlandığını da yansıtmaktadır. Bütün mesleki kurumlar arasındaki yol gösterici ilke; temelde danışanın özerkliğine saygı duyulacak şekilde danışan için en iyi olanın değerlendirilmesi üzerine kurulmuştur.

♦ *Psikolojik danışmanların uygun kayıt tutma yükümlülükleri vardır.*

Günlük uygulamalarda belirgin olarak ortaya çıkan en büyük farklılık alanı, kayıt tutma ile ilgilidir. Genel olarak mesleki örgütlere göre, psikolojik danışmanların ***"uygun kayıt tutma"*** yükümlülükleri vardır ve "sözleşmenin başlangıcında, danışanların tutulan kayıtlara erişim haklarını ve bu kayıtların içeriğiyle amacı hakkında açıklamalarda bulunacaklarını" garanti etmeleri

gerekmektedir. Psikolojik danışmanlar; her ne kadar kesin bir zorunluluk olmasa da "aksi yönde geçerli başka sebepler olmadıkça" kayıtların, iyi hizmetin bir göstergesi olarak tutulduğunu benimseyen genel bir zorunluluğa tabidirler. Tüm mesleki kurumlar tutulan her türlü kaydın güvenli bir şekilde saklanması ve gizliliklerinin kesinlikle korunması gerektiğini belirtir. Bu nedenle kayıt tutma ile ilgili temel farklılıklar; uygulama pratiğinden çok, ifade ediliş tarzıyla ilgili olabilir.

Yeni Gelişmeler

♦ *Çevrimiçi psikolojik danışmanlık*

Psikolojik danışma uygulamalarındaki yeni gelişmeler, yeni etik tartışmaları da beraberinde getirir. Yeni gelişmeler içinde en önemlilerinden biri; kısa mesajlaşma, gizli sohbet odaları, web kamera ve e-posta gibi çok çeşitli teknolojik iletişim araçlarını kullanan çevrimiçi psikolojik danışmanlığın birden bire ve hızla büyümesidir. İnternet, göreceli olarak sonsuzca genişleyen olanaklar sunarak, çok çeşitli şekillerde psikolojik danışmanlık hizmeti veren ve psikolojik danışmanlık hizmeti alan kişileri ortaya çıkarmaktadır.

♦ *ACTO Etik Kuralları*

Ancak gerçek şudur ki, bu tip hizmetlerin çoğu, yüz yüze çalışma üzerinde eğitilmiş terapistler ve psikolojik danışmanlar tarafından sağlanıyor ve söz konusu uzmanlar çevrimiçi hizmetleri de ekleyerek yayılma alanlarını genişletiyorlar. Kuşkusuz ki, bu tür gelişmelerin, ulusal mesleki kurumların etik yönergelerine oturtulmaları zaman alacaktır. Ancak uzmanlaşmış organizasyonlar bu ihtiyaca daha çabuk yanıt verebilme eğilimindedir. Örneğin; Çevrimiçi Psikolojik Danışmanlık ve Terapi Birliği (Association for Counselling and Therapy Online – ACTO) aşağıdaki konulara dikkat çeken etik kuralları geliştirmiştir:

- *çevrimiçi işlerle yüz yüze işler arasındaki farklılıkların dikkate alınması;*
- *danışanların çevrimiçi çalışmaya uygun olup olmadıklarının belirlenmesi;*
- *yeterlilik ve süpervizyon için gereksinimlerin tanınması ve profesyonel gelişime devam edilmesi;*
- *danışanlarla uygun sözleşme yapılması;*
- *işle ilgili gerekli güvenlik ve gizliliğin sağlanması;*
- *izinle ilgili konuları dikkate alarak çalışmanın önemi;*
- *danışan istismarının engellenmesi.*

Yukarıda sıralanan kurallar; birçok yönden psikolojik danışmanla danışan arasında gelişen yeni iletişim yöntemlerinin zorlukları ile başa çıkabilmek için yeniden ifade edilen, tanıdık ve iyi yapılandırılmış etik sorunlardır.

BİR ARAŞTIRMA

Konuk, M. ve Yeşilyaprak, B. (2015) *"Uzaktan psikolojik danışma hizmetleri ve etik ilkeler: Türkiye'deki güncel uygulamaların değerlendirilmesi"* ISTEC 2015'e sunulan bildiri metni, St. Petersburg, RUSSIA.

Araştırmada Aralık 2014-Şubat 2015 tarihleri arasında Türkiye'de internet üzerinden psikolojik yardım hizmeti veren 40 web sitesi saptanmıştır. Bu siteler, "internet üzerinden sağlanan psikolojik hizmetler için tanımlanmış" etik kodlara göre hazırlanan bir kontrol listesi ile incelenmiştir. Sonuç olarak oldukça geniş bir kapsamı ve yaygın bir kullanım alanı olan bu türden hizmetlerin gerek danışanlar gerekse danışmanlar açısından etik ilkelere uygunluğunun tam olarak bilinmediği ve bu ilkelere uyulmadığı saptanmıştır.

Etik İç Görüde Bütünsellik

♦ *Kurallar ve yönergeler önemlidir fakat yeterli değildir.*

Psikolojik danışmanlık için yararlı olan etik iç görünün farklı kaynaklarına dikkat çekilmesinin bir nedeni, mesleki kuralların ya da yönergelerin birleşiminin, danışmanlıkta etik standartlar için yeterli bir temel olduğu görüşünü tartışmaya açmaktır. Kurallar ve yönergeler önemlidir fakat onlar uzun dönemli olarak psikolojik danışmanların işlerinde karşılaşacakları kişisel, sosyal ve hukuki sorunlara ilişkin ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli değildir. Hukuk, demokrasi içinde ulusal bir ahlak biçiminin temsili olarak dikkate alınması gereken, giderek daha da önemli olan bir kaynaktır. Ahlak felsefesi; danışma yaklaşımı ve modelleri içindeki örtülü değerlerin olduğu gibi, hukuk ve mesleki kuralların "garantiye alma" yönlerini yeniden değerlendirmek için bir temel sağlar.

♦ *Ahlaki ikilemden doğan mesleki etik ikilem örnekleri*

Psikolojik danışmanlar olarak biz, danışanlarımız için, yapacakları doğru şeyi ya da neler olup bittiğinin ahlaki anlamını ararken, onların ahlaki sıkıntılarına öncelik tanırız. Çoğu zaman, ahlaki ikilemin danışan sorumluluğuna girdiği düşünülebilir. Ancak, danışanın ahlaki ikileminin psikolojik danışman için mesleki etik ikilem yarattığı zamanlar da vardır. Gerçek yaşam olaylarından alınan birkaç örnek bu konuyu açıklığa kavuşturacaktır:

- 13 yaşındaki bir öğrenci, aile sorunlarına ilişkin psikolojik yardım almak için bir okul danışmanına başvurmuştur. Çocuğun öğretmeni danışmana gitmesini desteklemiş, ancak ailesi çocuğun danışma yardımı almasını kesinlikle yasaklamıştır.

- Cennet, yedi aylık hamiledir ve tıbbi müdahaleye karşı çıkan ve doğal yolla çocuk doğurmayı benimseyen dini inançlara sahiptir. Bu duygular, oldukça tehlikeli olan yüksek kan basıncı sonuçlarından fetüsü ve kendini korumak için önerilen sezaryenle doğumu reddetmesine yol açmaktadır. O, hamileliğinin erken dönemlerindeki benzer komplikasyonlar nedeniyle, normal doğumdan sonra ölebileceği riskine yönelik durumun ciddiyetinin farkındadır. Tıbbi yardım talebini ısrarla reddetmesi karşısında, yardım alması için bir psikolojik danışmana ihtiyaç duyulmaktadır.

- Serdar, üniversite yurdunda kalan bir öğrencidir. Bazı kişilerin yanlışlıkla onun kapısını çalması sonucu, yan dairede oturan öğrencinin yasadışı uyuşturucu satma işine dâhil olduğunu fark etmiştir. Bu durumu rapor etmemeye karar verse de uygun olmayan saatte kapısını çalan ziyaretçilerden kaçınmak için odasını değiştirmeyi talep etmiştir. Serdar'ın danışmanı, üniversite yurdunda uyuşturucu kullanımının önlenmesiyle ciddi olarak ilgilenmesine rağmen, Serdar gizlilik konusunda ısrar etmektedir.

♦ *Etik ve yapıcı tepki verme*

Bu sorunların her biri, psikolojik danışmanların, bireye özgü kişisel ahlak ve meslek kuruluşlarının yayımladıkları profesyonel etik kuralların birleştirilmesiyle kolaylıkla çözülemeyecek karmaşık durumları göstermektedir. Etik temele dayalı güvenli bir karar, bu bölümde bahsedilen tüm kaynaklardan sağlanabilecek iç görüyü dikkate almalıdır. Bir psikolojik danışmanın etik ve yapıcı olarak tepki verme yeteneği, onun etik çerçeve içindeki bilgi kaynaklarını aktif olarak bütünleştirmesiyle ve giderek etik bilince sahip olmasıyla oldukça artar.

Sonuç

♦ *Etik kural ve çerçevelerin hedef kitleleri*

Bir mesleki örgüt; bir etik kural ya da etik çerçeve yayınladığında, geniş bir alandaki kişilere, kurumlara ve organizasyonlara ulaşma amacı güder. İlk olarak, her türlü etik ifade; danışanların yararını gözeterek, onların çıkarları ve haklarını uzmanın dikkatine sunar. Her ne kadar danışanların çıkarlarının korunması temel olsa da, psikolojik danışma hizmeti almadan önce danışanların bunları okumaması ilginçtir. İkinci hedef kitle, üyeliğin bir şartı olarak etik yönergeleri gözlemleyen ve herhangi bir ihlal şikâyetinde ya da disiplin

soruşturmasında sorumlu olarak görevlendirilen mesleki kurumun üyeleridir. Üçüncü hedef kitle ise; disiplinler arası ekiplerde psikolojik danışmanlarla birlikte çalışan diğer profesyonellerdir. Bu kişiler; çalışma arkadaşlarının bağlı olduğu etik çerçeve hakkında bilgilendirilmek isteyebilirler. Dördüncü hedef kitle ise; toplumdaki belirli hizmetlerin toplum için güvenilir ve yararlı katkıları olup olmadığına karar verebilen siyasiler, politika belirleyiciler ve ticari yöneticiler gibi paydaşlardır. Tüm bu hedef grupları birleştirirense, sunulan hizmetin etik bütünlüğü hakkında duyulan endişedir. Bir mesleki kurum tarafından üyelerin tümü adına etik bağlılıkla ilgili yayınlanan bir ifade, etik olmakta ortaklaşa bağlılığa kanıt sağlamaktadır. Ulusal düzeyde psikolojik danışmanlıktan sorumlu büyük profesyonel organizasyonlar arasındaki anlaşma, bu bağlılığın iyi yapılandırılmış ve akılcı bir şekilde detaylandırılmış olduğunu gösterir.

♦ *Etik ihlallere ilişkin şikayetler*

Buna karşılık, psikolojik danışmanlık etiğinin doğasını etkileyecek süreç değişiklikleri mevcuttur. Mesleki kurumlar için ortaya çıkan zorluklardan biri, danışanların çıkarlarının korunması ve aynı zamanda hizmeti sunan taraf olan üyelerinin çıkarlarının desteklenmesi arasında ortaya çıkan çelişkidir. Bu durum bir danışanın, psikolojik danışmandan şikâyetçi olarak, disiplin soruşturması istemesi hâlinde daha belirgin hâle gelir. Eğer mesleki kurum bu şikâyetin araştırılmasından ve sonuçlarına karar verilmesinden sorumluysa, danışanın adil bir şekilde ifadesinin alınacağına ve mesleki kurumun "kendinden olanın" tarafında olmayacağına inandırılması oldukça zordur. Bu durum, aksinin ispatı zor olan, haklı bir şüphedir. Kelimelerimizi dikkatle seçersek; bunun gerçekte var olan bir ön yargıdan daha gerçekçi bir şüphe olduğu düşünülebilir. Tüm büyük mesleki kurumlara bağlı olan psikolojik danışmanlara karşı yapılan şikâyet süreçleriyle ilgili vakalarda, mesleki kurum şikâyet sahibiyle, kendi üyesi arasında adaletli davranmak için çaba gösterir. Mesleki kurumun (üyenin aidat ödediği) bir profesyonel destek ağının parçası olmaktan çıkıp, şikâyetin adil bir şekilde hükme bağlanmasını sağlamak için tamamen tarafsız bir konuma kasten geçmesinden rahatsız olan ise, genellikle üyedir.

♦ *Tarafsız tutum takınmanın gereği*

Yasal düzenlemelerin olması ve uygulanması, bu durumu değiştirecektir. Yasalar öncelikli olarak, danışanların çıkarlarının korunmasından, mesleki kurumların profesyonel gelişimlerinden ve danışma hizmeti sunan psikolojik danışmanların desteklenmesinden sorumlu olacaktır. Bu tip bir uygulama kuşkusuz meslek yasası ile birlikte çalışan tüm psikolojik danışmanların kayıt altına alınmalarını ve çalışma lisansına bağlı olarak çalışmalarını gerektirir. Böylece çalışan tüm psikolojik danışmanlardan uygulamadaki yeterliliklerini sürdürmeleri ve düzenlemenin getirdiği tüm gereklilikleri karşılamaları istenebilir. Söz konusu isteğin karşılanmadığı durumlarda ise

♦ *Yasal düzenlemeler*

psikolojik danışman ya da psikoterapist olarak görevleri sona erdirilebilir. Sonuç olarak; mesleki kurumlar, psikolojik danışmanlığın desteklenmesi ve gelişimi için yasal düzenlemenin getirdiği gereksinimlerin ötesinde, mesleğin etik açıdan da ilerletilmesine katkı sağlamaya devam etmelidir.

♦ *Meslek yasası*

Bu kitabın bundan sonraki bölümü danışanlara karşı sorumluluklar ile ilgilidir. Öncelikle güvenlik, ihmal ve sigorta kaynaklı sorunlar ele alınacaktır.

Tartışma: www.pdr.org.tr adresinden Türkiye için geliştirilmiş "PDR Hizmetlerine İlişkin Meslek Yasa Taslağı"nı inceleyiniz. Meslek yasasının çıkmasının etik uygulamaları nasıl etkileyebileceğini tartışınız.

DANIŞANA KARŞI SORUMLULUK

KISIM II

GÜVENLİK, İHMAL VE SİGORTA

4

Ana Hatlar

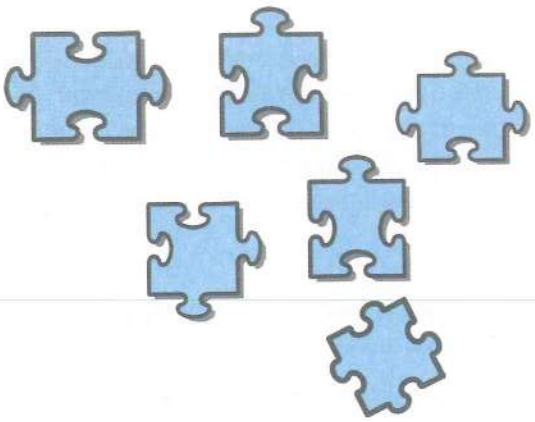
- Danışanın Güvenliğini Sağlamak
  - Fiziksel Güvenlik
  - Psikolojik Güvenlik
- Uygun Olmayan Tavsiye
- Sigortanın Önemi

Düşünme Kutusu

Verdiğiniz bir danışma hizmeti sürecinde danışan daha kötüye gidiyorsa ne yapabilirsiniz? Peki, daha sonra sizin verdiğiniz "tavsiyeleri" uyguladığı ve durumunun daha kötüleştiği iddiası ile mahkemeye başvurursa, etiğe uygun davrandığınızı nasıl kanıtlarsınız? Böyle bir duruma düştüğünüzde mesleki örgütünüze üye olmak ve/veya meslek sigortasına sahip olmak size ne sağlar?

4

♦ *Zarar vermeme ilkesi*

Bir psikolojik danışmanın genellikle en başta gelen endişesi, danışana karşı sorumluluklarıdır. Bu sorumlulukların önemli bir kısmı, psikolojik danışma sürecine katılımı nedeniyle başına gelebilecek herhangi bir zarardan danışanı korumaktır. Bir önceki bölümde de gördüğümüz gibi, "*zarar vermeme ilkesi*"; örneğin, zarara yol açmaktan kaçınma; genellikle en başta ele alınması gereken bir konu olarak sunulmaz. Danışana zarar vermekten kaçınmanın zaten dikkate alındığı varsayılarak, ulusal psikolojik danışmanlık organizasyonlarının yayınladıkları etik standartlar tarafından diğer pozitif etik ilkeler, daha olumlu hedeflere ulaşmak için uygulamada öncelikli olarak kabul edilmiştir. Zarar vermekten kaçınmanın, diğer etik ilkelerden daha üstün olduğuna dair bir görüş sunulamaz. Herhangi bir etik ilkenin diğerinden kesin olarak daha üstün olması hakkındaki şüpheler eşit derecede geçerlidir. Buna karşılık, bu ilkenin başlangıç için faydalı bir konu olduğu düşünülebilir. Zarar verebilme potansiyeli kaçınılabilir bir durumdur. Öyle ki bir riskin herhangi bir zarara nasıl sebep olabileceği önceden göz önünde bulundurulursa, zarar en azından ciddi anlamda azaltılarak üstesinden gelinebilir ya da asgariye indirilebilir. Böylece pozitif etik hedeflere daha fazla yer açılmış olur.

Benzer bir yaklaşımın Türk PDR Derneği tarafından yayımlanan Etik Kurallar Kitapçığı'nda da izlendiği görülmektedir. Pozitif etik ilkeler açıklanırken; danışanın psikolojik bütünlüğüne zarar verilmemesi ve psikolojik danışma sürecinden güvenli bir şekilde faydalanabilmesinin sağlanması ile ilgili ibarelere de yer verildiği dikkat çekmektedir. Örneğin Temel İlkeler'in "Duyarlılık ve Hoşgörü" maddesi ile Etik Standartlar'ın "Başkalarına Zarar Vermeme" maddelerinde danışanların psikolojik danışmanlar tarafından yürütülen herhangi bir uygulamadan ya da yaklaşımdan zarar görmemeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca "Psikolojik Danışma İlişkileri" ile ilgili standartların vurgulandığı bazı maddeler de (m. 3, 6, 11 ve 13) danışanın zarar görmesinin önlenmesi ve bütünlüğünün korunması ile ilgili açıklamalar içermektedir. Bunların yanı sıra kitapçıkta danışanlarından elde

edecekleri verilerle araştırma yürütecek olan psikolojik danışmanlara da önemli bazı uyarılarda bulunulmaktadır. "Araştırma ve Yayın" başlığı altında yer alan 3. ve 6. maddelerde; danışanın psikolojik, fiziksel ve sosyal bütünlüğünün bozulmaması için her türlü önlemi alma sorumluluğunun psikolojik danışmana ait olduğunun altı çizilmiştir.

Danışanın Güvenliğini Sağlamak

♦ *Hukuksal sorumluluk*

Psikolojik danışmanlık temel olarak bir konuşma terapisidir. Dolayısıyla, olabilecek fiziksel zararlar göz ardı edilerek zararın psikolojik kaynaklarına yoğunlaşılır. Ancak bu durum; sadece danışanı değil aynı zamanda psikolojik danışmanı da etkileyen talihsiz bir hata olabilir. Bu tür durumlarda, danışana azımsanmayacak miktarda tazminat ödenmesi ile sonuçlanabilecek yasal yükümlülükler ortaya çıkabilir. Çünkü Türk Borçlar Kanunu ve Ceza Kanunu hükümlerine göre psikolojik danışmanların danışanlarına karşı, zarar verecek uygulamalardan ve tutumlardan kaçınma ve fiziksel, psikolojik bütünlüğünü korumaya ilişkin hukuksal sorumlulukları bulunmaktadır. Aşağıda olası bazı durumlar ile danışanların başına gelebilecek zararlar için örnekler sunulmuştur.

Fiziksel Güvenlik

"Burak, psikolojik danışma odasına girdiğinde çok gergindi ve baş hizasında bulunan rafı fark etmedi. Kafasını öyle sert çarptı ki tıbbi tedaviye gerek duyuldu."

♦ *Psikolojik danışmanın sorumluluğu*

Psikolojik danışmanın, zarar verebilecek olası her türlü kaynağı ortadan kaldıracağı beklendiğinden, bir danışanın psikolojik danışma esnasında fiziksel bir zarara uğrama ihtimali oldukça düşüktür. Bununla beraber, danışanın ayağının kayması, sandalyeden düşmesi ya da bir şeye çarpması ihtimali her zaman vardır. Bu tür durumlarda, eğer psikolojik danışman, danışanın yaralanmasını engellemek için yeterli önlemleri almadıysa; danışan her türlü zararın telafisini isteyebilir. Normal olarak, bu talep yasalarda "binaya yasal yollarla giriş yapan kişilere özen gösterme görevi, bina üzerinde yeterli kontrole sahip olan kişi" olarak tanımlanan "bina sakini/kat maliki"ne yöneltilir (Rogers, 2006). Bu durumda sıklıkla bu kişi psikolojik danışman olabilir. Genelde, eğer psikolojik danışma uygulaması, bir işletmede ya da kamusal alanda yer alıyorsa, bu istek mali sorumluluk sigortası ile incelenir. Eğer psikolojik danışmana mahkeme tarafından ilgili binanın kontrolü verildiyse ve eğer sigortanın kapsamı yeterli değilse; isteğin tamamının ya da bir kısmının psikolojik danışman tarafından şahsen karşılanması gerekebilir. Bunun hem

danışan hem de psikolojik danışman açısından önemli neticeleri olacaktır. Eğer Burak'ın yaraları ciddiyse ya da sakatlıkla sonuçlandıysa; zararlar için yapılan her türlü tazminat önemli olabilir.

♦ *Evinde hizmet sunan psikolojik danışman*

Birçok psikolojik danışman evinde çalışır ve koruma için evlerinin sigortasına güveniyor olabilirler. Psikolojik danışmanın ev sigortasını yapan firma durum hakkında detaylı bir şekilde bilgilendirilmelidir; çünkü sigortacının evde çalışma ile ilgili yeterli şekilde bilgilendirilmemesi, potansiyel olarak hâlihazırda var olan ev poliçesini geçersiz kılabilir. Aynı şekilde, birçok ev sigortası poliçesi, binanın ya da binanın bir kısmının işletme amacı ile kullanılmasını poliçe dışında bırakır ve psikolojik danışmanın evde çalıştığı öğrenildiğinde bunu kapsamayı reddeder, şerh koyar ya da ek prim ücretlendirmesi yapmak isterler.

♦ *Mali sorumluluk sigortası*

Yeterli mali sorumluluk sigortası kapsamında olmaması hâlinde, psikolojik danışman, oluşan zararları şahsen karşılamak durumunda kalabilir. Dolayısıyla, çalışma koşulları ne olursa olsun, psikolojik danışmanın "mali sorumluluk sigortasına" ihtiyacı olup olmadığını öğrenmek için yetkin bir sigorta acentesinden görüş alması gerekir.

Psikolojik Güvenlik

♦ *Danışanlarla çalışmak kolay değildir!*

Kuram ve uygulamadaki tüm psikolojik danışma modelleri, danışanların psikolojik danışma hizmetinden fayda sağlayacaklarını iddia eder ve genellikle belli bir kuramsal yaklaşımı ya da yöntemi önerir. Deneyimlerimize göre, danışanlarla çalışmak, psikolojik danışma modellerinin ifade ettiği kadar kolay değildir! Bazı durumlarda psikolojik danışmanların, danışanın çıkarına en iyi hizmet edebilecek değerlendirmeyi yaparak, ona nasıl yardım etmesi gerektiğine dair zor kararlar vermesi gerekir. Özellikle psikolojik danışmanlık ilişkisinin en başlarında, danışanın henüz ifade etmediği yönleriyle ilgili zayıf taraflarını hissetmek mümkündür. Gerekli güvenin gelişmesi ve danışanın olası zayıflıklarından bahsetmesi zaman alır. Stajyerlere ve deneyimli psikolojik danışmanlara süpervizörlük yaparken göze çarpan farklardan biri; deneyimli psikolojik danışmanların, danışanların daha derindeki zayıflıklarını açıklamaya hazır oluncaya kadar güvenle, sabırla beklemeleri ve kademe kademe çalışmalarıdır. Deneyimsiz psikolojik danışmanlarsa, kendilerini, öneride bulunmalarını gerektiren bir konumdaymış gibi hissederler ve dolayısıyla danışanın güven seviyesini devam ettirmekten çok, onu zorlayıcı şekilde müdahale ederler. Neyse ki birçok danışan; deneyimli ya da deneyimsiz psikolojik danışmanlardan gelen, psikolojik olarak yanlış zamanlanmış bu tür müdahalelere karşı etkin şekilde kendilerini koruyacak kaynağa sahiptir. Buna karşılık, danışanın kendini koruma mekanizmasına güvenmek etik değildir. İyilik sağlama potansiyeli

♦ *Stajyer ve deneyimli psikolojik danışman farkı*

olan her türlü süreç, yanlış uygulandığı takdirde zarar verme potansiyeline de sahip olabilir.

♦ *Herşeyden önce zarar verme*

Tıpta daha fazla yardımın olası olmadığı ya da belli bir müdahalenin ne kadar işe yarayacağının belli olmadığı durumlarda "zararsızlık ilkesi"ne uyulması prensibi benimsenmiştir. "*Her şeyden önce, zarar verme!*" Danışanın durumuna karşı duyulan bu saygı ve danışana yanıt verirken isabetli olan yolun değerlendirilmesi için uygun özenin gösterilmesi, psikolojik güvenlik için temeldir ve hem etik hem de terapötik hedeflere hizmet eder. Mesleki örgütlerin yayınladığı tüm yönerge ve gereklilikler, danışana gelebilecek her türlü zarardan kaçınmak gibi önemli bir gereksinimi sağlamak için, psikolojik danışmanların kendi yetkinlik sınırları içinde çalışmaları gerektiğine vurgu yapar. Bu durumun tartışıldığı "psikolojik danışman – süpervizyon" uygulamasının kullanımı, bu konuda danışanlar için ek bir güvence sağlar.

♦ *Yasal zorunluluklar yeterli değildir.*

Bir danışana psikolojik zarar vermekten kaçınmanın etik önemi, hemen hemen hiçbir zaman yasal zorunluluklar ile karşılanamaz. Psikolojik bir zararın telafisinin istenmesini gerektiren ve her danışanın karşılaşabileceği bu tür bir olayı şu örnek açıklayabilir.

> *Deniz, bir psikolojik danışma merkezine, yaşadığı bir kayıp nedeniyle psikolojik destek almak için gelmiştir. Aldığı psikolojik danışma hizmetine rağmen kendisini daha kötü hissetmiş ve daha içe dönük olmuştur. En sonunda bir psikiyatristten depresyon tedavisi alarak iyileşmiştir. Tedavi sonrasında, psikolojik danışmanına dava açmayı düşünmektedir.*

♦ *Sözleşme ihlali*

Bu durumda, eğer psikolojik danışman, danışanla durumuna ilişkin gelişmelerin olacağına (ya da gerilemelerin olmayacağına) dair söz verdiği bir sözleşme imzalamış olsaydı, danışan sözleşmenin ihlali sebebiyle dava açabilirdi. Buna karşılık, Kenneth Cohen'in (1992) gözlemlediği üzere:

> *psikolojik danışmanlar ve psikoterapistler, bilgece, sonuçların tahmininde oldukça temkinli olma eğilimindedirler ve bunların en bilgesi, hiçbir şey için söz vermez! Psikolojik danışmanlık ya da terapi teknikleri için abartılı iddialarda bulunmayı seçenler; hayal kırıklığına uğramış danışanlara paranın geri ödeneceğine dair baştan garantiler vermezler: Bu yanlış uygulama ya da sözleşme ihlali gibi iddialara karşı alınan "akıllıca" bir önlemdir.*

Psikolojik danışmanlarla ilgili yasal konularla ilgilenen ilk avukatlardan biri olan Kenneth Cohen'den alınan bu tavsiye; güncel uygulamalar için oldukça yararlıdır.

♦ *Psikolojik danışmana dava açma*

İddia ile ilgili olarak sözleşmede her hangi bir madde olmaması durumunda, danışanın davası, profesyonel uzmanın (bu durumda psikolojik danışman), iddia edilen ihmali üzerine temellendirilir. Davanın kurulabilmesi için, danışanın aşağıdakilerin varlığını göstermesi ve kanıtlaması gerekir:

- danışana ilişkin psikolojik destek/bakım yükümlülüğü;
- ilgili yükümlülüğün ihmali;
- psikolojik danışmanın söz konusu yükümlülüğünü ihmal etmesi sebebiyle danışanda zararın oluştuğunun ispatı (nedensellik bağı).

♦ *Bakım yükümlülüğü*

Bir psikolojik danışmana danışanın bakımı ile ilgili verilmiş yükümlülüğün düzeyi, her hangi bir profesyonele verilen kadardır. Psikolojik danışman, danışanlarına hizmet verirken yalnızca akla uygun olarak bakım yapmakla yükümlüdür. Bakım yükümlülüğü danışanın durumunda gerileme olmamasını ya da gerçekten bir gelişme olmasını gerektirmez. Diğer bir ifade ile psikolojik danışman uygun bir bakım ve destek hizmeti sunmuş olmasına rağmen danışanın durumunda herhangi bir düzelme olmayabilir. Böyle bir durumda *"Danışana yönelik müdahale programı akla uygun muydu?"* sorusu gündeme gelir.

♦ *Mahkeme tarafından değerlendirme*

Akla uygun bakım; mesleğin standartlarının, özellikle etik ve yürütme yönergelerinin, önde gelen kitapların ve önde gelen uygulamacıların ifadelerinin mahkeme tarafından incelenmesi ile değerlendirilir. Eğer; psikolojik danışmanlıkta olduğu gibi; kabul edilebilir profesyonel davranışı neyin oluşturduğuna dair –örneğin psikolojik danışmanlıkta kuramlar ve yöntemler arasındaki değişkenlikler gibi– görüş farklılıkları varsa, mahkeme için bu durum problem yaratır. Öyle ki danışanın durumuna hangi müdahale yönteminin daha etkili olacağı konusunda görüş ayrılıkları ortaya çıkacaktır! Böyle bir durumda, mahkeme ne hangi tedavinin daha etkili olduğunun değerlendirmesine karışır ne de daha az etkili olan tedaviyi ihmal olarak görür. Etkililik değerlendirmesi, mahkemeyi "yanlı" bir duruma sokabilir. Bunun yapılması; işine bağlı ve genellikle işinin ehli uygulayıcılar arasındaki fikir ayrılıkları için tartışma alanı bırakmaz. Dolayısıyla mahkemeler daha farklı bir yaklaşım sergilerler. Buna göre mesleki uygulama, ilgili zamanda, ilgili tedavide yetkin, akılcı bir mesleki örgütçe kabul edilen müdahale yöntemine uygunsa ihmal söz konusu değildir (Rogers, 2006). Kenneth Cohen (1992) bir yargıcın kendisine sorabileceği türden bir soruyu şöyle belirtmiştir:

> *"Her ne kadar farklı bir tekniği kabul edecek işinin ehli bir profesyonel kurum var olsa da, uygulayıcı, bahsedilen tedavi yönteminde, profesyonel kurum tarafından uygun olduğu kabul edilen uygulamaya sadık kalmış mıdır? Örneğin yas vakalarını bilişsel terapi ile çalışan bir psikolojik danışman eğer sonuç alamamışsa bu yöntemin işlemediği/geçersizliği mi yoksa danışmanın yöntemi uygulamadaki hata ve yetersizliklerine mi bağlıdır?"*

Eğer psikolojik danışman, mantıklı olarak, işinin ehli akılcı bir profesyonel organizasyonun kurallarına uygun davrandığını gösterebilirse, o zaman tam bir savunma durumu söz konusu olur. Ancak bu savunmanın bir psikolojik danışman tarafından nasıl kurulacağına dair belirsizlikler söz konusudur. Mahkemeler hâlen tıbbi görüşçülere büyük ağırlık vermektedirler. Bununla birlikte, uzman tanık sayılabilecek kadar yeterli derecede yetkin ve deneyimli olan fakat tıbbi olmayan görüşçülerin statüleri de giderek artmaktadır. Buna bağlı olarak mahkemeler, ilgili mesleki kurumların uygulama için çıkardıkları yasal yönergelerine, etik çerçevesine ve farklı yaklaşımlarla ilgili yetkili kaynaklara ve psikolojik danışmanlığın uygulama yöntemlerine, giderek artan bir şekilde atıfta bulunacaklardır.

♦ *Mesleki organizasyonun kurallarına uygunluk*

Böyle bir davada başarılı olmak için, danışanın, görev ihlalinin, çekilen zararın nedeni olduğunu da göstermesi gerekir. Gösterilen "neden", duruma ilişkin kesin bir "belirleme" anlamından çok, "maddi anlamda katkıda bulunmuş" anlamına gelir. Bu durum ise; zararın nedeninin farazi ve tahmine dayalı açıklamalarla gösterilmesinin yetersiz olduğunu ifade eder. Soru aynı zamanda "Bu zarar, görev ihlali olmadan da gerçekleşebilir miydi?" şeklinde de ortaya konulabilir. Birden fazla olası açıklamanın varlığı, özellikle psikolojik danışmanı kapsamayan açıklamalar; iddianın güvenilirliğinin azalmasına ya da düşmesine neden olabilir. Kenneth Cohen'e göre, danışma süreci içerisinde, eğer danışana, danışma sürecinin sonuçlarına ilişkin fazlaca sorumluluk yüklendiği bir ilişkide (ör. danışandan hız alan yaklaşım), danışanın bu ilişkiden oluşabilecek zararda psikolojik danışmanın sorumluluğunu ortaya koymakta zorluk yaşayacaktır. Çünkü bu durumda, danışma sürecinin doğasında var olan dava-karşıtı bir ön yargı ortaya çıkabilir. "*Birçok kişi, uzun dönemde, iyi bir psikolojik danışmanın ya da terapistin, danışanını güçlendirmeye ve cesaretlendirmeye çalışacağını, böylece danışanının hayatındaki nedensellik yönetimini başkalarına, özellikle psikolojik danışmanına bırakmak yerine, gittikçe daha fazla kendi içinde yapmasını sağlamaya çalışacağını söyleyebilir.*" (Cohen, 1992). Bunun yanı sıra; hayatının yönetimini ele almasına destek sunularak güçlendirilmiş bir danışan, çalışırken kendisine ihmalkâr davranıldıysa, bu durumu daha bilinçli bir şekilde fark edebilir ve psikolojik danışmanına karşı öfke, kızgınlık gibi duygular besleyebilir.

♦ *Zarar-görev ihlali ve ihmal ilişkisi*

Danışanın ihmali konusunda, danışman aleyhinde dava açabilmesine ters etki yapabilecek başka bazı yasal kurallar vardır. Böyle bir davada, danışan duygusal anlamda incindiğini, zorlandığını iddia ettiğinde; söz konusu iddia akıl hastalığına yol açacak şiddette ve yeterli sürede olmadıkça, her hangi bir telafi söz konusu değildir. Son zamanlarda mahkemelere yansıyan bazı davalar, bu genel ilkeyi doğrulamıştır.

♦ *Zararın şiddeti ve süresi*

♦ *Yetersiz uygulamalardan kaynaklanan zararlar*

Bir danışanın, psikolojik danışmanına karşı, psikolojik zarara neden olan bir ihmalle ilgili olarak yasal eyleme geçerken, göz ardı edilemez zorluklarla karşılaşması mümkündür. Bu da, psikolojik danışmanlık hizmeti sunan mesleki kurumların ya da örgütlerin, ciddi kişisel zarara yol açan uygulamalarla ilgili şikâyetleri dinleme sorumluluklarının olup olmadığı sorusunu gündeme getirir. Bu kurumların çoğu; danışanların cinsel ya da ekonomik istismarı gibi, açıkça etik olmayan davranışlardan kaynaklanan zarar iddialarını dinler; fakat yetersiz uygulama ile ilgili olan iddialara karşı aynı hassasiyeti göstermezler. Tıp mesleğinin klinik gözlemleme sistemleri sayesinde, farklı uygulamacıların sonuçlarını karşılaştıracak sistemler yaratma konusunda oldukça hızla ilerlediği ve yetersiz uygulamalarla ilgili şikâyetlere daha hızlı yanıt vermeye önem verdikleri gözlemlenebilir. Bu tür hizmetlerin sağlanmasında göreceli olarak daha düzenli olan tıp dünyasında bile belirgin zorluklar vardır. Bu zorlukların psikolojik danışmanlık alanında olma ihtimali çok daha fazladır.

İngiltere'de ihmal ile ilgili hukuk kayıtlarına geçen sadece bir psikoterapi davası hatırlanabilir. Landau v. Werner (1961) davasında; savunma makamı olarak, psikanalitik yönelimli bir psikiyatrist, transferansını çözmek amacıyla danışanını yanlış yönlendirerek kendisiyle sosyal iletişimde bulundurmak ve bunun sonucunda danışanının durumunda gerilemeye neden olmakla suçlanıyordu. Danışanın gerilemesi onu intihara teşebbüse kadar götürmüştü. Başvuru Mahkemesi; davayı Yüksek Mahkeme'ye taşıdı. Her iki mahkeme de savunma makamının ihmal ve istismar konusundaki iddialarını reddetti.

Uygun Olmayan Tavsiye

♦ *Uygun olmayan ve yönlendirici tavsiye*

Danışanların zarar görebileceği durumlardan birisi de uygun olmayan veya yanlış yönlendirici tavsiye verilmesidir. Psikolojik danışmanlık çerçevesinde tavsiye vermenin uygunluğu üzerine çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Tarihsel süreçte, İngiliz Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Derneği (BACP) üyeleri, psikolojik danışmanlığı tavsiye vermekten ayırmak için çabalamışlardır. On yılı aşkın süredir BACP "Danışmanlar normal şartlarda tavsiye vermez." şeklindeki etik yönergeyi kabul etmektedir (BACP, 1997: B.1.3.6). Bu ifade, muhtemelen, bir partnerden ayrılmak gibi, çoğunlukla danışanın özerkliğine ait olan kişisel durumlarla ilgili kararlara uygulandığı zaman, tüm danışmanlar için geçerli bir ilkedir (Bkz. bir sonraki bölüm). Fakat farklı psikolojik danışma modelleri, danışmanların tavsiye vermelerinin veya danışmanlık konusunda yöneltici olmalarının uygun olduğuna kadar varan ölçüde değişiklik göstermektedir. Danışmanların, tavsiye vermekten kaçındıklarını iddia ettikleri durumlarda bile, danışanları etkilemek için başka türlü iletişim stratejileri

♦ *Etik bir olgu olarak tavsiyede bulunma*

kullandıkları üzerine araştırmaya bağlı kanıtlar bulunmaktadır (Silverman, 1996). Ayrıca, psikolojik danışmanların, akla uygun olarak danışmanlar tarafından önceden tahmin edilebilecek olan durumlarda, danışanlara getireceği potansiyel riskler üzerine etik bir olgu olarak tavsiyede bulunma zorunlulukları bulunmaktadır. Uygun olmayan tavsiyenin etik ve yasal çıkarımlarını değerlendirmeden önce, tavsiye verme hususunun, bazı durumlarda uygun bir faaliyet olabileceğini kanıtlamak için değerlendirme yapalım.

♦ *Yapılandırmacı yönlendirme*

Bazı psikolojik danışmanlık modelleri tavsiyenin değeri konusuna yer vermemiştir. Bunun yerine, danışanlara seanslar arasında verilecek belirli alıştırmalar veya "ev ödevi" gibi faaliyetleri içerebilecek yapılandırmacı yönlendirmeyi savunmaktadırlar. Bilişsel davranışçı terapi ve kısa süreli terapinin bir çok şekli uygun tavsiye verme üzerine pozitif bir görüşe sahiptir. Terapi ve psikolojik danışmanlık içerisinde tavsiye vermenin en keskin savunucularından birisi de, son dönemlerinde danışanları konuşarak bir şeye ikna etmenin değerini savunan ve bunun teorik ve pratik temellerde terapötik olduğuna inanan, Albert Ellis'dir. O, uygun olmayan (akıl dışı) veya öz-yıkıcı inançlara meydan okumaktan kaçınan psikolojik danışmanları eleştirir ve danışmanın bu konudaki ürkekliğini danışanların kendilerine yönelttikleri zarara göz yummak olarak değerlendirir (Dryden, 1998). Ellis, kendi bulduğu bir model olan ve diğer bilişsel terapi yaklaşımlarını etkileyen bilişsel duygusal davranışçı terapinin (rational emotive behavioural therapy) güçlü savunucularından biridir. Onun görüşü, tavsiye vermekten kaçınmanın daha çok bir norm olarak benimsendiği danışan odaklı ve psikodinamik psikolojik danışma yaklaşımlarının oluşturduğu uygulamalara doğrudan karşıdır.

♦ *Ellis; Bilişsel yaklaşımlar*

♦ *Tavsiye ve etik*

Mesleki etiğin, terapötik yaklaşımlar içerisinde oluşturulmuş değerli yollar olarak görülen çalışma yöntemleri arasında taraf tutmaktan kaçınması gerektiğini düşünüyorsak eğer; "Psikolojik danışmanların tavsiye vermesi gerekliliği, onların tavsiye vermekten kaçınması gerekliliği kadar yanlıştır." görüşü ifade edilebilir. Etik bir olgu olarak tavsiye verme, eğer seçilmiş psikolojik danışmanlık modeli ile uyumlu ise, oldukça güçlü bir yoldur. Tavsiye vermeye dayanan bir model kapsamında, bir danışmanın kasti olarak bundan kaçınması danışmanlık çerçevesinde bulunan potansiyel bir yararı önleyebilir. Bu yüzden psikolojik danışma yardımı arayan danışanın temel hakkını engelleyerek danışana zarar verebilir.

♦ *Tavsiyede bulunmanın etiğe uygunluğu*

Muhtemelen tüm danışmanların genel görevi olan bir başka durum da, uygun tavsiye vermenin değerlendirilmesidir. Bu durum, danışanın danışmanlıkla ilgili herhangi bir potansiyel risk konusunda bilgilendirilmesini içerir. Örnek olarak:

Aykut, önemli sınavlarda sınav salonunda kısa süre oturabilen bir öğrencidir. Sınava girmek konusunda yoğun olarak endişelidir. Bu endişe şu anda yaşadığı stresin, erken çocukluk dönemindeki travmaları yeniden uyardığı sezgisiyle birleşmiştir.

♦ *Problemin ele alınış zamanı ile ilgili tavsiyede bulunma*

Genellikle, büyük yaşam olayları ile yüzleşen insanlarda, hayatlarının diğer bölümlerinde yaşadıkları zorluklarla birleşik gözüken duyguların yeniden canlanması, alışıldık bir durumdur. Psikolojik danışmanların karşılaştıkları zorluk, örnekteki gibi, yaşanan olaya yapıcı bir şekilde cevap vermenin bir yolunu bulmaktır. Bu durumda danışanın problemlerinin diğer yönlerini mevcut zorlayıcı yaşamsal olayın öncesinde mi yoksa sonrasında mı ele alınması gerektiği değerlendirilmelidir. Sınavlara yakın dönemlerde, kapsamlı psikolojik danışmanlık çalışmaları başlatmak hakkında temkinli olmak, öğrenci danışmanları arasında gittikçe yaygınlaşan bir uygulamadır. Danışana, bu problemlerle sınavların sona ermesinden sonra uğraşmasını tavsiye etmek ve danışmanlığın sınavlarla ilgili anlık endişeye odaklanmasını sağlamak güçlü bir etik konudur. Danışan, en azından, büyük bir yaşam olayı ile eş zamanlı olarak başka problemlerle uğraşmanın neden olacağı duygusal gereksinimlerinin, enerji seviyesini ve bu yaşamsal olaya odaklanma yeteneğini düşürme olasılığı konusunda uyarılmalıdır.

♦ *Tıbbi uzman desteği almayı tavsiye etme*

Ayrıca psikolojik danışmanlığın yanı sıra veya buna paralel olarak uzman desteği almanın yararlı olacağını tavsiye etmek de etik olarak uygun olacaktır. Örnek olarak, stresle alakalı problemlere bağlı olarak sürekli baş ağrısı ve koordinasyon bozukluğu yaşadığını söyleyen birini ele alalım. Bu çeşit semptomlar aynı zamanda, yapılacak herhangi bir tedavinin sonucu açısından kritik öneme sahip olan, beyin tümörü gibi fiziksel hastalıkların göstergesi de olabilir. Böyle bir danışana, semptomların fiziksel kaynaklarını ortadan kaldıracak tıbbi muayeneye gitmesini tavsiye etmek veya danışmanlık hizmetinin niteliğini açıklığa kavuşturmak etik olarak uygundur. Çoğu psikolojik danışmanın tıbbi eğitim almamış olması, fiziksel ve psikososyal konular arasındaki sorumluluk sınırını açıklığa kavuşturmak üzerine sürdürülen etik çalışmaları pekiştirmektedir. Yeme bozukluklarına sahip insanlar genelde tıbbi yardım alma konusunda isteksizdirler, dahası yeme bozukluklarının ağır türleri sağlık ve üreme konusunda uzun vadeli neticelere yol açabilir ve yaşamsal tehlike yaratabilirler. Bu durum yine, psikolojik danışmanın, danışmaya paralel olarak tıbbi kontrol tavsiye etmek isteyebileceği bir durumdur. Tıbbi eğitim almamış bir psikolojik danışmanın kilo kaybına yönelik bir danışmayı yönetmesi uygun bir durum değildir. Fakat yine de böyle bir durum oluşması hâlinde, en azından bu çeşit bir yardım almaktan kaçınmanın sonuçları hakkında tavsiyede bulunmak için geçerli etik nedenler bulunmaktadır.

♦ *Özensiz tavsiye*

Kanunlar, bazen "özensiz yanlış ifade" olarak da anılan "özensiz tavsiye" kaynaklı potansiyel zararları tanımaktadır. Danışanın bakım görevinin ihlali ve zarar arasındaki dolaysız nedensel bağlantıyı göstermek zorunda olduğu ihmalkârlık eyleminin güçlüğü bir önceki bölümde gösterilmişti. Bunun aksine, özensiz yanlış ifade durumunda ise danışanın sadece, danışmanın verdiği tavsiye için mesleki sorumluluk aldığını ve danışanın da o tavsiyeye güvenerek hareket ettiğini ve zarara uğradığını göstermesi gerekmektedir. İhmalkârlık hâlinde oluşan kişisel zarar iddialarının aksine, danışan sadece ekonomik kayıp iddiasında da bulunabilir. Örnek olarak, mala veya kişiye hiçbir zarar gelmemiş olsa da ve/veya danışman ve danışan arasında sözleşmeye dayanan herhangi yasal bir ilişki bulunmasa bile, kötü tavsiye sonucunda ekonomik birikimin kaybedilmesi iddiasında bulunulabilir. Ancak resmi olmadan verilen tavsiye için (ör., psikolojik danışmanın mesleki sorumluluk almadığı sosyal bir etkinlikte yer alan bir görüşmede verilen bir tavsiye gibi) bir sorumluluk bulunmamaktadır (Rogers, 2006).

♦ *İhmalkârlık/ özensizlik*

♦ *Tavsiyeye uyma sonucunda zarara uğrama*

Psikolojik danışma uygulaması kapsamında ihmalkârlık/özensizlik çeşitli biçimlerde görülebilir. Örnek olarak; ciddi empati eksikliği, ciddi bir zihinsel hastalığın veya intihara meyilli oluşun teşhis edilememesi veya tavsiye vermenin bir norm olduğu bir yaklaşım kapsamında yetersiz veya uygun olmayan tavsiye vermek gibi. Psikolojik danışmanın bakım görevini karşılayamaması ve bunun sonucunda oluşacak zarara yol açan olası ihmalkârlık kaynaklı yükümlülük, her durumda aynı olacaktır.

Danışanlar için ev ödevi tavsiye eden psikolojik danışmanlar (danışanın seanslar arasında kendi ev ödevlerini hazırlamasını kolaylaştırmanın aksine), bakım görevinin ihlalinin söz konusu olması ve danışanın tavsiyeye uygun davrandığı için zarara uğraması durumunda, yükümlülüğe maruz kalırlar. Kenneth Cohen (1992), bu duruma ilişkin olarak iki kurgusal örnek vermiştir:

> *Varsayalım... danışan şunu dile getiriyor: "Kararlaştırdığımız üzere patronumla yüzleştim. Fakat beni kovdu, sizin verdiğiniz kötü tavsiye olmasa işimi kaybetmezdim."*

> *Veya psikolojik danışmanıyla müzakere ettikten sonra illegal olduğunu fark etmeden, ev ödevi olarak cinsel faaliyette bulunan ve polis tarafından tutuklanan bir danışanı düşünelim...*

♦ *Riskler hakkında bilgi verme*

Bu örnekler tavsiye vermenin yasal riskleri ile özensiz veya yanlış tavsiyenin yasalarda nasıl ihmalkârlık olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir.

Tıbbi ihmal yasasındaki genel bir ilke, tedavinin riskleri hakkında doğru bir şekilde bilgi verilmemesinin, kötü tavsiye kadar ihmalkârlık yaratabileceğine

vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte psikolojik danışmanlar tıbbi yönlendiricilere göre değişik bir konumda bulunmaktadırlar. Onlar genellikle çeşitli risklerin açığa vurulması gerektiğini düşünen bir mesleki örgüt tarafından tanımlanmış, potansiyel yan etkileri bilinen ilaçları temin etmez veya olası yan etkileri olan fiziki prosedürleri uygulamazlar. Danışma sürecinin riskleri her bir danışanın özel durumuna bağlıdır ve risklerin doğası ve derecesi psikolojik danışma sürecinin gelişimine göre çeşitlilik gösterebilir. Örnek olarak, eğer danışanın yüzleşeceği beklenmedik yaşamsal olaylar varsa veya bir anda psikozlu ya da intihara meyilli hâle gelmişse. Bazı danışanlar terapötik süreç içerisinde herhangi bir noktada uyarıya ihtiyaç duyarken, diğerleri buna hiç ihtiyaç duymayabilir. Uyarı yapmak genel bir görev değildir, fakat herhangi bir psikolojik danışma anlaşmasında danışanın özel koşullarına bağlı bir durum gelişebilir ve terapistin uyarı yapma görevini yerine getirmesi gerekebilir. Bu bölümün başlarında verilen örneklerin, psikolojik danışmaya başlamak veya psikolojik danışmayı devam ettirmek için danışanın "bilgilendirilmiş onay"ının alınmasının güçlü bir etik zorunluluk olduğunu yeterince açık bir şekilde gösterdiği düşünülebilir.

♦ *Danışanın durumuna göre karar verme*

Türk PDR-DER'in Etik Kuralları kitapçığında, psikolojik danışmanın tavsiye vermesi ya da yönlendirmede bulunmasının meslek etiğine uygunluğu ile ilgili açıklamalara yer verilmediği görülmektedir.

Sigortanın Önemi

Bazı mesleki örgütler psikolojik danışmanların yeterli tazminat sigortası sahibi olmalarını istemekte veya stajyerlerin "çalışmalarının mesleki tazminat ve yükümlülük için yeterli bir biçimde sigortalanmasını şiddetle teşvik etmektedir" (BACP, 2007: s. 36). Bu üyeler için bir tavsiye olup, akreditasyon için İngiliz Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Derneği'nin (BACP) bir koşuludur. Her ne kadar psikolojik danışmanlar için sigorta sahibi olmak İngiltere'de gittikçe yaygınlaşan bir uygulama olsa da Türkiye'de henüz bunu yapmayı düşünenlerin bulunduğu şüphelidir! Bunların esas itirazı, bir psikolojik danışmanın yükümlülüğü kapsamında danışanın herhangi bir zarara uğraması riskinin, doğrudan insanların vücutlarına müdahalede bulunan bir doktora veya diğer profesyonellere göre kayda değer derecede daha az olduğu yönündedir. Bu perspektiften bakıldığında, "psikolojik danışmanlık fiziksel olarak tehlikeli değildir". Ancak herkes bu fikre katılmayabilir. Peki ya psikolojik danışma uygulamasında danışmanın ihmalkarlığı, fiziksel zarara yol açarsa ne olur? Örneğn; anoreksik açlık, sakatlanma, intihar veya başkalarına zarar vermek vb. Ayrıca tartışılan

♦ *Yeterli tazminat ve yükümlülük sigortasına sahip olma*

♦ *Toplumsal sorumluluk sigortası*

bir başka konu da, psikolojik danışmanların çalışmalarını potansiyel olarak tehlikeli bulan görüşü kabul etmeleri hâlinde, danışanlara karşı savunucu olma riski altında olmalarıdır. Bir başka itiraz, sigortanın varlığının finansal kazanç peşindeki danışanları dava açmaya teşvik etme olasılığı ile ilgilidir. Bütün bu tartışmaların inandırıcı olmadığı düşünülebilir.

Bir psikolojik danışmana karşı yasal işlem başlatılması riski görece düşüktür ve genellikle oransal olarak küçük primlerde yansıtılır. Bunun yanında danışanın düşmesi veya kendini yaralaması (kamusal yükümlülük), yanlış uygulama, hatalar ve eksiklikler (mesleki yükümlülük) veya danışana zarar verecek diğer kaynaklardan psikolojik danışmanın sorumlu tutulması durumunda, ortaya çıkan masraflar kayda değer olacaktır. Bu gibi durumlarda, hem mesleki tazminat sigortası (mesleki yükümlülükleri karşılamak için) hem de toplumsal sorumluluk sigortası gereklidir. Doğrudan psikolojik danışmanın sonucu olarak bu kadar yüksek zarar seviyelerinin ortaya çıkma olasılığı oldukça düşüktür. Eğer tüm bu olasılıklarda zarar, sigorta tarafından karşılanıyorsa, o zaman bazı itirazlar daha fazla geçerliliğe sahip olacaktır. Bununla birlikte, hiçbir psikolojik danışman, bir danışanın merdivenlerde yürürken veya bir halı üzerinden geçerken kayıp düşmeyeceğinden ve kronik yaralanmalara maruz kalıp kalmayacağından tam olarak emin olamaz. Bu zarar ister direkt olarak psikolojik danışma sürecinin sonucunda ortaya çıksın, isterse bina sakini/kat maliki olarak psikolojik danışmanın kişisel sorumluluğunda olsun, danışanın zararının yeterince tazmin edildiğinden emin olunması ile ilgili önemli bir etik durum söz konusudur.

♦ *Sigortalanmak ya da bir mesleki koruma topluluğuna üye olmak*

Böyle durumlarda danışanın hak ettiği hasarı karşılamasının yasal amacı, onu en azından, kazanın hiç yaşanmamış olduğu zamanki kadar iyi bir ekonomik pozisyona getirmektir. Yükümlü olduğu hükmüne varılan kişi, genellikle iki tarafın da yasal masraflarını karşılamakla sorumludur. Yavaş ve hantal bir yasal işlemin eksiklikleri ne olursa olsun, bu sürecin yürütülmesi, etik olarak istenen bir hedeftir. Eğer psikolojik danışmanlar kendilerini tazmin edecek büyük kapsamlı kişisel kaynaklara sahip değillerse, bu etik amaçlara ulaşmanın en pratik yolu, sigortalanmak veya bir mesleki koruma topluluğuna üye olmaktır. Bu alandaki mesleki kuruluşların üyeleri için sigorta planları hazırlayan sigorta şirketleri yeterli bir politikanın aşağıdakileri içermesi gerektiğini önerirler:

♦ *Gerekli sigorta planı*

- mesleki sorumluluk sigortası (yanlış uygulama, hatalar ve eksiklikler için);
- toplumsal sorumluluk sigortası (ikamet edenin sorumluluklarını içerir);
- iftira ve karalama sigortası;

- ürün mesuliyet sigortası (özel olarak rahatlama kasetleri ve CD'leri temin eden psikolojik danışmanlar için geçerlidir);
- psikolojik danışman aleyhinde, mesleki kuruluşlar ve düzenleyicilere yönelik olarak yapılan şikâyetleri kapsamalıdır.

Yeterli bir sigortaya sahip olma durumu, sadece danışanlar için yararlı değildir. Ayrıca kişisel bir yararı da bulunmaktadır. Küçük çaplı sayılabilecek bir iddia için hazırlanacak yasal bir savunmanın masrafı bile, tek başına bir psikolojik danışman için çok pahalıya mal olabilir. Görece daha makul olan prim ödemeleri hem psikolojik danışmanın finansal güvenliğini hem de danışanın korunmasını sağlar.

DANIŞAN ÖZERKLİĞİNE SAYGI

5

Ana Hatlar

- Danışmanların İkilemi: Özerkliğe Saygı ya da Müdahale
- Danışmanlığın Doğası: Gönüllülük
- Uygun Danışmanı Seçme Özgürlüğü
- Bilgilendirilmiş Onay/Açık Sözleşme
- Değerlere, İnançlara ve Seçilen Eylemlere Saygı
- Danışman - Danışan Özerkliği Arasındaki İlişki
- Özerkliğe Saygının Sınırları

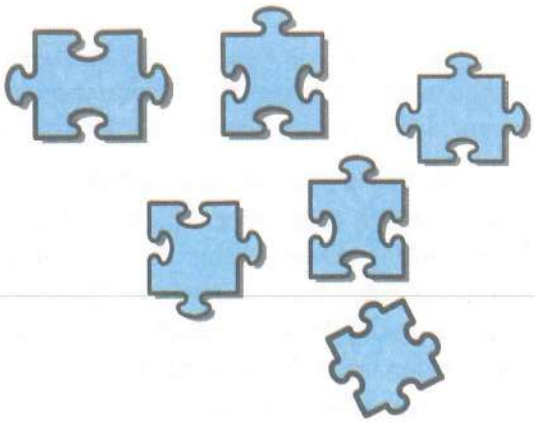
Düşünme Kutusu

Siz bir psikolojik danışman olarak kendi rolünüzü nasıl algılıyorsunuz? Size gelen danışanların dertlerine derman bulan bir "şifacı" mısınız? Yoksa size gelenlerin sorunlarına kendilerinin çözüm bulmalarını destekleyen bir "eğitici" misiniz?

Peki, bir danışanınızın ideolojik ve dini inançları size karşıt bir noktada ise onun değer ve inançlarına saygı duyup özerkliğini desteklemede güçlük yaşayacağınızı düşünür müsünüz?

5

Danışan özerkliğine saygı, birçok danışmanlık yaklaşımında yüksek önceliğe sahip olan etik bir ilkedir. Danışanın özerkliğine veya otonomisine saygı duymaya bağlı olmadan yürütülen psikolojik danışmanlık hizmeti, danışanlar için etik açıdan tehlikeli ve potansiyel olarak kişisel kayıp yaratan bir faaliyet hâline gelebilir. Psikolojik danışma, danışanın, bir tür kişisel yansıtmayı düzenlemek üzere eğitilmiş bir psikolojik danışman tarafından, özel bir çeşit içsel konuşmaya davet edilmesini içerir. Danışan, kendisini tanımlama ve eylemlerinin seçimi ile ilgili potansiyel doğurguları olacak bu tarz bir aktiviteye katılma konusunda dikkatli olacak kadar akıllıdır. Bu durum ayrıca gücün, danışan ve danışman arasında, danışmanın lehine olacak şekilde eşitsizce dağıldığı şartlarda gerçekleşmektedir.

♦ *Yüksek önceliğe sahip etik ilke*

Özellikle psikolojik danışma ilişkisinin erken aşamalarında yardım arayan kişi ve yardım sunan kişi arasında doğal bir eşitsizlik bulunmaktadır. Profesyonelleşme yolundaki güncel akımların bu eşitsizliği, danışmanın kişi olarak elinde tuttuğu ağırlığa, güdümlü danışma yaklaşımlarının sağladığı otoriteyi de ekleyerek arttırdığı, tartışılabilir bir durumdur. Psikolojik danışmanın kişisel özerkliğe saygı konusunda güçlü ve sıkı kökleri bulunan etik bir anlayışa sahip olmaması durumunda; danışan, danışma sürecinin gündemi veya diğer amaçları ile ilgili manipülasyona açık bir hâle gelebilir. Çoğu insan psikolojik danışma hizmetini, kişisel zorluklar yaşadığı dönemlerde talep ettiği için, genellikle bu dönemlerde normalden daha savunmasız bir durumda olur. Bu yüzden psikolojik danışmanların, danışan özerkliğine saygıya ilişkin mesleki etiğe özenli olmaları gereklidir.

♦ *Danışan manipülasyona açık hâle gelebilir.*

Özerkliğin anlamı; "kendi kurallarını koymak" ve "kendini idare etmektir". Gillon (1985), bunun olmazsa olmaz özelliklerini, *"kendine ilişkin düşünceler ve kararlar temelinde özgürce ve bağımsızca düşünme, karar verme ve eylemde bulunma kapasitesi"* şeklinde belirleyerek, kişisel olarak daha anlamlı bir tanım yapmıştır. Bunun yanı sıra, danışanın özerkliği üzerine yapılan

♦ *Özerklik*

vurgu, danışman için kapsamlı birkaç zorluk taşımaktadır. Psikolojik danışman, danışan için yapıcı bir etki yaratırken, danışanın özerkliğine saygı göstermek adına, çelişkili gözüken beklentileri nasıl yönetebilir?

♦ *Kişisel ve mesleki bütünlük*

Bu ikilemi çözümlemenin yollarından biri, danışanın özerkliğini geniş-letecek şekilde çalışmaktır. Bu basit görünen strateji beraberinde getirdiği bazı zorlukları saklamaktadır. Bu durum muhtemelen danışmanlar ve terapistler tarafından, nasıl çalıştıklarını tanımlamak için kullanılan metaforik etiketler ile en iyi şekilde anlatılabilir. Bu konuda, kişisel ve mesleki bütünlükleriyle tanınan psikolojik danışmanlar, danışan özerkliğinin önemini reddetme ihtiyacı duymadan, oldukça farklı görüşlere sahiptirler.

Danışmanların İkilemi: Özerkliğe Saygı ya da Müdahale

♦ *Sorumlulukların sınırı*

Terapistlerin ikilemleri üzerine yazılan etkileyici bir kitapta (Therapists' Dilemmas/*Terapistlerin İkilemleri*), Windy Dryden (1998) on dört tane iyi tanınan terapist ve psikolojik danışmanla işlerinin zorlukları ve özellikle çözülmesi zor olan konular hakkında görüşmüştür. Her seferinde yinelenen bir konu da danışan ve psikolojik danışman arasındaki sorumlulukların sınırının doğru bir şekilde ifade edilmesinin zorluğudur. Görüşme yapılan kişilerin çoğu, ikilemlerini tanımlamaya yardımcı olması için görsel materyal ve metaforlar kullanmışlardır. Burada, akılcı duygusal davranışçı terapinin (REBT) kurucusu Albert Ellis ile bir psikiyatrist ve *Human Sexuality and its Problems (Cinsellik ve Problemleri,*1989) kitabının yazarı olan John Bancroft tarafından dile getirilen görüşler arasındaki farkların yansıtılması özellikle bilgilendiricidir. İkinci ismin açık duyarlılığı karşısında doğal olarak başlangıçta ona daha çok sempati duyulabilir. Onun ikilemleri, bir danışman olarak bizim yaşadığımız ikilemlere daha fazla benzerlik göstermektedir. Fakat Albert Ellis'in görüşlerini ileri sürerken takındığı tartışmacı hâli ve diğer danışmanlık yaklaşımlarına karşı takındığı kışkırtıcı bir biçimde önemsemez tavırları ilk başta rahatsızlık yaratabilir. Ancak bu rahatsızlığı üzerinizden attıktan sonra, onun da danışan özerkliği problemine belki değişik ama eşit derecede etik bir yoldan yaklaştığı görülebilir. Bu kişilerin ilgili görüşlerinin ana hatlarını ortaya koyarak başlayalım.

♦ *Zıt görüşler: Albert Ellis ve John Bancroft*

♦ *Bilimsel şifacı*

Albert Ellis son dönemlerinde terapistin rolünü, karakteristik olarak kişisel gayrete sahip "bilimsel şifacı" olarak ifade etmiştir. Yukarıda söz edilen kitaptaki görüşünde, pratisyen bir terapistin, danışanın sorununun çözümünün nerede olduğunu bildiği bir durum üzerine şöyle yorumda bulunmuştur:

> *"Danışanların felsefi problemlerinin ne olduğuna 'sıfır' vererek, onlara etkin olarak yardım etmek varken terapötik zamanı iş*

birliği yapıp 50-50 paylaşarak harcamaya ne gerek var?... Aslında, tam olarak iş birliği içinde kalmak için çaba harcıyorsanız, bence ikiyüzlü bir kandırmaca benimsemiş durumdasınız... Benim hipotezime göre terapi esnasında hata yapmaktan ödü kopan bir çok terapist 'tam iş birliğini' seviyor çünkü böylece risk almaktan kaçıyorlar ve kendileri için oldukça iyi bir terapötik çalışma yapmış oluyorlar... Bunlar, tek kelimeyle yöneltici olmaktan korkuyorlar!"

♦ *Danışanı kendi sistemine uydurma*

Ellis, terapistlerin kendi sistemlerini, danışana uyarlamak için değiştirmek yerine, danışanları kendi sistemlerine uydurmaya çalışmalarının kaçınılmaz olduğuna inanmaktadır. Ayrıca danışanları, danışmanın kuramsal ve pratik alanlarda terapötik (iyileştirici) olduğuna inandığı bazı şeyleri konuşmaya ikna etmenin de kabul edilebilir olduğunu ileri sürmektedir. Ellis'in danışana verdiği özerklik derecesi, terapiyi bu koşullar altında kabul etmesi ya da ikna edilmeyi reddederek başka bir terapisti seçmesi kadardır.

♦ *Eğitici rol*

Bunun aksine John Bancroft bir "şifacı" veya bir "eğitici" olmak arasında oldukça akut bir ikilem yaşamaktadır. Özellikle "şifacı" olmanın çekiciliğini onaylar ve bu imajın kısa dönemde etkili olabileceğini kabul eder. Ancak, "uzman bir eğitici" olmaktan kaçamaz ve şu mesajı ima eder; "yapmanız gerekenler ve nedenleri bunlardır". Oysa şifacı, sanki "bunu yap ve iyileş, nedenini sorma!" der gibidir. Şifacı rolünün dezavantajının terapinin sonunda ortaya çıktığını tartışmaktadır. Çiftlerle yaptığı çalışmalar üzerine şu yorumlarda bulunur,

"Eğer bir danışmanlık seansını 'tedavi oldukları' düşüncesiyle terk ederlerse, gelecekte ortaya çıkabilecek problemlerle uğraşırken kendilerini yeni kaynaklarla donanmış olarak görmeyeceklerdir. Bu sebeple, çiftin benden ayrıldıktan sonra bu ilkeleri kendi başlarına uygulayabilmeleri için, ne olduğu ve bunun neden yardımcı olduğu konusunda açık bir anlayışa sahip olmaları benim 'eğitici' rolümün çok önemli bir bölümünü oluşturmaktadır." (Dryden, 1998).

♦ *Rehber rolündeki eğitici*

Bancroft, "şifacının sağladığı iyileşmenin"; psikolojik danışma hizmeti alınmasını izleyen dönemde, danışanın geriye gidişine yüksek oranda katkıda bulunduğunu gözlemlemiştir. Buna karşın, "rehber rolündeki eğitici" daha yüksek oranda özgüven duygusu oluşturmakta ve geriye gitme oranını düşürmektedir.

İlk başta bu iki görüşü bağdaştırmak çok zor bulunabilir ve bunlardan bir tanesinin danışan özerkliğine saygı etiğiyle uyumlu olmaması gerektiği düşünülebilir. Ancak, düşünüldüğünde, her bir yaklaşım tarzının, danışan

özerkliğinin sağlamlığı ve psikolojik danışmanın sahip olduğu sorumluluk derecesi ve etkisi üzerine farklı görüşlerle tutarlı olduğu fark edilecektir.

♦ *Danışanın problemlerinin eksenine girmek*

Ellis, danışan özerkliği üzerine açık ve sağlam bir görüşe sahip; onun terapi yaklaşımını kabul etmeyip başka yöntemleri tercih eden danışanlar konusunda endişe taşımıyor. Kendi işini; danışanın problemlerinin eksenine girmek olarak görmekte ve bunu danışanın rasyonel olmayan ve kendini savunan düşüncelerini aktif olarak araştırarak, bunlara karşı çıkmak olarak tanımlamaktadır. İntihara meyilli danışanlarının çoğu terapi süreci sonunda iyi duruma geldikleri için, bu yaklaşımdan açık bir şekilde memnundu. Bu başarıyı, onların intihar düşüncelerinin üstesinden gelme ve bu konumlarını koruma konusundaki yeteneklerine bağlamaktaydı. Terapiden birkaç yıl sonra intihar eden iki danışanı ise, onun etki sahasının veya sorumluluğunun dışında değerlendirilmekteydi.

Bunun aksine Bancroft direkt olarak insanların yakın ilişkileri üzerine çalışmaktaydı. Onun çalışmalarının en büyük sorunu, kısa vadede davranışsal değişiklikler elde edememesiydi. Bunu elde etmeyi göreceli olarak kolay bulsa da bu değişiklikleri zaman içerisinde sürekli kılma konusunda aynı fikirde değildi. Danışanın hayatının geniş bir alanında doğrudan çalışmakta ve bir uzman şifacı olarak görünme kaygısından dolayı, onların özerkliklerine bağlı kalarak hassas noktalarını görmekteydi. Bu iki kişinin de görüşmelerin yapıldığı 1980'lerin ortasından bu yana fikirlerinde değişiklik yapmış olmaları mümkündür. Etik bir bakış açısından bu bir fark yaratmaz çünkü özerklik etrafındaki etik ikilemleri çözümleme üzerine iki değişik yaklaşım ortaya koymuşlardır.

Tavsiye Verme ile İlgili Çekinceler

♦ *Özerkliğe saygı, danışmanla ilgili büyük talepler yaratır*

Danışmanlık sürecinde danışanın özerkliğine saygı duyulması, tavsiye vermekten çekinmek gibi sadece bir takım kuralları takip ederek çözümlenemez. Tavsiye vermekten çekinmek için daha iyi sebepler bulunmaktadır; özellikle kullanılan terapötik yaklaşımla uyuşmaması gibi. Yine de bu durum, tavsiye vermeyi tamamen uygunsuz bir durum hâline getirmez. Danışanın özerkliğine saygı duymak, danışmanla ilgili daha büyük talepler yaratır. Bu durum, danışma ilişkisi içerisinde belli bir noktada bir derecede otoriter iletişim ile, bazı danışanlara uygun olan kişisel meydan okuma gerektirir.

♦ *Güven ve özerklik*

Psikolojik danışmanın değerlendirmeye almak isteyebileceği bir faktör de, danışan ve danışman arasında var olan güven ve danışmanın sunduğu özerklik seviyesi arasındaki mevcut dengedir. Danışmanın rolü hangi seviyede olursa olsun danışanın kişisel özerklik kapasitesini geliştirmektir. Öznel

olarak insanlar, hayatlarının genel şartları ve özel ilişkilerdeki dinamiklere bağlı olarak kendi özerklik duygularını oldukça değişik şekillerde yaşarlar. Güven kaybı, yetersizlik duygusu veya bir kişinin aslında söylemek istediği şeyi söyleyememesi, danışman tarafından, danışanın özerkliğinin aktif olarak geliştirmeye çalışılması ile desteklenebilir. Esas gereksinim, danışanın kendisine neyin yardımcı olacağı konusundaki hislerine saygı duymaktır. Ancak bu durum, seçenekler sunmak ve danışanın, danışmanın tavsiyelerini dinlemek yerine başka bir yerden yardım almayı seçmesini kabul etmek veya beraber çalışmak için dikkatli bir şekilde karşılıklı anlaşmaya dayanan bir temel oluşturmayı gerektirebilir.

♦ *Danışan özerkliğini sarsan durumlar*

Danışan özerkliğini sarsabilecek özellikte etkili bir durum, danışmanın danışan için en iyi olanı, danışandan çok daha iyi bildiğine inanmasıdır. Genellikle bu durumda, danışman, danışanın onun tavsiyelerine boyun eğmesi gerektiği konusunda kararlı bir tutum takınır. Bu durum çoğunlukla, psikolojik danışmanın, yetki kullanma ve diğerleri üzerinde kontrol kurarak tatmin olması veya danışanın çok ısrarlı bir biçimde, danışmanından kendi kişisel tecrübelerine veya belirli bir teoriye uymasını istemesi durumlarında ortaya çıkar. Örnek olarak:

> Suzan'ın partneri yakın bir zamanda ölmüştür. Psikolojik danışmanı Suzan'ı, benzer bir durumda kendisine yardımcı olan şeylerin ona da yardımcı olacağını kabul etmesi konusunda zorlamaktadır. Suzan, kendi yaşantısına uymayan ancak matemi sırasında takip etmesi beklenen bu aşamaların kendisine yardımcı olacağına inanmamaktadır. Bu durumun kendiliğinden aşılabileceği çeşitli yollar bulunmaktadır. Örneğin Suzan, yaşadığı olumsuz yaşantı nedeniyle kendine güvenini yitirebilir ve danışmanının kişisel ve teorik beklentilerine itaat edebilir. Bu açıkça özerklikten bağımlılığa doğru bir geçiştir. Suzan, yardımcı olmadığını düşündüğü için danışmanlıktan vazgeçebilir. Bir fırsat kaybedilmiş olur. Suzan, yapması riskli bir şey olarak danışmanın çalışma tarzını zorlayabilir ve oldukça savunmasız hissederken bunu yapacak duygusal enerjiyi kendisinde bulamayabilir. En iyi sonuç, danışmanın Suzan'ın tepkilerine karşı hassas olması ve ona destek sunmasıdır. Bunun için danışman, süpervizyon yardımıyla yaklaşımını değiştirebilir, böylece, Suzan'ın kişisel yaşantısına ve özerkliğine saygı göstermiş olur.

Bu örnek, danışmanların savunmasız danışanlar üzerinde sahip olduğu gücü, belirli bir kuram veya yaklaşıma çok fazla bağlı olma yüzünden, özerkliğin sarsılmasını ve danışanın bağımlılığının, istenmeden nasıl teşvik edilebileceğini göstermektedir. Verilen örnek, danışanın, ne olduğunun farkına varacak kadar anlayış geliştirmiş olduğunu ve ilk adımı atacak kapasiteye sahip

olduğunu varsaymaktadır. Diğer danışanlar, tecrübelerinin geçersizleştirilmesine o kadar çok alışmış olabilirler ki kendilerine ne olduğunun farkına varmayabilirler. Bu durumda danışman çok güçlü bir konuma geçer ve bu gücü kullanmanın danışanın özerkliğinin gelişimini sarsma ihtimali olduğunun farkına varmazsa, durum tehlikeli bir hâl alabilir. Alice Miller (1998), bu tarz durumları potansiyel olarak "zehirli" diye nitelendirir. Alice Miller, özellikle Ortodoks psikoanaliz ile ilgilenmektedir ve son yıllara kadar, danışanların çocukluk dönemindeki cinsel istismar söylentilerini bir fantezi olarak görmüştür. Psikoanalitik teoriler, otomatik ve bilinç dışı olarak, danışanın çocukluk dönemindeki gerçek yaşantılarının görünürde yer almasını engelleyen at gözlüğü etkisi yaratır. Bugün hemen hemen bütün psikolojik danışmanlar, danışanların çocukluk dönemindeki cinsel istismarı tanımlarken, belki de gerçek olayları hatırlıyor olma olasılığını kabul etmektedir. Bu bakış açısının yaygın kabulü 1980'ler kadar yakın bir zamanda gerçekleşmiştir.

♦ *At gözlüğü etkisi yaratan teorik gerçekler*

Bunun gibi, psikolojik danışmanın repertuarında, danışanların tecrübelerine karşı *at gözlüğü etkisi* yaratan başka teorik "gerçekler" olup olmadığını araştırmak da yararlı olacaktır. Bu husus, teori veya yorum yapmaya karşı etiksel bir tartışma değildir. Bu sadece, teorileri gereğinden fazla ciddiyetle takip etmekten ve özellikle danışanın rapor edilmiş yaşantısıyla çelişiyorsa, danışana belli bir bakış açısı aşılamaya çalışmaktan kaçınma üzerine bir tartışmadır. Öyle ki bazen psikolojik danışman, durumu ısrarla inandığı yaklaşımın kalıpları içine sokmaya çalışır ve olası başka "geçerli açıklamaları" göremez veya kabul etmez! Hem danışanlar hem de psikolojik danışmanlar bu durumların farkına varabilmek için belli bir derecede duygusal sağlığa ihtiyaç duymaktadır. Diğer bir ifade ile danışmanlar, inandıkları kuramları doğrulamak adına danışan özerkliğini kötüye kullanmamalıdır.

Uygun Sorumluluk Sınırı

♦ *En uygun sorumluluk sınırı ile ilgili ikilemler*

Terapistlerin İkilemleri (Therapists' Dilemmas) isimli kitabın içerisindeki görüşmeler, psikolojik danışmanların yüz yüze geldikleri en zorlayıcı şeyin; iki durum arasındaki en uygun sorumluluk sınırının ne olduğuna karar vermek olduğunu belirtmektedir. Birincisi, psikolojik danışmanın danışanın problemine bir çözüm bulduğuna inandığı, fakat henüz danışanın bunu göremediği durumlardır. İkincisi ise, danışanın danışmana "*Sizce evliliğim öldü mü?*" veya "*Sizce bu problemin üstesinden gelebilecek miyim?*" gibi kişisel fikirlerini dile getirmesini istediği zamanlarda ortaya çıkar. Bu ikilemler psikolojik danışmanlığın özünde bulunmaktadır ve özel durumların ışığında değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmeler yapılırken şu sorular düşünülmelidir:

♦ *Sorulması gereken sorular*

- *Bir psikolojik danışman olarak ben, daha çok danışana ait olan sorumlulukları alıyor muyum?*

- *Danışanın özerkliğini maksimuma çıkaracak ve bağlılığını minimuma indirecek şekilde cevap vermemin bir yolu var mı?*

Bunlar etik seçimleri açıklığa kavuşturan önemli sorulardır. Bununla birlikte bu sorular, bütün psikolojik danışma sürecine uygundur ve ince elenmiş daha karmaşık sorular kadar geçerli olabilirler. Örnek olarak; danışanların, onların başarılarının merkezinde olduğu bir terapötik süreçte, danışmanlar kendilerini ne derece "elzem" olarak ortaya koymalı veya sadece sürecin bir "kolaylaştırıcısı" olarak mı bulunmalıdır?

♦ *Kendilerine soru soran danışmanlar sınırları daha uygun çizerler.*

Bu soruları sistematik olarak kendilerine soran psikolojik danışmanlar, danışanlara, danışmanlığın sonuçlarına ilişkin uygun sorumluluk veren sınırlar içerisinde kalmaya daha yatkındır. Bir insancıl (hümanistik) terapist olan John Rowan, danışmanların kendi rolleri hakkında ne düşündüğü ve söylediğinin önemini vurgular. Onun gözlemlerine göre, psikolojik danışmanlara, danışmanlık konusundaki başarılarını aşağıdaki ifadelerle tanımlamak daha cazip gelir:

- Danışanın içine bir giriş yolu bulma;
- Danışanı tedavi etme;
- Danışanın uyumdan coşkuya geçmesini sağlama;
- Danışanın kendi yönünü değiştirmesini kolaylaştırma becerisi;
- Danışanda arınma/iç görü/bedensel değişim/odaksal değişim sağlama becerisi.

Fakat bunlar görüleceği gibi, terapist veya danışmandan çok danışanın yaptığı şeylerdir. Oysa böyle bir listede işe yarayacak şeyler terapistin/danışmanın yaptığı şeyler olmalıdır (Rowan, 1983).

♦ *Danışman, süreci yönetmekten, danışan ise sonuçtan sorumludur.*

Danışan özerkliğine saygı duyma yaklaşımı, psikolojik danışmanlık sürecindeki sorumluluk ve sonuç arasında açık bir ayrım sağlamak üzerine temellendirilmiştir. Psikolojik danışman, danışma sürecini yönetmekle sorumlu olarak görülmektedir. Danışan ise, psikolojik danışmanlık sürecinin sonuçlarından sorumludur. Bu niteleme, birçok danışmanın çalışmalarına uyguladığı, yaygın kullanılan bir ayrımdır. Bu yaklaşımın kullanımı danışanın özerkliğine saygı gösterme konusundaki tartışmalar ile ilgili anlayışımızı açıklığa kavuşturmakta ve derinleştirmektedir. *Profesyonel Psikolojik Danışmanlık Uygulaması Yönergeleri* (BPS, 2005: s. 1.2) uygulamacıların, danışanların yerinde kararlar verebilmeleri ve hayatlarını kontrol altına alabilmeleri için "her zaman danışanları destekleme yolları araması" gerektiğini vurgulayarak, uygulama gerekliliklerini ortaya koymuştur. Pratikte, danışan özerkliğine saygı etiğini desteklemek için yaygın olarak kullanılan çeşitli stratejiler bulunmaktadır.

Psikolojik Danışmanlığın Gönüllü Doğasının Vurgulanması

♦ *Gönüllülük*

Psikolojik danışmanlığın, danışan için gönüllü bir aktivite olduğu, temel bir ilkedir. Çoğu koşullarda bu ilke, açık bir durumdur. Danışan, psikolojik danışma almaya zorunlu hissettiği için veya disiplin cezası ya da alternatif olarak daha kötü bir seçenek yerine danışmanlığa yollandığı için değil, kişisel bir seçim olarak psikolojik danışma yardımı aramış olmalıdır.

♦ *Danışma yardımı almaya zorlanan danışanlar*

Fakat kurumsal düzende çalışan psikolojik danışmanlar, başkaları tarafından zorlandıkları için danışmanlık almaya gelen danışanlar olduğunu rapor ederler. Örnek olarak, kurum danışmanları, bazı çalışanların disiplin prosedürüne bir alternatif veya disiplin prosedürünün bir parçası olarak danışmanlık almaya yollandığını bilirler. Eğitim alanında çalışan danışmanlar da genellikle sorunlu davranışların çözülmesi için kendilerine danışan yollanması ile karşılaşırlar. Ancak bazı durumlarda öğretmenlerden biri, bir öğrencinin derin streste ve yardıma ihtiyacı olduğunu fark ettiği için, onu okul psikolojik danışmanına yollar. Değişik çevrelerde yaşayan bazı insanlar ise partnerleri, arkadaşları veya aileleri tarafından zorlandıkları için danışmanlık ararlar. Genellikle danışanı yollayan kişi bunu yardım etmeye çabaladığı ve yapıcı davranmak istediği için yapar. Ancak bu hareket danışman için beraberinde bazı zorluklar getirmektedir. İlk olarak, bu durum danışanın danışmaya katılıp katılmama konusunda bir seçim yapmasını zorlaştırır. İkinci olarak, danışmanlığın sonucu olarak önceden tasarlanmış beklentiler olabilir ve bunlar danışana ait olmayabilir. Eğer amaç stresi azaltmak ise, danışanın da bu amacı paylaşması olası olduğundan, bu büyük bir problem olmayabilir. Ancak, danışanın davranışlarında değişiklik beklendiği durumlar, daha büyük problemler yaratabilir. Örneğin:

♦ *Seçim yapamama*

♦ *Önceden tasarlanmış beklentiler*

> Cengiz, öğretmeni tarafından sınıfta rahatsız edici olarak nitelenen davranışlarına son vermesi için okul danışmanına yollanmıştır. Danışmanlık seansında Cengiz'in kendini yanlış anlaşılmış hissettiği ve öğretmeni tarafından haksız yere seçildiğini düşündüğü ortaya çıkabilir. Cengiz, "daha uyumlu olmaktansa görüşlerini daha etkili bir şekilde dile getirmek" istemektedir.

Danışman tarafından öğretmenin istediği davranış biçimlerini Cengiz'e dayatmaya çalışmak, danışmanlığın gönüllülük ruhunda bir yara oluşturacak ve danışanın özerkliğine saygı eksikliğinin bir göstergesi olacaktır.

PDR

Gönüllülük ile ilgili etik ilke Türk PDR-DER'in Etik Kuralları kitapçığında II. kısım, madde 1'de vurgulanmaktadır (Bkz. s. 12).

Buna benzer bir durum yetişkinler için de geçerlidir. Bazen yetişkinler, işverenleri tarafından disiplin prosedürlerine alternatif olarak psikolojik danışmana yollanırlar. Bu durum yine, genellikle danışanın isteği dışında gerçekleşir. Örneğin:

> Hikmet, işe geç gelme ve açıklama yapmadan işe gelmeme davranışlarını azaltmak konusunda yardım alması için kurum psikolojik danışmanına gönderilmiştir. Onu yollayan personel müdürü, onun evdeki ilişkilerinde problem yaşadığından şüphelenmektedir ve yerini dolduracak birini bulmak zor olduğundan onu işten çıkarmak yerine bu yola başvurmayı tercih etmiştir.

♦ *Danışanın özerkliği ile danışmanın rolü arasındaki karmaşa*

Bu tip durumlarda, danışanın özerkliği ve danışmanın rolünde karmaşaya neden olabilecek önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Hikmet, personel müdürünün haberi olmadan kendi küçük işini kurmaya hazırlanıyorsa ve davranışlarının nedeni bu ise ne olacak? Ya da personel müdürü, evdeki ilişki problemlerinin işe gelmemesine sebep olması konusunda haklıysa ve hatta Hikmet bunları bahane olarak kullanmaktan mutluysa ve hesap vermeyi ertelemek için danışma almaya gitmek istiyorsa ne olacak? Her iki durumda da psikolojik danışman kendini, danışanın ve personel müdürünün istekleri arasında sıkışmış hissedecektir. Kesin olan şey, danışan sürece kendini adamamış olduğu için psikolojik danışma hizmetinin etkili olmayacağıdır. Hikmet sadece, katılmayı daha az istediği bir alternatife karşı, psikolojik danışmayı kalkan olarak kullanacaktır. Bu durum, disiplin ve danışmanlık prosedürleri arasında açık bir ayırım oluşturan, daha iyi yönetim sistemleri ile önlenebilir. Personel müdürü farklı bir yaklaşım uygulasaydı eğer, Hikmet danışmanlık alıp almama konusunda karar vermek için daha iyi bir konumda olurdu:

♦ *Müdür tarafından danışmaya yönlendirilme*

> 'İşe devam kayıtların belirli bir tarihte istenilen seviyeye gelmediği takdirde, disiplin veya işten çıkarma prosedürü başlatılacak. İşe gelmeni güçleştiren problemler yaşıyor olabileceğinin farkındayım ve sana bu konuda yardım etmek isterim. Psikolojik danışmanla görüşme yapmayı yararlı bulabilirsin. Bunun sonucunda işe devam oranına göre kararımı vereceğim.'

Eğer danışmanlığa katılıp katılmaması bu şartlara bağlansaydı, disiplin prosedürünün sonuçlarının Hikmet'in danışmanlığa katılıp katılmayacağı üzerine değil, onun işe devam kayıtlarının tatmin edici bir seviyeye gelip gelmediğine bağlı olduğu daha açıkça görülebilirdi. Eğer danışma hizmeti alma

ihtiyacı hissediyorsa, o zaman kendisi istediği için orada olurdu ve böylece sürece daha aktif bir şekilde katılabilirdi.

♦ *Mahkûmiyet cezası almamak için danışmaya gelme*

Bazı durumlarda bir psikolojik danışman, danışanın "gönderilmesini" önlemek için diğerlerini etkileyebilecek bir konumda olmaz. Örnek olarak; danışan, partnerinin isteği ile veya başka birinin, danışanı önlemek isteyeceği bir şeyi yapmakla tehdit etmesi üzerine psikolojik danışma hizmeti almayı kabul edebilir. Bu duruma klasik bir örnek, nezaret veya mahkumiyet cezası almamak için danışmanlık içerecek şekilde alkol veya uyuşturucu tedavisine (detoxification) razı olan bir kişi olabilir. Hapis cezası tehdidi altındaki bir kişi gönüllü danışan olabilir mi? Bu örnek, danışmanın, başkalarının değil danışanın kendi rızasıyla psikolojik danışmanlık almak istediğini varsayamayacağı birçok durumdan biridir. Danışanın, psikolojik danışmaya devam etmemek de dahil olmak üzere, kendi seçeneklerini oluşturmasına izin vermek iyi bir danışmanlık uygulamasıdır. Bu çok kısa bir süreçte gerçekleşebilir veya danışanın devam edip etmemeye karar vermesinden önce yapılacak birkaç "danışma öncesi" seansı içerebilir.

Özerkliğe Saygının Ön Koşulu Olarak "Reşit Olma"

♦ *16-18 yaş arası bireyler*

Kişisel özerkliğe saygının temeli olan izin kavramı üzerindeki etik vurgu, yasalarla da paralellik göstermektedir. Yasal olarak yetişkinler (ör. 18 yaş üstü), Yüksek Mahkeme tedaviyi başlatma veya durdurma hakkında yasal olarak beyanda bulunmamışsa, herhangi bir tedaviye izin verme ya da reddetme hakkına sahiptirler. 16-18 yaşları arasındaki genç insanlar için, hayat kurtarıcı tedaviyi kabul/ret kararı Yüksek Mahkeme tarafından yönetilse de, herhangi bir tedaviyi reddetme veya tedaviye izin verme hakkına sahiptirler.

♦ *16 yaşından küçük bireyler*

16 yaştan küçük olanlar, ilgili yasalar tarafından oluşturulan ilkelere göre, yeterli olgunluğa, anlayışa ve zekâya ulaşmış ise 'Reşit' kabul edilir ve bu durumda tedavi için geçerli bilgilendirilmiş onay verebilir.

♦ *Özel durum kararı*

Eğer "Reşit olan genç" tedaviyi reddederse, genellikle bu isteğe saygı gösterilir, fakat tedaviye ihtiyacı varsa ve genç kişi için ebeveyn sorumluluğuna sahip ailesi (veya velisi) gencin kararından veya birbirlerinden farklı düşünüyorlarsa, mahkemeye gidip "Özel Durum" kararı talep edebilirler. Eğer genç tedaviyi reddediyorsa ve durum ciddiyse, sorunu çözmek için Yüksek Mahkemeye başvurabilirler. Bir kişinin yeterli anlayışa ve zekâya sahip olup olmadığını değerlendirmek, ancak uygun nitelikte hizmet sağlayanların konusudur. Genç bir insanın bir karar vermek için yeterli olma durumu (reşit olma şartlarında), aşağıdakilere göre değerlendirilir:

♦ *Reşit olma şartları*

- *Çocuğun yaşı, olgunluğu ve anlayışı;*
- *Çocuğa sağlanan bilgi;*

- *Alınacak kararın niteliği;*
- *Kararın ciddiyeti;*
- *İzin ve reddin sonuçları;*
- *Genç insanın alınacak kararı daha geniş bir kapsamda kavrayabilme becerisi.*

♦ *Ebeveyn/sorumlu kişinin izni*

Genellikle geçerli olan yasalara göre, eğer çocuk karar vermek için "reşit olma" statüsünde değilse, ebeveynlik sorumluluğuna sahip bir kişinin izni gerekmektedir. Ebeveyn sorumluluğuna sahip bir kişinin izni yeterlidir. Eğer birden fazla kişi ebeveyn sorumluluğuna sahipse ve bunlar çocuklarıyla ilgili önemli bir konuda anlaşmaya varamıyorlarsa, gerekli olduğu zamanlarda aile mahkemesinden bir karar verilmesini talep edebilirler.

♦ *İzin almamış olmak risk yaratır.*

Psikolojik danışmanlık hizmeti vermeden önce izin almamış olmak yasal işlem yapılmasına veya olası yanlış tutuklamaya yol açabilir. Bilgilendirilmiş onayın yasal yönü, ayrıca, intihar ve gizlilik bağlamında da değerlendirilir (Bkz. 6 ve 9. bölümler).

Danışanların İhtiyaçlarını Karşılayacak Danışmanları Seçmelerini Teşvik Etmek

♦ *Danışmanlar arasından seçim yapabilme şansı*

Türkiye'de olmasa da, Amerika ve İngiltere gibi ülkelerde, psikolojik danışmanlığın hızla gelişmesi ile birlikte danışanlar, danışmanlar arasından kişisel seçim yapabilme şansı elde etmeye başlamıştır. Bazı danışanlar seçim sürecinde cinsiyete veya psikolojik danışmanın kültürel ve etnik geçmişine odaklanmaktadır. Danışanlar sıklıkla kendi geçmişlerine uygun bir kişi arasalar da, bu her zaman gerekli değildir. Kapsamlı bir danışmanlık girişiminin bu varsayım yüzünden başarısız olduğu bazı örnekler vardır: Böyle bir danışmanlık hizmeti, Orta Afrika ülkelerinden gelen kadın göçmenler için oluşturulmuştu. Potansiyel danışanlar için kültürel bariyerlerin en aza indirilmesi sebebiyle, görevlendirilen psikolojik danışmanlar aynı etnik ve kültürel alt yapıdan gelmekteydi. Fakat beyaz bir İngiliz kadın psikolojik danışman işe alınana kadar bu hizmetten çok az kişi yararlandı. Yeni danışman; potansiyel danışanların, gizlilik, nerede bulunduklarının detayları veya kökenleri ile ilgili bilgilerin korunması, şu an bulundukları ülkelerin koşulları ve hâlâ savaş bölgesinde yaşayan aile bireylerine yönelik olası riskler sebebiyle, çekinceler yaşadıkları için bu hizmeti verenlerden kuşku duyduklarını keşfetti. Bu durum, diğer insanlar için kimin uygun bir danışman olabileceği hakkında varsayımlar yürütmenin riskleri ile ilgili oldukça açık bir örnektir. Bir kişiyi psikolojik danışman olarak seçme veya geri çevirme kriteri genellikle daha kişisel ve yapıcı bir ilişki kurabilme potansiyeline bağlıdır.

♦ *Kişisel ve yapıcı ilişki kurabilme*

♦ *Arayışa çıkmaya teşvik*

Potansiyel danışanlar giderek artan bir şekilde, kendileri için doğru terapi yöntemini ve kendilerine en uygun psikolojik danışmanı bulmak üzere "arayışa çıkmaya" teşvik edilmektedir. Bu konuda deneyimli olanlar, psikolojik danışman arayan kişilerin aşağıdaki konuları değerlendirmeye almalarını önerir:

♦ *Psikolojik danışman seçerken değerlendirilebilecek boyutlar*

1. Nasıl bir yardım istediğiniz hakkında, bunun maliyeti ve potansiyel yararları konusunda net olmak:
   - Psikolojik danışmanlıktan ne bekliyorsunuz –neden buna ihtiyaç duydunuz? Psikolojik danışma, size başarılı bir şekilde nasıl yardımcı olabilir? Hangi açıdan başarısız olabilir ya da durumunuzu daha kötü hâle getirebilir?
   - Kısa vadeli mi yoksa uzun vadeli mi yardım arıyorsunuz? Ne kadar ödeyebilirsiniz?
   - Ne tür bir terapi size uygun olurdu?

♦ *Tavsiye*

2. Bir psikolojik danışman veya terapist bulmak:
   - Sizi iyi tanıyan ve yargılarına güvendiğiniz birinin kişisel tavsiyesi iyi bir başlangıç noktası olabilir. Tavsiyede bulunan kişinin bu hizmeti kullanmış olması veya tavsiye edilen psikolojik danışmandan yardım almış birileri hakkında profesyonel bilgiye sahip olması yararlı olacaktır.
   - Ülkede bulunan ulusal profesyonel örgütler tarafından temin edilen psikolojik danışmanlık kılavuzlarına başvurulabilir.
   - Danışmanlığa ihtiyaç duyduğunuz konularda uzmanlaşmış kuruluşlarla, size danışmanlık sağlayıp sağlayamayacakları veya sizin tavsiye edilen yerel bir danışmanla irtibat kurmanızı sağlayıp sağlayamayacakları ile ilgili olarak görüşün.

♦ *Araştırma ve karşılaştırma*

3. Bir psikolojik danışman veya terapist seçmek:

Karar vermeden önce mümkünse iki ya da üç terapistle iletişim kurun ve onlara aşağıdakileri sorun:

- Nitelikleri nelerdir ve bu nitelikleri elde edebilmek için ne tür eğitimler almışlar?
- Genel olarak ve sizin yardım aradığınız konu üzerine ne kadar tecrübeye sahipler?
- Herhangi bir mesleki kuruluşa üyeler mi? Aktif şikâyet veya mesleki yönetim prosedürleri bulunan saygın mesleki organizasyonlara bağlı olmayan danışmanlar ve terapistlerden kaçının. Yetersiz veya istismarcı danışmanlar bu tarz mesleki kuruluşlardan uzak durmayı tercih eder ya da kendileri gibi insanlarla küçük gruplar oluştururlar.

4. Sezgilerinize güvenin:
   - Eğer terapistin sizinle iletişim kuruş tarzını beğenmediyseniz, kimin ihtiyaçlarının giderileceği konusunda iyi düşünün. Herhangi bir nedenden dolayı birine güvenmediyseniz ona GİTMEYİN! Kendinizi, bu insanla özel hisler ve tecrübeler paylaşabilecek şekilde hissetmelisiniz ve onun durumunuza ve insan olarak size saygı göstereceğinden emin olmalısınız. Danışan olarak terapi sizin menfaatiniz içindir, başkasının değil.
   - Eğer psikolojik danışmanınızın sizinle çalışma şekli konusunda endişeleriniz varsa, bunu ilk fırsatta kendisi ile konuşun.

♦ *Deneme seansları*

Saygın bir mesleki kuruluşa üye bir psikolojik danışman seçmenin avantajı, danışmanınızın profesyonel davranmadığı konusunda endişeleriniz varsa bunu onlarla konuşabilecek olmanızdır.

- Eğer psikolojik danışmanınızın profesyonel davranmadığı sonucuna vardıysanız, onu görmeyi kesin ve şikâyetlerinizi meslek örgütüne bildirin.

Psikolojik danışma yardımı arayan insanlara bu şekilde rehberlik etmek danışan özerkliğine saygı ile oldukça uyumludur. Ayrıca birçok psikolojik danışman her iki taraf açısından devam etmenin zorunlu olmadığı deneme seansları sunmaktadır. Bu uygulama danışan özerkliğine saygı adına başka bir örnektir.

Tartışma: Türkiye'de potansiyel bir danışan olarak, "psikolojik danışman seçme" konusunda yukarıdaki sorgulamaların ne derece geçerli olabileceğini düşünüyorsunuz?

Psikolojik Danışma Öncesi Bilgi Verme

♦ *Yazılı ön bilgi*

Danışanın, danışma hizmeti verecek olan psikolojik danışmanı seçmesinde, danışmanlığın hangi temelde yürütüleceği ile ilgili yazılı bir ön bilginin sağlanması genellikle çok yardımcı olur. Bu tarz bir bilgi şunları içerir:

- *Psikolojik danışman hakkında ilgili özgeçmiş bilgisi;*
- *Psikolojik danışmanlığın kısa bir tanımı veya açıklaması;*
- *Bir danışanın psikolojik danışmandan ne bekleyebileceğinin özeti;*
- *Danışanın psikolojik danışmanlık almakla ilgili üstleneceği sorumluluklar;*
- *Herhangi bir şikâyet prosedürü;*
- *Ücretlerin ödeme düzeni.*

♦ *Broşürler*

Bu amaçla hazırlanmış broşürler incelendiğinde; bazılarının renkli grafikler ve fotoğraflarla güzel bir şekilde sunulmuş olduğu ve eski danışanların fikirlerini de içerdiği görülebilir. Bazıları ise, daha sade, A4 kâğıdının bir yüzünü kapsayacak şekilde yazılmış anahtar noktaların özetini içeren örnekler görülebilir. Sunumun kalitesi ve çekiciliği, öncelikle potansiyel danışanlarla etkin olarak nasıl iletişim kurulabileceğiyle ilgili bir pazarlama meselesidir. Danışan özerkliğine saygı ise, içerikle gösterilebilir.

♦ *Psikolojik danışmanlık kanuni gereksinimlere tabi olarak gizlidir.*

Psikolojik danışmanlık hizmetleri için bir broşür hazırlamayı düşünen herhangi birinin karşı karşıya geleceği sorunlardan biri gizlilik üzerine ne söyleyeceğidir. "Danışmanlık *tamamen* gizlidir." tarzı ifadeler kullanmaktan çekinmek gerekir. Çünkü böyle bir ifadenin danışmanlık etiği ve özellikle de yasal olarak istisnai olan durumları ne derece yansıttığı tartışmaya açıktır (Bkz. Bölüm 9). Sadece psikolojik danışmanlığın kanuni gereksinimlere tabi olarak gizli olduğunu belirtmek daha iyi bir seçenektir. Eğer gizliliğin garanti edilemediği bilinen durumlar varsa, bunlardan bahsedilmelidir. Eğer şartlar sadece uzak bir olasılığı gösteriyorsa, potansiyel danışanlar, gizlilik ile ilgili sorularını danışmanlarına yöneltmeye teşvik edilmelidir. Bu konuda aşağıdaki gibi bir bildirim yapılabilir:

> Danışmanlar, psikolojik danışmanlık arayan herkes için gizliliğin çok önemli olabileceğinin farkındadır. Eğer sunduğumuz gizlilik seviyesi veya herhangi başka bir konu hakkında daha fazla bilgi almak isterseniz, lütfen seansın başında danışmanınıza sorunuz.

♦ *Gizliliğin şartlarının anlaşılması*

♦ *Danışanın bilgilendirilmesi*

Temel ilkemiz, tüm danışanların sunulan gizliliğin şartlarını anlamış olmasıdır. Özellikle, mantıken tahmin edilebilir bazı durumlarda gizliliğin mümkün olmayacağını bilmelidirler. Michael Megranahan (1989) kurumların kendi personeline yönelik olarak sunulan psikolojik danışma uygulamasının standardı üzerine açık bir tavsiyede bulunmuştur ki, bu durum psikolojik danışmanlık hizmeti verilen her alana uyarlanmalıdır:

> Yardım arayan kişi şu soruları doğrudan sorabilir: "Söyleyeceğim şeyin gizli kalacağını nereden bilebilirim?", "Ne gibi güvencelere sahibim?" veya konuşmanın gizli olduğunu varsayar. Bu yüzden gizliliği yöneten sınırların (eğer varsa) açık, önceden tasarlanmış ve işveren kuruluş tarafından üzerinde fikir birliğine varılmış olması ve yardım almak isteyen herkese her türlü danışmanlık seansının başında iletilmesi elzemdir. Gizliliğin kapsamı danışmanlık kuruluşlarına gelen herkes için kamuya açık bir şekilde ve yazılı olmalıdır (ör. personel el kitabı).

Bu konuda sıklıkla, "Danışma öncesi bilginin bir parçası olarak, düzenli bir şekilde, danışanlara 'psikolojik danışmanın veya kuruluşların ilgili mesleki uygulama rehberinin veya davranış kurallarının' verilmesi gerekli midir?" diye sorulur. Bütünsel olarak bunun uygun olmadığı düşünülebilir. Bu kurallar, danışman ve danışan arasındaki özel koşullara uygun olarak yeterli bir şekilde özelleştirilmiş değildir. Bu nedenle, danışanlar bunun varlığından haberdar edilmeli ve istendiği zaman verilmek için bir kopyası hazır olarak bulundurulmalıdır. Yürütülen danışmanlık hizmetine özel ve danışan grubuna uygun tarzda bilgi sağlamak daha iyi bir seçenektir. Bu durum bazen resmi dil dışındaki dillerde de bilgi sağlamayı gerektirir. Bu hizmet ayrıca, okuma yazması olmayan danışanlar için yaratıcı şekilde hazırlanmış çizimleri veya bir görevli ya da danışman tarafından danışma öncesi bilgilendirmeyi de içerebilir.

Açık Sözleşme (Bilgilendirilmiş Onay)

♦ *Özerkliğe saygı ilkesinden adapte edilmiştir.*

Danışan özerkliğine kayda değer derecede önem veren tek alan psikolojik danışmanlık değildir. Birilerinin iyiliği için yardımcı olurken, zaman zaman ataerkil olarak değerlendirilen mesleklerde de özerklik üzerindeki vurgu giderek artmaktadır. Bu değişim en çok tıp alanında görülmektedir. Reiter-Theil ve arkadaşlarının (1991) gözlemlerine göre: "Özerkliğe saygı" ilkesinden adapte edilen "*bilgilendirilmiş onay*", tıp etiğinde 1970'lerden beri baskın kurallardan biri hâline gelmiştir.

♦ *Bilgilendirilmiş onayın içeriği*

Bilgilendirilmiş onay, birilerinin aşağıdakileri anladıktan sonra tedaviye razı olmasıdır:

- kullanılacak prosedürler veya yöntemler;
- tüm riskler ve tüm yararlar;
- ilgili alternatifler üzerine bilgilendirilmiş olmak.

♦ *Açık, net ve danışanın aktif katıldığı sözleşmeler oluşturmak.*

Danışanın baskı veya yönlendirici etki olmadan onay verdiği garanti edilmeli ve danışan kendisine verilen bilgilere dayanarak rasyonel kararlar verebilmelidir. Bunun yanında izin, psikolojik danışmanlık uygulamasında minimum mutlak standarttır. Bu standart, danışanın aktif katılımcı konumunda olduğu psikolojik danışmadan daha çok, güdümlü danışma durumlarında uygundur. Psikolojik danışmanlar için hazırlanmış etik yönergelerin çoğu, danışanı sözleşme sürecine aktif olarak katmak için yüksek standartlar gerektirmektedir. Bu alandaki tüm kapsamlı profesyonel örgütler, danışmanların ilişkinin başında, danışanlarla açık ve net sözleşmeler oluşturmaktan sorumlu olmalarını gerektirmektedir. Örneğin, İngiliz Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Derneği (BACP) *Etik Çerçevesi,* sözleşmeyi, danışan özerkliğinin temel boyutu olarak değerlendirmektedir:

Danışanların özerkliğine saygı gösteren uygulamacılar: sunulan hizmetlerin öncesinde verilen herhangi bir reklam *veya bilgilendirmenin doğruluğundan emin olmalı; bağımsızca verilmiş ve yeterince bilgilendirilmiş onay aramalı; danışan herhangi bir taahhüde girmeden bunu açık bir sözleşmeye bağlamalıdır* (BACP, 2007).

♦ *Türkiye'deki durum*

Amerika ve İngiltere'deki etik ilkelerde açıkça ve özellikle vurgulanan "Bilgilendirilmiş onay/açık sözleşme" konusuna Türkiye'de henüz yeterli önem verilmediği söylenebilir. Türk PDR-DER'in Etik Kurallar kitabı incelendiğinde bu duruma ilişkin açıkça tanım ve vurgulama yapılmadığı görülür. Ancak bazı maddelerde bu konuda "dolaylı" olarak bir sonuç çıkarılabilir (Bkz. II. Kısım, madde 1, 2, 9, 17 ve 21).

Bilgilendirilmiş onay almanın yasal dayanağı, Anayasa'nın 17. maddesinde ve Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 23-25'te bulunmaktadır.

♦ *Sözleşme sözlü bir anlaşmaya dayandırılabilir mi?*

Psikolojik danışmanlar tarafından iki konu sıkça dile getirilir: "*sözleşme yazılı bir anlaşma yerine sözlü bir anlaşmaya dayandırılabilir mi* ?" ve "*danışanın, sözleşme ile ilgili konuları tartışarak başlamak yerine, psikolojik danışmayla başlamak istediği durumları nasıl idare etmeli*?". Bunları sırayla değerlendirelim.

♦ *Yazılı bir sözleşme yapmak daha iyi bir seçenektir.*

Terapötik sözleşmenin yazılı olması hakkında etik veya yasal bir zorunluluk yoktur. Birçok durumda sözlü anlaşma yeterlidir. Fakat ilişkinin gelişiminde potansiyel yanlış anlaşılma veya olası zorlukların öngörülmesi için herhangi bir neden varsa, yazılı bir sözleşme yapmak daha iyi bir seçenektir. Sözleşme, danışan özerkliğine saygının yanı sıra diğer amaçlara da hizmet edebilir. Bu uygulama, danışmanlık çerçevesinde üzerinde anlaşmaya varılmış terapötik hedeflerin veya amaçların güçlendirilmesini sağlayabilecek bir yöntemdir. Ayrıca danışman ve danışan arasında yasal olarak uygulanabilir bir anlaşma da oluşturabilir. Danışan ücret ödediği veya ücretler karşılığında bahçıvanlık veya dekorasyon gibi hizmetler sunduğu zaman danışan ve danışman arasındaki sözleşme yasal olarak uygulanabilir duruma gelir.

Hukukta, psikolojik danışmanın danışana ücretsiz olarak verildiği durumlarda, terapötik bir sözleşmenin varlığı ve uygulanabilirliği tartışmaya açıktır. İmzalı bir beyan şeklindeki sözleşmenin yazılı bir kopyasının bulundurulması, eş zamanlı olarak durum değerlendirme notlarıyla kayıt tutulması veya anlaşmaya varılan mevzular üzerine yazılı belgeler oluşturulması, ileride taraflar arasında çıkabilecek çatışmalı durumların riskini azaltır. Sözlü anlaşma yasal olarak uygulanabilir fakat sonradan çıkacak herhangi bir yasal anlaşmazlık veya mesleki şikâyet durumunda yaşanacak çelişkilere karşı savunmasızdır.

Psikolojik danışmanlığın başında açık sözleşme yapma üzerindeki etik vurgu, bazen uygulamadaki deneyimler ile zıt düşmektedir. Bazı danışanlar ya yaşadıkları stres seviyesi yüzünden ya da onlara endişe veren konunun acil olması sebebiyle, danışmanlığa olabildiğince çabuk bir şekilde başlamak isterler. Bu gibi durumlarda bir sözleşme üzerinde anlamlı bir görüşmeye girmek zor olabilir. Bu şekilde davranmak, danışanın psikolojik danışmaya başlamak için açık ve acil isteğine karşı saygısızlık olarak değerlendirilebilir. Bu durum, danışmanlık öncesi bilgilendirme yapılması ve danışanın bunu okuyup okumadığının ve bu koşullarda devam etmek isteyip istemediğinin kontrol edilmesi sayesinde kolaylaştırılabilir. Birincil acil durumlarla ilgilenildikten sonra sözleşmeye bağlı anlaşmalar gözden geçirilebilir.

♦ *Acil destek ihtiyacı olan danışanlar*

Danışanlarla girilen ilişkinin, sözleşmeye dayalı olarak periyodik bir şekilde gözden geçirilmesi genellikle iyi bir uygulama olarak değerlendirilir. Bu gözden geçirmeler büyük olasılıkla, terapötik amaçlar ve danışmanlığın başarılarına yoğunlaşsa da, gizlilik veya uygulama düzenlemeleri hakkındaki beklentilerin açıklığa kavuşmasını da sağlar. İlişkinin terapötik ve yasal temeli bu tarz gözden geçirmelerle değiştirilebilir.

♦ *İlişkiyi sözleşmeye dayalı olarak gözden geçirmek*

Danışanın Değerlerine, İnançlarına ve Seçtiği Eylemlere Saygı

Danışan özerkliğine saygı göstermenin en büyük zorluklarından biri; danışanın değerlerinin ve inançlarının, danışmanın kendi değerleri ve inançlarından oldukça farklı olması veya ait olduğu sosyal ve kültürel grup tarafından kabul edilemez olarak değerlendirilmesi durumunda, bunlara saygı gösterebilmektir. Büyük ulusal psikolojik danışmanlık kuruluşlarının tüm etik gereklilikleri bu konuda açıktır. Psikolojik danışmanların, yönergeleri uygulamaya uygun olmaları ise şunu gerektirir: "Uygulamacılar, inanç ve değerlerin çeşitliliğine saygı gösterecek ve uygulamalarını devamlı olarak değişen sosyal normları göz önünde bulundurarak gözden geçireceklerdir." (BPS, 2005: s. 1.2). Bu ve diğer kurallarda kullanılan "saygı" kelimesinin kullanımı, bu tür farklılıkları sadece görmezden gelmek veya tolere etmek yerine bunlarla çalışmak için olumlu bir adanmışlık içerisinde olmayı ve bu inançlar ile değerlerin destekleyicisi olmayı vurgulamaktadır.

♦ *Danışan ve danışman arasındaki değer ve inanç farklılıkları*

♦ *Değerlere saygının anlamı*

Türk PDR-DER Etik Kurallar kitapçığında ilgili durum "Temel İlkeler" bölümündeki "Bireysel ve Kültürel Farklılıklara Duyarlılık" maddesi ile vurgulanmaktadır (m. 4, s. 7).

PDR

Danışmanın ve Danışanın Özerkliği Arasındaki İlişki

♦ *Danışman kişisel değerlerini danışana dayatmamalıdır.*

Psikolojik danışmanlık uygulamasında en uygun standart hem danışmanın hem de danışanın bilinçli ve özerk bir seçenek olarak beraber çalışmayı seçmiş olmalarıdır. Bunun gerçekleşmesi, önemli kişisel değerleri paylaştıkları zaman mümkün olabilir. Bununla birlikte, bu koşul her zaman gerekli değildir. Psikolojik danışmanlık, değerler arasında farklılıklar olduğu zamanlarda da, danışmanın kişisel değerlerinin, danışanın değerleri, inançları ve tercihlerine saygılı olması hâlinde ve bu farklılıklar içinde çalışmaya adanmış olunması durumunda yürütülebilir. Gerçekte bunun ne sıklıkla yaşandığı konusunda şüphe duyulabilir. Psikolojik danışmanlar ve danışanlar kişisel değerleri aynı olmaktan ziyade uyumlu olduğu zamanlarda başarılı bir şekilde beraber çalışırlar. Danışma sürecinde danışanın kendi değer sisteminde çalışabilmesi için ona yeterli alan sağlaması, danışmanın görevidir. Danışmanın kendi değer sistemi bu ilişkiyi onaylamalı ve psikolojik danışman kendi kişisel değerlerini danışana dayatmaktan kaçınmalıdır. Danışmanın, danışanın değerlerine ve öz iradesine saygı duymaması hâlinde, ilişki bütünlükten yoksun olur. Bütünlük, hem danışman hem de danışanın özerk olarak hareket etmesini gerektirmektedir.

♦ *Değerlere saygının anlamı*

Ancak böyle bir ilişki kurmak yüksek bir standarttır ve bunu yapmak her zaman kolay değildir. Psikolojik danışman kendisini, kişisel değerleri, hem danışmalık ilişkisinin bütünlüğü hem de kendi kişisel bütünlüğünü tehdit edecek şekilde, kendininkilere olabildiğince zıt bir danışanla çalışırken ne yapmalıdır? Örnek olarak:

> Mert, dinsel ve kişisel nedenler dolayısıyla askerliğe karşı çıkan bir insandır. Sivil hayata dönüşte travma sonrası stres bozuklukları yaşayan askerlere psikolojik danışmanlık yapmaktadır. Danışanların değerlerine, inançlarına ve kendi kendine karar verebilme kapasitelerine saygı duymasına karşın Mert, orduya geri dönmek isteyen ya da savaşı savunan askerlere de danışmanlık yapmaya istekli olabilir mi?

Mert'in düştüğü ikilem çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilir. Danışanın özerkliğine saygı, psikolojik danışmanların derinlerde inandıkları görüşlerle çelişkili bir şekilde davranmasını hangi dereceye kadar gerektirmektedir?

Bu konu etik görüşe sahip ve tecrübeli uygulamacılarla tartışıldığında, hem danışanın özerkliğine saygı gösteren hem de psikolojik danışmanın

vicdani olarak devam ettirebileceği bir ahlaki pozisyon sağlayabilecek iyi bir uygulama için esas alınabilecek bir ana çizgi olduğu sonucuna varılabilir. Bu çizgi, psikolojik danışmanın, danışanın eyleme geçmeye niyetli olduğu hareketlere vicdanen karşı olduğu durumlarda, seçilecek eyleme daha çok destek sağlayacak bir psikolojik danışma kaynağı bularak, danışana destek vermeye istekli olmasıdır. Bu ilkenin uygulanmasıyla ilgili iki örnek olay aşağıda sunulmuştur.

♦ *Danışanın seçeceği eyleme destek sunmaya isteklilik*

Kürtaj Karşıtı Psikolojik Danışma

Bazı psikolojik danışmanlar kürtaja karşı çıkan güçlü kişisel görüşlere sahiptir ve buna vicdani bir konu olarak bakmaktadırlar. Bu inanca sahip bir danışman, geniş bir yelpazeye dağılmış konularla psikolojik danışmaya başvuran danışanlarla çalışıyor ve böylece kürtaj ile ilgili sorunlarla çok sık karşılaşmıyor olabilir. Bunun yanında, kürtaj karşıtı bir kuruluşta ve açık olarak kürtaja alternatifler sunmak amacıyla psikolojik danışman olarak çalışıyor olabilir. Bir danışanın kürtaj yaptırmaya karar vermesi durumunda danışman ne yapmalıdır? Sadece "*seçimine katılmıyorum ve yapabileceğim daha fazla bir şey yok. Eğer fikrini değiştirirsen yeniden beni görmeye gelebilirsin*" demek, danışan özerkliğine saygı göstermekle minimum seviyede bile örtüşmemektedir. Danışana gösterilecek minimum saygı, kararını uygulaması için yeterli bilgi sağlamaktır. İdeal olan, psikolojik danışmanın, danışanın özerk seçimlerine daha fazla destek sağlayabilecek birine sevk etmek için aktif olarak çaba göstermesidir.

♦ *Kararını uygulaması için yeterli bilgi sağlamak*

♦ *Destek alabileceği başka uzmana sevk etmek*

Dini Psikolojik Danışma Hareketi

Amerika ve İngiltere'de, kendini "*Hıristiyan psikolojik danışmanlık hareketi*" içerisinde tanımlayan birçok psikolojik danışma servisi, hizmetlerinin bütünlüğünü koruma hususunda, dinsel yönelimleri hakkında açık davranarak çözüm bulmuşlardır. Bunlar açıkça "İncil"e dayanan varsayımlar, hedefler ve yöntemlere göre Hıristiyanlık bağlılığı, anlayışı ve değerleri çerçevesinde' çalıştıklarını beyan edebilirler. Bu hizmetler, benzer düşünen insanlara temin edildiği zaman, danışan özerkliğine duyulan saygı nötr hâle getirilmiş olur. Fakat bu hizmetler genel olarak kamuya sağlandığında, dar bir dinsel gündem ile bağdaştırılmış psikolojik danışmanlığın etiği ve değerleri ile bu kitapta savunulan etik prensiplerle çalışanlar arasında kayda değer bir çatışma yaşanacaktır. Özerklik ilkesi, danışan kendisini Hıristiyan, Müslüman ya da diğer dinlere mensup veya herhangi bir dinsel ilişkisi olmadığı şeklinde ifade etse de, psikolojik danışmanın, dinsel inancı ne olursa olsun, buna saygı göstererek çalışmasını gerektirir. Bunu sağlayabilmek, köktenci inançlardan herhangi birine sahip olan bir kişi için, ulaşılması zor bir konumdur.

♦ *Dini inancı ne olursa olsun danışana destek sunma*

♦ *Pastoral danışmanlık*

Yukarıda tanımlanan Hıristiyan psikolojik danışmanlık hareketi, Hıristiyan inanışına sahip ama danışanının değişik dinlere inanmasına ya da hiçbir inancı bulunmamasına saygı duyan bir kişinin sunduğu psikolojik danışma hizmeti ile karıştırılmamalıdır. Danışanların özerkliğine din çerçevesinde saygı gösteren pastoral danışmanlık üzerine köklü bir gelenek bulunmaktadır (Hiltner, 1949; Wise, 1951; Foskett ve Lyall, 1988; Lynch, 2002).

Irkçı veya Cinsiyetçi Danışanlar

♦ *Irkçı ve ya cinsiyetçi bir danışman, etik ilkeleri benimseyemez!*

Danışmanların psikolojik danışma hizmeti alanlara, fırsat eşitliği ilkesine dayalı psikolojik danışmanlık hizmet vermek için çabalaması, danışmanlığın temelinde bulunan saygı, bütünlük ve yansızlık değerleri ile etik olarak uyumludur. Açık bir şekilde ırkçı ve cinsiyetçi bir psikolojik danışman, kişisel bütünlüğünü koruyarak psikolojik danışmanlık değerlerini benimseyemez. Bu durum şu soruyu ortaya çıkarmaktadır; bir danışman bu değerleri paylaşmayan bir danışana nasıl tepki vermelidir? Örnek olarak:

> Rezzan, danışanlarıyla özenli bir şekilde bütünlük, yansızlık ve saygı içeren nitelikli ilişkiler oluşturmaya çalışmaktadır. Danışanı Ali, kendisininkinden daha farklı etnik kökenleri bulunan insanlara tolerans göstermeyen hatta sıklıkla bunu istismar eden görüşleri savunmakta ve bunlar Ali'nin seçtiği davranış biçiminin temelini oluşturmaktadır. Rezzan, nasıl bir tepki vermelidir?

♦ *Danışanın görüşlerini ve duygularını dile getirme hakkına saygı*

Bu konuyu tartıştığımız psikolojik danışmanların çoğu, danışmanın üzerinde, danışanın fikrini değiştirmek için otomatik bir görev bulunamayacağını kabul eder. Psikolojik danışmanlığın, danışanın danışmandan önemli ölçüde ayrılan görüşlerini dile getirmesine izin verecek şekilde yapılması gerekmektedir. Danışanın diğerleri hakkındaki anti sosyal görüşlerini ve negatif duygularını dile getirme hakkına saygı, her zaman danışanın öz irade kapasitesine saygı göstermenin önemli bir parçasını oluşturmuştur. Bu ayrıca, böyle duyguların zaman zaman değişime uğradığı terapötik sürecin de bir parçasıdır. Bu yüzden, psikolojik danışmanlık ilişkisi daha fazla sosyal tolerans yaratmak için mücadele vermeye uygun bir platform değildir. Fakat bazı durumlarda danışandaki hoşgörüsüzlüğü besleyen kişisel acı bölgelerinin keşfedilmesi ve çözümlenmesi ile bu etki başarılabilir. Fakat bu analiz Rezzan'ın ikilemini çözmemektedir. Rezzan, kendi kişisel değerlerinden çok farklı değerlere sahip bir danışan ile karşı karşıyadır ve artık kendi bütünlüğünden ödün vermeden danışanın öz-iradesine saygı duyamayacağını hissetmektedir. Onun fikrine göre, kendi değer sistemi ve danışanın değer sistemi arasına açık sınırlar çizerek sorun çözülemez. Bu koşullarda, danışanla doğrudan kişisel değerlerin çatışmasını konuşmak uygun bir durum olarak

♦ *Değer çatışmasını danışanla konuşmak*

görünmektedir. Bu konu psikolojik danışman ve danışan arasında sadece bir defaya mahsus olarak, ikisinin de psikolojik danışma sürecine birlikte devam etmeyi arzu edip etmedikleri ile ilgili karar verecekleri bir konumda, açıkça tartışılmalıdır. Konunun nasıl dile getirileceği ve tartışmanın zamanlaması psikolojik danışma süpervizyonuna bağlı olarak değerlendirilmelidir. Ancak, konuyu gündeme getirmeden devam etmek, hem danışman hem de danışan açısından itiraza açıktır.

♦ *Süpervizyon desteği*

Birilerinin kendi değerleriyle hayatlarına devam etmesine özenle yardımcı olmak, bu değerlere güçlü bir şekilde karşı olduğunuz zaman, mümkün değildir. Aynı şekilde danışan da özel değerlerine mütemadiyen karşı çıkan birinden psikolojik danışma hizmeti almaya itiraz etmek için ahlaksal bir zemine sahip olabilir. Bu durum, özerkliğinin gizlice baltalanması olarak görülebilir. Bir ilişkinin bütünlüğü, hem psikolojik danışmanın hem de danışanın, birbirlerinin özerkliğine saygı göstererek devam edebilecekleri bir zemin bulunmasını gerektirmektedir. Alternatif olarak, psikolojik danışmaya devam edilmemesi ve psikolojik danışmanın, eğer talep edilmişse danışanın başka bir danışman bulmasına yardımcı olması daha iyi olabilir.

♦ *Başka bir danışman bulmasına yardımcı olma*

Bu derece zor durumlarda, danışana nasıl tepki verileceğine karar verilmeden önce konunun psikolojik danışma süpervizyonunda veya başka bir tecrübeli danışmanla tartışılması en iyi yoldur. Yukarıda verilen örnek ırkçılık üzerinedir fakat aynı oranda cinsiyet, engellilik, cinsel yönelim, sınıf, din veya yaşa dayanan ön yargılar üzerine de olabilir. Etik olarak danışmanın bu ikileme vereceği cevabın, hem kullanılan psikolojik danışmanlık modeli ile hem de danışanın kendisi için seçeceği sonuçla tutarlı olması önemlidir. Başka şekilde davranmak, psikolojik danışmanlık içerisindeki ilişkinin etik sınırlarının dışına çıkılması anlamına gelir. Örnekse; geniş oranda toplumsal olarak istenilen sonuçlara yol açacak olsa da, birilerinin fikirlerini değiştirmek için ısrar etmek ve manipülasyon, danışana ait olan bir sorumluluk alanının ihlali anlamına gelmektedir.

♦ *Cinsiyet, engellilik, cinsel yönelim, sınıf, din, yaş*

Zaman zaman bazı danışmanlar, psikolojik danışmanlığın sonuçları ile ilgili danışanların üstlenmesi gereken sorumlulukları yerine getirmemeleri nedeniyle hayal kırıklığı yaşayabilirler. Bazı danışmanların bu durumu etik olarak çözme konusunda bulduğu bir yol, belirli danışanlara karşı danışmanlık rollerini yerine getirirken, seçeneklerinde bazı kısıtlamalar olduğunu kabul etmektir. Bununla birlikte, psikolojik danışmanlar, danışanların tavırlarını değiştirmek için psikolojik danışmanlıktan bağımsız olarak seminerler, konferanslar, okumalar veya kampanyalar önerebilirler.

♦ *Seçeneklerde kısıtlama olduğunu kabul etmek*

Bu alanda, "psikolojik danışmanlık" kavramının muhtemel yaratıcısı olan ve 1900'lerin başlarında şehirde yaşayan yoksul insanlar adına Boston'da yardım kampanyaları düzenleyen Frank Parsons'a kadar giden

♦ *Dezavantajlı gruplar: Kadınlar, gey ve lezbiyenler*

bir gelenek bulunmaktadır ve bu danışmanlığı sosyal ve politik eylemle birleştirir. İngiltere'de, ülkenin bazı bölgelerinde bu gelenek, özellikle kadınlar, gey veya lezbiyenler gibi dezavantajlı insanları güçlendirme hareketleri dâhilinde sürdürülmektedir. Aynı şekilde, daha az aktivist olan ve politik olarak daha sessiz olan başka bir gelenek de bulunmaktadır. Kuşkusuz her iki gelenek de geçerlidir. Bunlar, farklı değerlere sahip ve bu değerlerin en iyi şekilde uygulanması hakkında kişisel fikirleri olan çeşitli psikolojik danışmanlar arasından seçim yapma şansına sahip potansiyel danışanları temsil etmektedir.

Özerkliğe Saygının Sınırları

♦ *Bir insanın özerklik hakkı diğerininkiyle çakışabilir.*

Kişisel özerkliğe saygının sınırı nedir? Batı toplumunu etkileyen tüm büyük etik sistemler özerklik ilkesinin bir sınırı olduğunu kabul etmektedir. Özerkliği etik konuların üzerinde tutan ve insanları kendi içlerindeki son karar mekanizması olarak gören Immanuel Kant tarafından kurulan etik sistem, bir insanın özerklik hakkının bir başkasıyla çakışabileceğini kabul etmiştir. Benzer şekilde, faydacılığın savunucusu John Stuart Mill (1806–73), "en çok sayıda insan için en büyük mutluluk" hedefine ulaşmaya adanmış bir etik anlayış ile başkalarının özerkliğine saygı göstermenin önemini güçlü bir şekilde savunmuştur.

♦ *Yeterli olgunluk düzeyine gelmiş olma şartı*

Fakat Stuart Mill bazı kısıtlamalar da koymuştur. Özerkliğine saygı gösterilen insanın açıkça yeterli bir olgunluk seviyesine gelmiş olması ve dolayısıyla kendi özerk hareketleri için sorumluluk alabilecek kapasitede olması gerekmektedir. Bir filozof olarak Mill, birincil olarak insanların rasyonelliğine önem vermektedir ve bunu "özgür ve eşit tartışma aracılığıyla gelişme becerisi" olarak adlandırdığı yeterli olgunluğa erişme testiyle yansıtmıştır. Bu iki kısıtlama noktası, psikolojik danışmanlıkta yinelenen konulardır.

♦ *Danışmanın başka birini istismar etme ya da fiziksel zarar verme ihtimalinin olduğu durumlar*

Bir insanın özerkliğinin diğerine zarar vermesi konusu: hem psikolojik danışmanlar hem de danışanlar için etik ve yasal sonuçlar doğurmaktadır ve bu durum 10 ve 14. bölümlerde değerlendirilmiştir. Bu husus, danışmanlar için önemli zorluklar yaratabilecek bir konudur. Çünkü bu durum, danışanın özerkliğine öncelik vermek ile başka birinin üstün yararları arasındaki alanı temsil eder, bu da kaçınılmaz olarak danışmanın rolünü değiştirir ve hatta psikolojik danışma ilişkisini yok edebilir. Danışmanlar, danışanın gizlilik konusunda ağır basan ısrarı karşısında genç bir insanı istismar şüphesinden korumak veya bir yetişkini ciddi fiziksel zarardan korumak ile, danışanın özerkliğine saygı göstermek gibi ağır bir yük taşımak arasında

seçim yapmak zorunda kalabilirler. Bunun yanında ikinci zorluk olarak, bir danışanın özerk kararlar alıp alamayacağına karar vermek, potansiyel olarak aynı derecede çaba gerektirmekte fakat görünüşe göre, daha az karşılaşılmaktadır.

İntihara meyilli bir danışan, danışanın özerkliğine saygı ilkesinin yaşatabileceği sorunu ortaya koyan en keskin durumlardan biridir. Bu durum, bir sonraki bölümde değerlendirilen etik bir ikilemdir.

Tartışma: Danışan özerkliği ile ilgili Türk PDR Derneği etik kitapçıkta nelere yer verildiğini inceleyiniz. Bu konu bireyci ve toplulukçu kültürlerde farklılaşabilir mi? Neden ve nasıl? Psikolojik danışma ilişkisine etkisi açısından tartışınız.

İNTİHAR VE YAŞAM KURTARMA TEDAVİSİ ALMAYI REDDETME

6

Ana Hatlar

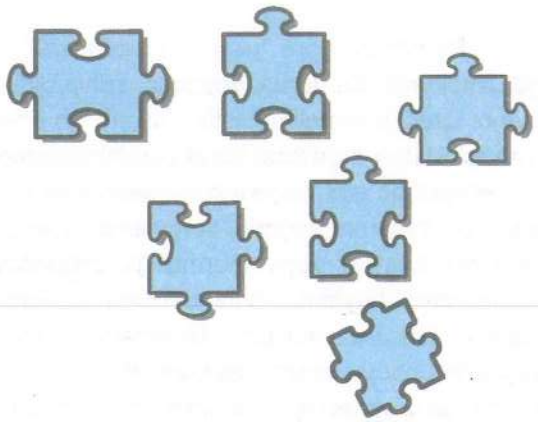
- İntihara Eğilimli Danışan
- Kendi Kendine Uygulanan Ötenazi
- Duygusal Acı ve Problemlerden Kaçış Olarak Ölümü Seçme
- İntihar Riskini Değerlendirme
- Tedaviyi Reddetme
- İntihar Gerçekleşirse: Bir Ölümden Sonra
- Sonuç

Düşünme Kutusu

İntiharı planlayan bir danışanla çalışırken nasıl davranmak uygun olur? Danışanınız, ailesini cezalandırmayı düşünen bir ergen ya da amansız bir kanserle savaşan yetişkin biri olduğunda tavrınız değişir mi? İntihar riskini nasıl değerlendirebilirsiniz?

6

Karşılaştıkları bazı durumlar, psikolojik danışmanlarda yüksek kaygıya neden olabilir. Ciddi bir şekilde intihara niyetlenen danışanlarla çalışmak, kaygıyı en çok arttıran durumlardan biridir. Çünkü verilen tüm kararlarda ve eylemlerde geri dönüşü olmayan ölüm olasılığı bulunmaktadır. Böyle bir olayda yaşam ve ölüm arasındaki seçim kesin ve serttir. Bu gibi durumlarda, psikolojik danışmanın terapötik becerileri test edilirken, aynı zamanda dikkate alınması gereken önemli etik konular vardır. Psikolojik danışman, danışanının özerkliğine saygı duyma ile yaşamı koruma arasında ciddi etik ikilemler yaşayabilmektedir. Bu noktada temel bir etik ilkeye uyma ya da danışanın iyiliğini düşünme açısından önemli bir seçim yapmak durumunda kalır. Ne yazık ki bu konu, etik ve yasal parametrelerin uygulanışına ilişkin yanlış algılarla çevrilidir.

♦ *Özerkliğe saygı ile yaşamı koruma arasında yaşanan etik ikilem*

Bu bölüme öncelikle intihar eğilimli danışanlar hakkında genel etik ve yasal konuları gözden geçirerek başlayalım. Psikolojik danışmanlar fiziksel hastalıkların psikososyal yönleriyle giderek daha fazla çalıştıklarından, intihar eğilimli danışanların yardım veya tedaviyi reddetme hakkı ile ilgili olarak danışmanların karşılaştığı ikilemleri değerlendirerek sürdürelim. Güncel uygulama için uygulanabilir tavsiyelerin bir özeti ile bölümü sonuçlandıralım. Böylece, psikolojik danışmanların ve profesyonel kurumların birçoğu kendi uygulamalarını, hukukun güncel açıklamaları ışığında, gözden geçirme olanağı bulmuş olacaklardır.

♦ *Danışanın yardım ya da tedaviyi reddetme hakkı*

İntihara Eğilimli Danışan

Ciddi bir şekilde intihara eğilimli bir danışan, psikolojik danışmanı zorlu bir etik ikileme sürükler. Seçim, danışanın özerkliğine saygı ile danışanın yaşamını korumak için müdahale etme arasındadır. Psikolojik danışmanlar, bu etik ikilemin en iyi nasıl çözüleceği konusunda farklı görüşlerle bölünmüş durumdadır.

♦ *Farklı görüşler*

♦ *Yaşamın üstünlüğü görüşü*

Bir görüşe göre "*yaşamın üstünlüğü*", etik ilkelerin temel taşı olarak görülmektedir. Bu görüş, yaşamın, sahip olduğumuz en değerli şey olduğu inancı üzerine temellenmiştir. Yaşam, en önemli değer olduğunu doğrulamak için hiçbir kuramsal kanıt gerektirmeyecek şekilde, çok açıkça "iyi"dir! İleri sürüldüğü gibi, yaşamın kutsallığı açıktır, özellikle de, bireyin kendi yaşamının! Yaşamın değerini sorgulama eylemi, bu nedenle, onun kendi içindeki kriz, hastalık veya anormalliğin belirtisidir. Bu ahlaki bakış açısından, birinin kendi hayatını sonlandırmasını önleme eylemini gerekçelendirmek kolaydır. Güç ve umutsuzca bir tedaviyi gerektiren hastalığı olan bir hastayı ya da ömür boyu hapse mahkum olan bir suçluyu danışma sürecinde bu koşulları kabul etmesi için zorlamak ve onun kendini öldürme konusunda özerk olma isteklerine önem vermemek böyle bir gerekçeye dayanır. Birçok ruh sağlığı uzmanının deneyimlerinin bu görüşe uyduğu görülmektedir. Çünkü uzmanlar, intihar duygularının sıklıkla kısa süreli ve geçici olduğunu rapor etmektedirler. Eğer birisi bu duygularla hareket etmekten korunabilirse, sonrasında yaşama isteği çoğu kez geri gelir ve bu kişiyi intihara eğilimli yapan sorunlar aşılabilir.

♦ *İntihar duygusu kısa süreli ve geçici olabilir.*

♦ *Ölüm, yaşamı sürdürme isteğine baskın geliyorsa...*

Yukarıdaki görüşe alternatif olan bir başka bakış açısı ise; intihar konusunda yaşamın kutsallığını vurgulayan görüşlere, kendi kanıtlarını ileri sürerek karşı çıkmaktır. Ölümün, yaşamı sürdürme isteğine baskın geldiği durumlarda, belli gerekçelerle, intihar vakaları artar. Bu bakış açısından intihar, kişinin nasıl yaşayacağı veya nasıl öleceği konusundaki özerk tercihinin sonal ifadesidir. Bu durumda, psikolojik danışmanların diğer konularda olduğu gibi, danışanlarının intihar hakkındaki seçimine de saygı göstermesi gerektiği sonucu çıkar. Laing (1967), intiharın herhangi bir bireyin sonal tercih hakkı olduğuna inanmaktadır. Thomas Szasz (1986), intiharı önlemek için zorlayıcı yöntemleri içeren herhangi bir müdahalenin, bireylerin ahlaki değerleri gibi, eninde sonunda kendi davranışları için sorumlu olduğu görüşü ile ters düştüğünü savunmaktadır. Bazı psikolojik danışmanlar bu görüşü benimser ve bunu intihar içeren tüm durumlarda tutarlı bir şekilde uygular. Bu durumda tartışma noktası, bireyin aldığı kararın sonucunu değerlendirebilecek ve sorumluluğunu alabilecek "akıl sağlığına" sahip olup olmadığıdır!

♦ *Danışan, intihar kararının sorumluluğunu alabilecek akıl sağlığına sahip mi?*

Bu tutum özellikle, Laing ve Szasz gibi, psikolojik danışmanın akıl hastalıklarının ilaçla tedavisine karşı olduğu ve bir bireyin kendi davranışları için ahlaki sorumluluğunu ortadan kaldıran, diğerleri tarafından akıl hastalığı olarak tanımlanan bu davranışı kabul etmediği durumlarda dikkat çekicidir.

♦ *Ölümle sonuçlanması istenmeyen intihar*

Bu durum aynı zamanda, intihara isteksizce teşebbüs eden fakat kendilerini öldürmeye gerçekte niyeti olmayan insanlarla çalışan terapistlerin ilgisini çeken bir tutumdur. Ölümle sonuçlanması istenmeyen intihar girişimi olarak bilinen bu eylem (yalancı intihar), aslında bir yardım çığlığıdır. Psikolojik danışmanın rolü ise; danışanın gerçekte ne istediğini ortaya koymak

için onunla doğrudan iletişime geçmek ve böylece kendi özerkliği üzerinde daha fazla kontrol duygusu ile hareket etmesini teşvik etmektir. İntiharı engellemek üzere bir eyleme girişmek, terapi karşıtı bir sonuç yaratabilir; danışanın yeteneğini, problemlerine çözüm arayışına yöneltme yerine, herhangi bir manipülatif veya şantaj ögesi olarak intihar girişimini pekiştirebilir.

♦ *Danışanın koşullarına uygun tepkinin seçilmesi*

Bu görüşlerin her birinin destekçileri, kendi fikirlerinin etik analizlerle ve önemli sayıda intihar eğilimli danışanlar ile yapılan terapötik çalışma ile genişletilen yapılandırmacı bir çerçeve üzerine kurulduğunu savunabilir. Bir psikolojik danışman bu görüşler arasında nasıl bir seçim yapmalıdır? İntiharı düşünen danışanlar ile karşılaşan psikolojik danışmanların durumu analiz etmesi ve uygun tepkinin danışanın koşullarına göre çeşitlendirilmesi önerilir. Çeşitli koşullarda oluşan intihar niyetlerinde yukarıda sözü edilen iki etik ilkeden hangisinin geçerli olması gerektiği konusunda tartışmalar devam etmektedir. Farklı yasal sistemler, etik ikilemlerin çözümünde etik ilkelerden birini ya da diğerini gözetme eğilimindedir. Bu durum belki de, benzer ikilemlerdeki belirsizliğin yükünü taşımak istemeyenlere, yasal çerçevede davranmayı seçerek, belirli bir ölçüde rahatlama sağlamaktadır.

Kendi Kendine Uygulanan Ötenazi

Sercan, ölümcül bir kanser hastası. Doktorları tarafından ona, hastalığının artan miktarda ikincil etkileri ile birlikte çok ilerlemiş olduğu söylendi. Sercan, ailesine ve doktorlarına, umutsuz bir şekilde yaklaşan ölümüne karşı mücadele etmek istemediğini açıkladı. Bunun yerine, kendi seçtiği bir zamanda evinde ölmeyi tercih ediyordu. Ailesi ve doktoru onu vazgeçirmeye çalıştı. En azından hastalığının son aşamasında kaliteli, iyi bir bakım sağlanmasının alternatif yolları önerildi. Ancak Sercan, karar verdiği intihar fikrine bağlı kalarak, yaptığı planları psikolojik danışmanıyla birkaç ay boyunca tartıştı.

♦ *İntiharı önlemek için yeterli dayanaklara sahip olma*

Bu durum, danışanın otantik olarak, planlanmış ve aklı başında karar verdiğine şüphe olmayan bir örnek olaydır. Sercan, diğerlerinin etkisi altında değil, kendi isteği doğrultusunda hareket ederek kendi görüşünü zaman içinde sürdürmüştür. Böyle bir durumda muhtemelen psikolojik danışman, danışanın, ölümcül bir hastalık süresince nasıl bakım alabileceği konusundaki alternatif yollara ilişkin farkındalığını kontrol etmek isteyecektir: Danışanın amaçlarına uygun olarak ev bakımı ile tıbben nasıl bakılmak istediğini düzenleme veya bir bakımevine gitme gibi. Danışan bu alternatiflerin hiçbirinin farkında olmasa ya da ölümünün kontrolünü almada yetersiz olduğunu hissetse bile, intiharı önlemek için girişimde bulunma konusunda, psikolojik danışmanların yeterli dayanaklarının olup olmadığı şüphelidir (psikolojik da-

♦ *Danışan yalnızca intihar eğiliminden dolayı zorunlu tedavi sürecine alınamaz.*

nışmanlar için, birinin intihar etmesine doğrudan yardım etmek yasa dışı olmasına rağmen). David Heyd ve Sidney Bloch'e (1991) göre; doktorlar, psikolojik ve yasal olarak bu tür bir intiharda doğrudan iş birliği yapmayı zor bulacaklardır. Buna karşın hiçbir psikiyatrist, bu tip bir insanı hastaneye yatması için zorlamayı düşünmez. Ruh sağlığı konusundaki yasalar, birinin yalnızca intihar eğilimli olmasından dolayı, zorunlu değerlendirme ya da tedavi sürecine alınması için herhangi bir hüküm taşımaz. İngiliz hukukunda yetişkinlerin "kendi ölümleri ile sonuçlanabilecek olsa bile tedaviyi reddetme hakkının olduğu" hükmü, iyice anlaşılmıştır. Bu demektir ki bir psikolojik danışman müdahale etmek istese bile, danışanın intihar niyetini bastırmak için yapabileceği çok az şey olacaktır.

♦ *Danışanın ve ailesinin danışmandan beklentileri çatışırsa...*

Psikolojik danışmanlar bu konuda daha ileri düzeyde ikilemler de yaşayabilir. Örneğin ailesi Sercan'ı kendi uygulayacağı ötenaziden vazgeçmesi hususunda ikna etmeye çalışması için psikolojik danışmanın desteğini ararsa ne olur? Böyle bir beklenti, psikolojik danışmanın danışanı ile yaptığı anlaşmanın yapısını gözden geçirmeye ihtiyaç duyduğu bir durumdur. Farzedelim ki Sercan ile yapılan anlaşma gereği, psikolojik danışman, nazik bir şekilde kendi öncelikli sorumluluğunun, psikolojik danışma sonuçlarının kontrolünü elinde tutan Sercan'a (danışana) karşı olduğunu açıklamak zorunda kalabilir. Eğer ailesi Sercan'ın amaçladığı eylem hakkındaki duygularını doğrudan danışmana anlatamayacaklarını hissederse, o zaman başka bir psikolojik danışmanı böyle bir tartışmayı kolaylaştırması için devreye sokmak isteyebilirler. Sercan'ın psikolojik danışmanı için, aile adına fazladan bir rol üstlenmek, özellikle aralarında önemli bir görüş farkı varken, tüm problemleri arttırabilir.

♦ *Yasal sınırlar*

Psikolojik danışman, Sercan'ın kendi ölümünün kontrolünü alma kararını güçlü bir şekilde destekliyor da olabilir. Bu durumda, duygusal cesaretlendirme ya da doğrudan destek önermede ne kadar ileri gitmelidir? Bir psikolojik danışmanın, yasal bir soruşturma riski olmadan, ne kadar ileri gidebileceğinin kesin sınırları yasalarca belirlenmiş olabilir. Örneğin, Alman ve İsveç kanunlarından farklı olarak, İngiltere'de doktorlar ya da başka birilerinin, bir kimsenin kendi yaşamını sonlandırmasına yardım etmesi hakkında herhangi bir kanun hükmü yoktur. Ötenazinin yasallaştırılması belli aralıklarla tartışılsa da yakın gelecekte yasallaşacak gibi görünmemektedir. Kanunda bir değişiklik olana kadar İngiltere'de birinin kendini öldürmesine yardım etmek yasal olarak bir suçtur.

♦ *Türk Ceza Kanunu*

Türkiye'de benzer şekilde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 84/3. maddesinde de başkalarının intihara alenen teşvik edilmesi suç sayılmıştır. Alenen teşvik kapsamında, birinin intihar etmesine yardım edilmesi de yer almaktadır. İntihara ilişkin yasa şu şekilde ifade edilmiştir:

"Başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

Türk Ceza Kanunu'nda yalnızca herhangi bir şekilde intihara yardım edilmesi değil, intihar girişimine yönelik danışanın ailesine ve yetkili makamlara bilgi verilmemesi de m. 98 kapsamında değerlendirilmektedir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyenlere, kişinin ölmesi durumunda 1 ila 3 yıl hapis cezası verilebilmektedir.

Türk PDR-DER Etik kitapçığında ise, bu konuda açık bir madde yer almamaktadır, ancak psikolojik danışma ilişkileri kapsamında (Bkz. s. 14, madde 6) danışmanın sorumluluğuna vurgu yapılmaktadır.

Duygusal Acı ve Problemlerden Kaçış Olarak Ölümü Seçme

İntihar ile ilgili diğer bir örnek, çoğu psikolojik danışmanın oldukça sık karşılaştığı bir durumu tanımlamaktadır:

> Birol, ekonomik problemler ve uzun süren bir ilişkinin sona ermesini izleyen sosyal izolasyon nedeniyle aşırı bunalıma girmiştir. Giderek artan bir şekilde depresif olmaya ve problemlerinden bir kaçış yolu olarak, yaşadığı duygusal acıdan kurtulmak için intihar hakkında konuşmaya başlar.

♦ *Yaşamdaki güçlüklerden kaçış*

Bu örnekte Birol'un intihar niyeti, yakın ve kaçınılmaz bir ölüme alternatif değildir ve yaşamındaki güçlüklerden kaçışı temsil eder. Onun seçiminin otantik, planlanmış, aklı başında ve mantıklı olup olmadığını düşündüğünüzde ne söylenebilir? Tersine; mantık dışı, dürtüsel ve aşırı kişisel, stres ya da gerçeklik duygusunun kaybı ile bozulan bir muhakemeye dayanarak hareket edip etmediği hakkında düşünceniz nedir? Bu gibi durumları en iyi nasıl anlar ve yardım edebiliriz konusundaki bilgimiz, araştırmalara ve profesyonel rehberliğe (Reeves ve Seber, 2007) dayanarak bir miktar artmış olsa bile, hâlâ yeterli olmaktan uzaktır. Tüm ruh sağlığı uzmanları, bir kişinin etrafındaki koşullardan kaynaklanan karmaşık değerlendirme durumları ile yüz yüze gelebilirler. Bu gibi durumlarda,

♦ *Anahtar etik boyut: Özerkliğe saygı ya da müdahale*

danışanın özerkliğine saygı duyma ile onun kendi kendine zarar vermesini önleme arasında yapılacak seçim, psikolojik danışmanlar için anahtar bir etik boyuttur.

♦ *Kanunlara bakmak*

Böyle zor bir etik ikilemde, ön bir etik karar alma yolu olarak kanunlara bakmak cazip bir seçenektir. Sıkıntı şu ki bir etik ikilem, doğal bir tepkiyi yasal bir yükümlülüğe dönüştürebilir. Çoğu psikolojik danışman yasaların, yaşamı korumak için yapılacak bir müdahaleyi haklı göreceği ve böylece ikilemin biteceği beklentisi ile kanunlara sarılır. Ancak uygulamada, kanunlar kolayca ve hazır bir çözüm sağlamaz. Çoğu psikolojik danışmana göre, yetişkinlerin davranışlarına müdahale etmek için belirgin bir mecburiyet yoktur. İngiliz kanunları, kişinin akli dengesinin yerinde olmadığına –yani teşhis edilebilir bir ruhsal hastalıktan muzdarip olduğuna ya da mecbur bırakıldığına– dair kanıt olmadıkça, bireyin özerkliği lehinedir. Psikolojik danışmanın genellikle doğrudan müdahale etme gücü olmayacağından, ek bir konu ortaya çıkar. Psikolojik danışma yardımının yanı sıra, ilaveten önerilen herhangi bir tedavi için bir doktorun, psikiyatristin, psikiyatrik hemşirenin veya onaylanmış bir sosyal hizmet uzmanının hizmetleri gerekecektir. Danışan, kendine yardım adına bu hizmetleri almak için istekli olduğunda ve kabul ettiğinde, etik ikilem giderilir. Birçok danışan; psikolojik danışmanın, ekstra yardım kaynaklarının var olduğu ve onlarla iletişime geçmenin uygun olabileceği şeklindeki açık önerisini takdir eder. Bazı danışanlar, özellikle depresif olanlar ki bu intihar eğilimi hissinin en genel nedenidir, psikolojik danışmanlarından, kendileri adına bu hizmetleri sunan kişiler ile iletişim kurmasını isteyebilir. Birçok psikolojik danışman bu koşullardaki danışanın yardım isteğine olumlu yanıt vermede, etik olarak kendini zorunlu hissedebilmektedir.

♦ *Önerilen ek yardım/tedavi kaynakları*

Davut, üniversitenin psikolojik danışmanı ya da kurum doktoruna bağlı bir danışman yerine, kendi seçtiği özel bir psikolojik danışmanla gizlice görüşen bir stajyer öğretmendir. Aldığı yardımı gizli tutmak istediği için böyle bir karar vermiştir. Ancak, psikolojik danışmanı, Davut, intihar eğilimi hissettiğini açıkladığında, ona kurum hekimini bilgilendirmesi ya da kendisinin bunu yapacağı konusunda ısrar eder. Davut, tıbbi kayıtlarına duygusal durumunun kaydedilmesini istemediğinden bunu yapmayı reddeder. Çünkü bu gibi kayıtların, öğretmen olarak çalışması için gereken zorunlu tıbbi muayenede geçerli rapor almasını engelleyebileceği konusunda endişelidir.

♦ *Bilginin açıklanabileceği endişesi*

Benzer koşullarda, bir kere kurum hekimi bilgiyi aldıktan sonra işverenler ya da sigorta şirketleri için gereken tıbbi raporlarda bu bilginin açıklanabileceği endişesi, tıbbi yardımı reddetmenin sık görülen bir nedenidir. Bu

♦ *Profesyonel etik ilkeler ve gizliliğin bozulması*

durum, sadece psikolojik danışmanların ikili ilişkilerinde görülen ve danışma hizmeti kullananlar için geçerli olan bir durum değildir. Bazı psikolojik danışma servislerinde, insanları gizli bir şekilde gören doktor ve psikiyatristlerin listesi vardır. Psikiyatrik yardım alması gereken bu danışanın tüm önerileri reddetmeye devam ettiğini varsayalım. Psikolojik danışman, danışanın kendine ciddi bir zarar verme riski olduğunda profesyonel etik ilkelerin ve danışanla yaptığı orijinal anlaşmasının, gizliliği bozmasına izin verdiğini belirtir. Buna rağmen danışan hâlâ bunu yapmasına izin vermeyi reddedebilir. Birçok psikolojik danışman bu koşullarda yasal olarak bilgilendirmek için yükümlü olduklarını ve eğer bunu yaparlarsa gizliliğin bozulması iddialarıyla suçlanmaktan korunacaklarını düşünebilirler. Bunlar, uzun bir dizi tıbbi vakalar boyunca süren, yetişkin vatandaşların tıbbi tedaviyi reddetme hakkını koruyan Magna Carta yasalarından beri, İngiliz yasal sisteminin yanlış anlaşılmalarıdır.

Bu gibi durumlarda psikolojik danışmanın, danışanı intiharla ilgili niyetinden koruması için yasal bir yükümlülüğü olabileceği beklentisi, ABD hukukunun yanlış uygulamalarına dayalı olabilir. Amerika'nın çoğu eyaletinde, psikolojik danışmanların bir danışanın intihar niyetini rapor etmesi durumu, gizliliği bozmasını gerektirir. İngiltere'de ne buna eşdeğer olabilecek bir gereklilik ne de yukarıdaki örnekteki gizliliğin bozulmasına ilişkin bir eyleme karşı yasal koruma vardır. Müdahale etmek için genel bir yükümlülük olmamasına rağmen bazı özel durumlar böyle bir yükümlülük oluşturabilir.

♦ *Zorunlu değerlendirme ya da tedavi*

Yetişkinlerle ilgili vakalarda ise, sadece, danışanın ciddi bir şekilde intihar girişiminde bulunma riski olduğunda ya da depresyon, şizofreni gibi tedavi edilebilir ruhsal bir hastalıktan acı çektiğine inanmak için psikolojik danışmanın kabul edilebilir sebepleri bulunduğunda, danışanın Ruhsal Sağlık Yasası altında zorunlu tedavi almaya mecbur olup olmadığını belirlemek amacıyla bir değerlendirme istenir. Böylece, yapılan bu değerlendirme, gizliliği bozmak için savunulabilir bir gerekçe olabilir. Bu hareket, zorunlu değerlendirme ya da tedavi koşulları için geçerlidir; rastgele cinsel ilişkide bulunma ile alkol veya uyuşturucu bağımlılığını, kapsam dışı bırakır. Bir kimse, bir başkası tarafından intihara zorlandığında, ciddi bir ceza gerektiren böyle bir suçu önlemek için gizliliğin bozulması savunulabilir. Ancak, mevcut yasalar sonuçları ölümcül olsa bile, bir yetişkini kendine zarar verme niyetinden korumak için, psikolojik danışmana gizliliğin bozulması için izin verme bakımından önemli bir uyarıda bulunmaktadır. Yasalar, yetişkin özerkliğine ilişkin güçlü bir destekleyici görüş takınmaktadır. Genellikle, dikkate değer bir yükseklikten halka açık bir yola atlamak gibi, diğer insanları da riske atan bir davranış olmadığı sürece yasa, yetişkin özerkliği görüşünü koruyacaktır. Psikolojik danışmana, tekrar tekrar ek yardım sunması ve danışanının kabul

♦ *Yasalar, yetişkin özerkliğini destekler*

edebileceği bir yardım şekli bulması için izin verilmiştir. Diğer yardım şekilleri için danışanın onayını almak, sadece en iyi yasal önlem değil, aynı zamanda bir sonraki tedavide danışanın iş birliğinden emin olmanın en iyi yoludur.

Kamu yararının dengesi, hayati tehlike oluşturan bir durumu önlemek amacıyla, 16-18 yaşındaki birisi için daha kuvvetli bir şekilde yardım aranmasından yana değişir. Bu durum, yetersiz zekâya sahip gençlerin ya da "Gillik yeterliği"* (Bkz. Bölüm 5 ve Bölüm 9) olarak bilinen anlayış durumunda tamamen tersine çevrilir. Genç yaştakiler için, çocuklar ve gençlere ilişkin yasalarda, ruh sağlığı yasalarının kullanımında alternatifler sunan koşullar bulunmaktadır.

İntihar Riskini Değerlendirme

♦ *İntihar riskinin değerlendirilmesi hem danışana hem de danışmana yarar sağlar.*

Kuşkusuz ki buraya kadar yapılan tartışmalarla, konunun ne denli karmaşık olduğu ve hazır çözümler olmadığı görülecektir. Bu nedenle, psikolojik danışmanların intihar eğilimli danışanlarla çalışmak için kendilerini ne ölçüde yeterli hissettikleri önemli bir noktadır. Bu noktaya daha fazla etik vurgu yapılması, yetişkin özerkliğinin yasal olarak korunmasının sonuçlarından birisidir. Psikolojik danışmanın; danışma sürecinin kendi yeterliğinin ötesinde olduğunu hissettiğinde ve danışan ek yardımları ya da yönlendirmeyi reddettiğinde, psikolojik danışmadan çekilme hakkı vardır. Psikolojik danışman, belirli bir danışan ile çalışıp çalışmamaya veya danışana en iyi nasıl yardımcı olacağına karar vermek için; profesyonel anlamda, intihar riskinin derecesinin değerlendirilmesini isteyebilir. Bu durum, kendi kendine zarar verme isteği ile başa çıkma konusunda ona yardım edecek psikolojik danışman arayan danışanın yararına olduğu kadar; üstlendiği zorluğun derecesi üzerinde biraz kontrolü olması bakımından, psikolojik danışmana da fayda sağlamaktadır.

İntihar girişiminde bulunma riskini değerlendirme yöntemleri, psikolojik danışmanlar arasında, onların deneyimlerine göre değişebilir ancak şunları içerebilir:

♦ *Değerlendirme yöntemleri*

(a) *İntihar niyetleri:* Yaşama devam etme ya da onu tamamen bitirme hakkındaki duygularının gücü; zaten tamamlanmış hazırlıklar ve planlamanın ciddiyet derecesi.

(b) *Ruhsal durum:* İntihar girişimi ve ruhsal hastalıkların önceki hikâyesi; depresyonu içeren şimdiki ruhsal hastalığa ilişkin herhangi bir kanıt, şimdiki duygusal durumu.

* Editörün notu: Gillick yeterliği; İngiltere tıp hukukunda 16 yaş ve altı çocuklar için ebeveyn izni veya bilgisine gerek kalmadan, kendi tıbbi tedavisi için onay verme yetkinliği olup olmadığına karar vermeyi ifade eder.

(c) *Baş etmek için mevcut güçlüklerin ve kaynakların açıklığa kavuşturulması:* Mevcut problemlerin ve onların çözüm yollarının ortaya çıkarılması; diğer insanlardan ve kurumlardan kabul edilebilir desteklerin olası kaynakları; problemlerle baş etmek için önceki stratejiler.

(d) *Risk faktörleri:* Alkol ya da madde kötüye kullanımı, zorbalık, yasal bir davanın beklemede olması, gözaltında bulunma, fiziksel ya da cinsel istismara uğrama, sosyal yalıtım, ciddi finansal güçlükler, işsizlik vb.

♦ *Değerlendirme yöntemleri*

Değerlendirme süreci sıklıkla zor kararları içermektedir. Ancak bu süreç danışanın ve psikolojik danışmanın her ikisinin de yararınadır. Psikolojik danışman, bir süpervizör ya da deneyimli bir psikolojik danışman ile uygun tartışmalar yürütür ve eğer gerekirse ilgili deneyime sahip uzmanların fikirlerini de araştırır. Bu konsültasyonların amacı, psikolojik danışman için destek sağlama ve dikkat gerektiren konuların açıklığa kavuşturulmasıdır. Özellikle, psikolojik danışma hizmetleri dışında ulaşılabilir yardım çeşitleri hakkında psikolojik danışman ya da danışan tarafından hâlihazırda bilinmeyen herhangi bir ek bilgi sağlanabilir. Bu hizmetler hakkındaki doğru ve güncel bilgileri sunan psikolojik danışman, danışana istediği yardım çeşidi hakkında bilgilendirilmiş seçimler yapması için yardım eder.

♦ *Süpervizyon ve konsültasyon*

♦ *Danışana yardım çeşitleri hakkında bilgi verme*

Psikolojik danışman tarafından, danışma ilişkisi dışındaki insanlarla değerlendirme aşamasının bir parçası olarak gerçekleştirilen herhangi bir konsültasyon; ya danışanın onayı ile ya da danışanın kimliğini açığa vurmayacak bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Danışanın özerkliğine saygı varsayımı, gizlilik ile ilgili uygulamayı yüksek standartlara taşımaktadır. Psikolojik danışma uygulamasında olağanlaşan bu konsültasyonlar, danışanın bu araştırmaları kendisi için yapmasına bir alternatif değildir. Danışanın kendi kaderinin kontrolünü üstlenmesinin bir yolu olarak, mümkün olduğunca kendi araştırmalarını kendisinin yapması oldukça istendik bir durumdur.

♦ *Konsültasyon danışanın onayı ile ve kimliği açığa vurulmadan yapılmalıdır.*

İntihar eğilimli danışanları değerlendirme süreci, aktif bir şekilde değerlendirme sürecine katılan danışanlar için oldukça terapötiktir. Çoğu kez baskın ve açık bir şekilde tanımlanmamış gibi görünen bir umutsuzluk duygusu, bu süreçte, bir seri farklılaşmış ve daha yönetilebilir problemlere dönüşebilir. Belki de en önemlisi psikolojik danışmanın, danışana kendi intihar duygularını araştırması ve onun için gerçekten ne anlama geldiğini keşfetmesi için –alternatif sonuçlar bulması ihtimaliyle– izin vermesidir. Değerlendirme süreci, çoğunlukla danışanların, onları gerçekten ilgilendiren konularla mücadele etmeye başlama duygularına sahip oldukları bir zamandır. Bu yeni bir başlangıç duygusuna çoğunlukla, yaşamı daha değerli hâle getirmek için değişiklikler yapmanın umudu içinde, şimdilik intihar niyetlerini bir kenara bırakma isteği

♦ *Danışanın aktif katılımı*

♦ *İntihar eylemini ertelemeye dair söz verme*

eşlik eder. Danışanlardan, psikolojik danışma hizmetinin onlara nasıl yardımcı olduğunu görmek amacıyla, üzerinde anlaşılan bir zaman aralığı içinde kendi intihar niyetlerini eyleme geçirmeyi erteleyeceklerine dair söz vermelerini istemek de bazen terapötiktir. Ayrıca, acil bir durumda danışanın nereden yardım alacağını bildiğinden emin olmak gereklidir. Genellikle onun doktorundan, bir hastanenin kaza ve acil bölümünden ya da yardımcı arkadaşlardan, danışan için hangisinin kabul edilebilir olduğuna bağlı olarak belirlenir.

♦ *Konsültasyonun yararı*

Psikolojik danışman için, sistematik bir değerlendirme süreci, etik bir ikilemin çözümünde dikkatli ve vicdani bir yol sağlar. Birinin değerlendirmelerinin daima güvenilir olması mümkün olmamasına rağmen en azından psikolojik danışman, kendisinden mantıklı bir şekilde beklenebilen ve danışanın otantik ve dikkatli bir seçim yapma ihtimalini arttıran her şeyi yaptığını bilir. İntihar eğilimli danışanlarla çalışan birçok psikolojik danışman, en az bir kişiyle konsültasyon yapmadan önemli kararlar almamanın gereğini savunacaktır. Eğer bir danışan intihara kalkışırsa, psikolojik danışmanı, belki de onu önlemek için bir şeyler daha yapılabilirdi düşüncesiyle pişmanlık ve endişe yaşayabilir. Bu gibi zamanlarda sonucun, kendi başına aldığı bir karara dayanmadığını bilmek faydalıdır. Bir psikolojik danışma süpervizörü, doktor veya sosyal hizmetler çalışanı ile yapılan konsültasyonlar, bazı intiharların ardından kaçınılmaz olan stresi azaltmaya yardım eden temel bir yoldur. Uygulamada birçok danışan, aldıkları psikolojik danışma hizmetinin kalitesini arttıracaksa ve yeterli bir şekilde gizlilikle korunduklarına dair onlara güvence verilebilirse, konsültasyon değerlendirmelerini onaylamaktadırlar. Bizim deneyimlerimize göre de, birçok danışan bu yolu, onların ihtiyaçlarının ciddi bir şekilde dikkate alındığına dair bir kanıt olarak görmektedir.

Tedavi Almayı Reddetme

♦ *Pişmanlık ve endişe*

İntihar durumu, yaşamı tehlikede olan birini kurtarmaya yönelik olarak olumlu bir eylemde bulunmayı gerektirir. Psikolojik danışmanlar, belki de onların gerekli olan eylemi göstermemelerinin bir sonucu olarak, bir kimsenin erken ölümüyle yüzleştikleri durumlarla karşılaşabilirler. Bu kişi, eğer tedavi edilmezse belki de ölümle sonuçlanacak, tedavi edilebilir bir hastalık için tıbbi tedaviyi reddeden biri olabilir. Psikolojik danışmanlar bu duruma benzeyen bir örnek olarak, yeme bozukluğu olan insanlarla da çalışmaktadırlar. Anoreksik koşullardaki bazı insanlar tüm tedavi tekliflerini reddederek, sonunda kendilerini açlıktan öldürebilir. Yemeyi reddedenlerin tümü, tıbbi olarak tedavi edilebilir hayati bir tehlike noktasında değildir. Bazı insanlar belirli bir nedene dikkat çekmek için yemeyi reddederler (ör. açlık grevleri). Dini inançların, yaşam kurtarma davranışlarını kesin olarak reddetmelerine yol açan sonuçları da olabilir.

♦ *Yeme bozukluğu olan insanlar*

♦ *Dini inançları gereği tedaviyi reddetme*

Bunların en iyi bilinen bir örneği; dini inançları gereği başkalarından kan naklini reddeden gruplardır (Yehova şahitleri)*.

Danışanın intihar niyetinde olması ile benzer şekilde yaşam kurtarma tedavisini reddetmesi de, birçok farklı koşullar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu durumların değerlendirilmesi, etik ikilem çözümünün gerekli bir parçasıdır.

♦ *Yetişkinin seçtiği yol, onun sorumluluğundadır.*

Etik açıdan ve yasal olarak, yetişkinler ile genç insanlar arasında ayrım yapmak yararlıdır. Yetişkin olmanın karakteristik özelliklerinden biri de, bir yetişkinin yaşamak için seçtiği yolun, bu yol yaşamı kısaltsa bile, kişisel sorumluluğu kapsamında olmasıdır. Tersine, kendi kararlarının tüm sorumluluğunu aldıkları noktada, genç insanların yetişkinliğe eriştiğinden emin olmak için çoğunlukla kabul edilen sosyal bir sorumluluk vardır. Elbette, genç bir insanı korumak için ortaya konan yetişkin sorumluluğu ve etik yükümlülükler arasındaki sınır, tek bir yaşam olayıyla belirtilemez. Kendi sorumluluklarını almak için genç insanlarda gelişen bir kapasite bulunmaktadır. Herhangi bir etik analiz; genç insanların özerkliğine artan bir şekilde saygı gösterirken aynı zamanda, yetişkinlerin, çocuğun çıkarlarına en uygun şekilde kararlar vermeleri için etik yükümlülükte düzenli bir ilerlemeyi dikkate almayı gerektirmektedir. Bu konudaki açıklamalara yetişkinleri dikkate alarak başlayalım.

♦ *Genç insanlar*

Jülide sekiz aylık hamiledir. Ona pratisyen hekimi tarafından pre-eklamsisi olduğu, kendini ve fetüsü ciddi bir sakatlıktan ve ölümden koruması için acilen sezaryenle doğum ve tedavi için hastaneye gitmesi gerektiği söylendi. Jülide, sahip olduğu dini inançlarına göre, ciddi hastalık ve ölümün müdahale edilmemesi gereken doğal olaylar olduğuna inanmaktadır. O, acil servise gitmeyi reddeder. Bunun yerine kişisel destek almak için psikolojik danışma yardımı ister ve doğum sırasında en az düzeydeki tıbbi müdahale üzerinde ısrar eder. Onun bu isteği gerçekleştirilebilir mi?

Burada doktor ve psikolojik danışman, hamile kadına ve bu noktada doğumdan sonra sağlıklı bir bebek olma şansı devam eden fetüse karşı yükümlülükleri hakkında bir etik ikilemi paylaşmaktadırlar. Eğer Jülide, zihinsel olarak hasta değilse ya da diğerlerinin baskısıyla bu karara varmamışsa, o tıbbi tedaviyi kabul etme ya da reddetme bakımından diğer herhangi bir yetişkinle aynı pozisyondadır. Doktorun etik sorumluluğu, büyük oranda hastaya

* Editörün Notu: Yehova Şahitleri (Jehovah's witnesses): Kutsal kitabın yazarı ve her şeyin yaratıcısı olarak "Yehova"ya inanan dini mesihi bir hareket. Onların inancına göre "ağızdan veya başka bir yolla bedene kan almak 'Tanrının Kanunu'nun ihlalidir." (www.dunyadinleri.com).

kendisi için bilgilendirilmiş bir karar vermesi amacıyla yeterli açıklamalar yapmayla azalır. Psikolojik danışmanın etik pozisyonu ise, diğer herhangi bir hastalık için tıbbi tedaviyi reddedenlere bir hizmet sağlamaktan farklı değildir. Danışanın özerkliğine saygı etik bir normdur. Fakat bu durum, psikolojik danışmanın araştırma yapmasını ya da danışanın kararının esasını tartışmasını engellemez. Uygulama standartlarının özerklik etiği ile tutarlı olması, danışanın kendisi için bir karar verme hakkına saygı çerçevesinde yer alan alternatif seçenekleri bildirmeyi gerektirir. Böylesine zor ve kritik bir karar vermede bireye, diğer herhangi bir danışanla olduğu gibi bu kararın sonuçlarıyla yaşamada destek önermek de uygun olabilir.

♦ *Fetüsün yaşamına ilişkin karar*

Annenin karnındaki potansiyel olarak sağlıklı olan bebeğin etik yükümlülüğüne ilişkin soru, anneden bağımsız düşünülemeyen ayrı bir konudur. Herhangi bir etik yükümlülük ile fetüsün çıkarlarını en uygun şekilde korumak ancak, annenin özerkliğini ihlal etmek pahasına ve onu büyük bir ameliyat geçirmeye zorlayarak başarılmış olabilir. Bu etik olarak tartışmalı bir karardır. Annenin haklarının geçici bir ihlalinden daha çok, yaşayabilecek durumda olan bir fetüsün hayatını koruma lehinde güvenilir kanıtlar bulunmalıdır. Alternatif bir görüş ise, annenin özerkliğinin etik önceliği olduğu ve doğmamış çocuktan daha önemli olduğudur. Her bir karar diğerinin önemi pahasına biri lehindedir ve bu kararı vermede öncelikli ahlaki sorumluluğu kimin taşıyacağı hakkında sorular ortaya çıkarır. Mahkemeler bu gibi durumları dikkate almaktadır. Amerika ve Avrupa'daki bazı yargılamalarda, kanunlar yaşamın korunmasına öncelik vermektedir. Bebeğin hayatının korunması lehine karar veren bir hakim; "*zararın çok büyük olduğu ve geçici çözümlerin çok az olduğu yerde, kanun harekete geçmek için zorlamaktadır... kendisi için konuşamayanlar için birisi konuşmalıdır.*" şeklinde gerekçesini açıklamıştır (*Winnipeg Child and Family Services v.* G, 1997). İngiliz yasa geleneği ise bu konuda farklı görüşler takınmaktadır.

♦ *Annenin özerkliğinin etik önceliği*

♦ *Örnek vaka*

Literatürde, mahkemenin yaşamı kurtarmak amacıyla müdahale etmeye hazırlandığını gösteren bir vaka örneği vardır. 1993'deki bir vakada, hakim 34 haftalık hamile bir kadına kan nakli ve sezaryen ameliyatı için müdahalenin, yasaya uygunluğu yönünde karar vermiştir. Geçirdiği bir trafik kazasının ardından hastaneye getirilen hamile bir kadına ait olan bu vakada, anne adayı aklı başında bir yetişkindi. Dini nedenlerle kan naklini reddetmiş olmasına rağmen müdahale durumunda narkotik ilaçlar verilmiş olduğundan dolayı o anda akılcı bir karar veremezdi. Annesinin baskısıyla o, alternatif tedaviler hakkındaki sorularına bazı yanıltıcı cevaplar aldığı gerekçesiyle şikayette bulundu. Daha sonra temyiz mahkemesi hâkimin bu esasa dayalı kararını haklı ve akla uygun buldu.

Temyiz mahkemesi kararında şöyle demiştir:

Bir yetişkin hastanın, kararın akla uygunluğuna bakılmaksızın, tedaviyi reddetme yetkisi olmasına rağmen bu tür bir reddetmenin etkili olması için, doktorun hastasının ret kararı verme kapasitesinin bir hastalık ya da ilaçla ya da yanlış varsayımlar ve yanlış bilgiyle azalmamış olması ve aynı zamanda onun isteğinin bir başkasının etkisiyle baskılanmamış olduğu konusunda emin olmasına bağlıdır. Bu koşulların etkili olmadığı yerde doktorlar hastanın çıkarlarına en uygun klinik karar doğrultusunda onu tedavi etmekte serbest olduğu düşüncesi ile, ilgili durumlara yönlendirilir.

İngiltere'de geçen daha güncel bir vakada ise (St George's NHS Trust v. S, 1998 at 692), mahkeme annenin haklarının öncelikli olduğuna ilişkin kararları (yukarıdaki örneğin tersine) onayladı:

Bizim değerlendirmemize göre; hamilelik, bir kadının kişisel sorumluluğunu arttırmasına rağmen, tıbbi bir tedavi geçirip geçirmeyeceğine karar verme yetkisini azaltmaz. İnsanlar kanunlar tarafından bir takım farklı yollarla korunmasına rağmen doğmamış bir çocuk, annesinden ayrı bir kişi değildir. Onun tıbbi yardım ihtiyacı annesinin haklarının üstüne çıkamaz. Kendi yaşamı ya da doğmamış bebeğinin yaşamı ona bağlı olsa da, o kendi isteğine karşın bebeğin bedeninden çıkarılmasına boyun eğmeye zorlanamaz. Buna karşı çıkma hakkına sahiptir. Onun böyle bir kararını uygulama konusundaki hakkı, sadece ahlaki olarak aykırı görünebildiğinden dolayı, azaltılmış ya da daraltılmış değildir.

♦ *Yasal otorite arayışı*

Bu vaka, iki doktor ve bir sosyal hizmetler çalışanının ruh sağlığı yasaları altında zorunlu bir değerlendirme isteği ile incelenmiştir. Bu nedenle özellikle psikolojik danışmanlar ve diğer yardım meslekleri için önemlidir. Böyle bir karar, benzer durumlarda, tıbbi tedavi uygulamaya koymak için bir yüksek mahkeme hâkiminden yasal otorite arayışının esası olarak kullanılmaktadır. Vakanın bu yönleri hakkında bir karara ulaşma sürecinde temyiz mahkemesi, uzmanların kanunen iki iddiada yanıltıldığı sonucuna varmıştır. İlk olarak, Ruh Sağlığı Yasasına göre; "*bir bireyin isteğine karşın onun engellenmesi için, sadece onun düşünme süreci olağan dışı, hatta açıkça tuhaf ve mantık dışı ve toplumun çoğunluğunun ağır basan görüşlerine tamamen zıt olduğu*" gerekçeleri kullanılamaz. Yasal bir raporda, tedavi almaya karşı itirazlarını yazıyla kaydetmiş olan ve tedaviyi reddeden kadının kişisel düşüncelerine ilişkin doğrudan bir iç görü kazanmak, nadiren mümkündür. Mesleğini veteriner hemşiresi olarak sürdürdüğünü açıklayan bu hasta, kararının tıbbi sonuçlarını anladığını doğruladıktan sonra şunları yazmıştır:

"Ben daima, kendim için, tıbbi ve cerrahi tedavilere saygı duyan kuvvetli görüşleri savunur ve özellikle doğaya, müdahale etmeden, olayların 'doğal akışını sürdürmesine' izin vermek isterim. Belirli koşullarda bunun benim hayatımı tehlikeye sokabileceğini tamamen anlamaktayım. Ben ölümü belirli koşullar için doğal ve kaçınılmaz bir son nokta olarak görmekteyim. Bu nedenle böyle doğal olaylara müdahale edilmemelidir. Bu düşünce sadece hamilelik durumuma eklenmiş bir inanç değildir; ortaya çıkan herhangi bir koşula eşit bir şekilde uygulanacaktır."

İkinci olarak, Ruh Sağlığı Yasası kapsamında, bir kişi, onun ruhsal durumuyla ilişkisiz tıbbi prosedürlere, bu gibi tedaviler için onay verme kapasitesi azalmadıkça, zorlanamaz. Örneğin, şizofreni hastası olan bir adamın, kangrenli bir bacağının kesilmesini reddetme kararı, tıbbi bir fikir birliğine rağmen –ki bu onun çıkarlarına en uygun ve hayat kurtarıcı olacaktı– yasal olarak desteklenmektedir.

♦ *Karar, kayıt altına alınmalı*

Bu gibi durumlarda, kararlaştırılan esasa ilişkin bir kayıt tutulması gereklidir, çünkü, bu vakada ortaya çıktığı gibi, kişiye önerilen bir eylem planına onay verme ya da reddetme kapasitesinin olup olmadığına ilişkin değerlendirme yapmada önemlidir. Yukarıdaki vakada söz konusu mahkemenin nihai kararında; ilgili doktorlar, hastanın tedaviye onay verme ya da reddetme kapasitesini dikkate almada başarısız oldukları için eleştirilmektedir. Mahkeme şu sonuca varmıştır: "Mahkemeye sunulan hiçbir geçerli belge, karar verme süreci boyunca bu faktöre tamamen dikkat edildiğini belirtmemektedir.".

Tedaviyi Reddeden Henüz Çok Genç İse...

♦ *18 yaş üstü tüm bireyler için tedaviyi reddetme hakkı*

İngiltere'de Ruh Sağlığı Yasası'nın amaçlarından birisi, yasal hakları açıklığa kavuşturmak ve ilgili kanunların insan hakları kanunu ile uyumluluğundan emin olmaktı. Bu kanunlar bazı temel ilkeleri düzenlemektedir. On altı yaşın üstündeki bir kişinin, aksi ispatlanana kadar, geçerli onay verecek kapasiteye sahip olduğu varsayılır. Bu 18 yaş üstü tüm bireyler için tedaviyi reddetme hakkını ve 16-18 yaş arasındaki kişilere ise, tedaviyi reddetmek için verilen bazı hakları içermektedir. Bir bireyin kişisel bir karar vermesi, uygulanabilir olabildiği sürece mutlaka desteklenmelidir. Kişiye makul olmayan bir karar vermesinden ötürü, basit bir şekilde, kapasite eksikliği varmış gibi davranılamaz. Karar vermek için gerekli olduğu düşünülen kapasite, ne sabit olarak kabul edilmiş ne de belirli bir fiziksel ya da ruhsal özellik veya genel yetenekle belirlenmiştir.

♦ *16-18 yaş arası bireylere verilen sınırlı haklar*

♦ *Karar verme kapasitesinin değerlendirilmesi*

Bireyin kapasitesinin değerlendirmesi, her bir kararın verildiği durum çerçevesinde yapılmalıdır ve bu durumun farklı kararlar açısından değişebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bir kararın verilmesine yardım etmek için gerekli bilgi, ilgili kişinin koşullarıyla uygun şekilde sunulmalıdır. Bireyin kapasitesinin yeterli olup olmadığının değerlendirilmesi; bireyin elde ettiği bilgiyi, karar verebilecek kadar uzun süre tutup tutamamasına ve bir seçim yapmak için hesaba katabilmesine bağlıdır. Sonuç olarak kişi, bir seçeneğe ilişkin "evet" ya da "hayır" diye bir göz kırpmasıyla sınırlandırılmış olsa bile, seçimini ortaya koymak için mutlaka iletişim kurabilmelidir. Hukuktaki bu gelişme, bireyin özerkliği için güçlü bir saygıyı ve birinin hastalık ya da zihinsel kapasitesinin diğer sınırlılıklarından ötürü zor koşullarda olduğu zaman bile, bu hakkın güçlü bir şekilde korunduğunu göstermektedir. Onayın temel bir konu olduğu durumlarda, danışanın gizliliği ve onayın kayıt altına alınması önemlidir.

♦ *Anne/baba onayı*

♦ *Yüksek mahkeme kararı*

Genç bir insanın tedaviyi reddetmesi; yetişkinlere tamamen bağlılıktan tam olarak kendine güvene kadar ilerleyen bir gelişme sürecinde, farklı yetişkinlik yaklaşımlarıyla karmaşıklaşan bir konudur. Genç bir insanın onay verme ya da bu hakkı elinde tutmaya yetersiz olduğu düşünülen durumlarda, bu kararın sorumluluğu annelik/babalık sorumluluğunu elinde tutan birine kalmaktadır. Annelik/babalık onayının genç bireyin çıkarlarına aykırı gerçekleştiği ya da alınamadığı durumlarda, yüksek mahkeme uygun bir davranış için karar verebilir.

♦ *Aile hukuku*

Aile Hukuku, 16-18 yaş arasındakilere tıbbi incelemeleri ve tedavileri onaylama ya da reddetme hakkını vermektedir. Mahkeme genellikle bu hakları desteklemekte ancak, hayati tehlike koşullarında tedaviyi reddetme hakkını kısıtlamak için nedenler aramaktadır. 1992'deki bir vakada, temyiz mahkemesinin, 16 yaşındaki anoreksiya hastasının tedavi için bir üniteden diğer bir üniteye taşınmasına reddini dikkate aldığı görülür. Mahkeme, Aile Hukuku Reform Kanunu ile verilen hakları genç bireyin reddebilmesi için, anoreksiyanın, anlama yeteneğini bozduğunu dikkate alarak, onların genci acil olarak taşıyabileceklerine karar verdi. Benzer bir karar *Re J vakasında* (1992) verildi; genç bir insanın karar verme yeteneğinin gücüne önem verilmeyerek, anne-baba onayı dikkate alındı. Bu vakada, gencin beyninde ve üreme organlarında geri dönülemez ciddi bir hasar riski vardı ve hayatı tehlikedeydi. Hasta J, anoreksiya nevrozadan dolayı şiddetli zarar görüyordu. Temyiz mahkemesi J'nin onayı olmamasına rağmen tedavi görmesini sağlayan acil bir mahkeme kararı verdi. J onay vermeyi reddetmeyi sürdürmesine rağmen mahkeme kararına uymak zorunda olduğunu kabul edecekti. Temyiz mahkemesi kararı şu ifadelerle açıkladı:

> *"Yaşı ne olursa olsun henüz yetişkin olmayan bir kişinin tedaviyi onaylamayı reddederek, kendisi için annelik-babalık sorumluluğu olan biri tarafından verilen tedavi onayını çiğneme gücü yoktur.*

Yine de böyle bir red durumu, kliniksel bir yargıya varmada olduğu kadar, ebeveynler için ve mahkemenin izin kararını verirken çok önemli bir değerlendirmedir. Yaşla ve yetişkin olmayan kişinin olgunluğunun daha az olmasıyla, durumun önemi artmıştır (Guardian Law Reports, 1992).

♦ *Gillick yeterliği: Çocuğun anlayış ve zekasının yeterliği*

"Genç insanlar kendi haklarında onay vermeye ya da reddetmeye yetersiz sayılsalar bile onlara danışılmalı ve onların çıkarları hakkındaki görüşleri, önemli bir kararda dikkate alınmalı" görüşü, hukukta artan bir vurgu ile tutarlıdır. 16 yaşın altında, incelemeleri ya da tedaviyi reddetme yeteneği çocuğun "anlayış ve zekâsının" (Gillick yeterliği) geçerli bir onay vermek ya da reddetmek için yeterli olup olmadığının değerlendirmesine bağlıdır. Değerlendirme sürecinin tam bir tartışması 9. Bölüm'de gizlilikle ilişkili olarak bulunabilir.

"Gillick yeterliği"nin genç bir insana onay verdiği bir durumda, bu onay, annelik babalık sorumluluğuyla herhangi biri tarafından veto edilemez. Diğer taraftan, "Gillick yeterliği" olmadığı şeklinde nitelendirilen bir genç, geçerli ebeveyn onayını veto edemez. Psikolojik danışman ya da hizmet veya tedavi sağlayan herhangi bir kişi geçersiz onay gerekçesiyle açılabilecek yasal işlemden, bu esas üzerinden korunmaktadır. Geçerli onay geri alınabilir ve diğer geçerli onaylar uygulandıkça bu koruma kesilebilir. Yasal çerçeve, genç bir bireyin özerkliğine saygı gösterilmesi ilkesinin etik değerinin artan bir şekilde tanınması ile, genç bireyin çıkarlarına en uygun şekilde hareket edilmesi genel sorumluluğunun dengelenmesiyle sonuçlanan bir yapı oluşturmaktadır.

♦ *Verilecek kararın ağırlığı dikkate alınmalı*

Mahkemelerin karar verme sürecinde geçerli olan bir konu da, bazı vakalara pek uymayabilecek çok sıkı ve sert kurallar koymak için isteksizlik gösterilmesidir. "Genç bireyin çıkarları" hakkındaki kararlar, ilgili tüm koşullar dikkate alınarak verilmektedir. Benzer olarak, genç bir insanın "geçerli onay verme ya da onayı reddetme yeterliğinin" değerlendirmesi gerektiğinde, bu değerlendirme verilecek kararın ağırlığı dikkate alınarak yapılacaktır. Tersine, yetişkinlerin tedaviyi reddetme hakkı çoğunlukla bireyin özerkliğine saygı etiğiyle çözülmektedir.

İntihar Gerçekleşirse: Bir Ölümden Sonra...

♦ *Danışmanın mahkemeye çağrılması*

Özellikle intihar olasılığının olduğu durumlarda, ölüm vakalarını inceleyen mahkemelere kanıt sunmak için psikolojik danışmanların çağrılması, giderek artan ortak bir uygulamadır. Mahkemenin temel amacı, ölenin kimliğini saptamak ve ölümün nedenini belirlemektir.

Eğer bir psikolojik danışman mahkemede bulunması için çağrılırsa, bu genellikle ölüm nedenini saptamak amacıyla olacaktır. Bu durum da, psikolojik danışmanın halka açık bir duruşmada konuşmak için ne kadar istekli olduğuna karar vermesi gerekecek anlamına gelmektedir. Asıl konu danışanla gizlilik hakkında yapılan anlaşma olacaktır. Gizlilik hakkındaki anlaşmaların, danışanın ölümünden sonra da devam ettiği psikolojik danışmanlar arasında kabul edilen bir uygulamadır.

♦ *Gizlilik danışanın ölümünden sonra da devam eder.*

Halka açık duruşma dışında etik güçlüklerin yapısını tartışmak, çoğunlukla daha kolaydır. Örneğin, bir psikolojik danışman, ilişki güçlüklerinden dolayı depresif bir durumda olan danışan hakkındaki sorulara genel ifadelerle cevap vermek isteyebilir. Ancak adı belli bir cinsel partner ya da bir akraba hakkındaki özel duygular gibi gizli olduğu için danışanı strese sokmuş bazı şeyler olduğunu bilebilir. Şüpheli ölüm olaylarını araştıran görevlilerin çoğu profesyonel bir bilirkişinin etik bütünlüğüne saygı göstermek için, duruşmanın amacıyla uyuşmadığı durumlarda, takdir yetkilerini kullanacaktır. Şüpheli ölüm olaylarını araştıran görevli –ki o genellikle yerel bir doktor ya da avukattır– duruşmaların nasıl yapılacağı hakkında oldukça fazla takdir yetkisine sahiptir. Eğer herhangi bir zorluk ilk tartışmayla çözülemezse, hukuki danışmanlık aranması ve mahkemede yasal bir şekilde temsil edilmesi tavsiye edilebilir.

♦ *Şüpheli ölüm olayları*

Bir intihardan sonra ölenin akrabalarının, intihar eden kişi için yardım sağlayanlar tarafından yapılabilecek her şeyin yapılıp yapılmadığının araştırılmasını istemesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Eğer onlar, ölen kişinin akıl sağlığı ve duygusal durumunun farkında değillerse, mümkün olduğunca çok bilgi isteyebilirler. Öfke ve kederleri dışında, psikolojik danışmanın yetersiz ya da ilgisiz olup olmadığını sorgulamak isteyebilirler. Bu durum, mahkemede ya da başka bir yerde, zorlayıcı bazı sorulara neden olabilir. Bir psikolojik danışman, bir danışanla başlangıçtan beri yeterlilikleri, deneyimi, saygı ve özerklik ya da intiharı önleme müdahalesi üzerindeki politikası hakkında açıksa bu durumda fazla sorun yaşamaz. Özellikle, eğer diğerleriyle konsültasyon içinde uygun bir değerlendirme yaparak ona göre hareket ettiyse, bu koşullarda mümkün olduğu kadar güçlü bir konumdadır. Danışanla yapılmış açık bir anlaşmanın kanıt olarak sunulması; ya psikolojik danışma boyunca intihar girişimlerinde bulunmayacağı ya da psikolojik danışmanın, güvenirliğini ve danışan özerkliği bakımından psikolojik danışmanın konumunun anlaşılırlığını arttırmak için, intiharla ilgili yardımlar konusunda uzmanlaşmış insanlar ya da organizasyonlarla iletişim kuracağını gösterir. Genel toplum üyeleri ve özellikle stresli akrabalar, bir psikolojik danışmanın intiharı önlemek için tüm koşullarda müdahale etmek için açık bir görevi olduğunu –bu görüş hatalı da olsa– varsayabilirler. Hatta psikolojik danışman engellemek için girişimde bulunmuş olsa bile, ne yapabileceğine dair gerçekçi olmayan beklentilere sahip olabilirler.

♦ *İntihar nedeniyle psikolojik danışman suçlanabilir.*

♦ *Yapılan açık bir anlaşma*

♦ *Konsültasyon ve değerlendirme*

♦ *Danışmandan beklentiler*

Bu gibi durumlar, yazılı kayıtların tutulması konusunun önemini vurgular. Bir mahkeme duruşmasında tanık olmayla sonuçlanabilen herhangi bir durumla oldukça ilgili olan bu konu 12. Bölüm'de tartışılmıştır.

Sonuç

♦ *Yasal gereklilikler ve etik*

Görüldüğü gibi, bu bölüm kapsamında hukuktan oldukça fazla referans verilmiştir. Mahkemelerde, profesyonellerin, intihar eğilimi olan ya da yaşam kurtarma tedavisini reddeden insanlara karşı sorumlulukları ile ilgili uygulama konuları oldukça fazla incelenmiştir. Aslında mahkemeler bu gibi en tartışmalı vakalar üzerinde, kamu ahlakı için karar verme yeri olmuştur. Farklı ulusal yetki alanlarının, danışanın özerkliğine saygı veya yaşamın korunması etik ilkelerine verdikleri öncelik değişmektedir. Hangi etik ilkenin hukukta baskın olması gerektiği hakkında evrensel bir anlaşma bulunmaması gibi, psikolojik danışmanlar arasında en iyi cevap hakkında, karşılaştırılabilir farklı görüşler bulunmaktadır.

♦ *Çocuklar ve gençlerle ilgili hükümler*

Bazı psikolojik danışmanlar için kanunlar, onların etik kanaatlerini güçlendiricidir. Diğerleri ise, yasal gereklilikleri kendi etik anlayışlarına ters bulurlar. Ancak, bireysel psikolojik danışmanlar ya da diğer uzmanlar için etik konulara vicdani bir mesele olarak bakan herhangi bir yetki alanı bulunmamaktadır. İngiltere'de çalışan psikolojik danışmanlar, Magna Carta yasalarında bulunan kişisel özgürlüğün beyanından itibaren yüzyıllar boyunca geliştirilen yasal çerçeveyi dikkate almak zorundadırlar. İntihar eğilimli veya tıbbi tedaviyi reddeden bir yetişkin adına davaya müdahale etmek için herhangi bir genel ya da otomatik yasal yükümlülük bulunmamaktadır. Yasal bir sistem içinde çalışan psikolojik danışmanlar, genellikle yetişkinlerin haklarını, kendileri adına karar vermeleri için destekleyecektir. Böyle bir durum söz konusu olmadığında, psikolojik danışmanların en sık karşılaştığı olası iki durum; ruh sağlığı mevzuatındaki gençler ve çocuklarla ilgili karmaşık hükümler ile ciddi ruhsal bozukluktan dolayı psikiyatrik tedaviyi kabul ya da

♦ *Ciddi ruhsal bozukluk tanısı almış danışanlar*

reddetme kapasitesinden yoksun olan yetişkinlerle ilgilidir. İngiltere'de hukuk yetişkin özerkliğine saygı etiğinden yanadır. Buna göre, bir bireyin tedaviyi onaylama veya reddetme hakkını, bu konudaki zor kişisel ve sosyal ikilemleri yönetirken, genel esas olarak korumaktadır.

♦ *İntihara yardım etmeyi yasaklayan kanun*

Ölmek üzere olan ve kontrol edilemeyen acı hissi yaşayan ya da en temel vücut fonksiyonlarının kontrol kaybını sonlandırmak isteyen bireylerin olduğu vakalarda bile, intihara yardım etmeyi yasaklayan kanuna ilişkin medyadaki tartışmalar giderek artmaktadır. Fakat bireyin yaşamına son vermek için aldığı özerk kararına yardım etme –yaşamın korunması veya

yaşamını sonlandırmak için baskı gören intihara eğilimli insanların riskine ilişkin endişelerin üstesinden gelebilecek şekilde– konusundaki düzenlemelerin kaleme alınma zamanı gelmiştir.

♦ *Danışanın sosyal çevresi, yakınları*

İntihar eğilimli danışana nasıl tepki verileceğinin etik analizi, danışan özerkliği ilkesi etrafında organize olmuştur. Bu durum psikolojik danışmana, etik bir şekilde ve kanuni olarak nasıl cevap vereceğine karar verme konusunda yardım eder. Ancak, özellikle danışanın etrafındaki akrabaları ve sosyal çevresi için, ölümle ilişkili olarak yaşanan kaçınılmaz kaygı ve kederi ortadan kaldırmada çoğunlukla işe yaramaz.

PSİKOLOJİK DANIŞMAN YETERLİĞİ

7

Ana Hatlar

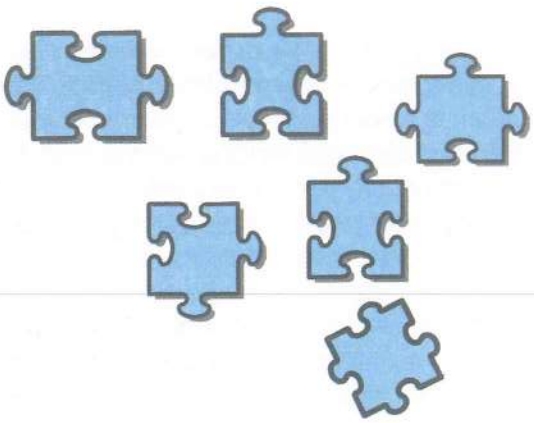
- Yeterlik Nedir ve Nasıl Sağlanır?
- Yeterliğin Dışsal Belirleyicileri
- Danışanın İkilemi: Psikolojik Danışmanım Yeterli miydi?
- Hukuk Açısından Yeterlik
- Yeterliği Arttırma: Öz Değerlendirme ve Süpervizyon
- Yetersiz İşleve Sahip Danışmanlar

Düşünme Kutusu

Bir psikolojik danışman olarak işinizde yeterli olduğunuzu ortaya koyacak kanıtlar neler olabilir? Eğer bir danışanınız sizin yanlış ve yetersiz uygulamalarınızdan dolayı zarar gördüğünü iddia edip mahkemeye başvurursa, sunabileceğiniz kanıtların neler olduğunu tartışınız.

7

Psikolojik danışmanların; çalışmalarını, kendi yeterlikleri kapsamında sürdürmeleri, etik ilkelere uygun bir şekilde çalışmanın temeli olarak kabul edilmektedir. Bu durum sadece ulusal profesyonel organizasyonların etik yönergesi içinde tekrarlanan etik gerekliliklerden birisi değil, aynı zamanda kurum politikaları ve beklentilerinden başlayarak psikolojik danışmanların sahip olduğu diğer özelliklere doğru genişleyen bir gerekliliktir. Eğer bir psikolojik danışman kendi yeterliği kapsamında çalışma konusunda başarısız ise, bu durum, psikolojik danışmanlıkta esas olarak görülen etik ilkelerin çoğunu baltalamaktadır. Bu durumdaki bir psikolojik danışmana giden danışanlar, iyilik yapmaya (yararlılık) ve zarar vermekten kaçınmaya (zarar vermeme) özen gösteren bir danışma süreciyle karşılaşmanın aksine; duygusal stresle ve psikolojik zararla incinebilirler.

♦ *Psikolojik danışmanın kendi yeterliği etik ilkelerin temelini oluşturur.*

Mesleki açıdan yetersizlik, psikolojik danışman ve danışan arasındaki güveni ve bununla birlikte sadakat ilkesini de baltalamaktadır. Danışan özerkliğine saygı gösterilmesi ilkesi, danışanın sahip olduğu öz-yönetim isteğine saygı gösterilmediğinde temelden sarsılmaktadır. Psikolojik danışman yetersiz olduğu durumlarda, danışanın beklediği özerklik, yararlılık, zarar vermeme ve sadakat ihtiyacına saygı göstermek yerine, istemediği hâlde, etik temelle çelişerek çalışmaktadır. Diğer bir ifade ile; yetersiz bir psikolojik danışman, çoğu etik ilkeyi ihlal ederek çalışma riski yaratmaktadır. Bu durumdaki bir psikolojik danışman, hem danışana, hem de mesleğin saygınlığına zarar verebilecek tutum ve davranışlarda bulunacaktır.

♦ *Mesleki yetersizlik; diğer etik ilkeleri de sarsar.*

Yeterlik Nedir ve Nasıl Sağlanır?

Profesyonel yeterlik; yeterli becerilere sahip olmayı, uygun niteliklere ve eğitime sahip olmayı, etkili ve etik bir şekilde çalışmayı gerektirir. Yeterliği sağlama sorumluluğu en son aşamada, bireysel olarak psikolojik danışmanın "kendisine" dayanmaktadır. Başka hiç kimse psikolojik danışmanlık hizmetinin yeterli standartlarda verilip verilmediğini, bu hizmeti veren danışmandan

♦ *Uygun nitelik, eğitim, etkili ve etik çalışma*

♦ *Yeterli olmaktan mükemmelliğe doğru ilerleme*

daha iyi izleyemez ve değerlendiremez. Bu sadece kişisel olarak yapılan bir "kendi kendini değerlendirme" değildir. Psikolojik danışmanın, danışanlarından, iş arkadaşlarından, süpervizyon veya mesleki değerlendirmelerden gelen geri dönütlerle kendine ilişkin farkındalığını arttırmasına dayanır. Özellikle kurumlarda çalışan bazı psikolojik danışmanlar bilgilerini güncellemek veya eğitimin gerekli olduğu yeterlik konularında farkındalıklarını arttırmak için, danışanların sürece ilişkin yaşantılarını sistematik bir şekilde değerlendirebilirler. Yeterlik, psikolojik danışmanlar tarafından uygulama için kabul edilebilir minimum bir standarttır. Bir çok psikolojik danışman; kişisel meslek duygusu veya bağlılığın dışında, yeterlik ve mükemmellik arasında bir standarda ulaşmak ve yarışmacı bir çevre içinde iş bulmak için kabul edilebilir minimum seviyenin üzerine çıkmak adına bir şeyler yapmaya çalışır.

PDR

Psikolojik danışma hizmetinin etkili ve etiksel duyarlılığa sahip bir tutumla sunulabilmesinde kilit bir role sahip olan ***"yeterlik"*** unsurunun, Türk PDR Derneği'nin Etik Kurallar kitapçığında da sıklıkla vurgulandığı görülmektedir. Etik kuralların "Temel İlkeler" kısmının ilk maddesinin "Yetkinlik (yeterlik, ehliyet)" olarak adlandırıldığı ve psikolojik danışmanların hizmetlerini en üst düzeyde yeterlikle sürdürmeleri gerektiğinin belirtildiği görülmektedir. Ayrıca hem ilgili maddede hem de "Genel Standartlar"ın ilk iki maddesinde psikolojik danışmaların yetkinlik sınırlarının bilincinde olarak diğer bir deyişle yalnızca eğitimini aldıkları ya da profesyonel olarak yetiştirildikleri alanlarda uygulamalarda bulunmalarının ve mesleki gelişimlerini sürdürme sorumluluklarının farkında olmalarının önemi vurgulanmaktadır. Genel Standartların ilk maddesi aşağıdaki gibidir (Türk PDR-DER Etik Kurallar kitapçığı, s. 9-10):

"a) Yetkinlik Sınırları

1- Psikolojik danışmanlar, yalnızca eğitimini gördükleri, yeterince gözetim altında uygulama yaparak ya da uygun yeterli profesyonel uygulamalar yürüterek yetiştirildikleri uzmanlık alanlarında hizmet verebilir, öğretebilir ve araştırma düzenleyebilirler.

2- Psikolojik danışmanlar, yeni uygulama alanlarında ya da yeni teknikleri içeren çalışmalarda, ancak bu konudaki yetkin kişilerin gözetiminde gerekli eğitimi aldıktan ve denetim altında yeterli uygulamayı tamamladıktan sonra bu alanlarda hizmet ve eğitim verebilir ya da araştırma yapabilir.

3- Henüz gelişmekte olan ve standartları kesin belirlenmemiş alanlarda, psikolojik danışmanlar danışanlarını, öğrencilerini, araştırmaya katılanları ve birlikte çalıştıkları meslektaşlarını koruyup onlara zarar vermemek için gereken önlemleri almaya özen gösterirler."

İlgili maddelerin yanı sıra dernek, üyelerinin özel çalışma yapabilmeleri için psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında doktora derecesi almış

olmaları gerektiğini belirterek, yetkinliğe önemli bir vurgu yapmaktadır. Bunlara ek olarak, "Psikolojik danışma ilişkileri" ile ilgili ilkelerin yer aldığı ikinci kısımda, 13. madde ile yetersizlik hisseden psikolojik danışmanların hangi yollara başvurmalarının etik olarak beklendik olacağı açıklanmaktadır. İlgili maddede zarar vermeme ilkesinden yola çıkılarak, danışanın uygun bir uzmana sevk edilmesinin önemine dikkat çekilmektedir.

Türk PDR Derneği'nin yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı'nın Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin de yetkinlik ile ilgili ifadeler içerdiği görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için; http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_01/23121514_zeleitimverehberlikhizynetmeliktasla.pdf internet adresini inceleyiniz.

♦ *Yeterliğe ulaşma, zaman ve deneyim gerektiren bir süreçtir.*

Kuşkusuz ki bu alanda çalışan profesyoneller; psikolojik danışman, eğitimci ve süpervizör olarak, yeterliğe ulaşmada birçok zorluk yaşamaktadırlar. İlk olarak, yeterli bir psikolojik danışman olmanın, zamana bağlı bir süreci vardır. Yeni ya da stajyer bir psikolojik danışman yeterliğe ulaşmanın ve yeterli olmanın, başkaları tarafından nasıl sorgulanacağını anlamakta zorluklar yaşar. Bir eğitimci, hizmet yöneticisi ve/veya süpervizör tarafından yapılan değerlendirmeler, kendini izleme ve değerlendirme kadar önemli rehberlerdir. Yeterli olmak konusunda; danışma yapmaya başlamak için yeterli bilgiye sahip olmak ile bir psikolojik danışman olarak mesleki gelişimini sürdürmek amacıyla daha üst düzeyde olan birinden destek almaya hâlâ ihtiyaç duymak arasında oldukça aldatıcı bir geçiş bulunmaktadır.

♦ *Bilmemekten yeterliğe giden öğrenme döngüsü*

Psikolojik danışma hizmetinin yeterli düzeyde verilmesi; bireysel yetenek ile kişisel ve profesyonel gelişimin sistematik bir şekilde birleşimine dayanmaktadır. Böylece, yeterli bir hizmet verme sorumluluğu, psikolojik danışman daha özerk uygulamalar için hazır olana kadar, kendisini de içeren birçok insanı kapsamaktadır. Ancak bir psikolojik danışman yeterli olduğunda ve yeterliliği akreditasyon ile onaylandığında bu hikâyenin bittiği anlamına gelmez. Uygulamada her zaman yeni gelişmelere doğru hareket eden birileri ortaya çıkar ve öğrenme döngüsü ***"bilmemekten yeterliğe"*** doğru tekrar başlar. O hâlde yeterli olmak, devam eden ve yaşam boyu gelişen bir süreçtir.

Türk PDR Derneği Etik Kurallar'ında bu konu, daha önce de belirtildiği gibi genel standartlar içerisinde yer almaktadır. *"Uzmanlıkta sürekli gelişme"* olarak adlandırılan ilgili standartta psikolojik danışmanların bilimsel yenilikleri düzenli bir şekilde takip ederek mesleki gelişimlerini sürdürmelerinin önemi vurgulanmaktadır.

♦ *Yeterlik, hayatta bir kere başarılan şey değildir!*

Yeterliğin gelişimini devam ettirmek; kendini eleştirebilmeyi, psikolojik danışma alanında bilgi ve uygulama değişikliklerinin farkında olmayı gerektirir. Bu alanda çalışan pek çok ünlü danışman; yaklaşık otuz-kırk yıllık uygulamaları sonunda hâlâ, genel olarak uygulamada ve özellikle bireysel psikolojik danışma oturumlarında yeterli olup olmadıklarını sorguladıklarını itiraf ederler. Yeterlik arayışı, ***"hayatta bir kere başarılan bir şey değildir, aksine psikolojik danışmanlık mesleği boyunca devam etmektedir"***. Bu durum, danışanların toplumdaki değişimler karşısında farklılaşan ihtiyaçlarına ve beklentilerine göre değerlendirilmelidir. Cinsiyet, cinsel yönelim, aile ilişkileri, etnik köken ve engellilikle ilgili sosyal değişiklikler; danışmanların çalışma hayatı ve danışanların psikolojik danışmaya getirdikleri üzerinde oldukça etkili olabilir. Böylece yeterlik, yeni ihtiyaç alanları için yeniden kazanılmayı gerektirir.

♦ *Bilgi ve becerileri güncelleme gereksinimi*

Bu alanda beş-on yıl önce anlaşılmaz olan yeni teknolojiler, günümüzde psikolojik danışma hizmeti sunmanın farklı yolları olduğunun fark edilmesine katkıda bulunmuştur. Teknolojik gelişmeler aracılığıyla sadece psikolojik danışmanın gerçekleştiği koşullar değil, aynı zamanda yeterli uygulama sağlamak için gerekli profesyonel bilgi ve alt yapı da oldukça değişmiştir. Özellikle uygulama için temel olan bilgi ve becerilerde ve artan profesyonel sorumluluğun gereklerini karşılamada sürekli bir güncellenmeye gereksinim olduğu ortaya çıkmıştır.

Yeterliğin Dışsal Belirleyicileri

♦ *Üyelik ve uygulayıcı akreditasyonu*

Profesyonel psikolojik danışma organizasyonları sıklıkla, profesyonel bir kuruluşa üyelik ile, uygulayıcı akreditasyonu ve psikolojik danışman yeterliğine ait kriterler arasında önemli bir ayrım yapmaktadır. Profesyonel organizasyona üyelik, toplumda çok iyi tanımlanmamış bir hizmet alanına bazı düzenlemeleri getirmek ve bu profesyonel organizasyona uygun olan minimum giriş gerekliliklerini ya da eşiği koymak için bir strateji olarak kullanılmaktadır. Akreditasyon ise, profesyonel bir kuruluş tarafından açıkça beyan edilen kriterе göre, birinin uygulama yapma uygunluğunun dışarıdan onaylanmasını sağlamaktadır.

♦ *Yasal temellerin oluşturulması*

Sağlık Meslekleri Konseyi veya Sağlık Yasası içinde, psikolojik destek hizmeti sunan meslek elemanlarına (psikologlar, psikolojik danışmanlar ve psikiyatristler) yönelik planlanan düzenlemeler ile psikoterapi/danışma hizmetine ilişkin yasal temellerin oluşturulması olasılığı, tüm profesyonel kuruluşların asgari üyelik şartlarını ve akreditasyon kriterlerini gözden geçirmelerine neden olmaktadır. Gelişmelerden haberdar olmanın en iyi yolu, önemli organizasyonların internet sayfaları üzerindeki güncellemeleri takip etmektir.

Türkiye'deki profesyonel sağlık mesleklerinin yeni düzenlemeleriyle ilgili bilgi edinebilmek için;
Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (http://pdr.org.tr/),
Türk Psikologlar Derneği (https://www.psikolog.org.tr/),
Türkiye Psikiyatri Derneği (http://www.psikiyatri.org.tr/),
Türk Tabipleri Birliği (http://www.ttb.org.tr/),
Türkiye Psikoterapi ve Psikoterapistler Derneği (http://www.psikoder.org.tr/) ve Psikologlar ve Psikiyatristler Derneği (http://www.ppd.com.tr/) gibi organizasyonların resmi internet adreslerini inceleyebilirsiniz.

Danışanın İkilemi: Psikolojik Danışmanım Yeterli miydi?

♦ *Müdahalenin yeterliği koşullara ve kuramsal yönelime bağlıdır.*

Son yıllarda, tıp ve hukuk gibi meslekler yeterlik hakkında, önemli fakat çok ciddi olmayan endişelere cevap veren prosedürler uygulamaya başlamıştır. Bu endişeler; randevulara gitmeme, randevulara aşırı gecikme, kötü finansal yönetim ya da söz verilen bir hizmeti sağlamadaki başarısızlık gibi konuları içerdiği zaman daha kolay çözümlenmektedir. Buna karşın, mesleki değerlendirme ya da yetersizlik hakkındaki endişeler daha problemlidir. Herhangi bir meslekte, memnuniyet verici bir uygulamayı nelerin oluşturduğu hakkında birçok görüş bulunmaktadır. Bu durum, özellikle psikolojik danışma için geçerlidir ve "Benim psikolojik danışmanım yeterli miydi? " sorusuna cevap vermenin güçlüğüyle de açıkça ortaya çıkar. Belirli bir müdahalenin yeterli olup olmadığının değerlendirilmesi, büyük oranda koşullara ve psikolojik danışmanın kuramsal yönelimine bağlı olacaktır.

♦ *Psikolojik danışman kızgınlık ve hayal kırıklığını dışa vurmalı mıdır?*

Örneğin, "*Karya, bazı şeyleri yaptığı ya da söylediği zaman psikolojik danışmanın ona karşı düşmanlık/kızgınlık hissettiğini söylemesinden dolayı baskı hissetmektedir. Karya, "bir psikolojik danışmanın kızgınlık ve hayal kırıklığı hissettiği zaman bunu dışa vurması uygun mudur, yoksa o yetersiz midir?*" diye merak etmektedir. Aslında Karya'nın sorusunun cevabı psikolojik danışmanın kuramsal yönelimine bağlıdır. Bu soruya yanıt verme konusunda, şu anda psikolojik danışmanlığın 400 veya daha fazla modeli içinden kendimizi dört büyük modelle sınırlandırarak soruya tatminkar bir yanıt aramaya çalışalım:

♦ *Psikodinamik bakış açısı*

(1) Psikodinamik bir bakış açısından, bu gibi bir müdahale zarar verici olarak değerlendirilecektir. Psikolojik danışman; danışanın,

transferanslarıyla iç görü kazanmasına yardım etmek için bir insan olarak kendini kasten arka planda tutacaktır. Michael Jacobs (2004) danışma sürecinde transferansın kısmen çözüldüğünü söylemektedir çünkü;

> Psikolojik danışma ortamı, güçlü duyguların danışan tarafından ifade edilmesi için bir şans sağlar. Aşk veya nefretin, diğerlerini uzaklaştırabileceği için, bireyin kendi güçlü duygularını bastırmasına neden olduğu yaygın bir korkudur. Danışanların, psikolojik danışma sürecinde farkına vardıkları gibi; psikolojik danışman şok olmaz, incinmez, baştan savmaz, danışanın duygularını yanlış kullanmaz, uygun olmayan veya zarar veren herhangi bir tepkide bulunmaz. Diğer bir deyişle, danışanın geçmişte yaşadığı yanlış tepkileri tekrarlamaz ve böylece olumsuz duyguların gücü azalabilir.

Sonuç olarak psikolojik danışmanın; Karya'nın ifade ettiği şekilde kuracağı herhangi bir etkileşim, psikodinamik danışmanlıkta bir "yetersizlik" davranışı olarak görülecektir.

♦ *Danışan merkezli psikolojik danışma*

(2) Ancak bu açıklama, hedefleri ve metotları oldukça farklı olan danışan merkezli bir psikolojik danışmanın görüşü olamaz. Danışan merkezli psikolojik danışman, danışman ve danışan arasındaki ilişkinin kalitesi üzerine odaklanır. Saydamlık, bu ilişkide gerekli bir niteliktir. Brian Thorne ve David Mearns (2007) "*psikolojik danışmanın danışanına karşı açık olduğu ve yapmacıklık ya da savunma olmaksızın ne hissettiğini aktarabildiği zaman 'saydam' olduğunu gözlemiştir.*" Dolayısıyla; psikolojik danışman tarafından doğruluk ve içtenlik duygularının sağlandığı ve uygun bir şekilde iletildiği müdahale, oldukça "uygun ve yeterli" olabilecektir.

♦ *Akılcı-duygusal psikolojik danışma*

(3) Akılcı- duygusal psikolojik danışmada ise bu çeşit bir açığa vurma büyük ihtimalle "uygunsuz" görülecektir. Windy Dryden ve Michael Neenan (2004) tarafından önerilen kendini açığa vurma türü, yeni bir akılcı felsefeyi içselleştirmesi için danışanı cesaretlendirmeye karşı yönlendirmedir. Bu yaklaşımla psikolojik danışman sadece benzer bir problemi geçmişte nasıl yaşadığını değil, aynı zamanda bunun üstesinden nasıl geldiğini de açığa vurmaktadır. Örneğin, "*danışanlarıma bazen bir kekemeliğe sahip olmayla ilgili kaygımın nasıl üstesinden geldiğimi ve dolayısıyla nasıl daha az kekelediğimi anlatmam, bu türden bir tepkidir*". Psikolojik danışmanının Karya'ya yönelik tepkileri bu çeşit bir açığa vurma değildir ve dolayısıyla akılcı duygusal danışma ile uyumlu değildir. Bunun yanı

sıra söz konusu müdahale, danışanın bilişsel süreçlerinin öncelikli odak olmasını isteyen bilişsel davranışçı psikolojik danışma yaklaşımında da dikkat dağıtıcı bir tepki olarak görülecektir (Trower, Casey ve Dryden, 1988). Bu müdahalenin aynı zamanda, Karya ve danışmanı arasındaki ilişkiyi bozma potansiyeli dikkate alındığında, bu eylemin, "hem zarar verici, hem de yetersiz" olarak daha ciddi bir şekilde değerlendirilebileceği görülür.

♦ *Eklektik yaklaşım*

(4) Tüm psikolojik danışmanlar tek bir modele bağlanma duygusu içinde sadelik yanlısı değildir. Bazıları çeşitli modellerden alınan becerileri sistematik bir yol içinde birleştirmeye çabalar (Culley ve Bond, 2004). Bu bakış açısından, psikolojik danışmanın yakınlığı kullanmada belirli yönergelere göre hareket etmesi sağlanarak yeterli bir şekilde davranması gerçekleştirilebilir. Diğer taraftan, eğer, psikolojik danışman seçkisiz bir şekilde eklektikse, müdahalenin yeterli bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını belirlemek için herhangi bir kriter olmayabilir.

♦ *Kuramsal yönelim kadar, kültürel ortam, ihtiyaçlar, danışma türü de yeterlik ile ilgilidir.*

Psikolojik danışmanın kuramsal yönelimi, belirli bir müdahale ya da çalışma metodunun yeterliğini değerlendirmeyle ilgili olabilecek bağlamsal nedenlerden sadece birisidir. Kültürel ortam, belirli danışan gruplarının ihtiyaçları, psikolojik danışmanın bire bir, eşlerle veya grupla danışma hizmeti sunup sunmadığı da yeterliğin değerlendirilmesi ile ilgili olabilecek diğer konulardır. Ancak bir bağlamda yeterli olan kriter, diğer bir bağlamda yetersiz olabilir. Bu durumlar, genelleme yapmayı, belirli olmayı ve aynı zamanda kesin olmayı zorlaştıran etmenlerdir. İlkeler, genel ifadeler ile yazılmış, yaygın bir uygulama alanını kapsayıcı olması amaçlanan gerekliliklerdir. Örneğin, genel bir ilke olarak, "psikolojik danışmanlar danışanları hakkındaki anlık duygularını sadece uygun olduğu zaman açığa vurmalıdır" ifadesi, psikolojik danışmanları olası bir konu hakkında uyarabilir ancak evrensel uygulama amaçlanarak yazıldığı için gerçek durumlarda çok az kılavuzluk sağlar. Çünkü öncelikle psikolojik danışmanın bağlamının ve özellikle kuramsal yöneliminin yerleşmesi gerekmektedir; daha sonra uygulamaları değerlendirmede özelleşmek çok daha kolaydır.

Hukuk Açısından Yeterlik

♦ *Gerekli özen, kabul edilebilir özen/beceri*

Herhangi bir meslek alanı, tatminkar olmayan hizmetlerden ötürü ihmal şikayetleri ile uğraşan mahkemelerdeki ilgili davaların yürütülme süreçleri ve sonuçlarından çok şey öğrenebilir. "Yeterlik" hukukta çok kullanılan bir terim değildir. Avukatlar uygulamaya ilişkin yeterlik standartlarının tanımlanması konusunda farklı bir bakış açısına sahiptirler. Onlar yeterli standartları "gerekli

♦ *Mahkemelerin ihmal iddiaları ile ilgili karar vermesi*

özen", "kabul edilebilir özen", ve/veya "kabul edilebilir beceri"yi, hizmeti gerçekleştirmekle görevli olan hizmet sağlayıcı bakımından tanımlamaktadırlar. İhmal iddiaları için karar verirken psikolojik danışma hizmetinin "kabul edilebilir beceri ve özen" kapsamında verilip verilmediğinin belirlenmesi önemlidir. Mahkemeler tıbbi ihmalle ilgili emsal kararların çoğunda kabul edilebilir beceri ve özeni nelerin oluşturduğu hakkında görüş farklılıklarıyla karşılaşmışlardır. Aynı şekilde, psikolojik danışmanlar arasında, "En iyi psikolojik danışma hizmeti nasıl sağlanır?" konusunda çeşitli fakat çelişkili görüşler söz konusudur.

♦ *Kabul edilebilir davranış standardı*

Kabul edilebilir beceri ve özen nedir? Bir kazadan sonra yoldan geçerken acil ilk yardımda bulunan bir kişinin yeteneği, nitelikli bir cerrahın yeteneği ile karşılaştırıldığında aynı standartlar beklenmez. Gönüllülükle hareket eden birinin ücret için çalışan biriyle aynı beceri düzeyini göstermesi beklenmeyebilir. Eğer bir birey belirli bir mesleği uygularsa ya da profesyonel bir beceriye sahip olduğunu ileri sürerse, hukuk ondan bu mesleğin, işin veya görevin uygun bir şekilde yerine getirilmesiyle ilgili gerekli yeterliliği göstermesini bekler. Eğer kişi, bu standartların altında kalırsa ve sonuç olarak birine zarar verirse, o "kabul edilebilir" bir şekilde davranmamış olur (Rogers, 2006).

♦ *Profesyonel prosedür*

Peki, bu durumda bir mahkeme psikolojik danışma hizmetinde neyin "kabul edilebilir bir standart" olduğunu nasıl değerlendirir? Mahkeme psikolojik danışmanın danışanla yaptığı anlaşmanın bir şartı olarak, belirli bir sonuç için açıkça söz verip vermediğine bakacaktır. Bu nedenle psikolojik danışmanların çoğu, akıllıca davranarak, belirli bir zaman aralığı içinde depresyonu, anoreksiyayı azaltmak gibi sözler vermezler. Anlaşmada bu gibi bir söz olmadığında, mahkeme kabul edilebilir bir standardı neyin oluşturduğunu, profesyonel ya da ticari prosedürlerden birini kullanarak değerlendirecektir. Psikolojik danışma hizmeti ile ilgili durumlarda büyük ihtimalle profesyonel prosedür kullanılacaktır.

♦ *Profesyonel kuruluş tarafından uygulamaların uygun görülmesi*

Eğer, psikolojik danışmada olduğu gibi, neyin uygun olduğu hakkında evrensel bir standart yoksa, mahkeme profesyonel görüş farklılıkları arasındaki tartışmaya ve seçime müdahil olmayacaktır. Önemli olan soru; psikolojik danışmanın, tedavide, ilgili uzmanlık alanında profesyonel kuruluş tarafından kabul edilen ve uygun görülen bir uygulamaya göre hareket edip etmediğidir. Uygulamanın geçerli olması için çoğunluğun görüşü olması zorunlu değildir. Uygulamaların, bu alanda uzmanlığı kabul edilebilir düzeyde olan uygulayıcıların bir grubu tarafından benimsenmesi yeterlidir. Dikkate alınması gerekli diğer iki yasal nokta, özellikle psikolojik danışmayla ilgili olabilir:

♦ *Riskin büyüklüğü ve riskten kaçma sorumluluğu*

İlk olarak, kabul edilebilir beceri ve özen standardı, riskin büyüklüğü ile psikolojik danışmanın üzerindeki riskten kaçma sorumluluğu arasında bir denge gerektirir. Öyle ki bu durum, psikolojik danışmanın girişkenlik veya yas olguları ile karşılaştırıldığında; önemli ruhsal hastalıklar, HIV enfeksiyonu veya

çocuk aldırma (ya da yüksek intihar potansiyeli) ile ilgili konularla çalışırken daha yüksek standartta bir özen göstermesi gerektiği anlamına gelebilir.

♦ *Görevin niteliği ve ortak standartlar*

İkinci olarak, özen ve beceri standardını, o işi iyi yapan kişi ile değil, görevin niteliği ile ilişkilendirmeye yönelik yasal bir tercih bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, mahkemeler yeni başlayan bir psikolojik danışmandan da, deneyimli bir psikolojik danışmanla aynı minimum standartlara uymasını beklemektedir. Benzer olarak, kültürel koşullara, ekonomik kaygılara ya da hataya neden olan diğer faktörlere göz yumulmamaktadır. Bu durum, organizasyonlara, benzer görevler için aynı standartları koymalarının tavsiye edildiği anlamına gelmektedir. Psikolojik danışma için, genel olarak farklı türdeki psikolojik danışmanlık görevlerine uygun ve ulusal düzeyde tanımlanmış bir takım standartlar koymak, giderek önemli bir hâle gelmeye başlamıştır.

Türkiye'de okul psikolojik danışmanlarının hukuksal sorumluluğuna ilişkin yürürlükteki idare hukuku mevzuatı ile Türk Ceza Kanunu maddeleri dikkate alındığında;

- Okul psikolojik danışmanının, danışanın problemlerinin çözümüne yardıma yönelik olarak psikolojik danışma sürecini "özenli" biçimde yürütme ve
- Danışanın bütünlük menfaatini koruma, iyiliği ve huzuru için çalışma görevleri bulunmaktadır.

♦ *İhmal iddiaları*

Gerçekte, mahkemelerce psikolojik danışmanlara karşı ihmal iddialarının soruşturulması, 4. Bölüm'de açıklanan nedenlerden dolayı, ilaç gibi fiziksel müdahaleleri içeren hizmetlere karşı olan şikayetlere kıyasla, çok daha az görülmektedir. İhmale ilişkin kanunun daha büyük bir sorumluluk kapsamı üzerine yapılandırıldığı Amerika'da bile, ihmalden dolayı psikolojik danışmanlara karşı açılan dava sayısı oldukça azdır (Syme, 1997).

Özellikle terapiye ilişkin hukuki davaları ima ederek, Jenkins şöyle demektedir:

> İngiltere'de terapistlerce yapılan profesyonel ihmali içeren davaların sayısı hâlâ çok azdır. Bu konuda *Phelps ve Hillingdon London Borough* (2000) diye adlandırılan bir vaka, bir eğitim psikoloğunun eğitim güçlüğü olan bir okul çocuğunun disleksiyasını değerlendirmede uygun testleri uygulamadığı ile ilgilidir. Fakat bu, bir terapist olarak özen yükümlülüğünün ihlalinden ziyade yasal görev yükümlülüğün ihlaliyle ilgilidir (2007: 79).

♦ *Kendini değerlendirme, hem etik, hem de hukuki bir sorumluluktur.*

Dava oturumları boyunca psikolojik danışmanların yetersiz uygulamaları hakkında kaygılanan danışanlar ve profesyonel organizasyonların, psikolojik danışmanlara, kendi yeterlikleri kapsamında çalışıp çalışmadıklarını bireysel olarak kendilerinin değerlendirmesi için oldukça fazla etik sorumluluk yüklemesi sıkıntılıdır. Hukukta kullanılan analiz yöntemi, kendini değerlendirme sürecine ilişkin bilgilendirmeye yardım edebilir fakat diğer stratejilerin desteği olmadan psikolojik danışmanın yeterliğini belirlemede tek başına yetersizdir.

Yeterliğini Arttırma: Öz Değerlendirme ve Süpervizyon

♦ *Yeterlik ve gizlilik*

Yeterliğe ilişkin uygun standartları belirlemede psikolojik danışmanların karşılaştığı zorluklardan birisi de yaptıkları işlerindeki "gizlilik"tir. Gizliliğin gerekliliği psikolojik danışmanlıkta yaygın olarak kabul edilen bir norm olmasına karşın, bu ilke, psikolojik danışmanın birlikte çalıştığı takım ortamlarında uygulamadan dışlanmasına ve beklenmedik bir şekilde diğer psikolojik danışmanlar tarafından savunmasız bırakılmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla, psikolojik danışmanın dışlanmasına yol açmadan, diğer psikolojik danışmanların tavsiyeleriyle kendi kendini değerlendirmesi için onu teşvik eden stratejiler geliştirilmelidir.

♦ *Düzenli ve sürekli danışma süpervizyonu*

Birçok saygın psikolojik danışma akımı tarafından karekterize edilen bu özgün strateji; düzenli ve sürekli psikolojik danışma süpervizyonu alınması gerekliliğidir. Bu birlikte çalışma şekli, yönetimsel süpervizyondan farklı olarak psikolojik danışmanın; yeterlik, kişisel şüpheler ve savunmasızlık gibi konuları açıkça konuşabildiği mesleki bir ilişki oluşturmasıdır. Psikolojik danışma süpervizyonu 11. Bölüm'de daha uzun bir şekilde tartışılmıştır.

♦ *İletişim ağı ve dernek üyelikleri*

Kabul edilebilir uygulama hakkındaki daha ayrıntılı bilgiler, benzer ortamlarda veya benzer danışan konularıyla çalışan psikolojik danışmanlarla yapılan tartışmalardan elde edilebilir. Tek başına çalışan psikolojik danışmanlar için kabul edilebilir uygulamalar ile ilgili sürekli güncel kalmanın bir yolu olarak, psikolojik danışmanların iletişim ağı ve dernek üyelikleri etik bir öneme sahiptir.

♦ *Eğitim, seminer, kurslar*

Önemli profesyonel organizasyonların tümü, genellikle periyodik olarak eğitim seminerlerine ve kurslara katılım ile kazanılan sürekli profesyonel gelişimin önemini vurgular. Şu anki yeterli uygulamaların ne olduğu hakkındaki ek kaynaklar ise; dergiler, kitaplar ve giderek artan bir şekilde internettir.

Yetersiz Psikolojik Danışmanlar

Psikolojik danışmanın yetersiz işleve sahip olması, potansiyel olarak çok zor bir durumdur ancak zaman zaman ortaya çıkmaktadır ve bundan dolayı özellikle dikkate alınmaya değerdir. Diğer herkes gibi, psikolojik danışmanlar da insanlık hâlinin tüm kırılganlıklarına karşı hassastır ve bunlar onların yeterliğini etkileyebilir. Kişisel veya duygusal güçlükler, hastalık, sakatlık, alkol, ilaçlar veya diğer herhangi bir nedenden ötürü psikolojik danışmanların mesleki işlevi yetersiz kaldığı zaman, onun psikolojik danışma yapmaması tercih edilir. Çoğu psikolojik danışmanın, kendi işlevselliğini bozan alkol veya tıbbi ya da başka ilaçlar alıp almadığını bildiği varsayılır. Ancak bazen psikolojik danışmanlar özellikle bağımlı olduklarında, tükettikleri bu gibi maddelerin etkisinin farkında değillerdir.

♦ *Mesleki açıdan yetersiz kaldığı durumlar*

Bir psikolojik danışmanın işlevinin bozulabildiği başka bir durum daha vardır. Bu da hastalık veya sakatlıktan ötürü yeteneğin sinsice aşınmasıdır:

♦ *Hastalık, sakatlık vb.*

> Tarık'ın zihinsel yeteneklerini etkileyen ilerlemiş bir hastalığı bulunmaktadır ve o kendi müdahalelerinin danışanlar için gitgide karmaşıklaştığından habersizdir. Bu durumda, onun psikolojik danışma süpervizörünün sorumluluğu nedir?

Psikolojik danışma süpervizörünün, Tarık'a karşı ilgisini arttırması ve belki de ona psikolojik danışmanlıktan ayrılmasını tavsiye etme konularında bir sorumluluğunun olduğu yaygın bir şekilde kabul edilmektedir. Neyse ki bu nadir bir olaydır. Ancak, bu durumun çok daha sık karşılaşılan ve daha az belirgin olan bir çeşidi vardır.

> Psikolojik danışman Meltem, son zamanlarda, hayattaki tek ebeveyninin ölümü nedeniyle yas içindedir. Bu kayıpla kafasının sürekli meşgul olduğunun farkındadır. Meltem psikolojik danışma vermeyi bırakmalı mıdır?

Bu konu, psikolojik danışma süpervizyonunda tartışılması gereken bir durumdur. Genellikle, psikolojik danışman tarafından ortaya çıkarılır fakat bazen tartışma, psikolojik danışma süpervizörü tarafından başlatılır.

♦ *Yas sürecindeki bir psikolojik danışman için dört olasılık*

Bu durumun değerlendirmesinde dört olasılık vardır:

- Psikolojik danışman, yaşadığı yakınını kaybetme deneyimini, özellikle yakınını kaybeden danışanlarla, işlevsel bir kaynak olarak kullanabilir.

- Psikolojik danışman son zamanlarda yakınını kaybetmiş danışanlarla çalışmayı duygusal olarak çok acı verici bulabilir fakat diğer danışanlarla yas dışındaki konular üzerine çalışmaya devam edebilir.
- Psikolojik danışmanın tüm psikolojik danışma oturumlarını "geçici" olarak bırakması gerekebilir.
- Psikolojik danışmanın belirsiz bir süre için veya daimi olarak psikolojik danışma yapmayı bırakması gerekebilir.

♦ *Danışanın çıkarlarını korumak*

Bazen Tarık veya Meltem'inki gibi durumlarda, psikolojik danışmanlar kendi işlev görme yetenekleri hakkında süpervizörlerinden daha iyimser olmaktadır. Önemli görüş farklılığı olduğunda ve psikolojik danışma süpervizörünün danışanların çıkarlarını korumak üzere pozitif bir tutum sergilenmesi gerektiğine inandığında, aşağıdaki prosedürün yararlı olduğu kanıtlanmıştır:

- Psikolojik danışman, süpervizörü ile uygulama yeterliği hakkındaki herhangi bir çekincesi için konuşur. Eğer gerekirse bunu yazılı olarak da yapabilir.
- Eğer psikolojik danışman ve süpervizörü aynı görüşte değillerse, bir değerlendirme yapması için karşılıklı olarak kabul edilen üçüncü bir kişinin görüşü alınır.
- Eğer durum çözümsüz kalırsa, süpervizör genellikle gerekçelerini yazılı olarak sunarak, bu görevinden çekilebilir.
- Süpervizör konuyu psikolojik danışmanın mesleki birliğine bildirebilir veya en son çare olarak şikayet ya da disiplin prosedürlerini uygular.

♦ *Psikolojik danışmanın işlevselliğinin değerlendirilmesi*

Herhangi bir danışmanın, sadece hastalık veya sakatlıktan dolayı psikolojik danışmayı bırakması uygun olmayabilir. Burada kriter, psikolojik danışmanın durumunun, onun bir psikolojik danışman olarak işlevselliğini bozup bozmamasıdır. Hareket engeli veya görme engeli olan birçok başarılı psikolojik danışman bulunmaktadır. Duyma güçlüğü olan bazı psikolojik danışmanlar da işitme cihazı, dudak okumayı kullanarak veya psikoloijk danışmayı işaret dilinde yaparak bu engelin üstesinden gelebilir. Bazı psikolojik danışmanlar ilk bakışta onların işlevselliğine bir engel olarak görünen bir şeyi, avantaja dönüştürmeyi de başarabilirler.

Sonuç: Yeterliği Geliştirme Önerileri

♦ *Ulusal standartlar*

Etik ve yasal durumun bu kısa değerlendirmesi; özel, gönüllü uygulamalar ve profesyonel görevler için danışmanların kabul ettiği ulusal standartları göstererek, psikolojik danışmanlara ve danışanlara kendi yeterliklerini

değerlendirmede benzer avantajlar sunmaktadır. Profesyonel kuruluşların hazırladığı kılavuzlar, en son araştırmalar ve şu anki ders kitaplarının hepsi, kabul edilebilir düzeyde uygulamanın ne olduğunu belirlemede yararlanılabilecek ilgili kaynaklardır.

♦ *Hesap verebilmeye isteklilik*

Psikolojik danışmanlar, kendi yeterlik düzeylerini değerlendirerek danışanlarına ve diğer psikolojik danışmanlara sürekli olarak kendi uygulamalarına ilişkin hesap verebilmeye istekli olmayı daima bir ihtiyaç olarak hissetmelidir. Bu konuda bir psikolojik danışman ne yapabilir? Genel olarak tüm psikolojik danışmanların peşinde olması gereken minimum standartları sağlamada şunlar önerilebilir:

♦ *Kendini geliştirmek için sürekli çaba gösterme*

- Danışanınıza bir şeyleri neden yaptığınızı veya söylediğinizi açıklayın.
- Amaçladığınız şeyi söylediğinizden veya yaptığınızdan emin olun.
- Yaptığınız müdahalenin etkisinin ne olabileceğini iyice değerlendirin.
- Müdahalelerinizi, danışanın gerçek tepkisine göre ayarlayın.
- Psikolojik danışma uygulamanızı, düzenli bir biçimde danışma süpervizyonu içinde gözden geçirin.
- Güncel kalabilmek için stratejiler geliştirin ve sürekli profesyonel gelişim fırsatlarını araştırın ve kullanın.
- Sizin beceri düzeyinizin aynı koşullarda olan veya aynı görevde psikolojik danışma hizmeti sunan diğer psikolojik danışmanlarla karşılaştırıldığında, aynı veya daha iyi olup olmadığını değerlendirin.

♦ *Süpervizyon alma*

Sonuç olarak; bu standartlar ne kadar basit olursa, uygulama yeterliğinin temeli olarak o kadar işlevsel olurlar.

DANIŞANLARIN İSTİSMARINDAN KAÇINMA

8

Ana Hatlar

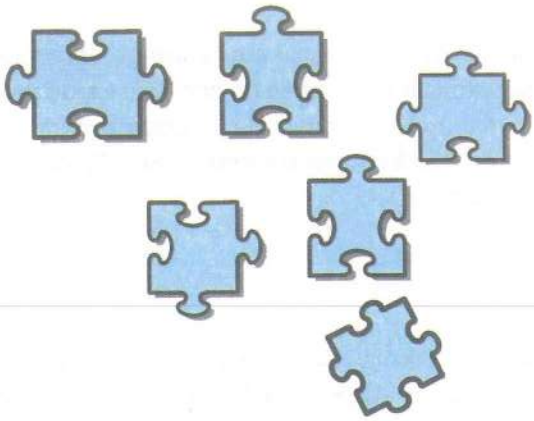
- Giriş
- İdeolojik İstismar
- Ekonomik İstismar
- Cinsel İstismar
- Duygusal İstismar
- Uygun Bir Ortamda Psikolojik Danışma Yapmak
- Danışmanların İstismarına Tepki Vermek
- Sonuç

Düşünme Kutusu

- Bazı danışma merkezlerinin başlangıçta danışanla 10 oturumluk ödeme sözleşmesi yapıp süreci garantiye alması, etik açıdan uygun mudur?
- Belli bir süre devam eden danışma sürecinde sizi açıkça tahrik eden ve sizinle arkadaşlık kurmak için danışmaya geldiğini söyleyen bir danışana karşı nasıl davranmalısınız?

8

♦ *İstismar*

Danışanların istismar edilmesinin etik olarak psikolojik danışmayla bağdaşmadığı, yaygın bir şekilde kabul edilmektedir. "İstismar" kelimesi kullanıldığı zaman ve özellikle güven, özerkliğe saygı ve danışanın çıkarlarına hizmet etme üzerine kurulmuş bir ilişkide istismar söz konusu olduğunda, beraberinde ahlaksızlığı ima eden düşünceleri de akla getirir. İstismarın farklı şekillerini tanımlamak zor bir iştir. Birisi "kasten" profesyonel değerleri ve etiği çiğnediğinde bu net bir şekilde saptanır. Ancak istismar, az kasıtlı veya tamamen kasıtsızsa bunu saptamak daha zordur. İstismarın geleneksel sınıflandırması ekonomik, cinsel ve duygusal olarak ayrılmaktadır (BACP, 2007: s. 18). Bu listeye, psikolojik danışmanın inanç sistemini danışana empoze etmesi ile kast edilen politik, ekonomik, terapötik veya başka türlü olabilen "ideolojik istismar"ın eklenmesi önerilmektedir. İstismarın genel kategorilerine yapılan bu ekleme kuşkusuz sorgulanabilir niteliktedir. Ancak tartışmalı olan bazı vakalar, etik uygulamaların daha geniş bir anlamı olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle; ekonomik, cinsel ve duygusal istismara geçmeden önce ideolojik istismar konusu ile başlayalım.

♦ *İstismarın türleri*

İdeolojik İstismar

♦ *Danışmanla danışan arasında görünmeyen etki alanı*

Psikolojik danışmandan, danışanın özerkliğine saygı duyma adına, tüm kişisel inançlarını askıya alması gibi olanaksız bir şey yapmasını beklemek gerçekçi değildir. Herhangi bir inanç sistemi, diğer insanlarla ve kendimizle olan yaşantımızı tümüyle kapsar ve bu yaşantılarla iletişim kurma biçimimizi etkiler. İnanç sistemimizin bazı yönleri, psikolojik danışman ve danışan arasında görünmeyen bir etki alanı gibi var olmaktadır. Danışanın inanç sisteminden psikolojik danışmanın etkilenmesi olasılığı da bulunabilir, fakat istismar bakımından öncelikli etik konu, psikolojik danışmandan danışana yönelik olandır. Bu tartışma, "Psikolojik danışmada inançlar nasıl yönetilmelidir?" sorusunu ortaya çıkarır. Özellikle eğer psikolojik danışman, danışanın farklı inançlara

♦ *Psikolojik danışmada inançlar nasıl yönetilmelidir?*

sahip olma ihtimalini kabul ediyorsa; terapötik olarak önemli inançların dışa vurulmasının mı yoksa onların ilişki içinde yeterince tanımlanmadan ve tartışılmadan bırakılmasının mı danışana karşı daha saygılı bir tutum olacağına ilişkin güçlü bir etik tartışma vardır. Bu duruma ilişkin bir örnek aşağıda yer almaktadır:

Cavit, o zamana dek benimsediği güçlü dini inançlarına karşı çıkan ve bunları sorgulayıp şüphe duymasına neden olan eşinden sancılı bir şekilde ayrılma sürecinin tam ortasındadır. Bu süreçte yardım almak üzere, kendisi ile aynı inançlara sahip olduğu düşüncesiyle bir psikolojik danışmana başvurmuştur. Bu varsayım dini inançlarındaki uzlaşmazlık nedeniyle eşiyle aralarındaki ilişkinin bitmesi üzerine çalışıldığı bu zaman diliminde kritik bir anlama sahip görünmektedir. Çünkü Cavit, inançlarını sorguladığı bu dönemde; psikolojik danışmanın onun inançlarını onaylaması ihtiyacı içinde olabilir. Bu yüzden psikolojik danışman, kendi inançlarına ilişkin Cavit'in onaylanma beklentisinin, onu yeni inançlarının ne olabileceğini keşfetmekten uzaklaştırabileceğini hissetmektedir.

♦ *Psikolojik danışman, danışanın inançlarını nasıl etkilediğinin farkında olmalıdır.*

Danışanın inançlarının değişken ve henüz yeterince oturmamış olması, kişisel değişimin kritik bir noktasında olduğunu göstermektedir. Psikolojik danışmanın; danışanın inançlarının gelişimini nasıl etkilediği konusu, özen göstermeyi gerektiren önemli bir durumdur. Psikolojik danışman, danışanın ikileminin, onun kendi inançlarının doğrulaması olduğu durumlarda dikkatli olmalıdır. Eğer danışan güçlü bir inanç sistemine sahipse (yukarıdaki Cavit örneğinde olduğu gibi), danışanın duygusal acısıyla problemi arasında bağlantı kurarak, onun önceki inançlarına dönmesinin acısını hafifleteceğini önermek etik olarak uygun olmayacaktır. Söz konusu yaklaşım, danışanın özerkliğine karşı bir saygısızlık olacaktır ve eğer bu yorumlama psikolojik danışmanın kendi inanç sistemini desteklemesinden kaynaklanırsa "ideolojik olarak istismar edici" bir nitelik kazanacaktır. Benzer şekilde, önceki güçlü inancından vazgeçen bir psikolojik danışman için de, danışanını bu yönde etkilemesi uygun olmayacaktır. Daha uygun tepkiler, psikolojik danışmanın terapötik yönelimine bağlıdır. Psikodinamik yaklaşımı benimseyen bir psikolojik danışman keşfetmeye odaklanmalıdır. Danışanın, onun inançları hakkındaki varsayımlarını ve fantazilerini onaylama veya onaylamama yönünde tutumlar sergilemekten kaçınmalıdır. Amaç, danışanın kendi kişisel gelişim süreci içinde, daha fazla içgörüyle kendi inançlarını geliştirmek için sorumluluk almasını onaylamak olmalıdır.

♦ *Psikodinamik yaklaşım*

♦ *İnsancıl ve bilişsel davranışçı yaklaşım*

İnsancıl ve bilişsel davranışçı yaklaşımları benimseyen psikolojik danışmanlar, danışanın varsayımlarını keşfetmek için benzer şekilde ilgili olabilirler. Fakat psikolojik danışmanların bunu, kendi inançlarını zaman zaman kişisel olarak dışa vurarak ve danışanın kendi sonuçlarına varması için onun sorumluluğunu vurgulayarak yapmaları iyi olabilir. Bu müdahalelerin herhangi biri veya tümü, özünde danışanın özerkliğine saygılıdır ve psikolojik danışmana güven duyulmasını sağlar. Ancak danışanın, varsayımlarının keşfedilmeden kalmasının etkisiyle, sürece pasif olarak devam etmesi kadar; psikolojik danışmanın kendi inançlarını doğrulamak için danışanının deneyimlerinden bazılarını seçmesi de istismar edici bir hareket olarak görülebilir. Bu durumda, danışanın özerkliği kısmen baltalanmış ve psikolojik danışmanın yeterliği hakkında şüpheler ortaya çıkmış olur. Yeterlik ve özerklik hakkındaki soruların, herhangi bir istismarın olup olmadığı düşüncesi içinde, sıklıkla birbirine karıştığı görülür.

Psikolojik danışma alanındaki profesyonel mesleki kuruluşların açıkladığı etik ilkeler incelendiğinde; ideolojik istismarın bireysel/kültürel farklılıklar, çok kültürlülük gibi kavramlarla ilişkilendirilerek yönergeler kapsamına dahil edildiği görülmektedir. Türk PDR Derneği'nin Etik İlkeleri'nde yer alan bazı maddelerde de olası ideolojik istismarları önlemeye yönelik açıklamalara yer verilmiştir. Örneğin "Temel İlkeler"in 4. maddesi "Bireysel ve Kültürel Farklılıklara Duyarlılık" olarak adlandırılmış ve ilgili maddede psikolojik danışmanların kendilerinden farklı düşünce, ideoloji, inanç ve değerlere sahip olan danışanlarına, ayrım yapmaksızın hizmet sunmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Benzer şekilde "Etik Standartlar"ın "Genel Standartlar" bölümünde yer alan "Bireysel Farklılıklar, Başkalarına Saygı ve Başkalarına Zarar Vermeme" isimli maddelerde de her danışana bireysel farklılıklara saygı duyarak, taraf tutmadan ve gereksinimleri ölçüsünde hizmet sunmanın önemi belirtilmiştir.

PDR

İstismar Şüpheleri: Sahte Anı Sendromu ve Kurtarılmış Anılar

♦ *Çocukluk dönemine ilişkin geriye dönük anımsamalar*

İdeolojik istismarın olası ilk örneği, psikolojik danışmanın her zamanki uygulamaları dışında, inançları üzerine odaklanmak amacıyla seçilmiştir. Bu tür etik sorunları görmek, psikolojik danışmanın benimsediği terapötik model ya da yaklaşıma özgü inanç sisteminden kaynaklanan etik sorunları görmekten daha kolaydır. Zor olan; psikolojik danışmanın önceden belirlenmiş bir görüşü dayatmasıyla ilgili bazı durumlarda, kişisel inanç ya da ideoloji istismarının

olup olmadığıdır. Peter Jenkins'in (1996) bu konuda etik ve yasal uygulamaların analizinde vurguladığı gibi, çocukluk dönemine ilişkin geriye dönük anımsamalarda "sahte anı sendromu" ve "kurtarılmış anı" terimleri ortaya atılmıştır. Sahte anı sendromu, gerçek cinsel istismar durumlarına dayalı olabilecek herhangi bir anıyı dışlamaya çalışır. Genellikle bu durum, aile bireylerine karşı yanlış suçlamalara neden olan anıyı ve yorumu, danışanın aklına sokan psikolojik danışmanın veya terapistin "sinsi" etkisine yüklenir.

♦ *Geçici ve doğrulanması gereken*

"Kurtarılmış anı" terimi ise tam aksine anının değişmez bir şekilde tarihsel gerçeklere dayalı olduğu şeklindeki kabulünü ileri sürer. Bilinmeyen bir tarihe dayalı anılar ile danışan tarafından bağımsız bir şekilde doğrulanmış tarihsel bir olaya dayalı anılar arasında ayrım yapmak için "geçici" ve "doğrulanması gereken" terimlerin kullanılması tercih edilebilir. Tipik bir örnek şu şekilde olabilir:

> Adile, psikolojik danışma sırasında, çocukluk anılarında nerede veya ne olduğunu hatırlayamadığı bazı boşlukların olduğunu açıklamaktadır. Çok kötü bir şeyler olduğunu hissetmektedir ve arkadaşlarından bu durumun cinsel istismarın bir göstergesi olabileceğini duymuştur. Bu kayıp anıların, annesinin, onun öz babasıyla olan ilişkisini bitirip asla yakın olmadığı üvey babasıyla ilişkiye başladığı zamanla örtüştüğünü fark etmiştir. Bu boşlukların anlamı hakkındaki kaygısının bir sonucu olarak üvey babasıyla olan ilişkisi, annesiyle olan ilişkisi üzerindeki olumsuz etkilerle birlikte, sadece mesafeli olmaktan açık bir düşmanlığa doğru kötüleşmiştir. Adile, bu kayıp anılar konusunu çözmek istemektedir.

♦ *Histeri ve istismar ile ilgili düşünceler*

Böyle bir durumda, herhangi bir cinsel istismarın kanıtı yoktur. Danışan, travmanın bazı biçimlerini işaret edebilen ve her zaman cinsel istismarın sonucu olmayabilen bazı belirtilere sahiptir. Psikolojik danışmanlar için, histeri ve istismarın tarihsel olaylar üzerine dayanan kökenine ilişkin Sigmund Freud tarafından ortaya atılmış tartışmanın bilincinde olmadan, bu çeşit durumların üstesinden gelebilmek oldukça zordur (Masson, 1985; Mitchels, 2006: 76-9). Psikanalize göre, terapide cinsel istismar şüphelerinin ele alınması ve erken döneme ilişkin farkındalık ile bunun toplumsal ve cinsel istismar olasılığı ile ilişkilendirilmesi, teorik ve pratik açıdan psikolojik danışma sürecinin güçlük düzeyini belirtir. Terapinin başlangıcında görünen çocukluk dönemi cinsel istismar belirtileri danışan tarafından inkar edildiğinde, herhangi bir istismar anısının tarihsel temelini sorgulamaksızın kabul eden bir psikolojik danışman, abartılı tepki verebilir. Diğer taraftan, bir babanın büyük kızına sahte cinsel istismar anıları yüklediği için bir terapistten

♦ *Çocuk istismarı ile ilgili ithamlara titizlikle ve uzmanlıkla cevap verilmelidir.*

davacı olduğu Amerika'daki bir vaka, tam tersi bir durumu işaret etmektedir (Ramona ve Rose, 1994). Sosyal hizmet uygulamalarındaki çocuk istismarı ile ilgili araştırmalar, çocuk istismarına ilişkin herhangi bir ithama titizlikle ve uzmanlıkla cevap verilmesini önermektedir.

Danışmanın Tutumu

Tarafsız kalma ve danışanı yönlendirici olmaktan kaçınma

♦ *Anılarla ilgili, tam hatırlamadan yoruma gitmek uygun değildir.*

Ne yazık ki, istismar şüphelerinin gerçeğe dönüştüğü vakalar da vardır, ancak ithamların araştırılmasına yönelik yetersiz tepkinin bir sonucu olarak suçlamalar kanıtlanmadan kalabilir ve/veya çocuk korunamayabilir. Psikolojik danışma etiği, bir psikolojik danışmanın bu ya da diğer konular hakkında güçlü kişisel görüşlere sahip olmasını önlemez. Fakat, psikolojik danışmanlık etiğinin uygulanması, danışanın kayıp anılarının çözümüne yardım etmeyen kişisel görüşlerin kontrol altında tutulmasının önemini vurgulayabilir. Anılar, özellikle ortaya çıkarken bölük pörçüktür. Onların tamamlanması için, farklı parçalar arasında tutarlılık bulmak veya anıyı mümkün olduğunca tam hatırlamadan önce bir yoruma gitmek uygun değildir. Hangi anıların bu durumdan etkilenebileceğinin kolayca farkında olmak, açık fikirlilikle vicdani bir şekilde çalışmanın önemini vurgular. Muhtemelen bu, danışana ve onun kendi geçmişini tekrar yapılandırma sürecine saygı göstermenin temelini oluşturur. Bu gibi durumlarda, danışanın çocukluğunu sistematik bir şekilde gözden geçirerek, açık fikirli bir yol içinde bazı kesin olmayan anıların ortaya çıkmaya başlamasına izin verilebilir. Bu belirsiz anıların bazıları istismarı, diğerlerinden daha fazla hatırlatıcı olabilir. Bu süreçte danışman, yönlendirici olmadan, istismar olabilir demekten veya ortaya çıkmış gibi görünen diğer açıklamaları desteklemekten kaçınabilir. Danışmanın rolü, tüm olası açıklamalar arasında tarafsız kalmak ve danışanı akrabalarından ve çocukluk arkadaşlarından daha fazla bilgi edinmesi için teşvik etmek olabilir.

♦ *Danışanı yönlendirici olmadan, sistematik bir şekilde birlikte yapılandırma*

♦ *Bir çocuğun bakış açısı*

Bu işin daha ödüllendirici yönlerinden birisi, bir çocuğun bakış açısından dünyanın ne kadar farklı görünebildiğini ve bu bakış açısının nasıl oluştuğunu hatırlatmasıdır. Bazen olayın oluşma sürecinde ortaya çıkan güçlü duyguların travmaya neden olduğu görülür. Örneğin, bir yetişkin şunu fark etmiştir; köpeği geçici olarak kaybolduğunda hissettiği kadar yoğun bir üzüntüyle ağladığında; bu duygulanım durumunun, köpeğini eve kimin getirdiğini görme yeteneğini sınırlandırdığını fark etmiştir. Hayal meyal ve korkunç derecede üzücü bir şekilde hatırladığı bu olayda, köpeği kendisine getiren kişiyi bulduğunda, onun gerçekte sevdiği ve güvendiği bir insan olduğunu görmüş ve yıllar sonra ne kadar üzüntülü olduğunu hatırlayabildiğine şaşırmıştır.

♦ *Belirsizliği tolere etmeyi öğrenme*

Tüm çözülmüş anıların travmadan kaynaklandığı görünmesine rağmen, daima böyle olup olmadığı hakkında açık fikirli kalmak daha uygun olur çünkü çözülmemiş olanların bazıları daha farklı açıklamalara sahip olabilir. İngiliz Psikoloji Topluluğu (2000) tarafından yayınlanmış olan kurtarılmış anılarla çalışma üzerine faydalı bir rehber, hem psikolojik danışman hem de danışan için "belirsizliği tolere etmeyi öğrenme" ihtiyacını uygulayıcılara hatırlatır. Eğer biz danışanın sesindeki endişelere duyarlı olursak, sadece işimizin terapötik boyutunu genişletmekle kalmaz, aynı zamanda yeni etik içgörüler kazanabiliriz ki, bu ikisi çok yakın bir şekilde ilişkilidir.

♦ *Terapötik yönelime dayalı olarak ortaya çıkabilecek ideolojik istismar*

Psikolojik danışmanın belli bir ideolojiye/yaklaşıma fazla bağlı bir duruş sergilemesi; sadece, kendi kişisel ve terapötik ideolojilerine uyum sağlayan danışanların onaylanma ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin risk taşır. Bunun yanı sıra daha ciddi bir şekilde ortaya çıkan riskler, danışanın anılarını bozabilir ve böylece herhangi bir tarihsel köken kurtarılamaz olur. Eğer bu analiz doğruysa, sahte/kurtarılmış anı tartışmasında her iki taraftan birinin lehinde bir duruşun benimsenmesi; danışanlara empoze edilen ideolojik istismarın bir şeklini temsil etmektedir. İdeolojik istismardan kaçınma, psikolojik danışmanın bu tartışmalı alanda etkili bir şekilde çalışmasının sadece ilk basamağıdır. Bunu sağlayabilmek, anıların yapılandırılması ve test edilmesine sabırlı bir şekilde izin veren bilgi ve uzmanlığı gerektirir.

♦ *Açık fikirli olma, farklı yorumlara fırsat verme*

Bu vakalarda danışma oturumları, sadece ideolojik istismara açık olan anıları tekrar kazanma süreci değildir. Yeme bozuklukları ile ilgili olarak da benzer bir dizi tartışmalı konular mevcuttur. Tüm yeme bozukluklarının kökenlerini cinsel istismarda bulan ve daha belirgin olarak tüm bulimiya (yiyecekleri tıka basa yeme ve kusma gibi) vakalarını oral cinsel istismarın sonucu olarak gören ruh sağlığı çalışanları ile karşılaşabiliriz. Kayıp anılar hakkında olduğu gibi, bu inançlar temelinde danışanlarla çalışma hakkında da aynı çekinceler söz konusudur. Yeme bozuklukları, cinsel istismarla ilgili olabilir ya da olmayabilir. Terapötik bir ideolojiyi devam ettirmek için bu yorumu empoze ederek, bir danışanın anı malzemesinin bozulmasından kaçınmak da aynı derecede önemlidir. Bu durumda etik olarak yeme bozukluğunun kökeninin birçok farklı kuramsal açıklamaları olduğunu akılda tutmak daha iyi olacaktır. Danışma sürecinde açık fikirli olmak ve farklı yorumlara fırsat vermek daha uygun görünmektedir, çünkü ancak bu şekilde danışanın, deneyimine en uygun olanı keşfetmesine destek sunulacaktır.

♦ *Danışanın haklarına saygı gösterme etik ilkesinin ihlali*

İdeolojik istismar sadece danışana ve geçersiz suçlamalarla töhmet altında kalan başkalarına zarar vermez, aynı zamanda psikolojik danışma ve terapinin geçerliğini de sarsar. İdeolojik istismarın daha geniş bir kategorisinde bu konuyla ilgilenmemizin nedeni, danışanlar tarafından ileri sürülen başka konuları tartışmanın ötesine uzanan bu anlaşmazlıklarla ortaya çıkan

etik öğrenmeyi göstermektir. Terapötik bir kuram, "A, sonuçta B'ye neden olmaktadır." gibi genel bir inancı önerdiğinde, bu kuramı danışanlarıyla yaptığı çalışmalara uygulayan ve inancın doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirme amacı güden bir psikolojik danışman, "danışan haklarına saygı" gösterme konusunda etik sorunlar yaşamaktadır.

Ekonomik İstismar

♦ *Ekonomik istismar türleri*

Psikolojik danışmada potansiyel olarak ekonomik istismarın oluşmasının sayısız yolları bulunmaktadır. En yaygın şikâyet konuları, danışanlarca ödenecek psikolojik danışma hizmetinin maliyeti hakkında netliğin olmamasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, oturum süresini iyi değerlendirmeme, danışma sürecini gereğinden çok uzatma, danışanlardan hediye kabul etme, ikili ilişkiler içinde ekonomik çıkar, ücret ödeme yerine mal veya hizmet takası gibi konularda ortaya etik ikilemler çıkarabilecek potansiyel durumlardır. Şimdi her bir durumu örnekleri ile inceleyelim.

Ücret Konusunda Net Olmamak

♦ *Hizmetin maliyeti*

Psikolojik danışma yardımı almayı düşünen kişilerin ilk düşündükleri konulardan biri de bu hizmetin maliyetidir. Aşağıdaki örneği inceleyelim:

> Serpil, psikolojik danışman aramaktadır ve aylık 200 TL vermeyi düşünmektedir. İlk iki aydan sonra danışmanı ile birlikte daha sık görüşmeye karar vermişler ve iki haftada bir olan görüşmelerini haftada bir şeklinde değiştirmişlerdir. Yeni randevular hakkındaki tartışma bir oturumun sonunda olmuş ve aceleye gelmiştir. Bir süre sonra, Serpil bir sonraki ayın sonunda 600 TL faturayı alınca şaşırmış ve şok olmuştur. Masrafların ne olduğunu merak etmektedir çünkü dört haftalık görüşmelerin maksimum olarak haftada 100 TL den toplamda 400 TL olduğunu hesaplamaktadır. Serpil bu konuyu gündeme getirdiğinde, psikolojik danışmanı bu durumu, görüşmelerin ilk iki aylık döneminde danışma ücretinin 150 TL'ye kadar çıkabildiği şeklinde açıklamıştır ve bu yeni düzenlemeye göre, danışma ücretinin daha yüksek bir rakamdan ödenmesi gerektiğini düşünmektedir.

♦ *Ücret ile ilgili yazılı anlaşma yapma gerekliliği*

Bu vaka, ücretler hakkında netliğin olmadığı durumlara ilişkin klasik bir örnektir. Bu şekilde danışanın borçlandırılması yanlış anlaşılmalara neden olabilir ve hatta psikolojik danışma ilişkisindeki güveni yıkabilir. Oturumlar ve saatler şeklinde belirtilen ve üzerinde anlaşılmış sabit bir danışma ücretinin

yer aldığı bir anlaşmanın olması daha iyidir. Yapılan bir anlaşma, düzenlemelerdeki herhangi bir değişikliğin sonuçları hakkındaki belirsizliği ortadan kaldıracaktır. Aksi takdirde, bilgilendirilmeksizin ücrette yapılan herhangi bir artış ve geriye dönük olarak borçlandırılma istismarcılıktır. Bu durum, hukuken de uygulanamaz. Yasal olarak geçerli bir anlaşmanın temel gerekliliklerinden birisi, anlaşmanın şartları hakkında karşılıklı mutabakata varmaktır.

Yasaların yanı sıra Türk PDR Derneği etik kuralları da psikolojik danışman ile danışan arasındaki karşılıklı anlaşmanın önemini vurgulamaktadır. Ancak buna ek olarak, sunulacak hizmetle ilgili ücret belirlenirken; danışanın ekonomik durumunun ve bulunulan yöredeki ücret ölçütlerinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca psikolojik danışmanlardan; ödeme gücü olmayan bireyleri, ücretsiz ya da çok az bir ücretle destek alabilecekleri kurumlara yönlendirmeleri beklenmektedir (ayrıntılı bilgi için bkz. Türk PDR-DER Etik Kurallar Kitapçığı, s. 15, C. Etik Standartlar, I. Genel Standartlar, d. Ücret bölümü). Bunların yanı sıra özel çalışma yapan uzmanların ücret belirleme koşullarına, mevcut mesleki ve idari örgütlerin koydukları standartlara uyma zorunluluğu getirilerek danışanların ekonomik olarak istismar edilmelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır (Bkz. Türk-PDR Derneği Etik Kurallar Kitapçığı, s. 34, Özel Çalışma bölümü, madde 8).

Zamanı Kullanmada Özensizlik

♦ *Düşük standarttaki uygulamanın göstergesi*

Ödeme hakkında bir anlaşmaya varıldıktan sonra psikolojik danışman, zamanı kullanmada yeteri kadar özenli ve iyi değilse; özellikle bu durum, danışanın bir oturumun tüm ücretini ödediği hâlde sadece kısmi/yetersiz psikolojik danışma hizmeti almasıyla sonuçlanırsa, danışan haklı olarak kendini aldatılmış hissedebilir. Zamanı kötü kullanma alışkanlığı, bir psikolojik danışman tarafından yapılan düşük standartlardaki uygulamanın hemen hemen kesin bir göstergesidir. Ancak, diğer insanlar gibi psikolojik danışman

♦ *Masrafların geri ödenmesi*

da bir kaza veya diğer bazı nedenlerle beklenmedik bir şekilde danışma oturumuna gecikebilir. Bu gibi durumlarda psikolojik danışman ne yapmalıdır? Bu eylemin açık bir sonucu olarak yapılması gereken, kullanılmayan zamanla orantılı olarak danışma ücretinin düşürülmesidir. Ancak, zamanın kısalığından dolayı oturum, eğer amacına ulaşmamışsa herhangi bir ücret alınmaması daha uygundur. Danışan ödeme yapmışsa veya psikolojik danışmanın zamanı kötü kullanmasıyla olumsuz etkilenen bir oturuma katılması zorlaştığında veya psikolojik danışmanın danışmadan tamamen ayrılması durumunda masrafların geri ödenmesi ve bazen de tazminat ödenmesi daha

uygun olabilir. Danışanın karşılaşmış olduğu zorluğu azaltmanın bir yolu, oturumun iptal olduğunu varsaymadan önce, danışanın psikolojik danışmanı ne kadar süre beklemesi gerektiği üzerine bir ön anlaşmanın bulunmasıdır. Bu gibi bir anlaşma sadece beklenmedik bir şeyler araya girdiği zaman uygulanabilir. Bu gibi durumlardan kaçınmak daha iyidir ve eğer bir oturumun tekrar planlanması gerekiyorsa yeni düzenlemeler hakkında mümkün olduğunca kısa süre içerisinde anlaşmaya varılmalıdır.

Danışma Sürecini Gereğinden Çok Uzatmak

♦ *Ücret ile ilgili yazılı anlaşma yapma gerekliliği*

Verdiği danışma hizmeti karşılığında ücret alan bir psikolojik danışman, aylık ödeme yapan danışanları gerektiğinden daha uzun süre danışma sürecinde tuttuğunda, şüpheye maruz kalır. Bu durumda kimin sorumlu olduğu hakkında iki zıt görüş bulunmaktadır. Bazılarına göre, psikolojik danışmaya devam etmeyi isteyip istemediğini ve ödeme yapmaya değer olup olmadığını denetlemek danışanın sorumluluğundadır. Psikolojik danışma, bu temeldeki anlayışa göre açık bir şekilde sağlandığı zaman ve psikolojik danışmanın istenen danışma ilişkisinin süresi hakkında herhangi bir görüş beyan etmediği durumlarda, uygun görünmektedir. Bu da tartışılır bir şekilde danışanın özerkliğine saygı göstermenin bir diğer yoludur. Ancak, uygulamada konular burada olduğu gibi kolay anlaşılmayabilir. Örneğin:

> Perihan, yaşamakta olduğu yastan dolayı zor zamanlarında başladığı psikolojik danışma oturumlarına önem vermektedir. O, danışmanına, psikolojik danışmadan tahminen ne kadar sürede fayda sağlayacağını sorar. Psikolojik danışman, karşılaştırılabilir durumlardaki tecrübelerine dayanarak altı ayın uygun bir süre olduğu şekilde cevap verir. Psikolojik danışman, Perihan daha hızlı bir gelişme gösterdiği için iki ay sonra oturumları onun hayatının diğer yönlerini dikkate almak için kullanmaya başlar. Perihan aylık ödemelerini daima istekli bir şekilde yapar ve ekonomik zorluklar yaşayan psikolojik danışman da bu durumdan memnundur.

♦ *Psikolojik danışma süpervizyonu*

Bu gibi durumlarda psikolojik danışmanlar için oturumların amaçlarını değiştirmek ve yeni bir anlaşmaya varmak daha uygundur. Psikolojik danışma ilişkisinin, psikolojik danışmanın pasifliği yüzünden altı ayın sonuna kadar veya süresiz olarak uzamasına izin vermek risklidir. Zengin danışanlar ile anlaşmaları uzatma eğilimi her zaman kasıtlı değildir. Psikolojik danışmanların, zengin danışanlarına fakir danışanlarından daha uzun anlaşma süreleri verip vermediğini takip etmesi ve bu konuyu psikolojik danışma süpervizyonu içinde periyodik olarak değerlendirmesi, bu konuda gerçekten bir istismar olup olmadığını kontrol edebilmenin bir yoludur. Kendi danışmanlık

• *Dürüstlüğe ilişkin bir sınav*

sözleşmeleri hakkında danışanlar ile periyodik değerlendirmeler yapmak da bir koruma görevi görür. Psikolojik danışma ilişkisinin süresini görüşürken psikolojik danışmanın, danışanının çıkarlarını dikkate alıp ekonomik ihtiyaçlarını bir kenara bırakıp bırakamayacağına ilişkin tutumu, onun dürüstlüğüne ilişkin bir sınavdır.

Danışandan Hediye Kabul Etmek

Bazen danışanlar psikolojik danışmanlarına bir hediye vermek isterler. Bu hem psikolojik danışma ilişkisinin hem de psikolojik danışmanın dürüstlüğünü içeren konuları ortaya çıkarır. Örneğin:

> Elif, yakın akrabalarından giderek uzaklaşmıştır ve vasiyetinde parasının önemli bir kısmını psikolojik danışmanına bırakmak istemektedir.

• *İlişkiyi zedeleyecekse reddedilmeli*

• *Süpervizyon desteği alma ya da mesleki kuruluş ile tartışma*

Eğer danışanın bilinçli veya bilinçsiz niyeti, psikolojik danışmanın bağlılığını satın almak veya ilişkiyi bir şekilde manipüle etmekse bu durum psikolojik danışma ilişkisinin dürüstlüğünü tehdit edebilir. Diğer taraftan bu tutum, danışanın psikolojik danışmaya verdiği kişisel değeri, sadece ilişki bittiğinde etkisini gösterecek şekilde onaylamanın samimi bir yolu olabilir. Psikolojik danışmanın kendi etkisini hediye almak için kullanmış olabilme şüphesi, psikolojik danışmanın dürüstlüğüne karşı bir risktir. Tüm bu nedenlerden dolayı, psikolojik danışmanlar hediyeleri kabul etme konusunda temkinli olmalıdır ve eğer hediye psikolojik danışma ilişkisine gölge düşürecekse reddetmelidirler. Eğer hediyeyi reddetmek için açıkça bir neden yoksa, psikolojik danışmanın itibarını korumak için konuyu psikolojik danışma süpervizyonunda tartışması mantıklı bir önlemdir. Bunun yanı sıra oldukça değerli bir hediye söz konusu ise, konunun psikolojik danışma derneğiyle tartışılması gerekmektedir. Genellikle, danışanı, psikolojik danışmanına kişisel olarak hediye vermektense hayır kurumlarına vermesi için cesaretlendirmek daha uygundur.

İkili İlişkiler İçinde Ekonomik Çıkar Ummak

Bazen ekonomik istismar, psikolojik danışman ve danışan arasında eşzamanlı oluşan ikili ilişkilerden kaynaklanabilir. Örneğin:

> Doğan, bir araba satıcısı, yardım aldığı psikolojik danışmanın bir araba almak istediğini biliyor. Bazı görüşmelerden sonra psikolojik danışman Doğan'dan bir araba almaya karar verir. Ancak bu olayda, araba arızalı çıkar ve onlar bunu nasıl çözecekleri konusunda anlaşmaya varamazlar. Psikolojik danışman Doğan'ı mahkemeye verir.

Bu vaka, ikili ekonomik ilişkilerde birçok tehlikenin olabileceğini göstermektedir. En azından psikolojik danışman kendini şüpheli bir duruma sokmuştur çünkü danışanı olan Doğan'la kurduğu ilişkideki rolünü kullanarak, ondan dışarıda başka bir yerden alabileceğinden daha fazla indirim almıştır. Bu durum böyle sonuçlanmamış olsa bile, psikolojik danışma ilişkisinin ticari bir ilişkiden dolayı bozulması ihtimali, eğer ticari ilişkide mağduriyet ortaya çıkarsa yüksek olacaktır. Psikolojik danışma ve ekonomik boyuttaki ikili ilişkilerin birbirinden ayrı tutulması muhtemelen çok zordur. Örnekte, danışan tarafından yapılan indirim problemlidir, fakat bunun etkisi, psikolojik danışmanın ödeme yapmada zorlanmasıyla veya ortaya çıkan herhangi bir problemin yapacağı etki ile aynı olacaktır.

♦ *Psikolojik danışma ilişkisinin ticari bir ilişkiden dolayı bozulma ihtimali*

Ücret Ödeme Yerine Takas Etmek

Bazen psikolojik danışmanlar iyi niyetle ikili ilişkilere girerler. Örneğin:

> Jale, psikolojik danışma sürecinin ortasında iken işinden çıkarılır ve danışmana yaptığı aylık ödemeler konusunda zorlanmaya başlar. Jale'nin psikolojik danışmanı, onun kendisine ödeme yapmak yerine ufak tefek işlerini yapma teklifini kabul eder.

Bu durumda, hem psikolojik danışman hem de danışan için olası tehlikeler bulunmaktadır. Eğer psikolojik danışman Jale'nin işinden memnun kalmazsa ne olacak? Diğer taraftan, Jale'nin bakış açısına göre kabul edilebilir ödeme miktarı nedir? Böyle bir anlaşmaya girmeden önce her iki durumdaki muhtemel zorlukların dikkate alınması gerekmektedir. Bazı psikolojik danışmanlar Jale'nin durumundakilere uyarlanabilen değişken oranlı fiyat kullanarak bu gibi problemlerin risklerinden kaçınmayı veya psikolojik danışmaya ücret almadan devam etmeyi tercih ederler.

♦ *Muhtemel zorlukların dikkate alınması*

Jale'ninkine benzer durumlarda, malların takası alternatif bir düzenleme olarak düşünülür. Ya Jale, alternatif bir ödeme yöntemi olarak bir süs eşyası ya da sahip olduğu herhangi bir şeyi psikolojik danışmanına vermeyi önerirse? Problemler takas hizmetlerindeki gibidir. Psikolojik danışmanın eğer takas edilen nesne zarar görmüş veya hasarlıysa ne olacağını önceden düşünmesi gerekir. Jale'nin takasta verdiğinin karşılığını aldığı konusunda emin olması gerekir. Muhtemelen, herhangi bir anlaşma için başlangıç noktası olarak bağımsız bir değerlendirme gereklidir.

♦ *Takas koşulları*

Bu konuda, takasla ücretlerin ödendiği durumlar için İngiltere'de ve Türkiye'de bir yönerge yoktur (ikili ilişkilerin varlığı çerçevesinde mesleki etik kaygılar olmasına rağmen). Aksine Türk PDR Derneği Etik Kuralları,

PDR

psikolojik danışman ile danışan arasında yapılacak takas anlaşmalarını onaylamamaktadır.

Türk PDR-DER Etik Kitapçığı'nın Etik Standartlar bölümünün, Genel Standartlar kısmında yer alan Ücret bölümünün 3. maddesinde ilgili durum şu şekilde ifade edilmektedir:

"Psikolojik danışmanlar, danışanlarına sağladığı psikolojik hizmetler karşılığında mal mülk kabul etme ya da bir hizmet isteme gibi bir takas anlaşmasına girişmezler. Bu tür bir ilişkinin çeşitli çatışmalara, anlaşmazlıklara ve sömürülere yol açabileceğini bilirler (Türk PDR-DER, 2007)."

Amerika'da ise ücretlerin takasla ödenmesi konusunun, daha fazla ilgi gördüğü dikkat çekmektedir. Amerika Psikolojik Danışmanlar Derneği *Etik Kodlar* içinde takas hakkında aşağıdaki öneriyi yapmaktadır:

Psikolojik danışmanlar sadece, ilişki istismarcı veya zararlı değilse, psikolojik danışmana adaletsiz bir avantaj sağlamıyorsa, eğer danışan istiyorsa ve eğer bu gibi düzenlemeler birlik içindeki profesyoneller arasında kabul edilen bir uygulamaysa takas edebilirler. Psikolojik danışmanlar takasın kültürel etkilerini göz önünde bulundurmalı ve danışanla ilgili kaygıları tartışmalı ve bu gibi anlaşmaları açıkça yazılmış bir kontrat içinde belgelemelidir (ACA, 2005: A.10.d).

Cinsel İstismar

♦ *Danışanlarla uygun olmayan cinsel davranışlar*

Cinsel istismara ilişkin sosyal farkındalık ve diğerleri üzerinde gücü olan insanlarca yapılan taciz olayları, son on yılda hızlı bir şekilde artmıştır. Yetişkinlerce, çoğunlukla da kendi aile bireylerince yapılan çocuk cinsel istismarının önemli oranda olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Giderek büyüyen bir gerçek de; psikiyatristler, psikologlar, sosyal hizmetler çalışanları ve psikolojik danışmanları içeren bakım mesleklerinin üyelerinin, danışanlarıyla uygun olmayan cinsel davranışlara girmeleridir (Rutter, 1989; Russell, 1993, 1996; Jehu, 1994).

♦ *Cinsel istismarın sıklığı*

Danışanların ne kadar sıklıkla uygun olmayan cinsel davranışa maruz kaldığını tam anlamıyla bilmenin bir yolu yoktur fakat endişelenmek için gerçek bir neden olduğunun yeterince çok göstergeleri vardır. Amerika'da erkek

terapistler ve danışanları arasındaki vakaların yaklaşık %11'inde ve kadın terapist ve danışanları arasındaki vakaların ise %2-3'ünde cinsel ilişki olduğu tahmin edilmiştir (Pope ve Bouhoutsos, 1986). Terapistler tarafından daha sonra rapor edilen bir azalma, cinsel olarak uygun olmayan davranışın azalmasında başarılı olunduğunu ve konunun farkındalığının arttığını göstermektedir. Diğer taraftan bu durumun, gerçeği yansıtmada daha az samimi bir raporlamanın sonucu olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır (Pope ve Vasquez, 1991).

♦ *İstismarın danışan üzerindeki etkisi yıkıcıdır.*

İngiltere'de ve Türkiye'de cinsel istismarın oluş sıklığı daha belirsizdir. Bunlar önemli olmasına rağmen rapor edilen profesyonel davranış prosedürleri içindeki şikayetlerin küçük bir kısmının kaynağıdır (Khele ve ark., 2008). Ancak, olayların eksik rapor edildiği görülmektedir. Gözlem ve tahminlerimiz, bu tip vakaların büyük profesyonel organizasyonların üyelikleri dışında daha yaygın olabileceği yönündedir. Psikolojik danışmanlarca yapılan cinsel istismar sıklığı Amerika'dan düşük olsa bile onun ilerlemesini azaltmak için bizde de birçok şey yapılması gerekmektedir. Çünkü bu durumun danışan üzerindeki etkisi oldukça yıkıcıdır ve danışanların tepkileri; tecavüz kurbanları, dayak, ensest, çocuk istismarı ve travma sonrası kaygı bozukluğunun tepkileri ile benzerdir. Kenneth Pope (1988) terapist-hasta arasındaki cinsellik sendromunu diğer travmaların çoğunun özelliklerini içerecek şekilde aşağıda tanımlamıştır.

Danışman-Danışan Cinsellik Sendromu Özellikleri

♦ *Ayrılık kaygısı ve sadakat duygusu*

- **İkili duygular:** *Bir ayrılık kaygısı durumu veya psikolojik danışmandan uzaklaşma, psikolojik danışmanın gücünden ve etkisinden ısrarla kaçmak isteme ancak bunu yapmaya yönelik kaygı durumudur. İkili duygular devam ettiği sürece danışan sadakat duygusuyla ve onun profesyonel saygınlığını yıkma korkusuyla psikolojik danışmanı rapor etmeyebilir.*

♦ *Kendini sorumlu hissetme*

♦ *Danışmanın sorumluluğu*

- **Suçluluk:** *Danışan cinsel aktiviteyi başlattığı için veya durduramadığı için kendini sorumlu hissettiğinden* dolayı *suçluluk ortaya çıkar. Ancak, danışan baştan çıkarıcı bir şekilde davransa bile sınırları korumak psikolojik danışmanın sorumluluğudur. Kişisel/profesyonel mesafeyi uygun düzeyde devam ettirmek psikolojik danışmanın sorumluluğudur, danışanın değil. Danışanın suçluluk duygusu sıklıkla çocuk istismarıyla ilgili duygularla benzerdir ve olanlara ilişkin benzer bir sorumluluk duygusu danışanda da vardır.*

♦ *Duygusal değişkenlik*

- **Duygusal kararsızlık:** *Psikolojik danışman-danışan arasındaki cinsel ilişkisinin uzun dönemli olması sonucunda, duygusal dengesizlik periyotlarıyla devam edebilen ilişki süresince, duygusal olarak ezilmiş olma hissi olabilir. Bazen duygusal değişkenlik, cinsel olarak uygun partnerlerle uygun olmayan bir şekilde ortaya çıkar.*

♦ *Derin duygusal sorunlar ve karmaşalar*

Pope (1988) tarafından tanımlanan diğer tepkiler: kimlik/sınırlar/rol karmaşası; cinsel karmaşa, güvenme güçlüğü, bastırılmış öfke, bilişsel bozukluk ve artmış intihar riskini içermektedir. Kendi psikolojik danışmanıyla cinsel ilişki sonrası bazen birkaç yıl boyunca süren derin duygusal sıkıntı ve kargaşa yaşayan ve deneyimini gizlilik içinde başka biriyle tartışabileceğini bilmeyen danışanlar bulunmaktadır. Bazen birinin yasal bir şikâyette bulunma gücünü hissetmesi yıllarını almaktadır. İlişkinin acı veren anılarını hatırlama kaygısından dolayı da çoğu şikâyetler dile getirilmeden kalmaktadır. Danışanın ciddi duygusal sıkıntı hissedebilmesi gibi riskler, mesleki örgütlerin etik ilkeleri ve yönergelerinde, danışanlarla cinsel ilişki yaşanmaması gerektiğine ilişkin önemli bir yasağın benimsenmesinin nedenlerinden sadece birisidir.

♦ *Mesleki örgütlerce önemli bir yasak*

PDR

Söz konusu yasak, Türk PDR Derneği Etik Kuralları kapsamında da sıklıkla vurgulanmaktadır. Etik Standartların Genel Standartlar bölümünde "Duygusal ve Cinsel Taciz" başlığı altında ele alınan konuda, psikolojik danışmanların danışanları ile duygusal ya da cinsel ilişkiye girmesi yasaklanmıştır. Etik kurallar aynı zamanda danışanın akrabaları ya da onun için önemli olan kişilerle de duygusal ya da cinsel yakınlık kurulmaması gerektiğini bir zorunluluk olarak ele almaktadır, (ayrıntılı bilgi için bkz. Türk PDR-DER Etik Kurallar Kitapçığı, s. 16, s. 20).

♦ *Güç dengesizliği*

Psikolojik danışman ve danışan arasındaki cinselliğin niçin tehlikeli olarak düşünüldüğüne dair başka nedenler de vardır. Bir psikolojik danışma ilişkisinin özünde olan güç dengesizliğinden dolayı danışanlar istismara açık bir durumdadır. Kaçınılmaz bir şekilde, yardım edecek kişinin yardım isteyen kişiden daha güçlü olması gerekir. Bu durum, yardım sağlayıcı ve yardım ihtiyacı duyan kişi arasındaki farktır. Psikodinamik yaklaşımı benimsemiş psikolojik danışmanlar, danışanın çocukluğundan kaynaklanan ve danışan ile psikolojik danışman arasında büyüyen güçlü bir transferans ihtimaline de işaret etmektedirler. Böyle bir transferans olduğunda; danışan bir çocuğun bir yetişkine veya bir ebeveyne bağlanması gibi psikolojik danışmana duygusal olarak bağlanır. Eğer, psikolojik danışman bir cinsel ilişkiye girerse, bu cinsel istismar veya ensest gibi algılanır. Bu da, bazı danışanlar tarafından yaşanan sıkıntının düzeyini açıklayabilir.

♦ *Transferans süreci ve cinsel istismar*

Bu konuda, bir psikolojik danışmanla girmiş olduğu cinsel ilişkiden kaynaklanan herhangi bir olumsuz duygu için, yetişkin bir danışanın bazı

sorumlulukları almasının uygun olduğu durumların da var olduğu ileri sürülebilir. Eğer danışan, bir yetişkin olarak, bir yetişkinin psikolojik durumu dışında davranıyor ise böyle olması gerektiği düşünülür. Ancak danışan, psikolojik danışman gibi, psikolojik danışma içindeki güvenli sınırları takip etme ve devam ettirme sorumluluğuna sahip değildir. Buna göre, eğer danışan bir yetişkin olarak, bir yetişkin psikolojik durumu içinde olsa bile ve bundan dolayı bazı sorumlulukları taşısa bile; sorumluluğun büyük bir kısmı psikolojik danışmanın üzerindedir. Eğer danışan önceki bir çocukluk durumuna gerilerse veya kullanılan metotlar çocukça davranışları ve duyguları uyandırırsa, danışanla cinsel ilişkiden kaçınma sorumluluğunun büyük bir kısmı yine de psikolojik danışmandadır.

♦ *Sorumluluk psikolojik danışmandadır.*

Danışanla cinsel ilişkinin doğasında olan riskler sadece danışanla sınırlı değildir. Psikolojik danışmanlığın toplumsal saygınlığı genel olarak tehlike altındadır. Psikolojik danışmanlara yaklaşım konusunda ve güvenli bir ortamda kişisel sorunları tartışma noktasında, toplumun bu meslek elemanlarına güveni olmalıdır. Psikolojik danışma sürecinin parçası olarak insanlar sıklıkla duygusal olarak hassaslaşabilir ve kendilerini psikolojik danışmana, duygusal olarak açığa vururlar. Bu nedenle psikolojik danışmanların, danışanın güvenliğini sağlamak için ilişkiyi uygun sınırlarda devam ettirmesi önemlidir. Psikolojik danışmanlar için "cinselliğe hayır" kuralı, doktorların hastalarının fiziksel güvenliğine saygı duymalarıyla aynı şekilde, danışanların psikolojik güvenliğine saygı içindir. Danışanlarla cinsellik yasağı, hem mevcut danışanları hem de psikolojik danışmanlığın toplumsal saygınlığını korur. Böylece, yeni danışanlar bir psikolojik danışmana yaklaşma riskini alabileceklerini hissederler.

♦ *Danışanla cinsel ilişki yasağı, mesleğin toplumsal saygınlığını korur.*

Cinsel Aktivite Nedir?

Mevcut danışanlar ile cinsel aktivitenin yasaklanması 1984'te birinci İngiliz Danışmanlar Derneği (BAC) *Etik Kodlar ve Psikolojik Danışmanlar İçin Uygulamalar* kılavuzu içinde benimsenmiş ve sonraki mesleki organizasyonlarda da tekrarlanmıştır. Türkiye'de ise 1995'te Türk PDR-DER tarafından hazırlanan ilk "Etik Kurallar" kitapçığında bu ilke yer almıştır.

"Bu konuya yapılan vurgu, 'cinsel aktivite ve cinsel ilişki nedir?' sorusunu kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkarır.". Bu ifadeler, mastürbasyon, ön sevişme gibi cinsel birleşme içermeyen diğer cinsel davranışları kapsayan etik kaygıları ima etmektedir. Fakat cinsel aktivite, sarılma ve öpüşme arasındaki sınır nerededir? Bu aktivitelerin hangileri bariz bir cinsel öge içerir? Bu aktivitelerin cinsel belirsizliği, neyin cinsel aktiviteyi oluşturduğunun kesin bir tanımını yapmanın imkânsız olduğu anlamına gelmektedir. Bazı aktiviteler, ilişkideki insanların niyetlerine ve daha da önemlisi alıcı taraftaki kişinin

♦ *Cinsel çağrışım içeren davranışlar*

♦ *Danışanın nasıl algıladığı*

yorumlarına bağlıdır. Psikolojik danışmanlar, davranışlarının yanlış anlaşılabileceği durumlarda temkinli olmalıdırlar.

"Cinsel aktivite" kavramı, aktivitenin birçok farklı kategorilerini kapsar. Bir psikolojik danışma ilişkisinde ortaya çıkan üç kategori özel bir öneme sahiptir:

♦ *cinsel saldırı*

Cinsel saldırı, bir danışanı isteği dışında cinsel aktiviteye zorlayan kesin bir girişimi ima eder. Bu bir suçtur.

♦ *cinsel istismar*

Cinsel istismar, gücü içerebilir fakat çoğunlukla terapötik olacağı kisvesi altında cinsel aktiviteye yönlendirme şeklinde de olabilir. Bu durum, güç istismarını içeren tipik bir istismardır.

♦ *cinsel taciz*

Cinsel taciz, alıcı tarafından istenmeyen veya alıcının tacizi yapan kişiden daha az güce sahip olduğu durum için ifade edilen cinsel çağrışım ve içeriğe dayalı, kasti ve tekrarlanan yorumlardan, jestlerden ve fiziksel temastan oluşur.

Danışanla ilişkilerinde, cinsellik konuları çerçevesinde düşünmesi için kendine yardım etmesi bakımından, psikolojik danışmanın, bu farklı aktiviteleri ayırması ve bir danışanla herhangi bir cinsel aktivitenin büyük ihtimalle bu kategorilerden birine düşeceğinin farkında olması yararlıdır. Psikolojik danışmanla danışan arasındaki güç dengesizliğinden kaynaklanan ve danışanın karşı koymasını güçleştiren durumu önlemenin bir yönü de budur.

"Cinsel aktivite"nin pozitif çağrışımları da vardır. Bu durum; yakınlık, fiziksel temas ve ilişkiyle ilgilidir ve psikolojik danışma ilişkisi dışında oldukça olumlu ve yaşamı zenginleştirici olabilir. Danışanlar ve psikolojik danışmanlar arasındaki cinsellik yasağı, dine ya da modern sofuluğa dayalı değildir ancak, umut edilen hem psikolojik danışmanın hem de danışanın birbirinden bağımsız bir şekilde cinsel doyumu bulmasıdır! Danışanlarıyla cinsel ilişkiye giren psikolojik danışmanlar ile ilgili vakalar, onların birçok ayrı kategorilere ayrıldığını göstermektedir. Psikolojik danışmayı kasti olarak cinsel temas elde etme aracı olarak kullananların ve sonrasında danışana ne olduğuna ilişkin oldukça ilgisiz görünenlerin çok az sayıda olduğu düşünülebilir. Onların motivasyonu ve davranışı patolojiktir.

♦ *Danışmanlar, cinsel ihtiyaçlarını keşfetmeli ve danışma ilişkisi dışında karşılamalı.*

Daha sıklıkla, kendi hayatlarında memnuniyet verici duygusal ve cinsel ilişkilerinin olmamasından dolayı sınırları aşan psikolojik danışmanlar da görülebilir. Böyle bir kişi, danışanlarını (ve stajyerlerini) sosyal arkadaşlığın bir kaynağı olarak kullanabilir ve böylece cinsel ilişki olasılığı artar. Bu şekilde davranan psikolojik danışmanların sıklıkla kişisel sınırları ile ilgili konularda, yaşamlarının çoğuna ve danışanlarla çalışmasına etki edebilen önemli karışıklıkları vardır. Bir psikolojik danışman için bu durumdan kaçınmanın en iyi yolu, kendi cinsel ihtiyaçlarını keşfetmek ve psikolojik danışma ilişkisi dışında bunlar için

uygun fırsatlar yaratmaktır. Bunu yapan bir psikolojik danışman, zaman zaman kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkabilecek olan cinsel çekicilikle baş etmek için çok daha iyi bir pozisyonda olacaktır.

Cinsel Çekicilik

♦ *Danışanın baştan çıkarma girişimleri*

Bazen de cinsel çekiciliği güçlü bir şekilde hisseden ve psikolojik danışmanı baştan çıkarma girişiminde net bir şekilde ilk adımı atan, danışandır. Bu olduğu zaman, psikolojik danışmanın kendi rolü hakkında net olması gerekir. Danışanın görüşme teklifine uymak yerine açıkça durumun nasıl göründüğünü tanımlamak ve danışanın psikolojik danışmanla cinsel bir ilişkiden ne beklediğini keşfetmek daha iyidir. Eğer bu durum iyi bir şekilde halledilirse, genellikle bu durum psikolojik danışmada, hem danışanın hem de psikolojik danışmanın birbirleri hakkındaki duygularını daha doğrudan bir şekilde tartışmanın mümkün olduğunu hissettikleri yeni bir aşamaya geçişi işaret eder. Bu aşama, danışanın kişisel ihtiyaçlarını daha samimi bir şekilde açıklamaya istekli olduğu ve bunu yapabildiği bir zamandır. Psikolojik danışman için bu durumun, psikolojik danışma süpervizyonunda tartışılması ve böylece onun uygun bir profesyonel sınır takip etmede açık ve desteklenmiş hissetmesi önemlidir. Herhangi bir alternatif yaklaşım daha az tatmin edicidir. İlişkideki en büyük enerji "şu anda neler oluyor" üzerinde çalışırken ortaya çıkabilir. Bu nedenle, danışanın gerçek ihtiyaçları ve sorunları üzerinde çalışmak için motivasyonun yüksek olduğu bir durumdayken, danışmanın önleyici olmak için, danışanın sunduğu kışkırtıcı uyarıcıları önemsemiyormuş gibi davranması, kaçınmayı simgeler. Gelişmelerle uyumlu olmak için cinsel aktivite içine girmesi ise; potansiyel terapötik enerjiyi sadece dağıtmak ve etkisiz hâle getirmekle kalmaz aynı zamanda hem psikolojik danışman hem de danışan için kişisel riskler taşır. Psikolojik danışman için bir şikâyet durumunda, mesleki derneklerinden atılma ihtimali de söz konusudur.

♦ *Süpervizyon almak*

♦ *"Şimdi ve burada"ya odaklanmak*

♦ *Psikolojik danışmanın cinsel çekicilik hissetmesi*

Psikolojik danışmanlar da bazen bir danışana karşı güçlü bir cinsel çekicilik hissi duyabilirler. Bu gibi duygular hakkında konuşmak büyük ihtimalle hâlâ bir tabudur (Pope ve ark., 2006). Eğer bu gibi duyguları yaşamadıysanız, cinsel açıdan sizin idealiniz olan ve de hayran olduğunuz kişisel özelliklere sahip bir danışanla karşılaşırsanız, yaşayabileceğiniz duyguları hayal edebilirsiniz. Bazen de oldukça güçlü cinsel çekicilikler, psikolojik olarak yakın ve doğal bir psikolojik danışma ilişkisi boyunca gelişebilir. Bu durumda, cinsel bir ilişki içine girme isteği çok fazla olabilir. Psikolojik danışmanın, bir danışana karşı çekicilik hissetmesi, etik olmayan bir durum değildir. Buradaki etik tepki, duyguyu kendinize itiraf etmek ve durum hakkında mümkün olduğunca hızlı bir şekilde bir psikolojik danışma süpervizörüne ve iş arkadaşlarına danışmaktır. Çekicilik duygularınız hakkında danışanla konuşup konuşmama hakkındaki karar, koşullara ve kullanılan psikolojik danışma

♦ *Duyguyu kendine itiraf etme ve süpervizyon/ konsültasyon desteği alma*

modeline dayanan bir değerlendirmenin konusudur. Bazen kendiniz için psikolojik danışma aramanız faydalıdır. Buna ilişkin, çok az sayıdaki psikolojik danışma eğitim programı psikolojik danışmadaki cinsel çekimin nasıl tanınacağı ve tepki verileceği konusunda resmi bir eğitim konusunu içerir. Bu durum ciddi bir eksiklik olarak düşünülebilir.

Önceki Danışanlarla Cinsel İlişki

♦ *Mesleki örgütlerin bakış açısı*

Önceki danışanlarla cinsel ilişki konuları, son zamanlarda, psikolojik danışmanlar tarafından ciddi bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Bu alandaki mesleki örgütlerin içinde, özellikle 1990'ların ortasında dikkate değer bir tartışma yaşandı. Bu konu Türk PDR-DER'in etik ilkeleri içinde yer almazken, İngiltere'deki psikolojik danışmanlar için *Etik Çerçeve* içinde şöyle özetlenmiştir:

> Uygulayıcılar, önceki danışanları ile kişisel veya iş ilişkisine girerken bunun hakkında dikkatli bir şekilde düşünmeli ve öncesinde temkinli bir çalışma yapmalıdır. Eğer herhangi bir ilişki danışan için veya mesleğin duruşu için yıkıcı bir hâle gelirse danışmanın, profesyonel bir şekilde sorumlu davranması beklenmelidir. (BACP, 2007: s. 18)

Psikolojik danışmanların, danışanlarıyla danışma ve diğer ilişkilerini birbirinden ayırt etmeleri üzerinde anlaşılmış bir ilkeye ulaşmak, yaptıkları işin doğasına ve psikolojik danışmanın kuramsal yönelimine göre yaşanan zorluklardan birisidir. Bazı örnekler, bu çok geniş görüş yelpazesindeki farklılıkları anlatabilir.

Leyla, işyerindeki bir iş arkadaşı ile kendisi arasındaki bir anlaşmazlığı daha iyi yönetmesine yardım etmesi için psikolojik danışman aramaktaydı. Gittiği danışmanın uyguladığı problem çözme ve girişkenlik tekniklerinin birleşimi başarılı olmuştur. İki danışma oturumundan sonra Leyla problemini çözer ve psikolojik danışma sona erer. Altı ay sonra, psikolojik danışmanıyla bir parti ortamında karşılaşır ve birlikte geçirdikleri hoş bir akşamdan sonra sosyal ortamlarda görüşmeye karar verirler. Onların ikisinin de başka biriyle özel bir ilişkisi yoktur. Birkaç hafta sonra cinsel olarak da birlikte olmaya başlarlar.

Bu örnekte, psikolojik danışma çalışmasının, güçlü bir davranışsal bileşeni olan kuramsal yönelimlerdeki gibi yakınlık ve yoğunluk içeren bir ilişkiye dayanması pek mümkün değildir. Çalışmanın odağı, yakın psikolojik danışman ve danışan ilişkisinin dışındadır. Psikolojik danışmayla ilişkili olmayan

bir ortamda gerçekleşen cinsel ilişkiden önceki karşılaşma, eşit şartlardadır. İki yetişkini istedikleri bir ilişkiyi geliştirmeye devam etmekten alıkoymak uygun görünmemektedir. Danışanlara karşı çok koruyucu olmanın, onları çocuklaştıracağı ve onların özerkliğinde erozyon meydana getirebileceği ileri sürülmektedir. Bu duruma inanan psikolojik danışmanlar, önceki danışanlarla cinsel ilişkiye karşı tamamen veya asgari kısıtlamalara karşı çıkarlar.

♦ *Psikolojik danışmayla ilişkili olmayan bir ortamda ve eşit şartlarda*

Davut, birkaç aydan daha uzun süren yakın ilişkilerinde yaşadığı güçlüğü keşfetmek için psikolojik danışmaya gider. Beş ay süren haftalık psikolojik danışma süresince, psikolojik danışmanı olan Seher ile aralarında oluşmaya başlayan duygular dikkatini çeker. Davut'un kendini ondan uzaklaştırmaya çalıştığını hissettiği zaman psikolojik danışman Seher, bunu ona belirtir. Sonuç olarak, Davut insanları nasıl kendinden uzaklaştırdığının ve çocukluğu boyunca acı veren bir kısır döngüyü nasıl tekrarladığının farkına varır. Psikolojik danışma bittikten altı ay sonra Davut bir yardım organizasyonunda Seher'le karşılaşır ve ona bir yemekte tekrar görüşmeyi teklif eder. Her ikisi de karşılıklı bir cinsel çekiciliğin etkisinde olduklarını fark ederler. Seher ne yapmalıdır?

Bu örnekteki psikolojik danışma daha yoğun, yakın ve uzun ömürlüydü. Psikolojik danışman psikodinamik bir model kullansa da/ kullanmasa da bu ilişki, güçlü transferansların ve karşı transferansların ortaya çıkabileceği bir durumdur. Bir cinsel ilişkiye başlamadan önce, oldukça dikkatli olmak gerekmektedir. Örneğin, İngiliz Cinsel ve Evlilik Terapistleri Derneği'nin üyeleri önceki danışanlarla cinsel ilişki üzerinde yaşam boyu süren bir yasağa uymaktadır. Onlar, bu çeşit konularda psikolojik danışmanın dürüstlüğünü koruması için bunun gerekli olduğuna inanırlar. Psikolojik danışmanların onlarla cinsel ilişkiye girmeyeceklerinden emin olmadıkları için bazı danışanların evlilik ve cinsel konular hakkında psikolojik danışman aramaktan vazgeçtiklerine dair kişisel anlatılara dayalı kanıtlar vardır. Transferanslar ve psikolojik danışmanlığın temelindeki güç dinamiklerinden tamamen bağımsız bir ilişki içine girmenin her zaman mümkün olup olmayacağı konusunda, psikodinamik yönelimli birçok uygulayıcı da şüphe duyar. Bu konu, şu anda gerçekleşen tartışmalardan birisinin odağıdır. Önceki danışanlarla cinsellik yasağı kesin ve sonsuza dek mi olmalıdır? Alternatif bir şekilde, transferansların bazı durumlarda çözümlenmesi mümkün olabilir ve böylece önceki danışanlarla cinselliğe müsaade edilip edilmemesi bir değerlendirme konusu olmaya başlar. Dikkate alınacak kriterler açısından aşağıdaki hususlar göz önünde tutulmalıdır:

♦ *Güçlü transferans ve karşı transferanslar*

♦ *Cinsellik yasağı kesin ve sonsuza dek mi olmalıdır?*

♦ *Yeterli bir süre*

- Tamamlanan psikolojik danışma ve yeni başlayan ilişki arasında kesin bir sınıra işaret eden yeterli bir süre geçti mi? [Amerika Psikolojik Danışma Derneği en az beş yıl gerektiğini belirtir (ACA, 2005: A5b)].

♦ *Güç ilişkisi ve transferans*

- Psikolojik danışmada yer alan dinamiklerle ilgili, özellikle güç ilişkisi ve transferansa özel bir ilgi gösterilerek, danışman tarafından dikkatli bir değerlendirme yapıldı mı? Bu dinamiklerin çözüldüğüne ve yeni ilişkide etkilerinin olmadığına inanmak için geçerli nedenler var mı ?

♦ *İstismar*

- Danışanın, psikolojik danışman tarafından istismar edilme riski olabilir mi?

♦ *Süpervizyon desteği*

- Konu psikolojik danışma süpervizörüyle tartışılarak ilişki için onun desteği alındı mı?

♦ *Terapist-hasta sendromu riski*

Eğer bir psikolojik danışman, bu koşulları yerine getirdikten sonra cinsel ilişkiye başlamak için eyleme geçmeye karar verirse, danışanın, önceki sayfalarda tanımlanmış olan "terapist-hasta sendromu"nun birçok belirtilerini yaşama olasılığının farkında olması gerekir. İhtiyatlı psikolojik danışmanlar, sonraki bir ilişkide devam edebilecek veya tekrar olabilecek transferansı ve güç dinamiklerini göz önünde bulundurarak, önceki danışanlarıyla cinsellikten kaçınmayı tercih ederler. Yukarıda tanımlanan kriterler kullanıldığı zaman, Seher'in Davut'la cinsel ilişki içine girmekten kaçınması, kişisel ve profesyonel olarak ihtiyatlı bir davranış olacaktır.

Duygusal İstismar

♦ *Danışmanın, süreci kendi ihtiyaçlarını doyurmak için kullanması*

Cinsel istismar için söylenenlerin çoğu duygusal ihtiyaçlara doğrudan aktarılabilir. Eğer cinsel aktivitedeki sınırı tanımlamak bazen zor oluyorsa, bu duygusal istismarda çok daha zordur. Bazı duygusal ihtiyaçlarını karşılamadıkça herhangi birinin psikolojik danışma almaya devam etmesi, hayal edilemeyecek bir durumdur. Eğer ihtiyaç, psikolojik danışma sürecinin tamamlayıcısı ise ve psikolojik danışma ilişkisini bozmaktan kaçınabilmek için psikolojik danışmanın yeterince kontrolü altında ise bu durum bir problem değildir. Burada problem, psikolojik danışmanın, danışma sürecini kendi psikolojik ihtiyaçlarını doyurmak için kullanmasıdır. Bir psikolojik danışmanın duygusal ihtiyaçları her zaman amaca zarar vermez. Bazen bir psikolojik danışmanın yoksunluğu veya kırılganlığı, danışanın kendi durumunu daha iyi anlamlandırmasını sağlamada ve ona, belirli bir kırılganlığa sahip olan tek kişi olmadığını göstermede yararlı bir kaynak olarak kullanılabilir. Böyle bir durum, sıklıkla uygulamada yüksek bir standardı temsil eder ve "yaralı şifacı" geleneği içinde yer alır.

♦ *Yaralı şifacı*

♦ *Danışanı, kendi ihtiyaçlarının doyum kaynağı olarak görme*

Danışanın ihtiyaçları ile psikolojik danışmanın yoksunluğu bir şekilde çakıştığında veya danışanın ihtiyaçlarını karşılamak için çalışma bahanesinin altında psikolojik danışman gerçekten kendi memnuniyetini aradığında problem ortaya çıkar. Bu durum çok çeşitli yollarla gerçekleşebilir. En açık olanı, danışanları düzenli arkadaşlığın bir kaynağı ve danışan olmayan kişilerle arkadaşlık geliştirmenin bir aracı olduğunda, danışanlarıyla ilişkilerini bitiremeyen psikolojik danışmanlardır. Belki de daha örtülü olan bir durum, en azından psikolojik danışmanın yardımı için kendisine minnettar olma esasına dayalı olarak, çoğu sosyal olarak etiketlenmiş ve dezavantajlı danışanlarla çalışmayı tercih eden kişisel değersizlik duygusuna sahip bir psikolojik danışmandır. Sıklıkla danışanlar minnettarlıklarını göstermezse veya takdir etmezlerse bu durumda, psikolojik danışmanın hayal kırıklığı ve reddedilme duygusu, danışanın incinebilirlik duygularından ziyade, ilişkideki baskın duygusal güç hâline gelebilir.

♦ *Duygusal beklenti ve ihtiyaçlarını gözden geçirme*

Duygusal istismarı önleme bakımından uygun olan, psikolojik danışmanların düzenli aralıklarla duygusal beklentilerinin ve ihtiyaçlarının neler olduğunu gözden geçirmeleridir. Psikolojik danışmanlar açısından, derin ihtiyaçlarının çoğu için psikolojik danışma dışında alternatif duygusal memnuniyet kaynaklarının olması önemlidir. İyi bir psikolojik danışma süpervizyonu, psikolojik danışmanların bu konuda düşünmelerine yardım etmede çok önemlidir.

Uygun Bir Ortamda Psikolojik Danışma Yapmak

♦ *Danışmanın yapıldığı fiziksel ortamın etkisi*

John Rowan (1988) bir danışanla, danışma sürecinden beklentilerini konuşurken, psikolojik danışma odasının döşenme biçimine dikkat çekmektedir. Örneğin, duvardaki perdelerin çok daha fazla esnek ve hatta çocuksu olmasını önerir. Bu görüşe ilaveten, bir kanepe ya da minderin; fantezi, rüyalar, derin gerilemeler ve bilinç üzerinde akılcı kontrolü azaltmaya katkı sağladığı belirtilmektedir. Aksine, sandalyeler ne kadar düz ve resmi ise, akılcılık üzerine etkisinin de o kadar fazla olduğu ileri sürülmektedir. Benzer olarak, kâğıt mendil kutusunun varlığı, diğerlerinin bu odayı ağlamak için kullandığının ve psikolojik danışma odalarının ağlamak için güvenli bir yer olduğunun bir göstergesi olarak algılanabilmektedir.

♦ *Danışma süreci için özel döşenmiş bir oda*

Bu gözlemlere çok fazla vurgu yapmaksızın, birçok psikolojik danışman, bu gibi unsurların içindeki gerçekliğin derecesini fark edecek ve psikolojik danışma oturumlarının gerçekleştiği fiziksel ortamın bilinçli ve bilinçsiz etkisini kabul edecektir. Buna göre akla gelen sorulardan biri, neden bazı psikolojik danışmanların, danışanlarını ya kendisinin ya da danışanın yatak

odasında gördüğüdür. Bu durum, psikolojik danışmanın niyetleri hakkında karışık mesajlar gönderir. Yatak odalarında psikolojik danışma yapmaktan tamamen kaçınmanın daha iyi olduğu düşünülebilir. Eğer bu mümkün değilse, psikolojik danışman veya danışan tarafından düzenli bir şekilde kullanılmayan boş bir oda veya daha ideali psikolojik danışma yapılabilmesi için uygun döşemelerin bulunduğu, danışma için ayrılmış bir odanın kullanılması daha iyidir. Hastalığından dolayı yatağa mahkûm biriyle yapılan psikolojik danışma, bu durumda elbette bir istisnadır.

Danışmanların İstismarına Tepki Vermek

♦ *Başka bir danışmana yönelik istismar şüpheleri*

İstismar, psikolojik danışmanın veya başka birinin ihtiyaçlarının, danışan pahasına karşılanmasını içermektedir. İstismar kasıtlı veya kasıtsız olabilir fakat daima etik dışıdır. Bir psikolojik danışman, başka bir psikolojik danışmanın danışanlarını istismar ettiğinden şüphelendiği zaman ne yapmalıdır? Eğer danışan geçen sürede daha fazla zarara maruz kalmıyorsa, eylem planı, şüphelerin ortaya çıktığı durumlara dayanmalıdır.

Örneğin:

> Meltem, önceki psikolojik danışmanıyla deneyiminden rahatsızlık hissettiği için yeni bir psikolojik danışman aramaktadır. Meltem'in psikolojik danışmanıyla, danışma sürecinde başlayan bir cinsel ilişkisi vardır. Bu durumun psikolojik danışmanların etik kodlarının bir ihlali olduğunun farkındadır ancak herhangi bir şikâyette bulunmak istememektedir.

♦ *Gizlilik ilkesine bağlı kalma*

♦ *Danışanın özerkliğine saygı göstermeye özen*

Bu koşullarda yeni psikolojik danışman, Meltem ile gizlilik hakkındaki anlaşmalarına bağlı olmak zorundadır ve sadece Meltem'in onayıyla hareket edebilir. Psikolojik danışman, aktif bir şekilde bu onayı almaya çalışabilir ya da Meltem'i önceki danışmanını şikâyet etmesi için cesaretlendirebilir. Öyle ki, Türk Ceza Kanunu'na göre hukuki olarak; danışan, danışma sürecinde zarar gördüğünü kanıtlayabilirse, psikolojik danışmanın bağlı bulunduğu kuruma tazminat davası açabilmektedir. Ancak psikolojik danışman, şikayet ve hak arama konusunda danışanı cesaretlendirmeden fazlasını yaparsa, kaçınılmaz bir şekilde, gizlilik kapsamında çalışma konusunda ve danışanın özerkliğine saygı gösterme konusunda başarısız olacak ve danışanıyla aralarındaki ilişkiye gölge düşürecektir. Psikolojik danışman, bu bilgi yüzünden rahatsızlık hissetmesine rağmen yapabileceği başka hiçbir şey yoktur. Aksi hâlde, gizliliğin ileri bir ihlaliyle danışanın kırılganlığını arttırarak, var olan zararı yoğunlaştıracaktır. Daima danışanın ihtiyaçları önceliğe sahip olmalıdır.

♦ *Olası istismar durumu karşısında ciddi bir değerlendirme yapılmalı.*

Peki, eğer danışan gizlilik kaydıyla, bir psikolojik danışmanın birçok danışanı sürekli bir şekilde istismar ettiği bir durumu açıklarsa ne olur? Tek bir danışanla gizlilik hakkında yapılan bir anlaşmaya saygı göstermenin veya diğer danışanların daha fazla zarar görmesini önlemek için bu durumu bildirmenin daha iyi olup olmayacağı hususu, bir değerlendirme konusu olacaktır. Gizlilik bakımından "kamu yararını" arttırmak için hareket etmenin önemine 9. Bölüm'de değinilmiştir. Yönergeler çok belirgin olmayabileceğinden bu oldukça zor bir durumdur. Her birey kendi durumunu, bilinen örneklere ve etik yönergelere göre değerlendirmek zorundadır.

♦ *Psikolojik danışman istismar durumunu açıklarsa?*

♦ *Kamu yararını arttırma*

Alternatif bir durum şöyle olabilir: "Bir psikolojik danışman ve iş arkadaşınız olan Salih, size gizlilik içinde şimdiki danışanıyla bir cinsel ilişkiye başladığını söyleyebilir." Burada önemli bir fark vardır. Danışan değil de psikolojik danışman size doğrudan açıklamada bulunmuştur. Gizlilik hakkındaki anlaşmaya rağmen arkadaşınızı (Salih) psikolojik danışman olarak, bu durumu bağlı olduğu profesyonel birliğine rapor etmesi ve onların görüşünü alması için cesaretlendirmek, eğer bu olmazsa insiyatifi elinize almak muhtemelen daha iyi olacaktır. Aktif olarak kendisi için yardım arayan bir psikolojik danışman, onu bir başkasının rapor etmesinden, büyük olasılıkla daha iyi görünecektir. Ancak bu durumda dahi, psikolojik danışman size gizlilik içinde yaklaştığından dolayı, gizlilik ilkesi otomatik bir şekilde ihlal edilmemelidir. Tekrar edersek, gizlilik ihlaliyle ya da gizliliği koruyarak "kamu yararını" arttırıp arttırmama olasılığı, üzerinde düşünülüp taşınılması gereken bir konudur. Eğer cinsel ilişki, gizlilikle ilgili herhangi bir ön koşul olmaksızın söylenirse, bu kısıtlama geçerli değildir.

♦ *Dedikodu şeklinde öne sürülen ithamlar*

♦ *Kişisel bir etik ikileme dönüşebilecek durumlar*

Bazen istismar ithamları bir dedikodu şeklinde ortaya çıkar. Örneğin: "Siz bir partidesiniz, iyi bildiğiniz ve birlikte çalışmış olduğunuz bir psikolojik danışman hakkında ekonomik anlamda danışanlarını istismar ettiği hakkında ithamlar duyuyorsunuz." Bu gibi bir dedikodunun güvenilirliği hakkında doğrudan kişisel kanıtınız olmadığı için bazı şüpheleriniz olabilir. Eğer bunun inanılmaz olduğunu düşünüyorsanız, psikolojik danışmanı bu dedikodunun varlığı hakkında haberdar etmek isteyebilirsiniz ve böylece bu konu hakkında ne yapacağını kendisi seçebilir. Eğer durumu ilettiğiniz zaman, psikolojik danışman bu dedikoduda bir doğruluk payı olduğunu kabul ederse, ikinci örnekle benzer bir durumdasınız demektir. Diğer taraftan, eğer sizin dedikodunun doğru olabileceğinden şüphe etmek için nedeniniz varsa ve psikolojik danışman bunu reddediyorsa, sonrasında, nasıl devam edeceğiniz veya bu dedikoduların doğrulanıp doğrulanmamasını görmek için bekleyip beklemeyeceğiniz, kişisel bir değerlendirme konusudur.

Önemli psikolojik danışma organizasyonlarının tümü, üyesi olan psikolojik danışmanlara, bu organizasyonun diğer üyeleri tarafından yapılmış

♦ *Danışanın ve toplum üyelerinin haklarını koruma*

herhangi bir yanlış uygulama şüphesini sorgulama ve uygun olduğu zaman yanlış uygulamayı rapor etme yükümlülüğü getirir. Yakın bir arkadaşınız olan bir psikolojik danışmanı rapor etme davranışı oldukça ürkütücü, çatışma ve sıkıntı kaynağı olarak görülebilir. Ancak, bu durum uygun bir şekilde davranmamak için nadiren yeterli bir sebeptir. Sizin kararlarınızda esas aldığınız çok daha önemli yönlendirici ilke, danışanın ve nihayetinde psikolojik danışma hizmeti arayan toplum üyelerinin haklarının uygun bir şekilde korunması olmalıdır.

Sonuç

♦ *Mesleki saygınlık*

Danışanların istismarı, psikolojik danışmanlar için önemli sorunlar doğurur. Bu durum sadece konuyla doğrudan ilgili danışanların zarar görmesi konusu değil, bir bütün olarak psikolojik danışmanlık mesleğinin saygınlığının zarar görmesi konusudur. Yasal şikâyete dönüşebilecek durumlar söz konusu olduğu zaman, psikolojik danışmanlar için diğerleri ve belki de kendileri hakkında değerlendirmeler yapmanın ne kadar zor olduğu sürekli hatırlanmalıdır. Psikolojik danışmanlar, insanlar ve ilişkiler içindeki çeşitliliğe değer vermeye eğilimlidirler. Açık bir istismar örneğiyle karşılaşıldığı zaman, yargılamadan yaklaşmanın uygun olmayan bir düzeyini devam ettirerek beklenenin altında tepki vermek veya aşırı hırsla gerektiğinden daha fazla tepki vermek oldukça kolaydır. Ancak bu tür tepkilerin hiç birisi yararlı değildir. İstismarcı uygulamaların sorgulanıp bertaraf edilmesi gerekir; fakat bu bölümde de gösterildiği gibi özel durumları içeren konuları değerlendirmek, danışana ve konuyla ilişkili herkese karşı adaletli olmak büyük özen gerektirir.

♦ *Danışana ve konuyla ilgili herkese karşı adil olmak*

Herhangi bir psikolojik danışmanın istismara ilişkin bir duruma nasıl tepki vereceği, gizliliğin yönetimi ile ilgili bir konudur. Bu durum, sonraki bölümde ele alınmaktadır.

GİZLİLİK

9

Ana Hatlar

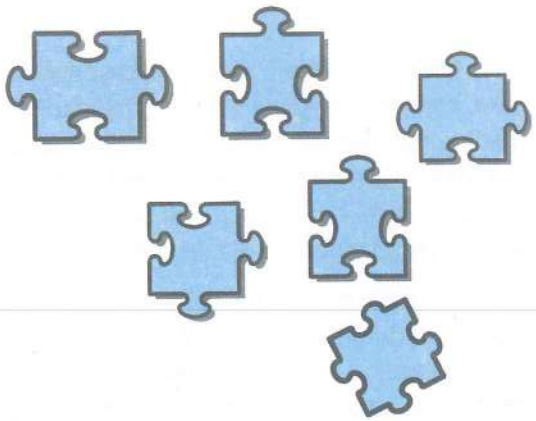
- Psikolojik Danışmada Gizliliğin Önemi
- Tam Bir Gizliliğe İlişkin Tarihsel Bağlılık
  - Gizliliğin Yasal Koruması
  - Gizlilik Yükümlülüğüne İlişkin İstisnalar
  - Gizliliği Bozmaya Yönelik Yasal Yükümlülükler
  - Sözleşme Yükümlülükleri
- İntihar Eğilimindeki Danışanlar
- Danışanın Gizlilikle İlgili Yükümlülüğü
- Meslek Uzmanları Arasında Bilgi Paylaşımı
- Gizliliğin İhlalinde Uygulanan Cezalar

Düşünme Kutusu

Gizlilik, etik alanındaki sorunların tam kalbindedir. Gizliliğe uymayacağınızı düşündüğünde danışanınız size güvenmez. Gizliliği nereye kadar sürdürebilirsiniz? Hangi durumlarda gizliliği sürdürmek yerine, ihlal ederek etiğe daha uygun davranmış olursunuz?

9

Gizlilik, psikolojik danışmanlar için etik ve yasal anlamda belki de en çok kaygı yaratan tek konudur. Bu konu, danışanın mahremiyet ve gizliliğine tam bağlılıktan doğan ve uygulamada güç kararlar vermeyi gerektirebilen bazı kritik noktaları içerir. Gizlilik ile ilgili kararlar, sunulan psikolojik danışma hizmetinin etik karmaşıklığının değerlendirilmesine bağlı olarak değişebilir; ancak, kanunlarda yer alan bağlayıcı bazı hükümlerle de yönlendirilebilir. Gizliliğe ilişkin etik ikilemler tartışılırken, hem etik ilkeler hem de yasal kurallar dikkate alınıp değerlendirilmelidir.

♦ *Etik ve yasal anlamda en çok kaygı yaratan konu*

Türkiye'de, Türk PDR Derneği'nin yayınladığı etik ilkeler kapsamında, gizliliğe önemle vurgu yapıldığı görülmektedir. *"Genel Standarlar"* kategorisinde ayrı bir madde olarak yer verilen *"Gizli Bilgiler"* bölümünde, danışanın özel bilgilerinin korunmasına ilişkin sorumluluğa dikkat çekilmektedir. Ayrıca "Psikolojik Danışma İlişkileri" kısmında yer alan ilgili maddelerde, gizliliğin önemi hatırlatılmakta ve gizliliğin bozulabileceği bazı durumlara değinilmektedir (Bkz. m. 4, 6, 20 ve 21).

Psikolojik Danışmada Gizliliğin Önemi

Gizlilik, psikolojik danışmanın temeli olarak düşünülmektedir. Çünkü, psikolojik danışma doğası gereği danışanın şu anki ve geçmiş yaşamıyla ilgili bilgilerini, aynı zamanda düşüncelerini ve en içten duygularını paylaştığı özel bir ilişkidir (Bond ve Mitchels, 2008). Psikolojik danışma, yalnızca güven üzerine kurulu bir ilişkiyle gerçekleşebilir. Özellikle danışanın, paylaştığı her ne olursa olsun, bu bilgilerin ona zarar verecek bir şekilde kullanılmayacağını hissetmesi, buna inanması gerekir. Bu durum, danışanın kendini açmasını, süreçte konuşulanların psikolojik danışmanla arasında gizli kalacağı varsayımı üzerinden yapması anlamına gelmektedir.

♦ *Güven üzerine kurulu bir ilişki*

♦ Danışanın özerkliğini koruyan bir kalkan

Gizlilik, psikolojik danışma yaşantılarını gündelik hayatlarında kullanırken kontrolü danışana vererek, danışanın özerkliğini korumada bir kalkan görevi görür. Gizlilik, psikolojik danışma odasından başlayıp danışanın yaşamındaki diğer alanlara kadar, karşılaşabileceği istenmeyen saldırılara karşı onu korur. Gizlilik ayrıca, yardım arayışı içindeki bireyleri, herhangi bir etiketlenmenin oluşumuna karşı korur (Holmes ve Lindley, 1998).

♦ Güçlü güven

Gizliliğin bir anlamı "güçlü güven"dir. Danışanların, endişelenmelerine yol açan durumlar ele alınırken gerekli olan kişisel dürüstlük-açıklık-spontanlık seviyesine çıkmalarını sağlayan koşulları oluşturmak için yüksek seviyede güven gereklidir. Bu durum, psikolojik danışman açısından karşılıklı bir güveni gerektirir. Bu nedenle, gizliliği korumak psikolojik danışmada etik açıdan bir önceliktir ve gizlilikte kısıtlama yapılmak istendiğinde bunun için etik gerekçeler sunulmalıdır. Ancak, gizliliğe ilişkin profesyonel tutumlar, önceleri daha kesin iken, zaman içinde bazı etik talepler karşısında, özellikle savunmasız insanların ve çocukların zarardan korunması durumunda değişebilmektedir.

♦ Etik açıdan öncelik

Tam Bir Gizliliğe İlişkin Tarihsel Bağlılık

♦ Kanıt sunmama yönünde takdir yetkisini kullanma

Psikanaliz geleneksel olarak, gizlilik ve danışanın mahremiyetinin korunması ile ilgili çok net bir görüşe sahip olmuştur. Bazı psikanalistler gizliliği koruduklarında hapse atılma riskine karşı kendilerini hazırlamışlardır. Bir danışanı ile ilgili bir davada mahkemeye kanıt sunmak üzere çağrılan Anne Hayman, kanıt sunmaması yönünde takdir yetkisini kullanması ile ilgili olarak yargıcı nasıl ikna ettiğini –aşağıda alıntılanan metinde– anlatmıştır. Anne, mahkemeye kendi yasal temsiliyle çıkmış ve (hastasının iznini almış olmasına rağmen) hastasıyla ilgili bilgileri paylaşmayı reddetmesinin gerekçelerini şu şekilde açıklamıştır:

> *Bir hastanın belli bir süre tedavide olduğunu ve bana karşı hayranlığının ve bağlılığının geliştiğini varsayalım. Hasta bu yüzden, benim izin talebim karşısında, kendisini feda etmesi gerektiğini hissedebilir ve bana izin verebilir, fakat bunu kullanmak benim için uygun değildir.*

♦ Danışan, onu izin vermeye iten bilinçdışı güdülerinin farkında olmayabilir.

> *Bu örnek çok önemli bir ilkeyi içermektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin bazı yerlerinde, psikiyatristlerin hastanın yazılı izni olmadan onun hakkında kanıt sunmalarını yasaklayan bir yasa bulunmaktadır. Ancak hastayı korumak adına yapılan bu onurlu girişim önemli bir noktayı gözden kaçırmaktadır. Burada hasta, onu izin vermeye iten bilinç dışı güdülerinin farkında olmayabilir.*

Analiz süresince söylenen ve yapılan şeyleri anlamak aylar ve yıllar alabilir. İnsanlara transferansla oluşan geçici bir tutumun altında yatan gerçek anlamların anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla bir şeyleri söylemelerine izin verir ve yardımcı olur ve onların terapötik durumdan yararlanmaları ile ilgili istekli olmalarına dayanarak gizliliğin bozulmasını teşvik edersek ve bundan dolayı oluşabilecek haksız menfaatlere izin verirsek, bu, büyük bir onursuzluk ve dürüstsüzlük olur. Bu, bir doktorun hastasını muayene etmek için onun soyunmasını istemesi ve sonrasında, kendisini çıplak gösterdiği için kanunen tutuklanmasına neden olması gibi bir durum olurdu. İznin verilmediği yerde, yetkinin sürdürülmesi için kural, dokunulmazlıktır. Hastalar, ortaya koydukları şeylerin özel bir korumaya tabi olduğu şeklinde örtülü bir anlayışla bize gelirler. Açık bir şekilde bunun böyle olmadığını belirtmedikçe, bizler sözsüz anlaşmanın taraflarıyız ve bu anlaşmaya yönelik herhangi bir ihanet, bizi onursuzlaştırır. Anlaşmanın açık olmaması bir bahane değildir. Çalışmamızın bir parçası söylenmeyen şeylerin sözcüklere dökülmesidir. İlişkide bizler sorumlu taraflarız, bir şeyler açıkça söylenmediği için eğer ödenecek herhangi bir bedel varsa, bunu kesinlikle ödemesi gereken kişi biz danışmanlarız (Hayman, 1965).

♦ Danışanın korumaya ilişkin örtük anlayışı

Anne Hayman'ın tam gizliliğe olan bağlılık düzeyi hakkında dikkate değer şey, kanıt sunmayı reddetmesinin sonucunda olacakları kabul etmeye hazır olmasıdır. Daha sonra Hayman, bu duruma ilişkin şöyle bir değerlendirme yapmıştır:

Mahkemeye katılarak mahkeme celbine uydum, fakat "hasta" hakkındaki herhangi bir soruyu yanıtlayamayacağıma karar verdim ve mahkemeye saygısızlıktan dolayı hapse gönderilme olasılığını göz önüne alarak, cezanın hafifletilmesini savunacak bir dava vekiline sahip olma gibi tüm düzenlemeleri yaptım. Olayda, sessizliğim büyük bir olasılıkla saygısızlık teşkil etse de, yargıç bunun açıkça bir vicdan meselesi olduğunu söyleyerek beni cezalandırmayacağını açıkladı. Yargıç burada yasanın ona verdiği takdir yetkisi içerisinde hareket ediyordu. Hiçbir yasal ayrıcalığım olmamasına rağmen, genellikle rahiplere günah çıkarma sırları için verilen sessiz kalma izni ile aynı özgürlüğün etkisi içindeydim. Yargıcın kısmen de olsa, vereceğim herhangi bir delilin davayla çok az ilgili olabileceği fikrinden hareket ettiğini düşünüyorum (Hayman, 1965).

♦ Vicdan meselesi ve yargıcın takdiri

1980'lerin sonlarında psikolojik danışmanlar, psikolojik destek hizmeti sunan tüm profesyonel meslek üyeleri ile birlikte sezgisel olarak danışanların sırlarını koruyan bir yaklaşımı paylaştı. Örneğin, Hetty Einzig (1989), *Danışma ve Psikoterapi - Benim İçin mi?* adındaki, potansiyel danışanları bilgilendirmek için tasarlanmış kitabının ilk baskısında şunu belirtmiştir: "*psikolojik danışma süreci tamamıyla gizlidir*".

Ancak o dönemde, psikolojik danışma hizmetlerinin sunulmasında, başlangıçta, daha yüksek düzeylerde gizlilik vaat edildiği hâlde bazı durumlarda buna uyulamadığı konusunda sınırlı deliller bulunmaktadır. Çocuk Hukuk Merkezi'nin gençlere yönelik sunulan 100'ün üzerinde psikolojik danışma hizmetine ilişkin yaptığı bir ankette, çoğunun başlangıçta tam gizliliğe bağlı olduğunu düşünürken, daha sonrasında görüşlerini değiştirdiği bulunmuştur:

♦ *Gizliliğin istisnai durumları*

> *Tam gizliliği garanti eden bazı kurumlar bulunmaktadır (bunların bazılarının, ileri düzeydeki bir sorgulamada, gizliliği ihlal etmek zorunda hissettikleri uç olayları bile kabul edip etmemesi tartışılır olmasına rağmen –örneğin; bir çocuk içeri girer ve psikolojik danışmana şehrin su kanalına dökmeyi planladığı içi ölümcül zehir dolu bir şişeyi gösterdiğinde ne olur?). Diğerleri istisnai durumları dikkatlice tanımlamıştır. Ancak, önemli bir bölümü bu tanımlamada kaygı verici derecede bir karışıklık göstermiştir –öyle ki, gizliliği garanti ettiklerini ifade ettikleri bir soruya verdikleri yanıt sonrasında çok geniş istisnalar gösterip buna devam ederek (örneğin, eğer bir çocuğun "risk altında" olduğu düşünülürse ifadesinde olduğu gibi), bu istisnaların neleri kapsadığı belirsiz bırakılmıştır (Çocuk Hukuk Merkezi, 1989).*

♦ *Gizlilik, etik alanındaki sorunların tam kalbindedir.*

Gizlilik, etik alanındaki sorunların tam kalbindedir. Bir psikolojik danışman, başkalarının ciddi bir zarardan korunması gibi, gizliliği diğer tüm etik kaygılar üzerinde öncelikli hâle getirip nereye kadar gidebilir? Danışmanlar bu etik ikilemde yalnız değillerdir. Etik açıdan gizliliğin "ihlal edilmesi"nin arzu edilir şekilde olmasını sağlarken ve buna izin verirken, mahremiyet ve gizlilik lehine çatışan baskıların uzlaştırılması için bir yol bulma, tüm vatandaşları kapsayan yasal düzenlemelerdeki gelişmelerle birlikte hız kazanmıştır. Bu gelişmeler, hem danışanın gizliliğinin yasal olarak daha fazla korunması hem de danışanın gizliliğinin ihlal edilmesinin gerektiği durumlara daha fazla açıklık sağlanması şeklinde sonuçlanmıştır. Ancak bir çok durumda, psikolojik danışmanların, en iyi sonucun ne olduğu ile ilgili ve yasal açıdan gerekçelendirilebilir kararlar için dikkatlice düşünüp muhakeme yapmaları gereklidir. Gizlilikle ilgili açıklamalara öncelikle danışanların gizliliği ve mahremiyetini koruyan yasal yükümlülükler ele alınarak başlanacaktır.

Gizliliğin Yasal Koruması

Bir danışanın gizliliğinin ve mahremiyetinin korunması, birkaç kanun kapsamında yer verilmiş olan yasal bir zorunluluktur. Bu bölümde, sadece gizliliğe ilişkin temel hukuki durumlar özetlenecektir. Hukukun uygulamayı nasıl etkilediğini tam olarak görebilmek için bu alanda A. E. Gümüş ve M. A. Gümüş tarafından yazılan "Psikolojik Danışmada Etik ve Hukuk (2013)" adlı kaynağa başvurulabilir.

♦ *İnsan Hakları Yasası*

İnsan Hakları Yasası (1998), tüm "kamu yetkilileri" için yasal zorunluluklar getirmiştir. Bu nedenle, söz konusu yasa, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi alanlarda sunulan tüm psikolojik danışma uygulamalarına doğrudan uygulanabilir kapsamdadır ve dolaylı olarak da daha geniş bir çevreye ulaşır. Benzer önlemler, Avrupa Birliği'nin tamamında geçerlidir. Madde 8, gizliliğin korunması ile ilgilidir ve iki bölümde ele alınmıştır. Birinci bölüm, gizliliğe ilişkin genel hakları; ikinci bölüm ise bu hakların sınırlarını düzenlemektedir.

> ***Madde 8.1:*** *Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.*
>
> ***Madde 8.2:*** *Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi; ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.*

♦ *Danışman ve danışan aynı zamanda birer vatandaştır.*

Bu maddeler, demokratik bir toplumu korumak için gerekli olan geniş sosyal bağlam içindeki mahremiyet ve gizlilik hakkını belirler. Bu durum, dış dünyaya kapısı kapalı psikolojik danışma odasında oturulduğunda, kolaylıkla unutulabilecek daha geniş bir yasal bağlamdır. Odadaki tüm kişiler vatandaştır ve her iki taraf odada açıklanan sırları koruyan hukuka tabidir, fakat yasa bu korumayı da sınırlandırabilecek niteliktedir.

♦ *TCK m.136; sır saklama yükümlülüğü*

Veri Koruma Yasası 1998'de Avrupa Birliği genelinde geçerli hâle gelmiştir. Bu yasa, büyük çoğunluğu 12. Bölüm'de ele alınan kayıt tutmayla ilgili birçok gerekliliği içermektedir. Hemen hemen tüm psikolojik danışma kayıtları, gizliliğin en sıkı gerekliliklerini şart koşan bir kategoride yani herhangi bir kaydın güvenle saklandığı "hassas kişisel veriler" içinde yer alır. Türkiye'de Veri Koruma Yasası yürürlükte olmasa da, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 136. maddesinde sır saklama yükümlülüğü güvence altına alınmıştır.

Genel yasal kurallar, hizmete ilişkin bir tüzük kapsamında olmayan herhangi bir durumda geçerlidir. Güven içinde verilen bilgiyi korumaya yönelik zorunluluk, bilgi alıcısının bildiği ya da diğer kişinin kendi mahremiyetine saygı duyulmasını haklı olarak bekleyebileceği bir ortamda sağlanır. Bu nedenle, psikolojik danışmanların, danışanlarına karşı, gizlilikle ilgili yasal bir sorumluluğu vardır .

Gizlilik Yükümlülüğüne İlişkin İstisnalar

♦ *İstisnai durumlar*

Psikolojik danışmanların gizlilikle ilgili genel yasal yükümlülüklerine ilişkin birçok istisnai durum söz konusudur. Bu istisnai durumlar; danışan kendisiyle ilgili bilgilerin açıklanmasına izin verirse, yasa gizlilik hakkından daha baskın gelebilecek dengeleyici bir faktör belirlerse ya da bilgileri açıklamaya yönelik yasal bir zorunluluk varsa ortaya çıkabilir:

♦ *Danışanın izni*

1. Eğer danışan (bu bilgilerin sahibi olan kişi) kendisi ile ilgili bilgilerin açıklanmasına izin verirse, gizli bilgilerin korunmasına ilişkin zorunluluk ortadan kalkar. İzin belgesi genellikle, belli bilgilerin belli kişilere ya da kuruluşlara belli amaçlar doğrultusunda açıklanması şeklinde düzenlenir. Başka yasal gerekçeler olmadıkça, danışanın izin verdiği koşulların ötesine geçilmesi gizliliğin yasal bir ihlali olacaktır. Bilgiyi ifşa etmek için danışanın izninin istenmesi, herhangi bir etik güçlüğün üstesinden gelmenin en iyi yoludur. Sözel izin yeterlidir, ancak mümkün olduğunca izin zamanına yakın bir zamanda yapılan yazılı bir izin kaydı, danışana ve psikolojik danışmana, daha ileri bir zamanda, danışanın neye izin verdiği konusunda bir anlaşmazlık olduğunda ek bir koruma sağlar. Bu kayıt, neyin açıklanabileceğine ilişkin danışanın iznini sınırlandıran ve onun tarafından talep edilen herhangi bir koşulu içerebilir. Hangi bilginin ve bunun kime açıklandığına ilişkin sonradan hazırlanan bir kayıt, ek bir koruma sağladığı gibi, etik ve yasal açıdan bilgilendirilmiş bir uygulama olarak gösterilir.

♦ *Kamu yararı*

2. Kamu yararı dengesi, öncelikli gizlilik için belki de en önemli kriterdir. Bu durum özellikle, danışanın isteklerine karşı olduğunda veya onun iznini temin etmek mümkün olmadığında geçerlidir. Böyle bir durum, psikolojik danışmanın kamu yararını, gizliliğin korunmasıyla hizmet edilen kamu yararı ve gizliliğin ihlal edilmesiyle hizmet edilen kamu yararı açısından dengelemesini gerektirmektedir. Toplumun üyelerinin ciddi fiziksel yaralanmalardan korunması, genellikle bilginin ifşa edilmesi lehinde dengeyi bozabilir.

♦ *Halka zarar riski*

Örneğin, bir psikiyatrist, hastasının halka zararlı olabileceğini düşünerek, güvenli bir psikiyatri kliniğinden serbest bırakılmasını önlemek için, gizliliği korumak adına oluşturulan yasal ve sözleşmeden doğan yükümlüklerini bozduğunda, mahkemeler onun lehine sonuçlanır. Mahkeme, halka yönelik zarar riskinin gizlilik lehine olan yükümlülüklerden daha baskın olduğunu düşünür. Bir psikolojik danışmanın, kamu çıkarlarının dengelenmesi konusunda gizliliği ihlal etmeden önce düşünmesinde fayda olabilecek birkaç kriter bulunmaktadır. Aşağıdaki durumların düşünülmesi önemlidir:

a. **Riskin derecesi:** Gerçek bir zarar riskinin olması, gizliliğin bozulmasını gerektirir. Risk ne düzeydedir? Benzer tehditlerde bulunan, fakat bu tehditleri gerçekleştirmeyen bir danışan düşük bir riski temsil edebilir.

♦ *Risk derecesi*

b. **Önlenecek zararın ciddiyeti:** Ciddi bir fiziksel zararın, tecavüzün ve çocuk istismarının olması riski, gizliliğin bozulması lehinde ağır basan yeterli bir zarar durumu olabilir. Fiziksel zararla ilişkili olmayan herhangi bir psikolojik zarar vermenin önlenmesi, yetişkinleri korumak için her zaman yeterli olmayabilir. Bu durum danışanın iznini gerektirebilir.

♦ *Zararın ciddiyeti*

c. **Aciliyet:** Zararı önlemek için gereken zamanın giderek azalması.

♦ *Aciliyet*

d. **Etkililik:** Gizliliğin ihlal edilmesinin zararı önleyeceğine yönelik makul bir olasılığın var olmasıdır.

♦ *Etkililik*

♦ *Yalnızca gerekli bilgilerin verilmesi*

Gizliliğin ihlal edileceği bir durumda, yapılan açıklamanın yasalar çerçevesinde korunması için, zararı önleme yeterliğine sahip kişi ya da kuruma belli bir açıklama yapılabilir. Açıklanan bilgi, bu kişinin zararı önlemek için ne bilmesi gerektiği konusuyla sınırlandırılabilir ve bu kesin bir gizlilik temeline dayandırılabilir. Karar verme sürecinin bir kaydının alınması ve neden kamu çıkarları dengesinin bilginin ifşa edilmesinden yana düşünüldüğünün açıklanması iyi bir uygulama olarak kabul edilir. Bu süreç, koşulların buna izin verdiği durumlarda, kararı araştıran herhangi bir profesyonel ve yasal yönlendirmeyi içerebilir. Bilginin açıklandığı zamana, kişiye, neyin açıklandığına, bu açıklamanın nasıl yapıldığına ve açıklama hakkındaki gerekçelere ilişkin bir kayıt yine iyi bir uygulama olarak ele alınmaktadır.

♦ *Kayıt tutulması*

3. Ciddi bir suçun önlenmesi ve tespit edilmesi: Gizliliğin ihlal edilmesini haklı çıkaracak ciddi suçun kesin bir tanımı yoktur. Sağlık ile ilgili hükümler, bu kategorinin, kişilerin ağır zarardan dolayı acı çektiği cinayet, adam öldürme, tecavüz, ihanet, adam kaçırma, çocuk istismarı ve diğer suçlar gibi durumları içerebileceğini belirtmektedir. Bu kategori muhtemelen devletin güvenliğine ve kamu düzenine yönelik zararı ve önemli mali suçları da içermektedir. Genelde, kayıpların daha az önemli sayıldığı hırsızlık, dolandırıcılık ve mala zarar gibi suçlar bu kategorinin kapsamında değildir.

♦ *Ciddi bir suçun önlenmesi ya da tespiti*

Gizliliği Bozmaya Yönelik Yasal Yükümlülükler

Bu yükümlülükler aşağıdaki durumları içermektedir:

♦ *Tanık olarak çağrılma ve kayıt sunulması isteği*

1. **Mahkeme kararları:** Bir psikolojik danışman adı geçen danışanlarla ilgili olarak tanık olması ya da gerekli tüm kayıtları sunması için mahkemeye çağrılabilir (bu süreç mahkeme celbi olarak adlandırılabilir, yani kişinin mahkemeye katılması ve ilgili belgeleri getirmesine yönelik bir emirdir). Bu yasal bir emirdir ve bir avukatın gerektiğinde reddedebileceği "bilgi talebi" ile karıştırılmamalıdır. Avukatlar tüm notları ve kayıtları talep eden standart mektuplar gönderme eğilimindedir. Ancak avukatlar, bir raporun yerine terapistinden gelen farklı bir öneriyi de kabul edebilirler. Bu durum, tüm kayıtların sağlanması ihtiyacını ortadan kaldırabilir ve bu çoğunlukla psikolojik danışmanlar, psikologlar ve psikiyatristler tarafından kabul edilen bir uygulamadır. Eğer bir rapor ve/veya notlar reddedilirse, avukat gerektiği yerde bir mahkeme kararı isteyebilir.

♦ *T.C. Hukuk Mahkemeleri Kanunu*

Türkiye'de Hukuk Mahkemeleri Kanunu m. 249 uyarınca üçüncü kişilerce açılan davalarda, psikolojik danışmanlar, tanıklıktan çekilme hakkına sahiptirler. Ancak danışanları sırrın açıklanmasına izin vermişlerse tanıklık yapmak zorundadırlar.

2. **Yasal yükümlülükler:**

♦ *Genel yükümlülük vardır*

a. **Terörizm:** Terörün tespit edilmesi ve önlenmesine yardımcı olacak bilgilerin verilmesi için genel bir yükümlülük vardır. Bu durum, bir soruşturmayı etkileyebilecek açıklama hakkında başkasına bilgi verilmesi, yani "sır verme" olarak da bilinen suçtan ayrıdır.

♦ *Çocuğun korunma hakkı*

b. **Çocuk koruma:** Yasal hizmetlerde, örneğin sağlık, sosyal hizmetler ve eğitimde çalışan psikolojik danışmanlar, çocuk istismarının önlenmesi ve tespit edilmesinden sorumlu yetkililere bilgi sağlamak zorundadırlar. Resmi kurumlarda çalışmayan bazı psikolojik danışmanlar, iş sözleşmeleri aracılığıyla açıklama yapmak zorunda olabilirler. Bir çocuk için risk düzeyini yeterli bir şekilde değerlendirirken, herhangi bir profesyonel tarafından karşılaşılan zorluk derecesi; yasal yükümlülüklere ve bunu yapmak için katı yasal zorunluluğun olmadığı gönüllü iş birliğine uymak durumunda ortaya çıkan etik ikileme bağlıdır. Çocuğun ya da gencin güvenliğini tehlikeye atmadıkça, bu şekildeki sevk etmeler mümkün olduğunca onay ile birlikte yapılmalıdır. Onay ile ilgili konularda daha fazla bilgi 5. Bölüm'de bulunmaktadır.

Gizli Bilginin Açıklanmasına Yönelik Sözleşme Yükümlülükleri

♦ *Gizliliğin ihlalini gerekçelendirmek*

Bir iş sözleşmesinde yer alsa bile, bir gizlilik ihlalini gerekçelendirmek zor olabilir. *Gizliliğin İhlali* ile ilgili Hukuk Komisyonu, psikolojik danışmanlarla ilişkili bir durumu aşağıdaki şekilde dikkate almaktadır.

> *Endüstride çalışan bir doktor ya da psikolog/psikolojik danışman, kişisel sorunlarını kendileriyle gizlilik temeli üzerine açıkça paylaşan ve bu bilgilerin işverenle paylaşılabilineceğine yönelik herhangi bir açık ya da örtülü anlayışı olmayan firmanın çalışanları hakkında sağlık kayıtlarının açıklanması konusunda işverenin talebiyle karşılaşabilir.*
>
> *Kamu yararıyla (ör. diğer çalışanların sağlığı ya da güvenliğinin risk altında olması gibi) ilgili herhangi bir durumun söz konusu olmadığını varsayarsak, biz doktorun ya da psikolog/danışmanın onlara güvenen kişilerin gizliliğini koruması gerektiğini düşünürüz. Elbette, doktor ya da psikolog/danışman sadece açık ya da örtülü anlaşmaya dayalı güveni kabul ederse, sözleşme yükümlülüğü gereğince, işverene bilgileri açıklayabilir. Bu, kişinin tabi olduğu anlaşmaya dayalı yükümlülüğü kapsamında kişiye bağlı öznel (subjektif) bir sınırlama oluşturabilir.*

♦ *Gizlilik yükümlülüğü ve iş sözleşmesi arasında yaşanan ikilem*

Bu yönlendirme, yasal bir zorunluluk kapsamında olmayan ya da kamu yararı dengesi açısından gerekçelendirilebilecek açıklamaların yapılması için danışanın onayını almayı gerektirmektedir. Bunu yapmadıkları takdirde, psikolojik danışmanlar gizlilik yükümlülüğünü ya da iş sözleşmesini ihlal etme arasında bir seçim yapmaya zorlandıkları ikili bir durum içine düşebilirler. Hangi yol seçilirse seçilsin, hukuki cezalara uğrama olasılığı vardır ve aynı zamanda bu seçim mesleki davranış kovuşturması ile sonuçlanabilir. Gizlilik yükümlülüğü ve çalışılan kurumdaki iş sözleşmesi arasındaki genel uyumu sağlama yoluyla tüm yasal yükümlülükleri karşılamak için, danışanların, psikolojik danışma hizmetinin hangi koşullar çerçevesinde verildiği hakkında yeterince haberdar olmasını sağlamak, bu yasal zorluklardan kaçınmanın tek yoludur. Tüm kısıtlamaların amaca uygun ve minimum düzeyde tutulması için, işverenin gizliliğe yönelik kısıtlamaların caydırıcı etkisi ve psikolojik danışmada gizliliğin etik önemiyle ilgili farkındalığı sağlanmalıdır.

İntihar Eğilimindeki Danışanlar

Bir çok ülke hukukunda, yetişkin ile ilgili intihar riskini ya da kendi kendine ciddi bir zarar vermeyi rapor etmeye yönelik genel bir yükümlülük yoktur.

♦ *Danışan özerkliğine saygı*

Herhangi bir yetişkinin iyi gerekçelerle, mantıksız gerekçelerle ya da hiçbir gerekçe olmadan fiziksel bir rahatsızlık için tedaviyi reddedebileceği konusunda uzun süren bir gelenek vardır. Bir psikolojik danışman, yasal olarak; intiharı düşünen ve onun ek bir yardım araştırmasını reddeden (belli bir zihinsel kapasiteye sahip) yetişkin bir danışanın isteklerine saygı göstermek ile yükümlüdür. İntihar oranlarını azaltmaya yönelik kamu politikası, psikolojik danışmanın intiharı önlemek için tüm ikna etme gücünü kullanması ya da ek yardım almayla ilgili izni elde etmesi konusunda onu destekleyicidir.

♦ *Gerekli önlemi almaya yönelik sorumluluk*

Ruhsal rahatsızlıktan şüphe edildiğinde, ruh sağlığı mevzuatı çerçevesinde değerlendirme ve tedavi için, danışanın hastaneye zorunlu bir kabul için gereklilikleri karşılayıp karşılamadığını görmek amacıyla, danışanın pratisyen hekimine (eğer biliniyorsa), sosyal hizmetlere ya da bir psikiyatri servisine danışmak uygun olabilir. Psikolojik danışmanların, bazı resmi hizmetler ya da kamu kuruluşları adına çalıştıkları yerlerde, özellikle yerleşim bölgelerinde, intiharı önlemek için, iş sözleşmelerine bir görev olarak eklenebilen, gerekli önlemleri almaya yönelik bir sorumluluğu olabilir. Çalıştığınız kuruluşunuzun yükümlülüklerini bilmek ve danışanlarla bu gereklilikler ile uyumlu anlaşmalar yapmak; yasal gereklilikler ile intihar ve kendine zarar vermeyle ilişkili gizlilik üzerine herhangi bir sınırlandırmayı yönetmenin en iyi yoludur. Daha fazla tartışma için 6. Bölüm'e bakınız.

♦ *Kurum politikası ve gizlilik anlaşması*

♦ *Kamu yararı dengesi*

İntihar etme yönteminin başkalarına ciddi fiziksel zarar verebileceği durumlarda, örneğin, bir köprüden trafiğin içine atlama ya da bir binadan yayaların üzerine atlama, risk eğer gerçek ve yakınsa, kamu yararı dengesi, genellikle gizliliğin ihlal edilmesinden yana olacaktır.

♦ *18 yaş altındaki gençler*

Yaşamı tehdit edici durumlarda, 18 yaş altındaki gençlerle ilgili kanun, onların devam eden yaşam mücadelelerini destekleme açısından çok daha koruyucudur. Genel hukukta, gençlerin yetişkinliğe ulaşmasını sağlama yönünde bir varsayım vardır. Eğer intiharı önlemek için başka bir makul yol yoksa, kendine zarar verme kaynaklı yakın bir intihar ya da ölüm riski olduğunda, tavsiye ya da hizmet almak için kamu yararı dengesi (yukarıya bakınız) muhtemelen gizliliğin ihlal edilmesi yönünde olacaktır. Yerel hizmetlerin mevcudiyetine bağlı olarak, gençlerin desteklenmesi konusunda uzmanlaşmış sosyal hizmetler, çocuk ve ergen ruh sağlığı birimleri ya da gönüllü kuruluşlardan danışmanlık hizmeti almak mümkün olabilir. Yardım ve danışmanlık hizmeti arayışında olan herkesin karşılaşabileceği pratik zorluk; bakıcıları ve başkaları tarafından istismar ve ihmal edilen çocuk ve gençleri korumaya yönelik hizmetlerin artmasının aksine, gençleri kendilerine zarar vermekten korumaya yönelik hizmetlerin göreceli olarak daha az olmasıdır.

♦ *Genci koruma nedeniyle gizlilik ihlali*

Danışanın Gizlilikle İlgili Bir Yükümlülüğü Var mıdır?

♦ *İki farklı bakış açısı*

Etik konusunda, danışanların psikolojik danışma oturumlarında konuşulan konuları gizli tutmak zorunda olup olmadıkları sıklıkla sorulan bir sorudur. Danışanlardan tam bir gizliliği takip etmeye yönelik beklenti içinde olmayla ilgili genellikle iki tartışma sunulmaktadır:

♦ *Tam gizlilik kuralı*

Birincisi, tam gizlilik kuralı; psikolojik danışma ile danışanın hayatının geri kalan kısmı arasında bir sınır koymaya yardımcı olur. Bu sınırın varlığı, psikolojik danışmadaki kişisel deneyiminin yoğunluğunu ve bundan dolayı da sürecin etkililiğini arttırabilir. Ayrıca bu, eşlerden ve arkadaşlardan gelebilecek müdahaleleri de önleyebilir.

♦ *Danışmanın paylaşımları*

İkincisi ise, psikolojik danışmanların süreç boyunca kendileri ile ilgili paylaşımlarda bulunabilmeleri ile ilgilidir. Bu durum, birey merkezli yaklaşımı benimseyenler ve bu yaklaşımla ilişkili olarak psikolojik danışmanın kendini ortaya koymasını gerektiren yöntemler için özel önemi olan bir konudur.

♦ *Danışana gizliliği dayatmanın olası riskleri*

Bunlar güçlü tartışmalar olmasına rağmen, gizliliği danışan üzerinde dayatmaya çalışmanın süreci olumsuz etkileme olasılığının, bunlara karşı gelmesi de söz konusudur. İlk olarak, etik gerekçelerle bu durum danışanın, psikolojik danışma çıktıları üzerindeki kontrolünü sınırlandırıcı olabilir. Bu süreçte, psikolojik danışmanı, danışman ve zorlayıcı gibi çatışan roller içerisine koyabilir. İkincisi, gizlilik, danışan için paralel standartlar geliştirmeye gerek olmadan, danışman için yeterince karmaşık olan bir konudur. Üçüncüsü, danışanların çoğu kendi ihtiyaçlarını kabul etme gerekliliğinden dolayı psikolojik danışma yardımı aramaya yönelik bir çok duygusal engele sahiptir. Gizliliği danışanlar üzerinde dayatmak, gizliliğin utançla ilişkilendirildiği yaygın bir kültürel eğilimden dolayı, bu kişisel engelleri arttırabilir. Bütün bunlardan dolayı, danışan gizliliğine ilişkin genel bir ilke bulunmamaktadır.

♦ *Psikolojik danışmanın kendini açması*

Bazen, bir danışana güven içinde bazı şeyleri söylemek psikolojik danışmana uygun gelebilir. Çünkü danışan kendisi hakkında kişisel olarak hassas şeyleri söylemek üzeredir ve bilgilendirdiği kişi üzerinde kontrolünü sağlamak isteyebilir. Örneğin, cinsel istismara uğramış bir danışanla çalışan ve bununla ilgili kişisel bir deneyimi olan bir psikolojik danışman, bu konuyla ilgili kendi deneyimi ve bunun üstesinden nasıl geldiği hakkında bir şeyler söylemeyi isteyebilir. Psikolojik danışmanın, danışan üzerinde gizliliği zorlamaya yönelik herhangi bir girişimin zaten belirtildiği gibi etik zorluklar getireceğinin farkında olması gereklidir. Bu nedenle, bunu ara sıra yapan psikolojik danışmanlar, bazı danışanların gizliliği bozabileceğini kabul etmek zorundadır ve psikolojik danışmanın bu konuda çok fazla yapabileceği bir şey yoktur. Danışan ve psikolojik danışman birbirlerine güvenme sürecinde beraber bir risk

♦ *Danışanın gizliliği bozma riski*

alırlar. Etik kuralların psikolojik danışmanlar tarafından takip edilmesi danışanlara yönelik riski azaltır, fakat danışmanlar aynı şekilde korunmaz. Psikolojik danışmanların hangi danışana güvenileceğini değerlendirmesi ve gizliliğin bozulma riskinin kaçınılmaz olduğunu anlaması gereklidir.

Çocuklarla ilgili davalarda, aile mahkemesi davada ele alınan, terapi raporlarını ve kayıtlarını da içerebilen belgelerin korunması ve gizliliği ile ilgili karar verebilir. Bu yasal güç, aynı zamanda, bazı durumlarda gizliliğin kamu yararı için gerekli olduğu ceza davalarına uygulanabilir.

Meslek Uzmanları Arasında Bilgi Paylaşımı

♦ *Uzmanlar arasında işbirliği*

Psikolojik danışmanlar giderek birden çok psikolojik danışmanın yer aldığı ekiplerde ya da kuruluşlarda, farklı meslek elemanları arasındaki iş birliğinin arzu edildiği temel bakım veya eğitim kurumları gibi ortamlarda çalışmaktadır. Bu durumda, bazı vakalar meslek elemanları arasında paylaşılabilir. Bilgi sıkı bir gizlilik temelinde bir ekibin sınırları içerisinde paylaşıldığında, danışanlara aşağıdaki yararları olabilir:

♦ *Paylaşımın danışanlara olası yararları*

- acı bir hikaye ya da olayın ekibin her bir üyesine tekrar tekrar anlatılmasını azaltma;
- hizmeti veren kişiler arasında daha iyi bir koordinasyon oluşturma;
- bilgi ve uzmanlığı bir araya getirmek için hizmet sağlayıcılara daha büyük fırsatlar yaratma ve sunulan hizmetin kalitesini arttırma;
- hangi bilginin paylaşılacağı ve kiminle paylaşılacağı hakkında kararlara katılma fırsatı (Danışanlar, bilgi paylaşımının informal ya da özel olduğu ve bundan dolayı da bilgilerinin dışında olduğu durumlarda, bu fırsattan yoksun olabilir.).

♦ *Caldicott İlkeleri*

Yeni teknolojilerdeki son gelişmeler, yürütülen müşavirlik ve tartışma olanakları açısından, personel arasında veri paylaşımını, özellikle bilgisayardaki kayıtları genişletmiştir. Bu olanağı iyi değerlendirmek için organizasyonlar arasında bilgi paylaşımı için önerilen altı ilke dikkate alınmalıdır. Bu altı ilke 1997 yılında sağlık hizmetleri alanındaki bir komite tarafından geliştirilen Caldicott ilkeleri olarak adlandırılır:

1. Gizli bilginin kullanımı için gereken amaç ya da amaçları gerekçelendir.
2. Sadece kesinlikle gerekli olduğu zaman kullan.
3. Gerekli olan minimum düzeyde kullan.
4. Erişim, kesin bilgi ihtiyacı temeli üzerine dayanmalıdır.
5. Herkes kendi sorumluluklarını anlamalıdır.
6. Yasaları anlamak ve uymak gereklidir.

♦ *Danışanın izni*

Psikolojik danışmada açıklanan bilginin kişisel olarak hassas doğası, danışanın neyin, kiminle ve ne amaçla paylaşıldığını ve buna izin verme fırsatına sahip olduğunu bilmesini gerektirmektedir. Danışanları, kendileri ile ilgili paylaşılanların kontrolünde merkeze koyarak, onların özerkliğine saygı gösteren bu ilke, mesleki standartlara uymak için bilgi paylaşımına da uygulanabilir. Örneğin, devam eden ve düzenli psikolojik danışma süpervizyonu ya da eğitim amaçlı olarak sunulacak bir şey için danışanın onayını almak gibi.

♦ *Danışanın durumu ve risk derecesi*

Paranoid şizofrenik sanrılardan acı çeken Anthony Smith tarafından öldürülen annesinin ve üvey kardeşinin cinayetlerinin ardından, bu durumun sağlık ekibinde çalışan psikolojik danışmanların sorumluluğu kapsamında olduğu düşünülerek bir soruşturma yapılmıştır. Bu trajediden önce, Anthony pratisyen hekiminden psikolojik danışma hizmeti almış; toplum ve hastane temelli bir dizi psikiyatri hizmetinden faydalanmıştır. Rapor, onun tedavisinin birçok farklı yanını göz önünde bulundurmakta ve psikolojik danışmanın ötesine giden çok sayıda öneriyi de içermektedir. Psikolojik danışma açısından, raporun psikolojik danışmanların gizliliği yönetmesiyle ilgili uyarısı kritiktir. Özellikle rapor, psikolojik danışmanın, danışanın ağır bir akıl hastası hâline geldiğini ve kendisine ve başkalarına bir tehdit oluşturduğunu şüphe ettiğinde, klinik ekibin diğer üyeleri ile görüşmeler yapma ölçüsünde gizliliği ihlal etmek için etik bir zorunluluğun olması gerektiğini tartışmaktadır. Bu rapor ayrıca danışmanların ruhsal bozuklukların tanınması konusunda eğitilmelerini de önermektedir. Bu öneriler, bir yıl sonra yayımlanan Caldicott ilkeleri ile uyumlu kurum politikaları geliştirirken ve bunları uygularken, şüphesiz ciddi bir dikkati hak edici niteliktedir. Gizlilik yönetimi konusunda netliğin ve takım üyeleri arasında iletişimin olması gerektiğini vurgulayan genel ilke, geniş bir destek görmektedir.

♦ *Gizlilik konusunda net olunması, takım üyeleri arasında iletişim kurulması*

Gizliliğin İhlalinde Uygulanan Cezalar

♦ *Gizlilik ihlalleri*

Uygulanan çözümler ve cezalar, mahkemelerin gördüğü gizlilik ihlallerinin ciddiyet düzeyini gösterir. Psikolojik danışmanlar gizliliği bozmayı gerektiren durumlar kadar, danışana veya diğer kişilere zarar verecek şekilde gizliliği ihlal etmekten de kaçınmalıdır. Mahkeme, gizli bilginin açıklanması önerisini engellemek için karar (yani mahkeme emri) verebilir. Bu durum sadece, etkilenen kişinin gizliliğin ihlaline yönelik bir niyeti fark edildiğinde işe yarayabilir. Gizlilik ihlali gerçekleştikten sonra, mahkeme tazminat kararı verebilir Eğer sosyal itibara bir zarar, duygusal olarak etkilenme, iş kaybı, terfi şansının azalması ve diğer kayıpların söz konusu olduğu gösterilirse, zararlar önemli olabilir. Danışan herhangi bir ekonomik kayıptan muzdarip olmasa bile zararlar tanzim edilebilir, çünkü verilmiş bir zararı kabul etmenin başka

♦ *Tazminat, hapis cezası, mesleki örgüte şikayet*

iyi bir yolu olmayabilir. Hapis cezası da bu kapsamda karşılaşılabilecek olası bir sonuçtur. Örneğin bir yargıç, hapis cezasının, AIDS tanısı almış doktorların adlarını basına sızdıran bir sağlık çalışanı için uygun bir ceza olabileceğini iddia etmiştir (X v. Y, 1988). Bir danışan ayrıca, işverene ya da psikolojik danışmanın ait olduğu herhangi bir meslek kuruluşuna, psikolojik danışman aleyhinde şikayet getirebilir.

Sonuç

Gizlilik ile ilgili yasal kurallar, karmaşık olmasına rağmen, etik çözümlemeyle genel olarak uyumludur. Gizlilik, danışanların psikolojik danışmadan caymalarını önlemek ve psikolojik danışmayı etkili kılacak koşulları yaratmak için etik ve pratik açıdan önemli bir önceliktir. Ancak, birincil etik kaygıları mümkün kılmak için (ör. danışanın özerkliğine saygı, sadakat veya güveni önemseme, iyilik yapma ve zarardan kaçınma gibi) gizlilik ikincil bir gerekliliktir. Bu şekilde anlaşıldığında, gizlilik ne kendi içinde bir son ne de tüm eylemleri yönlendirecek temel bir etik ilke olabilir.

♦ *Hem kendi bütünlüğünü hem de danışanın bütünlüğünü koruma*

Tam gizliliğin sağlandığı ancak psikolojik danışmanın bütünlüğünü riske sokabilecek koşullar da bulunmaktadır. Danışmanlar, kendi bütünlüklerini ve danışanın bütünlüğünü korumak için zorlu etik kararlarla karşılaşabilirler. Eğer bir danışan, başkasına ciddi zararlar vererek ya da onlara karşı ciddi bir suç işleyerek başkalarının özerkliğini ihlal etmek için, gizliliği sağlama yoluyla psikolojik danışmanın kendi özerkliğine saygı duyması için onun üzerinde bir ısrarda bulunursa ne olur? Bu durumda bütünlük nerede yer almaktadır? Benzer şekilde, bir danışan başkalarına ağır zararlar verip, ciddi derecede güvenilmez olduğunda, psikolojik danışmanı onun sırlarını koruyarak güvenilir kalma konusunda ısrar edebilir mi? Yasaların, gizliliği korumak ve psikolojik danışmandan herhangi bir gizlilik ihlalinin gerekçelendirilmesinin beklendiği kriterleri belirlemek için uzun bir yol alması gereklidir.

♦ *Yasa ve etiği uzlaştırma*

Çoğu durumda, yasa ve etiği uzlaştıracak bir yol bulmak mümkün olabilir. Bu da ancak karşımıza çıkan etik ikilemleri 14. Bölüm'de ele alacağımız etiksel problem çözme sürecine uygun olarak değerlendirmekle mümkün olabilir.

PSİKOLOJİK DANIŞMAN VE DİĞERLERİ

KISIM III

KENDİNE, MESLEKTAŞLARA VE TOPLUMA YÖNELİK SORUMLULUK

10

Ana Hatlar

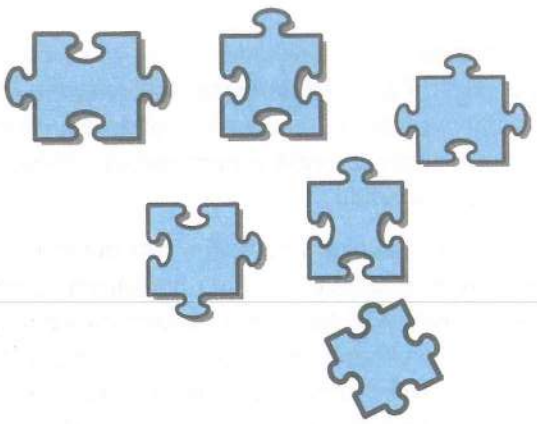
- Kendine Karşı Sorumluluk
- Mesleğin Saygınlığını Korumaya Yönelik Sorumluluk
- Meslektaşlara Yönelik Sorumluluk
- Topluma Yönelik Sorumluluk
- Sonuç

Düşünme Kutusu

Bir psikolojik danışman olarak, travma sonrası danışma hizmetleri vermekten psikolojik çöküntü yaşıyorsunuz. Üstelik devlete kızan danışanlarınız sizi "aracı" gibi görüp, öfkelerini size yöneltiyor. Risk altındasınız... Sorumlu bir psikolojik danışman olarak nasıl davranmalı, ne yapmalısınız?

10

Danışana ilişkin sorumluluklar psikolojik danışmanın öncelikli kaygısıdır, ancak sorumlulukları bununla sınırlı değildir. Sorumluluğun başka kategorileri de vardır. Bu kategorilerden biri ya da tümü, sorumluluğun danışana nasıl uygulandığını etkileyebilir ya da bazen önceliği bile alabilir. Bu sorumlulukların her biri bu bölümde sırayla ele alınmaktadır. Bu kapsamda öncelikle, mesleki işlevinizi yerine getirmek için kendinize yönelik sorumluluklarınız söz konusudur. Ayrıca meslektaşlarınıza ve topluma yönelik sorumluluklardan da söz edilecektir. Elbette tüm bu sorumlulukların özenle yerine getirilmesi, mesleğin saygınlığını korumak açısından çok önemlidir.

♦ *Psikolojik danışmanın sorumluluk alanları*

Psikolojik Danışman Olarak Kendine Karşı Sorumluluk

Özerkliğe ilişkin etik ilke, genellikle kendini yönetme konusunda danışanın kapasitesine saygı gösterilmesi açısından ele alınmaktadır. Bununla birlikte, özerklik ilkesi psikolojik danışmanlara da uygulanabilir. Bu durum, Andrew Thompson'un "kişisel-çıkar" ilkesinin (Bkz. Bölüm 3) bileşenlerinden biridir. Danışanlar gibi, psikolojik danışmanlar da bir psikolojik danışma ilişkisine sadece gönüllü temeller üzerine ve bilinçli bir seçim yapmanın sonucu olarak girebilirler. Bu genel anlamda bu mesleği seçme ve sürdürme yönünde bir tercihi ifade eder. Bu mesleği sürdürürken danışmanların da kendileriyle ilgilenme yükümlülüğü vardır. Bazen kendi etkililiklerini, psikolojik sağlamlıklarını ve danışanlara yardım etme yeteneklerini sürdürmek için yeterli ve bunu yapmak için kişisel kaynaklara ne ölçüde sahip olduğunu değerlendirmesi gerekir. Çünkü bu hizmeti sürdürürken kendine karşı sorumluluk, önemli bir ilkedir. Psikolojik danışma sürecinde, danışman üzerinde oldukça çok talep yer alır. Acılarla ve başkalarının sorunlarıyla yakından çalışırken, her zaman duygusal olarak tükenme riski vardır. Psikolojik danışmanların, yoğun çalışmadan kaçınarak ve psikolojik danışma süpervizyonunu düzenli

♦ *Kendileriyle ilgilenme yükümlülükleri*

♦ *Duygusal olarak tükenme riski*

♦ *Süpervizyon ya da danışma desteği alma*

kullanarak, kendi tepkilerini izleme ve kendi iyi oluşlarını koruma sorumluluğu vardır. Psikolojik danışma süpervizyonu, danışmanı destekleyici bir role sahiptir, ancak bu rol süpervizyonda ele alınan görevlerden sadece biridir. Bazen, süpervizyonda verilen desteğin kişisel psikolojik danışma ile desteklenmesi yararlıdır.

♦ *Yaşam kalitesini zenginleştirme*

Tüm bunların öz-bakım için minimum standartlar olduğu düşünülür. En uygun standart, danışma hizmetinin verilmesinin psikolojik danışmanın yaşam kalitesini zenginleştirip zenginleştirmediğini periyodik olarak gözden geçirmeyi içerebilir. Psikolojik danışmanların talepleri ile ilgili birçok şey söylenir ve yazılır, ancak tek etkisi kişisel bir tükenme ise bunu yapmaya neden devam edilir? Psikolojik danışmanın verilmesinde kişisel bir doyumun olması, psikolojik danışmanların ruh sağlığı açısından önemlidir. Ayrıca danışmanların kendilerine yönelik sorumluluk açısından aşağıdaki hususları dikkate almaları önemlidir.

Tazminat Sigortası

♦ *Olası tazminat ödeme riskine hazırlıklı olma*

Danışanın bakış açısından, tazminat sigortasının önemi Bölüm 4'te ele alınmıştır. Ayrıca, sigortalı olmanın, psikolojik danışmanın gönlünün rahat olması açısından da kazanımları vardır. Bir psikolojik danışmana karşı öne sürülen bir iddiaya muhatap olmanın riskleri nispeten küçük gibi görünse de, yasal görüş ve hukuki destek almak için gerekli olan paranın toplamı oldukça büyük olabilir. Yeterli sigorta, psikolojik danışmanın bir danışana tazminat ödemesi durumunda ortaya çıkabilecek beklenmedik harcamaları ödeme riskini azaltmaya yardımcı olur ve bazı sigorta sözleşmeleri, ücretsiz yasal danışmanlıkları da kapsamaktadır.

Kişisel Güvenlik

♦ *Fiziksel ya da cinsel saldırı riski*

Psikolojik danışmanların fiziksel ve cinsel olarak danışanları tarafından saldırıya uğraması nadir olabilecek bir durumdur, fakat bu görünmeyen bir şey de değildir. Çok nadir olsa da danışanın, psikolojik danışmanı öldürdüğü durumlar söz konusudur. Bununla ilgili yakın bir trajedi, hapisten tahliye olmuş bir adamın, insanlara karşı ağır suçtan ceza almış kişileri gören deneyimli bir kadın psikolojik danışmanı öldürmesi ile ilgilidir. Cinayetle ilgili koşullar tam olarak bilinmemektedir. Ancak, bu trajedi, genellikle iyi bir uygulama olarak görülen koşulların aslında bazı yönleriyle, olayın potansiyel ciddiyetine katkı sağladığını göstermektedir. Örneğin, psikolojik danışma oturumları, danışanın gizliliği ve mahremiyetini sağlamak için genellikle diğer insanlardan ayrı bir yerde gerçekleşir. Bu durum, psikolojik danışmanın yardım çağırmasını güçleştirir. Danışma odalarının dış gürültüyü azaltmak için yoğun bölgelerin dışında yapılmış olması da bu durumlarda risk faktörü olabilir.

Benzer sıkıntı, psikolojik danışmanın kendi evinde çalışması durumunda da ortaya çıkabilir. Bu koşullar, yardım çığlıklarını duyabilecek yakınlıkta kimsenin olmaması anlamına gelir. İlişkinin doğası ve mesleki sınırlar hakkında netliği sağlamak için, psikolojik danışmanın daha önceden tanımadığı danışanları görüşmeye alması ile ilgili genel uygulama, aynı zamanda belirsizlik ve risk unsurunu oluşturmaktadır.

♦ *Olası risklere karşı stratejiler*

Psikolojik danışmanlar işlerini, kendilerine saldırı riskini azaltma yönünde organize edebilmelidir. Saldırıya karşı savunmasız olan psikolojik danışmanlar, danışanı korumaya ilişkin etik ve uygulama standartlarından ödün vermeden uygulanabilecek aşağıdaki stratejilerden bazılarını benimseyebilir:

♦ *Sevk edilen danışanlarla görüşme*

- Kendiliğinden ya da reklamlara dayalı olarak doğrudan gelen danışanları kabul etmekten daha çok, birileri aracılığıyla, örneğin pratisyen hekimlerden, gönüllü organizasyonlardan ya da meslektaşlardan sevk almak;

♦ *Buluşmadan önce telefonla bağlantı kurma*

- İlk buluşmadan önce mümkün olduğunca danışanlarla telefonla bağlantıya geçmek. Bu durum, onların fiziksel konumu ile ilgili temel bir kontrol sağlar ve psikolojik danışmana bir ön değerlendirme yapması için bir fırsat verir.

♦ *Psikolojik danışmanın sorumluluk alanları*

Bazı danışan grupları ile çalışan psikolojik danışmanlar, bu güvenlik önlemlerinden herhangi birini uygulayamayabilir. Örneğin, alkol ve uyuşturucu sorunu olan danışanlarla çalışan psikolojik danışmanlar, danışmanların güvenliğini sağlayan sevk sisteminin potansiyel faydalarının, danışma isteyen danışanların üzerinde oluşturduğu caydırıcı etkisinden daha baskın geldiğini görebilir. Bazı danışanların telefonu olmayabilir ya da bazıları birlikte yaşadıkları kişilerin danışma yardımı aldıklarını anlama riskinden dolayı bir psikolojik danışmandan telefon almak istemeyebilir. Örneğin, evlilik dışı bir ilişkiyle ilgili danışma arayışında olan bir danışanın ya da şiddet uygulayan bir eşin, psikolojik danışmanın evlerini telefonla aramasını istememeleri için iyi nedenleri olabilir.

♦ *Temel güvenlik önlemleri*

Ancak, tüm psikolojik danışmanlar danışan geldiğinde aşağıdaki gibi bir dizi temel önlemleri alabilir:

- Boş bir binada yeni bir danışanı ya da herhangi bir saldırı riski olan mevcut bir danışanı görmekten kaçınmak. Bağırma ya da herhangi bir farklı sesle uyarılabilecek kişileri etrafta bulundurma iyi olabilir. Resepsiyon görevlilerinin olması ya da psikolojik danışmanların binayı birileriyle paylaşması, psikolojik danışma servisleri için avantajlardan biridir.

♦ *Dış hatla bağlantılı telefon*

- Danışma odalarında dış hatla bağlantılı telefonların bulunması. Psikolojik danışmanlar eğer santral operatörlü telefon hizmetinin sağlandığı

bir binada danışan görüyorsa, santral operatörünün çalışma saatlerinin dışında danışan gördüklerinde, kamuya ait bir santrale bağlantı için direkt bir hat ihtiyacı duyabilirler.

♦ *Alarm ya da panik düğmesi*

- Bir alarm ya da "panik" düğmesi yerleştirme. Bu önlem, özellikle psikolojik danışman için yüksek bir risk söz konusu ise faydalı olabilir.

♦ *Danışma zamanı hakkında bilgilendirme*

- Birilerinin önceden belirlenmiş danışma zamanını bilmesini sağlama. Riskli bir durumda önceden bir zaman belirleyerek, eğer danışman bu zamanda ilgili kişilerle bağlantıya geçmezse ne yapılacağı hakkında bilgi verilir. Böyle bir durumda yardım almak için harekete geçerek danışanı provoke etmektense, yardım gelene kadar tüm yapmanız gereken durumu kontrolünüz altında tutmaktır. Böylece tehlikeli bir durumun üstesinden gelmek çok daha kolay olacaktır.

Bu stratejiler bir saldırıya engel olmayabilir ama yardım sağlama şansını arttırır.

♦ *Kişisel güven duygusunun önemi*

Eğer psikolojik danışmanın, danışanlarla yaratıcı bir şekilde çalışmak için yeteri kadar güvende hissetmesini sağlayacaksa, kişisel güvenlik duygusu önemlidir. Psikolojik danışmanlar herhangi bir saldırı fiili ortaya çıkmadan bazen bir tehlike duygusu yaşayabilir. Bu duygular ciddiye alınmalı ve süpervizyonda tartışılmalıdır. Tehlike hissi; gerçek bir tehlikeden ya da psikolojik danışmanın, bir danışanın hissettiği tehlike duygusunu kendine çekmesiyle veya psikolojik danışmanın geçmişindeki bazı şeylerin yeniden uyarılmasıyla ortaya çıkabilir. Nedeni ne olursa olsun, psikolojik danışmanı bu tür duyguları provoke eden bir danışanı görmeye devam etmesi için zorlayan herhangi bir etik zorunluluk yoktur. Eğer tehlike duygusunu kabul edilebilir düzeylere indirmek için güvenliği sağlamada atılan adımlar yeterli değilse, psikolojik danışman danışanı başka bir psikolojik danışmana sevk edebilir.

♦ *Tehlike hissi*

♦ *Sevk etme*

Danışma İlişkisi Dışında Psikolojik Danışmanı Rahatsız Eden Danışanlar

♦ *Danışma etiği ile tutarlı stratejiler*

Danışanların rahatsız edici telefon görüşmeleri yapmaları, sürekli istenmeyen yazışmalar ya da psikolojik danışmanın evine uygunsuz ziyaretlerin yapılması gibi rahatsız edici davranışlar, psikolojik danışmanlar için çok nadirdir. Yine de, psikolojik danışmanlar zaman zaman taciz yoluyla rahatsız edilmektedir. Bunların oluşması, psikolojik danışmanlar için son derece sıkıntı verici olaylardır. Sıkıntı, gizliliğin etik kısıtlamaları ile birlikte daha da artmaktadır. Etik yönergeler bu tür durumları nadiren açıkça ele alsa da, birkaç strateji danışma etiği ile tutarlıdır. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- Psikolojik danışma süpervizyonu, psikolojik danışmanlar için duygusal destek sağlamanın yanı sıra, eylemin çeşitli yönlerini gözden geçirme açısından da önemlidir.

♦ *Süpervizyon*

- Erken bir aşamada danışanla ilgili olarak tıbbi ve hukuki görüş aranabilir. Danışanın kimliğinin verilmesi gerekli değildir, burada gizliliğin ihlali yoktur. Bu tip konsültasyonlar, danışanı tanıma olasılığı olmayan insanlarla yapılmalıdır.

♦ *Tıbbi ve hukuki konsültasyon*

- Eğer danışan, doğru olmayan ve psikolojik danışmana zararı olan bir kamu açıklaması yapıyorsa, danışana yazılı tebligat/mektup yoluyla şu şartları yazmak uygun olabilir:

(a) Danışan tarafından yapılan açıklamaların herhangi bir tekrarı, danışanın konuyu bundan böyle gizlilik gerektiren bir durum olarak görmediğinin bir işareti olarak ele alınacaktır;

♦ *Gizliliğin bozulması*

(b) Psikolojik danışman, doğrudan dâhil olanlara hikâyenin kendi tarafını ortaya koyma hakkını hissedecektir ve

(c) Psikolojik danışman gerektiğinde avukat, polis, doktor ya da ilgili kişilerle bağlantıya geçebilecektir.

- Eğer danışan psikolojik danışmandan bir mektup aldıktan sonra davranışlarında ısrar ederse, o zaman psikolojik danışmanın kendi adına eyleme geçmesi için avukatlara danışması uygundur ve bazen polisle bağlantıya geçmek de uygun olabilir.

♦ *Avukatla ya da polisle bağlantı kurma*

- Psikolojik danışma ilişkisi dışında ya da psikolojik danışma ilişkisinin sonlanmasının ardından gerçekleşen olaylara gizli durumlar olarak davranılmasına gerek yoktur.

Danışanının daha fazla iletişime girmek için yaptığı girişimler, telefon aramaları ve mektuplar danışmanları rahatsız edebilir. Bazı danışanların kararlılığı dikkat çekicidir ve ne yazık ki herhangi bir sürekli taciz ya da rahatsız etme biçimi kadar bu durum da psikolojik danışmanlar için sıkıntılı ve yıpratıcıdır. Bu durumlarda, tacizi durdurmanın en iyi yolu, olay hakkında yasal danışmanlık istemek olabilir.

♦ *Yasal danışmanlık isteme*

Bu gibi eylemler güç durumlar için akılda bulundurulabilir. Psikolojik danışmanlar, bir danışma ilişkisi içerisinde neler yaşandığını ve bu yaşantıların zaman zaman yanlış yorumlanabileceğini kabul etmek zorundadırlar. Bu durum sıklıkla, ilişkilerindeki zorluklarla ilgili bir eşi ya da partneri danışan olarak görmeye başladığında gerçekleşir. Bazen danışanlar kendilerinin söylemekten korktukları şeyleri psikolojik danışmana atfedebilir. Örneğin, "Psikolojik danışmanım ayrılmamız gerektiğini söylüyor." Üniversite öğrencilerinin anne babalarına, psikolojik danışman tarafından söylenmediği hâlde, "dersi bırakmasının iyi olacağının söylendiği" görülebilir. Bu durumlar açıkça

♦ *İlişkilerinde problem yaşayan danışanlar*

♦ *Genç danışanlar ve kurum politikası*

potansiyel olarak güçlük yaratır, özellikle eş ya da anne-baba psikolojik danışmana doğrudan başvurduğunda. Bununla birlikte, psikolojik danışman, danışmada ne olup bittiğini kabul ya da reddetmeyerek gizliliği sürdürmek zorundadır (Eğer bir gencin refahı ile ilgili ciddi bir endişe söz konusu olursa, o zaman mevcut bir kurum politikasını izlemek uygun olabilir, örneğin, sevk etme ve gencin gizliliğini ihlal etmeden bu politikanın sorumlusunu bilgilendirme). Bu tür olaylar; danışanın, psikolojik danışmanın meslektaşlarını ya da arkadaşlarını arayıp bulması ya da psikolojik danışmanı gece geç saatlerde sürekli telefonla araması veya psikolojik danışman tarafından açıldığından emin olmak için gizli el yazısıyla yazılmış mektuplar göndermesi gibi durumlardan oldukça farklı bir ölçektedir.

Mesleğin Saygınlığını Korumaya Yönelik Sorumluluk

Psikolojik Danışmanlığa Olan Güvenin Zayıflatılması

♦ *Mesleğin saygınlığını korumak*

Psikolojik danışma, ancak güven ilişkisi içinde mümkündür. Psikolojik danışmaya yönelik kamu itibarı, güvenilir ilişkilerin kurulmasını kolaylaştıran ya da zorlaştıran koşullar yaratabilir. Psikolojik danışmanlığın saygınlığını ve herhangi bir danışma organizasyonundaki meslek üyelerinin saygınlığını korumak için, toplumda psikolojik danışmanların itibarının korunmasında paylaşılan bir çıkar söz konusudur. Birçok psikolojik danışma organizasyonu, üyelerinin, diğer üyeler tarafından görevin herhangi bir şekilde kötüye kullanımına yönelik endişelerini bildirmelerini sağlayarak, bu alana duyulan güvenin azalmasına sebep olacak davranışları sergileyen üyeleri ihraç ederek ve iyi uygulamaları destekleyerek, mesleğin saygınlığını korumak için girişimde bulunmaktadır. Ortaya çıkan durumun ciddiyeti, aynı zamanda, psikolojik danışmaya olan kamu güveninin sarsılıp sarsılmadığı ve adının lekelenip lekelenmediğine karar vermeyle ilişkilidir. Bu konuda oldukça güçlü bir görüşün hakim olması gereklidir. Örneğin, ateşli bir kamu tartışması içinde olan iki psikolojik danışman, kişisel olarak suistimal edici olmadığı ve diğerine hakaret etmediği ya da tartışma şiddetle sonuçlanmadığı sürece, psikolojik danışmanlığa ilişkin güveni azalttıkları gibi bir kategori içine sokulamazlar.

♦ *Kamu güveni*

♦ *Alanın adını lekeleme, mesleğin itibarına zarar verme*

Bir psikolojik danışman, psikolojik danışmayla ilişkisiz faaliyetlerle, alanın adını lekeleyebilir mi? Örneğin, kendine ait zamanlarda gönüllü bir psikolojik danışman olarak çalışan kişi, iş yerinde dolandırıcılıkla suçlandığında, bu durum psikolojik danışmanlığın adının lekelenmesine yol açar mı? Birçok mesleki organizasyon, üyelerinden adli sicil hükümlerinin onlara bildirmesini istemektedir. Böyle bir durumda bu organizasyonlar mahkûmiyetin,

mesleki organizasyonunda devam eden üyelikle uyumlu olup olmadığını değerlendirecektir. Sigorta şirketleri herhangi bir mahkûmiyet hakkında bilgi isteyecektir ve bu durum verilen primin kapsamını ve maliyetini etkileyebilecektir. Son zamanlarda ortaya çıkan bazı ceza mahkûmiyetleri, özellikle aldatma ya da şiddet içerenler, mesleğin itibarına zarar verebilmektedir.

Meslektaşlara ve Yardım Meslekleri Üyelerine Yönelik Sorumluluk

Başkalarına Hesap Verebilir Olma Yükümlülüğü

♦ *Hesap verme*

Kendi özel merkezlerinde çalışan psikolojik danışmanlar, danışanlarının dışındaki kişilere hesap verme ve herhangi bir zorluğu süpervizyon aldığı kişiyle tartışma ihtiyacı açısından özgürdürler. Ancak psikolojik danışma hizmeti; giderek yöneticilere, organizasyon üyelerine ve diğerlerine karşı hesap verebilmenin karmaşık örüntülerini barındıran kuruluşlar içerisinde sağlanmaktadır.

♦ *Gizlilik kalkanı*

Psikolojik danışmanların, meslektaşlarına uygun şekilde hesap verebilir olmaktan kaçınmak için, gizliliği bir kalkan olarak kullanmak istedikleri durumlar olmuştur. Örneğin, gizlilik, çok sayıda danışanın oturumlarını kaçırdığı bilgisinin açıklanmasından ya da kullanılan kaynaklara ilişkin hesap verilebilir olmaktan kaçınmak için bir bahane olarak kullanılmıştır. Bu gizlilik ilkesinin bir istismarıdır. Ancak, hesap verilebilir olmaya ilişkin kullanılan yöntemler, psikolojik danışma uygulamaları etiği ve standartları ile tutarlı olmalıdır. Uygulamada bunun ne anlama geldiği 13. Bölüm'de ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

♦ *Gizliliğin istismarı*

Psikolojik Danışmanın, Mesleki Anlayışı Arttırmaya Yönelik Sorumluluğu

♦ *Gönüllülük ve gizlilik*

Psikolojik danışmanlar, danışmanın gönüllü doğasının ve gizlilik ihtiyacının, yanlış anlamalara en sık sebep olacak iki boyut olduğunu belirtmektedirler. Bu süreç, kuruluşlarda çalışan psikolojik danışmanlar tarafından, psikolojik danışmaya ilişkin uygun beklentilerin geliştirilmesi için olumlu bir eylem olarak algılanır.

♦ *Uygunsuz beklentiler*

Bazen danışanlar ve meslektaşlar, psikolojik danışmanın rolüyle ilgili uygunsuz beklentilere sahip olabilirler. Örneğin, bir öğretmen, yeme bozukluğu olan bir genci psikolojik danışma için sevk eder ve psikolojik danışmanın aynı zamanda danışanın kilosunu ve genel sağlığını da kontrol edeceğini zanneder. Bunlar, uygun olmayan beklentilerdir. Danışanın kilosunun ve

sağlığının kontrolünün, tıbbi ya da hemşirelik niteliklerine sahip kişiler tarafından yapılması gerekir. Psikolojik danışmanlar, aynı zamanda mesleğin sınırları ve işlevi konusunda hem danışanlarda hem de genel olarak toplumda doğru bir anlayış geliştirme konusunda çaba harcamalıdırlar.

Topluma Yönelik Sorumluluk

Psikolojik danışma sürecinde etik açıdan odak noktası, genellikle aile gibi sosyal birimlerden daha çok, danışan-psikolojik danışman ilişkisi üzerinedir. Aileler ve geniş gruplar ile çalışan psikolojik danışmanlar bunun dışındadır ancak, psikolojik danışmanların daha geniş topluma yönelik sorumluluklarıyla ilgili ikilemlerle karşı karşıya geldikleri durumlar vardır.

♦ *Suç işleme niyeti*

Eğer bir danışan ciddi bir suç işlediğinden ya da böyle bir niyetinden söz ederse, bununla ilgili ne yapılacağı tekrar ele alınması gereken bir konudur. Örneğin:

> Serdar, birisinin yaralanmasına neden olan bir hırsızlık eylemi ile ilgili yaşadığı zor bir durumdan bahsetmektedir. Aynı zamanda, bir haftalık süre içerisinde yapacağı başka bir hırsızlık planına değinmektedir. Psikolojik danışman burada ne yapmalıdır?

♦ *Genel bir yükümlülük yoktur.*

Psikolojik danışmanın işlenen suçu bildirme yükümlülüğü var mıdır? Ceza hukukunda, danışanın işlediği bir suçu polis ya da başka birine bildirmek için genel bir yükümlülük yoktur. Kanuni istisnalar 9. Bölüm'de ele alınmıştır. Danışan hakkında polisin sorularını yanıtlamaya yönelik genel bir yükümlülük de yoktur. Yapılması gereken tek şey soruların yanıtlanmasıyla ilgili kibar ancak net bir "red"dir. Ancak, yanlış ya da yanıltıcı yanıtların verilmesi, polisin zamanını harcama ya da bir polis memurunun görevini icra etmesini engellemekten dolayı suç teşkil edebilir.

♦ *Genel bir yükümlülük yoktur.*

Psikolojik danışmanın suçu önlemek için bir yükümlülüğü var mıdır? Ceza hukuku altında, birinin psikolojik danışma odasının dışında bir suç işlemesini önlemeye yönelik genel bir yükümlülük yoktur (terörizm gibi belirli suçlar hakkında tutulan bilgilerin yetkililere bildirilmesiyle ilgili yasal gerekliliklerin haricinde, 9. Bölüm'e bakınız).

♦ *Oturum sırasında gerçekleşen suçlar*

Eğer suç psikolojik danışma oturumunda gerçekleştiyse, o zaman hukuki durum çok farklıdır. Bunu önlemede ya da huzurunda gerçekleşen bir suçu önlemek için uygun adımları atmada başarısız olan bir psikolojik danışman,

yardım ve yataklık ya da "danışılma" (ceza hukukunda, bir suç için bir suç ortağı olma) suçu işlemiş olabilir. Bu sadece psikolojik danışmanın eylemsizliğinin, olumlu yönde suçu teşvik edici olduğu bir durumda ortaya çıkmaktadır. Bir danışan başkasına saldırdığında, uyuşturucu kullandığında ya da psikolojik danışmanın yanında intihar girişiminde bulunduğunda, psikolojik danışman büyük olasılıkla yukarıdaki suçlarla suçlanmaktadır.

♦ *Suçu önlemek için kuvvet kullanma hakkı*

Suçu önlemek için, belli koşullar altında, kuvvet kullanma hakkı vardır. Ancak, bu bir yükümlülük değildir. Bazı suçlar güç kullanımını gerektirecek kadar ciddi değildir. Uyuşturucu kullanımı bu kategoriye girebilir. Makul olandan daha fazla güç kullanılması başlı başına bir suçtur. Bu nedenle, birinin başkasına vurmasını engellemek için fiziksel olarak etkisiz hâle getirme genellikle makul, ama bir silahın kullanımı makul olmayacaktır. İntihar artık bir suç olmadığından, intihar girişimini ya da intiharı önlemek için makul güç kullanmada genel bir yükümlülük yoktur (bu konu ile ilgili daha fazla tartışma için 6. Bölüm'e bakınız).

♦ *Tahrik suçu*

Psikolojik danışman farkında olmadan bir danışanın eylemleri için yükümlülük altına girebilir mi? Yanıt "evet". Aşağıdaki örnek, bir psikolojik danışmanın nasıl bir tahrik suçu işlediğini göstermektedir.

> Psikolojik danışman dürüstçe ama yanılgıyla, 15 yaşındaki bir erkek danışanının aynı yaşta başka biriyle, rızasıyla cinsel birleşmeyi de kapsayan özel bir ilişkiye girmesinin yasa dışı olmadığına inanmaktadır. Sonuç olarak, psikolojik danışman danışanını "ev ödevinin" bir parçası olarak bu nitelikteki cinsel deneyim için cesaretlendirmekte ve desteklemektedir.

♦ *Suç işlediğini bilmemesi mazeret değildir.*

Psikolojik danışmanın bu durumda tahrik suçlusu olarak kabul edilmesi için, eyleminin kendisi için bir suç teşkil edebileceğini bilmemesi mazeret değildir. Psikolojik danışman, danışanının yasayı ihlal etmesini istememiş olabilir. Psikolojik danışmanın yasa hakkındaki hatasına ve kasıtlı bir niyetinin olmamasına rağmen, yasanın işlenen suçtan dolayı ihlal edilmiş olması yeterlidir. Bu durum, bir suça yönelik tahrik etme hükmü/ceza verilirken dikkate alınabilir. Bu nedenle, oturumlarda danışanın görevlerini belirlerken dikkatli davranmak, akıllıca olacaktır. Bu yöntem, psikolojik danışmanlığın davranışçı yöntemlerinde sıklıkla kullanılan bir tekniktir. Windy Dryden ve Michael Neenan (2004) şu şekilde uyarmaktadır: "*Danışanınızla nasıl bir davranışsal ödev verirseniz verin, hem etik hem de yasal olduğundan emin olun.*"

♦ *Verilen ödevler, etik ve yasal olmalıdır.*

♦ *Müştereken sorumluluk*

Bir psikolojik danışman ayrıca, üçüncü tarafla olan bir sözleşmeyi bozmak için bir danışanı tahrik etme ya da cesaretlendirmekten dolayı hukuki bir sorumluluk altına girebilir. Örneğin, bir psikolojik danışman danışanını, ilk işverenine bildirim sözleşmesindeki miktarı vermeden ya da sözleşmeye dayalı bir yükümlülüğü olduğu mal teminini durdurarak, işlerini değiştirmesi için cesaretlendirir. Eğer danışan cesaretlendirilen eylemi gerçekleştirirse, psikolojik danışman üçüncü tarafa her türlü zararı ödemek için müştereken sorumlu hâle gelebilir. Psikolojik danışmanın, danışan tarafından tahrik edilmesiyle, bir danışanın gizliliğinin ihlali için sorumlu olması da ayrıca mümkündür.

♦ *Çekinceli empati*

Herhangi bir psikolojik danışmanın, bir danışanı suç işlemeye tahrik etmesinden dolayı yargılandığı ya da dava edildiği pek duyulmamış olsa da bu durum teorik açıdan mümkündür. Bir çalıştayda, Kenneth Cohen, psikolojik danışmanları yasa dışı bir eylemi gerçekleştirmeye niyetlenen bir danışana empatik tepki verirken dikkatli olmaları konusunda uyarmıştır. Psikolojik danışman, danışanın sıklıkla cesaretlendirme olarak yorumladığı ve uzak da olsa danışanın sonraki eylemlerinin sonucunda yasal yükümlülüklerin altına girme olasılığı doğurabilen empatik olma ile "çekinceli" empati arasında bir seçim yapmalıdır.

Şimdiye kadar, psikolojik danışmanın topluma yönelik yasal sorumlulukları ve bunların olası sonuçları üzerinde yoğunlaşıldı. Ancak, gerekli olmadıkça kanunları içermeyen etik ikilemler de ortaya çıkabilir. Örneğin;

> Ender, başka insanlarla girdiği sık cinsel ilişkileri nedeniyle eşini aldatmasıyla ilgili suçluluk duygusunu azaltmak için psikolojik danışmayı kullanır. Psikolojik danışman Sevinç, danışanın eşi adına giderek artan bir endişe duymaktadır.

♦ *Özerkliğe saygı ve gizlilik*

Danışanın özerkliğine ve gizliliğe saygı duyma konusundaki etik ikiler, psikolojik danışmanın endişesini doğrudan danışanın karısına iletmesini engelleyebilir. Fakat eğer Ender karısına bulaştırabileceği, yaşamı tehdit edici bir hastalığa sahipse ne olur? Bu etik ikilem çok daha akut hâle gelir. Bu gibi durumlar, HİV/AİDS danışmanlığında ortaya çıkmıştır. Genel uygulama, danışanın gizli bilgi üzerindeki kontrolüne saygı duymak, ancak onun bu durumu karısına söylemesini kolaylaştıracak şekilde çalışmaktır. Bu çaba, karısına anlatacağı zaman psikolojik danışmanın orada olmasını önermeyi de içerebilir. Bazen, psikolojik danışmanlar danışanlarının izni ya da isteği ile onların eşlerine anlatırlar. Alternatif olarak, danışanlar bazen kendi istekleri

ile sağlık sorunlarını eşlerine anlatmak için kendilerini hazır hissedene kadar, eşlerini enfeksiyon riskine sokacak şeyler yapmaktan kaçınmayı seçerler. Bazı danışanlar, eşlerine söylemek yerine, geri kalan yaşamlarında eşlerini riske sokabilecek seks ve diğer aktivitelerden geri durmayı tercih ederler. Ancak, eğer danışan kasten ve dikkatsizce eşini enfeksiyon riskine sokmaya devam ederse ne olur? Bu durumda psikolojik danışman, danışan ve diğer deneyimli meslektaşlarıyla görüştükten sonra, danışanın eşini uyarmak için gizliliği bozmanın savunulur olduğuna karar verebilir (Bkz. Bölüm 9). Başkalarını bilerek HİV enfeksiyonu riskine sokan kişiler hakkında dava açma artan bir eğilim olmuştur. İlişkiye dahil olan herkes için durumun ciddiyeti, psikolojik danışmanın gizliliğin ihlaline alternatif olası bir davranış şeklinin olmadığından emin olmasını gerektirir.

♦ *Gizliliğin bozulması*

Sonuç

Bu bölümde ele alınan konular ülkemiz açısından da kritik önem taşımaktadır. Özellikle psikolojik danışma mesleğinin Türkiye'de, meslek standartlarına bağlı olarak sürdürülmesi konusunda henüz yasal hükümler olmadığı için psikolojik danışmanların mesleğin saygınlığını koruma konusunda çok daha özenli davranma sorumlulukları vardır. Bu nedenle mesleğin doğru tanınması ve topluma hizmetin geliştirilmesi konusunda hesap verebilir olmak, kendini geliştirmek ve rol çatışması yaratacak eylemlerden kaçınmak önemlidir.

♦ *Mesleğin saygınlığını koruma*

Çatışan sorumlulukların yönetimi, özellikle bir psikolojik danışman için zorlayıcı bir durumdur. Mümkün olduğunca, bunların ne olabileceği ve bunlardan kaçınmanın yollarını düşünmek gereklidir. Eğer sorumlulukların çatışması kaçınılmazsa, o zaman danışanın, psikolojik danışman ile danışan arasındaki sözleşmede bunların dikkate alınacağını ya da başka bir yerden danışmanlık hizmeti araştırabileceğini bilmesi önemlidir. Bu durumları geriye dönük olmak yerine, ileriye dönük bir şekilde ele almak çok daha kolaydır.

♦ *Çatışan sorumlulukların yönetimi*

Sorumlulukla ilgili olası çatışmalarda önceden uyarılmanın en iyi yollarından biri, benzer bir durumda çalışan deneyimli bir psikolojik danışmanla durumları tartışmaktır. Bu durum, psikolojik danışma süpervizyonunun en önemli işlevlerinden biridir. Sonraki bölümde süpervizyon konusu etik açıdan ele alınmaktadır.

♦ *Süpervizyon desteği alma*

PSİKOLOJİK DANIŞMA SÜPERVİZYONU

11

Ana Hatlar

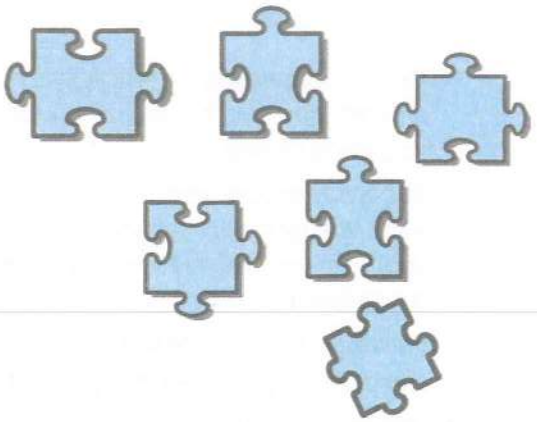
- Psikolojik Danışma Süpervizyonu Nedir?
- Farklı Yaklaşımlar
- Süpervizyonun İşlevleri
- Süpervizyonun Etik Boyutları
- Süpervizyon Uygulamalarını Değerlendirme
- Sonuç

Düşünme Kutusu

Yetişme sürecinde yaptığınız psikolojik danışma uygulamalarında "süpervizyon" desteği alıyor musunuz? Bağımsız çalışan bir danışman olsanız, böyle bir hizmeti ücret ödeyerek almayı düşünür müsünüz? Süpervizyon almanın, mesleki etik ilkelerin uygulanması üzerindeki etkisini tartışınız.

11

Süpervizyon, konuşma terapilerinin kökenlerine kadar giden uzun bir geçmişe sahiptir. Erken Freudcular ve Jungcuların, çalışmalarında dinamik bakışı benimseyen psikanalistleri ve terapistleri desteklemek için, özellikle terapist ve danışan arasındaki çalışmada yer alan bilinç dışı faktörlerin ele alınmasında, süpervizyon biçimleri geliştirdikleri görülmektedir. Terapistlerin danışanlarıyla olan çalışmalarını anlamalarına yardımcı olmak için ilişki psikolojisi ve insan ilişkilerine aşina birilerinin bulunmasının yararlı olduğunun düşünülmesi, psikanalizin başlangıcında olduğu gibi şimdi de geçerlidir. Birçok psikolojik danışman, psikanalizi doğrudan kullanmamakta ve çalışmalarında diğer yaklaşımları da tercih etmektedir. Ancak, psikolojik danışmanlar, danışma oturumlarını tartışmak için birileriyle devam eden bir mesleki ilişkinin değerini de kabul etmektedirler.

♦ *Süpervizyonun geçmişi*

♦ *Danışma oturumlarını tartışma amacıyla mesleki ilişki*

Psikolojik danışmanlık alanındaki birçok mesleki örgüt, psikolojik danışmanların düzenli ve sürekli bir süpervizyon almaları gerekliliğini benimsemektedir. Devam eden süpervizyon, yaygın bir şekilde, mesleğin ve özellikle etik standartların korunmasının temel bir yolu olarak kabul edilmektedir. Ancak, süpervizyon gereklilikleri ile ilgili, özellikle deneyimli psikolojik danışmanlar için eleştiriler bulunmaktadır. Süpervizyonun devam eden bir gereklilik olması ya da olmamasıyla ilgili konuya daha sonra bu bölümde geri dönülecektir. Süpervizyonun, bir psikolojik danışmanın kariyerinin ilk dönemlerindeki önem ve değeri tartışmasız kabul edilir. Bundan dolayı, süpervizyonun sorunlu yönlerine dönmeden önce, ne olduğunu ve bir psikolojik danışmanın kariyerinin ilk dönemlerinde etik uygulamayı nasıl desteklediğini inceleyerek başlayalım.

♦ *Mesleğin ve mesleki etiğin korunmasının temel yolu*

Psikolojik Danışma Süpervizyonu Nedir?

Kullanılan sözcükler farklı olsa da, süpervizyon tanımları ortak bir kaç unsura sahiptir. Psikolojik danışma süpervizyonu aşağıdaki maddelerle karekterize edilebilir:

♦ *Hizmet kalitesini artırma*

- Psikolojik danışmanlar aracılığıyla dolaylı bir şekilde yürütülmesine rağmen, öncelikle danışana sunulan hizmetlerin kalitesini arttırmaya yönelik olması;

♦ *Anlaşmaya dayalı*

- Süpervizyon için çalışma düzenlemeleri (oturumların düzenlenmesi, danışan için çalışma, gizlilik ve ödemeler için sorumluluk dağılımını içeren) hakkında açık anlaşmaların olduğu resmiyete dayalı olması;

♦ *Etiğin korunması*

- Psikolojik danışmanlar için hem bireysel hem de örgütsel olarak etik standartları korumaya özen gösterilmesi;

♦ *Kalite arttırma*

- Uygulama standartlarını koruma ve kalitesini artırmayı amaçlaması;

♦ *Mahremiyetin sağlanması*

- Çalışmada yer alan kişisel konuları ele almada psikolojik danışmana yeterli bir mahremiyet sağlamak için, büyük ölçüde doğrudan yönetim kademesinden bağımsız olarak çalışma ya da mesleki kurumlara hesap verebilir olması (Bu konudaki istisnalar genellikle açık bir şekilde tanımlanmaktadır ve bunlar sadece, bir işveren ya da mesleki kuruluşu bilgilendirmeyi gerekçelendirirken, psikolojik danışmanın uygulamasına yönelik kaygılar için yeterli neden olduğunda ortaya çıkmaktadır.).

Tüm bu unsurlar, değişik derecelerde yapılan vurgular ile aşağıdaki tanımlarda bir araya getirilmektedir:

♦ *Resmi bir düzenleme*

Süpervizyon, terapistlerin çalışmalarını hem terapi hem de süpervizyonda deneyimli biriyle düzenli bir şekilde tartışması için oluşturulan resmi bir düzenlemedir. Bu görev, terapist-danışan ilişkisinin yeterliliğini sağlamak ve geliştirmek için birlikte çalışmaktır (BACP 2008b).

♦ *Sözleşmeli bir müzakere ilişkisi*

Süpervizyon desteği; mesleki uygulamaları destekleme, değerlendirme ve geliştirme amacıyla oluşturulan uygulayıcılar arasında sözleşmeli bir müzakere ilişkisidir. *Süpervizyon*: yansıtıcı becerilerin kalitesini artırmak, terapötik müdahalelerin etkililiğini en üst düzeye çıkarmak, etik kararları bilgilendirme ve benliğin kullanımı anlayışını kolaylaştırmak amacıyla bütünlük ve açıklık atmosferi içinde, çok düzeyli bir destek sunmak için tasarlanmıştır (BPS, 2007: s. 2.1).

♦ *Amacı*

Psikolojik danışmanlar için **mesleki süpervizyonun amacı,** etkili ve etiğe uygun uygulamaları yansıtmak ve geliştirmektir. Süpervizyonun ayrıca psikolojik danışmanların çalışmaları ile ilgili bir gözetim amacı da vardır. Süpervizyon kişisel desteği, mesleki

kimlik gelişimini izlemeyi ve kişiler, kuramlar, uygulamalar, çalışma bağlamları ile kültürel bakış açıları arasındaki ilişkileri düşünmeyi içermektedir.

Mesleki süpervizyon bir ortaklıktır. Bu, bilgilendirilmiş onaya dayalı; sözleşmeli, iş birlikçi ve gizli bir süreçtir (NZAC, 2003: s. 9).

Psikolojik Danışma Süpervizyonu Yaklaşımlarında Uluslararası Farklılıklar

♦ *ABD'de süpervizyon*

Farklı ülkeler farklı şekillerde psikolojik danışma süpervizyonu geliştirmiştir. ABD'de, psikolojik danışma süpervizyonu öncelikle aday psikolojik danışmanların gelişimine yöneliktir ve süpervizyonun artık gerekli olmadığı belli bir yeterlikten sonra, deneyimli meslektaşlarla gerçekleştirilen bir müşavirlik sistemi ile yer değiştirmektedir. Süpervizyon, psikolojik danışmanların eğitimi ile çok yakından ilişkilidir. Bu süreç, gelişimsel bir yaklaşımla, psikolojik danışmanların bağımlılıktan ve bir aceminin saflığından, bağımsız uygulamaya doğru hareket etmesine uyarlanmıştır (Stoltenberg ve Delworth, 1987).

♦ *İngiliz yaklaşımı*

Süpervizyona yönelik İngiliz yaklaşımı ise farklıdır. Süpervizyon, hem danışanların yararına profesyonel sorumluluğun bir biçimi olarak hem de psikolojik danışmanın mesleki ve kişisel gelişimi için çalışma yaşamı boyunca devam edeceği öngörüsüyle planlanır. Hawkins ve Shohet (2007) danışan, psikolojik danışman ve süpervizör arasındaki üçgen ilişkinin farklı unsurlarını ele alan altı süpervizyon düzeyi tanımlamaktadır. Bunlar aşağıdaki boyutlarla ilgilidir:

♦ *Altı süpervizyon düzeyi*

1. Psikolojik danışma sürecinin içeriği üzerine düşünme (Özellikle danışan tarafından ne söylendi?).
2. Psikolojik danışmanın müdahalelerini, teknik ve strateji seçimini inceleme.
3. Danışanın ve psikolojik danışmanın nasıl iletişim kurduğunu ve ilişkilerini inceleme.
4. Psikolojik danışmanın danışana yönelik duyguları, özellikle karşıt-transferans tepkileri ve danışanla temas ile birlikte tetiklenen herhangi bir kişisel konu.
5. Süpervizör ve psikolojik danışman arasında neler oluyor ve bu danışanla yürütülmekte olan çalışmayla nasıl ilişkilidir? Mevcut etkileşimler ne derece ayırt edilebilir ya da bunlar "paralel süreci" ortaya çıkaran şekillerde, karşılıklı yönde birbirleriyle ilişkili midir? Paralel süreç süpervizyon ilişkisinde çözümlendiğinde, psikolojik danışmaya yardımcı olabilir mi?

6. Süpervizör ya da psikolojik danışman tarafından bilinçli bir şekilde dile getirilmeyenleri yakalamak ve bunların bu ilişkideki doğurgularını ve danışanla yürütülmekte olan çalışmayı anlamak için süpervizörün psikolojik danışmana yönelik karşıt-transferanslarını inceleme.

♦ *Döngüsel model*

Süreç üzerindeki bu odaklar ayrıca, İngiltere'de yaygın olarak kullanılan, beş aşamalı bir başka döngü açısından uygundur. Süpervizyon tarafından sağlanan yansıtıcı alanın tanımlandığı Page ve Wosket'in (2001) döngüsel modelinde bu beş aşama şu şekildedir:

♦ *Beş aşama*

1. Temel kurallar ve birbirlerinden beklentiler ile ilgili sözleşme.
2. Bir odakta hem fikir olma.
3. Yansıtma için bir alan oluşturma.
4. Süpervizyon ve danışanla olan çalışma arasında bir bağlantı kurma.
5. Gözden geçirme ve değerlendirme.

Psikolojik danışman ve süpervizör, hem süpervizyon hem de psikolojik danışmayı güçlendirmek için, bu aşamaları döngüsel bir şekilde yeniden değerlendirmeyi sürdürmelidir.

Hem İngitere'de hem de ABD'de, süpervizörün psikolojik danışma mesleği içinden olması ve uygun bir şekilde hem psikolojik danışma hem de süpervizyon için eğitilmiş olması varsayılmaktadır. Avrupa geleneklerinin daha az sınırlayıcı ve farklı meslekler arasında süpervizyona daha açık olduğu görülmektedir. Süpervizörler kendi mesleklerinde çalışmakla sınırlı değildir ve süpervizyon becerilerini ve bilgilerini, geniş bir alandaki çok farklı tipteki çalışanlara uygularlar (Carroll ve Holloway, 1999).

PDR

Türkiye'de ise süpervizyon uygulamasının sistematik olarak yapılabildiğini söylemek mümkün değildir. Bu konu PDR Derneği Etik Kurallar içinde *"Mesleğe Hazırlık"* kısmında ele alınmıştır (Bkz. s. 22, m. 10, 11, 12). Genel olarak süpervizyon hizmetinin lisans eğitimlerindeki uygulamalı derslerde öğrenci sayısının fazlalığı nedeniyle gerçekleştirilmesi güçtür. Ancak lisansüstü uygulamalarda ders öğretim üyesi, dersin uygulamaları kapsamında öğrencilerine süpervizyon desteği sunmaktadır. Ancak öğrencilerin, mezun olduktan sonra mesleğin ilk yılları ya da ileri aşamalarında böyle bir hizmeti (bölüm başında tanımlandığı koşullara dayalı olarak) alabilecekleri bir olanak henüz yoktur. Süpervizyon konusu ülkemizde son yıllarda ele alınıp eksikliği üzerinde tartışılmaya başlanmıştır ve bazı lisansüstü programlarda ilgili bir ders bulunmaktadır.

Süpervizyona ilişkin yaklaşımlar arasındaki uluslararası karşılaştırmalar, bu bölümde daha sonra dönülecek başka bir ayrımı ortaya çıkarmaktadır.

♦ *Kültürel farklılıklar*

Kişilerin ülkeler arası hareketleri, psikolojik danışmanların giderek kendi kültürel temellerinin dışından olan danışanlarla çalışma zorlukları ve fırsatları ile karşı karşıya geleceği anlamına gelmektedir. Kültürel farklılıkların etik açıdan güçlükleri süpervizyonda, önemli bir role sahip olan kültüre uygun hizmetleri geliştirmek ve psikolojik danışmanları tanıdık olmayanı anlamada desteklemek için yeterince ve ciddi bir şekilde ele alınmaktadır. Bazı durumlarda, süpervizör belli bir kültürel bilgi ve geçmişinden dolayı seçilecektir ve süpervizyonun işlevlerini yerine getirecektir. Alternatif olarak, kültürel süpervizyon, belirli bir kültürel kimlik içinde sunulan alışılmış psikolojik danışma süpervizyonunu desteklemek için sağlanabilir.

Psikolojik Danışma Süpervizyonunun İşlevleri

♦ *Dört temel işlev*

Psikolojik danışma süpervizyonu, danışanlarla yürütülen çalışmaların etik bütünlüğüne önemli bir katkı yapmak için tasarlanmıştır ama bu amaç, süpervizyonun bir kaç işlevinden sadece biridir. Bu konuda aşağıda yer alan dört temel işlevi ele alan bir süpervizyondan söz edilebilir:

1. Kuralcı (Normative): Meslek etiğini ve uygulama standartlarını oluşturma ve koruma işlevi.
2. Biçimlendirici (Formative): Psikolojik danışmanın yeteneğini, bilgisini ve becerilerini geliştirme işlevi –şu anki danışanlarla olan çalışma üzerine odaklanan sürekli mesleki gelişimin bir biçimi.
3. Güçlendirici (Restorative): Önemli bir sıkıntı ya da zorluk yaşayan insanlarla yakın ilişki içinde çalışmanın kişisel güçlüklerini hisseden psikolojik danışmanları destekleme işlevi. Güçlendirici işlevin amacı, psikolojik danışmanın tükenme ya da ikincil travma riskini azaltmaktır. Sağlanan kişisel destek bir bakıma, psikolojik danışmanın danışanıyla empati ya da etkili bir ilişki kuramadığı durumlar için ya da duygusal acıya karşı çok fazla koruyucu hâle gelmesini önlemek için tasarlanmıştır. Ayrıca, kişisel desteğin sağlanması, psikolojik danışmanın, danışma hizmetini sunarken motivasyonlu ve enerji dolu olmasını sağlamak için bu tür bir müdahalenin değerini anlamasına katkı sağlar. Disiplinler arası ekiplerde çalışan psikolojik danışmanlar dikkate alındığında, şu madde de eklenebilir:
4. Perspektif Oluşturucu (Perspective): Psikolojik danışmayı diğer hizmetlerin ve sosyal sistemin daha geniş mesleki bağlamı içerisinde görme ve bu bakış açısını, danışana yönelik herhangi bir yarara yansıtma işlevi (Bkz. Tablo 12.1).

♦ *Etik ve pratiğin bir karışımı*

Psikolojik danışma süpervizyonu, etik ilkeleri uygulamaktan daha fazlasıdır (Houston, 1995). Öyle ki, genel etkinin süpervizörden –psikolojik danışmanı olumlu yönde etkileyen doğru uygulamaya model olan kişi– geldiği etik ve "pratik"in bir karışımıdır. Model olma, hem bilinç hem de bilinç altını etkileyen ve doğru uygulamayı olumlu yönde geliştiren çok güçlü bir etkidir. Ne yazık ki, süpervizyonda kötü model olma da doğru uygulamayı zayıflatabilir ve kötü uygulamayı teşvik edebilir.

Tablo 11.1. Psikolojik Danışma Süpervizyonunun İşlevleri

Görev	Tanımlama
Kuralcı	• Beceri geliştirme • Yaşantı üzerinden yansımalar • Yeni anlayışlar • Psikolojik danışma süreci, danışan grubu, danışan tarafından gündeme getirilen belirli konular hakkında yeni bilgiler
Biçimlendirici	• Psikolojik danışma: standartlar; etik ve uygulama • Kurum: standartlar; etik ve uygulama • Psikolojik danışmanın kalitesini yönetme • Danışandan gelen dönütleri göz önünde bulundurma
Güçlendirici	• Psikolojik danışmadan doğan kişisel konular ve stres ile baş etme • Başarıları onaylama
Perspektif Oluşturucu	• Tüm psikolojik danışma sürecini gözden geçirme • Psikolojik danışma ve danışanın diğer yardım alma yöntemleri ile arasındaki ilişki • Psikolojik danışmanlar ve diğer meslek üyeleri arasındaki ilişkiler

Psikolojik Danışma Süpervizyonunda Etik Boyutlar

Mesleki ve Kişisel İlişkiler Arasındaki Sınırlar

♦ *Önemli bir mesleki sorumluluk*

Süpervizör ve süpervizyon alan kişi arasındaki sınırları korumanın, psikolojik danışman ve danışan arasındaki sınırlar kadar önemli olduğu uzun süredir düşünülmektedir. Muhtemelen bunun iki ana nedeni bulunmaktadır. Birincisi, psikolojik danışman ve danışan arasındaki sınırlandırılmış ilişkilerin yönetimini destekleyen bir modeli sürdürmektir. Çünkü davranışsal model olma, diğer

ilişkiler için öğrenmeyi geliştirmede ya da zayıflatmada güçlü bir yoldur. İkinci neden, psikolojik danışmadaki süpervizyon ilişkisinin, önemli bir mesleki sorumluluk olması ve böyle bir sorumluluğun yönetim kademelerindeki konularla ilgili olası karışıklıklar, bölünmüş bağlılıklar, arkadaşlık ve yakın kişisel ilişkilerle belirsiz bir hâl alabilmesidir. Bazı süpervizyon ilişkileri, net ilişkisel sınırlarla başlar, ancak zamanla ilişkiler daha yakın hâle gelebilir. Örneğin:

> Serpil, üç yıldır Birkan'ın psikolojik danışmalarına süpervizyon vermektedir. Birbirlerine karşılıklı bir saygı geliştirdiler ve mesleki bir derneğin eğitim etkinliklerinde karşılaştıklarında ilişkilerini başarılı bir şekilde yönettiler. Bu etkinliklerde sosyalleşme ile süpervizyonda daha da derinlemesine çalışma arasında bir sınır belirleyebildiler. Her ikisi de yürüyüş yapmaktan zevk almaktadır ve birbirlerinden habersiz bir şekilde, aynı hafta sonu yürüyüş programına katılmak için rezervasyon yaparak, aynı otelde kalmışlardır. Bunu öğrendikleri zaman, süpervizör ve süpervizyon alan kişi olarak aralarındaki ilişkinin sınırlarını sorgulamaya başlarlar.

♦ *Mesleki ve kişisel roller arasındaki sınırları netleştirmek*

Bu durum, söz konusu iki kişinin ne kadar dikkatli olduğuna bakılmaksızın, süpervizyon ilişkisindeki sınırları mesleki olarak güvenilir bir şekilde devam ettirmenin ne kadar mümkün olduğunu gözden geçirmek adına uygun bir nokta olabilir. Bazı insanlar sınırları korumada diğerlerinden daha iyidir. Sonrasında kurulacak arkadaşlığı ilerletme konusunda hiç bir niyet olmasa bile, yeni bir süpervizör bulmak için süpervizyon alan kişiyi dikkate almaya ve ilk süpervizörle olan sosyal bağlantıların gelecekte nasıl sürdürüleceği üzerinde düşünmeye değer olabilir. Bunun pratik olarak mümkün olmadığı yerde, belki uygun süpervizörlerin eksikliği nedeniyle, mesleki ve kişisel roller arasındaki sınırların netliğini sağlamak için uygun stratejileri benimsemek akıllıca olabilir. Psikolojik danışmanlığa yönelik bazı yaklaşımlar, diğerlerine göre, dikkate değer şekilde, arkadaşlığı mesleki bir rolle birleştirmeye çok daha açıktır. Tüm bu faktörlerin dikkate alınması gerekir. Bu husus, ilgili kişiler tarafından dikkatli bir değerlendirmeyi gerektiren ve bazı durumlarda nispeten sorunsuz yaşanabilen ancak muhtemelen oldukça problematik olabilen bir durumdur.

Danışana Verilen Psikolojik Danışmanlıktan Kim Sorumludur?

♦ *Danışandan danışmana, danışmandan süpervizöre*

Genel ilke, süpervizörden psikolojik danışmana ve psikolojik danışmandan danışana yönelik bir sorumluluk zincirinin var olmasıdır. Süpervizör normalde bir danışana yönelik doğrudan bir sorumluluk üstlenmez. Onlar, süpervizyon alan kişi aracılığıyla, psikolojik danışma sürecini ve bir danışan için bu sürecin yararlarını geliştirmek için çalışırlar. Aşağıdaki örnek, danışanla yürütülmekte olan çalışmada sorumluluğa yönelik bir yaklaşım olup olmaması konusunu gündeme getirmektedir.

Hilal, temel beceriler geliştirmekte olan bir psikolojik danışman adayıdır, ancak danışanlarının yardım almak için uygun olmayan beklentilerinden etkilenmeden davranabilme konusunda henüz kendinden emin değildir. Hilal, süpervizyon oturumunda, danışanın ve kendisinin tekrarlayan şekillerde yerlerinde saydıklarını ve danışanın durumunun kötüleştiğini düşündüğü bir vaka sunar. Hilal'in süpervizörü olarak Pelin, danışan için yeterince endişelidir, danışana ve stajyer psikolojik danışmana yönelik sorumluluklarını sorgulamaktadır.

♦ *Uygun uzmana sevk etme*

Süpervizyon, büyük ölçüde, uygulayıcının yöntemine ve terapinin beklentilerine, danışanın hassaslık derecesine ve danışanın sorunlarının ciddiyetine bağlı olacaktır. Danışanın kötüleşmesinin onu ciddi anlamda kendine zarar verme riskine soktuğunu varsayarsak, bir psikolojik danışman olarak Hilal bunalmış ve çaresiz görünebilir. Böyle durumlarda, bir süpervizör, süpervizyonun kuralcı ve koruyucu işlevlerinin biçimlendirici işlevinden daha fazla ağırlık taşıdığını hissedebilir. Deneyimli bir süpervizör, danışanı kişisel olarak görmeyi teklif ederek doğrudan istisnai müdahale eylemini (daha sonra söz edilecektir) gerçekleştirmeden önce, olası birçok seçeneği araştıracaktır. Bu, Hilal'in ek yardım araştırmasında desteklenmesi ve danışanın daha deneyimli ya da uygun bir psikolojik danışmana sevk edilmesi olabilir. Böyle bir yaklaşım, Hilal'in yeteneğini ve böyle bir durumu gelecekte nasıl yöneteceği ile ilgili sınırlarını tanımasında onu destekleme avantajına sahiptir. Bu sadece danışanın ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda, stajyer psikolojik danışmanın gelişmesi olasılığı gerçekten var olduğunda işleyebilir. Olağan dışı bir durumda, öncelik danışanın çıkarlarını en iyi şekilde korumak olmalıdır. Başka bir ihtimal yoksa, danışanın ihtiyaçlarının uygun bir sevkle ya da Hilal'in daha iyi bir desteğiyle karşılanabileceğinden emin olmak adına bir değerlendirmeyi gerçekleştirmek için süpervizöre, Hilal aracılığıyla, danışanla bir buluşmanın ayarlanması gerekli olabilir.

♦ *Çatışan sorumluluklar*

Daha sonraki zorluklardan biri, süpervizörün danışana ve aday psikolojik danışmana karşı ortaya çıkabilecek çatışan sorumlulukları üstlenmesidir. Böyle bir sonucu önlemek için, birçok süpervizör, danışanın risk altında olduğunun düşünüldüğü yerlerde psikolojik danışma merkezinin ya da eğitim kurumunun, aday psikolojik danışmanın çalışmasının desteklenmesinde öncelikli sorumlulukları almasını sağlayabilir. Herhangi bir endişenin iletilmesi için yapılan düzenlemeler süpervizör ve süpervizyon alan kişi arasındaki çalışma sözleşmesinin bir parçasını oluşturabilir ve bu sözleşme danışan ve aday psikolojik danışman arasındaki sözleşme ile tutarlı olabilir. Örnekte,

endişeler aday psikolojik danışman tarafından gündeme getirilmiştir. Eğer bunlar bir danışan tarafından doğrudan ortaya atılmış olsaydı ne olurdu? Endişeli bir danışan, endişelerini ortaya koyması için ilk etapta eğitim kurumu ya da süpervizör yerine danışma merkezine yönlendirilebilir.

♦ *Hem danışana hem danışmana karşı adil olma*

Bazı danışanlar, bir aday psikolojik danışmanın makul beklentilerinin ötesinde ya da yetenekli ve deneyimli bir psikolojik danışmanın bile başa çıkabilmesinin çok ötesinde kötüye giden durumlar içinde olabilirler. Danışanları, danışmanlara yönlendirmeden önce sağlam bir değerlendirme süreci, bu tür olayları en aza indirir, ancak tamamen ortadan kaldırmaz. Yaşam sürmektedir. Hem danışanlara hem de aday psikolojik danışmanlara adil olmak için, bu tür durumlara yönelik planların olması önemlidir.

Uygulamada Yeni Yaklaşımları Deneyen Danışman Adaylarının Desteklenmesi

♦ *Elektronik yolla psikolojik danışma hizmeti sunma*

Danışanların elektronik teknolojiyi kullanarak psikolojik danışmanlarıyla iletişim kurmak istemesi giderek yaygınlaşmaktadır. Bazı danışanlar için bu basitçe e-posta ya da telefon mesajı yoluyla randevunun ayarlanması olabilir. Fakat psikolojik danışma yardımının yüz yüze değil de elektronik yolla alınması istenirse ne olur? Benzer şekilde, giderek artan sayıda psikolojik danışman da, yeni dijital iletişim araçlarının avantajından faydalanarak insanlara hizmet sunmakla ilgilenmektedir. Örneğin; web kamerası ile, özel bir sohbet odası yoluyla ya da "ikinci bir yaşamda" sanal bir danışan gibi (katılımcıların kendi karakterlerini yarattıkları bir sanal dünya)... Bunlar, teknolojinin artan kullanılabilirliği ve buna ilişkin yaygın ve büyüyen bir ilgi açısından doğal gelişmelerdir. Teknoloji, ofiste bir danışmanı yüz yüze görmek için istekli olmayabilecek kişiler için psikolojik danışma fırsatlarını geliştirmektedir. Aşağıdaki örnekte, süpervizyon alan kişi yeni teknolojiye ve bunun olanaklarına süpervizöründen daha çok aşinadır.

Jülide, yüz yüze danışma hizmeti vermede yeterli bir psikolojik danışmandır ve yaşamının diğer alanlarında yeni teknolojileri kullanma konusunda çok yeteneklidir. Henüz genç bir annedir ve belli zaman dilimlerinde çocuk bakımına destek vererek evden çalışabilme yollarını aramaktadır. Süpervizörünün sağladığı iç görülere çok değer vermekte ve şu anki süpervizyon sürecinin onun danışanlarıyla yüz yüze yaptığı danışmaları çok geliştirdiğinin farkındadır. Jülide, süpervizyon süreci sonrasındaki önemli eğitimler için zaman ayıracak bir durumda değildir, ancak küçük çocuğu olan anneler için bir online psikolojik danışma hizmeti geliştirmek istemektedir. Bu olasılığı, "online psikolojik danışmayla ilgili şüpheleri olan" süpervizörüne getirir.

♦ *Yeterlik sınırları içerisinde hizmet sunma*

Bu, hem psikolojik danışmanı hem de süpervizörü benzer şekilde zorlayan bir durumdur. Her ikisi için ortaya çıkan etik sorun, hizmetleri kendi yeterlikleri içerisinde sunmaktır. Herhangi bir eğitim olmadan yeni bir formatta hizmet sunmak ne kadar mümkündür ve etik açıdan nasıl kabul edilebilir? Eğitim, evden uzak ve ulaşılması zor bir sınıf içerisinde yapılmak zorunda değildir. Bu hizmet online olabilir ve bu tür koşullarda belki de takip edilebilecek en uygun yoldur. Psikolojik danışman yüz yüze psikolojik danışmanlıkta iyi bir temel yeterlilik ve öğrenmeye açıklık gösterirse, diğer informal öğrenme şekilleri de, örneğin genişleyen literatür çerçevesinde okuma ve bunu süpervizyonun bir parçası olarak tartışma daha uygun olacaktır. Süpervizör de kendi tutuculuğunu ya da yenilik yapmaya istekliliği ve yeterliklerinin sınırlarının ne olduğunu sorgulama ile karşı karşıyadır. Süpervizörün daha öncesinde deneyiminin olmadığı alanlarda yeterli bir şekilde süpervizyon vermesi mümkün müdür? Aynı zamanda, aileleri ile birlikte olan kadınların mevcut koşulları hakkında cinsiyete dayalı bazı ön yargıları olabilir. Eğer süpervizör rahat hareket alanının ve yeterliğinin sınırında ise, süpervizyon alan kişinin bu boyutla ilgili ya da tüm süpervizyon süreci için yeni bir süpervizör araması çok daha uygun olabilir. Bir olasılık da, online süpervizyon hizmeti almak olabilir.

♦ *Online süpervizyon hizmetinde dikkat edilmesi gerenler*

Ancak süpervizyon süreci devam ettirildiğinde; psikolojik danışma hizmetinin sunulmasında, ilgili becerilerin (temel psikolojik danışma becerileri ile iletişim kurmak yerine metin üzerinde nasıl iletileceği gibi) geliştirilmesinde, çalışma ortamına uygun sözleşmelerin oluşturulmasında, gizliliğin ve güvenliğin sağlanmasında, veri koruma gerekliliklerinin karşılanmasında ve kaçınılmaz olarak ortaya çıkacak diğer konulara uygun online yöntemlerini dikkate alma ihtiyacı olacaktır. Böyle bir durumda, bir süpervizyon rolü ya da başka bir destek şekli olsun ya da olmasın, psikolojik danışmanların sorunlarla ve bunların nasıl çözüleceğine ilişkin aşinalığını hızlandırmak için, benzer düşünen psikolojik danışmanların mesleki gruplarına katılması önerilir.

♦ *Mesleki gruplara katılma*

Farklı Kültürlerden Danışanlarla Çalışma

♦ *Kültürel arası farklılıkları dinlemek*

Psikolojik danışman olarak farklı kültürlerden kişilerle çalıştıkça, bu tür karşılaşmaların hayatı zenginleştiren potansiyeli ve aynı zamanda ortaya çıkan etik zorlukları daha çok dikkat çekmeye başlayacaktır. Zorluklar, sıklıkla insanların dahil oldukları belli kültürlerden ve tanıdık olanın ötesini görme istekliliğinden kaynaklanmaktadır. Sosyal iletişimde, bu iki yönlü bir sorumluluktur. Psikolojik danışmada ise, danışanın ihtiyaçlarına yapılan vurgu, psikolojik danışman üzerinde; kültürel olarak bilgili olmak ve uygun şekillerde iletişim kurmak için daha büyük bir sorumluluk yaratır. Bir danışanın psikolojik danışmanını, depresyonun temelleri ya da belli bir psikolojik danışma yaklaşımı konusunda eğitmesi beklenemeyeceği gibi, aynı şekilde danışanlar, psikolojik danışmanlarını

kültürel konularda eğitme yükünden de sorumlu tutulmamalıdır. Bunu söylemek yapmaktan daha kolay olabilir. Bu konudaki güçlükler, sosyal yapılanmayla oluşturulmuştur ve sıklıkla kültüre özgü olarak tanımlanmış bazı hastalıklar, özellikle ruhsal hastalıklar ya da sosyal problemlerin, başka kültürlerde çok farklı anlaşılması ve yaşanmasından kaynaklanabilir. Psikolojik danışma eylemi, psikolojik danışmanların kendi kişisel deneyimlerinin ötesinde, dinlemede uzman hâle gelmeyi gerektirmektedir, bu da ancak kültürler arası farklılıkları dinlerken yeni boyutlar kazanarak gerçekleşebilir.

Birol, süpervizyon oturumunda, taşralı muhafazakar bir genç kız olan Ayşe ile yaptığı çalışmasıyla ilgili bir vaka sunmaktadır. Ayşe, aile uyumunun ve ekonomisinin güçlendirilmesi planlarının bir parçası olarak, ailesinin kendisinden bir kuzeni ile evlenmesini istemesiyle ilgili giderek artan endişeler yaşamaktadır. Ayşe, ailesinin İstanbul'da eğitilen ilk neslidir ve İstanbul'da yetişen arkadaşları gibi daha çok bağımsız bir hayata sahip olma isteğine karşı ailesine olan sadakati arasında kendini sıkışmış hissetmektedir. Birol, genç yetişkinler ve ebeveynleri arasındaki gerginlikler hakkında psikolojik danışma yapmaya alışkındır, ancak kültürel farklılıkların öneminden ve kültürel açıdan uygun tepki verme yollarının olup olmadığından emin değildir. Birol'un cinsiyeti bu danışan için bir sorun olarak görünmemektedir, ancak Birol, bu durumun, danışanı açısından, kızlarını erkek bir arkadaştan korumak ister gibi görünen ailesi için bir sorun olabileceğinin farkındadır. Birol'un süpervizörü Ragıp, Birol gibi, muhafazakar taşra kültürel değerleri konusunda sınırlı bir deneyime sahiptir. Birol ile süpervizörü, bu bilginin en iyi nasıl edinileceğini ve danışmanını eğitmesi konusunda danışana bel bağlamanın ne kadar uygun olacağını tartışmaktadır.

♦ *Danışana danışma*

Kültürel farklılıklar, psikolojik danışmanın, kültürel bir azınlığın ya da çoğunluğun üyesi olmasına bağlı olarak farklı dinamikler gösterebilir. Farklı kültürlerdeki meslek çalışanları için gelişen bir literatür ve özellikle psikolojik danışmanlar için çok yararlı kitaplar bulunmaktadır. Böyle vakalarda, aynı kültürü iyi bilen birinden ek bir destek ya da süpervizyon aramak uygun olabilir. Bununla birlikte, dikkatli olmak gerekebilir. Eğer kültürel grup küçük ve bu grubun üyeleri birbirlerini iyi tanıyorsa, danışanın gizliliğini riske atmadan bu grup içinde destek aramak imkansız olabilir. Birçok vakada, psikolojik danışmanın danışanı daha iyi anlaması için nelerin yardımcı olabileceği ve bilgi alma şeklinin danışan için kabul edilebilir olup olmadığı konusunda danışana danışılması, danışan için arzu edilebilirdir. Mültecilerle çalışırken büyük bir özen ve

♦ *Kültür hakkında bilgi sahibi birinden ek bir destek ya da süpervizyon alma*

duyarlılık gerekli olabilir. Bu tür danışanların endişesi açısından; psikolojik danışma yoluyla yardım almaktan çok, başka bir ülkede aile üyelerini korumak daha büyük bir öncelik olacaktır. Sürekli olarak farklı kültürlerle çalışanlar, eğitimlerinde ve personel gelişim süreçlerinde kültürel farkındalık oluşturulmasını isteyebilirler.

♦ *Güvenilir olmak*

Kültür, kimlik ve etik arasındaki güçlü ilişki birbiriyle iç içe geçmiş durumdadır. Birçok danışma yaklaşımının arkasındaki etik varsayımlar kültürlerarasında iyi tercüme edilemeyebilir (Bond, 2007). Güvenilir olmak, özerkliğe saygıyı öncelikli hâle getirmekten daha iyi bir başlangıç noktası olabilir. Bu durum, özellikle, herhangi bir kişinin kimliğinin bir birey olarak tanımlanmasından çok, bir aileyle ya da bir grupla tanımlanmasının daha güçlü bir şekilde geçerli olduğu toplulukçu kültürlerde önem kazanır (Daha fazla tartışma için, 15. Bölüm'e bakınız.).

Süpervizyon Uygulamalarını Değerlendirme

Psikolojik danışma süpervizyonu, uluslararası düzeyde, psikolojik danışmanlığın etik güvencelerinden biri olarak kabul edilse de, düzenli ve devam eden süpervizyon için mevcut düzenlemelerin ne kadar etik olduğu değerlendirilmelidir. Bu amaçla, etik bir bakış açısıyla gündeme gelen, akla uygun bazı sorular söz konusudur. Şimdi aşağıdaki soruları Türkiye'deki koşullar ve uygulamalar açısından değerlendirelim:

♦ *İyi kanıtlanmış yararların ortaya konulması*

1. *Süpervizyon için harcanan kaynaklar ve zaman gerekçelendirilebilir mi ya da bu kaynaklar danışan ve psikolojik danışma yararına daha iyi bir şekilde kullanılabilir mi?*

Bu soru, hâlen var olan sınırlı kaynakların dağılımındaki adalet ve hakkaniyet ile ilgilidir. Psikolojik danışma süpervizyonunda kaynaklar daha yoğun kullanılmaktadır çünkü iki uzmanın aynı anda dikkatini gerektirir. Burada, süpervizör ve psikolojik danışmandan birinin ya da her ikisinin dikkat göstermesini gerektiren koşullar olabilir. Her ikisinin de öncelikle, süpervizyona ayrılan zamanda psikolojik danışma hizmeti sağlayabileceği dikkate alındığında önemli bir kaynak maliyeti vardır. Bu durum, katı bir zorunluluk olarak, kaynakların bu şekilde tekrarlayan ve uzun süreli kullanımını haklı gösterecek bazı önemli ve iyi kanıtlanmış yararlarının ortaya konulmasını gerektirir.

♦ *Etkililiği, kanıtlara dayalı olarak incelemenin zorluğu*

2. *Psikolojik danışma süpervizyonunun yararlarını ortaya koyan kanıtlar nelerdir?*

Açıkçası, kanıtlar birini ikna edecek kadar umut verici değildir. Belki de bu şaşırtıcı olmamalıdır, çünkü psikolojik danışmanın etkililiği için güvenilir araştırmalara dayalı kanıtlar ancak son zamanlarda birikmiş durumdadır.

Psikolojik danışma süpervizyonunun etkisini araştırmak ise çok daha karmaşıktır. Yaşanan eylemler süpervizör ve psikolojik danışman arasındadır ve bu da dolaylı olarak danışana yansır. Bant ya da videoya kaydedilmiş süpervizyon oturumları olmadığında ya da psikolojik danışman ve süpervizör tarafından tutulan kapsamlı süpervizyon kayıtlarında bile, ilişkiyi ve süpervizyon oturumlarının içeriğini tam doğrulukta değerlendirmek zordur. Süpervizör/süpervizyon alan, etkileşimleri hatırlamakta zorlanabilir ve bundan dolayı, araştırma için uygun olan süpervizyon hakkındaki bilgi sınırlı kalabilir ve bu bilgi ayrıca ön yargı, öznellik veya raporlama doğruluğu olmadığı için eleştirilere tabidir. Süpervizyon oturumlarında ne olduğu genellikle danışan tarafından bilinmemektedir ve bu nedenle onu doğrudan değerlendirmek mümkün değildir. Danışanlar bu konuda bilgilendirilmiş olsalar bile, danışanın bakış açısından, süpervizyonda gerçekleşenlerin psikolojik danışmanın etkililiğini artırdığını göstermek için, bu tür bir araştırmanın gerektirdiği tarzda bir nedensellik ilişkisi kurmak zor olabilir.

♦ *Süpervizyon, eğitim alan kişi üzerinde olumlu etki yaratmaktadır.*

Bununla birlikte, süpervizyonun psikolojik danışman ve psikolojik danışman aracılığıyla danışan üzerindeki etkileri hakkındaki kişisel anlatılara dayalı kanıtlar ve deneyimler genellikle olumludur. Mevcut araştırma kanıtlarıyla ilgili yapılan sistematik bir derlemede, araştırma kanıtlarının kalitesi değişkenlik göstermesine rağmen, süpervizyonun, sürekli bu hizmeti alan kişi üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma kanıtları, bu sürecin; psikolojik danışman adayları üzerinde ve deneyim ya da niteliklerinden daha az emin olan danışmanlar açısından daha faydalı olduğunu göstermektedir. Danışanlar üzerindeki etkisi hakkında güvenilir olarak çok az şey bilinmektedir (Wheeler ve Richards, 2007).

3. Süpervizyon, danışanların mahremiyet ve gizlilik haklarına saygılı olma konusunda, doğasında belli ölçüde bir ihlali içeriyor mu?

♦ *Danışanın mahremiyetinin ihlal edilmesi olasılığı*

Etiksel olarak iyi yönetilmedikçe, süpervizyonun, danışanların haklarını ve özellikle onların mahremiyetini ihlal etmesi mümkündür. Psikolojik danışmanlar danışanların yaşamlarının her yönünü bilmezler. Özellikle, onların kimler tarafından teşhis edilebilir bir kişi olduğunu bilmeleri muhtemelen çok zordur. Süpervizyonda danışanın adı açıklanmasa bile, bir süpervizörün tesadüfi detaylardan danışanları tanıması mümkün olabilir. Bu yargılara varmak ve kabul edilebilir risk düzeyine karar vermek için, danışan süpervizyon sürecine iyi yerleştirilebilir. Her şey göz önünde bulundurulduğunda, denge oluşturmak açısından, danışanın psikolojik danışmanın süpervizyon düzenlemeleri hakkında, süpervizörün adı dahil olmak üzere bilgilendirilmesi gerektiği düşünülebilir. Böylece, danışanın isimsizleştirilmiş bir düzlemde (sadece ilk isim ya da tanımlanabilir bir kişi olarak ve buna izin vererek) tartışılmaya istekli olup olmadıklarını düşünmesi sağlanmış olur. Eğer danışanın

♦ *Danışanın süpervizyon ile ilgili ayrıntılı bilgilendirilmesi*

süpervizyonda tanınması ya da tanımlanabilir hâle gelmesi söz konusu olacaksa, bu durum, danışanın süpervizörü bir şekilde bilmesine ve kendisi açısından oluşacak herhangi bir zorluğu ya da çıkar çatışmasını değerlendirmesine imkan sağlar. Psikolojik danışman, süpervizör ve danışanın hep beraber küçük bir topluluk içinde yaşadığı ya da çalıştığı durumlarda, bu durum özellikle önemlidir.

4. Zorunlu ve devam eden süpervizyonun, psikolojik danışmanın etik ilkeleri uygulaması üzerinde etkisi nedir?

♦ *Etik dışı uygulamalara karşı bir koruma*

Psikolojik danışma, özel kurumlarda çoğunlukla gizlilik koşulları altında gerçekleştiğinden, sistematik olarak bir süpervizörün yapılandırıcı incelemesine doğru işin görünürlüğünü genişletmek, yararlı bir etik güvencedir. Bu yol, kurumda görevli her danışmanı bir süpervizöre bağlı olarak çalışma düzenlemesidir. Böylece, iyi niyetli ancak bilgisizlik ya da hata yapma nedeniyle yetersiz uygulama içine sürüklenen psikolojik danışmanlar tarafından yapılan etik dışı uygulamalara karşı bir koruma garantisi olarak en etkili yöntemdir. Yüksek standartlarda süpervizyonun sağlandığı yerlerde, bu durum etik ve mesleki standartları artırma ve geliştirme yönünde sürekli bir baskı sağlar. Ancak, süpervizöre olan bağımlılığı arttırarak psikolojik danışmana çocuk muamelesi yapan kollektif bir kültür oluşturmanın da bir bedeli olabilir. "Süpervizyon" terimi, bir üste ve bir yönetim ilişkisine hesap verebilme ile oldukça ilişkilidir. Özellikle psikolojik danışmanlık dışındaki mesleklerin gözünde bu ilişkilerden kaçmak zordur.

♦ *Süpervizyon terimi*

Psikolojik danışman bağımsız bir uygulama yapmak için yeterli bir şekilde eğitildiğinde ve deneyimli hâle geldiğinde, belki de, "süpervizyon" terimini gözden geçirmenin ve diğer bazı terimlerin bu tür mesleki danışmanlık için daha iyi olup olmayacağını araştırmanın zamanıdır. Hiçbir şey olmasa bile, süpervizyona yatırım için süpervizyonun işlevlerini ve bu gelişmelerin doğurgularını dikkate almak yeterlidir.

Sonuç

Süpervizyonla ilgili bu sorular, mesleki gelişimin sürekliliğini sağlamak için tartışılıp değerlendirilmelidir. Ayrıca, danışanların süpervizyondaki tartışmalardan önemli ölçüde yararlandıkları örnekler de söz konusudur. Devam eden, düzenli ve iyi kalitedeki süpervizyon genellikle danışmanları korumak için onlara yardımcı olur ve kendilerini sıkışmış hissettiklerinde, danışanların sorunlarını kavrayan diğer birçok psikolojik danışman tarafından desteklenirler, varsayımları tartışılır, kişisel farkındalıklarını artırmalarına yardımcı olunur ve psikolojik danışma onlar için canlı tutulabilir.

♦ *Kendini gözden geçirme*

Psikolojik danışma, öncelikle kendini bilmeyi gerektirir ve ilişkide benliğin kullanımı; psikolojik danışmanlık ve konuşma terapisine ilişkin tüm yaklaşımlarda önemli bir bileşendir. Biz geliştikçe, insan olarak da değişiriz ve bu nedenle düzenli olarak kendimizi gözden geçirmek ve öz-farkındalıktaki değişimlerin uygulamamızı nasıl etkilediği, aynı zamanda yeni gelişmeleri psikolojik danışma içerisine nasıl dahil ettiğimiz ile ilgili bir değerlendirme hep var olur. Adı ne olursa olsun, mevcut uygulamayla ilgili sağlanan konsültasyonları içeren bazı düzenli eylemler olmadan psikolojik danışmanlığı sürdürmenin zor olduğu bir gerçektir. Süpervizyon, uygulama alanında; sosyal hizmeti, eğitimin bazı şekillerini, personel yönetimini ve koçluğu içeren diğer mesleki roller için de önerilen ve onlara da uyarlanan, devam etmesi gereken, mesleki uygulamaları geliştirmede değerli bir katkısı olduğu temelinde birleşilen bir uygulamadır.

♦ *Yeni gelişmeler*

KAYITLARIN SAKLANMASI 12

Ana Hatlar

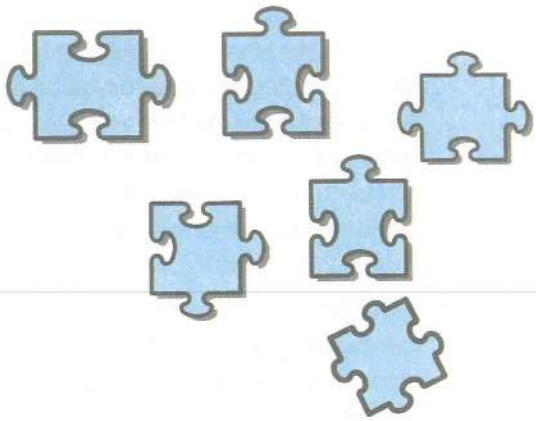
- Kayıtların Tutulması: Zıt Görüşler
- Kayıtların Güvenliği
- Kayıtlara Erişim
- Kayıtların İçeriği
- Kayıtların Biçimi
- Kayıtları Süpervizyonda Kullanma ve Saklama
- Sonuç

Düşünme Kutusu

Bir psikolojik danışman olarak yaptığınız danışma oturumlarına ilişkin kayıt tutmanın avantaj ve dezavantajları neler olabilir?

12

Psikolojik danışma sürecine ilişkin kayıt tutma ile ilgili önemi giderek artan bir dizi sorun vardır. En temel husus ise, kayıtların tutulması ile ilgili bir zorunluluk olup olmadığıdır. Bu husus, İngiltere'de olduğu gibi, Türkiye'deki psikolojik danışmanlar arasında da bir fikir birliği olmadığı için, psikolojik danışma hizmetinin sunulduğu belirli durumlara göre karar verilmesi gereken bir konudur. Bu bölümde, kayıtların güvenliği ile ilgili diğer yan konuların incelenmesinden önce, kişisel olarak karar vermede dikkate alınması gereken anahtar konulara yer verilmiştir: Danışanların, meslektaşların ve yetkililerin kayıtlara erişimi, kayıtların içerikleri ve psikolojik danışma süreci tamamlandıktan sonra kayıtların ne kadar süre saklanacağı konusu incelenecektir.

♦ *Kayıtların tutulması bir zorunluluk mudur?*

Kayıtların Tutulması: Zıt Görüşler

Kayıtların tutulmasının lehine olan görüşler şöyledir:

(a) Kayıtları yazma süreci, psikolojik danışmanın kendi düşünce ve duygularını organize etmesini içerir. Bu durum, psikolojik danışma sürecine yardımcı olacak bir şeydir, çünkü kayıt tutma psikolojik danışmanın neler olup bittiğini sistematik olarak yansıtmasına ve gelecek oturumlara yönelik plan yapmasına yardımcı olur. Başka bir deyişle, kayıt tutmak, psikolojik danışma sürecinin kalitesini artırır.

♦ *Sürecin kalitesi artar.*

(b) Kayıtlar psikolojik danışmana, danışanın bahsettiği kişilerin isimleri gibi bazı detaylarla ilgili olarak *yardımcı bellek* görevi görür. Bu durum psikolojik danışmanın, bir oturumdan diğer oturuma kadar detayları hatırlamaktansa danışanın ifade ettiği konulara odaklanmasına yardımcı olur.

♦ *Yardımcı bellek*

(c) Sistematik olarak kayıt tutmak, oturumlar süresince danışanın paylaştığı materyalinde (yaşantılar, duygular, düşünceler vb). meydana gelen bütün değişimleri apaçık ortaya çıkarır. Belleğe

♦ *Süreç içindeki değişimleri görünür kılar.*

dayalı hatırlama süreci, kaçınılmaz olarak geçmişi, içinde bulunulan andan kaynaklanan bir bakış açısına göre "yeniden yazmayı" içerir. Psikolojik danışma ile aynı zamanda oluşturulan yazılı kayıtlar, psikolojik danışma sürecinde meydana gelen bütün değişimleri daha görünür kılar. Böylece kayıtlar, uygun olduğunda bu değişimi danışanla paylaşmak isteyen psikolojik danışmana değerli bilgiler verir.

♦ *İşe gösterilen özenin kanıtı*

(d) Sistematik kayıt tutma, psikolojik danışmanın işine verdiği özen derecesini gösteren bir kanıt sağlar. Bu da danışanın psikolojik danışmanı mesleki bir kuruluşa şikâyet etmesi veya ona karşı yasal bir süreç başlatması durumunda yararlı olur. Ayrıca, kayıtlar danışanın ve psikolojik danışmanın hatırladıkları arasındaki farklılıklara karşı da koruyucu olacaktır.

♦ *Profesyonel, güvenilir ve hesap verilebilir*

(e) Psikolojik danışmanlar, mesleki hizmetlerinde profesyonel ve sözüne güvenilir olmak istedikleri için, bir kayıt tutma düzeni geliştirmeleri gerekir. Bu durum, çalışmalarını yaparken onları destekler ve halkın bütün meslek elemanlarından beklediği hizmet kalitesini ve hesap verilebilirliği artırır.

Bu gerekçeler, kayıt tutmak için artan bir şekilde daha anlamlı nedenleri oluşturmaktadır. Uygulamadaki dengenin, kayıt tutmamak için iyi sebepler olmadığı sürece psikolojik danışmanların yaptıkları çalışmaların kaydını tuttukları varsayımına doğru kaydığı görülmektedir. Ancak yine de, bütünüyle kayıt tutmamayı tercih eden veya sadece kayıtların gerekli olduğu kurumlarda gördükleri bazı danışanlar için kayıt tutan küçük bir grup psikolojik danışman vardır.

Kayıt tutma fikrine karşı sıklıkla öne sürülen bazı görüşler ise şunlardır:

♦ *Güvenlik ve gizlilik sorunu*

(a) Kayıtları emniyet altında tutma konusunda, hem güvenlik hem de gizlilikle ilgili sorunlar vardır. Örneğin, bazı psikolojik danışmanlar hırsızlığın çok sık meydana geldiği ve bundan dolayı kayıtların güvenliğini sağlamanın zor olduğu ortamlarda çalışıyor olabilirler. Mobil servisler aracılığıyla toplum temelli hizmet verildiğinde, kayıtlar da dâhil bütün psikolojik danışma ortamının hırsızlığa uğrayacağı olasılığı göz önünde tutulmalıdır.

♦ *Güven ilişkisi geliştirme zorluğu*

(b) Kayıt tutmak, danışanlarla güven ilişkisi geliştirilmesini zorlaştırabilir. Örneğin, yasal takibata uğrama ihtimali olan danışanlarla (ör. hayat kadınları, yasa dışı madde kullananlar vb.) çalışan psikolojik danışmanlar, danışanlarının polis veya başka devlet yetkililerinin danışma kayıtlarına el koymasına ilişkin kaygılarını dikkate almak zorunda kalabilirler.

(c) Kayıt tutmak, zaman tüketimidir. ♦ Zaman

(d) Bazı psikolojik danışmanlar, danışanlarının kendileri hakkında tutulan kayıtları yasal olarak görme hakkı elde etmesi olasılığına karşıt bir görüştedirler. Bundan dolayı, psikolojik danışmanların bir kısmı, bu olasılığın gerçekleşmesini önlemek için kayıt tutmamayı tercih ederler. ♦ Danışanın kayıtları görme hakkı

(e) Bazı psikolojik danışmanlarda, danışanlarının tutulan kayıtları, psikolojik danışma süreci dışında, yasal işlemlerde başkalarına karşı kullanmak isteyebilecekleri konusunda bazı tereddütler vardır. Bu kaygıyı taşıyan danışmanlar, kayıt tutulmamasının; sürecin mahkeme tarafından nasıl görüleceğini düşünmeksizin, terapötik ilişkiye odaklanmalarını sağlayacağını öne sürerler. Ancak bu kişiler kayıtların olmamasının, bir danışanın dâhil olduğu mahkeme sürecine kanıt sunmaktan onu alıkoyacağını düşünüyorlarsa, hayal kırıklığı yaşayacaklardır. Kayıtların olmaması, kanıt elde etmenin başka bir yolu olmadığı için, büyük olasılıkla psikolojik danışmanın tanık olarak çağrılacağı anlamına gelir. Kayıtların olması durumunda, psikolojik danışmanlar kayıtlardan yola çıkarak ilgili bilgileri bir rapor olarak sunabilirler veya mahkemede tanık durumunda bulunmalarına bir alternatif olarak, bütün kayıtları vermeleri istenebilir. ♦ Yasal işlemlerde kullanma riski

Kayıtların tutulmasının lehine ve aleyhine belirtilen fikirlerin özetinden, dengenin bir uygulama standardı olarak psikolojik danışmanların kayıt tutması yönünde olduğu açıktır. Ancak kayıt tutulması gerektiğini savunan görüşler;

(1) Kayıtların güvenli bir şekilde saklanamayacağı durumlarda,

(2) Kayıtların varlığının danışanı caydırabileceği durumlarda ve

(3) Danışan için kabul edilebilir koşullarda psikolojik danışma hizmetini sağlamanın kamu yararına karşı olduğu durumlarda, geri plana atılabilir. Bireysel durumlarda, bir danışanın kayıt tutulmasına yönelik tutumu da bununla ilişkili bir konudur. ♦ Kayıt tutma kararı verirken dikkat edilmesi gerekenler

Hem hukuk hem de mesleki etik kurallar, danışanın kayıt tutulduğuna ilişkin bilgilendirilmesini gerektirmektedir. Bu durumun etiksel yönünü, danışanın tam bir şekilde bilgilendirilmesi kısmı oluşturur. Yasal olarak ise, vatandaşların kendileri hakkında tutulan kişisel bilgileri bilme, kontrol etme ve onların ne amaçla tutulduğunu anlama hakları ile ilgilidir. Bir danışan, psikolojik danışmanın kayıt tutmasına izin vermediğinde, psikolojik danışman danışanı bu şartlarda görmek ile kayıt tutma olmadan psikolojik danışma yapmayı reddetmek arasında bir seçim yapmak durumundadır. Bu durumda, birçok psikolojik danışman danışanların kayıt tutulması veya tutulmamasıyla ♦ Danışanın bilgilendirilmesi ♦ Yasal hak

♦ *Seçim yapmak*

neden bu kadar ilgilendiklerini anlamaya çaba harcayacak ve uygulamalarını danışanlarının gereksinimleri doğrultusunda uyarlamaya çalışacaklardır. Bazı kurumlar ise, kayıt tutulmasını istemeyen danışanlara hizmet vermeyi tamamen reddedebilir.

Kayıtların Güvenliği

♦ *Kayıtların güvenliği konusunda danışanı bilgilendirme*

Kayıt tutulmasına karar verildiğinde, onların varlığına ilişkin bilgi ve güvenlik derecesi, danışanın bilgilendirilmiş onayının bir parçası hâline gelmektedir. Psikolojik danışmanla paylaşacakları bilgiyi kontrol etmeleri için, danışanların bu durumu bilmesi gerektiğine ilişkin güçlü bir etik görüş vardır. Bu, olması gereken standardı göstermektedir. Bu konudaki minimum standart şöyledir: Eğer danışanlar kayıtların güvenliğine ilişkin bilgilendirilmemişlerse, kendilerinin izin verdiği kişiler dışında kayıtların başkaları tarafından bilinmemesini sağlayacak şekilde güvenli bir biçimde saklandığını varsayma hakkına sahiptirler. Bunu göz önünde bulunduran psikolojik danışmanlar, içinde bulundukları duruma göre farklı işlemler uygulamaktadırlar.

♦ *Kayıtların fiziksel güvenliği*

Bilgilerin izinsiz bir şekilde ortaya çıkmasına karşı ilk savunma hattı, kayıtların fiziksel güvenliğidir. Bu husus, normal olarak kayıtlara ilişkin beklenen risklerle paralel bir durumdur. Kayıtları bir masada veya dosya dolabında kilitlemek, tutuldukları odaya erişimi olan herhangi bir kişinin rastgele incelemesini önleyecektir; ancak bu önlem, birçok masa ve dosya dolabı kolayca kırılabildiği için, zorla girmek isteyen birisine karşı yetersizdir. Kayıtlara zorla erişilmesinin önceden sezildiği yerlerde, bunların daha güvenli bir şekilde saklanması uygun olacaktır.

♦ *Kayıtların anonimliğini sağlama*

Kayıtların fiziksel güvenliğini sağlamanın yanı sıra veya bazen buna alternatif olarak, bazı psikolojik danışmanlar kayıtların anonimliğini sağlayıcı sistemler de kullanmaktadırlar. Sıklıkla kullanılan dört yöntem şunlardır:

♦ *Kodlama*

1. Psikolojik danışman, kayıtları oluştururken sadece kendisinin bildiği kodlar kullanır. Bu kodlar; sayı, sahte baş harfler veya sahte isimlerden (gerçek bir insanı çağrıştırmamasına dikkat ederek) oluşturulabilir. Kayıtlar içerisinde danışanı tanımlayıcı herhangi bir bilgi yoktur. Bu uygulama, az sayıda kaydın olduğu durumlarda kullanışlı olabilir ancak miktar fazla olduğunda genellikle işlevsel değildir.

♦ *Bölünmüş sistem*

2. Buna alternatif yöntem ise kayıt tutmada bölünmüş sistem kullanılmasıdır. Örneğin, kişisel olarak tanımlanabilen bilgiler (isim, adres, iletişim numaraları, danışan tarafından belirtilen önemli

kişilerin isimleri vb.) psikolojik danışman tarafından, özellikle geceleri, oturumların daha uzun kayıtlarının tutulduğu binalardan kolayca çıkarılabilecek olan küçük dosya kartlarında saklanabilir. Bu kartların her biri numaralandırıldıkları veya kodlandıkları için ve bunlar da kayıtlar üzerindeki tek tanımlayıcı olduklarından, psikolojik danışma süreci ile ilgili belirli bilgilere ulaşmak isteyen birisinin hem karta hem de uzun kayıtlara erişmesi gerekir. Kayıtlar oturumların içeriğini kapsamaktadır ancak bunlar belirli bir kişiyle kolayca ilişkilendirilemezler. Bu sistem; genellikle bazı psikolojik danışmanlar için, kendilerine yazılı bir şekilde danışan sevk edilmediğinde veya danışanları betimleyen rapor almadıklarında iyi işler.

3. Bazı psikolojik danışmanlar, kurum içindeki bütün yetkili personelin kayıtlara erişebileceği ve hatta eğer danışan başka bir yerden yardım almaya başlarsa, o kuruma aktarılabilecek olan kurum giriş kayıtlarının yapıldığı yerlerde çalışırlar. Örneğin, sağlık kuruluşlarındaki psikolojik danışmanlardan hastaların sağlık kayıtlarının veya sosyal hizmetlerde çalışanlardan danışanların vaka dosyalarının girişini yapmaları istenebilir. Bu gibi durumlarda en iyi uygulama, psikolojik danışmanların hem kurumla hem de danışanlarla bir anlaşma yapmalarıdır. İdeal olarak, yapılan anlaşma, kurum kayıtlarına kısa girişler yapması için ve psikolojik danışma süreciyle ilgili daha detaylı kayıtları veya danışanın kişisel olarak hassas olduğu bütün bilgileri ayrı tutması için psikolojik danışmana izin verir. Burada sözü edilen kayıtlar, genellikle çok gizli olarak değerlendirilir ve bundan dolayı bunlara erişim olağan durumlarda psikolojik danışmanla ve/veya danışanla sınırlandırılabilir. Bunun ayarlanması için, psikolojik danışmanlığın önerilmesinde kayıtların ve danışanın bu öneriye yanıtının merkezi kayıtlarda bulundurulması olağandır. Ancak her bir oturumun notları ayrı bir şekilde saklanır ve gizli olarak işlem görür. Kayıtların nasıl saklanacağına ve elde edilen bilgilerin ekipteki diğer üyelerle hangi durumlarda paylaşılabileceğine ilişkin danışana net bilgiler vermek iyi olacaktır.

♦ *Hem kurumla hem danışanla anlaşma yapmak*

♦ *Çok gizli bilgileri ayrı kaydetme*

4. Bazı psikolojik danışmanlar, kayıtları bilgisayarda tutabilirler. Bu tür kayıtlar erişimi farklı düzeylerde kontrol edebilen şifrelerle korunabilir. Kayıtları bilgisayarda tutmada kullanılan teknolojiler farklı olsa da, ilkeler kâğıda dayalı kayıtlar için olanlarla çoğunlukla aynıdır ve veri korumayla ilgili son yasal düzenlemelere göre oluşturulmuştur.

♦ *Bilgisayarda şifre kullanma*

Kayıtlara Erişim

♦ *Üç durum*

Kayıtlara kimlerin erişim sağlayabileceği sorusu sıklıkla şu üç durumda ortaya çıkmaktadır. Birincisi, psikolojik danışmanın; yönetici veya işverenin danışanların kayıtlarına erişim sağlamak istediği bir kurumda çalışması ile ilgili durumlar; ikincisi danışanların kendi kayıtlarına erişim sağlamaları ile ilişkili durumlar; üçüncüsü ise dosyalara polisin erişimi ile ilgili durumlardır. Etik konular ve yasal düzenlemeler farklı olduğu için, bunların her birini ayrı değerlendirmek yararlı olacaktır.

İşverenlerin Erişimi

Bir işverenin kayıtlara erişim talebinde bulunması, ancak psikolojik danışmanın bir işvereninin olması durumunda mümkündür. Kendi özel merkezlerinde çalışan psikolojik danışmanlar, bu durumdan bağımsızdırlar. Bazı durumlarda bu, danışanın psikolojik danışman seçiminde önemli bir faktör olabilir.

♦ *İşverenin erişim hakkı*

Psikolojik danışma sürecinin başlangıcında, işverenlerinin kayıtlara erişimi konusunu netleştirmemiş ve danışanlarıyla kayıtlara erişim hakkında bir anlaşma yapmamış olan psikolojik danışmanlar, böyle bir talep karşısında muhtemelen kendilerini zor bir durumda bulacaklardır. İşverenin ve danışanın hakları çatışma hâlinde olabilir ve her ikisi de psikolojik danışmanı sorumlu tutabilir. Genel ilke, işveren tarafından sağlanan materyal üzerine tutulan kayıtların veya işverenin zamanında tutulan kayıtların, işverene ait olduğu yönündedir. Ancak, gizlilikle ilgili ilke ve yasalar, (9. Bölüm'e bakınız)

♦ *Bazı kısıtlamalar*

işverenlerin kayıtlara bu şekilde sahip olmasında bazı kısıtlamalar olduğunu göstermektedir. Kayıtlara sahip olmak, sınırsız kontrol ve erişim sağlamak anlamına gelmemektedir. Gerekçesiz bir şekilde gizliliği bozmak, bu gizlilik ihlali, işvereni için olsa dahi, psikolojik danışmana yasal yükümlülükler getirebilir. Tedbirli bir psikolojik danışman, işverenine ve danışanına karşı sorumluluklarında çatışma yaşamamak için, psikolojik danışma kayıtlarına kimin ve ne amaçla erişebileceği konusunda hem danışanın hem de işverenin bildiği açık ve net ilkeler belirler.

Danışanların Erişimi

♦ *Danışanın kayıtlara erişim hakkı*

Tutulan kayıtlara yönelik güvenlerini tazelemek için ve paylaşımlarının gerekçesinin doğruluğunu kontrol etmeleri için, kendileri hakkında tutulmuş kayıtlarına erişim hakkı tanınan danışanlar için yerleşmiş bir etik uygulama vardır. Uygulamada, birçok danışan, özellikle psikolojik danışma deneyimlerinden tatmin olmuşlarsa, kayıtları güvene dayalı olarak alırlar. Bazı durumlarda, psikolojik danışmanların, danışanların kayıtlara ulaşma konusundaki özerkliklerine duydukları saygı; kayıtlara erişmenin terapinin gidişatını bozabileceği ve

bu erişimin terapi ilerleyene veya tamamlanana kadar ertelenmesinin daha iyi olabileceği çekincesinden dolayı, sekteye uğrayabilir. Bu tür çekinceler, çoğunlukla müzakerelerle çözülebilir [Sağlık kurumlarında çalışan psikolojik danışmanlar, danışanın kayıtlara erişmesinin onun veya bir başkasının fiziksel veya zihinsel sağlığına ciddi zarar verebileceğini düşündüğü durumlarda, danışanın erişimini sınırlamak için doktorun onayını alabilirler (Veri Koruma Yasası 1998, s. 30:1, Bu yasa, muhtemelen kamusal bir yerde sunulan psikolojik danışmada, danışanın kayıtlara erişimi konusundaki tek sınırlamadır.)].

♦ *Terapinin gidişatını bozma riski*

Genel olarak, veri koruma hukuku konunun kritik taraflarını görmekten yoksundur. Bu kanun, vatandaşların kendileri hakkında tutulmuş olan kişisel bilgilere erişme hakkına ve dolayısıyla onların herhangi bir yanlışlığa karşı çıkmalarına ve bu kayıtların ne amaçla tutulduğunu ve nasıl kullanıldığını bilmelerine öncelik vermektedir. Danışanların yapmaları gereken tek şey, kayıtlara erişim için yazılı talepte bulunmak, kimlik bilgilerini sunmak ve belirli bir ücreti ödemektir. Ancak, kayıtları tutan kişi, açıklayacağı bilgilerden, rızası alınmadığı sürece başka bir kişiyi tanımlayabilecek bilgileri ayıklamalıdır.

♦ *Rızası alınmamışsa başkası ile ilgili bilgiler ayıklanmalıdır*

Psikolojik danışma kayıtlarını, danışanların görme hakları ile ilgili olarak, oldukça garip bir yasal istisnai durum vardır ki bu, resmi olmayan hizmetlerde kayıtlara erişimin çoğunlukla sınırlandırılmış olmasıdır. Bu durum gariptir, çünkü bu istisnayı açıklayıcı net bir etik gerekçe yoktur. Aslında, danışanların nelerin kaydedildiğini, bu bilgilerin nasıl kullanıldığını ve korunduğunu merak ettiği birçok durumda, danışanların kayıtları görme hakkını kaldırır.

♦ *İstisnai durum*

Danışanların bakış açısından, onların iyi organize olmuş bir psikolojik danışmana gitmeleri tavsiye edilir, çünkü sadece bu organizasyonun yararına sahip olmayacaklar, aynı zamanda veri koruma yasasında belirtildiği üzere, psikolojik danışmanın kayıtlarına erişim için ek koruma sahibi olacaklardır. Pek organize olmayan bir psikolojik danışmana giden bir danışan, bu organizasyon becerisinin eksikliğinden yara alabilir de almayabilir de; ancak bu kişiler psikolojik danışma sürecindeki notlara erişim haklarından vazgeçmiş olacaklardır.

♦ *Ek koruma*

Eğer bir danışan, kendisiyle ilgili tutulmuş notlara erişme olanağı bulur ve onların yanlış veya eksik olduğunu düşündüğünden dolayı kayıtlarla aynı fikirde olmazsa, bu durumda psikolojik danışmanın bazı seçenekleri vardır. Danışman, bazı değişiklikler yapma konusunda danışanla hemfikir olabilir. Alternatif olarak, bir anlaşmazlık olduğunu belirtebilir, ardından danışanın versiyonunu, olup bitenin alternatif versiyonu olarak kaydedebilir ve böylece aynı olaya ilişkin iki ayrı kayıt olur.

♦ *Danışan kayıtları eksik ya da yanlış bulursa*

♦ *Alternatif kayıt*

♦ *Danışmanın kişisel not ve kayıtları*

Bazı psikolojik danışmanların, danışanların kendi notlarına erişmeleri konusunda haklı çekinceleri vardır. Bazıları, sürece ilişkin gözlemlerinin bir parçası olarak kendileri hakkındaki kişisel notlarını ve kendi tepkilerini de kayıtlara eklerler. Bu durumda, psikolojik danışman bu notların bir danışana gösterilmeyecek kadar kişisel olduğunu düşünebilir. Bu notların psikolojik danışma yaklaşımının veya yönteminin önemli bir parçası olduğu durumlarda, psikolojik danışmanın bu notları bir danışanın görmesinin neden uygun olmadığı sorusunu kendisine sorması gerekmektedir. Eğer bu notlar çok kişiselse, başka bir şekilde kaydedilebilir miydi veya danışanın tanımlayıcı bilgilerini belirtmeden kişisel bir dosyada ayrıca saklanabilir miydi? Danışanlar, sadece –isimleri yazılı olduğundan veya kaydedilen bilgiden kendileri olduğu anlaşıldığından–, kendilerini tanımlayan bilgilerin yer aldığı kayıtlara erişim hakkına sahiptirler. Bir danışana ilişkin notlar, psikolojik danışman için kişisel süreçlerle derinlemesine çalışılacak bir yer değildir; özellikle bunlar danışanla doğrudan ilgili olanların ötesine geçiyorsa veya psikolojik danışman kendi gizliliğini/özelini korumak istiyorsa bu noktayı göz önünde tutmalıdır.

Psikodinamik yönelimli bazı psikolojik danışmanlar, danışanların henüz transferans üzerinde çalışılmadan erken bir şekilde kayıtlarını görmelerine ve bunun terapötik süreci bozabileceğine ilişkin çekincelerini ifade ederler. Bir psikolojik danışmanın, danışandan, kayıtları daha sonra görmesini istemesinin önünde bir engel yoktur. Yine de danışan, bilgisayarda veya yapılandırılmış dosyalarda tutulan kayıtları hemen görmek için ısrar etme hakkına da sahiptir.

♦ *İki ayrı kayıt dosyası tutmak yasadışıdır.*

Danışanın, kayıtlardan birisine erişimini sağlamak ve diğerini ondan uzak tutmak için bir danışanla ilgili iki ayrı kayıt dosyası tutmak yasa dışıdır. Ayrıca şunun da belirtilmesi gerekir ki profesyonelliğe zarar vereceği için, veri koruma yasası danışanların kayıtlara erişmekten mahrum tutulmasına izin vermemektedir. Kayıtlarda, kişinin "aptal" ve "tamamen dengesiz" şeklinde belirtildiği ifadelerin kullanılması sıkıntı yaratır.

Psikolojik Danışmanların Tuttuğu Kayıtların Mahkemede Kullanılması

♦ *Rapor sunma isteği*

Eğer danışanlarınızdan birisi adli bir durum için, bir başkasına karşı sizden yardımcı olmanızı ve bir rapor sunmanızı isterse ne olacak? Örneğin;

> Hamilelik dönemi süresince de danışanınız olan Melisa, oldukça ciddi bir engeli olan bir çocuk dünyaya getirdi ve tıbbi ihmalle ilgili bir dava açtı. Bir psikolojik danışman olarak mahkeme sizden danışanınızın çocuğa yönelik duyguları hakkında bir rapor vermenizi istedi. Tıp personelinin avukatları da raporunuza temel oluşturan terapi notlarınızı görmek istiyorlar.

Böyle bir dava sık karşılaşılmasa da olasıdır. Psikolojik danışmanlardan benzer şekilde, araç kazaları ve iş yeri kazalarının ardından ya da evlilik uyuşmazlıkları konularında da rapor sunmaları istenmektedir.

♦ *Mesleki rol çatışması*

Birçok psikolojik danışman, anlaşılacağı gibi, danışanlarla ilgili rapor sunma, tanıklık yapma veya vaka kayıtlarını verme konusunda isteksizdirler. Bunu yapmak; danışanın özerkliğinden veya gizliliğinden ödün verecek şekilde, psikolojik danışmanların kamuoyu önünde danışanları hakkında açıklamalarda bulunmalarından dolayı, mesleki rollerinde bir çatışma olarak görülebilir. Psikolojik danışmanlar ayrıca, mahkemeler için rapor yazmanın rollerinin bir parçası olmadığını, adli çalışmalarda daha deneyimli olan doktorlar ve sosyal hizmet uzmanlarıyla karşılaştırıldığında raporun nasıl yazılacağına ilişkin bir eğitim almadıklarını düşünebilirler. Şu söylenebilir; bir danışan, kendisi hakkında rapor hazırlaması için psikolojik danışmanı hiçbir şekilde zorlayamaz. Bu konu, psikolojik danışmanın tercihine bağlıdır. Ancak, rapor sunmayı reddetmek, danışanın veya çoğunlukla avukatının tanık celbi hazırlayarak psikolojik danışmanın mahkemeye kişisel olarak çağrılmasını, kanıtları ve kayıtları mahkemeye sunmasını talep etmesine yol açabilir. Çoğunlukla avukatın sorularına yanıt veren ve bilginin kalan kısmını koruyan bir rapor hazırlamak, birçok durumda daha iyi bir seçenektir. Böyle bir rapor sunmak, tanık olarak mahkemede bulunma gereğini ortadan kaldırmaktadır.

♦ *Rapor sunmak zorunlu değildir ancak iyi bir seçenektir.*

Eğer danışanınızla ilgili bir rapor yazmanız istenirse, bu konuyla ilgili şunlar önerilir (Jakobi ve Pratt ,1992):

♦ *Rapor sunmada kritik noktalar*

1. Rapor talebi, muhtemelen danışan adına çalışan avukatlardan gelmiştir. Teknik olarak bu durum; kayıtları ortaya koyma talebi mahkemede diğer tarafın avukatlarından değil, danışanın kendi avukatlarından geldiği için, danışanın bilgisi dâhilinde olduğu düşünülebilir. Ancak şu konularda emin olmak yararlı olacaktır: (a) Danışanın, raporun sunulmasında vaka kayıtlarının diğer tarafa da açılması zorunluluğu doğurabileceğinin farkında olduğundan, (b) danışanın raporda bazı hassas bilgilere yer vereceğinizi bildiğinden, (c) gereken bütün bilgilere raporda yer verilmesini onayladığından, emin olunuz.

♦ *Kayıt açma*

2. Eğer psikolojik danışmandan rapora ek olarak kayıtları da açması istenirse, danışanın onayı veya mahkeme emri yoksa bu talep reddedilebilir.

♦ *Danışanın ciddi zarar görme riski*

3. Eğer bilgilerin açıklanması, danışanın ciddi zarar görmesine sebep olacaksa, talep edilen bilgi konusunda yeterli bir açıklama yapabilmek için danışan avukatını bilgilendirmeniz gerekir. Tekrar edersek, danışanın avukatı yoluyla, bilgilerin açıklanması vakayla yüksek derecede ilgili olan durumlarla veya psikolojik danışma

kayıtlarını görecek kişilerle (ör. ilgili uzman) sınırlanabilir. Alternatif olarak, aynı bilgiyi elde etmenin başka yolları da olabilir; örneğin danışanı bağımsız bir şekilde inceleyen başka bir uzman aracılığıyla.

♦ *Uzman isteme*

4. Bazen belgelerin tamamını, açık mahkemede inceletmektense, bunları değerlendirmesi için bir uzman görevlendirilmesini istemek mümkündür.

♦ *Dışarıda bırakılan materyal*

5. Eğer belgelerin açıklanması konusundaki sınırlamalar üzerinde anlaşıldıysa, dışarıda bırakılan/değinilmeyen materyallerle ilgili mahkemede söz etmek gerekmez. Dışarıda bırakılan materyal, mahkemede açıkça okunduğunda veya bunlara atıfta bulunulduğunda, belgelerin açıklanmasıyla ilgili bütün sınırlamalar sekteye uğrar. Kanıt sunmaya çağrıldığınız zaman, bu durumu aklınızda bulundurmalısınız.

♦ *Hukuki danışma alma*

Bir danışan hukuki bir işlemle karşılaşırsa, psikolojik danışmanın notları ifşa edilmeye ve işlemlerde kullanılmaya açık hâle gelecektir. Bunları açıklamaktan korunmamız, ancak çok istisnai durumlarda olabilecek bir şeydir. Konunun daha geniş açıklaması için ilgili kaynaklara (ör. Gümüş ve Gümüş, 2013) bakınız veya bu konuda hukuki danışmanlık alınız. Ne yaparsanız yapın, ama hukuki danışmanlık almayı son ana bırakmayın. Aksi takdirde gecikme, durumu çözmeyi zorlaştıracaktır.

Polisin Kayıtlara Erişimi

♦ *Bölge hakiminden arama emri*

Hukuk, psikolojik danışmanların kayıtlarını daha özel bir kategoriye yerleştirmektedir; buna göre bu kayıtları olağan formatın dışına çıkarmakta ve polislerin kayıtlara erişimini sağlamadan önce daha zorlu bir prosedür öngörmektedir. Bu prosedürlerin tanımlandığı yasal mevzuat, psikolojik danışma kayıtlarının kişisel duyarlılıklar barındırdığını resmi olarak tanıyan ve bunlara yasal koruma getiren ilk düzenleme olduğu için tarihsel açıdan önemlidir. Polis ve Suç Kanıtı Kanunu-1984, kayıtlara erişim için daha zorlayıcı bir prosedür olan ve çoğunlukla sadece sulh hakiminin imzasına dayalı olan uygulama yerine, bölge hakimi tarafından imzalanmış olan arama emrini zorunlu kılmıştır.

♦ *Arama emrinin iptali*

Bundan dolayı psikolojik danışmanların kayıtları, ücretli veya gönüllü yapıldığına bakılmaksızın doktorlar, sosyal hizmet uzmanları, papazlar veya gözaltı memurlarının kayıtları ile aynı kategoride değerlendirilmektedir. Arama emrini bölge hâkimi bile imzalamış olsa, bu kararı iptal etmek için yüksek mahkemeye/Yargıtay'a gitmek mümkündür (Bir örnek olarak, Londra Ağır Ceza Mahkemesi, bir cinayet araştırmasında yardımcı olması için Royal Londra Hastanesi'nden, birisine ait tıbbi kayıtları açıklamasını istemiştir ve

bu durum Yargıtay tarafından, mahkemenin yetki sınırlarının dışına çıktığı şeklinde karara bağlanmıştır.). Bu durum, psikolojik danışmanların, kayıtlarının polislere açıklanmasına direnebileceğini göstermektedir. Arama emri zorunluluğunun bir istisnası olarak, polisin şu anki Terörizm Yasası-2000 çerçevesinde terör faaliyetlerini tespit etme veya önlemeye yönelik belge araştırması gösterilebilir. Ancak, polisler bu yasayla birlikte kendilerine verilen kapsamlı gibi görünen bu güce karşın, güçlerini "akla uygun" bir şekilde uygulamakla yükümlüdürler. Psikolojik danışmanların, ciddi bir suçla ilgili bir bilgiye sahip olduklarını fark ettikleri zaman bir avukatın tavsiyesini almaları akıllıca olacaktır.

♦ *İstisnai durum:Terör*

♦ *Avukat tavsiyesi alma*

Psikolojik Danışma Kayıtlarının İçeriği

Psikolojik danışma kayıtlarının neleri içermesi gerektiğine veya nasıl yazılması gerektiğine ilişkin kesin kurallar yoktur. Genel olarak psikolojik danışma kayıtları, danışanın söylediklerine odaklanan kısa olgusal kayıtlardan, daha çok psikolojik danışmanın düşünce ve tepkilerini içerenlere kadar geniş bir alanda değişiklik göstermektedir. Burada temel ilke; kayıt türünün terapiyi destekleyici ve kişiye uygun bir hizmet standardı sunulmasını kolaylaştıracak nitelikte olmasını sağlamaktır. İyi bir kayıt, kaydedilecek olayı mümkün olduğunca yakın bir zamanda yazılmış olandır. Bazı psikolojik danışmanlar, bu amaçla danışma oturumları arasına 10-20 dakika süre koyarlar. Herhangi bir yasal gerekçeyle bir kayıt oluşturulabileceği düşünülüyorsa, doğrudan gözlenenler, danışanın söyledikleri ve psikolojik danışmanın kendi düşünce ve tepkilerini ayırt etmesi iyi olacaktır. Örneğin;

♦ *Temel ilke, hizmet kalitesini artırma*

20 Ocak 2015 / 3. Oturum

♦ *Kayıt tutma örneği*

Burhan 10 dakika geç geldi, nefes nefese ve oldukça telaşlı görünüyordu. Önceki oturumlara göre daha iyi giyinmişti, işyerinde patronuyla yaptığı toplantının uzadığını ve bu yüzden geciktiğini söyledi. Kendisinin yıllık değerlendirilme zamanı olduğunu belirtti. Çok korkmuştu –önceki oturuma bak– ancak olumlu yaklaşmaya ve kendisinin canını sıkan yönetim sisteminin, herkesin avantajına yönelik olarak nasıl geliştirilebileceğine ilişkin önerilerde bulunmaya karar vermişti. Patronunun başlarda ilgilenmediğini düşünmüş ancak konuştukça fikirlerine sıcak bakmış. Bu, onun beklemediği bir şeydi. Söylediği düşünceleri, patronunun elinin tersiyle iteceğini beklediğini ifade etti. Geçen hafta patronu ve babası arasındaki benzerlik ve farklılıklar üzerinde çalışmanın, onların farklı şekillerde davranabilen

iki ayrı insan olduklarını görmesine yardımcı olduğunu söyledi. Susturulmuş olma ve yetersizlik duygularından oluşan örüntüyü durdurmaktan memnundu. Ancak, iki haftalık zamanda bir iş planı hazırlamak zorunda olduğu için kaygılıydı. Bir sonraki oturumun bundan önce yapılması konusunda hemfikir oldu. Kaygısını gözlemleyeceğim. O kaygısını "size ilk geldiğimde olduğumun yarısı kadar" şeklinde belirtiyor. Kız arkadaşından veya onunla yaşadığı sıkıntılardan bahsetmedi. Giderken, motivasyonunun ne olduğu konusunda (Beğenilmek mi? Başarılı olmak mı?) belirsizlik yaşadığımı fark ettim. Bir sonraki oturumda araştır.

Eğer psikolojik danışma süreci bu düzeydeki detaylardan yararlanacaksa ve psikolojik danışmanın bu kaydı yapmak için zamanı varsa, bu tam ve uygun bir kayıt olarak düşünülebilir. Aynı oturumun daha kısa bir kaydı şöyle olabilir:

20/01/2015. Burhan, "patronuyla uzun süren bir toplantı" dolayısıyla geç geldi. Toplantının beklediğinden daha iyi gittiğini söyledi. Babası ve patronunu ayırt etme ile ilgili daha önce yaptığı çalışmanın yararlı olduğunu ifade etti. Giderek kendine olan güveninin arttığını onayladı. Bir sonraki oturumda Burhan'ın işyerindeki motivasyonunu araştır.

♦ *Tek bir doğru yolu yoktur.*

Vaka notlarını yazmanın tek bir doğru yolu yoktur. Bu durum, temel eğitimde hâlâ ihmal edilen bir konu olarak gözükmektedir. Her psikolojik danışman, psikolojik danışma sürecini destekleyecek düzeyde yeterli, ancak kaydedilenle ilgili aşırıya kaçmadan bir tarz geliştirmek zorundadır. Kayıtlar kapsamında belirtilebilecek diğer maddeler şunlar olabilir:

♦ *Kayıtlarda yer alabilecek diğer konular*

- Bütün hizmetlere ilişkin yazılı ve imzalı onaylar;
- Başka bir yere aktarılan bütün gizli bilgilere ilişkin yazılı ve imzalı onaylar;
- Danışanın gelmedikleri de dâhil bütün randevular;
- Danışma kontratları (eğer yapıldıysa);
- Psikolojik danışmanın belirli müdahaleler ve genel stratejilere ilişkin kararlarının arkasında yatan düşüncelere yönelik güncel kayıtlar;
- Danışanla ilgili başkalarıyla yapılmış konsültasyonlar;
- Psikolojik danışma ile ilgili, danışandan gelen veya danışanla yapılan yazışmalar;
- Danışana verilen bütün yönergeler ve bunları danışanın uygulayıp uygulamadığı.

Kayıtlarda Yer Almayan Konular

♦ *Önyargılı ve olumsuz yorumlar*

Kayıtlar, bir danışan tarafından görüldüğünde, terapiyi bozabilecek herhangi bir şey içermemelidir. Ön yargılı ve olumsuz içerikli yorumlardan kaçınılmalıdır. Negatif değerlendirmeler, ancak terapötik amaçlara hizmet ediyorsa dâhil edilmelidir. Örneğin, negatif bir karşıt transferans, terapinin bir parçası ise ve doğrudan danışana atfedilemeyip, psikolojik danışmanın kendi içsel süreçleri ile ilgili bir ifadeyse mazur görülebilir. Örnek olarak, "Suzan, sıkıcı..." demektense "Suzan ile, ilişkisi hakkında konuşurken anlaşılmaz şekilde sıkıldım." ifadesi verilebilir. Danışanı veya diğerlerini utandıracak veya zarar verecek nitelikteki yasa dışı davranışlar, cinsel davranışlarla ilgili bilgiler veya diğer hassas bilgiler, kayıt için çok uygun değildir.

♦ *Genel ilke; terapi için yararlı olanların yazılması*

Nelerin dâhil edileceğine ve çıkarılacağına dikkatli bir şekilde önem vermek iyi bir öneridir. Dâhil edilenler, ileri bir tarihte danışan tarafından görülebileceği veya yasal bir nedenle istenebileceği olasılığı göz önünde bulundurularak yazılmalıdır. Ancak, kaydın başka amaçlar için gerekli olabileceği danışan tarafından biliniyorsa ve bu amaçlar danışan tarafından onaylanmazsa, genel ilke sadece terapi için yararlı olanların yazılmasıdır.

Psikolojik Danışma Kayıtlarının Biçimi

♦ *Temel iki bölüm*

Psikolojik danışma kayıtlarının yapısının en iyi ne şekilde olacağına ilişkin çok az şey yazılmıştır. Houston (1995), kayıtların iki bölüm hâlinde tutulmasını önermiştir. İlk bölüm, danışanla ilgili temel kullanışlı bilgileri ve üzerinde anlaştığınız sözleşme şartlarını içerir. Aşağıdaki başlıkları önermektedir:

1. ADI (muhtemelen kodlanmış) ve SEVK EDİLME ŞEKLİ.
2. MEVCUT KOŞULLARI (Bayan A. 28 yaşında, 18 yaşından bu yana Cevdet ile evli, Beymen'de çalışıyor.).
3. GEÇMİŞİ (Yaşamındaki olayları ve bunlarla başa çıkma yollarını yazmak için yeterli alan bırakın. Haftalar ilerledikçe eklemeler yapabilirsiniz. Burada tarihi belirtmek bilgilendirici olabilir.).
4. BENİ GÖRME SEBEBİ [Son birkaç ay içinde üç işyeri değiştirmiş, ailesi ve Cevdet ile çok iyi (kendi ifadesi) geçinmesine rağmen, işyerindeki herkes için zor biri olduğunu düşünüyor.].
5. ÖNSEZİLERİM (Durup dururken kararlı bir şekilde, işten ayrılmayı ve bir bebek sahibi olmayı düşünmediğini söyledi. Bence düşünüyor. Uzun vadeli çalışma planları, muhtemelen onun kendi gereksinimleri yerine, ailesine yardım etme konusundaki insancıllığı ve dolayısıyla kendisini kabul etme cesareti ile ilgili olmalı.).

♦ *İlk bölümde yer alabilecek bilgiler*

6. ZAMAN VE ÖDEME (Her Salı saat 11'de, tatilde şehir dışında olacağından üç hafta ara verilecek. Bir ay peşin ödenecek, sonraki ödemeler zamanı geldiğinde.).

♦ *Anlaşmayı içeren mektup*

Danışanla sözleşmeye dayalı ilişki kurmanın yollarından birisi, ilk oturumdan sonra, üzerinde anlaştığınız konuları içeren bir mektup göndermektir. Bu mektup, burada anlatılan ilk bölüme iliştirilebilir, daha sonraki yazışmaların kopyaları da aynı şekilde bu bölüme konulabilir.

♦ *İkinci bölüm; oturum kayıtları*

Kayıtların ikinci bölümü, sürdürülen psikolojik danışma oturumlarının kaydı olabilir. Houston (1995), birkaç tane dikey sütun kullanarak, gerçekte var olan durum ile psikolojik danışmanın kendi kişisel tepki ve değerlendirmelerinin ayrı tutulmasını önermektedir. Danışanın zamanında gelip gelmediği, neler söylediği gibi gerçek durumlar soldaki sütuna yazılabilir. Yorumlar ise sağ sütuna yazılabilir. Bu yaklaşımın beğenilecek çok yönü vardır. Bazı danışmanlar ise, daha farklı bir sistem olarak, temel bilgilerle oturum notlarını ve o notlar içinde de gerçek durumlarla danışmanın kendi gözlem ve değerlendirmelerini birbirinden ayırır. Böyle bir sistem Şekil 12.1 ve 12.2'de gösterilmiştir.

Adı soyadı: .....

Adresi : .....

Telefon no: .....

Psikolojik danışma sözleşmesinin özeti (ör. sıklığı, süresi, gözden geçirme aralıkları, gizlilik, ücret): .....
.....
.....
.....

Danışanın belirttiği önemli isimler, ilişkiler ve yerler: .....
.....
.....
.....

Yazışmalar (iliştirilmiş) kod no:* .....

*Sadece ayrı tutulan kayıtlar için

Şekil 12.1. Psikolojik danışma kayıtları: Danışanın temel bilgileri

Tarih ..... Zaman/süre..... Kod no* .....

İçerik: Danışanın anlattıklarının, davranışlarının, duygularının ve psikolojik danışma müdahalelerinin özeti .....

.....

.....

Süreç: Danışanın sürece ilişkin bütün yorumları, psikolojik danışmanın süreç hakkındaki gözlemleri ve/veya değerlendirmeleri .....

.....

.....

Bir sonraki oturum için notlar: Danışan veya psikolojik danışmanın oturumlar arasında yapacaklarına ilişkin varılan anlaşmalar, oturum sırasında ortaya çıkan konular veya psikolojik danışmanın farkında olması gerekenler .....

.....

.....

.....

Psikolojik danışma süpervizyonunda ele alınacak konular: .....

.....

Yazışmalar veya telefon görüşmelerine ilişkin notlar:.....

*Sadece ayrı tutulan kayıtlar için

Şekil 12.2. Psikolojik danışma kayıtları: Her bir oturumun kaydı

Çok fazla danışan gören veya zamanı sınırlı olan danışmanlar, önceden hazırlanmış matbu formları kullanabilir. Kod numaraları, sadece kaydın her iki kısmının ayrı tutulduğu zamanlarda geçerlidir. Ancak, eğer ayrı kayıtlar tutuluyorsa, yazışmalarla ilgili bütün bilgilerin –ki bunlar danışanı tanımlayıcı olabilir ve ayrı kayıt tutmanın amacını baltalayabilir–, kaydın ikinci kısmından ayrı tutulması önerilir. Son zamanlardaki hukuki kararlar; danışanın onayı ile ilgili sorunları veya onların onay verme yeterliklerini düşündüğümüzde, –özellikle genel olarak gençler ve ciddi tıbbi sorunları için, intihar düşünceleri veya başkalarına zarar verme ile ilgili konularda yardım

için sevk edilerek gelen yetişkinlerde– sistematik olarak kayıt tutmanın yerinde olduğunu göstermektedir. Kayıt sisteminde, bunlar gerçek notlar olarak görülür ve içerik başlığı kapsamında yer alır.

Kayıtların Süpervizyonda Kullanılması ve Saklanması

Süpervizyon veren bazı kişiler, psikolojik danışmanların kayıt tutmasında ve bunların psikolojik danışma süpervizyonunda kullanılmasında ısrarcıdırlar. Not yazma süreci, psikolojik danışmanın, oturuma yönelik çeşitli tepkilerini sınıflamasına ve böylece önemli konulara odaklanmasına yardımcı olmaktadır. Bunun süpervizyon oturumunu da daha iyi bir noktaya getirdiğine yönelik bir uzlaşma vardır. Bu görüş, evrensel değildir ancak giderek daha fazla zemin kazanmaktadır. Kayıtların süpervizyonda kullanımı için danışanın önceden onayının alınması gerekmektedir.

Kayıtlar Ne Kadar Süre Saklanmalıdır?

♦ *Danışanın onayını alma*

Bu sorunun yanıtlanması zordur. Kayıtlar, şu anki veya gelecekteki davalar veya şikâyetlerle ilgili olabilir. Dolayısıyla, yasal işlemler veya şikâyetlere ilişkin zaman sınırlamaları bu durumla ilgili olabilir. Çocuk ve gençler için geçerli olan zaman sınırlamaları, yetişkinler için olandan farklıdır.

♦ *Yararlılığı sona erdiği zaman imha etme*

Önemli noktalardan birisi, danışanın psikolojik danışman tarafından tutulan kayıtların süresinin farkında olması ve buna onay vermiş olmasıdır. Eğer danışan uzunca bir süre kayıtların tutulmasını isterse, bu durum konuşulmalı ve bir fikir birliğine varılmalıdır; veya kayıtların danışana teslim edilmesi gibi alternatif bir çözüm aranmalıdır. Yasal veya mesleki herhangi bir çekincenin olmadığı basit durumlarda, kayıtlar psikolojik danışma ilişkisi bittikten sonra herhangi bir zamanda imha edilebilir. Kayıt tutmanın iyi bir şekilde uygulanmasına ilişkin ilkelerden birisi, hassas/önemli bilgilerin yararlılığı sona erdiği zaman yok edilmesidir. Danışanın tekrar gelme olasılığının olduğu durumlarda, kayıtların bir yıl saklanması uygun olabilir.

♦ *Dava, şikayet*

Ancak, kayıtların sunulmasını gerektiren, psikolojik danışmanın mesleki bir kuruluşa şikâyet edilmesi veya dava açılması ile sonuçlanacak çözüme kavuşturulmamış sorunların olduğu durumlarda, kayıtlar imha edilmeden önce daha uzun bir süre geçmesi gerekmektedir. Daha iyi bir kılavuz yoksa,

♦ *7 ila 10 yıl saklanması*

kayıtların 7 ila 10 yıl saklanması, uygulanabilirse ve güvenli bir şekilde saklanabilecekse, uygundur. Danışanın içinde yer alacağı bir dava olasılığı varsa, kayıtların ne kadar süre saklanması gerektiğine ilişkin hukuki bir tavsiye almak tedbirli bir davranış olacaktır, çünkü dava açılması için zaman aşımı süresi, duruma göre değişmektedir.

Sonuç

♦ *Kayıt tutma; sistematik ve profesyonelce*

Psikolojik danışma kayıtlarının saklanması, iyi bir uygulama için temel bir kural olarak görülmese de, öne sürülen fikirler kayıt tutulması yönünde ağırlık kazanmaktadır. Kayıtlar, psikolojik danışma sürecine sistematik ve profesyonel yaklaşımın bir parçasıdır. Mesleki açıdan, danışanlar bu özeni hak etmektedirler.

♦ *Sağlık Meslekleri Konseyi*

Eğer psikolojik danışmanlık mesleği, Sağlık Meslekleri Konseyi altında düzenlenmiş olsaydı, kayıtları düzgün bir şekilde tutmak bir zorunluluk olacaktı. Kamu konsültasyonu verilmesi ile ilgili şu anki zorunluluk şöyledir:

> *Kayıt oluşturmak ve tutmak, özen göstermenin temel bir parçasıdır. Tedavi ettiğiniz, tavsiye veya hizmet verdiğiniz herkes için kayıt tutmak zorundasınız (Sağlık Meslekleri Konseyi, 2008, Bölüm 10).*

Bu zorunluluk o kadar kesin ifadelerle yazılmıştır ki, etik nedenlerden dolayı kayıt tutmanın uygun görülmediği durumlarda etik ikilemler ortaya çıkarabilir.

Ülkemizde PDR Derneği tarafından hazırlanmış olan etik ilkeler içinde kayıt tutma ile ilgili açıklamalara gizlilik ile ilgili olarak (s. 11, g maddesi) ve psikolojik danışma ilişkileri kısmı içinde (m. 7 ve m. 20) yer verildiği görülebilir. Ancak uygulamalarda sistematik kayıt tutma ve etiğe uygun olarak saklama konusunda eğitim süreci içinde daha fazla vurgu yapılmasına gereksinim olduğu söylenebilir.

PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİNİ YÖNETME 13

Ana Hatlar

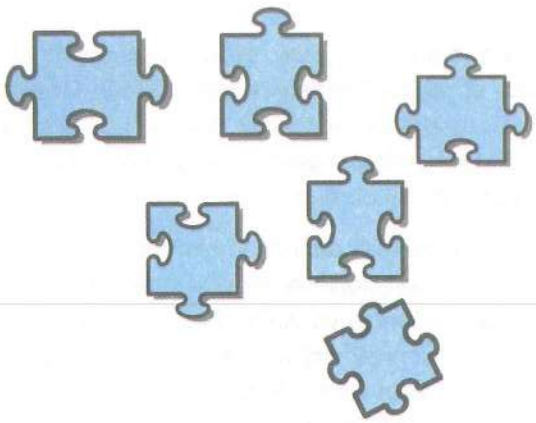
- Giriş
- Kendini İzleme ve Değerlendirme
  - Hizmet Denetlenmesi
  - Kalite Güvencesi
- Başkaları Tarafından İzlenme ve Değerlendirilme
- Sonuç

Düşünme Kutusu

Bir okul danışmanı olarak, devlet lisesinde çalışıyorsunuz. Denetleme yapmak için gelen müfettiş, psikolojik danışma kayıtlarınızı incelemek istiyor ve siz de "gizlilik" ilkesine bağlılığınızdan dolayı kayıtlarınızı göstermiyorsunuz. Okul müdürüne şikâyette bulunan müfettişin ısrarı sonucu hakkınızda "denetim görevini engellemekten" dolayı suç duyurusunda bulunulacağı bildiriliyor. Ne yaparsınız?

13

Psikolojik danışmanlar, kendi verdikleri hizmetleri yönetme (izleme, değerlendirilme, denetleme ve hesap verebilme) deneyimleri konusunda ikiye bölünmüş gibi görünmektedirler. Kendi özel merkezlerinde çalışan psikolojik danışmanlar, farklı kurumlarda çalışan psikolojik danışmanlar üzerinde etkisi olan yeni yönetim stratejilerini yakalayabilmiş değillerdir. Özel uygulamada, psikolojik danışma-süpervizyon bileşimi, kurslara katılarak ve/veya mesleki örgütlere dahil olarak sürekli mesleki gelişim içinde olmak, yeterli bir yönetme ve izleme stratejileri paketi olarak gösterilmiştir. Geçmiş dönemlerde kamu kuruluşlarında bu stratejiler, yönetime hesap verebilme yükümlülükleri ile birlikte, kurumsal ortamlardaki psikolojik danışmayı izlemek için yeterli bir yöntem olarak görülmüştür. Eğer psikolojik danışman ile yönetim arasında karşılıklı saygı ve dürüstlük varsa, hesap verebilme yükümlülüğü sözde veya yok denecek kadar azdır. Psikolojik danışmanlık uygulamalarının son 30 yılda gelişmesi gibi, yönetim teknikleri de gelişti. Özel sektörde, kamu kuruluşlarında ve gönüllü kuruluşlarda çalışan bütün psikolojik danışmanlar, danışmanlık için ayrılan kaynakların iyi kullanıldığını göstermek için daha iyi stratejiler bulma baskısı altındadırlar. Hizmetlerinin etkin bir şekilde izlenmesi aracılığıyla daha fazla hesap verebilir olma konusunda isteksiz olan bazı psikolojik danışmanlar, finansman desteğini kaybettiklerini görmüşlerdir.

♦ *Yeni yönetim stratejileri*

♦ *Yönetime hesap verebilme yükümlülüğü*

♦ *Hesap verebilir olma*

Kurumlarda çalışan birçok psikolojik danışman, verdikleri hizmetleri ve sonuçlarını nasıl izlediklerine yönelik olarak yönetimlerin yüksek beklentileri olduğu gerçeğini artık kabul etmişlerdir. Hatta bazıları iyi bir psikolojik danışma hizmeti verilmesine olan katkısını artırmanın bir yolu olarak, daha fazla hesap vermeyi olumlu karşılamaktadırlar. Ancak, psikolojik danışma hizmetinin nasıl izleneceği ve kurumdaki diğer insanlara sonuçların, gizlilikten ödün verilmeden nasıl aktarılacağı problemi, psikolojik danışmanları zorlayan bir durumdur. Psikolojik danışmayı izlemek için yeni stratejiler geliştirmekle uğraşan kişiler, öğrenecek daha çok şey olduğunu ve yeni stratejiler ortaya çıkacağını düşünmektedirler. Yine de psikolojik yardım sanatının

♦ *Standartlar ve ilkelerle tutarlı stratejiler belirlemek*

mevcut durumu içinde, psikolojik danışma standartları ve etik ilkeleriyle tutarlı stratejiler belirlemek mümkündür. Özellikle de izleme, psikolojik danışman tarafından yapılarak daha sonra diğerlerine rapor edildiğinde; izleme çalışmaları ile denetleme çalışmaları arasında iş birliği yollarını bulmak çok daha sorunlu bir durumdur.

♦ *Bağımsız değerlendirme yararlıdır.*

Psikolojik danışma hizmetinin bağımsız bir şekilde değerlendirilmesinin, hem psikolojik danışmanlar hem de kurum için yararlı olduğu açıktır. Bu değerlendirmeyi yapanlar, hizmet verenden bağımsız oldukları için ve bundan dolayı çıkar sağlama konusundan daha az etkileneceği için, onların ek güvenilirlikleri vardır. Ancak, özellikle denetlemenin bir parçası olarak, birisi oturup psikolojik danışmanı ve danışanı görüşme sırasında gözlemlemek veya dosyalara erişmek istediğinde, denetimler gizlilik ve mahremiyet konusunda büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bunun etik ve hukuk açısından bir mayın tarlası olduğu kanıtlanmıştır. Fakat bu konuda, yıllardır uzlaşmaz güçler arasında hissedilen soğukluktan bir çıkış yolunun mümkün olduğu söylenebilir. Bu bölümde öncelikle, psikolojik danışmanların kendi değerlendirmelerini yapmaları ile ilişkili konulara değinilecektir. Sonra, psikolojik danışma hizmetinin dışındaki insanların yaptıkları değerlendirmelerden kaynaklanan sorunlar ve bunların nasıl çözümlenebileceğine ilişkin günümüzdeki mevcut anlayış üzerinde durulacaktır.

♦ *Gizlilik ve mahremiyet sorunu*

Psikolojik Danışmanların Kendilerini İzlemeleri ve Değerlendirmeleri

♦ *Hizmet denetimi ve kalite güvencesi*

Şu anda, bütün hizmetlerin izlenmesinde kullanılan iki büyük strateji vardır. Bunlar; hizmet denetimi ve kalite güvencesidir. Psikolojik danışmanların kendi kendilerine uygulayabilecekleri izleme yöntemleri, daha sonra ilgililere sunuldukları ve bundan dolayı bir başkası tarafından izlenmenin oluşturacağı etik sorunları azalttığı için bunların her ikisi de incelenecektir. Genel olarak, proaktif olan ve izleme yöntemlerini kendi çalışmalarına uyarlayarak sorumluluk alan psikolojik danışmanların, dışsal denetleme dayatmasını yaşamaları daha az olasıdır.

Hizmet Denetlemesi

♦ *Kullanan kişiler ve kaynaklar*

Hizmet denetlemesi, hizmeti kullanan kişileri tanımlamayı ve o hizmet kapsamında kaynakların nasıl değerlendirildiğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Burada kullanılan yöntem, sistematik veri toplama ve analiz etmedir. Bu bilgilerin çoğu istatistikseldir ve bundan dolayı danışanların gizliliğini koruyucu yöntemlerle sunulur. Özellikle psikolojik danışman (veya ilgili birim sekreteri)

hizmeti kullananları, önceden belirlenmiş kategorilere uygun olarak sayısal bir kayıt defterinde tutuyorsa sorun yaşanmaz. Genellikle iki büyük kategorideki bilgiler toplanır. Birincisi sosyo-demografiktir ve hizmet kullanıcılarını yaş, cinsiyet, evlilik/ilişki durumu, eğitim bilgileri, meslek, etnik köken veya coğrafi yer gibi değişkenler açısından kategorilere ayırmaktadır. Değişkenlerin seçimi önemlidir ve bu hizmetin sunulduğu ortama göre belirlenecektir. Genel halk tarafından kullanılan bir psikolojik danışma hizmetinde, burada ifade edilen kategorileri kullanmak uygun olabilir.

♦ *Sosyo-demografik bilgiler*

Diğer taraftan, psikolojik danışma servisi; bir kurumda verilen psikolojik danışma hizmetinden kurum içindeki hangi kısım/bölüm tarafından daha fazla yararlandığıyla da ilgilenebilir. Bu durum, temel istatistiksel veriden dolayı bile, gizlilikle ilgili sorunları ortaya çıkarabilir; eğer kategoriler kolayca tanınabilir az sayıda kişi ile ilgili ise belirli bir kişiyi tanımak mümkün olacaktır. Örneğin; bir firma için psikolojik danışmanların sunduğu çalışanlara yardım programında, eğer sekreterler bu firmadaki personelin küçük bir kısmını oluşturuyorsa ve "sekreterlik işleri" kategorisi oluşturulursa bu durum etik açıdan tehlikeli olacaktır. Bu durumda, danışanın kimliğini bulmak çok kolay olacaktır. Az sayıda kişiden oluşan kategorileri diğerlerine dâhil etmek (istatistiksel olarak daha az bilgi vericidir) etik açıdan daha uygun olacaktır, örneğin "ofis personeli" veya "sekreterlik ve yönetim" gibi. Kategorilere ayırmada alternatif bir yöntem, öğrenci psikolojik danışmanlığı için daha uygun olabilir. Örneğin; yurtlarda kalan ve kalmayan danışanların oranlarını, tam-zamanlı mı yoksa yarı-zamanlı mı çalıştıklarını veya aldıkları derslerin kategorilerini/bölümlerini bilmek oldukça bilgilendirici olabilir. Bu tür bilgiler, gelecekteki hizmet taleplerinin tahmin edilmesinde veya hizmet sunumunun eksikliklerinin belirlenmesinde çok yararlı olabilir.

♦ *Kurum içi kısım/bölüm*

Toplanan bilgilerin yer aldığı ikinci geniş kategori ise, psikolojik danışmaya getirilen problemlerin çeşitliliği ve konuları (sorun alanları) belirleme aralığıdır. Bu bilgi değerlidir; çünkü belirli danışan gruplarındaki bir danışmanlık hizmeti ile uygun bir şekilde başa çıkılmış olan veya bazı farklı stratejilerle önlenmiş olan problem alanlarını ortaya çıkarabilir. Örneğin, bir eğitim kurumu için, bazı öğrenci gruplarının başarılarının değerlendirilmesi sürecinin gözden geçirilmesi –eğer diğer derslerle karşılaştırıldığında bir ders için yapılan değerlendirme orantısız bir şekilde düşük ise– uygun olabilir.

♦ *Problemlerin çeşitliliği ve konular*

Bu istatistiklerin toplanmasına ve bilgilerin sunulmasına özen gösterilirse, bunlar bir psikolojik danışma hizmetinin yıllık raporunun temeli olarak kullanılabilir, bu veriler birikimli hâle geldikçe, uzun süreli planlamalarda yardımcı olacak genel eğilimlerin ve konuların belirlenmesi mümkün olacaktır.

Kalite Güvencesi

♦ *Kalite döngüsü oluşturma*

Kalite güvencesi; standartları önceden belirleyerek ve bunları hizmet sunulduğunda ortaya çıkan gerçek performansla karşılaştırarak, hizmetin kalitesinin izlenmesini amaçlamaktadır. Bu uygulama, psikolojik danışmanlar için yararlı olan bir yönetim stratejisidir. Kalite güvencesinin yollarından birisi, psikolojik danışma uygulayıcılarının kendi standartlarını geliştirdikleri ve bunlara ne derece ulaşıldığını değerlendirdikleri bir "kalite döngüsü" oluşturmaları şeklinde uygulanabilir. Birisinin psikolojik danışma almak istemesi ile ona bu hizmetin sunulması arasında geçen zaman ve randevuların zamanında gerçekleşip gerçekleşmediği gibi bazı uygulamaya dönük işlemlerin değerlendirilmesiyle, daha az zaman ve kaynak harcanacaktır. Bu gibi uygulamalar önemlidir, ancak kolayca göz ardı edilebilir. Bununla birlikte, danışanlara verilen psikolojik danışma hizmetlerinin niteliğini yükseltmek için, gerçekte oturum sırasında neler olup bittiğine bakmanın önemli olduğu bir gerçektir. Bu anlamda, psikolojik danışmanlar, diğer bakım/yardım mesleklerine göre –ki bunlara sürekli bir süpervizyon sistemi olmayan bazı psikoterapistler de dâhil– neyse ki daha yerleşik bir durumdadır. Psikolojik danışmanların süpervizyon almalarına yönelik etik zorunluluklar, kalite güvencesi sürecine dâhil edilebilecek bir hazır kaynak sağlamış olur. Örneğin, danışanlarla bazı çalışmaları gözden geçirmeye girişmek, bir süpervizörle bazı hedef standartlar konusunda anlaşmak ve sonra da bunlara ne derece ulaşıldığını değerlendirmek mümkündür. Oturumlarda neler olduğunun belirlenmesi açısından, psikolojik danışmanın sürece ilişkin öznel deneyimlerinin aksine, danışanın kimliğinin korunması ve kaydın danışanın onayıyla alınması şartıyla, oturumların ses kayıtlarının dinlenmesini eklemek yararlı olabilir.

♦ *Süpervizyon desteği alma, kaliteyi artırır.*

♦ *Sürekli eğitim*

♦ *Kişisel gelişim*

Kalite güvencesi öncelikle danışanlara doğrudan sunulan hizmetlerle ilgilidir, ancak danışanlara verilen hizmetlerin kalitesini artırmak için, psikolojik danışmanlar tarafından ülke çapında benimsenmiş stratejiler de dâhil olmak üzere, başka faktörlerin de dikkate alınması gerekebilir. Bunlar; sürekli eğitimin kullanılması, psikolojik danışma süpervizyonu sırasındaki uygulamanın kalitesi ve psikolojik danışmanların kişisel gelişim olanaklarını içermektedir. Danışma hizmetlerinin kalite güvencesi değerlendirmelerinde, hesaba katılan göstergelerin görülmesi gereklidir; çünkü bunlar psikolojik danışma uygulaması üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Bu göstergeler, belki sadece psikolojik danışmanla danışan arasında olup bitene ilişkin dolaylı bir kanıt olacaktır, ancak bunlar psikolojik danışmanın ve çalıştığı kurumun kaliteli bir psikolojik danışma hizmeti sürdürmeye olan bağlılıklarına ilişkin doğrudan bir kanıttır.

Psikolojik Danışma Hizmetinin Başkaları Tarafından İzlenmesi

♦ *Gizlilik ve mahremiyet*

Yukarıda açıklandığı gibi, psikolojik danışmanların, sundukları hizmetleri izlemeleri ile ilgili olarak, kendileri için önemli işler yapabilecekleri yollar mevcuttur. Bunlar hem sistematiktir hem de yöneticilere ve maddi destek sağlayanlara uygun bir şekilde hesap verebilmelerini gösteren yollardır. Ancak, bazen psikolojik danışma hizmetinin yönetiminde meşru hakkı olan birisinin ilk elden deneyimle veya bağımsız bir değerlendirici kullanarak daha fazla doğrudan kanıt istemesi akıllıca olacaktır. Bu durum, hem özel hem de kamusal sektörde psikolojik danışmanlar için giderek daha da büyüyen bir konu hâline gelen gizlilik ve mahremiyetle ilgili önemli etik sorunlar yaratabilir. Bu durum, kurumlar arasında "sözleşme kültürünün" yayılmasıyla daha önemli bir konu hâline gelmiştir.

♦ *Sözleşme kültürü*

♦ *Sorumlulukları netleştirmek*

Sözleşmelerin amaçlarından birisi, hizmet verenin sorumluluklarını netleştirmek ve böylece verilen hizmetin izlenmesini veya denetlenmesini kolaylaştırmaktır. Denetleme, kullanılan kaynaklara ilişkin hesap verebilirliğe odaklanmayı sağlamak için bir stratejidir. Bu yönetim stratejisinin giderek artan kullanımı, psikolojik danışmanlar için meşru etik kaygılara yol açmıştır. Ayrıca yöneticilerden, müfettişlerden ve dışsal değerlendiricilerden gelen, danışanla çalışırken psikolojik danışmanı gözlemleme yönündeki talepleri nasıl yanıtlamaları gerektiği konusunda da sorular ortaya çıkarmıştır. Bazı psikolojik danışmanlar, hizmetleri denetlemek için, denetlemecilerin vaka kayıtlarına erişme yönünde talepleri olduğunda benzer sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu tür sorunlar, psikolojik danışma sürecinin birçok yönünü etkileyecek olmasına karşın, bunların eğitim kurumlarında belirli bir geçmişi vardır. Bir vaka çalışması olarak bu geçmişin araştırılması; bu sorunun, sağlık hizmetleri, istihdam danışmanlığı ve gönüllü kuruluşlar gibi başka alanlarda nasıl çözümlenebileceğine ilişkin bir gösterge bulma adına yararlı olacaktır. Bağımsız araştırmacılar tarafından yapılan etkililik araştırmalarında ortaya çıkan benzer sorunlar da olabilir.

♦ *Gözlemleme talebi*

♦ *Vaka kayıtlarına erişme talebi*

Müfettişlerin Okul Psikolojik Danışmanlarını Denetleme Gücü

♦ *Müfettişlerle yaşanan sorunlar*

İngiltere'de 1980'lerin ortalarından bu yana, Türkiye'de ise 2000'lerden sonra eğitim kurumlarında çalışan danışmanlar ile onları denetleme sorumluluğu olan Müfettiş kurumu tartışılmaktadır. Bu konuda İngiltere'de mesleki örgüt (ASC) ile anlaşmazlık; yapılan işin kalitesini gözlemlemek adına, danışma oturumu sırasında, müfettişlerin, psikolojik danışmanların yanında bulunması konusunda ısrar etme gücü olup olmadığı konusunda ortaya çıkmıştır. Bu durum, başka ülkelerde örneğin İskoçya'da ya da Türkiye'de sorun

değildir; çünkü bir çok ülkede, müfettişlerin psikolojik danışma oturumu sırasında doğrudan gözlem yapmalarının ciddi etik sorunlar çıkaracağı kabul edilir ve psikolojik danışma hizmetini denetlemek için başka yöntemler kullanma tercih edilir. Bununla ilişkili yaşantılar, İngiltere ve Galler'de çok daha farklıdır. Burada müfettişler, rutin olarak, danışanın onayı doğrultusunda psikolojik danışman ve danışanla oturum sırasında bulunmayı isterler. 1992-93 yılında anlaşmazlık en ateşli düzeyde olmasına karşın, fark edilmeden içten içe yanma eğiliminde ve daha sonra periyodik olarak tam bir çatışma içinde canlanmıştı. Bu nedenle, orijinal anlaşmazlık, aşağıda, bir etik vaka çalışması olarak rapor edilmiştir. Zaman içerisinde hukuki ve etik ilkeler güncellendikçe, vakanın arka planı değişti, ancak genel ilkeler, 1990'larda olduğu gibi günümüzdeki uygulama ile ilgili duruyor. Vaka çalışması, etik açıdan sorunlu bir denetleme biçimi yaşayan psikolojik danışmanlara yardımcı olmak için bazı genel ilkelerle bitirilecektir.

♦ *Müfettişler ve meslek örgütleri arasındaki çatışma*

Orijinal tartışma; müfettişlerin psikolojik danışmanla danışanı oturum sırasında doğrudan gözlemleyebileceklerine ilişkin güç ve yetkileri olduğu konusunda, psikolojik danışmanların bunun uygun olmadığını ve etik dışı olduğunu düşünmelerine rağmen, ısrarcı oldukları zaman başladı. İlgili mesleki örgüt (ASC) bu görüşe katılmadı ve müfettişlerin mesleki etik ilkelere saygı göstermesi gerektiğini savundu. Uzun yıllar boyunca, her iki taraf da üzerinde anlaşılmış ortak bir politika ortaya koyma yolunda müzakereler yapılırken yararsız bir duruşu sürdürdüler. Bu müzakereler, üst düzey bir eğitim müfettişinin, müfettişlerin uygun olduğunu düşündükleri her şeyi talep etme gücü olduğunu ifade ettiğinde bozuldu. Danışanın onayı doğrultusunda, psikolojik danışma sürecini doğrudan gözlemlemeye hakları olduğunu desteklemek için uygulamadaki *Psikolojik Danışmanlar için Etik ve Uygulama Kodları*'ndan (BAC, 1990) bir bölüme atıfta bulundular. O bölüm şöyledir:

> *B.2.2.7. Danışanlara psikolojik danışma oturumlarında gizlilik önerilmelidir. Danışan, kendisinin bilgilendirilmiş onayı alınmadan, psikolojik danışman(lar)ı dışında başka hiç kimse tarafından gözlenmemelidir. Bu, aynı zamanda psikolojik danışma oturumlarının sesli ve görüntülü kaydedilmesinde de geçerlidir.*

♦ *Danışanın izni*

Müfettişler bu bölümü, psikolojik danışmanların, danışanları gözlemlenmeye onay verme konusunda istekli olmalarını sağladığında, müfettişlerin ısrar edebileceğine ilişkin bir ifade olarak yorumlamıştır. Mesleki örgüt adına müzakere eden kişiler, bütün zorlu çalışmalarının görünüşte ilgili etik kodlardaki bir bölüm aracılığıyla zayıflatılması karşısında, umutsuzluğa kapılmışlardır. Bu da, 1991 yılında İngiliz Psikolojik Danışmanlık Derneği'nin yıllık genel toplantısında, Standartlar ve Etik Komitesi'nden, müfettişlerin

canlı bir psikolojik danışma oturumunu gözlemlemesine ilişkin haklarını açıklığa kavuşturmak amacıyla, kodlardaki bu bölümün ifadesinin gözden geçirilmesini resmi olarak talep etmesiyle sonuçlanmıştır.

♦ *Müfettişlere verilen yasal güçler*

Standartlar ve Etik Komitesi'nin ilk görevi, bu tür durumlarda işe koşulacak yasal hakların ve sınırlamaların neler olduğunu belirlemek olmuştur. Birisinin gözlem yapmak için oturmasına ilişkin olarak, danışanın izninin önemi konusunda alınan yasal tavsiye netti. Eğer birisi danışanın onayı olmadan psikolojik danışma sürecini gözlemlerse, bu durum güven ihlali teşkil edecektir ve danışan bunu engellemek için bir mahkeme kararı çıkarttırabilir veya oluşan zarardan dolayı dava açabilir. Psikolojik danışmanın, danışanın onayını alıp almamasına yönelik mesleki kararının ne derece dikkate alınacağı konusunda daha az netlik vardı. Eğitimde deneyimli bir üst düzey yönetici tarafından, psikolojik danışmanların iş sözleşmelerindeki şartlar doğrultusunda, danışanların onaylarını aramalarının istenebileceği şeklinde bir görüş ifade edildi. Buna uyulmaması, disiplin soruşturmaları ve belki de işten uzaklaştırma ile sonuçlanabilecekti. Ayrıca, bunun diğer kurumlarda çalışan psikolojik danışmanlara da uygulanabileceği belirtildi. Yapılan müzakerelerde, ek bir faktörün daha göz önünde bulundurulması gerekti. Müfettişlerin denetlemeleri yapması ile ilgili olarak, onlara verilen belirli yasal güçler de vardı. Eğitim Yasası'nın 77. Bölümü, bir eğitim kurumunu denetleme yetkisi bulunan birisini kasıtlı olarak engelleyen kişinin, para cezasına veya 3 aya kadar hapis cezasına veya her ikisine de çarptırılması ile sonuçlanacak bir suç işlemiş olduğunu belirtmektedir. Bu kurallar Türkiye için de geçerlidir ancak ülkemizde müfettişler, okul psikolojik danışmanlarını oturum sırasında izleme gibi bir talep yerine oturum kayıtlarını inceleme konusunda ısrarcı olabilmektedirler.

♦ *Güveni zedelemeyen, akılcı alternatif kurallar*

Yukarıdaki vakada, ilgili mesleki örgütün önceki başkanı ve bir eğitim kurumunun üst düzey yöneticisi ve diğerleri, idare hukuku kapsamında, müfettişliğin, yetkilerinin belirli kısıtlamalar ve "makul olma" ölçütüne göre değerlendirilmesi gerektiğini kısa ve öz bir şekilde ifade etmişlerdir. Güveni zedelemeden, teftiş ederken daha doğru sonuçlar alınabilecek akılcı alternatif yöntemler varken, gizlilik ve onayla ilgili ortaya çıkabilecek birçok güçlükle beraber doğrudan gözlem yapmakta ısrar etmenin açık bir şekilde mantıksız olduğu belirtilmiştir. Ne yazık ki, "mantıksızlık" terimi, günlük kullanımdakinden farklı olarak, yasal çerçevede teknik bir anlama sahiptir, dolayısıyla oldukça akılcı olan bu fikirler, yasal olarak kabul görmeyebilir. Yine de, psikolojik danışma hizmetinin kalitesinin değerlendirilmesinde bir yöntem olarak doğrudan gözlem yapmanın kullanımına ilişkin çekincelerin özetlenmesinde yarar vardır; çünkü bunlar bu değerlendirme yönteminin önerildiği her durumda uygulanabilir. Doğrudan gözlem yapmaya ilişkin itirazlar şu şekildedir:

♦ *Doğrudan gözlem yapmanın çekinceleri*

1. Bir gözlemcinin varlığı, danışanın psikolojik danışmanla etkileşim şeklini değiştirir ve dolayısıyla gözlenen şeyi geçersiz kılar.
2. Gözlem eylemi, psikolojik danışmanın danışana gizlilik ve mahremiyet sunma konusundaki uygulamasını ve etik ilkelerini sekteye uğratmaktadır.
3. Psikolojik danışmana veya psikolojik danışma hizmetinin sunulduğu kuruma bağımlılığından dolayı, danışanların onay verme veya reddetme gibi bir pozisyonda olup olmadıklarını belirlemede ciddi güçlükler vardır (ör. okuldaki bir genç, işe yerleştirme danışmanlığındaki bir işçi gibi).
4. Gözlemci, gözlediklerini değerlendirme konusunda yeterince nitelikli veya deneyimli olmayabilir.
5. Kalitenin değerlendirilmesinde kullanılacak daha iyi ve güvenilir yöntemler vardır.

♦ *Hukuki görüş*

Yukarıdaki vakada, İngiltere'de Standartlar ve Etik Komitesi, müfettişlerle psikolojik danışmanlar arasındaki görüş farklılıklarını çözümleyebilecek herhangi bir yol bulamadı. Bundan dolayı, İngiliz Danışma Derneğinin (BAC) avukatından (dava vekili) hukuki görüş istemiştir; görüş Ocak 1993'te verilmiştir. Hukuki görüşte dile getirilen temel hususlar şunlardır:

1. Müfettişlerin denetim konusundaki yasal gücü, okullardaki yasal denetimlerle ilgilidir. Ancak, ilgili maddeler, her konseyin sunulan eğitimin kalitesinin değerlendirilmesi için bir sistem oluşturmasını gerektirmektedir.

   Psikolojik danışman ve danışan arasındaki ilişkinin gizliliği doktor ve hasta ilişkisindeki kadar güçlüdür.
2. Bu görüşte değinilmesi istenmeyen istisnalar saklı kalmak üzere (ör. bir suçun itiraf edilmesi durumunda gizlilik), danışanın onayı olmaksızın, bunu yapmak için yasal bir güç olmadıkça, gizliliği çiğneme hakkı yoktur. Sözü edilen yasa böyle bir güç içermemektedir.
3. Denetim yapanların, danışanın onayı olmaksızın psikolojik danışma oturumlarının gözlenmesinde ısrar etmelerinin yasal bir temeli yoktur; bunu yapmaya niyetlenmiş olan her türlü girişim, adli inceleme için mahkemelere müracaat ederek engellenebilir. Böyle bir gözlem yapılmasına izin vermiş olan psikolojik danışmanlar, mesleki organizasyonlarının kurallarını ihlal etmiş olacaklardır.
4. Denetim yapanların, psikolojik danışmanların mesleki kararlarının aksine danışanların onayını almada ısrar etmeye hakları yoktur. Psi-

kolojik Danışmanlar için Etik ve Uygulama Kodları'nın (BAC, 1990) müfettişlere çeşitli haklar veren B.2.2.7. maddesi yanlış anlaşılmıştır. Bu bölüm, böyle bir gözlemin yapılmasının uygun olduğu görüşüne katılan bir psikolojik danışmana, danışanından bir müfettiş tarafından bir oturumun gözlenmesi için onay vermesini istemesine izin vermektedir.

♦ *Eğitim sektöründe çalışan psikolojik danışmanlar*

Bu yasal görüş psikolojik danışmanlar için ne anlama gelmektedir? Birincisi, bunun hukuki bir görüş olduğunun fark edilmesi önemlidir ve bundan dolayı mahkemede verilmiş bir karara göre daha az geçerlidir. Ancak yine de, bu ifadeler, anlamı çok açık bir hukuki görüştür ve dolayısıyla mahkemelerde verilmiş bir kararla desteklenene kadar veya böyle bir kararla çelişmediği sürece gelecekte verilecek kararlar için mantıki bir temel oluşturmaktadır. Daha belirgin olarak, öncelikle Eğitim Kanunu çerçevesinde oluşturulan sistemde denetime tabi olan eğitim sektöründeki psikolojik danışmanlar veya ileri ve yüksek öğrenim yasal düzenlemesi ile kurulan yeni sistemdeki danışmanlar, danışanın gözlem yapılmasına onay vermesini isteyip istememe konusunda, kendi kararlarını almaları yönünde haklarını savunmak için daha güçlü bir zemine sahiptirler. Bu durum Türkiye için de geçerlidir.

Gizliliğin hukuki öneminin, eğitim dışı kurumlarda çalışan psikolojik danışmanlar için bazı doğurguları vardır. Üçüncü kişiler tarafından (ör., yönetici, müfettiş, bağımsız danışman) denetlenmeye ilişkin etik açıdan sorun yaşayan psikolojik danışmanların şunları yapmaları önerilir:

♦ *Talep hukuki bir yetkiye mi dayanıyor?*

1. Denetleme talebinin hukuki bir yetkiye dayanıp dayanmadığını sorun.

Eğer yanıt "hayır" ise, psikolojik danışma sürecinin gözlenmesinin danışanın gizlilikle ilgili yasal haklarına bir saldırı olduğunu ve bunun sadece, danışana gözlenmeyi isteyip istemediğinin sorulması uygun olduğunda ve danışan gizlilik hakkından vazgeçmeyi onaylarsa, sizin mesleki kararınız çerçevesinde, mümkün olabileceğini belirtin. Şu anki mesleki ilkeler, bu etik zorunluluğu destekleyici yazılı kanıtlar sağlayacaktır; ayrıca hukuk, danışanın mahremiyetinin ve kişisel bilgilerinin koruyucusu olarak onun onay vermesinin önemini vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra, psikolojik danışma hizmetinin değerlendirilmesinde, aşağıdaki anlatılanlar da dâhil olmak üzere, daha güvenilir alternatif yollar olduğunu da belirtebilirsiniz. Bir anlaşma sağlanmasının imkânsız olması durumunda, hukuki bir görüş alın.

Eğer yanıt "evet" ise, yasal yetkinin ayrıntılarını sorun, özellikle yasanın adını, yılını ve ilgili bölümlerini sorun. Mevzuatın, gizliliği ihlal etmek için danışanın verdiği onayı geçersiz kılmaya yetki verip vermediğine ilişkin hukuki danışmanlık alın.

♦ *Alınabilecek önlemler*

2. Yukarıdaki örnek vakadan sonra ilgili meslek derneği, eğitim müfettişlerinin denetlemeleri için daha güvenilir alternatif yöntemler bulma konusunda önemli bir değerlendirme yapmıştır. Bunlar, aşağıdakilerin sağlanmasıyla, Türkiye'deki eğitim kurumlarındaki müfettişlerin ve diğer müfettişlerin denetiminde geçerli bir yöntem oluşturmada ve çatışmaları ortadan kaldırmada işe yarayacaktır. Özellikle ülkemizde eğitim kurumlarında çalışan okul psikolojik danışmanları (muhtemelen diğer kurumlarda çalışanlar için de geçerli) müfettişlerin denetimlerine yardımcı olmak, böylece yöneticilerle ve denetleyicilerle sorun yaşamamak için aşağıdaki inceleme koşullarını ve kanıtları sağlayabilirler:

(a) Hizmet kapsamındaki esnekliği, acil durumlarla başa çıkma konusundaki yeterliği, kısa süreli ve uzun süreli çalışmalar arasındaki dengeyi değerlendirmek amacıyla randevu defterine erişim (Eğer randevu defteri, her danışan için bir kod veya sadece isimlerinin baş harflerini içeriyorsa, gizlilikle ilgili çok az bir sorun var demektir).

Her psikolojik danışmanın, çalışma aralığını gösteren, günlük veya aylık çalışması için bir kayıt defteri (danışanların kodlandığı veya numaralandırıldığı).

♦ *Alınabilecek önlemler*

(b) Müfettişin bir veya daha fazla kez ekip toplantılarına katılmasına izin verme.

(c) Psikolojik danışma sürecinin sonuna gelmiş olan bazı danışanlarla görüşme fırsatı verme (psikolojik danışmanın ve danışanın onayı alınarak).

(d) Verilen hizmetlere yönelik algıları saptamak için, müfettişleri genel olarak öğrencilerle, personelle ve üst düzey yöneticilerle konuşmaya teşvik etmek.

(e) Bazı vaka notlarına erişim (gizliliği göz önünde bulundurarak); bunlar danışanların her biri için terapötik amaçları belirten ve bunlara ne derece ulaşıldığının değerlendirmesini içeren notlar olmalıdır, ayrıca psikolojik danışma becerilerinin derinliğini ve kapsamını da sergileyici nitelikte olmalıdır. Gizlilikle ilgili belirli nedenlerden dolayı bazı vakaları sunmada güçlük yaşandığında, bunun belirtilmesi ve nedenlerinin gösterilmesi gerekmektedir.

(f) Bir danışanın bilgilendirilmiş onayı ile birlikte yazılı bir vaka çalışmasının sunulması (Danışanı tanımlayıcı bütün bilgiler silinmeli veya değiştirilmelidir.).

(g) Oturumları kaydetmek, danışan ve psikolojik danışmanın çalışmasında olağan bir yöntem ise, psikolojik danışman tarafından uygun bir yöntem olarak görülüyorsa ve bu durum danışanın onayıyla destekleniyorsa, kaydedilen oturumların (sesli veya görsel) sunulması.

(h) Kaydedilen oturumların (sesli veya görsel) danışanın bilgilendirilmiş onayı ile sunulması.

(i) Bir süpervizyon oturumunun doğrudan gözlenmesi (ASC, 1991'den uyarlanmıştır).

♦ *Sistem*

1990'lardan bu yana, birçok psikolojik danışma servisi, danışanlarının psikolojik danışma alma sürecindeki deneyimlerine yönelik bilgi toplamaya daha fazla dikkat eder olmuştur. Bazı kurumlar kendi sistemlerini geliştirmişlerdir veya hizmet kalitesini ve etkililiğinin kanıtını göstermede en bilinen ve yaygın olarak kullanılan uygun sistemler benimsemişlerdir (ör. CORE sistemi, www.coreims.co.uk). Geniş bir zaman aralığında toplanmış olan bu tür bir bilgi, daha güvenilir kanıtlar sunacaktır. Doğrudan gözlem yapmak uygun bulunmadığında veya danışanın onayını almak açısından sorun oluşturduğunda, buna bir alternatif olarak da kullanılabilir.

♦ *Mesleki örgütün güvencesine duyulan gereksinim*

Eğitim müfettişlerinin okullardaki ve bazı kolejlerdeki psikolojik danışma hizmetlerini denetleme yetkileri konusundaki anlaşmazlığa ilişkin bu vaka çalışması, kurumsal düzeyde çözümlenmesi gereken bu tür ikilemlerin ne kadar karmaşık olduğunu göstermiştir. Bir kişinin veya küçük bir kurumun, bu tür etik ve yasal sorunları çözümlemede kaynakları ve belki uzmanlığı ve de dayanıklılığı olmayabilir. Bu nedenle psikolojik danışmanların büyük mesleki örgütlerin ortak güvencesine gereksinimleri vardır ve bu tip vakalarda kurumsal yapılar birlikte çalışabilirler.

Sonuç

Psikolojik danışma hizmetlerini denetim amaçlı olarak izleme ve değerlendirmede, güçlü bir etik ikilem potansiyeli söz konusudur. Bu durum, psikolojik danışman bağımsız bir şekilde, özel sektörde veya kurumsal bir ortamda çalışsın veya çalışmasın, kendilerinin olası en iyi hizmeti sunmaya olan bağlılıklarını gösterebilmenin yollarından birisidir. Kurumlarda çalışan psikolojik danışmanlar için, izleme ve değerlendirmeyle başarılan hesap verebilirlik süreci, kurumun bir bütün olarak, etik çalışma yönünden tatmin olması olasılığını artırmaktadır. Psikolojik danışmadaki ortak deneyim, kurumlardaki izleme çalışmalarının zaman içerisindeki gelişimindeki örüntüyü görmenin

mümkün olduğu bir noktaya doğru ilerlemiştir. Değerlendirme sonuçlarını ortaya koymayı gerektiren çaba hafife alınmamalıdır. Aslında bu durum, hizmetin niteliğini yükseltme konusunda bir teşvik gücüne de sahiptir. Bu bir kez başarıldığında, hizmetlerin yönetilmesiyle ilgili bilgi edinmede ve başarılan şeyin değerine ilişkin başkalarına bilgi vermede çok önemli veriler sağlayacaktır. Ülkemizde de okul psikolojik danışmanlarının "odalarında ne yaptıkları" konusunda değerlendirme ve denetlenmeye açık olarak hesap verebilir olmaları, kuşkusuz bu konudaki yanlış algıları yıkma açısından son derece önemli bir husustur.

RESMİN BÜTÜNÜ

KISIM IV

ETİK PROBLEM ÇÖZME 14

Ana Hatlar

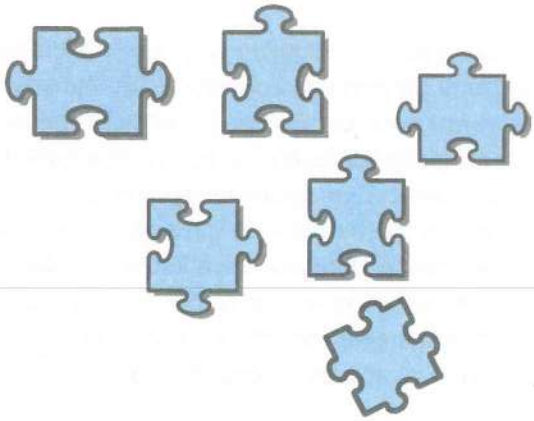
- Etik İkilem Çözme Süreci
  - Sorunu Tanımlamak
  - İkilem Kimin İkilemi
  - İlgili Etik ve Yasal Yönergeleri İnceleme
  - Alternatif Eylem Yollarını Belirleme
  - En İyi Eylem Yolunu Seçme
  - Uygulama ve Değerlendirme
- Etik Problem Çözme Örnekleri

Düşünme Kutusu

Genellikle bir sorun ile karşılaştığınızda nasıl tepki verirsiniz ve bundan memnun musunuz? En son yaşadığınız kişisel/ailevi/mesleki bir problem durumunu düşünün ve çözüm için nasıl bir yol izlediğinizi, sonucun ne olduğunu, ne kadar uygun olduğunu değerlendiriniz. Bu konudaki yeterliğinizi nasıl buluyorsunuz?

14

Etik ilkeler ile ilgili bir sorun veya ikilemle karşılaştığınız zaman, duruma sistematik bir şekilde yaklaşmak yararlı olacaktır. Böylece, en uygun sonuç konusunda kendinizi güvende hissedeceğiniz bir çözüme ulaşma olasılığı artmış olacaktır. Bu bölüm, altı adımdan oluşan bir süreci içermektedir; bu süreç, Amerikan kaynaklarından (Paradise ve Siegelwaks, 1982; Austin ve diğ., 1990) yararlanılarak hazırlanmış olan bir etik problem çözme modelinin geliştirilmesidir. Psikolojik danışmanların danışanları ile çalışırken kullandıkları birçok problem çözme modelinin temel ilkelerini kapsamaktadır, ancak burada etik problem çözmeye uyarlanmıştır. Bu model, zamana karşı direnmiştir ve bu modeli birçok psikolojik danışman ve süpervizörün kendi özel çalışmalarında veya var olan bir ikileme ilişkin mesleki bir tartışmayı yapılandırmada kullandıkları bilinmektedir. Model, temel bir çerçeve olarak ele alınarak bir karar vermeden önce olası bütün seçenekleri dikkate almada kullanıldığında çok iyi bir şekilde çalışır.

♦ *Etik problem çözme modeli*

♦ *Olası bütün seçenekleri dikkate alma*

Etik İkilem Çözme Süreci

Psikolojik danışman olarak zaman zaman bizi zorlayan durumlarla karşılaşabilir ve nasıl davranırsak danışanımız (ve diğerleri) için en doğru ve en uygun çözüme ulaşacağımıza karar veremeyiz. İşte bu durumlarda bir ikilem içine düşer, seçenekler arasında bir çatışma yaşarız. Bazen sorunun gerçek bir çözümü olmayabilir de! Ancak yine de en uygun ve en az zarar verecek şekilde davranmak, etiksel bir sorumluluktur. Bu gibi durumlarda aşağıdaki sürecin adımlarını atmanız önerilir.

♦ *Etik ikilem*

1. Adım: Sorunun veya İkilemin Kısa Bir Tanımını Yapın

Karşılaştığınız etik ikilemin temel unsurlarının kısa bir sözlü veya yazılı kavramsal tanımlarını yaptığınızdan emin olmak yararlı olacaktır. Bazen bunu yapmak, sorunu ortadan kaldıracak ölçüde karışıklığı azaltır. Diğer yandan, problem hâla söz konusuysa, yardım arayacağınız ve dikkate alınacak temel

♦ *Kavramsal tanımlama*

♦ *Gerekirse, süpervizyon ya da konsültasyon desteği*

♦ *Problemin temel unsurları*

unsurları açıklığa kavuşturacağınız bir başlama noktasındasınız demektir. Bir problemi tanımlamak zor olduğunda, bunun psikolojik danışma süpervizörü ile veya başka bir deneyimli psikolojik danışmanla tartışılması gereken bir şey olduğunu biliniz; çünkü durumu özetleyebilmek için unsurlarını belirlemek zorundasınız. Eğer özetlenemeyecek bir durumdaysa, bu belki de problemin kendisinin bile henüz sizin için açık olmadığının bir göstergesidir. Problemin temel unsurları belirleninceye kadar, konular üzerine yapılan tartışmada çok fazla ilerleme kaydetmek zordur. Sonraki adımların bazıları, temel noktalara ilişkin belirlemelerinizi gözden geçirmenize yol açabilir; ancak görünen durumun kısa ve açık bir şekilde ifade edilmesi, iyi bir başlangıç noktasıdır.

♦ *Işık tutan soru*

2. Adım: İkilem Kimin İkilemi?

Bu soru, çoğu kez psikolojik danışmanlıkta etik problemlerin en karanlık noktasına keskin bir ışık tutan temel bir sorudur. Psikolojik danışmanlık; sorumluluk sınırlarının bulanıklaşmaması için sınırları dikkatli bir biçimde izlemeyi gerektiren bir etkinliktir. 5. Bölüm'de sınırlarla ilgili konulara yaklaşımın yararlı bir yolu olarak şu vurgulanmıştı; psikolojik danışman, kullandığı yöntemlerin sorumluluğunu üstlenmelidir. Danışan ise psikolojik danışma sürecinin sonuçları konusunda sorumluluk almalıdır. Danışma ilişkisine böyle bir noktadan başlamanın, sınırları çizmede önemli olduğu belirtilmişti. Özellikle, karşılaşılan etik sorun, psikolojik danışma sürecindeki ilişki veya çalışma ile ilgili olduğunda, bu genel ilke çok yararlı olmaktadır. Danışanı kendine zarar vermekten koruma veya başkalarını koruma konularında psikolojik danışmanın sorumluluk aldığı durumlarda, bu ilkenin istisnaları olabilir. Danışanı kendisine zarar vermekten korumak, çoğunlukla danışan bir genç veya çocuk olduğunda ya da savunmasız bir yetişkin olduğunda ortaya çıkmaktadır. Başkalarını korumak ise, danışan adını belirttiği bir başka kişiye ciddi bir zarar vermeyi düşündüğünde –özellikle o kişi de sizin danışanınızsa– ortaya çıkmaktadır. Danışanınız farklı düşündüğünde veya zihinsel olarak karmaşa yaşadığında, psikolojik danışma sürecinin sonuçlarının sorumluluğunu alamayacağına ve başkaları için tehdit oluşturduğuna inanmak için ciddi sebepler olabilir. Neyse ki bu durumlarla az karşılaşılır ve hatta bazı psikolojik danışmanlar bunlarla hiç karşılaşmamışlardır. Ancak yine de, kendiniz ve danışanınız arasındaki sorumlulukların sınırlarını belirlediğinizden emin olmak, yararlı bir başlangıç noktasıdır.

♦ *Danışan, kullandığı yöntemlerden; danışan ise sürecin sonuçlarından sorumludur.*

♦ *Danışanı kendine ya da başkalarına zarar vermekten koruma*

♦ *Sorumluluk sınırlarını belirlemek*

Aşağıdaki senaryolar, sorumluluğun sınırlarına göre sınıflandırılmış olan standartlara ve etikle ilişkili sorunlara örnektir.

♦ *Örnekler*

- ***Danışanın kendi etik ikilemi:***

  "Simge, erkek arkadaşına bir başkasına karşı güçlü duygular hissettiğini söyleyemez. Yeni sevgilisiyle geçirdiği zamanlara ilişkin ona yalan söylemeye karar verir."

"Tarık, işverenine ait olan parayı zimmetine geçirdiği için suçluluk duymaktadır. Parayı geri ödemeye niyetlenmiştir ancak parayı kumarda kaybetmiştir. Bunun, işteki geleceğini riske attığını bilmektedir. Bunu işverenine söylemeli mi? (Eğer psikolojik danışma, sözü edilen iş ortamında gerçekleşiyorsa, bu durum psikolojik danışman ve danışanın paylaştığı bir ikilem olacaktır.)"

- ***Psikolojik danışmanın kendi etik ikilemi:***

♦ *Psikolojik danışmanın kendi etik ikilemi*

"Zihni Bey, çok varlıklı birisi ve ailesinden de oldukça uzaklaşmış; bütün mal varlığını psikolojik danışmanı olarak size miras bırakmaya karar vermiş. Bunun, bir aile anlaşmazlığı ortaya çıktığında, Zihni Bey'in sizin desteğinizi kazanmak için planladığı bir manipülasyon olmasından şüpheleniyorsunuz. Ayrıca, eğer mirası kabul ederseniz, size bir iyilik yapması konusunda onu ikna etmek için pozisyonunuzu kullandığınızın söyleneceğini de biliyorsunuz. Diğer taraftan, altı haneli büyük bir meblağın size verilmesini de isterdiniz."

"Firdevs, psikolojik danışma oturumlarında, sizin de çok iyi bildiğiniz birisi ile yaşadığı güçlükler hakkında konuşuyor. Firdevs'e hakkında konuştuğu kişiyi bildiğinizi ve onu engelleme riski bulunduğunu söyler misiniz yoksa sessiz mi kalırsınız?"

♦ *Örnekler*

"Reyhan, bir kurs bitmeden onu bırakıp bırakamayacağına ilişkin öğrenci psikolojik danışma servisinden danışma almak istiyor. Psikolojik danışman olarak, eğer bir öğrenci daha bırakırsa bu kursun kapanacağını ve öğrencilerin diğer kurslara transfer edileceğini biliyorsunuz. Sizin başka bir savunmasız danışanınız için bu bir felaket olabilir, çünkü o bu kursu kendisi için bir cankurtaran olarak görüyor. Bu durumun, aynı zamanda diğer öğrenciler ve personel için ciddi sonuçlara yol açabileceğini düşünüyorsunuz."

"Sizi psikolojik danışman olarak istihdam eden kurum, danışanlarınızla yaptığınız oturumların sayısını sınırlamak istiyor. En fazla izin verilen oturum sayısının psikolojik danışma yaptığınız danışanlarınızın büyük bir bölümü için gerçekçi olmayan bir şekilde yetersiz olduğunu biliyorsunuz. Kurumun bu politikasından etkilenecek olan yeni danışanlarınıza ne söylersiniz? Önerilen bu politikaya ilişkin neler yaparsınız?"

- ***Psikolojik danışman ve danışanın paylaştığı etik ikilemler:***

♦ *Danışman ve danışanını ilgilendiren ikilemler*

"Birhan, işiyle ilgili olarak dayanılmaz şekilde stres yaşamaktadır; eşini ve çocuğunu geçindirmek için gelire ihtiyacı vardır. Bu işyerinden ayrılması gerektiğine karar verir, fakat ailesinin zor bir durumda kalacak olmasından dolayı suçluluk duyuyor. Bundan dolayı, eşine

yalan söylemesinin daha iyi olacağına inanmaktadır ve ona işi bırakması gerektiğini söylediğini size de anlatıyor. Bu aldatmacasına destek bulmak için, sizden habersizce eşine, sizin onunla görüşmek istediğinizi ve tavsiyenizi açıklamak istediğinizi söylüyor. Birhan'ın eşi sizden bir randevu ayarladı. Eşi sizinle iletişim kurduğunda, Birhan'ın bu aldatmacanın içine sizi çekmek istediğini fark ettiniz ve bu aldatmacaya ne derece ortak olmayı istediğinize veya bir danışan olarak bir yandan onun haklarına saygı duyarken, bir yandan da bundan uzak durmaya karar vermeniz gerekiyor."

♦ *Etik ihlaller*

"Suzan, yeme bozukluğu ile ilgili olarak psikolojik danışma almak istiyor. Size, herhangi bir yerden psikolojik danışma veya terapi almadığını söyledi. Onun psikolojik danışmanı olmayı kabul ettiniz. Birkaç oturum sonra, bir başka terapistten yardım alma konusunda yalan söylediğini itiraf etti. Bir başkasıyla çalışmak için daha önce bir anlaşma yapmıştı. Sizinle veya diğer terapistle görüşmeyi kesmek istemiyor ve sizinle yaptığı çalışmaya değer veriyor. Sizden psikolojik danışma aldığını, diğer terapiste söyleyemiyor."

♦ *Danışanın kendi kararını vermesine yardım etme*

♦ *Müzakere etme*

İkilemle ilgili olarak sorumluluğun kimde olduğuna bu aşamada karar verilmesinin sebeplerinden birisi, bunun bu modelde yer alan sonraki aşamaların hepsini gereksiz kılabilecek olmasıdır. Eğer ikilemin sorumluluğu sadece danışanda ise, durumu danışana açıklamak ve onun kendi kararını vermesine yardım etmek daha uygun olacaktır. Sorumluluğun ortak olduğu durumlarda, genellikle danışanla birlikte duruma açıklık getirme ve müzakere yapılması gerektiği belirtilir. Bundan sonraki aşamalar, öncelikli olarak psikolojik danışmanların sorumlu olduğu ikilemlerin çözümünde daha uygundur. Diğer taraftan, bu model danışanların kendilerinin sorumluluğunda olan konular veya psikolojik danışmanla ortak olduğu sorumlulukların neler olduğu konusunda karar vermelerine yardımcı olmak için bazı danışanlarla paylaşılabilecek kadar da esnektir.

3. Adım: Bütün Olası Etik İlkeleri, Yasaları ve Yönergeleri Dikkate Alın

♦ *Olası bütün yollara ilişkin bilgi*

♦ *Mesleki örgütlerin etik kodları*

Bu aşamanın amacı, etik ikilemin çözümünde olası bütün yollara ilişkin daha iyi bilgi sahibi olmaktır. İngiltere'de psikolojik danışmanlar tarafından kullanılabilecek temel etik ilkeler ve standartlar; ilgili mesleki örgütler tarafından yayınlanmıştır. Sağlık alanındaki belirli mesleki gruplar için geliştirilmiş olan ilkeler, benzer rollerde çalışan psikolojik danışmanlarla oldukça ilişkilidir. Bu ilkeler ayrıca benzer ortamlarda çalışan psikolojik danışmanlar için yararlı bilgiler sağlar, ancak bunların doğrudan transfer edilebileceğini varsayarken dikkatli olmak gerekir; çünkü belirli mesleklerin ve kurumların farklı yasal

dayanakları söz konusu olabilir. Bazı psikolojik danışma hizmetlerinin, oldukça bilgilendirici olan kendi etik kodları vardır.

Türkiye'de ise Türk PDR Derneği tarafından yayınlanmış Etik İlkeler yanı sıra diğer yardım mesleklerinde (ör. Türk Psikologlar Derneği) yayınlanmış yönerge ve ilkeler yol gösterici olabilir.

♦ *Yasalar ve hukuk*

Bazı etik sorunlar konusunda, yasalar dikkate alınmaksızın bir karara varılamaz. Güncel yayınlar yararlı olabilir ancak eğer sorun karmaşıksa veya hukuksal açısından bir belirsizlik varsa, hukuki görüş alınması kesinlikle önerilir. Bu konudaki etik ikilemler, ikilem konusuna göre; Anayasa, Türk Ceza Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, 657 Devlet Memurları Kanunu, İnsan Hakları, Çocukları Koruma Yasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ve MEB tarafından yayınlanan yönetmelik ve yönergeler gibi yasal bağlayıcılığı olan bir çok kuralla ilişkili olabilir (Bkz. Gümüş ve Gümüş, 2013).

Cevaplanmasını isteyebileceğiniz genel sorular şunlardır (incelediğiniz durumla ilişkili olarak):

1. Hangi eylemler kanun tarafından yasaklanmıştır?
2. Hangi eylemleri yapmak kanun tarafından zorunlu kılınmıştır?
3. Yasa, hangi hak ve sorumlulukları korumaktadır?

İlgili herhangi bir kılavuz veya kesin bir hukuki tavsiye olmadığında, kendinizi, sorunu 3. Bölüm'de belirtilen genel etik ilkeler çerçevesinde incelerken bulabilirsiniz:

♦ *Genel etik ilkelere göre durumun incelenmesi*

1. Özerkliğe saygı – kendi seçimlerini uygulamada herkesin fırsatlarını en fazla artıracak olan nedir?
2. Yararlı olma – en iyi sonucu verecek olan nedir?
3. Zarar vermeme – en az zararı verecek olan nedir?
4. Adalet – en adil olacak olan nedir?
5. Sadakat – güvene dayalı ilişki nasıl sağlanır?
6. Kendine saygı – yukarıdaki 1-5 arası maddeler için psikolojik danışmanın kendi gereksinimi, önceliği ve değerleri nasıl dikkate alınmalıdır?

♦ *Özerkliğe saygı, önemlidir.*

Psikolojik danışmanlıkta, ilk ilke özellikle önemlidir ve genellikle belirleyici olacaktır; özellikle de danışanın özerkliği ile tutarlı olacak şekilde davranmanın mümkün olduğu durumlarda. Özerklik, ayrıca diğer ilkelerden bir veya daha fazlasının da gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Bu aşamanın sonunda, etik olarak istendik amaçlara ilişkin daha net olmayı umut edebilirsiniz. Bu, size bir yön bulmada yardımcı olacak ve olası eylemler arasında seçim yapmak için bazı ölçütler gösterecektir.

4. Adım: Olası Bütün Eylem Yollarını Belirleyin

♦ *Beyin fırtınası yapma*

Bu aşama; daha önceki aşamalarda belirlediğiniz etik amaçlara ulaşmanızı sağlayacak ve size açık olan bütün olası eylemlere ilişkin bir beyin fırtınası yapmanız için fırsat yaratacaktır. Bazı eylemler, ikilemin çözümünde oldukça uygun olası yollar olarak gözükebilir. Diğerlerinin gerçekleştirilmesi mümkün gelmeyebilir. Ancak, daha az gerçekçi düşünceleri hemen elememek iyi olacaktır; çünkü bu düşünceler, bazen özgün bir yaklaşımın veya yeni bir öngörünün temelini teşkil edebilirler. Bu nedenle bu aşamada akla gelebilecek bütün alternatifleri belirlemeye çalışın. Ne kadar çok seçenek belirlenirse uygun çözüm seçeneği şansı o kadar artar.

5. Adım: En İyi Eylem Yolunu Seçin

♦ *Seçtiğiniz yolu sorgulayın.*

Amerikan Psikolojik Danışma Derneğinin önceki başkanlarından birisi (Holly A. Stadler, 1986a, 1986b), bir eylem planının seçilmesinde köklerini ahlak felsefesinden alan ve zamana karşı direnen üç test önermiştir.

♦ *Evrensellik*

- **Evrensellik**
  - Seçtiğiniz eylem planını başkalarına da tavsiye eder misiniz?
  - Bu eylem planı başkası tarafından yapılmış olsa göz yumar mısınız?

♦ *Başkalarına Açıklık*

- **Başkalarına Açıklık**
  - Bu eylem planını diğer psikolojik danışmanlara açıklayabilir misiniz?
  - Eylemlerinizin ve gerekçelerinin halka açık bir ortamda (ör., çalıştay, mesleki bir dergi, gazete, TV, radyo vb.) incelenmesinde istekli olur musunuz?

♦ *Adalet*

- **Adalet**
  - Aynı şeyi benzer durumdaki başka danışanlar için de yapar mısınız?
  - Danışan çok tanınan veya imtiyazlı birisi olsaydı aynı şeyi yapar mıydınız?

♦ *Gerekli kaynaklar*

Eğer kendinizi bu sorulardan herhangi birisine "hayır" derken buluyorsanız, seçtiğiniz eylem planını yeniden gözden geçirmeniz gerekebilir. En iyi eylem planını belirlemede son basamak, bu planı uygulamaya koymak için gerekli kaynakların kullanılabilir olup olmadığını kontrol etmek olabilir.

Bu aşamanın amacı, belirlediğiniz bütün olası eylemler arasından güvenilir bir seçim yapmaktır. Önceki aşamada etik ilkelerin ve hukukun göz önünde bulundurulması yararlı olacaktır ancak bu durum, karar vermede

belirleyici olmayabilir. Dolayısıyla, genellikle bu soruları kendinize sormanız aydınlatıcı olacaktır.

6. Adım: Uygulama ve Sonucun Değerlendirilmesi

♦ *Gerekli düzenlemeleri yap ve eyleme geç.*

Bir eyleme karar vermek kadar onu özenle uygulamaya koymak da önemlidir. Bu aşama; gerekli düzenlemelerin yapılmasını, dikkatli ve özenli bir şekilde eyleme geçilmesini ve çözüm alternatifinin uygulanmasını içerir. Seçtiğiniz eylem planını uyguladıktan sonra, bu deneyimden bir şeyler öğrenmek ve gelecekteki benzer durumlara kendinizi hazırlamak için, eylemi değerlendirmek yararlı olacaktır.

♦ *Eylemi değerlendirme*

- Sonuç beklediğiniz gibi oldu mu?
- Sonuçla ilgili bütün faktörleri (siz eylem planını uyguladıktan sonra ortaya çıkan yeni faktörler değil) göz önünde bulundurdunuz mu?
- Benzer durumlarda yine aynısını yapar mısınız?
- Ortaya çıkan sonucun size öğrettikleri neler?

Etik Problem Çözmeye İlişkin Örnekler

Uygulamalarda bu modelin etik problem çözmede nasıl kullanılabileceğine örnek olarak aşağıda dört konu seçilmiştir. Bunlardan ilki, ikili ilişkilerle ilgili sorunları ortaya koymaktadır. İkincisi ise, bir psikolojik danışmanın karşılaşabileceği en zor etik ikilemlerden birisi olarak düşünülen cinsel istismar ve gizliliğin sınırları konularını ele almaktadır. Üçüncü etik ikilem ise psikolojik danışman ve danışan arasında ortaya çıkabilecek değer çatışmaları ya da kurumsal beklentilerin yaratabileceği sorunlar ile ilgilidir. Son etik ikilem ise intihar niyeti ile gizlilik arasındaki çatışmaya örnek teşkil etmektedir. İkilemlerin hepsi; burada önerilen ve ulaşılan sonuçların mutlaka doğru olduğunu belirtmekten çok, bu modelin nasıl çalıştığına örnek olarak verilmiştir. Bu modeli kullanabilirsiniz ancak farklı sonuçlara ulaşabilirsiniz.

Örnek 1

Bir arkadaşınızın ergenlik dönemindeki kızı Pelin, size yaklaşıyor ve sizden psikolojik danışma yardımı almak istediğini belirtiyor. Pelin'i çok az tanıyorsunuz, ancak duygusal açıdan sıkıntılı olduğu apaçık ortada ve doğru düzgün yemek yemediğine ilişkin ipuçları veriyor. Pelin, kendi bakış açısından sizin ideal bir psikolojik danışman olduğunuz konusunda ısrar ediyor. Siz onun için, ne çok fazla yabancı ne de çok yakın birisiniz. Bir başka psikolojik danışmandan yardım alması konusundaki tüm önerileri reddediyor. Sizinle konuşmak için

cesaretini toplaması aylar sürdü. Sizin arkadaşınız olan annesiyle bu konuyu konuştunuz. Bu fikre sıcak bakıyor ve normal ücreti ne ise onu ödemeyi teklif ediyor. Onun dostluğunun sizin için önemli olduğunu düşünüyorsunuz.

♦ *Birinci adım*

İlk adım, ikilemin kısa bir tanımlamasını yapmaktır. Temel unsurlar şunlardır:

- Eğer Pelin'i danışan olarak alırsanız, bağlılık/sadakat duygularınızın, bir danışan olarak öncelikle onun çıkarlarını gözetmek ve annesiyle olan arkadaşlığınız arasında bölünmesi söz konusu. Eğer Pelin'in güçlükleri onun annesiyle olan ilişkisini de kapsıyorsa veya aile içinde istismar ediliyorsa ne olacak?
- Ek bir sorun olarak, sizin arkadaşınız olan annesiyle ilişkili gizlilik konularının yönetimi var. Hem Pelin'in hem de annesinin, bu önerilen fikrin bazı potansiyel karmaşıklıklarını anlamadığından ve olası riskleri düşünmediklerinden şüpheleniyorsunuz.
- Başka bir ek sorun: psikolojik danışma ücretinin danışan haricinde (Pelin'in annesi), bir başkası tarafından ödenmesinin yaratabileceği sorunlar (danışanın yaşadığı sorunlarda ödeme yapan kişinin rolünün belirsiz olduğu durumlarda). Bu durum diğer sorunlar çözümlendiğinde dikkate alınabilir.

♦ *İkinci adım*

İkinci aşama, bunun kimin ikilemi olduğunun dikkate alınmasıdır. Yukarıda anlatıldığı gibi, Pelin ve annesi aynı fikirdeler ve Pelin'e psikolojik danışma yapmayı kabul etmek veya reddetmek sizin sorumluluğunuzdadır (Etik ikilem size aittir.).

♦ *Üçüncü adım*

Üçüncü aşama, bütün etik kodları ve ilkeleri göz önüne almaktır. İngiliz Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Derneği'nin *Psikolojik Danışma ve Psikoterapide İyi Uygulamalar için Etik Çerçeve* kılavuzu, ikili ilişkinin danışan üzerindeki potansiyel yararının veya zararlı etkilerinin belirlenmesindeki sorumluluğu psikolojik danışmana vermektedir; ayrıca ortaya çıkabilecek herhangi bir ikili ilişki konusunda danışanlara ve meslektaşlara hesap verebilir durumda olmaları gerektiğini belirtmektedir (BACP, 2007). Aynı şekilde Türk PDR-DER Etik ilkeleri de bu konuda açıktır (Psikolojik danışma ilişkileri, madde 14).

♦ *Danışma modelleri ve ikili ilişkiler*

Bazı psikolojik danışma modelleri, bu tür ikili ilişkilere diğerlerinden daha açıktır. Örneğin, psikodinamik yaklaşımda profesyonel mesafeyi korumak, birey merkezli veya bilişsel-davranışçı yaklaşımlara göre daha sorunlu olabilir. Bu konu, örtüşen ve önceden var olan ilişkilerin kaçınılmaz olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Danışanın başka bir uzmana sevk edilmesi olasılığı düşünülmüştür ancak bu, Pelin için kabul edilemez bir durumdur. Pelin'e ve belki ayrıca annesine, sınırların korunması ile ilgili konuları

açıklama zorunluluğu bulunmaktadır. Hangi durumlarda sınırlar belirsiz hâle gelecektir? Danışan için, aynı anda bir "psikolojik danışman" ve "annesinin arkadaşı" olmak bir potansiyel ikili ilişkidir. İkincil bir sorun olarak, Pelin'in annesiyle "kızının psikolojik danışmanı" ve "arkadaş" olmak da potansiyel ikili ilişkidir.

İkili ilişkilere etik yaklaşım, iç güdüsel bir yasaklamadan, böyle bir ilişkinin terapötik etkilerini belirleme ve yararlarının, zararlarından daha ağır bastığından emin olma konusunda sorumluluğun büyük bir kısmını psikolojik danışmana yükleme yönünde esnemiştir.

♦ *Dördüncü adım*

Bu konuda açık bir hukuki kısıtlama yoktur. Dolayısıyla, bir sonraki basamak, olası bütün eylem planlarını gözden geçirmektir.

Bu durumda akla gelebilecek alternatifler, aşağıdakileri içerebilir:

♦ *Alternatif çözüm yolları*

- Gerekçelerini uygun şekilde belirterek, Pelin'i danışan olarak almayı reddetmek.
- Pelin'i almamak için "beyaz yalan" söylemek (çok meşgulüm, ergenlerle çalışmıyorum vb.).
- Pelin'e ancak olası çatışmalarını anladıktan sonra ve annesiyle ilgili sorunlarla nasıl başa çıkmanızı istediğini kendi içinde araştırdıktan sonra psikolojik danışma hizmeti vermek.
- Pelin'e psikolojik danışma hizmeti vermeyi kabul etmek ancak danışma yaptığınız sürece, annesiyle iletişimi en aza indirmek ve hem annesiyle hem de Pelin'le gizlilik konusunda ve nelerin aktarılabileceğine ilişkin bir anlaşmaya varmak.
- Pelin'e psikolojik danışma yaparak, bir arkadaşı kaybetme riskini göze almak.
- Belirli kısa bir zaman süresince Pelin'e psikolojik danışma yapmak, bu arada başka birisine sevk etme veya sürece devam etme olasılığını tekrar düşünmek.

♦ *Beşinci adım*

Son aşama, olası en uygun eylem planını seçmektir. Yapılacak seçim; durumun koşullarına ve var olan sınırları sürdürme olasılığına ve sizin Pelin'e yardım edebilmenize ilişkin değerlendirmelerinize bağlıdır. Böyle bir durumda, etik gerekçelerle bu ikili ilişkiyi reddetmeyi tercih etmek belki de en uygun seçenek olabilir. Büyük olasılıkla, Pelin'in yeme bozukluğunun üstesinden gelme sürecinde annesiyle ilişkili araştırılması ve çözümlemesi gerekeceği bazı sorunlar bulunmaktadır. Annesiyle olan arkadaşlığınız, bu süreci hem Pelin için hem de sizin için karmaşık bir hâle getirecektir. Eğer arkadaş olarak herhangi bir rol almak isterseniz, Pelin'in kabul edebileceği ve belki sürece başlamadan

önce psikolojik danışmanına veya terapistine kendisini tanıştırmak için yanında bulunacağınız bir yardım kaynağı bulmasına destek olmayı düşünebilirsiniz. Bu koşullarda etik açıdan psikolojik danışman rolü almayı istememe konusunda kararlı ve ona alternatif yardım kaynakları araştırmasında destek olacak bilgileri verme konusunda aktif olmanız daha uygun olabilir. Bu bilgileri sağlarken genellikle herhangi bir ücret talep etmediğinizden dolayı bununla ilişkili ek bir sorun ortaya çıkmaz. Yine de bu durum gençlerle çalıştığınız zaman sıklıkla ortaya çıkan bir sorundur, o yüzden dikkate alınmalıdır.

♦ *Sorunun diğer boyutu*

Diğer bir sorun ise, ücretlerin danışan tarafından değil de bir başkası tarafından ödenmesi ile ilgilidir; özellikle danışanın ödemeyi yapan kişiyle ilişkisi psikolojik danışma sürecinde ele alınan konulardan biriyse, bu çoğunlukla zor bir durumdur. Danışanın, ödemeyi yapan kişiyle olan güçlüklerini incelemek için psikolojik danışma sürecini kullanmasından dolayı, suçluluk hissi yaşaması olasıdır. Bundan dolayı bu konudan kaçınabilir. Psikolojik danışman da benzer engellemeler yaşayabilir. Dolayısıyla böyle bir anlaşma, danışanın kendi yaşamındaki kontrolünü artırmasını vurgulayan, danışan özerkliğine saygı duyulması konusundaki etik anlayışın tersine olabilir. Bununla ilişkili birkaç alternatif vardır:

♦ *Alternatif çözüm yolları*

- Ücreti, danışanın doğrudan ödeyebileceği bir düzeye indirmek;
- Bir başkası tarafından ödenen ücrete danışanın katkıda bulunmasını teşvik etmek;
- Paranın, psikolojik danışmana ödeme sorumluluğu olan kişi tarafından danışana hediye olarak verildiğini söylemeyi önermek.

Bu alternatiflerden herhangi birisi; zaten sorunlu olan ikili ilişki durumunu daha karmaşık hâle getirebilecek olan, danışanın annesinin doğrudan ödeme yapmasına tercih edilebilir. Belki de en uygun olanı, ücreti danışanın doğrudan ödeyebileceği bir düzeye indirmektir. Bunu yapmak, danışanın psikolojik danışma ilişkisini kontrol etmede iyi bir noktada olmasını sağlayacaktır. Ancak, eğer bu uygulanabilir değilse, danışanın ücrete katkıda bulunmasını ve ödemelerin yönetiminde sorumluluk alması tercih edilebilir.

Örnek 2

♦ *Gizlilik ve cinsel istismar*

Jülide, arkadaşlık ilişkilerinde yaşadığı güçlüklerden ve düşük özgüvenden dolayı sizden psikolojik danışma yardımı alan 15 yaşında bir danışan. Birkaç oturum sonra, evdeki birisi tarafından cinsel istismara uğradığına yönelik ipuçları veriyor; ancak daha fazlasını anlatmadan önce söylediklerinin gizli kalacağına yönelik sizin söz vermenizi istiyor.

♦ *Çocuk koruma hizmetlerinin gelişmesi*

Bu durum, psikolojik danışmanlar için giderek daha sık karşılaşılır hâle gelmeye başlamıştır. Birçok yönden, gençlerin fiziksel veya cinsel olarak istismar edildiklerinde, daha fazla yardım araması ve bu konuda kamuoyunda artan bir farkındalık olması iyi bir gelişmedir. Sessizce acı yaşamaktansa bununla ilgili konuşabilmek çok daha iyidir. Çocuk istismarını önleme ve tespit etme konusundaki yükümlülüklerin önemi, kamu politikasında giderek artmaktadır. Çocuk koruma hizmetlerinin, son on yılı aşan bir zamandır oldukça geliştiği de bir gerçektir ancak yine de bu durum bölgeden bölgeye değişmektedir.

♦ *Temkinli davranma*

Yerel hizmetler ne kadar gelişmiş olursa olsun, istismara uğramış bir gencin temkinli davranması çok doğaldır, çünkü insanların birbirlerine vereceği zararı doğrudan yaşamıştır. Bu örnekte, genç birisi bir başka insana, bir psikolojik danışmana güvenerek ilk temkinli adımını atmış bulunmaktadır. Gerçek hayatta, psikolojik danışman aralarında gelişen hislere dayalı olarak kendisine ne derece güvenildiği veya Jülide'nin bu katlanılmaz durumdan kurtulmadaki çaresizliği konusunda yardım arayıp aramadığına ilişkin bir fikre sahip olacaktır. İlkinin olduğu durumda, psikolojik danışman kendisine güven duyulmasını takdir etmek isteyecektir. Jülide, çaresizliğine ilişkin konuşmaya başladığı durumda, psikolojik danışman onun incinmişliğinin ve duygusal acısının farkına varacaktır. Deneyimlerimize göre, istismara uğramış olmakla ilgili açıklamalar, genellikle birisine güven duyabilme umudu ile katlanılmaz ve acı verici durumdan kurtulma arzusunun birleşiminden doğmaktadır. Bu tür durumlarda etik davranmak, sadece mesleki bir dürüstlük konusu değil, aynı zamanda birisinin insanlara yeniden güven duymaya başlamasına yardım etmektir.

♦ *Yeniden güven duyma*

♦ *Ahlaki yükümlülük hissetme*

♦ *Yasal yükümlülük*

Bu vakadaki ikilem durumu, Jülide'nin gizlilik talebinden kaynaklanmaktadır. Giderek artan bir şekilde, psikolojik danışmanlar, savunmasız gençlerin sistematik olarak güçsüzleştirildikleri ilişkilerde, istismara uğramaktan korunması konusunda ahlaki bir yükümlülük hissetmektedirler veya çocuk istismarı iddialarını rapor etme konusunda işverenle yapılmış sözleşmelerden doğan yasal yükümlülükler altındadırlar. Bu psikolojik danışman, Jülide'nin gizlilik talebini nasıl yanıtlamalıdır? Burada baskı yaratan durum; istismar edici ilişkiyi etkisizleştirerek danışanın güvenini oluşturacak yolları kullanarak çalışmak ile önce müdahale edip ardından ilişki kurmak için girişimde bulunmak arasındaki kararsızlıktır. Çözüm sürecinde atılacak adımların yönü, aşağıdaki koşullara bağlıdır:

♦ *Koşulları değerlendirme*

- Psikolojik danışmanın bireye ve onun neleri tolere edebileceğine ilişkin algısına veya tercihen, aktif bir şekilde destek olma ve terapötik bir ilişkinin kurulmasına;
- Gencin sorunları doğrultusunda onun için en iyi olanın değerlendirilmesine;

- İstismarın derecesi ve tekrarlama olasılığına;
- Aynı fail tarafından başka gençlerin de istismar edilmesine yönelik bilinen risklere;
- Psikolojik danışmanın içinde bulunduğu yasal çerçeve, özellikle işvereniyle yaptığı sözleşme ve hizmetin yasal çocuk hizmetleri içerisinde olup olmadığına.

♦ *Toptan gizlilik sözü vermek akıllıca değildir.*

Bu tür durumlarda öngörüde bulunmak zordur ve toptan bir gizlilik sözü vermek çok akıllıca değildir. Gencin sorunlarına yönelik olarak saygı ve güvenin nasıl korunacağını dikkate almak genellikle çok daha iyidir. Bazı vakalarda, bu durum kişiyi bir başkasına yönlendirme sürecinde aktif bir şekilde yer almaya devam etmeyi ve konu bir yetkiliye açıldıktan sonra olası vaka konferanslarında bulunmayı gerektirebilir. Bu alanda, hizmetler ve uygulamalara yönelik incelemeler hızlı bir şekilde geliştiği için, çocukların korunmasında uzman olan birilerinden tavsiye alınması uygun görünmektedir. Bu tür tartışmalar, danışan bu konunun açıklanmasına onay vermeye hazır olduğu netleşinceye kadar veya durumun ciddiyetinin acilen açıklanmasını gerektirdiği konusunda kanaat getirilinceye kadar danışanın bilgilerinin gizliliğini koruyacak şekilde sürdürülmelidir.

♦ *Ensest vakası*

Böyle bir durumun okul psikolojik danışmanı olarak başınıza geldiğini ve üstelik sorunun bir ensest vakası olduğunu düşünün. Yasal yükümlülüğünüz nedeniyle, durumu danışanla birlikte değerlendirmeden ve ikilem basamaklarını uygulamadan, hemen savcılığa rapor ettiğinizi varsayalım. 2006 yılında yaşanmış ve yargıya taşınmış gerçek bir vakanın dava sürecini ve nasıl sonuçlandığını incelemek için Gümüş ve Gümüş (2013), 6. Bölüm'e bakınız.

Örnek 3

Lise son sınıf öğrencisi 18 yaşındaki Esra, kendinden 10 yaş büyük olan erkek arkadaşıyla yaşadığı sorunlar nedeniyle okul psikolojik danışmanından bireysel psikolojik danışma yardımı almaktadır. Esra, oturumların birinde danışmana erkek arkadaşıyla cinsel ilişkiye girdiğini, bu durumun onu rahatsız etmediğini, pişmanlık duymadığını ve cinselliği yaşamayı çok doğal bulduğunu belirtir. Ayrıca okulu bitirince evleneceklerini ve erkek arkadaşı evlenince çalışmasını istemediği için üniversite sınavına hazırlanmayı bırakmayı düşündüğünü ifade eder. Bir süre sonra danışanın annesi kızının giderek düşen notları ve üniversite sınavına girmeme konusundaki ısrarı nedeniyle okula gelip okul psikolojik danışmanından yardım ister. Anne, psikolojik danışmana Esra'nın durumu ile ilgili sorular sormakta ve kaygı duymaktadır. Doğrusu okul psikolojik danışmanı da annenin kaygılarını paylaşmakta olduğunu hissetmektedir. Hatta evlenmeden cinsel ilişkiye girdiği ve erkek

arkadaşının isteklerine göre kariyer gelişimini şekillendirdiği için danışanına zaman zaman öfkelendiğini fark etmektedir. Ama ne yapması gerektiği konusunda oldukça kararsızdır.

♦ *Anneye bilgi verme*

1. Adım: Psikolojik danışmanın karşılaştığı etik ikilemi etkili bir şekilde çözebilmesi için öncelikle sorunu veya ikilemi pek çok boyutu dikkate alarak, açık bir şekilde tanımlaması gerekmektedir. Yukarıdaki durum ile ilgili bilgiler gözden geçirildiğinde sorunun bir boyutu; psikolojik danışmanın, Esra'nın durumu hakkında annesine bilgi vermesinin gerekip gerekmediği ile ilgilidir. Öğrencilerin gelişimleri ya da yaşadıkları sorunlar ile ilgili velilerin bilgilendirilmesi hem anne babaların hem de okul yönetiminin beklentileri arasındadır. Öte yandan danışman, öğrencinin ders notlarındaki düşüşün ve sınava girmeme kararının nedeni olarak görse de; psikolojik danışma ilişkisindeki gizliliğin korunması ilkesi dolayısıyla, danışanın durumu hakkında izni olmaksızın annesine bilgi vermemesi gerekmektedir.

♦ *Cinsel deneyim ve istismar*

Durumla ilgili psikolojik danışmanın göz önünde bulundurması gereken bir diğer nokta; danışanın yaşamakta olduğu cinsel deneyimlerin, yapısı ya da danışanın içinde bulunduğu yaş dönemi itibariyle istismar boyutunda değerlendirilip değerlendirilmeyeceği ile ilgilidir. Çünkü çocuklarla rızası olsun ya da olmasın cinsel ilişkiye girilmesi, belli koşullar altında suç kabul edilmektedir ve olası bir istismarın varlığı, durumun kolluk makamlarına veya Cumhuriyet Başsavcılığına, ayrıca uygun olması durumunda danışanın velisine bildirilmesini etik ve yasal bir yükümlülük hâline getirmektedir.

♦ *Olası değer aktarımları*

Psikolojik danışmanın karşılaştığı problemin bir diğer boyutu ise psikolojik danışmanın kendisiyle ilgilidir. Psikolojik danışman cinsellik ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kişisel bazı değerlere sahip görünmektedir ve bu değerlerin psikolojik danışma sürecinde danışana aktarılması riski söz konusudur. Danışman, danışanın cinsel ilişki yaşama durumunu ve kariyerini erkek arkadaşına göre şekillendirme isteğini kişisel olarak onaylamamaktadır. Ayrıca notlarındaki düşüşte ve sınava girmeme kararında, erkek arkadaşıyla olan ilişkisinin etkili olduğunu düşünmektedir. Öğrencinin ergenlik döneminde alacağı bazı kararlardan, sonraki yaşam dönemlerinde pişmanlık duyup duymayacağı konusunda endişeler taşımaktadır. Danışanla yaşayabileceği değer çatışmasının farkına varmaya başlayan psikolojik danışman, aynı zamanda danışanı ruhsal olarak kendini iyi hissedeceği ve kendi kararlarını bağımsızca alabileceği şekilde desteklemesi gerektiğinin bilincindedir. Ancak danışanı içinde bulunduğu kültüre ve cinsiyet rollerine uyum sağlaması yönünde mi yoksa özerk kararlar alması doğrultusunda mı desteklemesinin daha uygun olacağına karar verememektedir.

♦ *Anne-babanın ve kurumun beklentileri*

Problemin daha az olası olan ancak risk barındıran bir diğer boyutu ise psikolojik danışmanın gizliliği koruması karşısında yaşayabileceği sorunlar ile ilgilidir. Psikolojik danışmanın gizliliği koruyarak veliyi bilgilendirmemesi karşısında; veli, ilerleyen dönemlerde kendilerine uyarıda bulunmadığı için psikolojik danışmanı suçlayabilir ya da okul idaresi bildirim yapma yükümlülüğü olduğunu öne sürerek danışmanla çatışma yaşayabilir.

Sonuç olarak psikolojik danışman; gizliliğin sınırlarının iyi yönetilememesinden ya da psikolojik danışmanın sahip olduğu bazı kültürel değerlerin danışana aktarılmasından kaynaklanabilecek etik bir ikilemle/problemle karşı karşıyadır.

2. Adım: İkinci aşamada psikolojik danışmanın ikilemin kimin olduğuna karar vermesi gerekmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi psikolojik danışmanın, danışanın annesine ya da yetkili birimlere bilgi verip vermeme kararı danışmanın sorumluluğundadır. Benzer şekilde danışma sürecine cinsellik ve toplumsal cinsiyet temelli değerlerinin aktarılmasını önlemek de psikolojik danışmanın alacağı kararlarla bağlantılıdır. Bu noktada etik ikilem psikolojik danışmana aittir. Ancak sınava girip girmemeye karar vermek ya da erkek arkadaşının istekleri doğrultusunda yaşamını şekillendirmeyi tercih etmek, danışanın sorumluluğundadır.

3. Adım: Bu aşama mesleki etik kodların, ilkelerin ve hukuk kuralların gözden geçirilmesini, konuyla ilgili bilgi toplanmasını, ilgili kişilere danışılmasını ve durumun tartışılmasını içermektedir. Psikolojik danışmanın incelemesi gereken öncelikli konulardan biri; 18 yaşından yeni gün almış olan ancak öğrenci statüsünde bulunan danışanın cinsel deneyimlerinin, rızası olsun ya da olmasın hukuki ya da etik açıdan cinsel istismar kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğidir. Daha önce de belirtildiği gibi olası bir istismar şüphesi gizlilik ilkesinin bozulmasını gerekli kılacaktır. Çünkü Türk PDR-DER Etik İlkeleri incelendiği zaman; "Psikolojik Danışma İlişkileri" bölümünün 6. maddesinde gizliliğin sınırlarının çizildiği ve istismar gibi danışanın kendisi için açık ve yakın bir tehlike oluşturan durum karşısında psikolojik danışmanın mantığa uygun tedbirler alma ve durumu ilgili birimlere bildirme yükümlülüğünün olduğu görülmektedir. Benzer şekilde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 279/I. maddesine göre kamusal sektörde görev yapmakta olan psikolojik danışmanın göreviyle bağlantılı olarak işlendiğini öğrendiği bir suçu ilgili makamlara bildirmemesi suç sayılmaktadır. Ancak yukarıdaki örnekte; 18 yaşında olan danışan, her ne kadar 17 yaşını yeni tamamlamış olsa da yasalarca reşit olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca cinsel deneyimi kendi rızasıyla yaşadığını, pişmanlık duymadığını ve bu durumu doğal bulduğunu belirtmektedir. Bu noktada Türk Ceza Kanunu'nun çocuklara yönelik cinsel istismar suçu ile ilgili maddelerinin psikolojik danışman

♦ *Türk Ceza Kanunu*

tarafından dikkatlice incelenmesi gerekmektedir. Nitekim madde 103 kapsamında; 15 yaşını doldurmuş, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş ve yalnızca 18 yaşını doldurmamış çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar istismar kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca madde 104 ile 15-18 yaş aralığındaki reşit olmayan bireylerle girilen cinsel ilişki, yalnızca çocuğun şikayeti ile cezalandırılmaktadır. Bu noktada danışanın durumunun hukuki açıdan suç teşkil etmediği ve psikolojik danışmanın öğrenci statüsünde de olsa danışan ile ilgili bu gizli bilgiyi ebeveynleri ile paylaşma yükümlülüğünün bulunmadığı görülmektedir.

♦ *Genel mesleki etik ilkeler*

Benzer şekilde psikolojik danışmanın öğrencinin kendi yaşamı ile ilgili uygun olmayan kararlar aldığını ve ailesinin desteğine ihtiyaç duyduğunu düşünerek, danışanın özel bilgilerinin tümünü ya da bir kısmını annesiyle paylaşması; genel mesleki etik ilkelerden *"özerkliğe saygı", "yararlı olma", "zarar vermeme"* ve *"sadakat"* ilkelerinin olası ihlallerini beraberinde getirmektedir. Çünkü danışanın kendi yaşamıyla ilgili almış olduğu ya da alacağı kararların izni olmaksızın annesiyle paylaşılması; danışmanın, onun *kendi kararlarını alabilme gücüne ve potansiyeline saygı duymadığının* bir işareti olacaktır. Ayrıca bu tür bir paylaşım, danışanı içinde bulunduğu çalkantılı ergenlik döneminin olası risklerinden koruyarak onun gelişimine *yararlı olma*ktan ziyade, annesiyle ilişkilerinin bozulmasına ya da danışanın yoğun psikolojik sıkıntılar yaşamasına sebebiyet vererek *zarara uğratma* potansiyeli taşımaktadır. Bunlara ek olarak izinsiz yapılan paylaşım, aynı zamanda psikolojik danışma ilişkisindeki güveni zedeleyerek *sadakat ilkesinin* de ihlal edilmesine neden olacaktır.

♦ *Kültürel farklılıklar ve değer aktarımı*

♦ *Yararlı olma ilkesi ve görevi özenli yürütme*

Ayrıca psikolojik danışmanın içinde yaşadığı kültürel değerlerden etkilenerek cinselliğin yaşanmasına ya da cinsiyet rollerine ilişkin sahip olduğu kişisel değerlerini danışana aktarma riskinin söz konusu olduğu durumda da benzer şekilde *"danışanın özerkliğine saygı duyma"* ilkesinin olası ihlali söz konusudur. Çünkü değer aktarımı ile aslında danışman, danışanın bireysel farklılıklarına ve özerk kararlar alabilen bir birey olduğuna tam olarak saygı duymamaktadır. Bunların yanı sıra danışanın; sınava girmeme, mezun olduktan hemen sonra evlenme gibi kararları, içinde bulunduğu gelişim dönemi nedeniyle tam olarak değerlendirmeden ya da etki altında kalarak almış olması, onun geleceği açısından bazı riskler taşımaktadır. Özellikle danışanın cinsellik deneyimi ya da sınava girmeme kararları ile bağlantılı olabilecek olası cinsel ya da psikolojik istismar durumlarının danışanla birlikte dikkatlice incelenmesi gerekmektedir. Bu noktada psikolojik danışmanın; danışanın aldığı kararları etkili şekilde değerlendirmesi konusunda farkındalık kazanmasına destek sunmaması *"yararlı olma"* ilkesinin ve görevini "özenli" yürütme yükümlülüğünün ihlaline neden olacaktır.

PDR

Psikolojik danışmanın, danışanın bilgilerini saklı tutmamaya yönelik alacağı bir karar, aynı zamanda Türk PDR Derneği Etik Kuralları'ndaki "Gizli Bilgiler" genel standardına *(Psikolojik danışmanlar bütün mesleki çalışmalarında danışanlarına ilişkin özel bilgileri korumak sorumluluğu taşırlar. Belli bir güven ortamında edinilen bu tür bilgiler ancak psikolojik danışmanın kendisi ve/veya toplum için açık bir tehlike ya da zarar söz konusu olduğunda, gerekli önlemler alındıktan sonra ve danışanların bilgisi dahilinde ilgili kişilere bilgi verirler.)* ve "Psikolojik Danışma İlişkileri" bölümünün 4. maddesine *(...danışma ilişkisinden elde edilen bilgi ve kayıtların saklanması, başkalarına verilmesi ya da yok edilmesinde etik kurallara uygun davranır. Danışma ilişkisi ile ilgili her türlü bilgi gizli tutulur...)* de aykırı görünmektedir. Bunlara ek olarak danışmanın; danışanın kendisi için uygun olmayan yönde kararlar aldığını düşünmesi, her ne kadar ileride danışana zarar verecek olsa da, gizliliğin bozulması için tek başına yeterli bir gerekçe gibi görünmemektedir. Çünkü *ilgili bölümün 6. maddesi*nde de belirtildiği gibi gizliliğin bozulması, danışanın kendisi ya da başkaları için açık ve yakın bir tehlikenin varlığında söz konusudur. Bu madde ile bağlantılı olarak, reşit olarak kabul ediliyor olsa da danışanın erkek arkadaşı tarafından cinsel ya da psikolojik olarak istismar edildiğine ilişkin herhangi bir belirtinin tespiti de danışana bilgi verilerek, durumun ilgili kişilere bildirimini gerektirmektedir. Aksi durumda psikolojik danışman hem meslek etiğine hem de yasal yükümlülüklere aykırı davranmış olacaktır.

♦ *MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Yönetmeliği*

Danışanın onayı olmaksızın ve yukarıda açıklanan durumlar haricinde psikolojik danışmanın sır saklama yükümlülüğünü yerine getirmemesi, okul gibi önemli bir kamu kurumunda görev yapıldığı için Milli Eğitim Bakanlığı'nın Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'ndeki madde 5/e *(... bireysel psikolojik danışma boyutunda gizlilik esastır)* ve 9/a'nın *(Öğrencilerin davranış, duygu, düşünce ve tutumlarına karşı duyarlılık gösterilerek gizlilik ilkesine özellikle dikkat edilir)* da olası ihlali ile sonuçlanacaktır. Benzer şekilde Türk Ceza Kanunu açısından da, psikolojik danışman suç teşkil edecek bir davranışta bulunmuş olacaktır. Çünkü madde 136'da kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi ya da yayılması bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Ayrıca bu suç kamu görevindeki biri tarafından ve görevin verdiği yetkiye dayanılarak işlendiğinde ceza, yarı oranında arttırılabilmektedir. Bu noktada psikolojik danışmanın durumun yasal boyutunu da göz önünde bulundurması önem taşımaktadır.

♦ *Türk Ceza Kanunu m. 136*

♦ *Olası değer aktarımı*

Bunlara ek olarak psikolojik danışmanın olası değer aktarımlarının farkında olarak, bu süreci önlemeye çalışmaması da benzer şekilde Türk PDR-DER Etik Kuralları'ndaki bazı maddelerin ihlal edilmesine neden olacaktır. Söz konusu durumun özellikle *"Bireysel ve Kültürel Farklılıklara Duyarlılık"* temel ilkesine *(...Danışanlar psikolojik danışmandan farklı düşünce*

ve ideolojilere, inanç ve değerlere sahip olabilirler; bu gibi durumlarda, danışmanlar ayırım yapmaksızın hizmet vermeye çalışırlar... herkesi kabul edicidirler ve onlara anlayış göstererek hizmet verirler.) ve "Başkalarına Saygı" etik standardına *(...kendilerininkinden farklı olan değer yargılarına, tutumlara, kanılara ve törelere bağlı kişilerin haklarına saygı gösterirler...)* uygun olmadığı görülmektedir.

4. Adım: Problem durumu etik ve hukuki ilke ve kurallar açısından incelendikten sonra; çözüm alternatiflerinin üretilmesi ve alternatiflerin olası sonuçları ile avantajları ve dezavantajlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Yaşanan etik ikilemin, bilgilerin gizliliği boyutu ile başa çıkabilmek için oluşturulabilecek bazı alternatifler aşağıdaki gibidir:

♦ *Etik ve hukuk kurallarına gore inceleme*

♦ *Olası çözüm alternatifleri*

- Psikolojik danışmanın Esra'nın annesine, sınava girmeme kararı ve derslerindeki düşüşün olası nedenleri ile ilgili danışanla yürütülen görüşmelerin içeriğinden öğrendiklerine dayalı olarak bilgi vermesi;
- Konuşulanların aralarında kalacağı konusunda anne ile anlaşma yaparak, önemli bazı durumlarla ilgili (anneye) bilgi vermesi;
- Anneye, Esra ile psikolojik danışma görüşmeleri yaptığını söylememesi ve böylece öğrenilen bilgilerin gizli tutulmasını sağlaması;
- Anneye, Esra ile psikolojik danışma süreci yürütüldüğünü söylemesi ancak içerik ile ilgili bilgi verilmesinin etik ve yasal açıdan uygun olmadığını açıklayarak bilgilerin gizliliğini sağlaması;
- Anneye görüşmelerin içeriği ile ilgili bilgi vermemesi ancak Esra'yı yaşadığı sıkıntıların bir kısmını annesi ile paylaşması için ikna etmeye çalışması;
- Anneye; görüşmelerin içeriği ile ilgili bilgi vermemesi ancak anneden izin alarak, annenin kaygı duyduğu konularla ilgili Esra'yı bilgilendirmesi ve kariyer gelişimi ile ilgili danışanın farkındalık kazanmasına destek sunması;
- Esra'yla yapılan özel görüşmeleri gizli tutması ancak onun da onayı olması hâlinde annesinin kaygı duyduğu konularla ilgili anne ve Esra'nın birlikte katılacağı aile danışmanlığı oturumları yürütmesi.

♦ *Değer çatışmaları*

Yaşanan problem durumunun değer çatışmaları boyutu ile başa çıkabilmek için aşağıdaki alternatif çözüm yolları üzerinde düşünülebilir:

- Esra'ya, evlenmeden cinsel deneyim yaşamasının ve erkek arkadaşının beklentilerine göre kariyerini şekillendirmeye karar vermesinin ileride onun için ne gibi sıkıntılar oluşturabileceği konusunda bilgi vermesi ve düşünmeye teşvik etmesi;
- Esra'ya hem romantik ilişki hem de kariyer gelişimi bağlamında aldığı kararların uygun olmadığını fark ettirmeye çalışması;

- Esra'yı aldığı kararların olası avantaj ve dezavantajlarını fark etmesi ve tercihlerini daha özerk bir şekilde yeniden değerlendirmesi konusunda desteklemesi;
- Esra'nın şimdiye kadar aldığı kararlara saygı duyması ve danışma sürecini bu doğrultuda yürütmesi;
- Esra'ya kendi değerlerini aktarmamak için konsültasyon ve süpervizyon desteği alması;
- Değer temelli çatışmalarını çözmek amacıyla Esra'yı uygun bir uzmana sevk etmesi.

♦ *Uygun eylem planını seçme*

5. Adım: Çözüm alternatifleri belirlendikten sonraki aşama en uygun eylem planının seçilmesidir. Her bir çözüm alternatifinin olası sonuçları, avantaj ve dezavantajları incelendiği zaman; bir kaç çözüm alternatifinin birlikte ele alınmasının, problemin daha uygun bir şekilde çözümlenmesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Danışma sürecinde elde edilen bilgilerin gizliliği ile ilgili yukarıda aktarılan tartışmalar göz önünde bulundurulduğunda; psikolojik danışmanın süreç içerisinde öğrendiği gizli bilgileri danışanın onayı olmaksızın annesiyle paylaşmaması ve anneyi bu paylaşımın yapılamamasının nedenleri konusunda etik ve hukuki gerekçelerle birlikte uygun bir şekilde bilgilendirmesi önemli görünmektedir.

Psikolojik danışmanın anneye, kızıyla ilgili kaygıları konusunda destek sunmadan önce; onun da onayını alarak, Esra'yı durumdan haberdar etmesi ve böylece etik ikilem çözme sürecine danışanı da dahil etmesi düşünülebilecek seçenekler arasındadır. Böylece Esra'nın, annesinin kaygı duyduğu konularla ilgili ikisinin de yer alacağı görüşmeler gerçekleştirmeyi uygun bulması durumunda; danışanın yeterliği kapsamında ise aile danışmanlığı süreci yürütülerek aileye destek sunulabilir. Bu noktada danışmanın bir yandan da aile danışmanlığı gibi konulardaki yeterliğini geliştirmesi gerekmektedir. Ancak Esra'nın gizli bilgilerinin saklı tutulması koşuluyla, annesiyle ortak yürütülecek danışma sürecine katılmaya istekli olmaması durumunda; anne ergenlik dönemindeki kızıyla nasıl sağlıklı bir şekilde iletişim kurabileceği konusunda desteklenebilir. Bu noktada psikolojik danışmanın Esra ile ilgili özel bilgileri biliyor olmasının, anne ile yürüttüğü görüşmelere olumsuz bir şekilde yansıdığını fark etmesi durumunda, annenin okuldaki başka bir uzmana yönlendirilmesi de düşünülebilecek seçenekler arasındadır. Ancak bu çözümler tek başına yeterli değildir. Danışmanın olası değer aktarımlarını önleyebilmek için de bazı önlemler alması gerekmektedir. Bu bağlamda düzenli konsültasyon ya da süpervizyon desteği alarak süreci yürütmesi düşünülebilecek diğer çözüm alternatifleri arasındadır. Ayrıca psikolojik danışmanın yeterliklerini geliştirme ya da değer aktarımlarını önleme amacıyla ek bazı eğitimler alması, ilgili alan yazını takip ederek bilgi edinmesi ya da

gerekli durumlarda Türk PDR-DER Etik Kurulu'ndaki uzmanlar ile iletişime geçmesi veya gerekli durumlarda hukuki danışmanlık alması danışma sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine destek sunabilecek diğer önlemlerdir.

♦ *Sonucu değerlendirme*

6. Adım: Etik karar verme sürecinin son aşaması sonucun değerlendirilmesini içermektedir. Süreç içerisinde danışanın, danışma sonucunda ulaşmayı planladığı amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştiremediği, annenin kızına yönelik kaygılarıyla ilgili uygun danışmanlık hizmeti alıp alamadığı, gizlilik ilkesinin sınırlarının planlandığı şekilde korunup korunamadığı ve psikolojik danışmanın olası değer aktarımlarının önüne geçip geçemediği değerlendirilir. Kısacası psikolojik danışmanın aldığı kararların ve danışma sürecinin, danışanın yararına olup olmadığı gözden geçirilir. Ayrıca uygulamaların meslek etiğine uygunluğu yeniden değerlendirilir. Seçilen alternatiflerin yarar sağlayamadığının fark edildiği durumlarda, önceki basamaklara geri dönülür ve daha uygun olabilecek farklı alternatifler uygulamaya konulur.

Örnek 4

Psikolojik danışma desteği almak için Ahmet adlı danışmana başvuran Derya, oldukça umutsuz ve olumsuz duygularla danışma sürecine başlamıştır. Yaşamın anlamının azaldığını, hayatının yalnızca eşinden ve çocuklarından ibaret olduğunu, bu nedenle de kendini eve hapsolmuş gibi hissettiğini düşünmektedir. Üniversite yıllarında tanıştığı eşinin ısrarı üzerine okulunu yarıda bırakıp onunla evlenen Derya, eşine af fırsatından faydalanarak üniversiteye geri dönmek istediğini belirtmiştir. Ancak eşi, kendi başına böyle bir karar alması durumunda onu boşanmakla tehdit etmiştir. Bunun üzerine Derya'nın hissettiği olumsuz duygu durumu oldukça yoğunlaşmış ve intihar ile ilgili düşüncelerinden bahsetmeye başlamıştır. Zaman zaman hayatına son vermenin bile aklından geçtiğini ama buna cesaret edecek gücü olmadığını belirtmiştir. Eşinin danışma yardımı aldığını bilmediğini, bilmesi durumunda bunu engelleyeceğini ancak onu şu an için ayakta tutan tek şeyin danışma görüşmeleri olduğunu söylemiştir. Danışman; danışanın boşanma ile ilgili karmaşık duygular içerisinde olduğunu ancak kariyer gelişimi ile ilgili adım atmazsa da olumsuz duygu durumunun değişmeyeceğini fark etmiştir. Ancak içten içe ailenin önemli bir kurum olduğunu, ailesinin dağılmaması için Derya'nın fedakarlık yapması gerektiğini, anne olması nedeniyle çocuğu için evliliğini devam ettirmek için çabalamasının uygun olacağını düşünmektedir. Ayrıca Derya'nın intihar ile ilgili düşünceleri karşısında nasıl bir yol izlemesi gerektiğine tam olarak karar verememektedir.

♦ *Problemi ve boyutlarını tanımlama*

1. Adım: Etik karar verme sürecinin ilk aşamasında problemin ayrıntılarıyla tanımlanması gerekmektedir. Psikolojik danışmanın yaşadığı soru-

nun önemli bir boyutu, yoğun umutsuzluk ve bıkkınlık duyguları içerisinde olan danışanının, intihara ilişkin düşünceleri olduğunu danışma sürecinde psikolojik danışmanla paylaşmış olması ile ilgilidir. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi danışanın kendisine ya da başkasına zarar vermeye yönelik paylaşımları, gizlilik ilkesinin bozulmasını etik bir gereklilik hâline getirmektedir. Ancak öte yandan gizlilik ilkesi bozulmadan önce danışanın intihar eylemini gerçekleştirmeye yatkınlığının da ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü daha önce intihar ile ilgili bölümde tartışıldığı gibi; psikolojik danışmanın, danışanına karşı bu yönde etik bir yükümlülüğü bulunmaktadır. Aynı zamanda danışanın intihar niyeti ile ilgili ailesine yani eşine bilgi verilmesi de, danışanın kendisi için psikolojik destek kaynağı durumuna gelmiş danışma yardımından faydalanamaması ve dolayısıyla psikolojik durumunun daha da kötüye gitmesi riski taşımaktadır.

Psikolojik danışmanın karşılaştığı problemin bir diğer boyutu ise psikolojik danışmanın kendisiyle ilgilidir. Psikolojik danışman toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargı niteliğinde bazı kültürel değerlere sahiptir ve bu değerlerin psikolojik danışma sürecinde danışana aktarılması olasılığı bulunmaktadır. Söz konusu değer çatışmasının farkına varmaya başlayan danışman, aynı zamanda danışanı özerk kararlar alması yönünde desteklemesinin etik bir gereklilik olduğunun bilincindedir. Ancak danışanı içinde bulunduğu kültüre ve cinsiyet rollerine uyum sağlaması yönünde mi yoksa özerk kararlar alıp ruh sağlığını koruması yönünde mi desteklemesinin daha uygun olacağına karar verememektedir.

Sonuç olarak bu örnekte danışman; danışanın intihar ile ilgili düşüncelerinin ailesine/eşine bildirilmesinden ya da bildirilmemesinden ve danışmanın sahip olduğu kültürel değerlerin danışana aktarılmasından kaynaklanabilecek etik ikilemlerle karşı karşıyadır. Danışmanın hem yasal konularla ilgili hem de mesleki etik değerlerle ilgili sorun yaşama riski olabileceği görülmektedir.

♦ *İkilem kimin?*

2. Adım: İkinci aşamada psikolojik danışmanın ikilemin kimin olduğuna karar vermesi gerekmektedir. Yukarıda da açıklandığı gibi, danışanın intiharla ilgili düşüncelerinin ilgili kişilere bildirilip bildirilmemesi danışmanın sorumluluğundadır. Ancak evliliğine devam edip etmemek ve kariyerini nasıl şekillendireceğine karar vermek danışana ait sorumluluklardır. Bu noktada psikolojik danışmanın olası değer aktarımlarının önüne nasıl geçebileceği ile ilgili etiğe uygun kararlar alması da önem taşımaktadır.

♦ *İnceleme ve ilişkilendirme*

3. Adım: Üçüncü aşamada durumla ilgili bilgi toplanması, etik ilkelere ya da hukuki gerekliliklere göre konunun incelenmesi gerekmektedir. Danışanın intihar düşünceleri ile ilgili inceleme yapıldığında; daha önce de bahsedildiği gibi Türk PDR-DER Etik Kuralları'nın Psikolojik Danışma İlişkileri bölümü-

nün 6. maddesi uyarınca intihar düşünceleri, gizliliğin bozulmasını gerektiren bir durum olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca intihar eğiliminin ve girişiminin olması durumunda, danışanın ailesine ve yetkili birimlere bilgi verilmesi Türk Ceza Kanunu m. 98 uyarınca yasal bir yükümlülük hâline getirilmiştir. Psikolojik danışmanın bu tür bir eğilimi ya da girişimi bildirmemesi ve danışanının ölmesi durumunda, 1 ila 3 yıl hapis cezası istenebilmektedir. Psikolojik danışmanın karar verirken bu tür bilgileri göz önünde bulundurması gerekmektedir. Ancak öte yandan danışanın eşinin danışma yardımı aldığı konusunda bilgilendirilmesi; genel etik ilkelerden "özerkliğe saygı", "yararlı olma" ve "zarar vermeme" ilkelerinin ihlalini de beraberinde getirme riski taşımaktadır. Çünkü danışan eşinden bağımsız bir karar alarak kendi psikolojik duygu durumunu destekleme yönünde bir seçimde bulunmuştur. Bu noktada eşin bilgilendirilmesi, danışanın özerk kararına uygun olmayacaktır. Aynı zamanda danışanın intihar riskinden korunması amacıyla atılacak olan bu adım, danışanın psikolojik yardım almasını engelleyebileceği için, danışana yararlı olmaktan ziyade, zarar veren bir eylem hâline dönüşme olasılığı taşımaktadır. Bu durum özellikle danışanın intihar niyetinin danışman tarafından uygun şekilde değerlendirilmemesi durumunda daha belirgin hâle gelecektir. Çünkü bazen danışma sürecinde intihar ile ilgili dile getirilen söylemler, yalnızca danışanın umutsuzluk, üzüntü ve anlamsızlık duygularının yoğunluğunu niteleme amacı taşımaktadır. Bu noktada psikolojik danışmanın intihar niyeti ile ilgili ayrıntılı bir değerlendirme yapması önemli görünmektedir.

♦ *Türk Ceza Kanunu*

♦ *Genel etik ilkelerin olası ihlali*

Psikolojik danışmanın içinde yaşadığı kültürel değerlerden etkilenerek cinsiyete ilişkin sahip olduğu kişisel değerlerini danışana aktarma riskinin söz konusu olduğu durumda *ise "danışanın özerkliğine saygı duyma"* ve *"adil davranma"* ilkelerinin olası ihlali söz konusu olacaktır. Çünkü değer aktarımı ile aslında danışman danışanın bireysel farklılıklarına ve özerk kararlar alabilen bir birey olduğuna tam olarak saygı duymamaktadır. Ayrıca danışmanın, danışandan içten içe anne ve kadın olduğu için fedakarlık beklentisinde olması "adil olma" ilkesine uymamaktadır çünkü cinsiyetinden dolayı ondan farklı toplumsal beklentiler içindedir.

♦ *Özerkliğe saygı ve adil olma ilkeleri*

Psikolojik danışmanın, söz konusu tutumu aynı zamanda Türk PDR Derneği Etik Kitapçığı'ndaki "Bireysel ve Kültürel Farklılıklara Duyarlılık" temel ilkesine *(cinsiyet..., medeni durum gibi bireysel ve kültürel farklılıkların, verecekleri hizmeti olumsuz olarak etkilememesine özen gösterirler)* ve "Bireysel Farklılıklar Genel Standardına" *(...karşılaşmaları durumunda ayrımcılık yapmaz, taraf tutmazlar... herkese gereksinimleri ölçüsünde eşit davranırlar...)* da aykırı görünmektedir. Çünkü danışman; cinsiyet açısından kalıp yargı hâline dönüştürdüğü inançlarını, danışanın problemini değerlendirmede yanlı olarak kullanma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Benzer şekilde danışanın bu yaklaşımı APA (2002) Etik Kodları'ndaki "İnsan Haklarına ve Onuruna

PDR

♦ *Bireysel ve kültürel farklılıklara duyarlılık*

Saygı" maddesinin *(...yaş, cinsiyet, cinsiyet kimliği, etnik köken, kültür, ulusal köken, din, cinsel yönelim, engellilik, dil ve sosyoekonomik durumdan kaynaklanabilecek kültürel, bireysel ve rol farklılıklarının bilincindedirler ve bu gruplardan herhangi birinin üyeleri ile çalışırken bu farklılıklara saygı duyarlar...)* de ihlal edilmesi ile sonuçlanacaktır.

4. Adım: Dördüncü aşamada psikolojik danışmanın olası çözüm alternatifleri üretmesi gerekmektedir. Sorunun intihar niyeti ve gizlilik ile bağlantılı yönünün çözümüne ilişkin aşağıdaki alternatifler düşünülebilir:

♦ *Olası çözüm alternatifleri*

- Psikolojik danışman, Derya'nın intihar ile ilgili düşüncelerden bahsettiğini, onun bilgisi dahilinde eşine bildirir.
- Derya'nın intihar ile ilgili düşüncelerden bahsettiğini, onun bilgisi dahilinde ailesinin başka bir üyesine bildirir.
- Derya'nın intihar ile ilgili düşüncelerden bahsettiğini, ona bilgi vermeksizin ailesindeki herhangi bir üyeye/eşine bildirir.
- Derya'nın psikolojik danışma desteği almaya devam edebilmesi için intihar ile ilgili düşüncelerini gizli bilgi olarak kabul eder ve bildirimde bulunmaz.
- Derya'nın intihar ile ilgili düşüncelerini, girişimde bulunma riski açısından ayrıntılı bir şekilde değerlendirir.
- Derya'nın intihar girişiminde bulunma olasılığını konsültasyon ve süpervizyon desteği aracılığıyla değerlendirir.
- Derya'nın intihar girişiminde bulunma olasılığını Derya ile konuşur.
- Derya'yı intihar vakalarıyla çalışma konusunda yetkin olan başka bir ruh sağlığı uzmanına sevk eder.

Etik problemin değer çatışmaları boyutu ile başa çıkabilmek için ise aşağıdaki alternatif çözüm yolları üzerinde düşünülebilir:

♦ *Çözüm alternatifleri*

- Psikolojik danışman, Derya'ya; evliliğini sürdürmesine yönelik amaçlar belirlemesine destek sunarak psikolojik danışma sürecini yürütmeye devam eder.
- Derya'yı, geleneksel cinsiyet rollerine uyum sağlaması konusunda psikolojik danışma süreciyle destekler.
- Değer temelli çatışmalarını çözmek amacıyla Derya'yı uygun bir uzmana sevk eder.
- Derya ile süreci yürütmeye devam eder ancak bir yandan da değer aktarımını önlemek için süpervizyon ya da konsültasyon desteği alır.
- Derya'yı kendi özgür seçimlerini yapması konusunda destekler.
- Derya'nın da onayını alarak, eşini psikolojik danışma sürecine dahil eder.

♦ *En uygun eylem planını seçme*

5. Adım: Çözüm alternatifleri belirlendikten sonra, en uygun eylem planının seçilmesi aşamasına geçilir. Her bir çözüm alternatifinin olası sonuçları, avantaj ve dezavantajları incelendiği zaman; bir kaç çözüm alternatifinin birlikte ele alınmasının daha uygun olacağı görülmektedir. İntihar düşünceleri ve gizliliğin korunması arasında yaşanan ikilem göz önünde bulundurulduğunda; psikolojik danışmanın öncelikle danışanın intihar ile ilgili söylemlerinin, gerçeğe dönüşme riskini profesyonel bir biçimde değerlendirmesi gerekmektedir. Çünkü danışan yalnızca duygu yoğunluğunu nitelendirmek amacıyla bu tür bir söylemde bulunmuşsa; eşine intihar düşünceleri ile ilgili bildirimde bulunmak danışana yarardan çok zarar verecektir. Psikolojik danışman intihar ile ilgili değerlendirmede bulunurken 6. Bölüm'de belirtilen değerlendirme boyutlarını kullanabilir.

♦ *İntihar girişimi riskini değerlendirme*

Psikolojik danışmanın yaptığı incelemeler sonucunda; danışanın intihar girişiminde bulunma riski yüksek düzeyde ise, danışana yasaların getirdiği aileye bildirim yükümlülüğünün hatırlatılması ve danışanla birlikte öncelikle hangi aile üyesine bildirimde bulunulmasının uygun olacağına karar verilmesi düşünülebilir. Bu noktada ilk olarak danışanın eşi dışındaki bir üyeyle konunun paylaşılması kararlaştırılabilir. Çünkü böylece danışanın psikolojik destek alma sürecinin sekteye uğraması önlenmiş olacaktır. Ayrıca psikolojik danışmanın yeterlik sınırları kapsamı dışında kalması hâlinde, danışanın uygun bir ruh sağlığı uzmanına (ör. psikiyatrist) sevk edilmesi de düşünülebilecek diğer alternatifler arasındadır. Ancak danışanın intihar girişiminde bulunma riski düşük ise; bilginin gizliliğinin sağlanması ve danışma sürecinin devam ettirilmesi daha uygun görünmektedir. Buna ek olarak, psikolojik danışmanın intihar girişimini değerlendirirken ya da süreci yürütürken süpervizyon ve konsültasyon desteği de alması önemli olacaktır.

♦ *Değer çatışmaları*

Psikolojik danışmanın, aynı zamanda sürece yansıyabilecek cinsiyet temelli değer aktarımı ile baş edebilmek için de bazı önlemler alması gerekmektedir. Bu bağlamda psikolojik danışmanın intihar girişiminin yanı sıra; olası değer çatışmaları ile ilgili de sürecin başından sonuna kadar konsültasyon ya da süpervizyon desteği alması yararlı olacaktır. Böylece danışanı özerk kararlar alması konusunda daha sağlıklı bir şekilde destekleyebilecektir. Ayrıca danışan kişisel sorunlarının yanı sıra evliliğiyle bağlantılı önemli bazı sıkıntılar yaşamaktadır. Bu noktada psikolojik danışma sürecinin yalnızca Derya ile birlikte yürütülmesi, danışanın sorunlarını çözmesine tam olarak destek sağlamayacaktır. Etik karar verme sürecinin bu basamağında psikolojik danışman; eğer yeterlik sınırları içerisindeyse danışanın da onayını alarak, eşini de psikolojik danışma sürecine dahil edebilir. Bu noktada danışmanın bir yandan da aile danışmanlığı gibi konulardaki yeterliklerini geliştirmesi ve desteklemesi gerekmektedir.

♦ *Son aşama: sonucu değerlendir.*

6. Adım: Sürecin son aşamasında psikolojik danışman; danışanın yaşadığı olumsuz duygu durumunun değişip değişmediğini, intihar girişimi ile ilgili aldığı kararların sonuçlarını, aile ilişkilerinin düzelip düzelmediğini, bireylerin istekleri üzerinde uzlaşıp uzlaşamadıklarını kısacası psikolojik danışmanın aldığı kararın danışanın yararına ya da meslek etiğine uygun olup olmadığını değerlendirilir. Ayrıca psikolojik danışman düzenli süpervizyon ve konsültasyonlar aracılığıyla cinsiyete ilişkin değer temelli çatışmalarını çözüp çözemediğini ya da sürece olumsuz bir aktarımda bulunup bulunmadığını değerlendirir. Danışanın seçtiği alternatiflerin yarar sağlamadığının ya da değer aktarımının tüm çabalara rağmen devam ettiğinin fark edildiği durumlarda önceki basamaklara geri dönülerek farklı çözüm alternatifleri üzerinde yeniden düşünülür.

Sonuç

♦ *Dikkatli bir değerlendirme ile yönetme*

♦ *Mesleki ve etik açıdan zorlayıcı ancak yeni bir öğrenme kaynağı*

Etik ikilemler, psikolojik danışma sürecinde günlük uygulamalarda karşılaşabileceğimiz zor uğraşlar olarak ortaya çıkabilir. Neyse ki, birçok ikilem dikkatli bir değerlendirmeden sonra yönetilebilir bir düzeydedir. İkilemlerin birçoğu, büyük olasılıkla; danışanı bir başkasına sevk etme veya etmeme, psikolojik danışma süpervizyonunda neler konuşacağını belirleme veya danışanınızın, önerdiğiniz eylem planını onaylayıp onaylamayacağına karar verme ile ilgilidir. Etik ikilemlerin çözümlenmesi; düşünmeyi, bilgiyi, hissetmeyi gerektirmektedir. Ayrıca bazı kararları almada ve bunları sürdürmede cesur olmanız gerekebilir. Etik ikilemlerin çözümlenmesi genel problem çözme sürecine benzemektedir ve psikolojik danışmanların eğitimle bu süreçte daha becerili olabilecekleri öne sürülmektedir. Burada önerilen etik problem çözme modeli, nihai değildir ancak psikolojik danışma uygulamalarında yararlı olduğu görülmüştür. 3. Bölüm'de sözü edilen meslek etiğinin altı kaynağının herhangi birinden elde edilen görüşle birleştirilmesi açısından da yeterince esnektir. Etik ikilemler genellikle mesleki ve kişisel açıdan zorlayıcı durumlardır, ancak ikilemler bir bütün olarak meslektaşlarla paylaşıldığında aynı zamanda psikolojik danışmanlar için yeni bir öğrenme kaynağıdır (Bond, 1997).

UYGULAMA İÇİN ÖNERİLER

15

Ana Hatlar

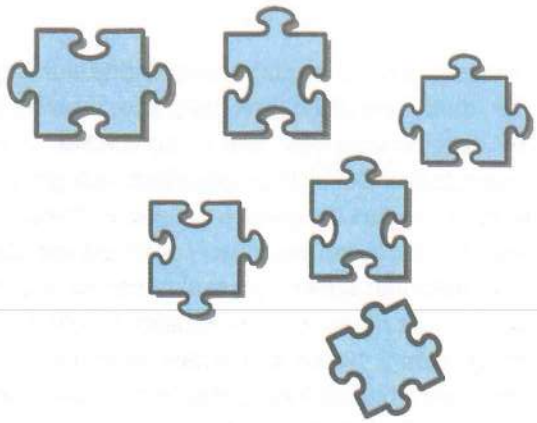
- Psikolojik Danışmanlığın Yasal Düzenlenmesi
- Etik Bilinç
- Saygı ve Güven
- Son Söz

Düşünme Kutusu

Aday bir psikolojik danışman olarak kendinizi bu mesleğe adama yönünden nasıl bir duygu içindesiniz? Bu meslek sizin için nasıl bir anlam ifade ediyor? Etik ilkeler sizin için yol gösterici mi yoksa zorlayıcı mı olacak? Mesleğinizi icra ederken sadece yasal olanı mı, yoksa etik açıdan ideal olanı mı hedef alacağınızı düşünüyorsunuz? Kendinizi dürüstçe değerlendirmeye çalışınız.

15

Psikolojik danışma alanının etik çerçevesi, psikolojik danışmanların var olan etik uygulamaları yeniden gözden geçirmelerini gerektirecek şekilde değişmeye devam etmektedir. Bu değişimler geliştiricidir ve artarak devam etme eğilimindedir. Etik uygulamalar, sosyal değişim hızında ilerlemektedir ancak bazı durumlarda bunu sağlayabilmek için ciddi atılımlar yapmak gerekebilir. Böyle bir atılım, meslek yasasının geliştirilmesi ve kabul edilmesi sürecine bağlı olarak oldukça yakındır.

♦ *Etik uygulamaları yeniden gözden geçirme*

♦ *Meslek yasası*

Psikolojik Danışmanlığın Yasal Düzenlenmesi

Yasal düzenlenme olasılığı, uzun yıllardır psikolojik danışma alanının üzerinde asılı durumdadır. Uygulamacılar arasında, içten destek olmak fikrinden, toptan karşı olma anlayışına kadar oldukça farklı duygular ortaya çıkarması olasıdır. Bunların hemen hepsi karmaşık duygulardır. Farklı duruşların çoğu, kendini adamış bir radikal (büyük olasılıkla dirençli) veya bir profesyonel (büyük olasılıkla dikkatli bir şekilde kabul eden veya hatta coşkuyla destekleyen) biri olarak kişinin psikolojik danışma hizmeti sunmasına ilişkin görüşleriyle ilgilidir. Diğer bir ifade ile bir meslek elemanı olarak, alana olan bağlılığı ve duruşu ile ilgilidir. Düzenlemeler gerçekleştiğinde, bu durum, uygulamacıların etik zeminlerini önemli ölçüde dönüştürecek büyük bir değişim adımı olacaktır. Türkiye'de psikolojik danışma mesleğine ilişkin meslek yasası hazırlama ve TBMM'ye sunma süreci, Türk PDR-DER tarafından yıllar önce başlatılmış ve henüz sonuç alınamamış bir uğraş olarak gündemdeki yerini korumaktadır.

♦ *Alana olan bağlılık ve duruş*

Aşağıda sunulan öneriler yalnızca etiğe ilişkin değil, onun çok daha ötesine uzanabilir, ancak bu kapanış bölümünde etik üzerine yoğunlaşılacaktır. Bazı konulardaki etik anlayış zamanla değişecek ve güncel uygulamalara uygunluğu açısından, esas alınan konulara dayalı olarak yaptırım gücü olan daha otoriter bir ses tarafından (yasalarca) belirlenecektir. Bir

♦ *Yaptırım gücü*

♦ *Zorunlu etik yükümlülükler*

♦ *Sağlık Meslekleri Konseyi*

♦ *Halkı koruma amacı*

dereceye kadar, bunlar mesleki örgütler kapsamında gerçekleşmektedir. Etik, daha derinlikli olarak geliştikçe, mesleki örgütler giderek artan bir şekilde; bazı zorunlu olan etik yükümlülükler (psikolojik danışman ve danışan arasındaki cinsel ilişkinin yasaklanması gibi) ile daha çok uygulamacılar tarafından uygun bir şekilde belirlenen (diğer ikili ilişki türleri) yükümlülükler arasında bir ayrım yapmaya çalışmaktadır. Sağlık Meslekleri Konseyi yetkisini, halka ilan edilen ve yasal olarak da kabul edilen halkı koruma amacından –ki tek amacı budur– almaktadır. Bu durum; bu örgütün etik çerçevesinin gelişimini, halkın korunması ile kendi üyelerinin gereksinimlerine cevap verilmesini bünyesinde birleştiren mesleki örgütlerden oldukça farklılaştırmaktadır. Bu farklılaşma, halkın korunmasında nelerin gerekli olduğu ve nelerin olmadığı arasında isabetli bir ayrım yapan ve kararlı olan bir duruşu teşvik etmektedir. Bu konseyin etik alt yapısı hâlâ dönüşmeye devam etmektedir. Konsey belli bir duruş sergilediğinde, yükümlülükler, kayıtlı olan bütün meslekleri kapsayacaktır. Yükümlülüklerin anlatıldığı dil basit olma eğiliminde, düz ve otoriterdir. Örneğin:

"Meslek Odasına kayıtlı bir kişi olarak görevleriniz"

Sağlık mesleklerinin herhangi birinde çalışan tüm meslek elemanları için olduğu gibi, bir psikolojik danışman olarak bağlı bulunduğunuz kurumda tanımlanmış olan görevleriniz çerçevesinde, psikolojik danışma uygulamalarında genel olarak aşağıdaki yönergeler size yol gösterici olarak yararlıdır.

Uymanız Gereken Etik İlke ve Uygulama Standartları

♦ *Yol gösterici yönergeler*

1. Hizmetten yararlanan kişiler için "en iyi olanı" uygulama yönünde davranmalısınız.
2. Hizmetten yararlanan kişilerin gizliliğine saygı duymalısınız.
3. Kişisel davranışlarda yüksek standardı korumalısınız.
4. Uygulama ve yeterliğinize ilişkin önemli bütün bilgileri (meslek odasına ve diğer ilgili yerlere) vermelisiniz.
5. Mesleki bilgi ve becerilerinizi sürekli güncel tutmalısınız.
6. Bilgi, beceri ve deneyimlerinizin sınırları çerçevesinde davranmalısınız ve eğer gerekirse kişiyi başka bir uygulamacıya sevk etmelisiniz.
7. Hizmetten yararlananlar ve diğer uygulamacılar ile uygun ve etkili bir şekilde iletişim kurmalısınız.
8. Sorumluluğunuz kapsamında olan diğer insanların yürütmesini istediğiniz görevler için etkili bir şekilde süpervizörlük yapmalısınız.
9. Bir müdahalede bulunmak için (acil durumlar hariç) bilgilendirilmiş onam almalısınız.

10. Kayıtları doğru bir şekilde tutmalısınız.
11. Olası risklere karşı gerekli tedbirleri almalı, dürüstçe ve güvenli bir şekilde başa çıkmalısınız.
12. Sağlığınız, performansınızı veya kararlarınızı etkiliyorsa, çalışmalarınızı sınırlamalı veya uygulamaları durdurmalısınız.
13. Dürüstlük ve doğruluk çerçevesinde davranmalısınız ve davranışınızın kamunun size veya mesleğinize duyduğu güvene zarar vermediğinden emin olmalısınız.
14. Yaptığınız bütün tanıtım ve reklamların doğru olduğundan emin olmalısınız.

Bu kurallar, meslek odasına kayıtlı olan sağlık meslekleri elemanlarından beklenilen davranış, performans ve etik standartlarını göstermektedir. Standartlar ayrıca kayıt olmak için başvuranlara da uygulanmaktadır (HPC, 2008).

♦ *Meslek odası*

Eğer bir meslek odası varsa, kayıtlı kişilerden bazıları hakkında, ilgili standartları karşılayamayacak bir şekilde çalışmaları veya yanlış bir hareket tarzı benimsemelerine ilişkin sorgulanmaları konusunda çeşitli sorular ve şikayetler alınabilir. Bu kişiler, genellikle meslek odasına ilişkin kayıtlarının etkilenebileceği konusunda endişelenebilirler.

Eğer yaptığınız uygulama ile ilgili bilgilendirilmiş, mantıklı ve profesyonel kararlar verirseniz, öncelikli olarak sizden hizmet alanların yararını gözeterek, istendiğinde kararlarınızın haklılığını gösterebilirseniz. Bu durumda da mesleki standartları karşılamadığınızı söylemek pek mümkün olmayacaktır (HPC, 2008).

♦ *Sürekli ve düzenli süpervizyon gerekliliği*

Yukarıda alıntılar yapılan belge, kamuyu korumada temel kabul edilen konular üzerinde bütüncül bir duruşa sahip olarak, dikkatli bir şekilde kaleme alındığına ilişkin tüm izleri taşıyor. Belgeye dâhil edilmeyen konulardan birisi, sürekli ve düzenli süpervizyon gerekliliğidir. Bu durum, bu yükümlülüğün gerekli olmadığı anlamına gelmemektedir. Sağlık Meslekleri Konseyi; mesleki örgütleri, eğitsel ve gelişimsel katkı vermeleri konusunda teşvik etmektedir. Bu gereklilik, belki de psikolojik danışmanlar için bir mesleki örgüte üye olmanın gerekliliği olarak kalacaktır. Kayıt olmak için kabul edilme süreci geliştikçe daha fazla şey netleşecektir. Şu anki duruma göre, düzenleme sonrasında psikolojik danışmanlar daha çok boyutlu etik çerçevede çalışıyor olacaklar; bu çerçevede onlardan aşağıdakileri dikkate almaları beklenecek:

♦ *Çok boyutlu etik çerçeve*

- Yasal düzenlemenin gerektirdiği etik ilke ve standartlar;
- Psikolojik danışman rolü için geçerli olan kanunlar;
- İşverenle yapılan sözleşmeler;

- Mesleki örgütlerin etik gereklilikleri;
- Psikolojik danışmanın, danışan için en iyisine yönelik olarak sahip olduğu bilgilendirilmiş, mantıklı ve mesleki kararları.

Etik Bilinç

Bu kitapta yazılanlar öncelikle, bu alandaki uygulamacılarda, "etik bilinci (ethical mindfulness)" kazandırmaya yöneliktir. Etik bilincin, bazı görevleri terk ederek veya kesinlik oluşturmak için katı davranmayı dayatarak, uygun bir etik pozisyon belirlemenin zorluğuna karşı bir alternatif olduğu ileri sürülebilir. Etik bilincin ne anlama gelebileceğini tanımlamaya çalışalım.

♦ *Etik duyarlık, özen ve bütünlük*

> Günümüzdeki sosyal yaşamın karmaşıklığı ve farklılığı karşısında, etik duyarlılık ve özen ile aydınlatılmış bir şekilde hareket ederek, mesleki ve kişisel bütünlüğe bağlı olmaktır.

Etik bilinç olgusu, günümüzde daha önce olduğundan çok daha güçlüdür. Bu alanda kullanılan dilin bilimsel mantıktan daha az kök salmış olmasına ve sosyal bilimlerin daha soyut ve daha yumuşak boyutlarına –hatta insan maneviyatıyla ilişkili değerlere– biraz daha fazla açık olmasına karşın, *Davranış Performansı ve Etik Standartları*'ndaki (HPC, 2008) düşünce dizisi ile bunun arasında bilgilendirilmiş, mantıklı ve mesleki kararlar açısından çok fazla ortak yön vardır.

♦ *Etik bilinci geliştirmek: uzun, ince ve zorlu bir yolculuk!*

Bu alanda geçen yüzyıldan beri çalışan iki yazar olarak şunu söyleyebiliriz; etik bilinci geliştirmek; uzun, ince ve zorlu bir yolculuğa benzer! Bu yolda ilerlerken sizi yoldan çıkarabilecek pek çok *"çeldiriciler"* olabilir ancak etiğe bağlı kalmayı sağlayan güç *"kendine ve mesleğe saygı duymaktır"*. Etik değerleri benimsemek "mesleki olgunluk" ile birlikte giden ve birbirini besleyen bir döngüdür. Sürekli öz eleştiri yapmayı ve bunda dürüst olmayı gerektirir. Uygulamalarımızda sürekli olarak kendimize "Yaptıklarım etiğe ne kadar uygun?", "Nasıl davranmalıyım?" sorularını sormamız ve sahip olduğumuz değerlerin uygulamalarımız üzerindeki etkileri konusunda düşünmemiz gereklidir.

♦ *Kendine ve mesleğe saygı duyma*

♦ *Evrimsel bir süreç*

Kuşkusuz ki etiğe uygun karar verme, yeni yaşantılara ve değişime açık olmayı, öz eleştiri yapmayı gerektiren evrimsel bir süreçtir. Bir mesleki ve etik sorumluluk duygusu geliştirme süreci hiçbir zaman tamamlanmaz ve sürekli olarak yeni etik konular gündeme gelebilir.

Bu kitabın son kısmında, bundan sonraki birkaç yıl içinde nelerin ortaya çıkacağını görmek için, rüzgârda uçuşacak başka bir etik konu bırakmak istersek bu ne olabilir?.

Kültürel ve İlişkisel Engellere Karşı Etik Anlayışı Oluşturmanın Temeli Olarak Saygı ve Güven

♦ *Özerkliğe saygılı olma*

Etik konusunda daha önceki yıllarda yazılanlar, özellikle "bireysel özerkliğe saygılı olma ilkesi"nin potansiyeli ile heyecan yaratmıştır. Bu ilke, birçok mesleki uygulamanın devam eden kuralcılığına bir meydan okuma olmuştur. Bazı feministlerin çekincelerinden dolayı kafamız karışsa da cinsiyet ve kültür açısından daha bilinçli hâle geldikçe "özerklik etiği"ni daha fazla takdir etmeye başlayabiliriz. Çünkü toplumdaki insanlar arasındaki olası farklılıklar için, bir metafor olarak, bir yorgandaki yamalar arasındaki bağlantılar gibi değerlidir bu ilke. Erdemler, birbirleriyle ve birbirlerine karşı olan etiksel sorumluluklarıyla etkileşim kuran insanların var olma bilincini yakalamada çok daha etkili görünüyor. Saygı, özerklik ilkesine en yakın olan erdemdir ancak sosyal eşitsizlikler karşısında çok daha değişkendir (Sennett, 2003). Ancak, eşitsizlikler arasındaki ilişkilere değer verir.

♦ *Saygı, özerklik ilkesine en yakın erdem.*

♦ *Güvenilir olma*

"Güvenilir olmak" çok çeşitli türdeki kişisel, sosyal ve kültürel farklılıklar arasındaki ilişkilere etiksel bir önem vererek bu doğrultuda daha ileri ulaşır. Bazı açılardan bakıldığında, etikle ilgili daha önce hiç düşünülmemiş yeni bir şey yoktur. Yazılanların büyük bir kısmı, etik hayal gücüne ilham vermek ve etik ilkelerin birbirleriyle daha iyi bir arada olma yollarına yeniden bir göz atmak için bir şeyler sunmaktadır. Güvenilir olma konusuna ilişkin temel ilgi, etik düşüncenin odak noktasının sadece birey değil aynı zamanda bir ailenin olduğu kültürlerden gelen insanlarla çalışırken artmıştır; ki bu grup dünya nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Bond, 2007).

Psikolojik danışmanın içinde çalıştığı kültürle iç içe geçtiği durumlarla; psikolojik danışmanın ve danışanın okul bahçesi, spor salonu veya lokanta gibi halka açık alanlarda karşılaştıkları durumlarla daha fazla ilgilenilmelidir. Küçük bir kırsal kasabada olduğu gibi; psikolojik danışman, herkesin bir başkasıyla iletişim içinde veya birbiri hakkında bilgi sahibi olduğu ve yoğun nüfusun olduğu bir coğrafi yerde yaşayan bir aile ilişkileri ağının bir parçası ise ne olacak? Psikolojik danışman, danışma gizliliği içerisinde ortaya çıkan bilgileri, bu bilgi başka bir danışana yararlı olacak olsa bile gizli tutmak zorundadır. Bu durum, herhangi bir coğrafyaya özgü bir problem değildir. Katı bir şekilde tanımlanmış çıkar gruplarında veya

sosyal alt gruplarda çalışan psikolojik danışmanlar sıklıkla benzer ikilemler yaşarlar. Güvenilir olmak, hem bazı kültürel farklılıklardan doğan anlaşmazlıkla hem de bazı ortamlarda ilişkilerin yoğunluğuyla mücadele etmekle ilgili olabilir. Belki de deneme ve yanılma yoluyla gelişen tanım şu şekilde olabilir:

♦ *Yeterince nitelikli bir ilişki kurma çabası*

> Güvenilir olmak; farklılık, eşitsizlik, risk ve belirsizlikten doğan güçlüklere direnebilmek için yeterince nitelikli bir ilişki kurma çabasını içermektedir.

♦ *Kötü niyet ve kişisel kazanım olmaksızın hareket etme*

Bu tanım, psikolojik danışmanlığın ilişkisel boyutlarını, danışanın ilişki içerisinde karşılaştığı güçlükleri ve her iki kişinin içinde bulunduğu sosyal çevreden kaynaklanan güçlükleri yansıtmanın bir yolu olarak önerilmektedir. Güvenilir olmak bir bakıma, ilkesel olarak, "kötü niyet" ve "kişisel kazanım" olmaksızın hareket etmektir. Eğer ilişkilerimizde karşımızdaki danışanda bu algıyı oluşturabiliyorsak bize güven duyabilecektir.

Son Söz

♦ *Etik konular daha fazla önem kazanacak*

Günümüzde, Türkiye'de özel psikolojik danışma merkezlerinden bu hizmetleri satın alan kitle arttıkça ve bu alanda ortaya çıkan sorunlar gündemi işgal ettikçe, etik konular daha fazla önem kazanacaktır. Bu konuda daha çok örnekler yaşayarak gelişmiş Amerika Birleşik Devletleri'ni ve henüz bize yakın bir düzeyde ilerleyen İngiltere'yi izleyerek gidilebilecek başka etik yolculuklar vardır. Umut ederiz ki, bu kitabın size sağladığı yolları güvenle aşmanız, yeni etik yolculuklar için teşvik edici olacaktır. Mesleki yolculuğunuzda, etik ilkeler yolunuzu aydınlatsın ve size güç versin!

♦ *İnsan olmak ve mesleki olgunluğa ulaşmak*

Kuşkusuz ki etik bizi mutlu etmez ama "insan" olmak ve "mesleki olgunluğa" ulaşmak için ona ihtiyacımız var. Zaten Aragon'un dediği gibi; "*Mutlu aşk yoktur*!..". Eğer bu alana aşk ile bağlıysanız etik sizi huzursuz etmeye devam edecektir!. Etik için son sözümüzü yine Aragon'dan bir dize ile söyleyelim:

"*Sevmiş olmaktandır övüncüm.*"

Sorumlu bir PDR elemanı olarak etiği sevmeniz ve korumanız dileğiyle.

EKLER

Ek 1: Meslek Etiği ve Yasal Konular Ders İzlencesi
Ek 2: Etik Konusunda Türkçe Kaynaklar
Ek 3: PDR Meslek Etiği ile İlgili Türkçe Kitaplar
Ek 4: Önerilen Etkinlikler
Ek 5: Soru Bankası
Ek 6: Etik İkilem Örnekleri
Ek 7: ASCA-Okul Psikolojik Danışmanları İçin Etik İlkeler Klavuzunun Çevirisi
Ek 8: Faydalı Kaynaklar (Meslek Örgütleri)

MESLEK ETİĞİ VE YASAL KONULAR DERS İZLENCESİ

EK 1

DERS İZLENCESİ
RPD – Meslek Etiği ve Yasal Konular

Dersin Sorumlusu:

Dersin Amacı:

Bu ders ile psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki etik ilkeler ve genel uygulama standartları, mesleki etiğe uygun karar verme, danışan hakları ve psikolojik danışmanın sorumlulukları ile yasal sorunlara ilişkin bilgi ve beceri kazandırma amaçlanmaktadır.

Dersin Öğrenme Kazanımları:

- Meslek etiği ile ilgili temel kavramları ve ilkeleri bilme
- Meslek etiğinin önemini ve özünü kavrama
- PDR alanındaki görev ve sorumlulukları düzenleyen yasa ve yönetmelikleri tanıma
- Danışan haklarını ve psikolojik danışmanın sorumluluklarını kavrama
- Örnek olay ve uygulamaları, etik kurallar çerçevesinde değerlendirebilme
- Mesleki etik ve etiğe uygun karar verme yeterliliği kazanma
- Diğer ülkelerdeki etik uygulamalar ile Türkiye'deki uygulamaları karşılaştırabilme
- Etik duyarlık ve etik bilinci geliştirme

Ders Kitabı:

Bond, T. (2016). **Psikolojik Danışmanlıkta Etik ve Yasal Konular,** (Geliştirilmiş 2. Türkçe Basım, çeviri ve uyarlama: Yeşilyaprak, B.). Ankara: Nobel Yayınları.

Yararlanılacak Kaynaklar:

- Bond, T. (2013). **Psikolojik Danışma Uygulamalarında Etik ve Standartlar.** (B. Yeşilyaprak Çev. Ed.), Ankara: Nobel Yayıncılık
- Eren Gümüş, A. ve Gümüş, M. A. (2013). **Psikolojik Danışmada Etik ve Hukuk**. (2.baskı) İstanbul: Vedat Kitapçılık
- Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar için Etik Kurallar Kitapçığı. (Türk PDR-DER).
- Corey, G. (2005). Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları (T. Ergene Çev.), ***Psikolojik Danışma Uygulamalarında Etik Konular*** adlı bölüm. Ankara: Mentis Yayınları.
- Ergene, T. (2004). ***"Psikolojik Danışmada Etik İkilemler: Etik Karar Verme Süreci***". Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4 (15), 49-55.
- Gladding,S.T. (2013). Psikolojik Danışma-kapsamlı bir meslek (çev. editörü: N. V. Acar) içinde 3. bölüm: ***Psikolojik danışmanın etik ve yasal bakış açıları***. Ankara: Nobel yayınları.
- Yalçın, İ. (2006). ***21. yüzyılda psikolojik danışman***. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 39(1), 117-133.
- MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği

Ek Kaynaklar:

- Knapp, S. J. ve Vandecreek, L. D. (2010). Psikologlar için Pratik Etik: Pozitif Yaklaşım. Ankara: Mentis Yay.
- Erdur-Baker, Ö. ve Çetinkaya, E. (2007). **Etik: Davranışta Kırılma Noktası (Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik: Meslekleşme Sürecindeki İlerlemeler** adlı kitap, Ed. R. Özyürek, F. Korkut-Owen, D. W. Owen), Ankara: Nobel Yay.

Değerlendirme:

Ara Sınav: % 30

Ödev : % 20

Dönem Sonu Sınavı: % 50

Konusal İzlence ve Tahmini Ders İşleme Programı		
#Hafta	**Tarihler**	**Konu**
1		• Dersin tanıtımı ve giriş
2		• Meslek etiğinin amacı, önemi ve ilgili kavramlar, Psikolojik danışma alanının meslek olma özellikleri
3		• Psikolojik Danışma etiği için genel çerçeve
4		• Danışana karşı sorumluluk: Güvenlik, ihmal ve sigorta
5		• Danışanın özerkliğine saygı • İntihar ve hayat kurtarma tedavisi almayı reddetme
6		• Psikolojik danışman yeterliği • Danışanların istismarından kaçınma • Gizlilik
7		• Kendine, meslektaşlara ve topluma yönelik sorumluluk • Psikolojik danışma süper vizyonu
8	***Yarıyıl Ara sınavları***	
9		• Danışma kayıtlarının saklanması • Psikolojik danışma hizmetlerini yönetme
10		• Etik problem çözme süreci
11		• Etik ikilem örnekleri üzerinde uygulamalar
12		• Öğrencilerin uygulama ödevlerinin sunulması
13		• Öğrenci sunuları • Uygulama için öneriler

EK 2

ETİK KONUSUNDA TÜRKÇE KAYNAKLAR*

Voltan-Acar, N. (1985). Danışma psikolojisiyle hukukun meslek kuralları açısından karşılaştırılması. *Psikoloji Dergisi, 5*(18), ss.60-62. İçinde bulunduğu kitap: *PDR'de yirmibeş yıl (makaleler)*, 2003. Ankara: Nobel Yayınları.

Gözütok, D. (1992). Öğretmenlerin etik davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25(2), 83-99.*

Talbutt, L. C. (1992). (Çev: Ersever, Ö. H.). Etik kurallar ve bilgisayar kullanımı: Okul danışmanları için örtük yanıtlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25*(2), 571-577.

Öztürk, H. ve Oğuz, N. Y. (1996). Klinik uygulamalarda etik değerlendirme süreçleri. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 4(3),* 129-130.

Aycan, Z. (1998). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma II - Endüstri ve örgüt psikoloji alanında etik. *Türk Psikoloji Dergisi, 13*(42), 47-50.

Doğan, S. (1998). Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik kimliği: Gelişme ve sorunlar. *Türk Milli Eğitim Dergisi, 139*, 69-76.

Özmen, M. (1998). Terapist-hasta ilişkisinde cinsel taciz. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(4), 308-314.

Sümer, C. (1998). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma I. *Türk Psikoloji Dergisi, 13*(41), 77-79.

Ayvaşık, B. (1999). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma IV - Bilimsel araştırmalarda laboratuar ve hayvanların kullanımı ve bakımına ilişkin etik tartışmalar. *Türk Psikoloji Dergisi, 14*(44), 79-85.

Değirmencioğlu, S. ve Demirutku, K. (1999). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma III - Öğretim üyesi ve öğrenci işbirliği ile hazırlanan yayınlarda yazarlık hakkının ve sırasının belirlenmesinde yardımcı olabilecek öneriler. *Türk Psikoloji Dergisi, 13*(42), 47-50.

Demir, B. ve Oğuz, Y. (1999). Psikiyatri eğitimi ve etik. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 2*, 95-100.

Kuzgun, Y. (1999). Psikolojik danışmanlık mesleğinde yeterlik ve eğitim düzeyleri. *Yöret Postası, 13.*

Davran, Z. (2000). Hukuk kurallarının etik temelleri. İçinde H. Tepe (ed). *Etik ve meslek etikleri*, (s. 139-152). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yay.

* İlgili kaynaklar yayımlanma tarihlerine göre kronolojik olarak sıralanmıştır.

Eskin, M. (2000). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma V - Klinik psikolojide etik ilkeler. *Türk Psikoloji Dergisi, 15*(45), 81-83.

Karaöz, S. (2000). Cerrahi hemşireliği ve etik. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4*(1),1-8.

Kuzgun, Y. (2000). *Rehberlik ve psikolojik danışma.* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Tepe, H. (2000). *Etik ve meslek etikleri: Tıp, çevre, hukuk ve siyaset.* Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yay.

Türk Psikologlar Derneği (2000). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma V- Afet bölgelerinde yapılan psikoloji araştırmalarında etik ilkeler. *Türk Psikoloji Dergisi, 14*(44), 87-88.

Korkut, Y. (2001). Bir an önce harekete geçmek zamanı: Türkiye'de etik ilke ve kurallara duyulan büyük gereksinim karşısında neler yapılabilir?. *Türk Psikoloji Bülteni, 23*, 220-224.

Kumru, A. (2001). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma VII - Çocuklarla çalışan psikologlar için etik standartlar, *Türk Psikoloji Dergisi, 16*(48), 87-91.

Oğuz, N. Y. (2001). Tıp etiğinin ışığında psikoterapi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2(1)*, 36-40.

Savaş H., Çoşkun A., Hayran O., Gergerlioğlu S., Arkonaç O. ve Erkoç Ş. (2001). Türkiyede psikiyatristlerin aydınlatılmış onam hakkında görüş ve tutumları. *Gaziantep Tıp Dergisi, 12*, 69-75.

Sayıl, M. ve Yılmaz, A. (2001). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma VI - Gelişim psikolojisi araştırmalarında etik standartlar ve tartışılan sorunlar. *Türk Psikoloji Dergisi, 16*(47), 71-78.

Sezgin, N. ve Yılmaz, B. (2001). Psikoloji mesleğinin etik ilkeleri: Türkiye'deki duruma bakış ve öneriler. *Türk Psikoloji Bülteni, 23*, 5.

Atalay, N. (2002). Bir etik konusu olarak gözetim-süpervizyon. Psikolojik Danışmanlıkta Etik Sempozyumu Kitapçığı. İstanbul: Yöret Vakfı.

Çayköylü, A. (2002). Psikiyatride gizlilik ilkesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 5*, 248-256.

Durak, M., Demir, G. ve Şenol, E. (2002). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma IX - Adli psikologlar için etik ilkeler ve standartlar. *Türk Psikoloji Dergisi, 17*(50), 93-102.

Doğan, S ve Tekinalp, E. (2002). Lisans düzeyinde meslek sorunları ve ahlak ilkeleri dersinin işlenişi. Gazi üniversitesi örneği. Psikolojik Danışmanlıkta Etik Sempozyumu Kitapçığı. İstanbul: Yöret Vakfı.

Ergene, T. (2002). Psikolojik danışmanlık meslek kimliği üzerine. *Yöret Postası, 17.*

Korkut, Y. (2002). Ülkemizde ruh sağlığı ile ilgili tüm branşlarda meslek etiği gerekliliği: Etik ilke ve standartlar konusunda gelinen ve gelinmesi arzu edilen nokta üzerine düşünceler. Psikolojik Danışmanlıkta Etik Sempozyumu Kitapçığı. İstanbul: Yöret Vakfı.

Külahoğlu, Ş. (2002). Bilgisayarlı rehberlik programlarının etik açıdan değerlendirilmesi. Psikolojik Danışmanlıkta Etik Sempozyumu Kitapçığı. İstanbul: Yöret Vakfı.

Türkiye Psikiyatri Derneği (2002). Ruh hekimliği (psikiyatri) meslek etiği kuralları. Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni.

Velidedeoğlu-Kavuncu, N. ve Çetinkaya, P. (2002). YÖRET meslek etiği projesi (YÖMEP) araştırması. Psikolojik Danışmanlıkta Etik Sempozyumu Kitapçığı. İstanbul: Yöret Vakfı.

Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in bilişsel ahlak gelişimi teorisi: Ahlak ve demokrasi eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(1), 43-77.

Dağ, İ. (2003). Türkiye'de psikoloji uygulama, araştırma ve yayınlarında etik ilkeler: Tartışma X - Klinik psikolojide ölçme değerlendirme etiği. *Türk Psikoloji Dergisi, 18*(51), 129-134.

Kuçuradi, İ. (2003). Etik ve etikler. *Türkiye Mühendislik Haberleri, 423(1),* 7-9.

Örs, Y. (2003). *Uygulamalı Etik, Uygulamasız Etik ve Felsefe Yapmanın Etiği.* 1. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi Kitabı, (ODTÜ, 12-13 Kasım 2001) Ankara.

Albayrak-Kaymak, D. (2004). *Meslek etiğinin temelleri.* 1. Ulusal PDR Öğrencileri Kongresi, (7 Temmuz 2004) sunu metni.

Çavdar, A. O. (2004). *Kanser ve etik* (derleyen). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

Ergene, T. (2004). Psikolojik danışmada etik ikilemler: Etik karar verme süreci. *Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4*(15), 49-55.

Şemin S. ve Aras Ş. (2004).Temel yönleriyle psikiyatride etik. İzmir: *Dokuz Eylül Yayınları*, 68-72.

Türk Psikologlar Derneği (2004). *Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği.* Ankara: TPD.

Corey, G. (2005). Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları (T. Ergene Çev.). Ankara: Mentis Yayınları.

Korkut, Y., Müderrisoğlu, S. ve Tanık, M. (2006). Klinik psikoloji alanında karşılaşılan etik ihlal örnekleri ve nasıl ele alındıklarının değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları, 9*(18), 49-61.

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (2006). *Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanlar için etik kurallar.* Ankara: Türk PDR-Derneği.

Yalçın, İ. (2006). 21. yüzyılda psikolojik danışman. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 39*(1), 117-133.

Dağ, İ. (2007). ABD'de psikologların çalışmalarında etik sorun yaşanmış vaka örnekleri. *Türk Psikoloji Bülteni, 13* (41), 33-50.

Erdur-Baker, Ö. ve Çetinkaya, E. (2007). Etik: Davranışta kırılma noktası. (Ed: R. Özyürek, F. Korkut-Owen, D. Owen), *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik: Meslekleşme sürecindeki ilerlemeler* (ss. 163-182). Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.

Kitiş, Y. ve Şanlıoğlu-Bilgici, S. (2007). Bir aile içi şiddet olgusu: Sır tutma ilkesi ile şiddeti ihbar etme yükümlülüğü arasındaki etik ikilem. *Aile ve Toplum, 3*(11), 7-11.

Taşdan, M. ve Yalçın, İ. (2007). Psikolojik danışma ve rehberlik'te etik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*, 99-107.

Yıldırım, G. ve Kadıoğlu, S. (2007). Etik ve tıp etiği temel kavramları. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 29(2),* 7-12.

Gümüş, M. A. ve Eren-Gümüş, A. (2008). Psikolojik danışmanın psikolojik danışma sözleşmesine dayalı hukuksal sorumluluğu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41*(1), 275-297.

T. C. Başbakanlık (2008). Türkiye'de Yolsuzluğun Önlenmesi için Etik Projesi. (Etik Liderlik Programı-Uygulama Kılavuzu), www. coe. int/tyec.

Başterzi, A. D. ve Gülöksüz, S. (2009). Psikiyatride etik eğitimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 1, 229-239.*

Civaner, M., Sarıkaya, Ö. ve Balcıoğlu, H. (2009). Uzmanlık eğitiminde tıp etiği. *Anadolu Kardiyoloji Dergisi, 9,* 132-138.

Eren-Gümüş, A. ve Gümüş, M. A. (2009). Bilgilendirilmiş onay: Psikolojik danışma sürecinin yasal ve etik yükümlülükleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4*(31), 69-79.

Eren-Gümüş, A. ve Gümüş, M. A. (2009). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Hukuksal Sorumluluğu.* 10. Ulusal PDR Kongresi, Sözlü Bildiri, Çukurova Üniversitesi.

Siviş-Çetinkaya, R. (2009). *Psikolojik danışmanlık meslek etiği el kitabı.* (1. Baskı). İstanbul: Aktif Yayınevi.

Aydın-Er, R. ve Şehiraltı, M. (2010). Çözümlenmemiş bir konu: Psikiyatrik bozukluğu olan hastanın gönülsüz/zorla tedavi edilmesi, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 1*(1):39-42.

Knapp, S. J. ve Vandecreek, L. D. (2010). *Psikologlar için pratik etik: Pozitif yaklaşım.* (M.

Yılmaz, T. F. Karahan, S. Balcı-Çelik, M. E. Sardoğan Çev.) Ankara: Mentis Yay.

Guzey, M. (2011). Psikoloji etiği: Psikologlar etik olarak nasıl gelişir?. *PiVOLKA, 20*, 6.

Piri, S. (2011). İnternet tabanlı psikolojik hizmetler ve bu alana özgü etik ilkeler: Bir gözden geçirme. *Edebiyat Fakültesi Dergisi, 28*(2), 213-231.

Demirdöven, İ. H. (2011). Meslek etiklerindeki sorunların kaynağı üzerine. *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 16*, 47-52.

Kolay-Akfert, S. (2012). Farklı kurumlarda çalışan psikolojik danışmanların yaşadıkları etik ikilemler ile bu ikilemler karşısındaki tutum ve davranışları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(3), 1791-1812.

Siviş-Çetinkaya, R. ve Karaırmak, Ö. (2012). Psikolojik danışman eğitiminde süpervizyon. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4*(37), 107-121.

Türk Tabipler Birliği (2012). *Hekimlik Meslek Etiği Kuralları.* Ankara: Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi.

Gladding, S.T. (2013). Psikolojik danışma-Kapsamlı bir meslek (Çev. editörü: N.V.Acar) içinde 3.bölüm: Psikolojik danışmanın etik ve yasal bakış açıları. Ankara:Nobel yayınları.

Gümüş, M. A. ve Eren-Gümüş, A. (2013). *Psikolojik danışmada etik ve hukuk.* (Geliştirilmiş 2. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Özden, M. ve Ergin, B. (2013). Lisansüstü öğrencilerinin bilimsel araştırmalarda uygulanan etik kurallara yönelik düşüncelerinin belinlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10*(22), 155-169.

Çetinkaya, R. (2014). *Psikolojik danışmanlıkta meslek etiği ve yasal konular.* Aktüel Yayınevi.

Korkut, Y. (2014). *Psikologlar için etik öğretim el kitabı.* (1. Baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği.

Maçkalı, Z. (2014). Ruhsal bozukluklarda bilgilendirilmiş onam ve onam verme kapasitesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 6*(3), 227-242.

Yeşilyaprak, B. (2014). *PDR'de Etik ve Yasal Konular ders notları.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Çetinkaya, R. (2015). Psikolojik danışmanlık meslek etiğinin genel bir incelemesi ve Türkiye'deki güncel durumun analizi. (Ed: F. Korkut-Owen, R. Özyürek, D. W. Owen). *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik: Meslekleşme sürecindeki ilerlemeler Cilt 3* (ss. 35-52). Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.

Üzar Özçetin, Y. S. ve Yalçın, İ. (2015). Grupla psikolojik danışma sürecinde bir risk alanı: Sınır aşımları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5*(43), 128-136.

Yılmaz, O. ve Voltan-Acar, N. (2015). Psikolojik danışman eğitiminde süpervizyonun önemi ve grupla psikolojik danışmadaki rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 342-356,

Yüksel-Şahin, F. (2015). *Psikolojik danışmanlar için el kitabı.* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.

Yam, F. C. (2017). Psikolojik danışmanların yaşamış oldukları etik ikilemler ve bu etik ikilemler karşısındaki duygu, düşünce ve davranışları ile çözüm engelleri: Nitel bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10*(48), 465-477.

Türkiye Psikoterapi ve Psikoterapistler Derneği. *Etik İlkelerimiz,* http://www.psikoder.org.tr/etik-ilkelerimiz.html

Uygur, Gülriz. "Hukuk Etiğine Giriş", http://www.bahum.gov.tr/bahumetik/kose_yazileri/makale_bilimsel_yazi/1_mak ale.htm.

www.etikkurul.gov.tr

* İlgili kaynaklar yayımlanma tarihlerine göre kronolojik olarak sıralanmıştır.

PDR MESLEK ETİĞİ İLE İLGİLİ TÜRKÇE KİTAPLAR

EK 3

Kitabın Adı: Psikologlar İçin Pratik Etik: Pozitif Yaklaşım

Yazarı/Yazarları: Leon D. Vandecreek, Samuel J. Knapp

Çevirmen: Müge Yılmaz, T. Fikret Karahan, Mehmet E. Sardoğan, Seher Balcı Çelik

Yayın Yılı: 2010

Yayınevi: Mentis

Baskı Sayısı: 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 202

İçindekiler:

Mesleki yeterlilik, çoklu ilişkilerde çatışma, bilgilendirerek onay alma, gizlilik, maddi ve yasal konular, riskli bireylerle çalışma gibi etik olarak problem yaratma potansiyeline sahip olan konular ile adli konularla çalışma, psikolog eğitimi, ölçme ve değerlendirme, terapi, süpervizyon gibi konulara yer verilmiştir.

Kitabın Adı: Psikolojik Danışmada Etik ve Hukuk

Yazarı/Yazarları: Aynur Eren Gümüş, Mustafa Alper Gümüş

Yayın Yılı: 2013

Yayınevi: Vedat Kitapçılık

Baskı Sayısı: Genişletilmiş 2. Baskı

Sayfa Sayısı: 180

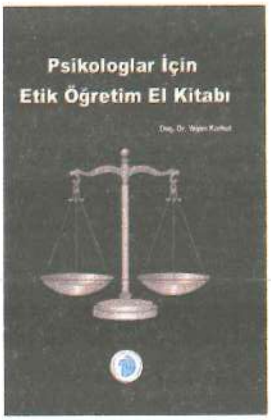
İçindekiler:

Mesleki etik kuralların ahlak kuralları ve hukuk kuralları ile ilişkisi, psikolojik danışmanın psikolojik danışma sözleşmesine dayalı hukuksal sorumluluğu, okul psikolojik danışmanlarının hukuksal sorumluluğu, bilgilendirilmiş onay: psikolojik danışma sürecinin yasal ve etik yükümlülüğü, psikolojik danışma sürecinde etik ikilemler ve etik karar verme, karara bağlanmış bir ensest davası örneği üzerinden çocuğun cinsel istismarı durumunda okul psikolojik danışmanlarının karar verme ve eyleme geçme süreci konularına yer verilmiştir.

Kitabın Adı: Psikolojik Danışmanlıkta Meslek Etiği ve Yasal Konular
Yazarı/Yazarları: Rahşan Çetinkaya
Yayın Yılı: 2014
Yayınevi: Aktüel
Baskı Sayısı: 1. Baskı
Sayfa Sayısı: 189
İçindekiler:

Psikolojik danışmanlık meslek etiğinin geçmişi ve bugünü, psikolojik danışmanlık meslek etiğinin kuramsal temelleri, psikolojik danışmanlık meslek etiğinde önemli konular (sınırlar, çift yönlü ve çok yönlü ilişkiler, gizlilik ve mahremiyet, aydınlatılmış onam, çok-kültürlülük, etik açıdan mesleki sorumluluklar, bilim etiği, araştırma ve yayınlar), meslek etiği ve yasalar konularına yer verilmiştir.

Kitabın Adı: Psikologlar İçin Etik Öğretim El Kitabı
Yazarı/Yazarları: Yeşim Korkut
Yayın Yılı: 2014
Yayınevi: Türk Psikologlar Derneği
Baskı Sayısı: 1. Baskı
Sayfa Sayısı: 189
İçindekiler:

Etik öğretimi ve psikoloji bilimi, etik ile ilgili temel kavramlar (ilke etiği, zorunlu etik, hedeflenen etik, değerler, etik ikilem ve etik ihlal, etik karar verme süreci, kültüre has oluş ile evrensel öğeler taşıma, sürekli etik eğitimi), Türk Psikologlar Derneği'nde etik ile ilgili yapılan çalışmalar, etik dersleri için öneriler gibi konulara yer verilmiştir.

EK 4

ÖNERİLEN ETKİNLİKLER

Öğrencilerin kitapta ele alınan konuları pekiştirmeleri, özümseyebilmeleri ve geliştirmeleri amacıyla aşağıdaki etkinlikler yapılabilir: (Ödevler ve sınıf içi uygulamalar)

1. Öğrenciler küçük çalışma gruplarına ayrılarak; her bir gruptan sınıfa etik konusunda çalışan bir konuk konuşmacı davet etmeleri; süreci organize etmeleri, konuşmacıların notlarını düzenlemeleri, sınıfın fotokopi almasını sağlamaları ve ilgili konuya ilişkin sınav soruları hazırlayıp dersin sorumlusuna teslim etmeleri istenilebilir.
2. Öğrencilerden grupla ya da bireysel olarak, meslek etiği ile ilgili literatür taraması yapmaları, seçilen okuma parçalarını/makaleleri ders sorumlusunun onayını aldıktan sonra sınıfta sunmaları, tartışmaları ve makale inceleme formatına göre yazılı rapor hâline getirmeleri istenebilir (Makale inceleme formatı Ek'in sonunda yer almaktadır).
3. Öğrenciler küçük çalışma gruplarına ayrılarak, etik ikilem tartışmaları yürütmeleri istenebilir: Her bir gruptan üç ayrı etik ikilem olgusunu tartışarak sınıfta en az birini sunmaları ve her üçünü yazılı olarak grup raporu hâlinde hazırlamaları beklenebilir. Öğrencilere yol göstermesi açısından aşağıdaki yönergeler verilebilir:
   - ✓ Etik ikilemler açık ve anlaşılır şekilde yazılmalıdır.
   - ✓ Gerekli bilgileri içermelidir (nerede, kim, nasıl vb.)
   - ✓ Psikolojik danışmanı etiksel karmaşaya sokacak bir durumu yansıtmalıdır.
   - ✓ Grup tartışmalarını yönlendirecek tartışma soruları içermelidir.
   - ✓ Tartışmalar sonucu olay, etik karar verme sürecine göre işlenmeli ve sonuçlandırılmalıdır.
   - ✓ Tartışma ve yorumlar rapor hâline getirilirken literatürden alıntılara dayanmalı ve referans verilmelidir (ör. ilgili etik kurallar, yasalar, kaynak kitap ve makaleler).

- ✓ Raporlar, bilgisayardan Times New Roman, 12 punto, 1.5 satır aralıkla ve alıntılar APA formatına uygun olarak metin içinde ve kaynakçada gösterilmelidir.
- ✓ Gruplar sunum tarihlerini ders sorumlusuyla önceden kararlaştırmalıdırlar.

4. Öğrencilerden bireysel olarak ya da küçük gruplar hâlinde, seçtikleri bir filmi izlemeleri ve psikolojik danışmanlık meslek etiği ilkelerine göre izledikleri filmi değerlendirmeleri istenebilir. Bu bağlamda öğrencilere aşağıdaki filmler önerilebilir:
   - ✓ Müzik Kutusu (1989)
   - ✓ Hastayım Sana (2005)
   - ✓ İçimdeki Deniz (2008)
   - ✓ İçinde Yaşadığım Deri (2011)
   - ✓ Çizgili Pijamalı Çocuk (2008)
   - ✓ Deney: DNA (2009)
   - ✓ Deney (2001)

MAKALE İNCELEME FORMATI

A. TANITICI BİLGİLER

Makalenin Adı:

Yazarı:

Yayınlandığı Dergi:

Yılı:

Sayfa Sayısı:

B. MAKALENİN SUNULMASI

Amacı:

Ele Alınan Görüşler:

C. MAKALENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Makaleden Yararlanma

a) Kimler hangi yönden yarar sağlar?

b) Alana nasıl katkı sağlar?

c) Kimlere, niçin önerirsiniz?

2. Makalenin Eleştirisi

(Makalenin ele aldığı görüşleri belli bir sistematiğe uygun olarak sunup sunamadığı, ilgili literatüre hakimiyet, başlık-içerik uyumu, dil ve ifade vb. yönlerden değerlendirilmesi)

SORU BANKASI

EK 5

Klasik Sınav Soruları

S-1. Meslek etiği nedir?

S-2. Bir mesleğin etik kuralları neden gereklidir? Mesleki etik kuralların yararlarını ve işlevlerini açıklayınız.

S-3. PDR meslek elemanı olarak, etik kuralların mesleğin gelişimine katkılarının neler olabileceğini tartışınız.

S-4. Ülkemizde hâlen PDR alanındaki hangi sorunlar özellikle etik açıdan önemlidir? Neden? Çözüm önerileriniz nelerdir?

S-5. Meslek olma kriterleri açısından ülkemizde PDR'nin bir meslek olup olmadığını tartışınız.

S-6. Etik ve hukuk ilişkisini gösteren aşağıdaki şekilde bulunan her bir kutucuğa PDR alanıyla ilgili birer örnek durum yazınız.

Etik ve Yasal	Etik Olmayan ve Yasal
Etik ve Yasa Dışı	Etik Olmayan ve Yasa Dışı

S-7. Hukuk ve etik kurallarını somut düzlemde karşılaştırınız.

S-8. Profesyoneller için beş temel etik ilkeyi sayınız ve ilkelerden birini kısaca açıklayınız.

S-9. Psikolojik danışmanlıkta etik ilkelerin kaynakları nelerdir? İçlerinden birini kısaca açıklayınız.

S-10. PDR alanındaki (Türkiye'deki de dahil) etik standart ifadeleri karşılaştırıldığında en çok hangi konulara vurgu yapıldığını yazınız.

S-11. İntihara eğilimli danışanlarla çalışırken, bu eğilimlerin ciddiyetini değerlendirmede dikkate alınabilecek dört kriteri açıklayınız.

S-12. Bir psikolojik danışman olarak kendi yeterlik düzeyinizi geliştirmeniz için gereken minimum standartlar nelerdir? Sıralayınız.

S-13. "Danışan özerkliği" konusunda *Albert Ellis* ile *John Bancroft*'un görüşlerini karşılaştırınız.

S-14. Psikolojik danışma ilişkisinde "gizlilik" ilkesinin sınırları nasıl çizilir? Etik ilkelere göre tartışınız.

S-15. PDR meslek elemanlarının benimsemeleri gereken başlıca (temel) ilkeler nelerdir? Sıralayınız ve içlerinden birini kısaca açıklayınız.

S-16. Psikolojik danışma uygulamalarında ikili ve çoklu ilişkiler;

a) Hangi durumlarda ortaya çıkar?
b) Sakıncaları neler olabilir?
c) Riskleri azaltma yolları nelerdir?

S-17. Bilgilendirilmiş onayın hukuka uygunluğu için aranan koşulları, bir psikolojik danışmanda olması gereken kişisel ve mesleki nitelikler açısından değerlendiriniz.

S.18. Tarasoff Vakasını, psikolojik danışma ilişkisinde "gizlilik" ilkesinin sınırları, danışanın hakları ve psikolojik danışmanın sorumlulukları çerçevesinde tartışınız.

S-19. Etik karar verme sürecinin temeli olarak kabul edilen etik ilkelerin, bir etik ikilem durumunun çözümünde nasıl kullanılabileceğini tartışınız.

S-20. Hangi koşullarda danışanınızı bir başka uzmana/psikolojik danışmana sevk/refere etmeniz gerektiğini düşünüyorsunuz? Etik ilkeler çerçevesinde tartışınız.

S-21. Bir okul psikolojik danışmanı için nasıl bir kayıt tutma ve saklama sistemi önerirsiniz? Açıklayınız.

S-22. Bilimde etik dışı davranış ne demektir? Etik dışı davranış türlerinin neler olduğunu yazınız.

S-23. PDR meslek elemanlarının "ölçme ve değerlendirme" uygulamalarında uymaları gereken üç etik ilke yazınız.

S-24. PDR alanında savunuculuk nedir? Savunuculuğun PDR alanının gelişimine katkısı neler olabilir?

S-25. Savunuculuk hizmeti için gerekli beceriler nelerdir ve savunuculuk hangi hizmetleri kapsar? Yazınız.

S-26. Bir okul psikolojik danışma ve rehberlik servisinde, bir eğitim-öğretim yılı boyunca kullanılmak üzere "hak savunuculuğu planı" geliştirdiğinizi düşünün. Hangi gruplarla ne tür etkinlikler gerçekleştirilebileceğini somut bir şekilde açıklayınız.

S-27. Okulöncesi eğitim kurumunda çalışan bir psikolojik danışman olduğunuzda çocuklarla çalışırken mesleki etik ilkeler açısından sorumluluklarınızı ve yetişkinlerle çalışmada uymanız geren etik ilkelerden farklılıklarını gerekçeleri ile açıklayınız.

S-28. Özel eğitimde yerleştirme kararı verilirken etik açıdan "en az sınırlayıcı çevre"yi belirlemede hangi faktörler göz önüne alınmalıdır? Yazınız.

S-29. Psikolojik danışman, "Disiplin/Öğrenci Davranışları Değerlendirme Kurulu"nda görev almalı mıdır? Neden? Etik ilkeler açısından tartışınız.

S-30. Medya etiğini düşündüğünüzde; medyaya duyulan güvensizliğin temel nedenlerinin neler olabileceğini sıralayınız.

S-31. Psikolojik danışma oturumlarında danışanın tepkilerine öfke ve kızgınlıkla yanıt veren bir psikolojik danışmanın bu tutumunu "yeterlik" açısından, farklı iki kuramsal yaklaşım bağlamında değerlendiriniz.

S-32. Psikolojik danışmanın mesleki işlevinin yetersiz kaldığı geçici-kalıcı durumlar neler olabilir?

S-33. Yas sürecindeki bir psikolojik danışmanın, danışma hizmeti vermeyi sürdürmesinin olası sonuçlarını değerlendiriniz.

S-34. Yeterlik nedir? İçsel ve dışsal belirleyicileri nelerdir? Nasıl sağlanır?

S-35. Bir psikolojik danışman olarak yeterliğinizi artırmak için neler yapabileceğinizi açıklayın.

Çoktan Seçmeli Test Soruları

1- Aşağıdakilerden hangisi toplumsal yaşamımızı düzenleyen kurallar arasında yer almaz?
a) Hukuk Kuralları
b) Biyolojik Özellikler
c) Bilim ve Teknoloji
d) Din Kuralları

2- Bir kişinin davranışlarının "iyilik-kötülük", "doğruluk-yanlışlık" boyutlarında değerlendiren bir değerler sistemi neyi tanımlar?
a) Etik
b) Karekter
c) Kişilik
d) Din

3- "Toplumsal düzeni kurmayı, korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan, toplumdaki insan ilişkilerini zorunlu yaptırımlarla düzenleyen kurallar bütünü" aşağıdakilerden hangisini tanımlar?
a) Ahlak kuralları
b) Din kuralları
c) Hukuk kuralları
d) Etik kurallar

4- "Doğru, adil ve düzenli davranışlar oluşturmak için kültürel ve dini (göreceli) standartlara göre oluşturulmuş inanç sistemi" neyi tanımlar?
a) Ahlak
b) Etik
c) Hukuk
d) Değer

5- Profesyonel meslek olmanın koşulları arasında yer almayan madde aşağıdakilerden hangisidir?
a) En az uzmanlık düzeyinde eğitime dayanması
b) Mesleğin yasal olarak tanınması
c) Yetiştirme standartlarının olması
d) Uygulanabilir etik kuralların olması

6- Aşağıdaki önermelerden yanlış olanını seçiniz.
a) Etik, doğru ile yanlışın, iyi ile kötünün teorisidir; ahlak ise onun pratiğidir.
b) Etik, aynı zamanda "ahlak felsefesi"dir.
c) Ahlak kuralları evrensel, etik kuralları toplumsal değerleri yansıtır.
d) Etik ilkeler yol gösterir ancak ikilemlere hazır cevaplar sunmaz.

7- Aşağıdakilerden hangisi meslek etiğinin amaçları arasında yer almaz?
a) Meslek elemanlarını doğru davranma konusunda eğitmek
b) Mesleğin saygınlığını korumak için bir denetim mekanizması oluşturmak
c) Özellikle meslek elemanlarının çıkarlarını ve haklarını savunmak
d)Mesleki uygulamaların gelişimi ve ilerlemesi için katalizör olarak işlev görmek

8- Aşağıdaki ifadelerden hangisi "ilkesel etik" işlevine uygundur?
a) Böyle davranmak ideale hizmet eder mi?
b) Bu durum etiksel midir?
c) Bu durum danışanım için en iyisi midir?
d) Bunu başkaları duyarsa sorun olur mu?

9- Bir psikolojik danışmanının yetişkin danışanı ile cinsel ilişkiye girmesi aşağıdakilerden hangisine uygun bir örnektir?
a) Etik ve yasal
b) Etik ve yasa dışı
c) Etik olmayan ve yasal
d) Etik olmayan ve yasa dışı

10- Aşağıdakilerden hangisi tüm profesyoneller için beş temel etik ilke içinde sayılmaz?
a) Zarar vermeme
b) Gizlilik
c) Özerklik
d) Adalet

11- Psikolojik danışmanlar için etik ilkeler nasıl ve kimler tarafından belirlenir?
a) Devletin yetkili kurumlarınca (ör. Bakanlar Kurulu)
b) Mesleki organizasyonların ilgili kurulları tarafından
c) TBMM üyelerinin salt çoğunluğu ile
d) Eğitimi veren üniversite senatolarınca

12- "Danışana güven sağlama, istismar etmekten kaçınma, dürüst olma, danışana doğru ve yeterli açıklama yapma" şeklinde açıklanan temel etik ilke aşağıdakilerden hangisini tanımlar?
a) Zarar vermeme
b) Adalet
c) İyilik
d) Sadakat

13- Danışanların üstesinden gelmesi gereken temel etik sorunların arasında yer almayan durum aşağıdakilerden hangisidir?
a) Psikolojik danışmanlık hizmetini tanımlama ve sınırlarını belirleme
b) Standart eğitim ve sertifikaya sahip olmayan kişilerin psikolojik danışma yapması
c) Süpervizyon hizmetlerinin standartlarının akreditesi
d) Danışmanlık hizmetlerinin internet üzerinden yapılmasına ilişkin sorunlar

14- Danışmanın randevusuna geç kalması, aşağıdaki kategorilerden hangisi içinde yer alır?
a) Etik ve yasal
b) Etik ve yasa dışı
c) Etik olmayan ve yasal
d) Etik olmayan ve yasa dışı

15- Aşağıdakilerden hangisi etik ilkelerin kaynakları arasında yer almaz?
a) Kişisel etik
b) Kurum politikası
c) Eğim stratejileri
d) Yasa/kanun

16- Aşağıdakilerden hangisi psikolojik danışmanlarının en yaygın şekilde karşılaştığı etik sorunların başında gelir?
a) Gizlilik
b) Toplumsal cinsiyet
c) Danışan ve terapist arasında cinsel ilişki
d) İnternetin terapi uygulamalarında kullanımı

17- Danışma sürecinde danışana "tavsiye vermenin" yasal risklerini açıklamada, aşağıdakilerden hangisi gerekli değildir?
a) Verilen tavsiye, danışan için yetersiz ve uygun olmayabilir.
b) Tavsiye vermenin yasal riskleri vardır, öyle ki özentisiz ve yanlış tavsiye yasalarda "ihmalkarlık" olarak değerlendirebilir.
c) Tavsiye verme psikolojik danışma yaklaşımına uygun olmayabilir.
d) Danışan, tavsiyeye uygun davrandığı için zarara uğraması durumunda danışman yükümlülüğe maruz kalabilir.

18- Danışman ortaya çıkabilecek yanlış uygulamaları, hataları ve eksikliklerinden doğacak zarara karşı nasıl bir sigorta yaptırmalıdır?

a) Mesleki sorumluluk sigortası

b) Toplumsal sorumluluk sigortası

c) İftira ve karalama sigortası

d) Ürün mesuliyet sigortası

19- Aşağıdakilerden hangisi A. Ellis'in "danışan özerkliği" konusundaki görüşünü yansıtır?

a) Özerkliğin anlamı danışanın kendi kurallarını koyması ve kendini idare etmesidir.

b) Danışanın özerkliği, danışanın belirlediği koşullar altında terapiyi kabul etmesi veya reddederek başkasını seçmesidir

c) Özerklik, danışanın düşünme, karar verme ve eylemde bulunma kapasitesine bağlıdır

d) Danışan özerkliği, danışmanın kullandığı terapötik yönteme bağlı olarak belirlenir

20- Aşağıdakilerden hangisi Bancroft'un danışman için kullandığı ifadedir?

a) Bilimsel şifacı

b) Terapötik şifacı

c) Rehber rolündeki eğitici

d) Uzman rehber

21- Aşağıdaki ifadelerin hangisi "danışan özerkliğine saygı duyma yaklaşımı" açısından yanlıştır?

a) Danışman, psikolojik danışmanlık sürecini yönetmekle sorumludur

b) Danışan, psikolojik danışma sürecinin sonuçlarından sorumludur

c) Danışman danışanın içine bir giriş yolu bulmak ve değiştirmesini kolaylaştırmakla yükümlüdür

d) Danışman, süreç içinde danışana ait sorumlulukları da almakla da yükümlüdür

22- Danışanınız size "gönderilmiş" durumda ve danışma almaya gönülsüz. Danışan özerkliğine saygı açısından aşağıdakilerden hangisi sizin için en uygun tepki olabilir?

a) Seni anlıyorum, bu durum canını sıkıyor.

b) Gönülsüz bir danışanla görüşmek benim açımdan da tercih edilir bir durum değil.

c) Bu durumda sahip olduğun seçenekleri oluşturmak ve değerlendirmek ister misin?

d) Danışmayı sürdürmezsen sonucun neler olabileceğinin farkında mısın?

23- "Bilgilendirilmiş onay" kapsamında, aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

a) Kullanılacak prosedürler veya yöntemler

b) Tüm riskler ve tüm yararlar

c) İlgili alternatifler

d) Uyulacak etik ve yasal kurallar

24- Varsayalım ki siz "kürtaj karşıtı" bir psikolojik danışmansınız. Danışanınız kürtaj yaptırmaya karar verdiğini açıkladı. Sizin "danışan özerkliğine saygı" çerçevesinde verebileceğiniz en uygun tepki ne olmalıdır?

a) Seçimine katılmıyorum, eğer fikrini değiştirirsen yeniden beni görmeye gelebilirsin.

b) Kürtajın risklerini bildiğinden emin misin?

c) Bu konuda sana daha çok destek olabilecek başka bir danışman bulmamı ister misin?

d) Seçimine katılmasam da kararını desteklemek zorundayım.

25- Aşağıdakilerden hangisi intihar konusunda İngiliz hukukunun benimsediği görüştür?
a) Yetişkinlerin "kendi ölümleri ile sonuçlanabilecek bile olsa tedaviyi reddetme hakkı olduğu" kabul edilir.
b) Kendi kendine uygulanan ötenazi olarak intihara karşı bir tutum benimsenmiştir.
c) Yaşam hakkı, danışan özerkliğine saygıdan her zaman daha üstündür.
d) Duygusal acı ve problemlerden kaçış olarak intihar durumlarına zorunlu tedavi uygulanır.

26- İntihar riskinin değerlendirilmesinde aşağıdaki hususların hangisi yer almaz?
a) İntihar niyeti
b) Ruhsal durum
c) Reşit olma durumu
d) Başetmek için mevcut güçlük ve kaynaklar

27- "İngiltere tıp hukukunda 16 yaş ve altı çocuklar için ebeveyn izni veya bilgisine gerek kalmadan, kendi tedavisi için onay verme yetkinliğine ne ad verilir?
a) Olgunlaşma derecesi
b) Gillick yeterliği
c) Magna Carta yasası
d) Özerklik eğiti

28- Aşağıdakilerden hangisi, bir psikolojik danışmanın etik bir şekilde çalışmasının temeli olarak kabul edilir?
a) Yeterlik
b) Gizlilik
c) Özerklik
d) Bağlılık

29- Bir psikolojik danışmanın "yeterli becerilere sahip olması, uygun nitelikli ve eğitimli olması, etkili ve etik bir şekilde çalışması"nı ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?
a) Bilimsellik
b) Mesleki olgunluk
c) Profesyonel yeterlik
d) Bilimsel yetkinlik

30- Yas süreci yaşayan bir psikolojik danışman için süpervizörün aşağıdakilerden hangisini önermesi uygundur?
a) Danışmalarına belli bir süre ara vermesini
b) Yas süreci yaşayan danışanlar ile danışmayı sürdürmesini
c) Yas süreci yaşayanlar hariç diğer danışanları kabul etmesini
d) Yukarıdakilerin hepsi olabilir.

31- Cinsel çekiciliğiyle danışmanı tahrik eden bir danışan ile cinsel ilişki yasadığı saptanan bir danışmanın durumu etik açıdan nasıl değerlendirilir?
a) Danışman etik ilkeleri ihlal ettiği için sorumludur
b) Danışan, danışmanı tahrik ettiği için sorumludur
c) Her ikisi de yarı yarıya sorumludur
d) Danışan şikayetçi olmazsa etik ihlal söz konusu olamaz.

32- Amerika Psikolojik Danışma Derneğine göre biten bir danışma ilişkisinden en az kaç yıl sonra eski danışan ile yeni bir ilişki yaşanması uygun görülebilir?
a) 1 yıl
b) 3 yıl
c) 5 yıl
d) 10 yıl

33- Danışanımız, eski danışmanından cinsel istismar gördüğünü söylediğinde ne yapmalıyız?
a) Önceki danışmanı etik kurula şikayet etmeliyiz
b) Şikayet etmesi konusunda danışanımızı teşvik etmeliyiz
c) Önceki danışanla görüşüp suçunu kabul etmesini söylemeliyiz.
d) Mesleğin prestijini sarsmamak için danışanımızın sessiz kalmasını teşvik etmeliyiz

34- Aşağıdakilerden hangisi gizliliği açıklamaya yönelik yasal yükümlülükler arasında yer almaz?
a) Mahkeme kararları
b) Terörizm
c) Çocuk koruma
d) Veri koruma yasası

35- Aşağıdakilerden hangisi gizlilik yükümlülüğüne ilişkin istisnai durumlardan biri değildir?
a) Danışanın kendi ile ilgili bilgilerin açıklanmasına izin vermesi
b) Kamu yararı dengesi
c) 18 yaşından küçük danışanlarda ebeveyn talebi
d) Ciddi bir suçun önlenmesi ve tespit edilmesi

36- Aşağıdakilerden hangisi psikolojik danışmanın "kendine karşı sorumluluk"ların kapsamında yer almaz?
a) Tükenmişlikten kaçınmak için kendi iyi oluşlarını izleme ve koruma
b) Tazminat sigortası sözleşmesini yaptırmak
c) Uygulamalarına ilişkin hesap verebilir olmak
d) Kişisel güvenlik önlemleri almak

37- Psikolojik danışma süpervizyonun öncelikli amacı aşağıdakilerden hangisidir?
a) Etik ilkelerin uygulanmasını sağlamak
b) Danışana sunulan hizmetlerin kalitesini arttırmak
c) Uygulama standartlarını korumak ve kalitesini arttırmak
d) Danışma uygulamalarını denetlemek

38- "Meslek etiğini ve uygulama standartlarını oluşturma ve koruma" olarak tanımlanan süpervizyon işlevi aşağıdakilerden hangisidir?
a) Kuralcı (Normative)
b) Biçimlendirici (Formative)
c) Güçlendirici (Restorative)
d) Perspektif (Perpective)

39- Süpervizyon alan bir danışmanın gördüğü danışan kötüye gitmektedir. Bundan kim sorumludur?
a) Danışanın yakınları
b) Öncelikle süpervizör
c) Öncelikle danışman
d) Danışman ve süpervizör yarı yarıya

40- Aşağıdakilerden hangisi, psikolojik danışma kayıtları tutmanın yararlı olduğunu savunanların görüşleri arasında yer almaz?
a) Kayıtları yazma süreci, psikolojik danışmanın kendi düşünce ve duygularını organize etmesine yardımcı olur
b) Kayıt tutmak, danışanlarla güven ilişkisi geliştirmesini kolaylaştırır.
c) Kayıtlar psikolojik danışmana yardımcı bellek görevi görür
d) Sistematik kayıt tutma, psikolojik danışmanın işine verdiği özen derecesini gösteren bir kanıt sağlar.

41- Tutulan kayıtlar hangi durumlarda mahkemeye açıklanır?

a) Danışanın onayı olduğunda

b) Psikolojik danışmanın lehine bir kanıt sağladığında

c) Polis talebi olduğunda

d) Danışanın ölümünden sonra

42- Bir etik ikilem çözme sürecinde en iyi eylem yolunu seçmek için kullanılan "test"ler arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

a) Evrensellik

b) Sadakat

c) Başkalarına açıklık

d) Adalet

43- Aile Danışmanı Serdar, eşiyle sorunları olan Zeynep Hanım ile uzunca bir süre görüşmüş ancak bu danışmanlık sürecinde ona karşı ilgi duyduğunu fark ederek onu başka bir danışmana yönlendirmiştir. Yaklaşık bir yıl kadar sonra Zeynep Hanım'la bir partide karşılaşınca onun eşinden boşandığını öğrenmiş ve aralarında kendiliğinden gelişen bir ilişki oluşmuş ve evlenme kararı almışlardır.

Buna göre aşağıdaki seçeneklerden hangisi doğrudur?

a) Danışmanın davranışı yasalara uygun değildir.

b) Danışman bu durumda mesleki örgütün onayını almalıdır.

c) Danışmanın davranışı meslek etiğine aykırıdır.

d) Danışanın davranışı yasaya ve etiğe aykırıdır.

44- Eşinden boşandıktan sonra yaşadığı bunalım nedeniyle size başvuran 25 yaşındaki Sezen Hanım, daha önce gittiği terapist Volkan Bey'in kendisine yönelik "cinsel taciz" davranışları nedeniyle onunla görüşmeyi bıraktığından söz eder. Bu durumda aile danışmanı olarak aşağıdakilerden hangisini yapmanız en uygun tepkidir?

a) Volkan Bey'i arayarak durumun doğruluğunu sorgulamak

b) Mesleki örgüte Volkan Bey ile ilgili şikayette bulunmak

c) Savcılığa suç duyurusunda bulunmak

d) Sezer Hanım'ı, Volkan Bey hakkında meslek örgütüne etik ihlal şikayetinde bulunması için desteklemek

Çoktan Seçmeli Test Soruları Cevap Anahtarı

Soru No	Doğru Cevap	Soru No	Doğru Cevap
1	B	23	D
2	A	24	C
3	C	25	A
4	A	26	C
5	A	27	B
6	C	28	A
7	C	29	C
8	B	30	D
9	C	31	A
10	B	32	C
11	B	33	B
12	D	34	D
13	C	35	C
14	C	36	C
15	C	37	B
16	A	38	A
17	C	39	C
18	A	40	B
19	B	41	A
20	C	42	B
21	D	43	C
22	C	44	D

EK 6

ETİK İKİLEM ÖRNEKLERİ

İKİLEM 1.*

16 yaşındaki Ali lise 1. sınıf öğrencisidir. Lise 1. sınıfı ikinci kez tekrarlamaktadır. Edebiyat dersinden bütünlemeye kalmıştır. Eğer bütünleme sınavından başarısız olursa bu sene de sınıfta kalacak, okuldan atılacaktır. Ailesi Ali'ye sınavdan iyi bir not alması için baskı yapmakta, yeniden sınıfta kalması durumunda onu çalışması için bir işe vereceklerini söylemektedir. Dolayısıyla Ali'nin okul hayatı bitecektir. Ali'nin sınavına 3 gün kalmıştır. Ancak Ali ne kadar çalışırsa çalışsın başarısız olacağını düşünmekte ve kopya çekme planları yapmaktadır. Ali sıkıntısını paylaşmak için psikolojik danışmana geldiğinde kopya çekme planlarından da bahsetmiştir. Psikolojik danışman bu durumda ne yapmalıdır?

İKİLEM 2.

11 yaşındaki Can, son zamanlarda okulda sürekli yorgun ve dikkatsiz görünmekte, derslerden düşük notlar almaktadır. Bu durum sınıf öğretmeninin dikkatinden kaçmamıştır. Can'la birkaç sefer konuşmayı deneyen öğretmen, Can'ın verdiği kaçamak yanıtlardan şüphelenmiş ve durumu okul psikolojik danışmanına bildirmiştir. Psikolojik danışman Can'la görüşmelere başlamıştır. Bu görüşmeler sırasında Can; ailesinin ekonomik durumunun iyi olmadığından, babasının işsiz olduğundan bahsetmiştir. Babası alkol kullanmakta, Can'a ve annesine fiziksel şiddet uygulamaktadır. Ayrıca Can babasının baskısıyla okul çıkışlarında bir lokantada garsonluk yapmaktadır. Gece geç saatlere kadar çalıştığı için uykusuz kalmakta ve ders çalışamamaktadır. Can, psikolojik danışmana bunun öğretmenleri tarafından duyulması durumunda babasının onu okuldan almakla tehdit ettiğini söylemiştir. Bu yüzden babasının bunu duymasını istememektedir. Okuluna, derslerine daha çok zaman ayırmak istemekte, çalışmak istememektedir. Ancak okulunu kaybetme tehlikesine karşın bu duruma da razı olduğunu söylemektedir. Psikolojik danışman bu durumda ne yapmalıdır?

İKİLEM 3.*

A lisesinde yalnızca bir psikolojik danışman görev yapmaktadır. Bulunduğu okulda felsefe, sosyoloji ve psikoloji gibi dersler boş geçmektedir. Okul yönetimi bu derslerin boş geçmemesi için psikolojik danışmandan bu derslerden en az birine girmesini istemektedir. Psikolojik danışman derse girdiği takdirde kendi görevlerini yerine getiremeyecek, olası rol çatışması yaşayabilecek, derse girmediği takdirde ise okul yönetimi ile çatışma yaşayacaktır. Siz olsaydınız bu durumda ne yapardınız?

İKİLEM 4.*

Bir kız öğrenci, erkek arkadaşıyla yaşadığı sorunlar nedeniyle okul PDR servisine başvurur. Öğrenci erkek arkadaşıyla cinsel ilişkide bulunduğunu, bu durumun onu rahatsız etmediğini, pişmanlık duymadığını ve cinselliği yaşamayı çok doğal bulduğunu belirtir. Fakat psikolojik danışman muhafazakar ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı bir kadındır. Kız öğrencinin cinsel yaşamı psikolojik danışmanı rahatsız etmektedir ve bu durumu kızın ailesine anlatıp anlatmama konusunda kararsızlık yaşamaktadır. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 5.*

17 yaşında lise son sınıf öğrencisi bir genç kız, babası ile yaşadığı sorunları konuşmak için PDR servisine başvurur. Oturumlar sırasında babası tarafından cinsel tacize uğradığını ifade eder. Psikolojik danışman da geçmişte babası tarafından taciz edilmiştir. Başlangıçta, benzer yaşantıları geçirmiş oldukları için psikolojik danışman rahatlıkla empati kurar, fakat zamanla danışanla özdeşim kurmaya ve kendini danışanda görmeye başlar. Psikolojik danışman benzer yaşantıların ilişkilerini kolaylaştırdığını düşünmesine rağmen, babasına yönelik olumsuz duygularının etkisiyle objektifliğini yitirir ve danışanı yönlendirerek çoğu zaman onu zor durumda bırakır. Siz olsaydınız bu durumda ne yapardınız?

İKİLEM 6.*

Danışan çok despot bir baba tarafından büyütülmüş, ondan pek sevgi ve ilgi görememiştir. Babasından göremediği ilgiyi erkek arkadaşında aramış, fakat onun tarafından da aniden terk edilmiştir. Erkek arkadaşına çok güvendiği hâlde terk edilmek danışanda hayal kırıklığı yaratmıştır. Psikolojik danışmaya bu kaygı ve üzüntüden kurtulmak için gelmiştir. Danışan sürekli olarak bir erkek tarafından bir daha reddedilirse buna dayanamayacağını ve intihar edeceğini ifade etmektedir. Psikolojik danışman işini profesyonel bir şekilde yapan birisidir. Ancak danışan psikolojik danışmanın kendisini anlaması, ona sevgi göstermesi ve sorunlarıyla ilgilenmesinden çok etkilenir, psikolojik danışmanı idealleştirerek ona aşık olur. Oturumların birinde psikolojik danışmana yönelik bu duygusunu açıklar. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 7.

Lise öğrencisi bir danışan olan Aykut, kız arkadaşıyla sorunları olduğundan dolayı ondan ayrılmak istediğini, ancak yalnız kalmaktan çok korktuğu için bu konuda kararsız kaldığını söyler. Ayrıca, üniversiteye gidip gitmeme konusunda da kararsızdır ve hangi mesleği seçeceğini bilememektedir. Psikolojik danışman ona dilediği zaman gelip istediği konuda kendisiyle konuşabileceğini iletir. Bir süre sonra danışan, psikolojik danışmana bağımlı hâle gelir. Günlük yaşamında vermek zorunda olduğu en küçük bir karar için bile psikolojik danışmana başvurmakta, onun fikirleri doğrultusunda kararlar almaktadır. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 8.*

İntihar girişiminde bulunmuş bir öğrenci, arkadaşları tarafından okul psikolojik danışma ve rehberlik servisine getirilir. Bu öğrenci, psikolojik danışmanla daha önce bazı konularda görüşmüş ve bu görüşmelerin kayıtları psikolojik danışman tarafından saklanmıştır. Öğrencinin okulda intihar girişiminde bulunmasından dolayı ailesi okula gelip müdür ile görüşür. Okul müdürü psikolojik danışmanı çağırır, aileye ve kendisine öğrenci ile yapılan tüm görüşme içeriklerinin aktarılmasını ister. Aksi takdirde hakkında soruşturma açılacağını bildirir. Siz olsaydınız bu durumda ne yapardınız?

İKİLEM 9.

Online psikolojik danışma hizmeti almak için www.onlinedanışmanlık.org web sitesine üye olan ve randevu alan Pınar, oldukça mutsuz ve depresif duygularla danışma sürecine başlamıştır. Psikolojik danışman Emre, danışmaya başlamadan önce Pınar'ın facebook profilini incelemiş ve profilinde intihar eğilimli yazılar paylaştığını fark etmiştir. Fakat Pınar hiçbir zaman bu tarz eğilimlerini danışma ortamında psikolojik danışman ile paylaşmamıştır. Kendini çok fazla yalnız hissettiğini, arkadaşı olmadığını, hatta uzun süredir bir sevgilisi olmadığını belirtmiştir. Ayrıca çevresindeki kişiler tarafından sürekli dışlandığını ve reddedildiğini ifade etmiştir. Danışman, onun profilini incelediğini söylememiş ve onun bazı şeyleri danışma sürecine getirmesini beklemiştir. Danışma süreci başladıktan sonra Pınar, online psikolojik danışman olan Emre'yi facebook ve benzeri sosyal paylaşım sitelerinden arkadaş olarak eklemiştir. Emre danışanı Pınar'ın arkadaşlık isteğini kabul edip etmemekte kararsızdır.

Sizce danışman bu durumda Pınar'ın arkadaşlık istediğini kabul etmeli mi, danışanın profilinde olan intihar eğilimli konuları danışma ortamına getirmeli midir?

İKİLEM 10.*

İlköğretim dördüncü sınıfta, etkin ve çalışkan bir kız öğrenci, son zamanlarda derslerde durgunlaştığı, içine kapandığı ve zaman zaman bir köşeye çekilip ağladığı için öğretmeni tarafından okul psikolojik danışmanına gönderilir. Psikolojik danışman öğrenci ile bireysel psikolojik danışma yapmaya başlar. Birkaç oturumun ardından öğrencinin babası tarafından cinsel tacize uğradığını öğrenir. Bunun üzerine öğrenci ile konuşarak ailesiyle görüşmek istediğini söyler. Psikolojik danışmanın annesi ile görüşmesinde anne olayı doğrular, ancak psikolojik danışmandan olayı gizli tutmasını rica eder. Babadan çok korktuklarını, olayın duyulduğunu öğrenirse onları öldüreceğini belirtir. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 11.

Özel bir anaokulunda psikolojik danışman olarak çalışıyorsunuz. Çalışma ortamı ve koşullarınızdan memnunsunuz ve anaokulu sahibi ve yöneticiniz ile ilişkileriniz de gayet iyi. Okulunuza devam eden 3,5 yaşındaki Kerem Can'ın anne ve babası boşanma sürecindedir. Çocuğun kime verileceği konusunda yaşanan ihtilaf sonucu mahkeme sizden bir değerlendirme raporu ve görüş istemektedir. Durumu incelediğinizde öğrendiniz ki çocuk annede kalırsa, başka bir ile taşınacağı için okulunuzdan alınacak. Babada kalırsa iki, üç yıl daha okulunuza devam edecek. Baba varlıklı bir velidir ve anaokuluna ekonomik destekte bulunmaktadır. Bu yüzden patronunuz size, görüşünüzü çocuğun babada kalması yönünde yazmanız için baskı yapıyor. Gelişim psikolojisinde öğrendikleriniz ise çocuğun bu yaşlarda anneye daha çok ihtiyacı olduğunu hatırlatıyor! Kararınızı nasıl vereceğiniz konusunda bir ikilem yaşıyorsunuz... Bu durumda nasıl bir yol izlemeyi tercih edersiniz?

İKİLEM 12.*

Ders yılı başında yapılan Öğretmenler Kurulu Toplantısı'na okul psikolojik danışmanı mazereti nedeniyle katılamamıştır. Öğrenci Davranışları Değerlendirme Kurulu üyelerinin belirlendiği toplantı sırasında, psikolojik danışmanın da kurulda üye olarak yer almasına karar verilmiştir. Bir sonraki gün okul müdürü, psikolojik danışmana Öğretmeler Kurulu'da alınan kararı ve Öğrenci Davranışları Değerlendirme Kurulu'nda görevlendirildiğini açıklamış ve ilgili tutanakları imzalamasını istemiştir. Sizce bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 13. *

Bir okulda kaynaştırma programında olan hafif zihinsel engelli bir kız öğrenci okul psikolojik danışmanından bireysel psikolojik danışma yardımı almaktadır. Oturumların birinde öğrenci, okuldaki erkek öğretmenlerden birinin ona sık sık sarıldığını, öptüğünü ve sürekli dokunmaya çalıştığını söyler. Psikolojik danışman sözü edilen kişiyi tanımakta ve böyle bir duruma ihtimal vermemektedir. Psikolojik danışman, danışanın anlattıklarının hayal mi yoksa gerçek mi olduğu konusunda şüpheye düşmüştür ve ne yapması gerektiğini bilememektedir. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 14.*

16 yaşında bir kız öğrenci okul psikolojik danışmanından bir süredir bireysel psikolojik danışma yardımı almaktadır. Oturumların birinde bazen hayatın kendisine dayanılmaz geldiğini, ancak intihar edecek kadar güçsüz biri olmadığını söylemiştir. Psikolojik danışman intihar riski olmadığını düşünerek oturumlara devam etmiştir. Ancak, bir gün öğrencinin intihara teşebbüs ettiğini ve hastanede komada olduğunu öğrenir. Aile, çocuklarının okul psikolojik danışmanından yardım aldığını bilmekte, psikolojik danışmanı kendilerini uyarmadığı için suçlamakta ve çocuklarına bir şey olduğu takdirde mahkemeye başvurup dava açacaklarını söylemektedir. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 15.*

Küçük bir kasaba okulunda çalışan bir okul psikolojik danışmanına, bir gün okul müdürü gelir. Yaşadığı sorunlardan çok bunaldığını ve psikolojik danışmandan psikolojik danışma yardımı almak istediğini söyler. Psikolojik danışman bu durumun etik ilkelere uygun olmadığını, yöneticisi konumunda olduğu için objektif davranamayacağını belirtir. Ancak, müdür çok zor durumda olduğunu ve yardım alacak başka biri olmadığını ifade eder. Sizce bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 16.**

Bir erkek öğrenci, kişilerarası ilişki problemleri nedeniyle, öğrenim görmekte olduğu üniversitenin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi'ne başvurur. Birkaç oturum psikolojik danışma yardımı aldıktan ve psikolojik danışmanla güvenli bir ilişki kurduktan sonra, danışan eşcinsel olduğunu, bu durumdan rahatsız olmadığını ancak ailesi ve arkadaşları ile paylaşamadığı için kendisini huzursuz hissettiğini söylemiştir. Psikolojik danışman eşcinselliği kabul edilemez bulan birisidir ve daha önce bir eşcinsele psikolojik danışma yardımında bulunmamıştır. Buna rağmen danışan ile psikolojik danışma sürecine devam etmiştir. Süreç içerisinde psikolojik danışman, danışanını yargıladığını ve ona kendi değer yargılarını empoze etmeye başladığını fark etmiştir. Sizce bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 17.**

Okul psikolojik danışma ve rehberlik servisine gelen bir öğrenci, psikolojik danışmanın gözetimi olmadan bilgisayarda bir psikolojik test programını yanıtlar. Bu testin sonucu, öğrencinin bazı kişisel sorunlara yatkınlığının ortalamadan daha yüksek olduğunu gösterir. Bu sırada öğrenci zaten depresyondadır. Bilgisayar programı açıkça öğrencinin, eğer istenirse daha ileri düzeyde psikolojik yardım alabileceğini belirtmektedir. Öğrenci psikolojik danışma merkezinden ayrıldıktan sonra, daha da depresif olmuştur. Öğrencinin anne babası ve psikolojik danışmanı olmadan tek başına bilgisayarda yanıtladığı psikolojik testin, öğrencide daha derin sorunlara yol açacağı düşünülmekte ve bu durumdan okul danışmanını sorumlu tutmaktadır. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 18.**

İlköğretim dördüncü sınıfa devam eden öğrencinin annesi, çocuğunu ertesi yıl özel okula göndermek istediğini belirtmekte fakat çocuk okuldan ayrılmak istememektedir. Anne, bu konuyla ilgili olarak okul psikolojik danışma ve rehberlik servisine başvurur ve psikolojik danışmandan çocuğu alınan yeni karara hazırlaması için yardım ister? . Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 19.

17 yaşında, üniversite sınavlarına hazırlanan Arzu, evlatlık olduğunu öğrenmiştir. Danışanın ailesi kısa bir süre sonra psikolojik danışmanla görüşüp kızın gerçek ailesinin durumundan bahsetmiştir. Arzu'nun biyolojik babası hayatta değildir. Annesi ise babasının ölümü ardından yaşadığı sıkıntılar sebebiyle akıl sağlığını yitirmiştir ve hastanede tedavi görmektedir. Arzu'nun şimdiki anne ve babası biyolojik anneyle tanışmanın, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyeceğini düşünmekte ve çocuğun onlardan uzaklaşmasından korkmaktadırlar. Bu nedenle, Arzu'nun biyolojik annesiyle tanışmasına karşı çıkmakta, aksi takdirde şehir değiştireceklerini söylemektedirler. Arzu biyolojik annesinden ve arkadaşlarından uzaklaşacağı için şehir değiştirmeyi asla istememektedir. Bu nedenle ailesi ve Arzu arasında sürekli çatışmalar yaşanmaktadır. Bir gün Arzu, psikolojik danışmana gelip biyolojik anne ve babasını tanımak istediğini söylemiş ve danışmandan yardım istemiştir. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 20.

Bir lisede psikolojik danışman olarak çalışan Erkan; kendisiyle birlikte okulun psikolojik danışma ve rehberlik biriminde görev yapan iş arkadaşının, bireysel danışma yürüttüğü danışanların bilgilerini onların onaylarını almaksızın yapmakta olduğu bir araştırma kapsamında kullandığını fark etmiştir. Bu durumun etik olmadığını iş arkadaşına belirttiğinde; iş arkadaşı psikolojik danışmandan durumu kimseyle paylaşmamasını istemiş, aksi takdirde onu çocukları görüşmeler sırasında istismar etme gerekçesiyle şikâyet etmekle tehdit etmiştir. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 21.

Okul psikolojik danışmanı 17 yaşındaki lise ikinci sınıf öğrencisi Kenan ile bireysel görüşmeler yürütmektedir. Kenan aynı okulda öğrenim görmekte olan kız arkadaşından bir ay önce ayrılmıştır. Kenan'ın eski kız arkadaşı bir süre sonra, sınıflarındaki başka biriyle duygusal bir ilişki yaşamaya başlamıştır. Danışma sürecinde Kenan, eski kız arkadaşının yeni sevgilisini görmeye katlanamadığını ve bazen onu öldürmeyi bile düşündüğünü dile getirir. Bu durumda psikolojik danışman ne yapmalıdır?

İKİLEM 22.

Üniversitenin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezinde çalışan bir psikolojik danışmansınız. Danışma yaptığınız öğrenci Mahinur size daha önce hocası da olan PDR alanındaki bir akademisyenden psikolojik danışma yardımı aldığını ancak danışma ilişkisi sürerken hocasının kendisine cinsel tacizde bulunduğunu ve ilişkiye zorladığını ağlayarak anlatır. Bu durumun kendisinde yarattığı travma sonrası onu görmek istemediğini bu nedenle yatay geçiş yaptığını açıklar. Uzun süre kendini toparlayamayan danışanınıza baktığınızda olayın doğru olduğunu düşünüyorsunuz. Söz edilen akademisyeni de tanıyorsunuz, alanda saygın biri, böyle bir şey yapmış olmasına inanmak istemiyorsunuz. Birden bire büyük bir karmaşanın içinde hissediyorsunuz kendinizi çünkü olay eğer doğruysa söz konusu kişi bunu başka öğrencilerine de yapabilir diye aklınızdan geçiriyorsunuz..

Bu durumda ne yapabilirsiniz?

* *Etik ikilem; Doğan ve Tekinalp (2002) tarafından hazırlanan ve Psikolojik Danışmanlıkta Etik Sempozyumu Kitapçığı'nda yayınlanan "Lisans düzeyinde meslek sorunları ve ahlak ilkeleri dersinin işlenişi. Gazi üniversitesi örneği." adlı yazıdan alıntılanmıştır.*

** *Etik ikilem; Taşdan ve Yalçın (2007) tarafından hazırlanan "Psikolojik danışma ve rehberlikte etik" adlı makaleden alıntılanmıştır.*

ASCA-OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARI İÇİN ETİK İLKELER KLAVUZUNUN ÇEVİRİSİ*

EK 7

AMERİKAN OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARI DERNEĞİ (AMERICAN SCHOOL COUNSELOR ASSOCIATION - ASCA)*

Okul Psikolojik Danışmanları İçin Etik İlkeler

(1984'te uyarlanmış; 1992, 1998, 2004 ve 2010'da yeniden düzenlenmiştir.)

Giriş

Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği (American School Counselor Association - ASCA) üyeleri tüm öğrencilerin akademik, kişisel/sosyal ve mesleki gelişimine yönelik gereksinimlerini hedefleyen eşsiz nitelikler ve becerilerle donanmış ve okul psikolojik danışmanlığı diploması/belgesi sahibi olan, uzman bir kuruluştur. Üyeler ayrıca okul psikolojik danışmanlığı programı süpervizörleri ve psikolojik danışman eğitimcileri de olabilirler. Bu etik standartlar okul psikolojik danışmanlarının etik sorumluluklarıdır. Okul psikolojik danışmanlığı programı süpervizörleri bu standartları bilmeli ve uygulayıcılarına bunları savunmaları için destek sağlamalıdırlar. Okul psikolojik danışmanlığı eğitimcileri bu standartları bilmeli, öğrencilerine öğretmeli ve okul psikolojik danışmanı adaylarına bunları savunmaları için destek sağlamalıdırlar.

Uzman okul psikolojik danışmanları programlarını okulların misyonlarıyla ilişkilendirerek ve aşağıdaki uzmanlık sorumluluk ilkelerine dahil ederek eğitim fırsatlarına ulaşma ve başarıda eşitlik olanaklarını yaratan savunucular, liderler, işbirlikçiler ve danışmanlardır:

- Her insan saygı, değer ve itibar görme ve etnik/ırksal kimlik, yaş, ekonomik düzey, yetenekler/sınırlılıklar, dil, göçmen statüsü, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik/cinsel ifade, aile yapısı, dinsel/ruhsal kimlik ve görünüm dahil olmak üzere farklı kültürel topluluklardan gelen tüm öğrencilerin savunuculuğunu yapan ve onları kabul eden kapsamlı okul psikolojik danışmanlığı programına girme haklarına sahiptir.

* İlgili kılavuzun çevirisi Yrd. Doç. Dr. Defne Yılmaz (Akdeniz Üniversitesi) tarafından yapılmıştır.

- Her insan kendini yönetme ve kendini geliştirme yönünde hareket edebilmek için gereksinimi olan bilgi ve desteği alma ve farklı renkte öğrenciler olmaları, düşük sosyo-ekonomik düzeylerden gelen öğrenciler olmaları, engelli olmaları ve baskın olmayan dilden gelen öğrenciler olmaları gibi tarihsel olarak eşit eğitim hizmetleri alamamış kendi grup kimlikleriyle kabul görme haklarına sahiptir.
- Her insan kendi eğitim seçimlerinin ve bu seçimlerin gelecekteki fırsatlarını nasıl etkileyeceğinin bütüncül önemini ve anlamını bilme hakkına sahiptir.
- Her insan mahremiyet hakkına sahiptir ve dolayısıyla okul psikolojik danışmanı-öğrenci ilişkisinin okul yapısı içerisindeki gizlilikle ilgili yasalar, yönetmelikler ve etik standartlarla uyumlu olmasını bekleme hakkı vardır.
- Her insan okul psikolojik danışmanının da yardımıyla istismar, zorbalık, ihmal, taciz ve şiddetin diğer türlerinin bulunmadığı okul çevrelerinde güvende hissetme hakkına sahiptir.

ASCA bu belgede üyeleri arasında bütünlüğü, liderliği ve uzmanlığı sürdürebilmek için gerekli olan etik davranışın ilkelerini belirler. Okul Psikolojik Danışmanları İçin Etik İlkeler okul psikolojik danışmanları, okul psikolojik danışma programlarının süpervizörleri ve okul psikolojik danışmanlığı eğitimcileri tarafından ortak anlayışla yürütülen etik sorumlulukların doğasını netleştirmek için geliştirilmiştir. Bu belgenin amaçları şunlardır:

- Düzeyleri, alanları, hizmet sundukları topluluklar ve meslek derneğine üye olmalarına bakmaksızın, tüm uzman okul psikolojik danışmanları, okul psikolojik danışma programlarının süpervizörleri ve okul psikolojik danışmanlığı eğitimcilerinin etik uygulamaları için bir rehber olmak;
- Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilere, anne-babalara/yasal koruyuculara, meslektaşlara ve uzman iş ortaklarına, okullara, toplumlara ve psikolojik danışma uzmanlık alanına yönelik sorumlulukları konusunda kendini değerlendirme ve akran değerlendirmesi sağlamak;
- Öğrenciler, anne-babalar, yasal koruyucular, öğretmenler, yöneticiler, toplumun üyeleri ve adli kuruluşlar dahil tüm paydaşları okul psikolojik danışmanlığı mesleğinin en iyi etik uygulamaları, değerleri ve davranışları hakkında bilgilendirmek.

A.1. Öğrencilere Yönelik Sorumluluklar

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Öncelikle, eşsiz bireyler olarak değer ve saygıya layık olan öğrencilerine karşı sorumludurlar.

b. Her bir öğrencinin eğitim, akademik, mesleki, kişisel ve sosyal gereksinimleriyle ve en üst düzeyde gelişim için yüreklendirilmesiyle ilgilenirler.

c. Öğrencilerin değerlerine, inançlarına, kültürel geçmişlerine saygılıdırlar ve öğrencilere ya da ailelerine okul psikolojik danışmanının kişisel değerlerini aktarmazlar.

d. Öğrencilerle ilgili yasalar, düzenlemeler ve yönetmelikleri bilirler ve öğrencileri korumak ve bilgilendirmek için çaba gösterirler.

e. Öğrencilerinin bireysel mutluluğunu desteklerler ve başarılı olmaları için eylem planı geliştirmede onlarla işbirliği yaparlar.

f. Bireysel olarak her öğrenci için değerli olan destek bağlantılarının katılımını dikkate alırlar.

g. Öğrencilerle uzmanca ilişkideki uygun mesafeyi bilirler. Uygulama alanı içerisindeki eyalette yasa dışı olup olmadığına bakılmaksızın, öğrencileriyle herhangi bir cinsel ya da romantik ilişki büyük bir etik ihlal olarak görülür ve öğrencinin yaşı dikkate alınmaksızın yasaktır.

h. Eski öğrencilerle ya da öğrencilerinden birinin aile üyelerinden biriyle bir ilişkiye başlamadan önce olası tehlikeleri dikkate alırlar.

A.2. Gizlilik

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Öğrencileri bireysel olarak alacakları psikolojik danışma yardımı sürecinin amaçları, hedefleri, yöntemleri ve kuralları ile ilgili süreçler hakkında bilgilendirirler. Kendini açma gelişimsel olarak uygun bir anlayışla gizliliğin sınırları kapsamındadır. Bilgilendirilmiş onam öğrencilerin gizliliğin sınırlarını anlamada yeterli olmalarını gerektirir ve böylece belli gelişim dönemlerindeki öğrencilerden almak zor olabilir. Uzmanlar bilgilendirilmiş onam alabilmek için tüm girişimlerde bulunulsa da bunun her zaman olanaklı olmadığının farkındadırlar ve psikolojik danışma kararlarını öğrencinin yararına olacak yönde alırlar.

b. Gizliliğin sınırlarını öğrencilere bireysel sözel açıklamalar yanında sınıf rehberlik saatleri, öğrenci el kitapları, okul psikolojik danışma servisi broşürleri, okul web sayfası, sözel bilgilendirme ya da diğer öğrenci, okul ve toplum iletişim yöntemleri ile uygun yollarla açıklarlar.

c. Gizliliğin okullardaki karmaşık doğasını bilirler ve her vakayı kendi kapsamında ele alırlar. Gizli bilgilerin açıklanması yasal gerekliliklerle istenmediği ya da öğrenci için ciddi ve öngörülebilir bir tehlikeyi önlemek için ihlal gerekmediği sürece bilgileri gizli olarak saklarlar. Ciddi ve öngörülebilir tehlike okuldaki her bir çocuk için farklıdır ve öğrencilerin gelişimsel ve kronolojik yaşı, yaşadığı çevre, ebeveyn hakları ve tehlikenin doğası ile tanımlanır. Okul psikolojik danışmanları olağan dışı bir durumun geçerliliği konusunda şüphe duyduklarında uygun uzmanlarla konsültasyon yaparlar.

d. Gizlilikle ilgili birincil sorumluluklarının öğrencilere yönelik olduğunu bilirler, fakat bu zorunluluğu çocuklarının yaşamlarında, özellikle de değer yüklü sorunlarında yol gösterici bir ses olmak için ebeveynleri/yasal koruyucu aileleri ve doğuştan gelen haklarını da anlayarak dengelerler. Seçimler yaparken öğrencileri korumak ve onların yararına kararlar almak için öğrencinin etik haklarını dengeleme gereksinimini, onların onam verme ve uzlaşma kapasitesini ve ebeveynler ya da ailenin yasal haklarını ve sorumluluklarını bilirler.

e. Öğrencilerinin geniş kapsamlı özerklik ve bağımsızlığını desteklerler ve en uygun ve en az zorlayıcı ihlal yöntemini kullanırlar. Gelişim yaşı ve ihlal gerektiren koşullar dikkate alınır ve uygun olduğunda öğrencilerle ihlalin yöntemi ve zamanlaması hakkında konuşma yapılır.

f. Bilgileri açıklamayı engelleyen bir ifadenin eyalet yasalarında bulunmadığı durumlarda, bulaşıcı ve ölümcül olduğu bilinen hastalıkları açıklamanın yüksek bir risk olduğunu bilerek ve belirlenmiş üçüncü kişilere, ilgili kişilerin öğrenciyle ilişkilerini de göz önünde bulundurarak, bilgi aktarmak için etik sorumluluğu dikkate alırlar. Bu durumda bilgi paylaşımı aşağıdaki tüm koşulların sağlanmasını gerektirir:

- Öğrenci ilgili eşin (partnerin) kimliğini verebilir ya da kimliği çok iyi belirlenebilir durumdadır.
- Okul psikolojik danışmanı öğrenciye ilgili eşi (partneri) uyarmasını ve gelecekteki olası yüksek riskli davranışlardan kaçınmasını önerir.
- Öğrenci reddeder.
- Okul psikolojik danışmanı öğrenciyi ilgili eşi (partneri) uyaracağı konusunda bilgilendirir.
- Okul psikolojik danışmanı okulun bağlı bulunduğu resmi ilçe temsilcilerine, ilgili eşi (partneri) bilgilendirmenin yasal boyutları konusunda yazılı olarak yasal konsültasyon başvurusu yapar.

g. Gizli bilgilerin açıklanmasının öğrenci için ya da psikolojik danışma ilişkisi için tehlike oluşturduğu durumlarda bilgiyi açıklamanın gerekmeyebileceği konusunda mahkeme kararı isterler.

h. Öğrenci kayıtlarının gizliliğini korurlar ve kişisel verileri Aile Eğitim Hakları ve Mahremiyeti Sözleşmesi (Family Education Rights and Privacy Act - FERPA) de dahil olmak üzere, tanımlanmış federal ve eyalet yasaları ve okul yönetmelikleri ile uyumlu olarak açıklarlar. Elektronik olarak saklanan ve aktarılan öğrenci bilgileri geleneksel öğrenci kayıtları ile aynı yönde korunur. Elektronik iletişimlerde gizliliğin hassasiyetini bilirler ve elektronik kanallarla bilgi paylaşımını yalnızca öğrencilerin kimliğinin anlaşılamayacağı biçimde gerçekleştirirler. Öğrencinin intihar girişimi gibi ciddi bilgiler bir sonraki gideceği okula telefon görüşmesi gibi kişisel bir iletişim kanalıyla aktarılmak zorundadır.

A.3. Akademik, Mesleki/Üniversite/Orta Öğrenim Sonrası Yönelim ve Kişisel-Sosyal Psikolojik Danışma Planları

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Öğrencilere tüm öğrencilerin kişisel-sosyal, akademik ve mesleki hedeflerini geliştirmeye yönelik çalışan ASCA Ulusal Modeli ile uyumlu, kapsamlı bir okul psikolojik danışma programı sağlarlar.

b. Başarı ve fırsat eksikliklerini azaltmaya yardım edecek bilgileri kullanarak, tüm öğrenciler için adil bir akademik, mesleki, orta öğrenim sonrası yönelim ve kişisel-sosyal fırsatlara adil ulaşımı sağlarlar.

c. Öğrencilerin orta öğrenimi tamamladıktan sonraki çok geniş seçenekler ağından seçim yapma haklarını destekleyerek, bireysel olarak her öğrencinin mesleki farkındalık, keşfetme ve orta öğrenim sonrası planlarına yönelik destek sağlarlar ve savunuculuk yaparlar.

A.4. İki Boyutlu İlişkiler

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Tarafsızlıkla örtüşmeyen ve öğrencileri tehlikeye atma riskini artıran iki boyutlu ilişkilerden kaçınırlar (Örneğin, kendi aile üyelerine ya da yakın arkadaşların ve sosyal ilişkide bulundukları kişilerin çocuklarına psikolojik danışma yapmak gibi.). Eğer iki boyutlu ilişki kaçınılmaz ise, okul psikolojik danışmanı öğrenci için olası tehlikeleri ortadan kaldırmak ya da azaltmak için, bilgilendirilmiş onam, konsültasyon, süpervizyon ve belgelendirme sağlayarak yasal güvenlik sağlayıcılar aracılığıyla girişimde bulunma sorumluluğunu taşır.

b. Öğrencileriyle uygun uzmanca mesafeyi her zaman korurlar.

c. Öğrencileriyle sosyal iletişim ağları gibi iletişim ortamlarında iki boyutlu ilişkilerden kaçınırlar.

d. Okul personeli ile okul psikolojik danışmanı-öğrenci ilişkisinin bütünlüğünü ihlal edebilecek iki boyutlu ilişkilerden kaçınırlar.

A.5. Uygun Yöneltme Süreci

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Öğrenci ve/veya aileye destek için gerektiğinde ve uygun ise okul dışındaki kaynaklara yöneltme yaparlar. Uygun yöneltme hizmetleri, hizmetlerin en az düzeyde aksayarak geçişler yapılabilmesi için hem anne-babalar/yasal koruyucular ve öğrencilerin bilgilendirilmesini hem de uygulanabilir kaynaklara ulaşırken uygun planlar yapılmasını gerektirir. Öğrenciler her zaman psikolojik danışma ilişkisini sonlandırma hakkını saklı tutarlar.

b. Öğrencileri okul psikolojik danışmanının eğitim ve yeterlilik alanları konusunda eğitmek ve bu konudaki endişelerini önlemek için yardımcı olurlar. Öğrencilerin psikolojik danışma gereksinimleri kendi kişisel eğitim ve gelişimlerinin ilerisinde ise gerekli yöneltmeleri yaparlar. Okulda gerçekleştirilmesi zor olan ya da okul yapısı içerisinde ele alınması uygun olmayan, yeme bozuklukları, cinsel travmalar, kimyasal madde bağımlılıkları ya da diğer bağımlılıklar gibi kesintisiz klinik işlem ya da yardım gerektiren sorunlara yönelik, klinik terapötik başlıklarda uzmanlaşmış uygun kaynakları bulmak için tüm girişimler yapılır.

c. Öğrenci için diğer yardım sağlayıcıların görevlendirileceği işbirliği ilişkileri geliştirilmeye başlanırken öğrenci ve/veya anne-baba/yasal koruyuculardan bilgilerin açıklanması için imzalı belge isterler.

d. Psikolojik danışma yardımının artık gerekmediği ya da öğrencinin gereksinimlerini daha iyi karşılamak için yöneltme gerektiği açıkça görüldüğünde, psikolojik danışma sürecini sonlandırmak için mantıklı bir yol izlenir.

A.6. Grup Çalışması

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Olası grup üyelerini gözden geçirirler ve grubun eğilimleri ve odaklandıkları ile ilişkili olarak katılımcıların gereksinimleri yönünde, kendilerine uygun kişisel amaçlar belirlemelerine yönelik bir farkındalığı sürdürürler. Okul psikolojik danışmanı grup üyelerinin grup içerisindeki etkileşimlere bağlı olarak yaşayabilecekleri fiziksel ve psikolojik tehlikelere karşı onları korumak için akılcı önlemleri alır.

b. Küçük gruplardaki çocukların anne-babaları/yasal koruyucularını bilgilendirmenin en iyi uygulama olduğunu bilirler.

c. Grup uygulamalarında net beklentiler oluştururlar ve grupla psikolojik danışmada gizliliğin korunmasının garanti edilemeyeceğini açıkça belirtirler. Okullarda küçük çocukların gelişim ve kronolojik yaşları dikkate alınarak, küçük çocuklar için gizliliğin doğasının belirsiz olması nedeniyle okul içerisinde grup çalışması için bazı konuların yorumlanmasının uygun olmadığının farkındadırlar.

d. Grup üyeleri için gerekli izleme çalışmalarını ve uygun belgelendirmeyi sağlarlar.

e. Grup çalışmalarını ve grup çalışmasına özel her tür konuda yardımı sağlayabilmek için mesleki uzmanlıklarında yeterliliklerini geliştirirler ve uygun eğitimleri, çalışmaları ve süpervizyonu sürdürürler.

f. Akademik, mesleki, üniversiteye yönelik ve kişisel-sosyal bağlamda çok çeşitli konularla ilgili çözüm odaklı ve kısa süreli grup çalışmaları düzenlerler.

A.7. Kendisi ya da Diğerleri İçin Tehlike Oluşturma

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Bir öğrenci kendine ya da başkasına yönelik tehlike oluşturuyor ise anne-baba/yasal koruyucular ya da uygun karar verici kişileri haberdar ederler. Bu süreç, diğer psikolojik danışma alanı uzmanlarıyla dikkatli görüşmeler ve konsültasyon yapıldıktan sonra gerçekleştirilir.

b. Anne-babalar çocukları risk altındayken harekete geçmeyi ciddiye almıyorlarsa, onlara risk değerlendirmelerini rapor ederler; öğrenciler sıkı izlemeden ve anne-babalarının takibinden kaçınmak için bazen yetişkinleri kandırmaya çalışabilecekleri için, okul psikolojik danışmanları hiç bir zaman tehlike riskini ihmal etmezler.

c. Kendisi ya da diğerleri için tehlike riski oluşturan öğrencinin bilgilerini öğrenci için uygun ve gerekli destek olmadan açıklamanın yasal ve etik yükümlülüklerini anlarlar.

A.8. Öğrenci Kayıtları

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Öğrencilere uzmanca hizmet sunmak için gerekli olan kayıtları yasalar, düzenlemeler, kurumsal süreçler ve gizlilik yönergelerinin gerektirdiği gibi saklarlar ve güvenliğini sağlarlar.

b. Öğrencilerin özel kişisel bilgilerini ya da bireysel vaka notlarını eyalet yasaları ile uyumlu öğrenci eğitim kayıtlarından ayrı olarak saklarlar.

c. Özel kişisel bilgilerin sınırlarını ve bu kayıtların kayıtları oluşturan için bilgileri hatırlamayı sağlayan destek kaynağı olduğunu bilirler. Ayrıcalıklı bir iletişimin yokluğunda mahkeme kanıtı olabileceğini ya da sözel ya da yazılı kanallarla paylaşıldıklarında, diğerleri tarafından ulaşılabilir olduğunda, uzman görüşlerinden uzak bilgiler ya da kişisel gözlem bilgileri içerdiklerinde eğitim kayıtları olarak kullanılabileceğini bilirler.

d. Mahkeme kayıtlarını ya da vaka notlarını yok etmek için mantıklı olabilecek bir süre sınırı belirlerler. Önerilen yöntemler öğrenci bir üst düzeye geçtiğinde, başka okula geçtiğinde ya da mezun olduğunda özel gizli bilgileri küçük parçalar hâlinde getirerek yok etmeyi içerir. Özel kişisel kayıtlar yok edilmeden önce çocuk istismarı, cinsel saldırı ya da şiddet gibi konulardaki notların daha sonra mahkemede gerekebileceğini dikkate alan bir sağduyu ve tedbir ile hareket edilir.

e. Öğrencinin kayıtlarının korunmasını öngören ve anne-babalara çocuklarının eğitim kayıtlarının hangilerinin ve nasıl diğer insanlarla paylaşılacağını belirlemelerinde yol gösterici bir dayanak olan Aile Eğitim Hakları ve Mahremiyeti Sözleşmesi'ni (FERPA, 1974) bilirler ve kabul ederler.

A.9. Ölçme, Değerlendirme ve Yorumlama

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Değerlendirme araçlarının seçimi, uygulanması ve yorumlanması konusunda tüm mesleki uzmanlık ilkelerine bağlıdırlar ve yalnızca okul psikolojik danışmanlarının uygulama alanı kapsamındaki araçları ve eğitimini aldıkları ve yeterli oldukları araçları kullanırlar.

b. Ölçme ve değerlendirme araçlarını ve elektronik temelli programları kullanırken gizlilik konularını dikkate alırlar.

c. Değerlendirme araçlarını uygulamaya başlamadan önce aracın uygulanacağı öğrencinin gelişim yaşını, dil becerilerini ve yeterlilik düzeyini dikkate alırlar.

d. Ölçme ve değerlendirme sürecinin doğası, amaçları, sonuçları ve olası etkileriyle ilgili bilgileri öğrencilerin anlayabileceği bir dille açıklarlar.

e. Değerlendirme sonuçlarının kullanımı ve yorumlanmasını yürütürler ve başkalarının bu bilgileri yanlış kullanımını engellemek için gerekli adımları atarlar.

f. Bir ölçme aracının standardize edildiği norm grupları temsil etmediği toplulukların performansının değerlendirilmesinde değerlendirme yöntemlerini uygularken, değerlendirme yaparken ve yorumlarken gerekli önlemleri alırlar.

g. Hesap verilebilir ölçümler kullanarak, özellikle başarı, fırsatlar ve çaba arasındaki boşlukları kapatma çabasını değerlendirirken öğrencilerin akademik, mesleki ve kişisel-sosyal gelişimleri üzerindeki etkilerini görmek için okul psikolojik danışma programlarının etkililiğini değerlendirirler.

A.10. Teknoloji

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Gereksinimlerine uygun çeşitli teknolojik uygulamaların faydalarından yararlanırlar ve sınırlılıklarını bilirler. Uzman okul psikolojik danışmanları; (1) öğrencilerin bireysel gereksinimlerine uygun, (2) öğrencilerin nasıl kullanılacağını anladığı ve (3) psikolojik danışman izleme yardımının sağlandığı teknolojik uygulamaları kullanırlar.

b. Tüm öğrencilerin, özellikle de geçmişinde bu tür hizmetlerden yararlanamamış öğrencilerin teknolojiden eşit yararlanabilmesinin savunuculuğunu yaparlar.

c. Bilgisayarlar, faks makineleri, telefonlar, sesli mesajlar, çağrı cihazları ve diğer elektronik ya da bilgisayar teknolojisi ile saklanan ve aktarılan öğrenci bilgilerinin ve eğitim kayıtlarının gizliliğini sürdürebilmek için uygun ve akılcı önlemleri alırlar.

d. Aile Eğitim Hakları ve Mahremiyeti Sözleşmesi'nin (FERPA) amacını ve elektronik öğrenci kayıtlarını paylaşma konusundaki vurgularını bilirler.

e. Öğrencilerin eğitim süreçlerini etkileyen sanal zorbalığın kapsamını dikkate alırlar ve yaygın ve tehlikeli olan bu sorunla ilgili olarak araştırma temeline ve en iyi uygulamalara dayalı olarak rehberlik programı ve önleme programlarını oluştururlar.

A.11. Öğrenci Akran Desteği Programı

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Akran danışmanlığı ya da öğrenci yardımcılığı programlarını yürütürken özel sorumluluklar taşırlar ve kendi sorumluluklarında akrandan akrana destek programına katılan öğrencilerin iyiliğini gözetirler.

b. Kendi okul psikolojik danışma programlarında akran desteği veren öğrencilerin uygun eğitim ve süpervizyon almasından birinci derecede sorumludurlar.

B. ANNE-BABALARA / YASAL KORUYUCULARA YÖNELİK SORUMLULUKLAR

B.1. Anne-Babaların Hakları ve Sorumlulukları

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Anne-babaların/yasal koruyucuların çocukları için taşıdıkları hakları ve sorumluluklarına saygılıdırlar ve öğrencilerin en üst düzeyde gelişimini kolaylaştırmak için anne-babalar/yasal koruyucular ile uygun ve işbirliğine dayalı bir ilişki oluşturmak için çabalarlar.

b. Ailede çocuğun verimliliği ve iyiliğini bozan zorluklar yaşayan anne-babalara/yasal koruyuculara yardımcı olurken yasalara, yerel yönergelere ve uygulamadaki etik ilkelere bağlıdırlar.

c. Aileler arasındaki farklılıklara duyarlıdırlar ve gözlemci olan ya da olmayan tüm anne-babalar/yasal koruyucuların rolleri nedeniyle ve yasalara bağlı olarak çocuklarının iyiliği için belirli haklarla yetkilendirildiğini bilirler.

d. Anne-babaları okulda sağlanan psikolojik danışma hizmetlerinin yapısı hakkında bilgilendirirler.

e. Öğrenci bilgilerinin açıklanması konusunda Aile Eğitim Hakları ve Mahremiyeti Sözleşmesi'ne (FERPA) bağlıdırlar.

f. Öğrencilere en iyi hizmeti sunmak için anne-babalar/yasal koruyucularla mümkün olduğunca işbirliği ilişkileri kurmaya çalışırlar.

B.2. Anne-Babalar/Koruyucu Aileler ve Gizlilik

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Anne-babaları/yasal koruyucuları psikolojik danışman-öğrenci ilişkisindeki gizlilik anlayışının yapısı da dahil olmak üzere, okul psikolojik danışmanının rolü konusunda bilgilendirirler.

b. Okul psikolojik danışmanının okulda on sekiz yaşından küçük çocuklarla çalışırken öğrencilerin anne-babaları/yasal koruyucuları ile olabildiğince fazla işbirliği kurmasının önemini bilirler.

c. Anne-babaların/yasal koruyucuların gizlilik haklarına psikolojik danışma yardımı verilen öğrencinin haklarının mantıklı ölçülerde korunacağı kapsamda saygılıdırlar.

d. Anne-babalara/yasal koruyuculara uygun olduğunda ve öğrenciye yönelik etik sorumluluklarla tutarlı biçimde, tarafsız ve ilgili bir yaklaşımla doğru, kapsamlı ve gerekli bilgileri verirler.

e. Anne-babaların/yasal koruyucuların öğrenciyle ilgili endişelerine yönelik olarak bilgilenme isteklerini karşılamak için, mahkeme tarafından ailenin sürece katılımı yasaklanmadığı sürece akılcı çabada bulunurlar. Boşanma ya da ayrılık durumlarında okul psikolojik danışmanları her iki ebeveynin de bilgilendirilmesinin sürekliliğini sağlamak için, öğrenciye odaklı kalarak ve yasal boşanma düzenlemelerinde tek bir ebeveynin tarafını tutmadan çaba harcarlar.

C. MESLEKTAŞLARA VE UZMAN KURULUŞLARA YÖNELİK SORUMLULUKLAR

C.1. Uzmanlarla İlişkiler

Okul psikolojik danışmanları, okul psikolojik danışma programı yöneticisi/alan süpervizörü ve okul psikolojik danışmanlığı eğitimcileri:

a. En uygun okul psikolojik danışma programını sağlayabilmek için öğretim üyeleri, idari personel ve yöneticilerle uzmanca ilişkiler kurarlar ve sürdürürler.

b. Meslektaşlara karşı uzmanca saygı, nezaket ve dürüstlük sergilerler.

c. Kişisel ve sosyal becerilerinde üst düzeyde gelişmiş öğretmenler, idari personel ve yöneticilerin öğrenci başarısını desteklemede güçlü destekçiler olduklarını bilirler. Okul psikolojik danışmanları öğrencilerin yararını amaçlayarak tüm öğretim üyeleri ve görevlilerle ilişkileri geliştirmek için çalışırlar.

d. Öğrencilerin yöneltilebileceği ilgili meslek uzmanları, kuruluşlar ve diğer kaynakların farkındadırlar ve bu kaynaklardan yararlanırlar.

C.2. Diğer Uzmanlarla Bilgi Paylaşımı

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Gizliliği dikkate alarak ve özel ve genel bilgi ile personel konsültasyonu arasındaki ayrımı yaparak uygun yöntemler için farkındalık ve bağlılığı destekler.

b. Uzman personele, öğrencileri uygun biçimde değerlendirme, danışmanlık yapma ve yardımcı olmak için gerekli doğru, tarafsız, öz ve anlamlı bilgileri sağlarlar.

c. Bir öğrenci başka bir psikolojik danışmandan ya da ruh sağlığı uzmanlarından yardım aldığında, öğrenci ve anne-baba/yasal koruyucuları kafa karışıklığı ve çelişkilerden korumak için ebeveyn onamını korurlar ve diğer ruh sağlığı uzmanları ile açık anlaşmalar geliştirirler.

d. Bilgiyi paylaşırken "Bilgiyi paylaşma" sürecinin ve ebeveyn haklarının ne olduğunu bilirler ve öğrencilerin yararı için diğer uzmanlarla işbirliği ve işbölümü ilişkisi kurmaya gayret ederler.

e. Stres altındaki öğrencileri desteklemede kişisel ve sosyal gelişim becerilerinde önemli bir işlevi olan öğretim üyesi ve yönetici ortakların güçlü rol oynadığını bilirler ve bu kişilerle paylaşacakları bilgileri öğrencilerin yararına olacak yönde "bilmeleri gereken kadarını" bilecekleri yönde dikkatle seçerler. Okul psikolojik danışmanlığı mesleğinin diğer üyeleriyle konsültasyon yapmak bilinmesi gereken kadar bilgiyi belirlemede yardımcı olur. Gizli bilgilerin paylaşımında dikkate alınması gereken birincil odak ve zorunluluk her zaman öğrencidir.

f. Bireysel olarak öğrencileri dikkate alarak uygun kayıtlar tutarlar ve gerek duyulduğunda bu kayıtları diğer uzman psikolojik danışmanlara aktarmak için plan geliştirirler. Bu belge aktarımı gizliliği koruyacaktır ve yazılı kayıtlara gereksinim duyan öğrencilere faydalı olacaktır.

C.3. Okul Psikolojik Danışmanının Rolleri Kapsamında İşbirliği ve Eğitim

Okul psikolojik danışmanı, okul psikolojik danışma programı süpervizörü/yöneticisi ve okul psikolojik danışmanlığı eğitimcisi:

a. Okul psikolojik danışma programının rollerini her bir öğrencinin belirli getiriler ve göstergelerle sonuçlanacak veriye dayalı akademik, mesleki/üniversite ve kişisel-sosyal başarı gelişimini sağlamak için tüm paydaşlarla paylaşırlar.

b. Her öğrencinin okul psikolojik danışma hizmetlerinin olanaklarından yararlanmasını ve özel akademik, mesleki ve kişisel-sosyal yeterliliklerini geliştirmesi için okul içerisinde ve dışarısındaki aracı hizmetleri sağlar.

D. OKULA, TOPLUMA VE ALELERE YÖNELİK SORUMLULUKLAR

D.1. Okula Yönelik Sorumluluklar

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Öğrencilerin eğitim programlarındaki ihlallere karşı onların en üst düzeyde çıkarlarını destekler ve korurlar.

b. Okulun misyonu, personeli ve eşyalarına yönelik olası yıkıcı ya da zarar verici durumlar konusunda öğrenci ve okul psikolojik danışmanı arasındaki ilişkiyi koruyarak uygun birimleri okul yönetmelikleriyle tutarlı olarak bilgilendirirler.

c. Okulun misyonu hakkında bilgilidirler ve bu misyonu desteklerler, programlarını okulun misyonu ile ilişkilendirirler.

d. Okul psikolojik danışmanının rolünü betimler ve geliştirirler ve hizmette bulundukları öğrencilerin gereksinimlerini karşılamaları için onların savunuculuğu işlevini üstlenirler. Okul psikolojik danışmanları programlarının ve hizmetlerinin verimliliğini sınırlayan ya da düşüren sistemle ilgili koşullar hakkında ilgili görevlileri bilgilendirirler.

e. Yalnızca eğitimlerinin, uygulamalarının, süpervizyonlu deneyimlerinin, eyalet ve ulusal uzmanlık ölçütlerini sağladıkları niteliklerine uygun ve uygun uzman deneyimini taşıdıkları işlerde çalışmayı kabul ederler.

f. Yöneticilerin yalnızca nitelikli, uygun eğitimleri almış ve yeterli bireyleri uzman okul psikolojik danışmanlığı işlerinde görevlendirmesinin savunuculuğunu yaparlar.

g. (1) Okul ve toplum için uygun program ve çevre koşullarının hazırlanmasına, (2) eğitim süreçlerinin ve programlarının öğrencilerin gelişimsel gereksinimlerini karşılamasına, (3) kapsamlı, gelişimsel, ölçütlere dayalı okul psikolojik danışma programları, hizmetleri ve personelinin sistemli değerlendirme süreçlerinin geliştirilmesine ve (4) kapsamlı, gelişimsel okul psikolojik danışma programlarına rehberlik edecek verilere dayalı değerlendirme sürecinin geliştirilmesine yardımcı olurlar.

D.2. Topluma Yönelik Sorumluluklar

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Öğrencilere en iyi hizmeti sunmak için ve kişisel ödül ya da ücret beklemeden, toplum kuruluşları, kurumlar ve kişilerle işbirliği yaparlar.

b. Öğrenci başarısı için, toplum kaynaklarıyla işbirliği yapar ve kapsamlı okul psikolojik danışma programının etkilerini ve fırsatlarını tüm öğrencilere yaygınlaştırarak genişletirler.

c. Toplum kaynakları aracılığıyla tüm öğrenciler için eşitliği geliştirirler.

d. Okul psikolojik danışmanı olarak, uzman rollerini okul dışında dahil olabilecekleri her tür özel terapötik ya da konsültasyon uygulamaları yönünde kullanmamaya dikkat ederler.

E. KENDİNE YÖNELİK SORUMLULUKLAR

E.1. Mesleki Yeterlilik

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Bireysel uzmanlık yeterliliklerinin sınırları içerisinde etkinlikte bulunurlar ve kendi eylemlerinin sonuçlarının sorumluluğunu üstlenirler.

b. En üst düzeyde etkili olabilmek için duygusal ve fiziksel sağlıklarına dikkat ederler ve iyi yaşamaya çalışırlar. Yeterliliklerini korumak için her zaman gereksinim duydukları fiziksel ve ruh sağlığı destek kaynaklarını araştırırlar.

c. Kişisel sorumluluklarını üstlenirler ve üstlendikleri güvene dayanan bu önemli pozisyonda bir uzmanın yüksek ölçütlerde bir bakımı işte ve iş dışında sürdürmesi gerektiğini bilirler. Uzmanlıklarını yetersiz kılmaya kadar gidebilecek ya da okuldaki topluluğun üyeleriyle ilgili verimliliklerini bozacak etkinliklerin farkındadırlar ve bu etkinliklerden sakınırlar. Uzmanlık ve kişisel gelişim psikolojik danışmanların mesleğinde birlikte devam eden süreçlerdir.

d. Savunuculuk, takım çalışması ve işbirliği, kültüre duyarlı psikolojik danışma ve okul psikolojik danışma programının eşgüdümü, teknolojiyi bilmek ve kullanmak, liderlik ve verileri kullanarak hizmetlerde eşitliğin değerlendirilmesi gibi güncel araştırmaları izleyebilmek ve uzmanca yeterliliklerini sürdürebilmek için kişisel sorumluluk üstlenirler.

e. Kendisi, diğer eğitimciler ve okul psikolojik danışmanlarının uzmanca gelişimleri için sürekli eğitim fırsatlarını izleyerek, her yıl düzenli olarak çok çeşitli eğitim etkinliklerine katılma fırsatlarını bulurlar ve düzenlerler. Bu etkinlikler uzman okul psikolojik danışmanlığı konferanslarına katılım, *Uzman Okul Psikolojik Danışmanlığı (Professional School Counseling)* dergisi makalelerini okumak, eğitim personeli için okul psikolojik danışmanlarının bireysel görevlerinde sağladıkları hizmetler konusunda çalıştaylar düzenlemek olabilir.

f. Etik karar verme konusunda kişisel farkındalık ve uzmanca verimliliğini geliştirebilmek ve etik uygulamalar yapabilmek için düzenli olarak sunulara katılırlar. Etkili okul psikolojik danışmanları uygulamalarında etik ya da uzmanlık sorunları ortaya çıktığında süpervizyon yardımı isterler.

g. Etik olarak ve en iyi biçimde uygulamalarına devam edebilmek için mesleki uzmanlık derneklerine üyeliklerini sürdürürler.

E.2. Çok Kültürlülük ve Sosyal Adalet Savunuculuğu ve Liderlik

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Kişisel çok kültürlülük ve sosyal adalet farkındalıklarını, bilgi ve becerilerini bilirler ve geliştirirler. Okul psikolojik danışmanları kişisel inanç ve değerlerini öğrencilerine ve diğer paydaşlara aktarmadıklarından emin olarak kültürel yeterlilikte örnek olmaya çabalarlar.

b. Ön yargı, güç ve baskıların çeşitli türlerinin kendisini, öğrencilerini ve diğer paydaşları nasıl etkilediğine yönelik yeterlilikler geliştirirler. *Örneğin engelli-yaş-sosyal sınıf-aile-cinsiyet-cinsel tercih-cinsel görünüm-göçmen-dil-ırk-din ayrımcılıkları yapmak gibi.*

c. Farklı topluluklarla çalışma konusunda farkındalık, bilgi, beceri ve etkililiklerini geliştirmek için eğitim, konsültasyon ve uygulama yaşantılarına katılırlar. Örneğin etnik/ırksal özellik, *yaş, ekonomik durum, özel gereksinimler,* İngilizce'yi *ikinci dil olarak kullanma, göçmenlik, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik/cinsel davranış, aile yapısı, dinsel/ruhani kimlik, dış görünüm farklılıkları gibi.*

d. Her bir öğrencinin ve tüm paydaşların çok kültürlü ve çok dilli kimliklerini kabul ederler. Her bir öğrencinin ve tüm paydaşların okul ve okul psikolojik danışma programlarından eşit yararlanabilmesinin savunuculuğunu yaparlar. Bu kapsamda okulda çevirmen kullanılması ve okul psikolojik danışma programı araçlarının okula dahil olan ailelerde kullanılan tüm dilleri temsil edecek biçimde çift dilli/çok dilli hazırlanması da söz konusudur. Ayrıca fiziksel engelleri bulunan öğrencilerin okulda bulunabilme ve uyumları için gerekli düzenlemelerin savunuculuğunu yaparlar.

e. Her tür iletişimlerinde kapsayıcı ve kültürel olarak sorumlu bir dil kullanırlar.

f. Öğrenci başarısını artırma amacıyla, ailelerin anlayışlarını, işbirliğine dayalı iki yönlü iletişimi geliştirmeleri için düzenli çalıştaylar ve yazılı-dijital bilgiler ve sıcak bir okul ortamı sağlarlar.

g. Tüm öğrencilerin eğitim hedeflerini sürdürebilmelerini engelleyen başarı, fırsat ve çaba etkenlerini azaltmaya yardımcı olacak, eşitliğe dayanan bir okul psikolojik danışma programı oluşturabilmek için okulda savunucu ve lider olarak çalışırlar.

F. MESLEĞE YÖNELİK SORUMLULUKLAR

F.1. Uzmanlık (Profesyonellik)

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği üyeliğini sürdürmenin bir sonucu olarak, etik ihlallerde bulunmayla ilgili yönetmelikleri ve süreçleri kabul ederler.

b. Bireysel etik uygulamalarını ve uzmanlıklarını geliştirme tutumuyla etkinlikte bulunurlar.

c. Kabul edilebilir eğitim ve psikolojik araştırma uygulamaları ile tutarlı bir yaklaşımla uygun araştırmalar yürütürler ve bulgularını da bu yaklaşımla raporlaştırırlar. Okul psikolojik danışmanları araştırma ya da program planlama amacıyla öğrenci verilerinin kullanımında öğrencilerin bireysel kimliklerinin korunmasının savunuculuğunu yaparlar.

d. Tüm araştırmaların öncesinde kurumsal ve anne-baba/yasal koruyucu onamı alırlar ve araştırma kayıtlarının güvenliğini sağlarlar.

e. Mesleğin etik ilkelerine, ASCA'nın görev ifadeleri, rol ifadeleri ve ASCA Ulusal Modeli gibi diğer resmi yönetmelik ifadelerine ve federal, eyalet ve yerel yönetimlerce belirlenmiş ilgili ifadelere bağlıdırlar. Bu ifadeler çelişkili olduğunda değişim için sorumlulukla çalışırlar.

f. Özel bireyler olarak ve okul psikolojik danışmanlığı mesleği temsilcisi olarak söylenen ifadeler ve gerçekleştirilen eylemler arasındaki farkı ayırt ederler.

g. Uzmanlık görevlerini kendi özel uygulamaları için danışan ya da müşteri bulmak amacıyla kullanmazlar. Onaylanmayan kişisel kazançlar, haksız faydalar, uygun olmayan ilişkiler ya da hak edilmemiş mallar ya da hizmetler arayışına girmezler ve kabul etmezler.

F.2. Mesleğe Katkı

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Mesleki uzmanlık derneklerine etkin olarak katılırlar ve her bir öğrenci için ölçülebilir akademik, meslek-üniversite ve kişisel-sosyal yeterliliklere yönelik, verilere dayalı okul psikolojik danışma programlarının çıktılarına ilişkin ölçme, uygulama ve yıllık değerlendirmelerinin sonuçları ve en iyi uygulamaları paylaşırlar.

b. Yeni mezun uzmanlara destek, konsültasyon ve rehberlik sağlarlar.

c. ASCA Etik İlkeleri'ni okuma,bu ilkelere uyma ve uygulanabilir yasalara ve düzenlemelere bağlı kalma sorumlulukları vardır.

F.3. Okul Psikolojik Danışmanlığı Adaylarına Uygulama ve Staj Çalışmalarında Süpervizyon Sağlama

Uzman okul psikolojik danışmanları:

a. Okul psikolojik danışmanı, stajyerlerin (aday psikolojik danışmanların) uygun akademik, mesleki, üniversiteye geçiş ve kişisel-sosyal psikolojik danışma deneyimleri geçirmeleri için destek sağlarlar.

b. Okul psikolojik danışmanı adaylarının ASCA Ulusal Modeli gibi verilere dayalı okul psikolojik danışmanlığı program modellerinin geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde deneyim kazanmasını sağlarlar.

c. Okul psikolojik danışmanlığı uygulamasının ve staj uygulamalarının konu odaklı, ölçülebilir hizmet sunumu, temellendirme, yönetim ve hesap verilebilirlik içerisinde yürütülmesini sağlarlar.

d. Okul psikolojik danışmanı adaylarının okul psikolojik danışmanlığı uygulaması ve stajyerlik deneyimleri süresince uygun sorumluluk sigortası sürdürmelerini sağlarlar.

e. Her bir uygulama ya da stajyer öğrenci için okul psikolojik danışmanlığı eğitimi fakültesinden bir üyenin alan ziyaretlerinin tamamlanmasını sağlarlar. Bu ziyaretlerde hem fakülte okul psikolojik danışmanlığı eğitimcisinin hem de alan süpervizörünün birlikte katılımları tercih edilir.

F.4. Okul psikolojik danışmanları ve okul psikolojik danışmanlığı programlarının diğer uzmanlık alanları ile işbirliği ve eğitimi

Okul psikolojik danışmanları ve okul psikolojik danışma programı süpervizörleri öğrencilere ve diğer tüm paydaşlara en uygun hizmetleri sunmak için özel eğitim uzmanları, okul hemşireleri, okul sosyal hizmet uzmanları, okul psikologları, üniversite psikolojik danışmanları/öğrenci işleri görevlileri, fizyoterapistleri, meslek terapistleri ve konuşma patolojistleri ile işbirliği yaparlar.

G. STANDARTLARIN (İLKELERİN) KORUNMASI

Uzman okul psikolojik danışmanlarının etik davranışları her zaman korumaları beklenir.

G.1. Bir meslektaşın ya da meslektaşların etik davranışları konusunda ciddi bir şüphe bulunduğunda aşağıdaki süreçler yol gösterici olabilir:

1. Bir uzman meslektaş bir durumu etik ihlal olarak görüyor ise, okul psikolojik danışmanı şikayet konusunu uzman meslektaşla gizlilik içerisinde konuşarak konsültasyon yapmalıdır.
2. Okul psikolojik danışmanı davranışı sorgulanan meslektaşla şikayet konusunu konuşmak ve çözüm aramak için uygun zamanda ve doğrudan iletişim kurmalıdır.
3. Okul psikolojik danışmanı uygulanan tüm adımları kaydederek belgelendirmelidir.
4. Eğer çözüm önerisi kişisel düzeyde güven vermiyor ise, okul psikolojik danışmanı okul içerisinde, okulun bağlı olduğu ilçede, eyalet okul psikolojik danışmanları derneğinde ve ASCA Etik Kurulu'nda bulunan bağlantılardan yardım almalıdır.
5. Eğer sorun hâlâ çözülmedi ise, sırayla aşağıdaki Etik Kurullarda durum incelenmeli ve uygun işlemler yapılmalıdır:
   - Eyalet okul psikolojik danışmanları derneği
   - Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği
6. ASCA Etik Kurulu'nun sorumlulukları şunlardır:
   - Üyeleri etik ilkeler yönünde eğitmek ve onlara konsültasyon sağlamak.
   - Etik kodları düzenli olarak gözden geçirmek ve gerekli değişiklikleri önermek.
   - Bu ilkelerin uygulanmasına açıklık getirebilmek için soruları almak ve cevaplamak. Sorular ASCA Etik Kurulu başkanına yazılı olarak iletilmelidir.
   - İhlal iddialarıyla ilgili şikayetler ASCA Okul Psikolojik Danışmanları İçin Etik İlkeler'e göre işleme alınır. Ulusal düzeyde, şikayetler ASCA Etik Kurulu, c/o Kurul Başkanı, Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği, 1101 King St., Suite 625, Alexandria, VA 22314 adresine yazılı olarak iletilmelidir.

G.2. Okul psikolojik danışmanları mesleğin etik ilkelerini yansıtmayan durumlarda çalışmaya zorlandıklarında ya da yasal olarak zorunlu bırakıldıklarında, okul psikolojik danışmanı doğru kanallarla, duruma çare arama ve bulma yönünde çalışma sorumluluğunu üstlenir.

G.3. Okul psikolojik danışmanları, okul psikolojik danışma programı süpervizörleri ve okul psikolojik danışmanlığı eğitimcileri etik bir çelişki yaşadıklarında Okulda Etik Sorunlara Çözümler (Solutions to Ethical Problems in Schools - STEPS -Stone, 2001) gibi etik karar verme yaklaşımlarını kullanırlar:

1. Durumu duygusal ve zihinsel olarak tanımla,
2. ASCA Etik İlkeleri'ni ve yasaları uygula,
3. Öğrencinin kronolojik ve gelişim düzeylerini değerlendir,
4. Ortamı, ailenin haklarını ve on sekiz yaşından küçük çocukların haklarını gözden geçir,
5. Ahlaki ilkeleri uygula,
6. Kendi potansiyel eylem planını ve sonuçlarını değerlendir,
7. Seçtiğin eylemi değerlendir,
8. Konsültasyon al,
9. Eylem planını uygula.

EK 8

FAYDALI KAYNAKLAR

Meslek Örgütleri

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği – TÜRK-PDR DER (Genel Merkez)
Adres: Ön Cebeci M. Umut S. No: 50/4 Kolej/ANKARA
Telefon ve Faks: 0 (312) 430 36 74 / 0 (505) 731 02 90
e-posta: pdrder@yahoo.com
Web Sitesi: www.pdr.org.tr

Türk Psikologlar Derneği –TPD (Genel Merkez)
Adres: Meşrutiyet C. No: 22/12 06640 Kızılay - Çankaya/ANKARA
Telefon: 0 (312) 425 67 65
Dernek Cep Tel: (532) 727 81 28
Faks: 0 (312) 417 40 59
e-posta: bilgi@psikolog.org.tr
Web Sitesi: www.psikolog.org.tr

Türkiye Psikiyatri Derneği – TPD (Genel Merkez)
Adres: Tunus C. No: 59/5 Kavaklıdere/ANKARA
Telefon: 0 (312) 468 74 97
Faks: 0 (312) 426 04 53
Web Sitesi: www.psikiyatri.org.tr

Türk Tabipleri Birliği – TTB

Adres: GMK Bulvarı Ş. Daniş Tunalıgil S. No: 2/17–23 Maltepe/ANKARA
Telefon: 0 (312) 231 31 79
Faks: 0 (312) 231 19 52
e-posta: ttb@ttb.org.tr
Web Sitesi: www.ttb.org.tr

Türkiye Psikoterapi ve Psikoterapistler Derneği – PSİKODER
Adres: Kızılırmak M. 1443. C. Can Apt. No:33/3 Çukurambar/ANKARA
Telefon : 0 (312) 215 78 54 / 0 (542) 528 85 12
e-posta: psikoterapistim@gmail.com
Web Sitesi: www.psikoder.org.tr

Psikologlar ve Psikiyatristler Derneği
Adres: İzmir-1 C. No:33-31 Kızılay, Çankaya/ANKARA
Telefon: 444 1 659
Faks: 0 (312) 418 45 99
Müşteri Hizmetleri: 0 (850) 303 0 355 / 0 (312) 911 3 515
Web Sitesi: www.ppd.com.tr

Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği – (ÇOGEPDER)
Adres: Cinnah C. No: 35/12 Çankaya/ANKARA
Telefon: 0 (312) 440 12 57 / 0 (541) 440 33 54
Web Sitesi: www.cogepder.org.tr

Ruh Sağlığı Derneği – RSD
Adres: Altunizade M. Kısıklı C. No: 108-3/2 Çamlıca, Üsküdar/İSTANBUL
Telefon: 0 (216) 428 75 46
e-posta: bilgi@ruhsagligidernegi.org
Web Sitesi: ruhsagligidernegi.org

İstanbul Psikanaliz Derneği
Adres: Büyükdere Caddesi Gün Apartmanı No:26/15 34387 Mecidiyeköy/İSTANBUL
Telefon / Faks: 0 (212) 247 75 05
e-posta: istanbulpsikanaliz@yahoo.com
Web Sitesi: www.turkpsikanaliz.com

İstanbul Psikanaliz Eğitim Araştırma ve Geliştirme Derneği
Adres: Valikonağı C. Süleyman Nazif S. Park Apt. No: 10/13 Kat: 4 Şişli/İSTANBUL
Telefon: 0 (212) 224 10 03
Faks: 0 (212) 224 10 03
e-posta: psikeistanbul@gmail.com
Web Sitesi: www.psikeistanbul.org

İstanbul Çocuk ve Ergen Psikanalitik Psikoterapi Derneği
e-posta: iceppd@gmail.com
Web Sitesi: www.iceppd.org

Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler Derneği
Adres: İran C. Karum İş Merkezi No: 375 (3 kat), Çankaya/ANKARA
Telefon: 0 (544) 224 26 01
e-posta: bdpdernek@yandex.com
Web Sitesi: bilisseldavranisci.org

Kognitif ve Davranış Terapileri Derneği
Adres: Bagdat C. Acar Apt. No: 254/11 Göztepe/İSTANBUL
Telefon: 0 (216) 411 21 73
Web Sitesi: kdtd.org.tr

Geştalt Terapi Derneği
Telefon: 0 (312) 447 74 73
e-posta: bilgi@gestalt.org.tr
Web Sitesi: www.gestalt.org.tr

Transaksiyonel Analiz Derneği
Adres: Bağdat C. Muhtar Özkaya Sitesi B Blok D:5 Caddebostan/İSTANBUL
Telefon: 0 (216) 411 46 27
Faks: 0 (216) 363 34 84
e-posta: info@ta.org.tr
Web Sitesi: ta.org.tr

Avrasya Transaksiyonel Analiz Derneği
Telefon: 0 (212) 259 97 11
e-posta: info@atadturkiye.org
Web Sitesi: atadturkiye.org

Aile ve Evlilik Terapileri Derneği – AETD
Adres: Ihlamur Yolu S. M. Alibey Apt. No:3/3 34365 Nişantaşı/İSTANBUL
Telefon: 0 (212) 231 11 21 / 0 (212) 230 42 83
Faks: 0 (212) 230 42 83
e-posta: aetder@seuperonline.com
Web Sitesi: www.aetd.org.tr

Çift ve Aile Terapileri Derneği – ÇATED
Telefon: 0 (212) 259 97 11
e-posta: ciftveaileterapileridernegi@gmail.com
Web Sitesi: 0 (533) 608 35 68

Ankara Psikodrama Derneği
Adres: Tunus C. No: 55/2 Kavaklıdere/ANKARA
Telefon: 0 (312) 428 17 01
e-posta: ankarapsikodrama@gmail.com
Web Sitesi: www.ankarapsikodrama.com

İstanbul Psikodrama Derneği
Adres: Osmanağa M.Kuşdili C.H.Fazlıoğlu İş Mrk. No:19 Kat:4 Kapı No:15 Kadıköy/İSTANBUL
Telefon: 0 (535) 733 89 85
e-posta: bilgi@psikodramatist.com
Web Sitesi: www.psikodramatist.com

İzmir Psikodrama Derneği
Adres: 1735 Sokak No:56\A Koman Apt. Karşıyaka/İZMİR
Telefon: 0 (232) 364 17 68
Web Sitesi: www.ipd.org.tr

Oyun Terapileri Derneği
Adres: Ergenekon C. Bozkurt M. Muratoğlu Çarşısı. No:81/19, Pangaltı, Şişli/İSTANBUL
Telefon: 0 (532) 176 59 75
e-posta: info@oyunterapileridernegi.org
Web Sitesi: www.oyunterapileridernegi.org.

KAYNAKÇA

Ali, L. and Graham, B. (1996) *The Counselling Approach to Careers Guidance.* London: Taylor & Francis Ltd.

Ailen, R.E. (1990) *The Concise Oxford Dictionary of Current English.* Oxford: Oxford University Press.

American Association for Counseling and Development (AACD) (1988) *Ethical Standards of the American Association for Counseling and Development.* Alexandria, VA: American Association for Counseling and Development.

American Counselling Association (1997). *Governing Council Minutes of the September 1997. Governing Council Meeting.* Alexandria, VA.

American Counselling Association (ACA) (2005) *ACA Code of Ethics.* Alexandria, VA: American Counseling Association.

Anthony, K. (2007) *Introduction to Online Counselling and Psychotherapy.* BACP Information sheet P6. Lutterworth: British Association for Counselling and Psychotherapy.

Argyle, M. (ed.) (1981) *Social Skills and Health.* London: Methuen.

Asquith, S. (ed.) (1993) *Protecting Children: Cleveland to Orkney — More Lessons to Learn?* London: HMSO.

Association for Student Counselling (ASC) (1991) *HMI Inspection of Counselling Services.* Rugby: Association for Student Counselling.

Association for Student Counselling (ASC) (1992) *Requirements for Accreditation.* Rugby: Association for Student Counselling.

Austin, K.M., Moline, M.E. and Williams, G.T. (1990) *Confronting Malpractice: Legal and Ethical Dilemmas in Psychotherapy.* Newbury Park, CA: Sage.

Aveline, M., Shapiro, D.A., Parry, G. and Freeman, C. (1995) 'Building research foundations for psychotherapy practice', in Aveline, M. and Shapiro, D.A. (eds), *Research Foundations in Psychotherapy Practice.* Chichester: Wiley.

Bancroft,J. (1989) *Human Sexuality and its Problems.* Edinburgh: Churchill Livingstone.

Banks, S. (2006) *Ethics and Values in Social Work* (Third edition). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Bates, Y. and House, R. (eds) (2003) *Ethically Challenged Professions: Enabling Innovation and Diversity in Psychotherapy and Counselling.* Ross-ön- Wye: PCCS Books.

Bauman, Z. (1993) *Post-modern Ethics.* Oxford: Blackwell.

Beauchamp, T.L. and Childress, J.F. (2008) *Principles of Biomedical Ethics* (Sixth edition). NewYork: Oxford University Press.

Bond, T. (1989) 'Towards defining the role of counselling skills', *Counselling — Journal of the British Association for Counselling,* 69: 3—9.

Bond, T. (1990) 'Counselling supervision — ethical issues', *Counselling — Journal of the British Association for Counselling,* 1 (2): 43-6.

Bond, T. (1991a) 'Sex and suicide in the development of counselling', *Changes: an International Journal of Psychology and Psychotherapy,* 9 (4): 284-93.

Bond, T. (1991b) *HIV Counselling — Report on National Survey and Consultation 1990.* Rugby: British Association for Counselling.

Bond, T. (1994) 'Ethical standards and the exploitation of clients', *Counselling -Journal of the British Association for Counselling,* 4 (3), Stop Press: 2—3.

Bond, T. (1997) 'Therapists' dilemmas as stimuli to new understanding and practice', in Dryden,W. (ed.), *Therapists' Dilemmas.* London: Sage.

Bond,T. (1998) *Confidentiality. Counselling and the Law— Information Guide No.* 1. Rugby: British Association for Counselling.

Bond, T. (1999) 'Guidelines for professional practice', in Bor, R. and Watts, M. (eds), *The Trainee Handbook: A Guide for Counselling and Psychotherapy Trainees.* London: Sage.

Bond,T. (2006) 'Intimacy, risk, and reciprocity in psychotherapy: intricate ethical challenges', *Transactional Analysis Journal,* 36 (2): 77—89.

Bond, T. (2007) 'Ethics and psychotherapy: an issue of trust', in Ashcroft, R.E., Dawson, A., Drapes, H. and McMillan, J.R. (eds), *Principles of Health Care Ethics* (Second edition). Chichester: John Wiley and Sons.

Bond, T. and Cliff, D. (1998) *Trust Matters: The Management of Sensitive Information Held by Drugs Agencies.* Durham: Durham and Darlington

Drug Action Team. Bond, T. and Mitchels, B. (2008) *Confidentiality and Record Keeping in Counselling and Psychotherapy.* London: Sage.

Bond, T. and Sandhu, A. (2005) *Therapists in Court: Providing Evidence and Supporting IVitnesses.* London: Sage.

Bowlby,J. (1988) *A Secure Base: Clinical Applications of Attachment Therapy.*London: Tavistock/ Routledge.

Brammer, L.M. and Shostrum, E.L. (1982) *Therapeutic Psychology: Fundamentals of Counselling and Psychotherapy.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

British Association for Counselling (BAC) (1984) *Code of Ethics and Practice for Counsellors.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1985) *Counselling: Defmition of Terms in Use with Expansion and Rationale.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1990) *Code of Ethics and Practice for Counsellors.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1991) *Companies Act 1991: Memorandum of Association of tlıe British Association for Counselling.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1992) *Complaints Procedure.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1993) *Membership Survey* 1993 — *Individual Members and Organisations: A Short Summary of Results.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1994) *Accreditation Criteria.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1995) *Code of Ethics and Practice for Supervisors of Counsellors.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1996) *Code of Ethics and Practice for Trainers.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1997) *Code of Ethics and Practice for Counsellors.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1998a) *Code of Ethics and Practice for Those Using Counselling Skills at Work.* Rugby: BAC.

British Association for Counselling (BAC) (1998b) *How Much Supervision Should You Have?* Information Sheet 3. Rugby: BAC.

British Association for Counselling and Psychotherapy (BACP) (2007) *Ethical Frameu'ork for Good Practice in Counselling and Psychotherapy.* Lutterworth: BACP.

British Association for Counselling and Psychotherapy Information Services (2008a) *What is Counselling*? Lutterworth: BACP.

British Association for Counselling and Psychotherapy Information Services (2008b) *What is Supervison*? Lutterworth: British Association for Counselling and Psychotherapy.

British Medical Association (BMA) (1981) *Handbook on Medical Ethics.* London: BMA.

British Medical Association Foundation for AİDS (1988) *HIVInfection and AİDS: Ethical Considerations for the Medical Profession.* London: BMA.

British Psychological Society (BPS) (1991) *Code of Conduct, Ethical Principles and Guidelines.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (1993) *Code of Conduct, Ethical Principles and Guidelines.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (1995a) *Guidelines for the Professional Practice of Counselling Psychology.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (1995b) *Recovered Memories.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (1995c) *Regulations and Syllabus for the Diploma in Counselling Psychology.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (1998) *Regulations and Syllabus for the Diploma in Counselling Psychology.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (2000) *Guidelines for Psycliologists Working udth Clients in Contexts in whicli Issues Related to Recovered Memories May Arise.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (2005) *Guidelines for the Professional Practice of Counselling Psychology.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (2006) *Code of Ethics and Conduct.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (2007) *Professional Practice Guidelines: Division of Counselling Psychology.* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (2008a) *Careers and Qualifications: What is Counselling Psychology?* Leicester: BPS.

British Psychological Society (BPS) (2008b) *Generic Professional Practice Guidelines* (Second edition). Leicester: BPS.

Brooke, R. (1972) *Information and Advice Guidance: The Social Administration Research Trust.* London: G. Bell and Sons.

Burnard, P. (1992) *Perceptions of AİDS Counselling.* Aldershot: Avebury.

Burnard, P. (2006) *Counselling Skills for Health Professionals.* Cheltenham: Nelson Thornes.

Butler-Sloss, E. (1988) *Report of the Inquiry into Child Abuse in Cleveland 1987.* Cmnd 412. London: HMSO.

Butler-Sloss, E. (1993) *Protecting Children: Cleveland to Orkney - More Lessons to Learn?* London: HMSO.

Canadian Guidance and Counselling Association (CGCA) (1995) *Guidelines for Ethical Behaviour.* Ottawa: CGCA.

Carroll, M. (1993) 'Ethical issues in organisational counselling'. Unpublished paper, Roehampton Institute, London.

Carroll, M. (1996) *Counselling Supervision: Theory, Skills and Practice.* London: Cassell.

Carroll, M. and Holloway, E. (1999) 'Introduction', in Carroll, M. and Holloway, E., *Counselling Supervison in Context.* London, Sage. pp. 1—4.

Casement, P. (1985) *On Learning from the Patient.* London: Tavistock/ Routledge.

Children's Legal Centre (1989) 'A child's right to confidentiality?' *Childright,* 57: 7-10.

Children's Legal Centre (1992) *Working with Young People - Legal Responsibility and Liability.* London: Children's Legal Centre.

Clarkson, P. (1995) *The Therapeutic Relationship.* London: Whurr.

Cohen, K. (1992) 'Some legal issues in counselling and psychotherapy', *British Journal of Guidance and Counselling,* 20 (1): 10—26.

Confederation of Scottish Counselling Agencies (COSCA) (2009) *Statement of Ethics and Code of Practice.* Stirling: COSCA.

Cooper, M. (2008) *Essential Research Findings in Counselling and Psychotherapy: The Facts are Friendly.* London: Sage.

CORE Partnership (2007) 'Impact of the use of the CORE System on service quality', *CORE Partnership Occasional Paper* No. 3. Rugby: CORE IMS.

Corey, G., Corey, M.S. and Callanan, P. (2003) *issues and Ethics in the Helping Professions* (Sixth edition). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

Craig,Yvonne S. (1998) *Advocacy, Counselling and Mediation in Casework.* London: Jessica Kingsley.

Culley, S. and Bond,T. (2004) *Integrative Counselling Skills in Action* (Second edition). London: Sage.

Department for Children, Schools and Families (2007) *Quality Standards for Young People's Information, Advice and Guidance (IAG).* London: Department for Children, Schools and Families.

Department for Children, Schools and Families (2009) *Every Child Matters.* London: Department for Children, Schools and families.

Department of Health (2003) *Confidentiality: NHS Code of Practice.* London: Department of Health.

Division of Counselling Psychology (2007) *Professional Practice Guidelines.* Leicester: British Psychological Society (BPS).

Dryden, W (ed.) (1998) *Therapist' Dilemmas* (Second edition). London: Sage.

Dryden,W. (1990, Second edition 1999) *Rational-Emotive Counselling in Action.* London: Sage.

Dryden, W. and Neenan, M. (2004) *Rational Emotive Behavioural Counselling in Action.* London: Sage.

Einzig, H. (1989) *Counselling and Psychotherapy — Is It for Me?* Rugby: British Association for Counselling.

Eldrid, J. (1988) *Caringfor the Suicidal.* London: Constable.

Evans, J. (2008) *Online Counselling and Guidance: A Practical Resource for Trainees and Practitioners.* London: Sage.

Every Child Matters (2006a) *What to do if you are worried a child is heing abused.* Norwich: TSO.

Every Child Matters (2006b) Working Together to Safeguard Children: A Guide to Inter-Agency Working to Safeguard and Promote the Welfare of Children. Norwich:TSO.

Firestone, R.W. (1997) *Suicide and the Inner Voice.* Thousand Oaks, CA: Sage.

FoskettJ. and Lyall, D. (1988) *Helping the Helpers — Supervision and Pastoral Care.* London: SPCK.

Friel,J. (1993) In the Matter of the Powers of Her Majesty's Inspectorate of Schools to Inspect Counselling in Polytechnics, Colleges of Further Education ete., Legal opinion obtained by British Association for Counselling.

Friel,J. (1998) In the Matter of the British Association for Counselling, the Association for Student Counselling and the Association of Colleges, Legal opinion obtained by British Association for Counselling.

Gabriel, L. (2005) *Speaking the Unspeakable: The Ethics of Dual Relationships in Counselling and Psychotherapy.* London: Routledge.

Gawthop, J.C. and Uhlemann, M.R. (1992) 'Effects of the problem- solving approach to ethics training', *Professional Psychology: Research and Practice,* 23 (1): 38-42.

General Medical Council (1988) *HIV Infection and AIDS: The Ethical Considerations.* London: GMC.

Gibson, L.R. and Mitchell, H.M. (1990). *Introduction to Counseling and Guidance.* New Jersey: Prentice Hall.

Gibson, WT. and Pope, K.S. (1993) 'The ethics of counseling: a national survey of certified counsellors', *Journal of Counseling and Development,* 71:330-6.

Giddens A. (1991) *Modernity and Self Identity: Self and Society in the Late Middle Age.* Cambridge: Polity Press.

Gillon, R. (1985) 'Autonomy and consent', in Lockvvood, M. (ed.), *Moral Dilemmas in Modem Medicine.* Oxford: Oxford University Press, pp. 111-25.

Gillon, R. (2003), 'Ethics needs principles — four can encompass the rest — and respect for autonomy should be "first among equals"', *Journal of Medical Ethics,* 29 (5): 307-12.

Gothard, B., Mignot, P, Offer, M. and Ruff, M. (2001) *Careers Guidance in Context.* London: Sage.

Grant, L. (1992) 'Counselling: a solution or a problem?', *Independent on Sunday,* 19 April: 22—3, and 26 April: 20.

Grant, P. (1999) 'Supervison and racial issues', in Carroll, M. and Holloway, E., *Counselling Supervison in Context.* London: Sage. pp. 7—22.

Guardian Law Reports (1992) '*Re J* (a minör) (medical treatment)', *The Guardian,* 22 July.

Gummere, R.M. (1988) 'The counselor as prophet: Frank Parsons 1854—1908*Journal of Counseling and Development,* May, 66: 402—5.

Halmos, P. (1978) *The Faith of Counsellors.* London: Constable.

Hawkins, P. and Shohet, R. (2007) *Supervison in the Helping Professions* (Third edition). Milton Keynes: Open University Press.

Hawton, K. and Catalan, J. (1987) *Attempted Suicide: A Practical Guide to its Nature and Management.* Oxford: Oxford University Press.

Hayman, A. (1965) 'Psychoanalyst subpoenaed', *The Lancet,* 16 October: 785-6.

Health Professions Council (HPC) (2003) *Fitness to Practise.* London: HPC.

Health Professions Council (HPC) (2008) *Standards of Conduct Performance and Ethics.* London: HPC.

Herlihy, B. and Corey, G. (1992) *Dual Relationships.* Alexandria, VA: American Association for Counseling and Development.

Herlihy, B. and Corey, G. (1996) *ACA Ethical Standards Casebook* (Fifth edition). Alexandria,VA: American Counseling Association.

Her Majesty's Inspectorate (1988) *Careers Education and Guidancefrom 5 to 16,* Department of Education and Science. London: HMSO.

Heron,J. (2001) *Helping the Client: A Creative Practical Guide* (Fifth edition). London: Sage.

Heyd, D. and Bloch, S. (1991) 'The ethics of suicide', in Bloch, S. and Chodoff, P. (eds), *Psychiatric Ethics.* Oxford: Oxford University Press.

Hicks, C. andWheeler, S. (1994) 'Research: an essential foundation for counselling, training and practice', *Counselling - Journal of the British Association of Counselling,* 5 (1): 38—40.

Hiltner, S. (1949) *Pastoral Counselling.* Nashville, TN: Abingdon.

Holloway, E. and Carroll, M. (1999) 'Introduction', in Holloway, E. and Carroll, M., *Training Counselling Supervisors.* London: Sage. pp. 1—7.

Holmes, J. and Lindley, R. (1998) *The Values of Psychotherapy.* Oxford: Oxford University Press.

Hooper, D. (1988) 'Invited editorial — "York 1988"', *Counselling -Journal of the British Association for Counselling,* November, 66: 1—2.

House, R. andTotton, N. (eds) (1997) *Implausible Professions: Arguments for Pluralism and Autonomy in Psychotherapy and Counselling.* Ross-on-Wye: PCCS.

Houston, G. (1995) *Supervision and Counselling* (Second edition). London: Rochester Foundation.

Howard, A. (1996) *Challenges for Counselling and Psychotherapy.* Basingstoke: Macmillan.

Hoxter, H. (1998) Counselling as a Profession: Status, Organisation and Human Rights. Conference programme. London: International Association for Counselling, and Paris: UNESCO.

Human Fertilization and Embryology Authority (HEFA) (2008) *Code of Practice* (Eighth edition) (Consultation draft). London: HEFA.

Independent Law Report (1992) 'ReT — Court ofAppeal', *Tl-ıe Independent,* 31July.

Inskipp, F. (1986) *Counselling: The Trainer's Hatıdbook.* Cambridge: National Extension College.

Inskipp, F. and Proctor, B. (1994) *Making the Most of Supervision.* Twickenham: Cascade Publications.

Inskipp, F. and Proctor, B. (1995) *Becoming a Counselling Supervisor.* Twickenham: Cascade Publications.

International Association for Counselling (IAC) (1998) Counselling as a Profession: Status, Organisation and Human Rights. Conference report. London: IAC, and Paris: UNESCO.

International Association for Counselling (IAC) (2003) *Wlto We Are.* London: International Association for Counselling, and Paris: UNESCO.

Irish Association for Counselling and Psychotherapy (IACP) (2005) *Code of Ethics and Practice.* Bray: IACP

Irish Association for Counselling and Psychotherapy (IACP) (2007) *Code of Ethics for Supervisors.* Bray: IACP

Jacobs, M. (2004) *Psychodynamic Counselling in Action.* London: Sage.

Jakobi, S. and Pratt, D. (1992) "Therapy note and the law', *The Psychologist,* May: 219-21.

James, I. and Palmer, S. (eds) (1996) *Professional Therapeutic Titles: Myths and Realities.* Leicester: British Psychological Society.

Jehu, D. (1994) *Patients as Victims: Sexual Abuse in Psychotherapy and Counselling.* Chichester: Wiley and Sons.

Jenkins, P. (1996) *False or Recovered Memories? Legal and Ethical Implications for Tlıerapists.* London: Sage.

Jenkins, P. (2007) *Counselling, Psychotherapy and the Law* (Second edition). London: Sage.

Jones, G. and Stokes, A. (2008) *Online Counselling.* Houndsmills: Palgrave Macmillan.

Khele, S., Symons, C. and Wheeler, S. (2008) 'An analysis of complaints to the British Association for Counselling and Psychotherapy 1996-2006', *Counselling and Psychotherapy Research,* 8 (2): 124—32.

Kuzgun, Y. (2002). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma.* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Lago, C. (2008) *Race, Culture and Counselling: The Ongoing Challenge* (Second editi on). Milton Keynes: Open University Press.

Laing, R.D. (1967) *The Politics of Experience and the Bird of Paradise.* Harmondsworth: Penguin.

Law Commission (1981) *Breach of Confidence.* Cmnd 8388. London: HMSO.

Leissner, A. (1969) 'Family Advice Service', *British Hospital Journal and Service Review,* 17 January: 120.

Lynch, G. (2002) *Pastoral Care and Counselling.* London: Sage.

Masson, J. (1985) *The Assault on Truth.* Harmondsworth: Penguin.

Mays,J., Forder, A. and Keidan, O. (1975) *Penelope Hall's Social Services of England and Wales.* London: Routledge and Kegan Paul.

McGuire, A. (1998) *False Memory Syndrome.* Rugby: British Association for Counselling.

McLeod, J. (1998) *An Introduction to Counselling* (Second edition). Buckingham: Open University Press.

McLeod, J. (2007) *Counselling Skill.* Maidenhead: Open University Press.

Mearns, D. (1991) 'On being a supervisor', in Dryden,W. andThorne, B. (eds), *Training and Supervision for Counselling in Action.* London: Sage.

Megranahan, M. (1989) *Counselling: A Practical Guide for Employers.* London: Institute of Personnel Management.

Mellor-Clark, S. and Barkham, M. (1996) 'Evaluating counselling', in Bayne, R., Horton, I. and Bimrose,J. (eds), *New Directions in Counselling.* London: Routledge.

Menlowe, M.A. and McCall Smith, A. (1993) *The Duty to Rescue: The Jurisprudence of Aid.* Aldershot: Dartmouth.

Miller, A. (1998) *Thou Shalt Not Be Au>are.* London: Pluto Press.

Mitchels, B. (2006) *Love in Danger. Trauma, Therapy and Conflict Explored through the Life and Work of Adam Curle.* Charlbury: John Carpenter.

Mitchels, B. and Bond, T. (Forthcoming) Essential Law for Counsellors and Psychotherapists. London: Sage.

Mowbray, R. (1995) *The Case against Psychotherapy Registration: A Conservation Issuefor the Human Potential Movement.* London: Trans Marginal Press.

Munro, A., Manthei, B. and Small, J. (1988) *Counselling: The Skills of Problem-Solving.* Auckland, New Zealand: Longman Paul, and London: Routledge.

Murgatroyd, S. (1985) *Counselling and Helping.* Leicester: British Psychological Society, and London: Methuen.

Musgrave, A. (1991) *What is Good Advice Work?* NAYPCAS discussion paper. Leicester: Youth Access.

National Association of Citizens Advice Bureaux (NACAB) (1990) 'Quality of advice: NACAB membership scheme requirements', 3 (1), in *National Homelessness Advice Service — Guidance on CAB Minimum Housing Advice Standards.* London: NACAB.

National Association of Citizens'Advice Bureaux (NACAB) (2008) *How CAB Advisers Can Help.* London: NACAB.

New Zealand Association for Counsellors (NZAC) (2003) *Code of Ethics: A Frameumk for Ethical Practice.* Hamilton, New Zealand: NZAC.

New Zealand Association of Counsellors (NZAC) (1998) 'Code of ethics', in *New Zealand Association of Counsellors Handbook 1998.* Auckland, New Zealand: Association of Counsellors NZAC.

NickelJ. (1988) 'Philosophy and policy', in Rosenthal, D.M. and Shehad, F. (eds), *Applied Ethics and Ethical Theory.* Salt Lake City, UT: University of Utah Press.

O'Coiinor, R.C. (Forthcoming) 'Psychological perspectives on suicidal behaviour', in Kumar, U. and Mandal, M.K. (eds), *Suicidal Behaviour: Assessment of People at Risk.* New Delhi: Sage.

Page, S. andWosket,V (2001) *Supervising the Counsellor: A Cyclical Model,* (Second edition). London: Routledge.

Palmer Barnes, F. (1998) *Complaints and Grievances in Psychotherapy: A Handbook of Ethical Practice.* London: Routledge.

Paradise, L.V. and Siegelwaks, B. (1982) 'Ethical training for group leaders', *fournalfor Specialists in Groupıvork,* 7 (3): 162-6.

Pearsall, J. (1998) *New Oxford Dictionary of English.* Oxford: Oxford University Press.

Pope, K.S. (1988) 'How clients are harmed by sexual contact with mental health professionals: the syndrome and its prevalence', *fournal of Counseling and Development,* 67: 222—6.

Pope, K.S. and Bouhoutsos, J.C. (1986) *Sexual Intimacy between Therapists and Patients.* NewYork: Praeger Press.

Pope, K.S., Sonne,J.L. et al. (2006) *What Tlierapists Don't Talk about and Wlty. Understanditıg Taboos that Hurt Us and Our Clients.* Washington, DC: American Psychological Association.

Pope, K.S. andVasquez, M.J.T. (1991) *Ethics in Psychotherapy and Counseling: A Practical Guide for Psychologists.* San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Prevention of Professional Abuse Netvvork (POPAN) (1998) 'Who is abused and who abuses?', *Annual Report 1997—8.* London: POPAN.

Pritchard, C. (1995) *Suicide — the Ultimate Rejection? A Psycho-social Study.* Buckingham: Open University Press.

Proctor, B. (1988) 'Supervision: a co-operative exercise in accountability', in Marken, M. and Payne, M. (eds), *Enahling and Ensuring Supervision in Practice.* Leichester: NationalYouth Bureau.

Reason, P. and Rowan, J. (1981) *Hutnan Inquiry: A Sourcebook of New Paradigm Research.* Chichester: Wiley.

Reeves, A. and Seber, P. (2007) *Working with the Suicidal Client,* BACP Information sheet P7. Lutterworth: British Association for Counselling and Psychotherapy.

Reiter-Theil, S., Eich, H. and Reiter, L. (1991) 'Informed consent in family therapy — necessary discourse and practice', *Changes: an International Journal of Psychology and Psychotherapy,* 9 (2): 91—100.

Rogers, C. (1980) *A Way of Being.* Boston, MA: Houghton Mifilin.

Rogers,W.V.H. (1998) *Winfield and Jolowicz on Tort* (Fifteenth edition). London: Sweet and Maxwell.

Rogers, W.V.H. (2006) *Winfield and Jolowicz on Tort* (Seventeenth edition). London: Sweet and Maxwell.

Rose, N. (1990) *Goveming the Soul: The Shaping of the Private Self* London: Routledge.

Rowan,J. (1983) *The Reality Game: A Guide to Humanistic Counselling and Therapy.* London: Routledge and Kegan Paul.

Rowan, J. (1988) 'Counselling and the psychology of furniture', *Counselling — Journal of the British Association for Counselling,* 64: 21—45.

Russell, J. (1993) *Out of Bounds: Sexual Exploitation in Counselling and Therapy.* London: Sage.

Russell, J. (1996) 'Sexual exploitation in counselling in future develop- ments in counselling', in Bayne, R., Horton, I. and Bimrose, J. (eds), *New Directions in Counselling.* London: Routledge. pp. 65—78.

Russell, J., Dexter, G. and Bond, T. (1992) *A Report on Dijferentiation between Advice, Guidance, Befriending, Counselling Skills and Counselling.* Rugby: British Association for Counselling, and London: Department of Employment.

Rutter, P. (1989) *Sex in the Forbidden Zone.* London: Mandala.

Schutz, B.M. (1982) *Legal Liability to Psychotherapy.* San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Scoggins, M., Litton, R. and Palmer, S. (1997) 'Confidentiality and the law', *Counselling — Journal of the British Association for Counselling,* 8 (4): 258-62.

Segal,J. (1985) *Phantasy in Everyday Life.* Harmondsworth: Penguin.

Sennett, R. (2003) *Respect: the Formation of Character in an Age of Inequality.* London: Penguin.

Shohet, R. and Wilmot, J. (1991) 'The key issue in the supervision of counsellors: the supervisory relationship', in Dryden, W. andThorne, B. (eds), *Training and Supervision for Counselling in Action.* London: Sage.

Silverman, D. (1996) *Discourses of Counselling: HIV Counselling as Social Interaction.* London: Sage.

Soisson, E.,Vandecreek, L. and Knapp, S. (1987) 'Thorough record keeping: a good defense', *Professional Psychology: Research and Practice,* 18 (5): 498-502.

Sommers-Flanagan, R. and Sommers-Flanagan, J. (2007) *Becoming an Ethical Helping Professional: Cultural and Philosophical Foundations.* Hoboken, NJ:Wiley.

Southern Derbyshire Health Authority (SDHA) (1996) *Report of the Inquiry into the Care of Anthony Smith.* Derby: Southern Derbyshire Health Authority and Derbyshire County Council.

Stadler, H.A. (1986a) *Confidentiality: The Professional's Dilemma - Participant Manual.* Alexandria, VA: American Association for Counseling and Development.

Stadler, H.A. (1986b) 'Making hard choices: clarifying controversial ethical issues', *Counseling and Human Development.* 19 (1): 1—10.

Standing Conference on Drug Abuse (SCODA) (1994) *Building Confidence: Advicefor Alcoliol and Drug Services on Confidentiality Practices.* London: SCODA/Alcohol Concern.

Stoltenberg, C.D. and Delworth, U. (1987) *Supervising Counselors and Therapists: A Developmental Approach.* San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Sugarman, L. (1992) 'Ethical issues in counselling at work', *British Journal of Guidance and Counselling,* 20 (1): 64—74.

Sykes,J.B. (ed.) (1982) *The Concise Oxford Dictionary of Current English.* Oxford: Oxford University Press.

Syme, G. (1994) *Counselling in Independent Practice.* Buckingham: Open University Press.

Syme, G. (1997) 'Ethical issues concern us', *Voice of Counselling,* August.

Syme, G. (2003) *Dual Relationships in Counselling and Psychotherapy: Exploring the Limits.* London: Sage.

Szasz,T. (1986) 'The case against suicide prevention', *American Psychologist,* 41:806-12.

Thisde, R. (1998) *Counselling and Psychotherapy in Private Practice.* London: Sage.

Thompson, A. (1990) *A Guide to Ethical Practice in Psychotherapy.* NewYork: John Wiley and Sons.

Thorne, B. (1984) 'Person-centred therapy', in Dryden,W. (ed.), *Individual Therapy in Britain.* London: Harper & Row.

Thorne, B. (1992) 'Psychotherapy and counselling: the quest for differ- ences', *Counselling — Journal of the British Association for Counselling,* 3 (4): 244-8.

Thorne, B. and Mearns, D. (2007) *Person-centred counselling in Action* (Third edition). London: Sage.

Times Law Reports (1992) 'Nichols v. Rushton', *The Times,* 19 June.

Trower, R, Casey, A. and Dryden, *W.* (1988) *Cognitive-Behavioural Counselling in Action.* London: Sage.

Trumble,W.R. and Stevenson, A. (eds) (2002) *The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles* (Fifth edition). Oxford: Oxford University Press.

Tuckwell, G. (2002) *Racial Identity, White Counsellors and Therapists.* Milton Keynes: Open University Press.

United Kingdom Central Council for Nursing, Midwifery and Health Visitors (UKCC) (1996) *Code of Professional Conduct.* London: UKCC.

United Kingdom Council for Psychotherapy (UKCP) (1993) *Training Requirements.* London: UKCP.

United Kingdom Council for Psychotherapy (UKCP) (1996) *Recovered Memories of Abuse.* London: UKCP.

United Kingdom Council for Psychotherapy (UKCP) (1998) *Ethical Requirements of Member Organisations.* London: UKCP.

United Kingdom Council for Psychotherapy (UKCP) (2005) *Code of Ethics.* London: UKCP.

Wacks, R. (1989) *Personal Information: Privacy and the Law.* Oxford: Clarendon Press.

Wheeler, S. and Richards, K. (2007) *The Impact of Clinical Supervision on Counsellors and Therapists, Their Practice and Tlıeir Clients: A Systematic Review of the Literatüre.* Luttervvorth: British Association for Counselling and Psychotherapy.

Wise, C. (1951) *Pastoral Counseling: Its Tlıeory and Practice.* New York: Harper & Bros.

Woolfe, R., Murgatroyd, S. and Rhys, S. (1987) *Guidance and Counselling in Adult and Continuing Education: A Developmental Perspective.* Milton Keynes: Open University Press.

Yeşilyaprak, B. (2015). *21. Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım* (23. Basım). Ankara: Nobel yayınları.

Zytowski, D. (1985) 'Frank, Frank! Where are you now that we need you?', *Counseling Psychologist,* 13: 129—35.

DİZİN

A

ABD 32, 39, 217-218
  arkadaşlık hizmetleri 38
  cinsel istismar 164, 165
  dava 79, 143
ücret ödemede takas 163
adalet 57, 66,176, 226, 275, 276, 351
adanmış 105, 106, 110
aday psikolojik danışmanlar 217, 223, 352
ahlak felsefesi 8, 49, 50, 56, 58, 64, 166
aids 194, 210
akılcı duygusal davranışçı terapi 90
akreditasyon 83, 139, 140
Amerika Psikolojik Danışma Derneği (ACA) 31, 34, 164, 172
anoreksiya 129-144

B

bakım yükümlülüğü 77
bilgi paylaşımı 192, 193, 343, 344, 349
bilgi verme 21, 34, 35, 37, 101, 264
bilgilendirilmiş onay/onam 300, 343-344
  danışanın özerkliği 96
  kayıtların kullanılması 262
  kayıtların tutulması 177, 179
  kendini açma 233
  psikolojik danışmanın denetlenmesi 236
  tıbbi tedavi 126
bilgisayar kayıtları 19, 237, 240
bilişsel davranışçı psikolojik danışma 14, 52, 80, 143, 155, 278
bölünmüş sistem 236
broşür 102

C Ç

Caldicott İlkeleri 192
cinsel çekicilik 169
cinsel istismar 21, 33, 94, 123, 156, 158, 164, 165, 166, 168, 191, 280, 284
cinsel istismar
  intihar 123
  kurtarılmış anılar 156
  sahte anılar 156
cinsel taciz 166, 168
çevrimiçi psikolojik danışmanlık 15, 63
çocuğu koruma 53
çocuk istismarı 15, 165, 187, 188, 281, 346
çok kültürlülük 31, 58, 155, 351

D

danışan hakları 159
danışan odaklı danışma 51
danışan özerkliği 52, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 101, 102, 103, 188, 189, 290
  bilgi verme 102
  bilgilendirilmiş onay 103
  danışanın psikolojik danışmanı seçme özgürlüğü 101
  danışma yaklaşımları 52
  intihar gerçekleşirse 131
  kürtaj karşıtı psikolojik danışma 107
  psikolojik danışma etiği ve standartları için çerçeve 62
  uygun sorumluluk sınırı 95
  yeterliği 137
danışanın güvenliği
  fiziksel güvenlik 74
  kayıtların güvenliği 236
  psikolojik güvenlik 75
  sigorta 83
  tavsiye verme 79
danışanla/önceki danışanlarla cinsel ilişkiler 170
danışanların istismarı
  cinsel olarak 164
  duygusal olarak 172
  ekonomik olarak 159
  ideolojik olarak 153
dava hukuku 59, 60
değerler 49, 105
denetleme/izleme
  hizmetlerin denetlenmesi 254, 255
  başkaları tarafından denetlenme 257, 258, 259, 261, 262, 263
  kendini denetleme/izleme 254, 256
  nitelik/kalite 256
deontolojik etik 56
dini inançlar 65, 124, 125, 154
doğmamış çocuk 126

dostça/iyi niyetle yardım 35, 37
duygular 142
duygusal istismar 172, 173
duygusal kararsızlık 165
duygusal sorunlar 32, 40, 74
düzenleme 64, 140, 299, 301

E

eğitici rolü, psikolojik danışmanın 91
eğitim 16, 138
eğitim alanında çalışan danışmanlar 96
ekonomik istismar 159
erdem etiği 57
etik(sel) problem çözme 269, 271, 277, 294
etik bilinci 302
etik çerçeve 47, 60
etik ifade 65
etik ikilemler
  etik ilkeler 274, 277
  eylem yolları 276
  sınırlarla ilgili konular 272
etik ilkeler/yönergeler/kılavuzlar 54, 57, 276
etik kurallar *bkz. mesleki kurallar*

F

faydacı etik 56
fetüs/cenin hakları 125
fiziksel hastalık uzman desteği alma tavsiyesi 81
fiziksel ortam 173

G

gençler
  gizliliğin düzeyi 184
  intihar 122
  izin 98
gillick yeterliği 122, 130
gizlilik
  bilgi paylaşımı 192
  danışanların yükümlülüğü 191
  denetleme 254, 257, 261
  gençler 18
  hizmetlerin denetlenmesi 254
  ihlal 189, 193, 194, 204
  intihar eğilimi 120
  kayıtlar 231
  kimliğin korunması 20
  önem 33
  pazarlamada 102
  psikolojik danışma-süpervizyondaki riskler 227
  sınırları 189
  taciz 204
  yanlış anlaşılması 15
  yasal konular 185
gönüllülük faktörü 96
güçle ilgili konular 93
güven 23, 186, 206, 233
güvenilirlik 304

H

hatırlanmış anılar 155
hediyeler 162
hesap verebilirlik 263
hizmetlerin denetlenmesi 254
hristiyan danışmanlığı 97
hukuk 78, 79, 98, 144
hukuki sorumluluk 210

I İ

ırkçılık, bununla baş etme 109
internet hizmetleri 63
ihlal
  etik kodlar 55
  gizlilik 189, 193, 194, 205
ihmal 77, 79
ikili ilişkiler 278
iletişimsel etik 57
inançlar 105
  danışana saygı 105
İngiliz Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Derneği
  ikili ilişkiler konusunda 278
  sigortanın önemi 83
  sözleşme konusunda 103
  tavsiye verme konusunda 79
İngiliz Psikoloji Topluluğu 158
insan hakları
  özel hayatın gizliliği gizlilik 185
  tedavinin reddedilmesi 126, 127
insan hakları yasası 185
insancıl psikolojik danışma 154
intihar
  danışan özerkliği 115
  gençlerle çalışma 122
  kaçış 119
  mahkemeye kanıt sunmak 131
  tıbbi tedavinin reddedilmesi 128
intihara yardım 118, 119
intihar duygusu 116
intihar girişimi 122, 123
intihar riski 121
işverenler 238

K

kalite güvencesi 258
kamu sektörü kanuni güç 60
kamu yararı, gizlilikten öncelikli olması durumu 186
kaydedilmiş oturumlar 263
kayıp anılar 156

21. yüzyılda ülkemizde, Psikolojik Danışma ve Rehberlik uygulamaları farklı alanlarda hızla yaygınlaşırken, etik ile ilgili yaşantı birikimimiz ve bu alandaki etik sorunları tartışma ihtiyacımız giderek artıyor. Bu kitap PDR meslek alanındaki etik ve yasal sorunları; Amerika'da, İngiltere'de ve Türkiye'deki durumu karşılaştırmalı olarak ele alıp inceliyor ve kendi ülkemizden örnekler sunuyor.

Psikolojik Danışmanlıkta Etik ve Yasal Konular kitabı, bu alandaki lisans öğrencileri için bir DERS KİTABI, lisans üstü öğrencileri için bir KAYNAK KİTAP, alan uygulamacıları için bir EL KİTABI ve psikolojik danışma ve rehberlik alanı ile ilgili herkes için temel bir BAŞVURU KİTABI olmaya adaydır.

Kitap, bu alanda çalışanlara yaptıkları işi yeniden gözden geçirme fırsatı sunarak kendilerine "Yaptıklarım etiğe ne kadar uygun?", "Nasıl davranmalıyım?" sorularını sorduracaktır. Kuşkusuz ki etik bizi mutlu etmez ama "insan" olmak için ona ihtiyacımız vardır.

Bu kitabın, etiği seven ve meslek yaşamına bu ilkelerin kılavuzluğunda devam etmeye çalışan tüm psikolojik danışmanlara, bu amaçla yetişen adaylara ve bu işi öğrenen-öğreten akademisyenlere yararlı olması ve alanın gelişimine katkı yapması beklenmektedir.

SAGE

THG
0961559
HHC

nobel
NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD ŞTİ.
Ankara Büro: Mithatpaşa Cad. No.: 74/4 Kızılay ANKARA
Tel: +90312 418 20 10 Faks: +90312 418 30 20
Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sok. Güleryüz Apt.
No:9 Daire:3 Kadıköy / İSTANBUL Tel-Faks: +90216 418 20 10
nobel@nobelyayin.com - www.nobelyayin.com

KORSANI DEĞİL
TEMİ
BENİ OKU
BİLİME ve EMEĞE EVET
FOTOKOPİ KORSANA HAYIR

Okuyucu öneri ve eleştirileri için
okuyucu@nobelyayin.com
facebook.com/nobelyayin
twitter.com/nobelyayin
twitter.com/nobelkitap
ISBN 978-605-320-336-0
9 786053 203360
www.nobelkitap.com